Հայկական գիտահետազոտական հանգույց
Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonComercial 3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) **license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format
Adapt — remix, transform, and build upon the material

684

82
F-60

3-6671 IV 3R

201

82
Բ-60

ՔՐԻՍՏԻԱՆՈՍԻՆ

ՈՒ

ՔՐԻՍՏԻՆԷԻՆ

ԱՂԱՉՈՒԹԻՒՆՔ.

ԱՍ ԱՇԽԱՐՀԻՍ

ՀԱՆԴԵՐՁԵԱԼԸ.

ԵՐԱԶՈՒ ՁԵՒՈՎ ՀԱՐԱԴՐԵԱԼ

2009

ՆՈՐ ԵՕՐՔ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ
ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՏԵՍՐԱԿԻ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ
1882.

43050-ռեհ.

27185-62.

ՅՕՀԱՆՆԷՍ ՊՐՆԻՉՆԻՆ ՎԱՐՔԸ

Յօհաննէս Պրնիչնին ամէն գրքոյս հեղինակը խիստ նշանաւոր անձանց չատերուն պէս ստորին աստիճանի նախնիքներէ առաջ եկած էր : Իր հայրը հասարակ թիթեղնադործ մըն էր , որ կը բնակէր Ընդհոյ մէջ Պէտճօքտ քաղաքին մօտ-րը : Բայց և այնպէս բարի անունի և աղէկ մտաց տէր մարդ էր . ինչու որ թէպէտև իր զաւակը իրեն նուաստ արհես-տին հետևցընելու միտք ըրաւ , սակայն ջանաց որ կարդալու և գրելու մէջ ալ վարժուի տղան : Ընկէ զատ հաւանական կը թուի ևս որ Պրնիչնին հայրը աշխատած է կանուխ տպաւորել անոր միտքը քրիստոնէութեան սկզբունքները . ապա թէ ոչ՝ երբոր իր տղայութեան հասակին երդում ու հայհոյութիւն ընելու կողմանէ իր ընկերներէն աւելի յա-ջաջադէմ եղաւ , ան նշանաւոր երազներն ու ան զղջումի դարձընող զգայուններըը պիտի չպատահէին իրեն՝ որոնք որ ինք կը պատմէ : "Շատ անգամ" (կ'ըսէ ինք) մէկ երկու օր մեղքի մէջ անցընելէս ետև իմ անկողնիս մէջ քնացած ատենս մեծապէս կը չարչարուէի դէպերու ու չար հոգիներու վախէն՝ որոնք կը կարծէի թէ անդադար կ'աշխատէին զիս իրենց հետ առնել տանելու" : Այսպէս կը ստորագրէ ևս իրեն արթնութեան ատենը մտածութիւններուն մէկ քա-

նիները : ''Երբեմն ես ինձ կամ տասը տարեկան աղջիկ մըն էի՝ ունայնասէր ընկերներուս հետ իմ տեսակ տեսակ խաղերուս ու տղայական ունայնութիւններուս մէջ շատ անգամ կը նուաճէի՝ ու մտքովս կը տառապէի , և սակայն չէի կրնար իմ մեղքերս ձգել'' :

Ահա ասիկայ պատուական օրինակ մըն է ամէն բրիստոնեայ ծնողքներուն , որչափ ստորին որ ըլլայ իրենց աստիճանը : Ծնողքներ՝ կանուխ սորվեցուցէք ձեր զաւակներուն կարդալ ու գրել , ու կանուխ վարժեցէք զանոնք բրիստոնէութեան մէջ • քանզի չէք գիտեր թէ Աստուած ո՛րչափ բարձրացընել կ՚ուզէ զանոնք իրենց մեծնալուն • ո՛չ ալ գիտէք թէ այսպէս ընելովնիդ ո՛րչափ օգտակար ըլլալու կը պատրաստէք զանոնք :

Պընիան քանի որ կը մեծնար այրութեան հասակին կը հասնէր , աւելօք կը խստանար մեղայ մէջ • և մանաւանդ ինքզինքը տուած էր աստուածեան անէծք կարդալու՝ երդում ընելու և Աստուծոյ անունին հայհոյելու մելոդիւններուն : Բայց և այնպէս իր խղճմտանքը միշտ քնացած չէր : Շատ անգամ իր երազին մէջ կը տեսնէր որ երկինքը բռնկեր է , ու հաստատութիւնը ահարկու որոտումներու ձայնով կը պատռի ու կը ճայթի : Երբեմն ինքզինքը զուարճալի տեղ մը կը կարծէր՝ ուր որ հեշտութեան ու զուարճութեան մէջ կ՚ուրախանայ , ու յետոյ բուն իսկ աս երևակայական խնջոյքին մէջ կը թուէր իրեն թէ սոսկալի երկրաշարժ մը կը պատռէր կը բաժնէր երկիրը , ուրկէ դուրս կ՚ելլէին բոցեր՝ ու սարսափելի կերպով ճիչ բարձող և անէծաբանութիւն ընող մարդկային կերպարանքներ , որոնք իր ահաբեկեալ զգայարանքներուն առջեւը ընդհանուր դատաստանին օրինակը կը ներկայացընէին :

Իր կենացը աս մասին մէջ նաև քանի մը անգամ հրաշալի կերպով մահուանէ ազատեցաւ , որ յետոյ ան դիպուածները իրեւ ողորմութեամբ խառնուած պատիժ կը սեպէր :

Ընդամէնը մը Պէյոթօրտ քաղաքին մօտը Օս գետին մէջ ինկաւ նաւակէ մը , ու մազ մնաց որ պիտի խեղդուէր : Ուրիշ անգամ մը ծովը կը խեղդուէր : Ասկէ եւս օր մը ձմեռան իր առջեւէն իժ մը կ՚անցնէր • ինք զաւազանով զարկաւ անոր , յետոյ զաւազանովն ատիպէց որ բերանը բանայ , ու իր մատներովը բռնեց ու դուրս քաշեց լեզուն՝ որն որ օձին խայթոցին ըլլալ կարծեց : ''Ես գործողութիւնովս (կ՚ըսէ ինք) թէ որ Աստուած ինծի չողորմէր , ես ղիս իմ յանդգնութիւնովս իմ վախճանիս պիտի հասցընէի'' : Ասկէ ուրիշ նշանաւոր դէպքէ մը ազատեցաւ իր 18 տարեկան հասակին մէջ : Ան առնը Ընդղէդ մէջ քաղաքական պատերազմ կար , ու Պընիան զինուորներուն մէկ կարգին մէջ գրուած էր : Երբոր զինքը Լայսէսթըրի պաշարմանը պիտի խրկէին՝ իր ընկերներուն մէկը ուզեց որ իր տեղը երթայ : Պընիան հաճեցաւ իր տեղը անոր հետ փոխել , ու աս կամաւորապէս անոր տեղն անցնողը օր մը պաշարման մէջ գիշերապահ ըլլալով հրացանով իր գլխէն զարնուեցաւ ու մեռաւ :

Ան դիպուածիս վրայ շատ չանցած Պընիան ամուսնացաւ կին մը առաւ , որուն խոհեմ և բարեպաշտական խօսակցութիւնները աղգու ներգործութիւն մը ունեցան իր վարքին վրայ : Տեսէք՝ որչափ աղէկ բան է որ կանայք կրթուած ըլլան : Անոնց որ ինք տուն տեղ ըլլալու համար բան մը չսպասրաստած՝ կամ մինչև անգամ անհնարին պիտոյքի վերաբերեալ բան մը չունեցած ամուսնացաւ : Երբոր իր կինն ու ինք մէկտեղ եկան՝ կարասիքի վերաբերեալ պնակ մը կամ դրդալ մը չունէին (կ՚ըսէ ինք) : Բայց արհեստով թիթեղնագործ ըլլալով , կը կարծաւ թէ բոլոր իրեն հարկաւոր եղած աս կերպ կարասիքները շուտով շինած պիտի ըլլայ : Իր կնոջը բերած բոլոր օժիտը կը բաղկանար միայն երկու հատ փոքրիկ Քրիստոնէական դրքերէ : Բայց ատոնք հաղարաւոր

ոսկիներէն աւելի մեծագոյն օրհնութիւն մը եղան Պընիա-
նին • ինչու որ իր կինը զինքը համոզելով անոնք կարգա-
լու՝ ու յաճախ խօսելով անոր հետ իր հօրը բարեպաշտու-
թեանը վրայ որ աստուածասէր մարդ մըն էր , անոր միտքը
պահեցուց անխափան եկեղեցի երթալ , ու հետզհետէ իր
մեղեան ունակութիւնները ձգել ։

Ան իր բարեկարգութեանը օգտակար եղաւ ևս ան յան-
դիմանութիւնը՝ որն որ ինք աս առեններս մեզ խիստ վատ-
անուն կնիկ մը ընդունեց ։ ''Ընդամէնը մը երբոր դրա-
ցուց մը խանութի կայնած անէծք և հայհոյութիւն կ'ընէր ,
(Ա'ըսէ ինք ,) տանը կնիկը լսեց իմ խօսքերս • և թէպէտ
ինք խիստ անառակ և ամբարիշտ թշուառական մըն էր ,
ըսաւ ինծի՝ թէ չհու ըրած խօսքերդ լսելով կը սարսափիմ •
դուն ամենաչար ամբարիշտ մէկն ես քու ըրած հայհոյու-
թեանդ համար՝ որ բնաւ կենացս մէջ առոր նմանը լսած
չէի , և այդպէս ընելովդ քաղաքին բոլոր պատանիները պի-
տի դլխէ հանես թէ որ քեզի հետ ընկերութիւն ընեն'' ։
Ան կնկանը յանդիմանութիւնը աղէկ մը տրուած
յանդիմանութենէ աւելի ազդեց Պընիանին ։ Ընդհակ-
ընդդէմ զինքը և ամչցուց ։ ''Ոհատի (Ա'ըսէ ինք) երբոր
ան տեղը գլուխս կախած կայներ էի , իմ բոլոր սրտովս
կ'ըսէի , Երանի՛ թէ հիմա պզտիկ տղեկ մը ըլլայի , որպէս
զի իմ հայրս ինծի սորվեցընէր , այսպիսի չար խօսքեր չլսե-
սի՛'' ։

Ան դիպուածիս վրայ շատ չանցած աղքատ մարդու մը
հետ ընկերութիւն ընել սկսեց , որն որ իր հետը կրօնքի
և Սուրբ Գրոց վրայ ան կերպովը կը խօսէր՝ որ իր միտքը
համոզեց , ու զինքը պարտաւորեց Աստուածաշունչ կար-
դալու սկսել ։ Պընիան սկսեց մեծ զուարճութիւն զգալ
անիկայ կարդալովը , և մանաւանդ անոր պատմական մա-
սերէն • քանդի առաքելոց թուղթերը տակաւին իր հաս-
կըցողութենէն բարձր էին ։ Ասիկայ բոլորը իր վարքին

մէջ այնպիսի փոփոխութիւն մը պատճառեց՝ որ իր բարե-
կամները նոր մարդ կը սեպէին զինքը , ու իր անհնարին
անառակութենէն բարոյական ու բարեպաշտական վարքի
մը դառնալուն վրայ զարմանքով կը լենային ։ Ակսեցին իր
վրայովը աղէկ խօսիլ , ու ինք հետևապէս կը զուարճանար
որ բարի համարում մը ստացաւ , և իր ան ատենի կար-
ծեցեալ՝ անոնց իր վրայ բարի համարումը ունենալու ար-
ժանացաւ ։ ''Նէ սակայն ուրիշ բան չէի (Ա'ըսէ ինք ,)
բայց եթէ կեղծաւոր փարիսեցի մը , բոլոր իմ ըրածս հոն
կը նայէր՝ որ մարդիկ բարի խօսին իմ վրաս ։ Ա՛Ն ԿԸ-
բիստոսը դիտէի՛ ո՛չ Հաւատքն ու ո՛չ Յոյսը , և ինչպէս
որ հիմա աղէկ խմացած եմ , թէ որ ան ատենը մեռնէի ,
շատ սոսկալի եղած պիտի ըլլար իմ վիճակս'' ։

Ընդհարին պիտի ըլլայ մեզի աս տեղս մի ըսա միօրէ
պատմել անոր յառաջանալուն զանազան աստիճանները՝
մինչև որ մեր Տէր Յիսուսին մէկ լուսաւորեալ խոնարհ և
ղեկավարող աշակերտը եղաւ ։ Ճշմարիտ է ըսել թէ Սուրբ
Գրոց ընթերցմունքն ու բարեպաշտ քրիստոնէից հետ ըրած
խօսակցութիւնները եղան աս իր զարմանալի փոփոխու-
թեանը դլխաւոր միջոցները • և թէ Սատանային բազ-
մաթիւ և աղէտալի ու մանաւանդ փորձութիւններուն տակին
ինկաւ , ու անոնց տակը շատ անգամ գրեթէ յուսահատու-
թեան ու խելացնորութեան մէջ կ'ինկնար ու անձնասպա-
նութիւն ընել կը մտածէր ։ Բայց իր Նրինեաւոր Տէրը
ասանկով զինքը կը պատրաստէր ուրիշներուն երևելի օգուտ-
ներ գործելու • ու Աստուծոյ շնորհքովը բոլոր աս փորձու-
թիւններուն մէջէն ապահովութեամբ անցաւ , ուրիշ իրեն
պէս փորձուողներուն խնամուն վարժապետ ու առաջնորդ
և մխիթարիչ ըլլալու համար ։

Աստուածպաշտութեան մէջ իր հաստատութեանը վրայ և
Սուրբ Գրոց ծանօթութեանն ու հրապարակաւ անոնք բա-
ցատրելու կարող ըլլալուն վրայ բաւական ապացոյցներ

ըլլալէն ետք՝ Վրիստոսի Աւետարանին քարոզիչ ձեռնադրուեցաւ։ Աստուած ամենակարող չատ հեղ տկար և անպատիւ անձերը կ'ընտրէ՝ զօրաւոր ու պատուաւոր եղողները ամչցնելու համար։ Ահա այսպէս եղաւ նաև առ խոնարհ Թիթեղնագործիս ալ։ Ծառայական աշխատութենէ ու անարդ մեղքերէն կանչուեցաւ՝ Աստուծոյ մարդոց խրիատ դեսպանն ըլլալու. ու Աստուած իր դեսպանութեան պաշտօնին յարմարցուց զինքը, ու անոր պաշտօնին մէջ շատ երևելի եղաւ։

Պլընիանի քարոզութեան սկսած ժամանակը՝ Անգղէոյ մէջ խիստ մեծ քաղաքական ու եկեղեցական շփոթութեան ժամանակն էր։ Կրօնքի հանդարտութիւնն ու խղճմտանքի ազատութիւնը սեպէ թէ անծանօթ էր ան տունը։ Քաստի Պլընիանին քարոզութիւնը ճշմարտութեան թշնամիներուն դայթակղութիւն ըլլալով՝ շատ անբերաւութեամբ բունցին բանտը դրին զինքը, և հոն տասներկու տարուց չափ բանտարկեալ մնաց։ Ան իրեն եղած անիրաւութիւնն ու անզթութիւնը կ'երևայ թէ կ'ուզէ նշանակել երբոր ինք Յունայնութեան վաճառանոցին մէջ Յուսալեցին վրայ եղած դատաստանը կը պատմէ։

Այն համբերութիւնով կը տանէր ան տաժանակիր կալանաւորութեանս դժուարութիւնները՝ ինչպէս որ պայման վիճակի մէջ կը վայլէ ամէն բրիստոնեի։ Հոն իր ընկերներն էին՝ ան նոյն պատճառաւ բանտարկուած քանի մը անձինք, իր քոյին ուներ իր Աստուածաշունչը՝ ու նախնի ժամրոխրութիւնները պատմութիւնը. ասոնցմէ զատ պատուհանէն ներս կու գար նաև իր մնածմանուքներուն վրայ որոշալ։ Երբեմն իր հետը բանտարկուած իր ընկերներուն կը քարոզէր ալ, ու այսպէս անոնք և ինք մէկտեղ իրենց քաշած տասերկ նեղութիւններուն մէջ օրհնեալ Աւետարանին ճշմարտութիւններովը ու խոստումներովը կը մխիթարուէին։

Հայց իր կալանաւորութեան ժամերը գործածելու գլխաւոր գործիքը՝ իր գրիչն էր։ Հանտին մէջն էր որ ինք ուրիշ մեծագին Աստուածաբանական գործքերու հետ շարադրեց աս յաւէժական Աշխատութիւնը, որն որ հիմա թարգմանութեամբ կը մատուցանենք բանասէր Հայազգիներուն։ Ես բանն էր ան Վաբոյդը, ուր որ ինք իր աքանչելի երազին առջի խօսքին մէջ կ'ըսէ թէ Աշխարհիս անապատին մէջ պատրաստ առնուս պատկերացոյ քնանալու։ Նրբոր իր գլուխն ձալի ու հրահանգիչ երազը կը կարդանք ու կը վայելենք, գրեթէ ուրախանալու վրայ կ'ըլլանք որ իր թշնամիները իր ազատութիւնն առին ու զինքը ստիպելին ձեռքը գրիչն զարնելու։

Հանտին ազատելուն պէս անմիջապէս իր բարեկամները Պէնֆօրտի մէջ տեղ մը ծախու առին ու իրեն համար եկեղեցի մը չինեցին, ուր որ ինք կանոնաւոր կերպով ամէն շաբաթ կը քարոզէր զինքը մտիկ ընելու եկող բազմութեանը, առանց այլ ևս նեղութիւն կրելու իշխանութեան տէր եղողներէն։ Տարին անգամ մը Լոնտոն կ'երթար, ուր որ շատ դովաբանութիւն ընդունելով կը քարոզէր։ Շատ երևելի անձինք յաճախ կ'երթային լսելու իր քարոզութիւնը։ Կարոլոս Ա. Անգղէոյ թագաւորը, ան երևելի անձնոյ մէկուն իր զարմացումը ցոյց տուաւ թէ ինչպէս ինք այնչափ մնաց և դիտութեան տէր մարդ ըլլալով՝ թիթեղնագործի մը շաղակրատութիւնը մտիկ ընելու կ'երթար։ Պատասխան տուաւ իրեն միւսը՝ ըսելով. "Տէր թագաւոր, թէ որ կարող ըլլայի թիթեղնագործին ունեցած քանքարն ստանալ, տարապայման ուրախութեամբ պիտի հրաժարէի բոլոր իմ դիտութիւնէս"։ Ան թուի թէ Պլընիանին քարոզութեանը մէջ յատկապէս բան մը կար որ ժողովրդին միտքը կը յափշտակէր և անոնք իրեն կը հրապուրէր։ Ան կարծուի թէ իր օրովը Անգղէոյ մէջ ժողովրդոյ ամենէն հաճելի քարոզիչը ան էր։

Երբոր Լ՚ոնտոն կ՚երթար քիչ ժամանակի մէջ իր հոն ըլլալուն ծանուցումը բաւական էր հաւաքել ունկնդիրնե-րու խումն բազմութիւն մը : Ընդհանուր մէջ սովորութիւն է որ ժողովուրդը կէս օրէն մէկ ժամ կամ երկու ժամ առաջ եկեղեցի կ՚երթայ • բայց Յօհաննէս Պլինիանին քարոզութիւնը մտիկ ընելու համար սովորութենէն դուրս շատ անդամ հազար երկու հարիւր հոգիէն աւելի կը հաւա-քուէին առաւօտուն արշալոյսէն առաջ , և ան ալ ձմե-ռուան մէջ , անձրեւին ու ձիւնին մէջէն քալելով :

Հետևեալ կարճ պատմութիւնը մեկէն կը ցուցընէ իր ճարտարաբանութիւնը իբրև քարոզիչ ու յանձնապաստա-նութեան դէմ իր զգուշաւորութիւնը : Մէկ օր մը երբոր ինք մանաւոր ջերմեռանդութեամբ ու ազդութեամբ մը քարոզեր էր , եկեղեցին աւարտելէն ետև իր բարեկամնե-րուն մէկ քանին իրեն եկան ու ըսին Թէ Ինչ անուշ քա-րոզ մը տուիր այսօր : Պլինիան օրինաւոր անկեղծու-թեամբ պատասխան տուաւ Թէ , " Պէտք չէր ձեղի ատի-կայ կրկին իմ միտքս բերել • քանդի ես ամպիոնին վար չիջած Սատանան ինծի զըուցեց ատիկայ " :

Յօհաննէս Պլինիան շատ հոգ ունէր հիւանդներուն ու նեղեալներուն այցելութիւն ընելու , ու խղճմտանքի ազա-տութեան պատճառաւ ջարչարուողներուն օգնութիւն ըն-ելով անոնց կարեկից ըլլալու • նաև հանապազ ջանք կ՚ընէր իր քրիստոնեայ եղբայրներուն մէջ եղած անմիաբանու-թիւնները համաձայնեցընելու : Այսպէս խաղաղութիւն ընելու պատահած ատենն էր որ հիւանդութիւն մը եկաւ իր վրայ , ու գինքը գերեզման խլեցուց : Մէկ խոստ գէշ եղանակի մը ատեն տեղ մը գնաց՝ հօր մը ու որդւոյ մը մէջ-տեղը եղած խռովութիւնը խաղաղեցընելու , որոնց հետ քիչ մը ծանօթութիւն ունէր : Ան մարդասիրական գործը յաջող կերպով աւարտելով Լ՚ոնտոն դարձաւ՝ դրսեւանց առողջութիւնը տեղն բերելով • բայց որովհետև սաստիկ

անձրեւներու պատահեր ու բոլորովին թրջեր էր , շուտով տենդով մը բռնուեցաւ , որ տասը օրուան մէջ իր կեանքը վերջացուց Օգոստոսի 12 , 1699ին , իր 60 տարեկան հա-սակին մէջ :

Ան գիրքը Ընդհանրին լեզուին մէջ արդարապէս խոստ ընտիր մատենագրութիւններուն կարգը դասուած է : Ծ՚մայլելով կը կարդացուի ու միշտ կը կարդացուէր մի-անգամայն գիտնականներէ ու համիկներէ : Ան բանաստեղ-ծական գործքս ճարտարութեամբ յօրինուած է , ու անոր նկարագրութիւնները և նմանութիւնները պատշաճապէս յարմարցուած են : Ամբողջ պատմութիւնը այնպիսի պարզ և բնական կերպով մը շարադրուած է , որ ամենէն համիկ անձին ալ դիւրիմանալի է • ու անոր գեղեցիկ օրինակնե-րով ու նմանութիւններով ցուցուած ճշմարտութիւնները խոստ ոգեշահ են , ու անմիջապէս Աստուծոյ խօսքէն հա-նուած : Ընդհանրին լեզուին մէջ ասոր գործս անհամար անգամ տպագրուեցաւ , ու քաղաքաւարեալ աշխարհին գրեթէ ամէն լեզուներուն թարգմանուեցաւ՝ և ամենէն ալ միշտ ընդունուեցաւ :

Պլինիան Վրիստիանոսին Երկնային Վաղաքը ճամբոր-դութիւնը բոլոր ժողովրդոց ընդունելի ըլլալ տեսնելովը քաջալերուելով՝ երկրորդ գիրք մըն ալ աւելցուց իր առջի երազին վրայ , որուն մէջ կը ստորագրէ Վրիստիանոսին կնոջն ու զաւակացը երկինքը ճամբորդութիւն ընելը , ա-ժուռնոյն ու հօրերնուն օրինակին չարժելով : Ան երկրորդ մասն ալ շատ գեղեցիկ գիւտերով ու նկարագրութիւննե-րով զարդարուած է , որ յայտնապէս կը վկայէ նոյն ճար-տար գրչին գործն ըլլալ : Հայց իր առջի երազը ան աս-տիճան խնամալից ու աղեկ յօրինուած է , որ Թէ իր մտա-քը և Թէ նիւթը չէին վերցըներ երկրորդ մաս մը աւել-ցընել որ յարմարապէս բազդատուէր առջինին հետ :

Վասն որոյ աս երկրորդ մասը շատ ստորին է առջինէն, և ան պատճառաւը քիչ մը համառօտեցինք, թէպէտ և տեղ տեղ կան հատուածներ որ իրենց գեղեցկութեանը յարմարութեանն ու զօրութեանը պատճառաւը գրեթէ անհամեմատ կոչուելու արժանաւոր են։

ԿՐԻՍՏԻԱՆՈՍԻՆ ԱՂԱՐՈՂՈՒԹԻՒՆԸ ԵՐԱՋԻ ՁԵՒՈՎ

---

*Աչխարհիս անապատէն անցած ատենս մէկ տեղ մը հասայ՝ ուր որ քարայր մը * կար, և ան քարայրին մէջ պատկեցայ քնանալու, ու քնացած ատենս երազ մը տեսայ։ Երազիս մէջ մէկը տեսայ՝ որ հնոտի լաթեր հագած մէկ տեղ մը կայներ էր, երեսն իր տունէն դարձուցեր էր, ձեռքը գիրք մը ունէր ու կռնակը մեծ բեռ մը։ Եսայ։ կե։ 6։ Դ–է։ ժե։ 33։ Սաղմ։ ղբ։ 4։ Եւ տեսայ որ գիրքը բացաւ ու սկսեց կարդալ։ Կարդացած ատենը կու լար ու կը դողար մարդը, և վերնալով աւելի ինքզինքը բռնել՝ ողբալի աղաղակ մը վերցուց՝ ըսելով։ "Ո՞նչ պիտի ընեմ ես"†։ Գործ։ բ։ 37։ ժբ։ 30։*

---

* *Լեզենակը աս գիրքը գրեց Պէտճօրտի բանտին մէջ՝ ուր որ ինքը հաւատոյ համար բանտարկուած էր։*

† *Այսպէս է արթնցած մեղաւորին աղաղակը, որ կը տեսնէ թէ իր արդարութիւնը աղտեղի լաթերու պէս է, իր հոգին բարկութեան ու թշուառութեան ենթակայ է մշտնջենաւոր կորստեան տակ ինկած։ Իր մեղքին բեռը իր կռնակին վրայ զգալով օգնութիւն մը գտնելու համար*

Ես վիճակին մէջ մարդն իր տունը գնաց , և կրցածին չափ ինքզինքը զսպեց որ իր կինն ու զաւկըները իր նեղութիւնը չիմանան . սակայն երկար ատեն չկրցաւ լուռ մնալ , ինչու որ իր նեղութիւնը կ'աւելնար : Աւստի վերջապէս իր միտքը իր կնկանն ու զաւկըներուն բացաւ , ու այսպէս սկսեց խօսիլ անոնց : Ա՛վ իմ սիրելի կինս , և դուք՝ ով իմ որովայնիս զաւկըները , ես՝ ձեր սիրելի բարեկամը , իմ վրաս ծանրացած բեռն մը պատճառովը կործանած եմ :

երես կը դարձընէ իր տունէն՝ իր անձէն՝ ու իր բոլոր սուտ յոյսերէն ու մեսոի ակնկալութիւններէն , ու Աստուծոյ խօսքը ձեռք կ'առնէ որ ցուցընէ իրեն թէ ուր պէտք է դիմել օգնութիւն ու փրկութիւն գտնելու : Անեղատրը որչափ որ կը կարդայ անիկայ՝ այնչափ կը համոզուի որ իր պատուական անմահ հոգին թշուառ կացութեան ու կործանեալ վիճակի մը մէջ է , ու կը կարօտի Քրիստոսի դիմել յաւիտենական կենաց ու փրկութեան համար : Կարդացած ատենը կու լայ ու կը դողայ , մտածելով թէ ինչ պիտի ըլլայ իրեն : Կ'արդացող , արդեօք քեզի ալ այսպէս բան մը պատահեցաւ երբէք : Չկու մեղքերդ երբէք տեսած , ու զգացի՞ր անոնց ծանրութիւնը , այնպէս որ քու հոգւոյդ անձկութեանը մէջ աղաղակիր ըսելով , Ո՞նչ ընեմ ես որ փրկուիմ : Ճիշդ որ չտեսար ու չզգացիր , ան պատուական գիրքը պիտի համբոյս իբրև առաս պել մը կամ պատմութիւն մը՝ որ ամենևին վերաբերութիւն մը չունի քեզի . անծանօթ լեզուով մը գրուածի պէս պիտի չհասկընաս անոր նշանակութիւնը . ինչու որ դուն տակաւին մարմնաւոր ես՝ քու մեղքերուդ մէջ մեռած՝ հարին թևերուն մէջ պառկած՝ սուտ ապահովութեան մէջ մնացած : Նայց այն գիրքը հոգևոր է . հոգևորապես կենդանացած հոգիները միայն կրնան հասկընալ ան , որոնք որ իրենց մեղքերը զգալով՝ կորսուելէն վախնալով՝ ու դատապարտութենէն զարհուրելով , սկսեցին սրտանց փրկութիւն փնտռել : Այս տեսակները՝ և միայն ասոնք կը սկսին Աստծմանն Ջաղաքէն երկնային թագաւորութեանը երթալու Ա՛մբողդներ ըլլալ :

Կ'ասէ սուոյդ խնացած եմ՝ որ աս մեր քաղաքը երկինքէն իջած կրակով պիտի այրի . և անոր սոսկալի կործանմանը մէջ ես՝ և դուն իմ կինս՝ և իմ անուշիկ զաւկըներս , թշուառաբար պիտի կորսուինք . միայն թէ կարելի է որ փախչելու ճամբայ մը գտնուի՝ (որն որ դեռ ես չեմ գիտեր ,) որով կարող ըլլանք աղատիլ* : Այս խօսքին վրայ իր ընտանիքը մեծապէս զարմացան՝ չէ թէ անոր զրուցած խօսքերուն Ջմարտութեանը հաւատալով , հապա կարծելով թէ իր մտքին պլշլլութիւն մը եկած է : Աւսոի գիշերը մօտ ըլլալուն և իրենք ալ յոգնալով որ քունը իր միտքը կը հանգարտէ , արտորալով զինքն անկողնին դրին † : Նայց գիշերն ալ ցորեկին պէս վշտալի էր իրեն . անոր համար քնանալուն տեղը՝ հառաչանքով ու արցունքով անցուց անիկայ : Ա՛յսպէս՝ երբոր առաւօ եղաւ , ընտանեկն ուղեցին գիտնալ թէ ինչպէս է : Նրանք պատասխան տուաւ անոնց թէ , Գնչին գէշը ‡ . ու ձեռք զարկաւ նորէն

---

* Գիտք է նկատել որ մեղքին Ջմարիտ Ճանաչումը՝ Աստուծոյ ըսածին ու Սուրբ Գրոց աստուածային հեղինակութեանը հաւատալէն կը ծագի : Այնհն ու գատաստանը՝ խղճմտանքին առջև կը ներկայանան , Աստուծոյ առջև կայնելու ահաւոր հեռանքները այնպէս պայծառ իր առջևը կը դրուին , որ բոլոր ուրիշ փոքրագոյն բաներըն՝ ան մի միայն հարկաւոր բանին հոգոցութեանը մէջ կը թաղուին :

† Նրբեր կը սկսինք փրկութեան համար իմաստուն ըլլալ , մարմնաւոր բարեկամները խելացնոր կը կոչեն մեզ՝ ու մեզմով հիւանդացած մեր հոգիներուն մարմնաւոր դարմանն կ'ընեն :

‡ Դարձի եկող մը մեղքին Ճանաչումները չէն կրնար թօթվուիլ ու չէն կրնար բժշկուիլ բայց եթէ Քրիստոսի արիւնովը : Ինչու որ արդար բան որ պէտք է Աստուծոյ արդարութիւնը բաւականացընելու , նոյնչափ պէտք է նաև արձնցած խղճմտանքին խաղաղութիւն շնորհելու :

զանոնք յորդորելու , բայց անոնք սկսեցին խաղալ : Նաև մեռածելին որ իրեն սասանելով ու խոժոռելով՝ իր մարքին հիւանդութիւնը մեկուի ընեն . երբեմն զինքը կը նախատէին , երբեմն կը սասէին , և երբեմն բոլորովին զինքը կը ձգէին կ'երթային : Ետսի սկսեց առանձին իր սենեակը մտնել անոնց համար աղօթք ընելու և անոնք կսկծալու , ու նաև իր թշուառութիւնները ողբալու . ասկէ ՚ի զատ կ'երթար առանձին դաշտերուն մէջ կը պարտէր՝ երբեմն կարգալով և երբեմն աղօթելով , և քանի մը օր իր ժամանակն այսպէս անցուց * :

---

* Աշխարհասէր մարդոյ անարգանքը կամ բարկութիւնը՝ որ խղճմտանքով նեղութեան մէջ եղողներուն կը ցուցընէն , սովորաբար պատճառ կ'ըլլայ անոնց որ իրենց անհանգստութիւնը կրցածնուն չափ պահէն մինչև անգամ իրենց մերձաւորներէն . բայց ասիկայ չուտով անհնարին կ'ըլլայ : Նաև մեկ մարդ մը որ իր խանդակաթ սիրոյն առարկաները կը տեսնէ թէ ծայրագոյն վտանգներու ենթակայ եղած են՝ բայց չէն զիտեր իրենց վիճակը , իր բնական սիրովը կը բռնադատի աղուս օրինակներ՝ խրատներ ու աղաչանքներ յառաջ բերել : Ետյց անոնք Աստուծոյ խօսքին տգէտ ըլլալով՝ ու սորված չըլլալով իրենց վարքը Աստուծոյ օրէնքին հետ բաղդատել , պ՚ապէս խօսքերուն վրայ կը զարմանան . ու անոր տուած խրատները ընդունելնուն տեղը՝ սովորաբար յարիչտակեալ մտքի կամ յիմարութեան կ'ընծայեն զանոնք . ու ինչպէս որ մարգարէները՝ առաքեալներն՝ ու նոյն ինքն Աստուծոյ Հնոսուս իրենց ժամանակակիցներէն երազցոյց ու խելայեղ անձինք կը համարուէին նոյնպէս կը համարուի հիմակուան հաւատացեալն ալ : Ընդհանրապէս նախ և առաջ իր մերձաւոր ազգականները աս կարծիքը կը հաստատեն իր վրայ , ու զանազան հնարքներ կը ձարեն իր միտքը հանդարտեցընելու . զուարճութիւններ՝ ընկերութիւններ՝ ինչպէս՝ ներ՝ բարեպաշտ բարեկամներէն կամ գրքերէն նոյնպէս կը կարգադրեն . ու աս միջոցներովս շատ անգամ իրենց

27189-62

Ա՚երջը տեսայ որ օր մը դաշտերուն մէջ պարտելով՝ (իր սովորութեանը պէս) ձեռքին գիրքը կը կարդար , և իր միտքը մեծ նեղութեան մէջ էր . ու կարդացած առանը առջի անդամին պէս աղաղակ մը փրցուց ըսելով . "Ո՞նչ պէտք է ընել որ փրկուիմ" * : Գործ . ժ՚. 30 , 31 :

Նաև տեսայ որ մէկ կողմն ու միւս կողմը կը նայէր , որպէս թէ փախչիլ ուզելով . և սակայն հանդարտ կայներ էր , ինչու որ՝ (ինչպէս ես կարծեցի ,) չէր գիտեր թէ ո՛ր կողմն երթայ : Ապա մ՚ալ նայեցայ՝ ու տեսայ որ մէկը կու գար դէպ ՚ի իրեն՝ անունը Աւետարանիչ , և ըսաւ . Ինչո՞ւ համար կու լաս կ՚ողբաս դուն † :

նպատակին կը հասնին , ու մարդը սուտ խաղաղութիւնով մը հանդարտ կը մեռնի : Ետյց երբոր մէկը մեղքին չարութեանն ու անարդութեանը վրայ ճշմարիտ ճանաչում մը կը ստանայ՝ այսպէս միջոցները չէ թէ պիտի թերեւցընեն հագա աւելցընեն անոր նեղութիւնը , ու յետոյ ան մարդը աւելի զգացում պիտի ունենայ թէ իր անձին և թէ ուրիշներուն փրկութեանը վրայով : Ամենայ հաստատակօրէն իր մերձաւորներուն նախապաշարմունքը կը զգրայցնէ , ու խստասրտութիւն կը բերէ անոնց վրայ . ու անոնց դիմութիւնը կը դառնայ վհեժինդրութեան , դէշ վարուելու , անարգութեան կամ երեսէ ձգելու : Ընդհակառակ հաւատացեալը ան ատենը կը բռնադատի առանձնանալ , ու կը ջանայ թերեւցընել իր ծանրաբեռնութիւնը միտքը Աստու Գիրքը կարդալով՝ ու իր ողբալի վիճակին վրայ մտածելով , ջերմեռանդ աղօթքներ ընելով և զինքը նախատողներուն համար . և այսպէս՝ արցունքով կը ցուցընէ ան սերմը՝ ուրիկ անշուշտ պիտի պողպատելի իր ապառնի ուրախութեան հունձքը :

* Ոգի մը ան ատենը ճշմարտապէս կը խնդրէ իր փրկութիւնը՝ երբոր իր սրտին մէջ կը սկսի դատապարտութիւնէ ազատելու համար աղաղակել :

† Նկատէ աս տեղ թէ Քրիստոս՝ հոգիներուն մեծ Հովիւն ու Տեսուչը՝ Աւետարանիչը խրկելուն ինչ գործա-

ՊԵՏ ՀԱՍ ԳՐԱԴԱՐԱՆ
ГОС. БИБЛИОТЕКА
ՀԱՍՌ-Արմ ССР

Պատասխան տուաւ մարդը • Տէր , ես իմ ձեռքիս դիր-
քին կ՚նմանամ որ պիտի մեռնիմ , ու անկէ ետև դատաստան
պիտի երթամ • Եբր • իբ • 27 • և կը դանեմ որ աւջի-
նին կամք չունիմ , ու երկրորդին դիմանալու կարողութիւն
չունիմ * : Ովկ • իբ • 14 :

Ան աւտնը Աչետարանիչն ըսաւ • Ինչու համար կասկ
չունիս մեռնելու , քանի որ աս կեանքս այսչափ չարչիքնե-
րով լեցուն է : Պատասխան տուաւ մարդը • Ինոր հա-
մար որ կը վախնամ թէ աս իմ կունակիս բերը † դերեզմա-
նին ալ խորունկ տեղ մը դիս իջեցընէ , ու ես Տուիդին
անդունդը չյնամ : Նաայ • Ը • 33 : Ու թէ որ՝ տէր
իմ , ես բանտը երթալու կը վախնամ , աւելի կը սոսկամ
դատաստանի ալ երթալու՝ և անկէ ետև ալ դատապար-
տուելուն • և ահա աս բաներուն մնածմունքները դիս կը
լացընեն :

Օհ որ քու վիճակդ աս է , ըսաւ Աչետարանիչը , ին-
չու համար հանդարտ կեցեր ես : Պատասխան տուաւ
մարդը • Ինոր համար , որ չեմ գիտեր թէ ուր երթամ :
Ան աւտնը միւսը ոլորած մագաղաթ մը տուաւ իրեն ,
որուն մէջ գրուած էր՝ Գալու բարկութենէն փախիր ‡ :
Ասպէ • գ • 7 :

դուխ սէր ու հոգ ունենալ կը ցուցընէ մեղքով կարծրա-
ցեալ ու ծանրաբեռնեալ մեղաւորներուն վրայ : Աչետա-
բանիչը կը նշանակէ աւետարանական շնորհայ ու փրկու-
թեան ուրախարար լուրին քարոզիչը :

* Լուսաւորեալ ու դիւրաշղթայ մեղաւորին ձչմարիտ
խոստովանութիւնն այսպէս է :

† Երբոր Աստուծոյ Հոգին մարդուն սիրտը համոզէ իր
կորուսեալ վիճակին վրայ , ան աւտնը նոյն անձը մեղքին
անտանելի ծանրութիւնը կը զգայ իր կռնակը , ու կը
զարհուրի Աստուծոյ բարկութենէն որ մեղքին դէմ յայտ-
նուած է երկինքէն :

‡ Աչետարանը արթնցած մեղաւորն առանց յոյսի ու

Ընդ՝ մարդը կարդայ անիկայ , և զգուշութեամբ Աչե-
տարանիչին վրայ նայելով՝ ըսաւ • Ո՞ւր փախչելու եմ :
Աչետարանիչն իր մտածմը մէկ մեծ կակ դաշտի մը անդիի
կողմը ցուցընելով , ըսաւ • Ան տեսնե՞ս ան տեղի Նեղ
Դուռը : Ասպէ • է • 13 , 14 : Մարդը ըսաւ • Ձէ •
Ան աւտնը միւսն ըսաւ • Ան տեսնե՞ս ան տեղի վառած
ճրագը * : Սաղ • ճիթ • 105 : Բ Պետ • ա • 19 : Ան
ալ ըսաւ • Կարծեմ թէ կը տեսնեմ : Աչետարանիչն
ըսաւ • Աչքդ աս ճրագին վրայ պահէ , ու չհասկ դեպ ի
անոր գնա , և պիտի տեսնես ան դուռը • Հոն՝ երբոր
անիկայ զարնես , քեզի պիտի զրուցուի թէ ինչ ընելու
ես : Բայց՝ ճրագիս մէջ տեսայ որ մարդը սկսեց վազել :
Գանք որ ինք շատ չհեռացած իր տունէն կնիկն ու իր զաւ-
կները բանն իմանալով սկսեցին իր ետևէն կանչել որ
դառնայ • բայց մարդը մտաւորները ականջներուն դրաւ՝
և առաջ կը վազէր ըսելով • Կեանք , կեանք , յաւիտե-
նական կեանք : Ղուկ • ժդ • 26 : Բայց ինքն ետին
նայեցաւ , Ծննդ • ժիթ • 17 , հապա վազեց գնաց դէպ ի
դաշտին մէջտեղը † :

օգնութեան բնաւ չհաղորդ ան թռչուած վիճակին մէջ՝ ուր
որ գանիկայ կը դանէ • հապա ազատութեան ու փրկու-
թեան համար Յիսուսը կը ցուցընէ անոր , որպէս զի իր
անձին ու իր ներքը զգացած Աստուծոյ բարկութենէն
Քրիստոսի շնորհացը դիմէ , որ Նեղ Դրան օրինակով
ցուցուած է :

* Աչետարանին միջոցովը միայն կը գտնուի Քրիստոս՝
ու անոր երթալու ճամբան : Աչետարանը՝ Քրիստոսի
կ՚ուղղէ ու Աւրբ Հոգին սրտին մէջը կը ճառագայթէ ,
որով մեղաւորը Աստուծոյ Խօսքին մէջ կը տեսնէ զՔրիս-
տոս :

† Երբոր մեղաւորը կորսուելէն փախչելու կը սկսի ,
մարմնաւոր ազգականները կը ջանան արգիլել զինքը •
բայց խնդայութիւնը մարմինին ու արիւնին յառաջ բերած

Դրացիներն ևս դուրս ելան իր վազելը տեսնելու • Նէեմ • ի • 10 • և ինք որ կը վազէր , ոմանք ծաղր կ'ընէին , ուրիշներն իրեն կը սպառնային , և ոմանք եւևէն կը կանչէին որ դառնայ : Նոյնպէս ընողներուն մէջ երկու հոգի կային , որոնք երթալ բռնութեամբ գինքը ետ բերել վճռեցին : Մեկին անունը Պինտզլոս , ու միւսինը Խօսքիպատուող էր : Երբ մարդը մինչև հիմա աղէկ մը հեռացեր էր անոնցմէ , բայց սակայն անոնք մտքերնին դրեր էին իր եւևէն իյնալ • և այսպէս ընելով քիչ առնէին մէջ իրեն հասան : Ան առնէն մարդն ըսաւ • Դրացիներ , ինչո՞ւ համար եկաք : Պատասխան տուին թէ , Անոր համար որ քեզ՝ ետ դառնալու համոզենք : Բայց ան ըսաւ • Այդ բանն անհար է ընել • դուք կը բնակիք Աործանման քաղաքը , ուր որ ես ալ ծներ եմ : Նոյն կը տեսնեմ որ անիկայ ասանկ քաղաք մըն է • և շուտ կամ ուշ հոն մեռնելով՝ դերեզմանին ալ խորունկ տեղ մը պիտի իջնէք որ կրակով ու ծծումբով կ'այրի : Ուստի խօսքս մտիկ ըրէք՝ ով իմ բարի դրացիներս , ու դուք իմ հետս եկէք * :

Ո՛չ , ըսաւ Պինտզլոսը , մեր բարեկամներն ու բարիքները եւևնիս ձգելնք հա † :

հրապուրական խօսքերուն դէմ ականջնիս գոցելը է , քան թէ անոնց հետ վիճելը : Այն մեղաւորն՝ որ Աշխարհապաշտ իր փրկութեանը կը բաղձայ , որչափ որ թախանձանք ընդունի աշխարհէն՝ այնչափ արագագոյն կը փախչի գանոնք չլսելու :

* Աղեղը ձանչցող ու կործանմանէ փախչող մեղաւորին հարազատ ոգին ան է՝ որ ուրախութեամբ կը յորդորէ ուրիշ խղճալի մեղաւորներն իր հետն երթալու : Աստուծոյ շնորհքը մեկուն սրտին մէջ սերմանուելուն խոկոյն կը բուսնի , ու ընկերասիրութեան պտուղ կը բերէ :

† Երբոր աս աշխարհիս սէրը սրտին մէջ կ'իշխէ , ինչ

Այո՛ , ըսաւ Քրիստիանոս , Հրանգէ աս էր մարդուն անունը •) ինչու որ ան ձեր բոլորը ձգած բաները իմ վայելելու համար խնդրած բաներուս մէկ պզտիկ մասին հետը բաղդատուելու արժանի չեն : Ա Կորնթ • ի • 18 : Նոյնիսկ որ դուք իմ հետս երթաք՝ ու յաջտուէք , դուք ալ ինծի հետ մնանակից պիտի ըլլաք • քանզի հոն՝ ուր որ ես կ'երթամ , բաւական կայ և կ'աւելնայ ալ : Ղուկ • ժե • 17 : Նոյնիսկ իմ հետս և իմ խօսքս փորձեցէք :

Պինտզլոս • Ուրու փնտռած բաներդ ի՞նչ են , որ անոնք գտնելու համար բոլոր աշխարհը կը ձգես :

Քրիստիանոս • Նս անապական՝ անարատ և անթառամ ժառանգութիւն մը կը փնտռեմ , ա Պետ • ա • 4 , որ երկինքը գանձուած է և հոն ապահով կը կենայ , Եբր • ժա • 16 , որ սահմանուած ատենը անիկայ ջանքով խնդրողներուն տրուի : Թող որ կ'ուզես՝ իմ գրքիս մէջ անիկայ կարդա ու խմացիր թէ այսպէս է :

Այո՛ , ըսաւ Պինտզլոսը , մեկդի դնա քու գրքիդ հետ * • մեր հետ ետ պիտի դառնաս թէ չէ :

Քրիստիանոս • Չէ՛ , ես պիտի չդառնամ , ինչու որ ձեռքս մնացին վրայ դրի : Ղուկ • թ • 62 :

Պինտզլոս • Եկուր ուրեմն՝ Խօսքիպատուող դրացի , դառնանք մեր բնակարանն երթանք առանց ասոր • ասոր պէս հիւանդամիտ խելագարներու ընկերութիւն մը կայ , որ երբ այլանդակ բանի մը ծարը փակչին , մեկ բանին

և իսկ օրինակներ կամ փաստեր կարող չեն համոզել մարդը լաւագոյն ժառանգութիւն մը փնտռելու :

* Թող որ աշխարհասէր մարդոց հետ իրենց ձամբովը վիճաբանիս , խաբէական փաստերով , ու տրամաբանութիւնով կը յորդեցընեն քեզ : Նայց դուք Սուրբ Գիրքին իրենց առջև՝ ու խոկոյն պիտի պապանձին • ան Աստուան ու ան անոր ձեռքովը կուբացեալները Աստուծոյ Խօսքին զօրութեանը դէմ կրնան դիմանալ :

պատճառները ցուցընող նօթը հոգիին աւելի խնաստուն են իրենց աչքին առջեւը ։

Ընարգանքով մի խօսիր , ըսաւ Յիսուսքսպատակողը , թէ որ բարի Քրիստիանոսին ըսածը ճշմարիտ է , իր վնտռած բաները մերիններէն աղէկ են . իմ սիրտս կը հակի որ իմ դրացւոյս հետն երթամ ՝ ։

Պիլգրիմ . Ինչ , առ քեզի խելագար մին ալ . իմ խօսքս մտի կ ըլլի , ու ես դարձիր . ով գիտէ թէ ասոր պէս խելագարը քեզ ուր պիտի տանի ։ Էհ դարձիր , ու խելացի եղիր * ։

Քրիստիանոս . Իմ հետս եկող՝ Յիսուսքսպատակող դրացի , այնպէս բաներ կան ստանալու՝ որոնց վրայով խօսեցայ , և անոնցմէ՛ի զատ շատ ուրիշ փառաւոր բաներ ալ ։ Թէ որ ինծի չես հաւատար , աս գրքին մէջ կարդա . և ասոր մէջի գրուած բոլոր բաներուն ճշմարտութիւնը ահա ասիկայ շինողին արիւնովը հաստատուած է ։ Էբր . ի . 17 , 21 ։

Ուրեմն՝ Պիլգրիմ դրացի , ըսաւ Յիսուսքսպատակողը , ես հիմա գրեթէ միտքս հաստատեցի . ես կը խորհիմ աս բարի մարդուն հետ երթալ , և իմ վիճակս անոր վիճակին հետ ձգել ։ Բայց՝ ով իմ բարի ընկերս , աս բաղձալի տեղը երթալու ճամբան գիտե՞ս ։

Քրիստիանոս . Աւետարանիչ անունով մէկն ինծի ցոյց տուաւ որ արտորնօք անն Դէղ Փուռն երթամ՝ որն որ մեր առջեւն է . հոն ճամբուն վրայով պիտի տեղեկանանք ։

Յօսէֆպատրոն . Էկուր ուրեմն երթանք՝ բարի դրացիս , ու երկուքը մէկէն ճամբայ ելան ։

Էս ալ եօ կ՛երթամ իմ տեղը , ըսաւ Պիլգրիմը , ես այսպէս ծուռ ճամբայ գացող խելագար մարդոց հետ ընկերութիւն չեմ ըներ * ։

Հոս երպեմն մէջ տեսայ՝ որ երբ Պիլգրիմը եւ դարձաւ , Քրիստիանոն ու Յիսուսքսպատակողը դաշտին վրայէն խօսակցելով կ՛երթային , և իրենց խօսակցութիւնը այսպէս սկսեցին ։

Քրիստիանոս . Էկող նայինք , Յիսուսքսպատակող դրացի , ինչպէս ես ։ Ուրախ եմ որ խելքդ պահեցաւ իմ հետս երթալու ։ Թէ որ Պիլգրիմը ան դուռ չտեսնուած բաներուն վրան ու զրուցութիւնը ինծի նման զգացած ըլլար , այսպէս դիւրութեամբ մեզ չէր ձգեր դառնար ։

Յօսէֆպատրոն . Էկող , Քրիստիանոս դրացիս . որովհետև երկուքէս ուրիշը չկայ հոս , ըսէ ինծի թէ մեր երթալու տեղն ի՞նչ բաներ կան , և ի՞նչպէս պիտի վայելենք անոնք ։

Քրիստիանոս . Էս չեմ կրնար այնչափ իմ լեզուովս անոնց վրայ խօսիլ , որչափ որ մտօքս կ՛իմանամ . բայց որովհետև ինծի ալ կը փափաքիս , իմ գրքիս մէջ կարդամ անոնց վրայով ։

Յօսէֆպատրոն . Էհ կը կարծե՞ս թէ քու գրքիդ խօսքերը անտարակոյս ճշմարիտ են † ։

---

* Ես ասոր տեղ թէ աւետարանական ճշմարտութիւնները մարմնաւոր մարդուն վրայ ի՞նչ տարբեր զգրութիւններ ունին ։ Պիլգրիմը բոլորովին կը մերժէ զանոնք . Յիսուսքսպատակողը ուրախութեամբ մտիկ կ՛ընէ անոնց , առանց մը քիչ մը հաւատք կ՛ընծայէ անոնց , ու քիչ մը տեղ Քրիստիանոսին հետ կ՛ընկերանայ ։

† Թէ որ Սուրբ Գիրքը իրաւ Աստուծոյ խօսքն է , պէտք է որ ճշմարիտ ըլլայ ան . բայց ասիկայ ի՞նչպէս պիտի առուդուի , խելացիները զգրաւոր վաստերով կը հաստատեն ան՝ որոնց բոլորովին անծանօթ են արձնացած հոգիներուն շատերը . Մինչդու որ Աւետարանը ըստ մեծի

---

* Ան որ Քրիստոսի համար աշխարհի աչքին առջեւը բնաւ յիմար չերեւար , Քրիստոսի հաւատքովը փրկութեան համար տակաւին խնաստուն եղած չէ ։

Ռբիւոպիաոս • Ա՛յո՛ , անշուշտ • քանզի աս պիրքը չի՛նողը ամենևին չկրնար սուտ խօսիլ ։ Տիտ • ա • 2 ։

Իսօսիպոսովոլ • Հա՛ստ աղէկ • ի՞նչ է՝ ան բաները ։

Ռբիւոպիաոս • Մէկ անվախճան թագաւորութիւն մը կայ ժառանգելու , և յաւիտենական կեանք մը մեզի տրուելու՝ որ յաւիտեան ան թագաւորութեանը մէջ բնակինք ։ Նաայ • խէ • 17 ։ Յովհ • ժ • 28 , 29 ։

Իսօսիպոսովոլ • Հա՛ստ աղէկ • ուրիշ ի՞նչ կայ ։

Ռբիւոպիաոս • Փառաց թագեր կան մեզի տրուելու , և այնպիսի հանդերձներ որ մեզ երկնից արեգակին պէս պիտի փայլեցընեն ։ ը Տիմ • ը • 8 ։ Յայտ • իը • 5 ։ Ա՛ռաք • ժը • 43 ։

Իսօսիպոսովոլ • Ա՛յս ըսածներդ պատուական բան են , և այլ ուրիշ ինչ՛ը կան * ։

մասին տգէտներուն ու աղքատներուն կը քարոզուի ։) և սակայն անոնք ունին Սուրբ Գիրքերուն ճշմարտութիւնը ամենէն ստոյգ ու խիստ համոզիչ փաստերը ։ Խղճմտանքին վրայ ունեցած անոր իշխանութիւնն ու զօրութիւնը , անոնց վիճակին՝ վախերուն՝ կարօտութիւններուն՝ յոյսերուն ու փափաքներուն յարմար գալը , իրենց սրտերէն անցած բոլոր բաներուն անվրէպ նկարագրութիւնը որ կը գտնեն անոր մէջ , ու իրենց վերաբերեալ բոլոր բաներուն վրայ անոր տուած լուսաւորութիւնը , անմերժելի ապացոյցներ կը համոզեն զանոնք թէ Աստուծոյ ներշնչութեամբը տրուած է ։

* Երկինքը թագաւորութեան մը կամ վերցիչեալ բաներուն նմանցընելը կրնայ մէկ թեթև տպաւորութիւն մը ընել մարմնաւոր սրտին վրայ , որ կը զուարճանայ մտածելով թագերուն վրայ՝ փառաւոր հանդերձներու՝ նուագարանները վրայ՝ և ամէն յաւերժ ու տրամութիւններէ ազատ վիճակի մը վրայ ։ Բայց այսպիսի անձը երկնից ճշմարիտ երջանկութեանը՝ այսինքն Քրիստոսի փառքը տեսնելու՝ ու սրբութեամբ և սիրով անոր նմանելու գաղափարը չունի ։ Անգաւորը մինչև որ շնորհքով հոգորոգուի՝

Ռբիւոպիաոս • Հո՛ն ոչ լաց և ոչ տրտմութիւն պիտի ըլլայ • քանզի ան տեղին Տէրը մեր աչքերէն բոլոր արցունքները պիտի սրբէ ։ Նաայ • իե • 8 ։ Յայտ • է • 16 , 17 ։ իա • 4 ։

Իսօսիպոսովոլ • Ու՛ր ի՞նչ ընկերներ պիտի ունենանք հոն ։

Ռբիւոպիաոս • Հո՛ն սերովբէներուն և քերովբէներուն հետ պիտի բնակինք , Նաայ • ը • 2 ։ ա Թես • ը • 16 ։ Յայտ • է • 11 , որոնք այնպիսի ստեղծուածներ են՝ որ քու աչքերդ պիտի խոտորին իրենց վրայ նայելու ։ Հո՛ն նաև պիտի տեսնես հազարաւոր և բիւրաւոր անձինք որ մեզմէ առաջ ան տեղը գացին • ասոնցմէ մէկը միւսասակար չէ , հապա բոլորն ալ ընկերասէր ու սիրալիր են • ամէն մէկը Աստուծոյ գէմը կը պաշտէ , և անոր առջևը կը կայնի , յաւիտեան անոր հաճելի ըլլալով ։ Մէկ խօսքով , հո՛ն պիտի տեսնենք երէցներն իրենց ոսկեզօծ պսակներովը , Յայտ • ը • 4 , հո՛ն պիտի տեսնենք սուրբ կոյսերն իրենց ոսկի քնարներովը , Յայտ • ժը • 1–5 , հո՛ն պիտի տեսնենք ան մարդիկը՝ որոնք ան տեղին Տէրոջը վրայ ունեցած սէրերնուն համար աշխարհիս ձեռօքը կատր կատր ջարդուեցան , բոցերուն մէջ այրեցան , գազաններէն կերուեցան , ծովերուն մէջ խեղդուեցան • ամէնը աղէկ , և անմահութիւնն իրրև հանդերձ վրանին հագած են ։ ը Կորնթ • ե • 2 , 3 • 5 ։

Իսօսիպոսովոլ • Այս բաներուն լսելն անգամ բաւական է մէկուն սիրտն զմայլեցընելու ։ Բայց ասոնք պիտի վայելո՞ւն արդեօք ։ Ի՞նչպէս մենք պիտի ժառանգենք անոնք ։

Ռբիւոպիաոս • Տէրը , ան քաղաքին կառավարը , աս

երկնից մէջ երջանիկ չկրնար ըլլալ թէ և հնար ըլլար իրեն հոն ըլլալ • իր երկինքը երկրիս վրայ է ։

դրքին մէջ պատմեց ան • Նաայ • ծիւ • 1–3 : Յովհ • ին • 37 : իբ • 37 : Յայտ • իբ • 6 • 17 • որուն բովանդակութիւնն ասկէ է որ եթէ մենք ձշմարտապէս անոնք ուզենք ըլլանք , ինչ ձրի պիտի տայ մեզի :

Խօսքիպատուհոլ • Ես ալ աղէկ՝ իմ բարի ընկերս , ուրախ եմ այս բաները լսելուս • առաջ եկող , քայլերնիս շուտով առնենք * :

Վրիպոփհանոս • Ես իմ կռնակիս բեռին պատճառաւը ուզածիս չափ շուտով չեմ կրնար երթալ :

Ես միջոցիս երազիս մէջ տեսայ՝ որ իրենց ասկէ խօսքը լմնցուցածնուն պէս , դաշտին մէջերը տղմալից փոսի մը հասան • և զգուշութիւն չընելնինին յանկարծ երկուքը մէկէն ան ցեխին մէջն իյնան : Ան փոսին անունն էր Ա Հաւատութիւն : Ասոնք ասոնց մէջ թաւալտրկնցան հոն , և վրանին բոլորովին տիղմով շաղախնցաւ • ու Վրիստիանոս

---

* Տես ասկէ տեղ ժամանակաւոր հաւատացեալին մարմնաւոր ուրախութիւնն ու մարմնաւոր մխիթարութիւնը • ամենևին իր մեղքերուն բեռը զգացած չըլլալով թեթևութեամբ երկար ճամբորդութիւն ընելու կը յօժարի՝ բայց հիմնաւ դիմանալ , Քրիստոս Տէրն մեր այսպիսիները ապաշաւ քարի կը նմանեցնէ : Ուրախութեամբ կ'ընդունին Աստուծոյ խօսքը • բայց ան խօսքը իրենց սրտերուն մէջ արմատ չընէր • առնն մը կը հաւատան , բայց փորձութեան առնն կը հեռանան : Ղ•ա • իբ • 13 : Նկատես ըսաւ Խօսքիպատուհոլը Ա հաւատութեան փոսին մէջ : Ես փոսը կը նշանակէ ան մեղ նեղող՝ յուսահատ ընող՝ վախերն ու սիրտ կոտրող երկրայութիւնները , որ կը ծագին Աստուծոյ խօսքին հաւատք չընծայելէն՝ Սատանային թելադրութիւններէն՝ ու մեր ապականեալ բնութեանը Աստուծոյ պատուական խոստումներուն ու յայտնեալ ձշմարտութիւններուն դէմ յառաջ բերած աչխարհային փաստերէն : Ասոնք են մեր մեղքերը զգալուն աստիճանն՝ ու մեր հաւատքին անկեղծութեանը փորձերը :

իր կռնակի բեռին պատճառաւը սկսեց տիղմին մէջէն ելլել * :

Խօսքիպատուհոլ • Ես , Վրիստիանոս դրացիս , ձեր ես դուն հիմա :

Վրիպոփհանոս • Իրաւ որ ես ալ չեմ գիտեր :

Ասոր վրայ Խօսքիպատուհոլը նեղացաւ , ու բարկանալով իր ընկերին ըսաւ • Ե՞ս էր ան երջանկութիւնը որուն վրայով այսչափ ատեն ինծի կը խօսէիր : Թէ որ մեր առջի ճամբայ ելլելը այսպէս ձախորդ է , ի՞նչ բաներ յուսալու ենք մինչև մեր ճամբուն վերջը : Ո՞ւր էր որ կեանքս չկորնցուցած մէյմը դուրս ելլէի • իմ տեղս դուն ժառանգէ ան պատուական երկիրը : Ես ըսելով՝ բոլորը զօրութիւնով մէկ երկու անգամ ջանք ըրաւ , ու տիղմին մէջէն դուրս ելաւ՝ փոսին ան կողմին որ իր տանը մօտ էր • այսպէս առաւ քալեց , ու Վրիստիանոս՝ ալ զինքը չտեսաւ † :

Ասոր Վրիստիանոս Ա հաւատութեան փոսին մէջ թաւալ-

---

* Բայց Խօսքիպատուհոլը ի՞նչպէս կրնար այս փոսն իյնալ , որ Աստուծոյ վրայով՝ կամ անոր օրէնքին՝ կամ իր անձին՝ կամ մեղքի վրայով այնպէս գաղափարներ չունէր ինչպէս որ ան վիճակին մէջ իյնողը պիտի ունենայ : Ասոր այսպէս կրնայ պատասխան տրուիլ թէ մարդիկ երբոր բարեպաշտ անձերոց հետ ընկերանան՝ ու անոնց խօսքը՝ խոստովանութիւն ու զանգատը լսեն , կամ Աստբը Գրոց մէկ մասին ծանօթանան , գրեթէ միշտ իրենց անձին վրայ երկիւղալի ու տրտմագին բաներ կը գտնեն : Բայց պէտք է նկատենք՝ որ թէպէտ թեթևամիտ Խօսքիպատուհոլը Ա հաւատութեան փոսն ինկաւ , բայց Վրիստիանոս իր բեռին պատճառաւը խորագոյն ընկղմեցաւ :

† Հերիք չէ Խօսքիպատուհոլ ըլլալը • ինչու որ առջի պատահած փորձութիւնը իր եռանդը ցրտացուց՝ իր ուրախութիւնը դադրեցուց՝ իր հաւատքը խախտեց , ու ետ դարձուց զինքը Աործանման Վհաղաքը :

տըկելու մինակ մնաց • բայց տակաւին կը ջանար ու կ'աշխատէր փոխին ան կողմն երթալ՝ որ տունէն հեռու և ան նեղ դիքանը մօտ կ'իյնար * : Սակայն թէ և այսպէս կ'ընէր , բայց կռնակի բեռին պատճառաւը չկրցաւ տիղմին մէջէն դուրս ելլել : Ահա միջոցիս երազին մէջ տեսայ որ մէկն եկաւ իրեն՝ Օգնական անունով † , ու հարցուց իրեն թէ ինչ կ'ընես հոդ :

Տէր իմ՝ ըսաւ Կրիստիանոս , Ուխտաբանիչ անունով մէկն ինծի հրամայեց որ աս ճամբան երթամ՝ , ու նաև ուղեց ղիս ան տեղէն նեղ դուռը երթալու , որպէս զի գալու բարկութենէն փախչելու կարող ըլլամ : Ես ալ որ դէպ'ի հոն կ'երթայի , այս տեղ իյնայ :

Օգնական • Բայց ինչո՞ւ համար ոտք դնելու աստիճանները չընտտեցիր ‡ :

Կրիստիանոս • Ալան այնպէս կը հալածէր զիս , որ կարծ ճամբէն շիտակ երթալով մէջն իյնայ :

Շնորհք ինծի տուր , ըսաւ Օգնականը , ուստի ձեռքն անոր տուաւ , և ան զինքը դուրս քաշեց՝ ու հաստատուն երկրի վրայ դրաւ , և հրաման ըրաւ որ իր ճամբան երթայ : Սաղ • ե • 2 :

---

* Կրիստիանոս իր նեղութեանը մէջ տակաւին կը ջանայ իր տունէն հեռանալ : Տես ճշմարտապէս մեղքերը ճանչցող մեղաւորին ու չճանչցող խոստխպառկող հաւատացեալին մէջ եղած տարբերութիւնը • Մէկն իր երեսը Կրիստոսի կը դարձընէ յոյս և օգնութիւն գտնելու համար , միւսը Աւրծանման Կաղաքը կը փախչի հանգստութիւն գտնելու համար :

† Կրիստոսի ամենակարող չնորհայ թիւը՝ ողջմիտի մեղաւորները ապականութենէ ազատելու կը հասնի :

‡ Ոտք դնելու աստիճանները՝ Աստուծոյ մեծ և պատուական խոստմունքներն են՝ որ Յիսուս Կրիստոսի միջնորդութիւնով՝ ողջմիտի՝ կարօտեալ ու տառապեալ մեղաւորներուն տրուած են :

Ան ատենը ես Կրիստիանոսը տիղմէն հանողին քովը գայի ու ըսի • Տէր իմ , որովհետև Աւրծանման Կաղաքէն նեղ Դուռն երթալու ճամբան աս տեղէն կ'անցնի , ինչո՞ւ համար աս տեղը չշինուիր , որ խղճալի ճամբորդներն ապահովութեամբ երթան հոն : Ես ան ինծի պատասխան տուաւ թէ , Այս տղմալից փոսն այնպիսի տեղ մըն է որ չկրնար շինուիլ : Ասիկայ ցած տեղ մըն է , ու մեղաւորին ինքզինքը դատապարտեալ ճանչնալէն յառաջ եկած փրփուրն ու աղտեղութիւնը միշտ հոս կը վազէ • և անոր համար կը կոչուի Ա՛հատութեան փոս : Կրանգի թէ և մեղաւորը իր կորսուած վիճակն խմնալով արթընայ ալ , իր սրտին մէջ շատ վախեր և երկբայութիւններ՝ ու զարհուրելի մտածութիւնները կը ծնանին , որոնց ամէնը մէկ կ'ըլլան և այս տեղը կու գան կը լնան • և ահա աս տեղէն այսպէս գէշ ըլլալուն պատճառն աս է : Թագաւորը հաճութիւն չունի որ աս տեղը գէշ մնայ : Եսայ • լ • 3 , 4 : Իր գործակալները և՛ իր Տէրութեանը կառավարներուն կարգադրութիւնով հազար վէց հարիւր տարիէն հետէ աս տեղիս վրայ աշխատեցան , որ ըլլայ թէ անիկայ չտկնն նորոգուին : Ես իմ գիտցածիս նայելով՝ աս տեղը քսան հազար , մանաւանդ թէ միլիոնաւոր սայլի բեռ առողջարար խրատներ կրնէ , որ Թագաւորին սահմաններուն ամէն կողմերէն ամէն ատեն բերուելուն , և անոնք որ այսպիսի գործքի վարպետ են՝ կ'ըսեն թէ , Շատ աղէկ նկատեր են անոնք գետինը ամրացընելու ու աղէկցընելու ,) որ ըլլայ թէ աս տեղը չշինուի • բայց դեռ ասիկայ Ա՛հատութեան փոս է , և ինչ որ ընեն նոյնպէս պիտի մնայ * :

---

* Ասիկայ կը նշանակէ թէ մեղանչական մարդուն անկեալ բնութեանը մէջ ուրիշ բան չկայ՝ բայց երկիւղ ու յուսահատութիւն : Ներսոր յոյսերնիս մեր անձերուն վրայ

Ա՛շխարհս է՝ որ Օրէնսդրին հրամանաւը մինչև անդամ տիղմին մէջտեղը քանի մը աղէկ և հաստատուն աստիճաններ կան ոտք դնելու • բայց այնպիսի առեներն՝ որ առ տեղս իր աղտեղութիւնը աւելի կը փսխէ ինչպէս որ միշտ եղանակի փոփոխութիւններուն * կը պատահի , առ աստիճանները հազիւ թէ կը տեսնուին • կամ թէ որ տեսնուին ալ՝ մարդիկ իրենց դլխուն դառնալովը քովնից կը կոխեն , ու բոլորովին տիղմին մէջ կ՝իյնան , թէ և հոն աստիճաններ ալ կան • սակայն անդամ մը դունէն ներս որ մտնեն՝ ալ դնտիւնը աղէկ է † :

Ասոր վրայ երազիս մէջ տեսայ որ հիմն Խօսքիպատուիրողն իր տունը հասաւ : Ուստի իր դրացիներն եկան զինքը տեսնելու , որոնցմէ ոմանք զինքը խելացի կը կոչէին եւ դառնալուն համար , և ոմանք յիմար կը կոչէին Քրիստոսին հետ զինքը վտանգի մէջ ձգելուն համար : Ուրիշներն ալ իր վախկոտութիւնը համար վրան կը խնդային՝ ըսելով • Ընտրակոյս՝ այսպիսի բանի մը սկսէլն եւս , ես չէի ուզեր այնչափ տկար երեւալ քանի մը դժուարութիւններու համար : Այսպէս՝ Խօսքիպատուիրողը առջնալով անոնց մէջ եատաւ • բայց վերջը քիչ մը համոզմամբ առաւ , ու ասկէ եւս առնը մէկէն իրենց

դրած ըլլանք , մեր ըրած ամենէն աղէկ բանը Ա՛հատութեան վրայն մէջ կը թողու մեզ :

* Եղանակի փոփոխութիւնը ան առեները կը նշանակէ երբոր մնասաւոր փորձութիւններ մեղանչական կիրքերը դրդռելով նոր բարեպաշտութեան դաթողին միտքը կը շփոթեն :

† Տուռը Յիսուս Քրիստոս մեր Տէրն է : Ընդհանրին չենք կրնար դանել աղէկ գետին՝ կամ ապահով ոտքի վրայ կայնիլ կամ հանգիստ քալել , քանի որ հաւատքով Քրիստոսի ժառանգութեանը չենք մտներ , ու մեր հաւատքին հիմն Քրիստոսի վրայ չենք հաստատեր՝ որ Յաւիտենական Ա՛ն՝ ու Յաւիտենական Պատմէնն է :

զրույցը դարձուցին , ու սկսեցին Քրիստիանոսին նախատել զինքը : Ու այսչափ հերիք ըլլայ Խօսքիպատուիրողին վրայով :

Հիմա Քրիստիանոս մինակ ինքնիրեն որ կ՝երթար՝ հեռուն մէկը տեսաւ , որ դաշտին վրայէն կ՝անցնէր դէպ՝ ի իրեն կու գար • և այնպէս պատահեցաւ՝ որ մէկը մէկ կողմն՝ ու միւսը միւս կողմն երթալու համար մէկզմէկու ճամբան կտրած տեղերնին իրարու հանդիպեցան : Ա՛ս պարոնին անունն էր՝ Ընչաքրկիլ Խմոստուն • ինքը կը բնակէր Մարմնաւոր Ա՛արտարութիւն կոչուած քաղաքը , որ Քրիստիանոսին քաղաքին ճիշդ քովը կ՝իյնար : Ուստի առ մարդը Քրիստիանոսին հանդիպելով՝ ու անոր վրայով թեթեւ տեղեկութիւն մը ունենալով , Հասկզի Քրիստիանոսին Աործանման Վաղաքին ճամբայ ելլելուն համբաւը շատ տարածուեր էր՝ չէ թէ միայն իր բնակած քաղաքին մէջ , հապա նաև սկսեր էր ուրիշ տեղեւանք ալ հասարակութեան բերնին խօսքն ըլլալ ,) ու նաև անոր դժուարին քալուածքը տեսնելով , և հառաչանքն ու առոնց նման բաները նկատելովը ինչպէս մարդ ըլլալը քիչ մը հասկընալով այսպէս սկսեց Քրիստիանոսին հետ քիչ մը խօսակցութեան մտնել :

Ընչաքրկիլ Խմոստուն , Խարեւ քեզ՝ մարդ , ուր կ՝երթաս այսպէս բեռնաւորուած :

Քրիստիանոս • Իրաւ որ այնպէս բեռնաւորուած , որուն պէս չեմ կարծեր թէ բնաւ բեռնաւորուած էի խեղճ ատեղծուածս : Բայց որովհետեւ կը հարցընես ինծի՝ թէ ուր կ՝երթամ , քեզի ըսեմ՝ ահ՛ր իմ , որ առ իմ առջեւս եղած Նեղ Տուռը կ՝երթամ • քանզի հոն՝ ինչպէս որ ինծի զրուցուեցաւ , այնպէս ճամբու մը պիտի դրուիմ , որ իմ ծանը բեռէս ազատիմ :

Ընչաքրկիլ Խմոստուն • Տուն կին ու զաւկըներ ունի՞ս :

Քրիստիանոս • Ունիմ , բայց այս բեռն առնէ

այնպէս կը հեծեմ՝ որ չեմ կրնար առաջուան պէս յօժարութիւն ունենալ անոնց վրայ • ինծի չունեցածի պէս կու գան անոնք : ա Կորնթ • է • 29 :

Ալեքսիէյ Խոտոպոտ • Ծո՛ղ որ ես քեզի խրատ տամ՝ ինծի մտիկ կ՚ընե՞ս :

Կրիսպիանոս • Ծո՛ղ որ աղէկ խրատ ըլլայ՝ կ՚ընեմ • ինչու որ ես ալ աղէկ խրատի կարօտութիւն ունիմ :

Ալեքսիէյ Խոտոպոտ • Անշուշտ քեզի կը խրատեմ՝ որ բոլոր ջանքովդ արտորսա դուն քեզ քու բնադդ աղաւաղելու • քանզի քու միտքդ բնաւ չկրնար հանդարտիլ մինչեւ ան ատենը • ոչ ալ Աստուծոյ քեզի տուած բարի քնարերուն օգուտը կրնաս վայելել, բայց միայն ան ատենը :

Կրիսպիանոս • Ես ալ այդ բանը կը փնտռեմ • այսինքն՝ թէ ծանր բեռէն աղատ ըլլալ • բայց չեմ կրնար ինքնիրմէս անիկայ ձգել, ոչ ալ մեր քաղաքին մէջ մէկը կայ որ իմ ուսերէս կրնայ վար առնել անիկայ • ուստի՝ ինչպէս որ քեզի ըսի, աս ձամբան կ՚երթամ՝ որ իմ բեռէս ազատիմ * :

Ալեքսիէյ Խոտոպոտ • Ո՞վ քեզի ըսաւ որ քու բեռէդ աղատելու համար աս ձամբան երթաս :

Կրիսպիանոս • Մէկ մարդ մը՝ որ շատ մեծ և պատուաւոր մէկն երեւայ ինծի : Անունը կու դայ որ իր անունն Աւետարանիչ էր :

Ալեքսիէյ Խոտոպոտ • Ընդհանուր ըլլայ ան մարդը իր տուած խրատին համար : Աշխարհիս մէջ ասկէ աւելի վտանգաւոր և դժուարին ճամբայ մը չկայ որ քեզ մէջը դրաւ • և շատ բաներու պիտի պատահիս, թէ որ անոր խրատովը երթաս : Դուն հիմակուընէ բանի մը պատրաստուիլ կրնաս, որպէսզի ուրիշներուն պէս չկորսուիս :

Կրիսպիանոս • Ես ալ ուզեցի ուրիշներուն պէս ճամբորդել, բայց ինչպէս որ կ՚իմանամ • քանզի կը նայիմ որ ան հաւատքեան փոսին չկոխը վրադ է • բայց այդ չկեան աս ձամբան գացողներուն պատահելու թշուառութիւններուն միայն սկիզբն է : Իս մտիկ ըրէ, ես քեզմէ ծեր եմ • դուն քու դարձած ճամբադ մէջ պիտի պատահիս նեղութեան՝ տառապանքի՝ անօթութեան՝ վտանգի՝ մերկութեան՝ սուրի՝ առիւծներու՝ վիշապներու՝ խաւարի, և մէկ խօսքով՝ մահուան, և ալ ինչերու : Իս բաները անտարակոյս ճշմարիտ են՝ և շատ վկայութիւններով հաստատուած : Ես մէկ մարդ մը ինչո՞ւ համար անգգուշութեամբ ինքզինքը պիտի կորնչցնէի օտար մէկուն խօսքը բռնելով :

Կրիսպիանոս • Ինչ կ՚ըսես դուն՝ պարոն, իմ կռնակիս բեռը այդ քու ըսած բաներուդ բոլորէն ալ աւելի զարհուրելի է ինծի : Անանաւանդ ինծի կը թուի որ հոգս չէ թէ ինչ բաներու կը պատահիմ ճամբուն մէջ, թէ որ անոնց պատահելովս իմ բեռէս ալ ազատիմ* :

Ալեքսիէյ Խոտոպոտ • Բայց այդ բեռը ո՞րսկէ քու վրադ եռաւ :

Կրիսպիանոս • Ես իմ ձեռքիս գիրքը կարդալովս :

Ալեքսիէյ Խոտոպոտ • Իս ալ այնպէս կարծեցի † և քեզի ալ ուրիշ տկար մարդոց եղածին պէս եղաւ, որոնք իրենցմէ վեր եղած բաներու ձեռք զարնելով չանկարծակի չիոթութեան մէջ կ՚իյնան քեզի պէս : Այսպէս չիոթութիւնները չէ թէ միայն տղայամիտ կ՚ընէն մարդը՝ ինչպէս որ քու կը տեսնեմ թէ քեզ ըրաւ, հապա նաև անկարելի բաներու ձեռք զարնել կու տան անոնց՝ այնպէս բաներ ստանալու որ իրենք ալ չեն գիտեր :

* Այդ Դրանը նշմարանքը՝ կամ Կրիստոսի ձեռքը մեղայ բեռէն ազատելու աղօտ տեսութիւնը մեզմէ ուրիշ ձամբաներով, ու դէպ՚ի Կրիստոս միայն յառաջ կը քշէ զանիկայ :

* Այսպէս է նոր բարեպաշտութեան դարձող Կրիստոնէին սրտին տրամադրութիւնը :

† Աշխարհիկ Խնամատուն չսխորժիր որ մարդիկ Սուրբ Գիրքը կարդալու ժրաջան ըլլան :

ՎԲՂՈՊՀԱՆՈՍ . Ես իմ ստանալու բանս գիտեմ , որ է իմ ծանր բեռէս ազատուելիւն :

ԱՂԱՐՀԻՒ ԻՄԱՍՏՈՍԱՑ . Հայց ինչո՞ւ համար աս ձամբուն ազատուելիւն պիտի փնտռես , տեսնելով՝ որ այսչափ վտանգներ կան անոր մէջ . մանաւանդ որ ես (միայն թէ որ համբերութիւն ունիս իս մտիկ ընելու ,) կրնամ քեզի առաջնորդել քու բաղձացածդ ստանալու , առանց այն վտանգներուն՝ որոնց որ դուն պիտի պատահիս աս ձամբուն մէջ : Մանաւանդ որ դարմանն ալ պատրաստ է : Նաև աս ալ ըսեմ , որ ան վտանգներուն տեղը՝ ապահովութեան , բարեկամութեան , և բերկրութեան ալ պիտի պատահիս :

ՎԲՂՈՊՀԱՆՈՍ . Կ'աղաչեմ , պնդրոն , աստ դադրանիքն ինծի մեկնէ :

ԱՂԱՐՀԻՒ ԻՄԱՍՏՈՍԱՑ . Շատ աղէկ . աս մեան եղած գիտղը (գիտղին անունը Խարեզործութիւն է ,) աղտուական մը կը բնակի՝ որուն անունը Օրինական է . ան շատ ճարտար և աղէկ անունի տէր մարդ է , որ քուկինդ պէս բեռնները մարդոց կռնակէն թեթեւցընելու վարպետ է . ու իմ՝ գիտցածիս՝ ինքն աս ճամբուս շատ բարիք ըրած է . ու նաև գիտէ բժշկել անոնք որ իրենց բեռներուն պատճառաւ մտքերնուն քիչ մը խանգարութիւն եկած է * :

---

* Աղետարհիկ Իմաստունը աւելի կ'ընտրէ Խարեզործութիւնը՝ քան զԲրիստոս , որ է ան Նեղ Դուռը : Ասիկա ճիշդ մարմինին տրամաբանութիւնն է : Վարմնասէրը միտքը միշտ կը հակառակի Հոգևոր Ճշմարտութեան : Աստուծոյ օրէնքին բուն մեր հնազանդութիւն ընելովը արդարանալու կարծիքը միշտ հակառակ ներգործութիւն մը կ'ընէ մեր նէրսը , Բրիստոսի ըրած հնազանդութիւնովը արդարանալու ճամբուն : Ինձնական արդարութիւնը մարմինին ցանկութիւններուն տեղի տալու չափ հակառակ է Բրիստոսի հաւատքին : Առաջինը՝ ամբարտաւանութեան

Անոր կրնաս դուն երթալ՝ ինչպէս որ ըսի , և իսկոյն օգնութիւն գտնել : Իր տունն ասկէ լման մղոն մը հեռու չէ . թէ որ ինք տունը չըլլայ , պատուական պատանի մը ունի որ իր որդին է՝ Հաղաքավարութիւն անունով՝ որ զբեթէ կրնայ ծերունի աղտուականին ըրածն ընել : Վնեղն ըսեմ հոն կրնաս դուն բեռդդ աղատուելիւն գտնել . ու թէ որ չես ուզեր քու առաջուան բնակարանդ դառնալ , (ինչպէս որ իրաւ ես ալ չեմ ուզեր որ դառնաս ,) կրնաս քու կինդ ու զաւկընդդ աս գեղը բերել տալ՝ ուր որ հիմա պարապ կեցած են տուներդ , և որոնց մէկը կրնաս չափաւոր գնով մը վարձքով բռնել : Ուտելիքն ալ աժան ու աղէկ է հոն . և քու կեանքդ աւելի երջանիկ ընող բանն ան է՝ որ դուն ան տեղ բարի դրացիներու հետ հաւատարմութեամբ և աղէկ կերպով պիտի ապրիս :

Այս խօսքերուն վրայ Վբիատհանոսը քիչ մը տարակուսութեան մէջ ինկաւ , բայց իսկոյն իր մտքովն որոշեց որ , եթէ աս պարոնին ըսածը ճշմարիտ է՝ խելացութիւնն անոր խրատը բռնելն է . և ասանկով իր խօսքն այսպէս յառաջ տարաւ :

ՎԲՂՈՊՀԱՆՈՍ . Տէր իմ , աս բարի մարդուն տունն երթալու ճամբան ո՞րն է :

ԱՂԱՐՀԻՒ ԻՄԱՍՏՈՍԱՑ . Աը տեսնե՞ս աս մեան եղած բարձր լեռը :

ՎԲՂՈՊՀԱՆՈՍ . Այո՛ , շատ աղէկ :

ԱՂԱՐՀԻՒ ԻՄԱՍՏՈՍԱՑ . Այո լեռանը գլուխն երթալու ես , և առջի տունն որ կը հանդիպ , անոր է :

Այսպէս Վբիատհանոս իր ճամբէն դարձաւ պարոն Օրինականին տունը օգնութիւն առնելու համար երթալու * .

սպիտակ գոյն է , երկրորդը՝ ապստամբութեան ու անհնազանդութեան սև գոյն է : Տե՛ս մարմինին տրամաբանութիւնները ակամբ կախելու ահաւոր հետևանքները :

* Բսիկայ թշուառ խոտորում մը եղաւ իրեն . ինչու որ

բայց ահա երբոր աղէկ մը մօտեցաւ ան լուռանը , անանկ բարձր երևցաւ անիկայ , ու նաև ձամբուն մէկ կողմէն այնպէս դուրս ցցուած էր ձամբուն վրայովը , որ Կրիստիանոս վախցաւ առաջ երթալու՝ որ չըլլայ թէ լուռն իր գլխուն վրայ խլայ • ուստի ան տեղը լռիկ կայնեցաւ՝ և չէր գիտեր թէ ի՛նչ ընէ : Նաև հիմա իր բերան աւելի ծանր կու գար իրեն քան թէ ձամբուն մէջ եղած ատենը : Ասկէ՛ի զատ կրակի բոցեր ալ կ՚ելլէին լուռնէն , Յէյ ժէ՛ • 16 • 18 , որ Կրիստիանոսը վախցուցին թէ պիտի այրի • ուստի վախէն արիւն քրտինք մնաւ և կը դողար : Յէբ • ժէ՛ • 21 : Հիմա սկսեց ղջմալ որ Ընտարհիկ Խմաստուն նին խրատը բռնեց • և ասոր վրայ տեսաւ որ Ընտարաբանիչը դէպ՛ի իրեն կու գար , ու անիկայ ալ տեսնելուն ամչնալէն կարմրեցաւ : Այսպէս Ընտարանիչը քիչ քիչ մօտեցաւ , և իրեն հասնելով խոժոռած ու զարհուրելի դէմքով մը անոր վրայ նայեցաւ * , ու այսպէս սկսեց խօսիլ Կրիստիանոսին հետ :

Ընտրաբանիչ • Ո՞նչ կ՚ընես հոս , ո՛վ Կրիստիանոս , ըսաւ : Կրիստիանոս չէր գիտեր թէ ասիկա ի՛նչ պատասխան տայ • ուստի պապանձած կեցաւ անոր առջևը : Ետքը Ընտարանիչը նորէն հարցուց թէ , Դուն էն՞ս ան մարդը , որ Աործանման Վաղաբին պարսպին դուրսը քեզ գտայ՝ որ կու լայիր :

իր փրկութեանը համար Կրիստոսի կատարած գործքին իր բարի գործքերուն ու հնազանդութեանը դարձաւ , ինչպէս որ երբեմն Գաղատացիք ըսին : Բայց դուն նկատէ թէ ինչ է հետևանքը • Կրիստիանոս կը վախնայ թէ Սինայ Լեռը՝ այսինքն օրէնքին բոլոր զարհուրելի անէծքները իր գլխուն վրայ պիտի իյնան : Յէյ ժէ՛ • 18 :

* Ընտարանիչը Սինա Լեռանը տակը կը գտնէ Կրիստիանոսը , ու խոժոռ դէմքով կը նայի անոր : Տեսար Ընտարանին չհնազանդելուն վախճանը :

Կրիստիանոս • Այո՛ , սիրելի տէր իմ , ես եմ ան մարդը :

Ընտրաբանիչ • Ան քեզ ան՞կէ Դուռն երթալու ճամբուն մէջ չդրի՞ :

Այո՛ , սիրելի տէր , ըսաւ Կրիստիանոս :

Ընտրաբանիչ • Ուրնմէ ինչո՞ւ համար այսչափ շուտով մեկդի դարձար • քանդի դուն հիմա ան ճամբէն խոտորեր ես :

Կրիստիանոս • Վ՚հատութեան փոսն անցածիս պէս աղնուականի մը պատահեցայ , որ իմ խելքս պահկեցուց թէ սա առջևս եղած դեղին մէջ մարդ մը կրնամ գտնել՝ որ կրնայ իմ բերս մեկդի առնել :

Ընտրաբանիչ • Ո՞նչպէս մարդ էր ան :

Կրիստիանոս • Աղնուականի մը պէս կ՚երևար՝ * ու շատ բաներ խօսեցաւ ինծի , և վերջապէս զիս համոզեց • ուստի հոս եկայ • բայց երբ աս լեռը տեսայ , ու անոր ի՛նչպէս ճամբուն վրայովը դուրս ցցուիլը նկատեցի , իսկոյն կանգ առի , որ չըլլայ թէ գլխուս վրայ իյնայ :

Ընտրաբանիչ • Ան աղնուականն ի՞նչ խօսեցաւ քեզի :

Կրիստիանոս • Առաջ հարցուց թէ ո՞ւր կ՚երթաս • ես ալ իրեն ըսի :

Ընտրաբանիչ • Յետոյ ի՞նչ ըսաւ :

---

* Պէտք է զգուշանալ , որ մարդիկ իրենց կերպարանքովը չգայտնեք : Պէտք է որ հեզ դառնութիւնը պէս պէս երևան անոնք՝ բայց իրենց լեզուին տակը խժերու թոյն ըլլայ , որով շատ հոգիներ ապականին միասակար մերբուա թիւններով ու չար հերետիկոսութիւններով • և ասանկով Կրիստոսին ու միայն անոր միջնորդութեամբը եղած կատարեալ արդարութեան ու յաւիտենական կենաց յոյսին դարձընեն , իրենց փրկութեանը համար բոլորովին կամ ըստ մասին բան իսկ իրենց գործքերուն նայելու և ապաւինելու :

ՔՐԻՍՏՈՓԱՆՈՍ • Հարցուց թէ ընտանիք ունի՞ս • ես ալ զըուցեցի իրեն : Բայց իմ կռնակիս բեռին տակն այնպէս կը հեծեմ՝ ըսի , որ չեմ կրնար առաջուան պէս յաժարուա- թիւն ունենալանոնց վրայ :

ԱՒԳՈՒՍՏԱՆԻՆ • Ետկէ եւս ի՞նչ խօսեցաւ :

ՔՐԻՍՏՈՓԱՆՈՍ • Ինծի հրամայեց որ բոլոր ջանքովս աշխա- տիմ իմ բեռէս ազատելու • ես ալ ըսի թէ իմ վնտռածս ալ ազատութիւն գտնել է : Ան նաև ըսի թէ աս պատ- ճառաւն ան Նեղ Դուռը կ'երթամ , որ հոն սորվիմ թէ ինչպէս կրնամ ազատութեան տեղը հասնիլ : Ուստի ըսաւ ինծի թէ ինք անկէ լաւ և կարճ ճամբայ մը պիտի ցուցընէ ինծի , որուն մէջ այնչափ դժուարութիւններ չկան ինչպէս ան ճամբուն մէջ ուր որ՝ տէր իմ , դուն դիս դրիր : Նոր ըսաւ թէ աս ճամբան գիս մէկ աղնուականի մը տունը պիտի հասցընէ , որ շատ վարպետ է աս բեռնե- րը մէկդի առնելու • այսպէս ես ալ իրեն հաւատացի և ան ճամբէն աս ճամբան դարձայ , որ ըլլայ թէ ժամ մը առաջ իմ բեռէս ազատիմ : Բայց երբոր հոս եկայ և եղած բաները տեսայ , (ինչպէս որ ըսի) վտանգէն վախնա- լուս կանկ առի • և հիմա չեմ գիտեր թէ ինչ ընեմ :

Ան տեղը Ակեռաբանիչն ըսաւ • Հանդարտ կեցիր քիչ մը՝ որ Աստուծոյ խօսքերը քեզի ցուցընեմ : Ուստի Քրիստիանոս դողալով կայնեցաւ • յետոյ Ակեռաբանիչն ըսաւ • "Ականջ կ'ընես՝ ըլլայ որ մերժէք զանիկայ որ ձեզի կը խօսի • վասն զի թէ որ անոնք երկրի վրայ Աստուծոյ պատգամները խօսողը մերժելով չազատեցան , որչափ աւելի մենք՝ թէ որ երկինքէն խօսողէն երես դարձընենք" : Նէբ • ժբ • 25 : Դարձեալ ըսաւ • "Ընդարը հաւատքին պիտի ապրի • ու թէ որ մէկը ետ քաշուի , իմ հոգիս անոր չհաճիր" : Նէբ • ժ • 38 : Նոր աս խօսքերն աս կերպով անոր վրայ դարձուց Ակեռաբանիչը • դուն ան մարդն ես որ թշուառութեան մէջ իյնալու կը վազես :

Պոմն սկսեցիր Ամենաբարձրեալին խորհուրդը մերժել, և քու ոտքդ խաղաղութեան ճամբէն ետ քաշել. մինչև որ մազ մնաց պիտի կործանիիր * :

Հիմա Քրիստիանոս մեռելի պէս անոր ոտքն ինկաւ կանչելով. Ալ՛ մ՛ինձ, քանզի կորսուեցայ : Ան որ տեսաւ ԵՒհետարանիչը՝ անոր աջ ձեռքէն բռնեց և ըսաւ. "Ամէն մեղք ու հայհոյութիւն պիտի ներուի մարդոց" : Մատթ. ժբ. 31 : "Մի՛ ըլլար անհաւատ, հապա հաւատացեալ" : Յովհ. ի. 27 : Ան առնիը Քրիստիանոս նորէն քիչ մը զօրացաւ, և առաջնաւան պէս դողալով ԵՒհետարանիչին առջևը կայնեցաւ † :

Ետքը ԵՒհետարանիչն իր խօսքը յառաջ տարաւ՝ ըսելով. Օգոյշ կեցիր որ քեզի ըսելու բաներս աղէկ միտը առնես : Հիմա պիտի ցուցնեմ քեզի թէ ո՛վ էր ան՝ որ քեզ խաբեց, և ո՛վ էր ան՝ որուն որ քեզ խրկեց : Ան քեզի պատահող մարդը Աշխարհիկ Իմաստուն կ՛ըսուի, և անիկայ իրաւամբ այսպէս կոչուած է. քիչ մը միայն աս աշխարհիս վարդապետութեանը համն ունենալուն համար, ու Յովհ. ա. 5, որ նոյն պատճառաւն ալ Խարեպօրծու-

---

* Տե՛ս թէ ո՛րչափ վտանգաւոր է արդարանալու՝ և յաւիտենական կենաց համար Քրիստոսի հաւատալէն, քիչ մը անգամ մեր գործքերուն ապաւինիլը : Օգոյշ կեցէք օրէնքին վարժապետներին, ու բուն իսկ քու օրինական ոգիդ :

† Նկատէ մեղաւորներուն վրայ եղած աւետարանական ընդհանուր վճռքը, տե՛ս Քրիստոսի սքանչելի սէրը մեղաւորներուն համար մեռնելով : Այնտեղ բեր թէ Քրիստոս ի՛նչ գնով ստացաւ քու մեղքերուդ թողութիւնը, իր ամենապատուական արիւնովը, ու ոչ թէ մէկ ընչին բանով մը : Հաւատա անոր սքանչելի սիրոյն. ուրախացիր անոր փառաւորեալ փրկագործութեանը վրայ : Անոր սիրոյն մէջ և անոր առջևն ապրէ քու մեղքերդ ատելով՝ ու խոնարհ մնալով :

Թեան գեղը միշտ նկեղեցի կ'երթայ , և քիչ մ'ալ որ ան վարդապետութիւնն ամենէն աղէկ կը սիրէ , քանզի անիւկայ զինքը խաչէն կ'ազատէ : Կաղ • ի • 12 : Նէ քանզի ինք աս մարմնաւոր բնաւորութեան տէրն է , անոր համար կ'ուզէ որ իմ ձամբաներս խանգարէ , Թէ և անոնք ուղիղ են : Հիմա աս մարդուն տուած խրատին մէջ իրիք բան կայ , որոնք պէտք է որ բոլորովին առնս :

Առաջին՝ Ամէնէն քեզ դուրս հանելը :

Երկրորդ՝ Խաչը քեզի ձանձրալի ցուցընելու աչխատիլը :

Երրորդ՝ Ուռ ուղիղդ մահուան ձամբուն մէջ դնելը * :

Նախ • Ամէնէն քեզ դուրս հանելը , և մանաւանդ բու անոր հաճութիւն տալը պէտք է որ առնս : Ինչպէս ասկից՝ Աշխարհիկ Իմաստուն մարդու մը խրատին համար Նաոումեցի տուած խրատը մերժել է : Տէրը կ'ըսէ Թէ , " Ձ՚անիք ըրէք որ Նեղ Դուռէն մտնէք" , Ղուկ • ժգ • 24 , որ իմ քեզ խրկած դուռս է ան : " Ինչու որ նեղ է ան դուռը որ դէպ՚ի կեանք կը տանի , և քիչ են անոնք՝ որ զանիկայ կը գտնեն" : Մատթ • է • 13 , 14 :

---

* Ըսելն մինչև որ մեղքին չարութիւնը չճանչնայ , ու օրինականին վարդապետութիւնը կամ արդարանալու համար բոլորովին կամ ըստ մասին բարեգործութիւններուն յուսալն ու ապաւինիլը չմերժէ , աւետարանական մխիթարութիւնը չկրնար վայելել : Այդ՝ կեցիր օրինականին հետ բանի խառնուելը , որ չըլլայ Թէ առաջ շնորհքով արդարանալ որ սկսեցիր՝ յետոյ գործքով արդարանալու նպատ • ինչու որ ասիկայ շնորհքն ու գործքը միևնոյն խառնել է , մեր անարդ անձերը բարձրացընելու՝ ու պատուական Քրիստոսն ու անոր փառաւոր արդարութիւնը անպատիւ ընելու : Այս գաղտնի սխալմունքը մեծապէս տարածուած է հիմակու ատենս :

Այս անօրէն մարդը քեզ փոքրիկ Նեղ Դռնէն ու անոր երթալու ճամբէն դարձուց , ու գրեթէ կործանման հասցուց քեզ • ուրիւմն անոր քեզ ճամբէն դարձընելը ատէ , և քու անձիդ ևս զղուէ՝ որ անոր մտիկ ըրիր :

Երկրորդ • Խաչը քեզի ձանձրալի ցուցընելու համար իր աչխատիլը պէտք է որ առնս • քանզի դուն անիկայ Հդիպատոսի գանձերէն աւելի յարդելու ես : Եբր • ժա • 25 , 26 : Վանաւանդ որ վարագ Թագաւորը քեզի զըուցեց՝ Թէ մվ որ իր կեանքն ազատել կ'ուզէ պիտի կորնցընէ անիկայ : Նէ ան որ անոր ետևէն կ'երթայ՝ ու իր հայրը , մայրը , կինը , զաւկընները , եղբայրները , քոյրերն ու իր կեանքն ալ չատեր , չկրնար անոր աշակերտը ըլլալ : Ա՚ուխ • ղ • 8 • 38 : Յովհ • ժբ • 25 : Մատթ • ժ • 39 : Ղուկ • ժդ • 26 : Ուստի քեզի ըսեմ՝ որ երթէ մեկը աչխատի քեզ համոզելու Թէ ան յաւիտենական կենաց հասցընող բանը մահուան պատճառ պիտի ըլլայ քեզի , ան վարդապետութիւնն առելու ես :

Երրորդ • Ուռ ուղիղդ մահուան ճամբուն մէջ դնելն առելու ես : Նէ աս բանիս պատճառաւը մտմնաւելու ես Թէ քեզ որու խրկեց , և ան մարդը արբանի անկարող է քեզ քու բնդդ ազատելու :

Ան մարդը՝ որուն որ խրկուեցար ազատութիւն դտնելու համար , Օրինական կը կոչուի , և աղախինին օրդին է , որ հիմա իր զաւկընեռովը ծառայութեան մէջ է , Գաղ • դ • 21–31 , ու խորհրդաբար աս Աինայ լեռն է որմէ վախցար Թէ դլխուդ վրայ պիտի խլնայ : Բրդ՝ Թէ որ ինքն իր զաւկընեռովը ծառայութեան մէջ է , ի՞նչպէս կրնաս յուսալ որ անոնցմէ ազատութիւն դտնես : Ուստի աս Օրինականը կարողութիւն չունի քեզ քու բնդդ ազատելու : Մինչև հիմա անոր ձեռքովը բնաւ մէկը չկրցաւ իր բնդէն ազատիլ , ոչ ալ բնաւ հնար է որ այսպէս բան մը ըլլայ • դուք օրինքին գործքերովը չէք կրնար արդարա-

նալ քանզի օրէնքին գործքերովը մէկ մարմին մը իր բնութէն չկրնար աղատիլ : Աւետ պարոն Աշխարհիկ Իմաստունն օտարական մէկն է , և պարոն Օրինականը խարեբայ մըն է : Նա անոր որդին Վհաղաքավարութիւնը՝ թէպէտ և ծիծաղելու կ'երևայ , բայց ուրիշ բան չէ՝ հապա կեղծաւոր մը , ու չկրնար քեզի օգնել : Հաւատա ինծի՝ որ աս ցնորեալ մարդոյմէն լաւ բոլոր բարբանջմունքիդ մէջ ուրիշ բան չկայ՝ հապա իմ դրած ճամբէս քեզ դարձընելու քու փրկութենդ քեզ դատարկ հանել է իրենց դիւտաւորութիւնը : Մակէ եւս Աւետարանիչը բարձր ձայնով մը աղաղակեց դէպ 'ի երկինքը , որ իր լսածներուն հաստատութեանը համար նշան մը ցուցուի . և ասոր վրայ՝ այնպէս խօսքեր ու կրակ ելլան ան լեռնէն՝ որուն տակն որ ողջմռէլի Քրիստիանոսը կայներ էր , որ անոր մարմինն մաղելը կայնեցուցին : Ըն խօսքերն այսպէս զրուցուեցան . '' Ընոնք՝ որ օրէնքին գործքերէն են՝ անէծքի տակ են . ինչու որ գրուած է՝ Թէ Ընդհակառակ ըլլայ ամէն մարդ՝ որ օրէնքին գիրքը ամէն գրուածներուն մէջ չկենար որ զանոնք կատարէ'' * : Գաղ . գ . 10 :

Հիմա Քրիստիանոս ուրիշ բանի չյոյս չունէր՝ բայց մահուան միայն , ու սկսեց ողբալի ձայնով մը լալ . և Աշխարհիկ Իմաստունին իր դէմն եկած ժամը կ'անիծէր , ու հազար անգամ չիմաց կը կոչէր ինքզինքը որ անոր խրատին ականջ դրաւ : Նաև մեծապէս կ'ամչնար , մտա-

* Օրինականութիւնն անաւակութեան պէս մեծ թշնամի մըն է Քրիստոսի խաչին , ինչու որ արդելք կ'ըլլայ հոգւոյն՝ որ թողութիւն գտնելու համար Քրիստոսի արիւնին՝ ու արդարանալու համար Քրիստոսի արդարութեանը դիմի ու հաւատայ և բոլորովին ապաւինի . անանկ որ՝ հոգին գերութեան վիճակի մէջ կը պահէ , ու միտքը ամբարտաւանութիւնով կը վհատցընէ . բայց անաւակութիւնը խաչին վրայ նախատինք կը բերէ :

ծելով որ ան պարոնին խօսքերը՝ որ միայն մարմինէ յառաջ եկած էին , այնչափ ուժգին ներգործած ըլլան իրեն՝ որ պատճառեն չհետակ ճամբան ձգել : Ըս բաներէն եւս նորէն սկսեց Աւետարանիչին հետը խօսակցիլ սա հետևեալ կերպովը :

Քրիստիանոս . Տէր իմ , ի՞նչ կը կարծես , արդեօք յոյս կայ . կրնամ հիմա ետ դառնալ ու ան Ղեղ Դուռն ելլել : Արդեօք աս իմ ըրածիս համար երեսէ պիտի չձգուի՞մ , ու ամօթով պիտի ետ չկրկուի՞մ անկէ : Ար զղջամ որ աս մարդուն խրատին մտիկ ըրի . բայց արդեօք իմ մեղքիս թողութիւն կ'ըլլայ :

Պատասխան տուաւ Աւետարանիչն ըսելով իրեն . Քու մեղքդ շատ մեծ է , ինչու որ դուն անով երկու չարիք գործեցիր : Դուն աղէկ ճամբան ձգեցիր , որ արդիւնաւ ճամբաներուն մէջ քալես : Ասկայն և այնպէս ան դուռը կեցող մարդը կ'ընդունի քեզ , քանզի ինքը մարդոց բարիք կը կամի . միայն Թէ զգոյշ կեցիր՝ որ նորէն ալ չխոտորիս , որ չըլլայ Թէ ''Ճամբուն մէջ կորսուիս , երբոր անոր բարկութիւնը քիչ մը բորբոքի'' : Սաղ . բ . 12 : Ըն առնելը Քրիստիանոս պատասխանեցաւ ետ դառնալու , ու Աւետարանիչը զինքը պատնէշէն եւս՝ երեսն 'ի վեր ժպտեցաւ , և բարի յաջողութիւն մաղթեց : Ըյսպէս Քրիստիանոս սկսեց արտորնօք առաջ երթալ . ոչ ինք ճամբուն վրայ մէկուն բան մը խօսեցաւ , ոչ ալ Թէ որ մէկը բան մը հարցընէր իրեն՝ պատասխան կ'ուղէր տալ : Առաջ կ'երթար իբրև այնպէս մէկ մարդ մը որ ուրք կոխելու արգելուած գետնի վրայ կը քալէ միշտ , և մէկ կերպով մը աղատ ապահով չէր կարծեր զինքը՝ մինչև որ նորէն եկաւ ան ճամբան հասաւ որն որ Աշխարհիկ Իմաստունին խրատին հետևելով ձգեր էր : Բանակով՝ առնիճ մը եւս ան Ղեղ Դրանը քովն ելաւ : Դրանը վրայ գրուած էր՝ ''Դուռը զարկէք , և պիտի բացուի ձեզի'' : Ա Պետ . է . 7 :

Վ ա ան որոյ Քրիստիանոս մէկ երկու անգամին աւելի դուռը զարկաւ՝ * բսելով .

Ընդհոք կը բանայ դուռն ու կ'ընդունէ՞
Ներքեւէն ապստամբ ու միշտ անարժանս
Որ հոն անդադար իր մեծ սէրն դողէ
Ու իր սուրբ անունն օրինէ իմ բերանս :

Վ երջապէս մեծաւրու մարդ մը դուռն եկաւ՝ որուն անուն նը Խարեկամութիւն էր , ու հարցուց թէ ո՞վ է ան , և ո՞ւրկէ եկած է , և ի՞նչ կ'ուզէ :

Քրիստիանոս . Ես ողբալի բնակարանած մեղաւոր մը . որ Կործանման Քաղաքէն եկայ , բայց Սիոն լեռը կ'երթամ՝ որ գալու բարկութենէն ազատ մնամ : Ասոնք Տէրը իմ , որովհետև տեղեկացած եմ՝ թէ հոն երթալու ճամբան աս դռնէն է , կ'ուզեմ խնդալ թէ կը կամի՞ս դիս ներս առնել :

Խոլը սրտովս կը կամիմ † , պատասխան տուաւ ծերուն նին , և ան խօսքովը դուռը բացաւ : Երբոր Քրիստիանոս ներս մտնելու վրայ էր , մարդն արտորնոջ քաշեց անի-

---

* Մէկ երկու անգամ դուռը զարնելը կը նշանակէ հաւատքով յաճախ աղօթել ու աղաչել Աստուծոյ՝ որ Յիսուս Քրիստոսի արիւնին միջնորդութիւնովը ողբերի ու թողութիւն շնորհէ մեղքերուն :

† Սիրտը կոտրած մեղաւորներուն կը բացուի դուռը : Տէ՛ս աս տեղ Յիսուսի սէրը՝ թէ իրեն դիմող ամէն խղճի մեղաւորները ի՛նչպէս յօժարութեամբ ու սրտանց կ'ընդունի : Հոգ չէ անոնց ծրչալի անարդ ըլլալը , ոչ ալ անոնց ինչ մեղքեր գործած ըլլալը . յօժարութեամբ կը սիրէ՝ ու բարեգթութեամբ կ'ընդունի զանոնք , ինչու որ բարեհաճութենէն ուրիչ բան չունի անոնց վրայ : Անոր համար երկնից ղօրքերն իր ծննդեանը կ'երգէին՝ " Արդիւնեբուն հաճութիւն " : Ղ•ա • բ • 14 :

կայ * : Քրիստիանոս հարցուց թէ , Ո՞նչ կը նշանակէ ատ ըսածդ : Պատասխան տուաւ իրեն միւսը . Ես դռնէն քիչ մը հեռուն մէկ ամբոխ պարիսպ մը չինուած է , որուն տէրը Ահեղզեբուղն է . անկէ թէ ինք և թէ իր ընկերները ատ դուռն ելլողներուն վրայ նետեր կը նետեն , որ ըլլայ թէ ներս չմտած մեռցընեն զանոնք : Ան ատենը Քրիստիանոս ըսաւ . Ա՛ուրախանամ և կը դողամ ես . այսպէս ներս մտնելէնետև դրանը պահապանը հարցուց իրեն՝ թէ ձվ զլնիքը հոն խրկէց :

Քրիստիանոս . Ընտաբանիչը հրամայեց ինծի որ հոս գամ և դուռը զարնեմ , ինչպէս որ ըրի ալ . և ըսաւ թէ դուն պիտի զրուցես ինծի՝ տէր իմ , թէ ի՞նչ ընելու եմ :

Խոբնիմոս-ընիա . Մէկ բան դուռ մը կայ քու առջեդ , և մէկը չկրնար զոցել անիկայ :

Քրիստիանոս . Հիմա կը սկսիմ իմ քաշածներուս պատրաստել :

Խոբնիմոս-ընիա . Բայց ի՞նչպէս եղաւ որ դուն միտակ եկար :

Քրիստիանոս . Անոր համար որ իմ դրացիներուս մէկն ալ իր վտանգը չտեսաւ , ինչպէս որ ես իմս տեսայ :

Խոբնիմոս-ընիա . Երդեցիք անոնցմէ մէկը քու գալդ իմացաւ :

Քրիստիանոս . Այո՛ , առաջ իմ կինս և զաւկիներս տեսան , ու ետևէս կանչեցին որ ետ դառնամ . նաև դրացիներէս մէկ քանին ալ կային ետևէս կը գոչէին ու կը կանչէին որ դառնամ . բայց ես մտածներս ականջներուս դրի , և այնպէս իմ ճամբաս եկայ :

Խոբնիմոս-ընիա . Բայց անոնցմէ մէկն ետևէդ չկաճ , որ խելքդ պառկեցնէ քեզ ետ տանելու :

---

* Ընտաբանչիը փրկեալ մեղաւոր Քրիստոսի մարդասէր ձեռքովը կրակէն հանուած խանձած փայտ մըն է :

ՎԻԼՖՈՓԽՈՆՈՍ • Այո՛ • Պինտղլէնն ու Խօսքիպատկողը եկան • բայց երբոր տեսան Թէ չկրցան յաղթել, Պինտղլէնը ծաղրաբանութեամբ ետ դարձաւ, ու Խօսքիպատկողը հետս քիչ մը տեղ եկաւ :

ՌՈԲԻՆՀՈՒԻՆ • Ետոյ ինչո՞ւ բոլորը ձամբան հետդ չեկաւ :

ՎԻԼՖՈՓԽՈՆՈՍ • Իրաւ երկու աքս մեկտեղ մինչև Վ Հատուածութեան վտան եկանք, և յանկարծ անոր մէջէն ալ ինկանք : Ետոյ ան տեղը Խօսքիպատկող դրացւոյս սիրտը կոտրեցաւ, և չուզեց որ ալ աւելի յառաջ երթայ * : Ուստի իր տանը մօտ ինկած կողմէն ետրէն դարձաւ ինկաւ Թէ Ան պատուական երկիրն իր տեղը մինակ ես ժառանգեմ : Այսպէս ինքն իր ձամբան գնաց, ու ես իմ ճամբաս եկայ • ան՝ Պինտղլէնին եւեսէն, ու ես՝ դէպ՝ի աս դուռը :

ՌՈԲԻՆՀՈՒԻՆ • Ախսոս, խղճալի մարդ • երկնաւոր փառքն այսչափ քի՞չ յարդուածութիւն ունի իր քովը, որ արժան չսեպեր քանի մը դժուարութիւններ քաշելով անիկայ ստանալու :

Յիրաւի Խօսքիպատկողին վրայ ձշմարիտը խօսեցայ, ըսաւ ՎԻԼՖՈՓԽՈՆՈՍ • և Թէ որ իմ վրայիս ալ ձշմարիտը խօսիմ, պիտի երևայ որ անոր և իմ մէջս մեկ գերազանցութիւն մը չկայ : Իրաւ ինք ետ դարձաւ իր տունը գնաց, բայց ես ալ մահուան ձամբան երթալու խոտորեցայ, պարոն Աշխարհիկ Իմաստուն ըսուած մեկու մը մարմնաւոր խօսքերուն ականջ կախելով † :

---

* Մեկ մարդ մը երկինք երթալու ձամբայ ելլելուն կարելի է որ ընկեր ունենայ, և սակայն ինք մինակ հոն երթայ : "Ականջածները շատ են, բայց ընտրուածները քիչ" : Մատթ • ի • 16 :

† Երբոր մեկուն սրտին մէջ ձշմարիտ հնորհքը թագաւորէ, խոնարհութեամբ բոլորը փառքը Աստուծոյ դնելա-

ՌՈԲԻՆՀՈՒԻՆ • Ինչ կ'ըսես, անիկայ քեզի պատահեցաւ • ան ուզած պիտի ըլլայ որ դուն պարոն Օրինականին ձեռքէն ազատութիւն փնտռես : Ընդհ երկուքն ալ խաբեբայ են • բայց դուն անոր խրատը ընդունեցի՞ր :

ՎԻԼՖՈՓԽՈՆՈՍ • Այո՛ ընդունեցի, որչափ որ կրցայ համաձակիլ • ձամբէս դարձայ պարոն Օրինականը գտնելու, և այնչափ գացի մինչև որ մտածեցի Թէ անոր տունը քովն ինկած լերան գլուխս պիտի վլլէր • ուստի հոն ատիպուհցայ կանչ առնելու :

ՌՈԲԻՆՀՈՒԻՆ • Այո լերան շատերուն մահուան պատճառ եղաւ, և ուրիշ շատերուն ալ մահուան պատճառ պիտի ըլլայ • աղէկ որ անոր քեզ կոտր կոտր ջախջախելէն ազատեցար :

ՎԻԼՖՈՓԽՈՆՈՍ • Երդարև չեմ գիտեր Թէ ինչ պիտի ըլլար ինծի ան տեղը, Թէ որ բաղդս բանեցուց տրտմութիւնս ներքուս մէջ վարանած առնես, Աչետարանիչը ետրէն չպատահէր ինծի : Բայց Աստուծոյ ողորմութիւնն էր որ ան ետրէն եկաւ, ապա Թէ ոչ բնաւ հոս գալիք չունէի ես : Սակայն հիմա այնպիսի մեկու մը պէս եկայ, որ իրաւ որ աւելորդ արժանի էի որ ան լերը գլխս մեռցընէր, քան Թէ այսպէս իմ Տէրոջս հետ խօսելով աս տեղս կանգնէի : Բայց ահ, ինչ մեծ շնորհք է աս ինծի, որ տակաւին թողութիւն կայ հոս մնալու * :

գոյն շնորհացը պիտի ընծայէ իր ուրիշներէն տարբերութիւն մը ունենալուն համար : Աստուծոյ շնորհքը սրտին ամբարտաւանութիւնը կը սպանանէ ու մեղաւորը կը խոնարհեցընէ, և նոյն ատենը կը բարձրացընէ ՁՔրիստոս, ու անոր արդարութիւնովը ու փրկութիւնովը յաղթող գտնուիլ կու տայ մեղաւորներուն :

* Շնորհացյ Ձշմարիտ գործին յայտնի նշանն ան է՝ որ սիրտն ամէն բան շնորհքին ընծայէ : Ձշմարիտ հաւատացմունքը կը գոր-

ԽոքէմօուԹԻՒՆ • Մինչ մէկու մը դէմ չենք կենար • ամէն անոնք որ բոլոր իրենց առջի ըրածներնուն եւս հա կու գան , բնաւ դուրս չեն ձգուիր : Յովհ • ի • 37 : Ուստի՝ բարի Կրիստիանոս , իմ հետս քիչ մը տեղ եկար , ու ես քու երթալու ճամբուդ վրայով քեզ տեղեկացընեմ : Առջե՛դ նայէ , սա նեղ ճամբան կը տեսնե՞ս : Հա ատ է քու երթալու ճամբադ : Նահապետները՝ Մարգարէները՝ Կրիստոս և առաքեալներն ատ ճամբէն գացին • ու անիկայ քանոնով չենուածի պէս շիտակ է • ահա ան է քու երթալու ճամբադ :

Բայց հոն դարձուածներ ու պտոյտներ չկո՞ն արդեօք , որոնցմով օտարական մէկին իր ճամբան կորնցընէ * , հարցուց Կրիստիանոս :

ԽոքէմօուԹԻՒՆ • Այո՛ , շատ ճամբաներ կան որ ատոր կը խառնուին և անոնք ծուռ են ու լայն • բայց դուն կրնաս ուղիղ ճամբան ծուռէն այսպէս որոշել , որ ուղիղը շիտակ ու նեղ է : Մատ • է • 14 :

Ես խօսքերուն վրայ երազես մէջ սեպ որ Կրիստիանոս նաև հարցուց՝ Թէ արդեօք իր կռնակի բեռէն կրնա՞յ ԹեԹեցընել ղինքը : Վհանդի դեռ չէր ազատեր անկէ , և առանց օգնուԹեան ալ մէկ կերպով մը չէր կրնար ազա-

---

ծածեմ ըսելով չզարծենար • իր ազատ կամքին կամ կա-
րողուԹեանը բան մը չընծայեր , հապա իր կործանմանէ
ազատիլն ու տակաւին փրկուԹեան ճամբուն մէջ ըլլալը
բոլորովին Աստուածային շնորհայ՝ Յաստուծոյ ողորմու-
Թեանը և անոր ձրի պարգեւին ու ամենակարող գթու-
Թեանը կ'ընծայէ : Ընուշ բան է մտածել Թշուառ ու
անարժան մեղաւորներուն Յիսուսի ձրի պարգեւած շնորհա-
յը վրայ : Ը՛նեԹերցող՝ դուն ալ այսպէս չե՞ս գտներ :

* Կրիստիանոս կը վախնայ որ ճամբան չկորնցընէ , ասիկայ՝ շնորհազարդ սրտի մը երջանիկ նշանն է , որ իր անձին վրայով միշտ երկիւղի մէջ է :

տիլ : Պարդը պատասխան տուաւ Թէ , Վհոս բեռիդ վրայով , պէտք է որ համբերես մինչև որ ազատուԹեան տեղը հասնիս * • քանզի հոն՝ անիկայ ինքնիրեն քու կռնա-
կէդ կ'իյնայ :

Ըն առնոնը Կրիստիանոս սկսեց մեջքն ամուցընել , ու իր ճամբորդուԹիւնն ընելու պատրաստուիլ : Ըյսպէս՝ միւսն իրեն զգուշցեց Թէ՝ դադնէն խել մը հեռու երթալէն ետև՝ Անկնիչին տունը պիտի հասնի • պէտք է որ անոր դուռը զարնէ , ու ան պատուական բաներ պիտի ցուցընէ իրեն : Ըն առնոնը Կրիստիանոս Պնաս բարով ըսաւ իր բարեկամին , և ան ալ բարի յաջողուԹիւն մաղԹեց իրեն :

Ուստի յառաջ գնաց ինք՝ մինչև որ Անկնիչին տունն եկաւ † , ուր որ կրկին և կրկին զարկաւ դուռը : Վ երջը մէկն եկաւ դուռը , և հարցուց Թէ ո՞վ է ան :

Կրիստոֆառոս • Տէր իմ , ճանապարհորդ մըն եմ , որ գիս աս տանը տիրոջը մէկ բարեկամը խրկից հոս՝ իմ օգուտս համար • անոր համար տանտիրոջը հետ կ'ուզեմ խօսիլ :

Ուստի մարդը կանչեց տանտէրը՝ որ քիչ մը առնէն ետև Կրիստիանոսին եկաւ , և հարցուց անոր Թէ ինչ կ'ուզէ :

Տէր իմ , ըսաւ Կրիստիանոս , ես մէկ մարդ մըն եմ՝ որ Սործանման Վհաղաքէն կու գամ ու Սիոն լեռը կ'երԹամ • և աս ճամբուն գլուխն եղած դուռը կայնող մարդն ինձի ըսաւ՝ որ երԹէ հոս գամ , դուն ինձի այնպէս պատուական բաներ պիտի ցուցընես՝ որ անոնք ինձի օգուտ պիտի ընեն իմ ճամբորդուԹեանս մէջ :

---

* Միայն Կրիստոսի մահովն ու արիւնովը յանցաւորուԹիւնէ ու մեղայ բեռէն ազատուԹիւն կը ստացուի :

† Կրիստիանոս կու գայ Անկնիչին տունը , որ կը նշանակէ Սուրբ Հոգին՝ Աստուծոյ ժողովրդոցն ուսուցիչը :

Ըն առնեը Անկնիչն ըսաւ . Նէրս եկոր , և քեզի օգտակար եղած բաները ցուցընեմ * : Այսպէս տանուտէրն իր ծառային հրաման ըրաւ որ ճրագ մը վառէ , ու Քրիստոսին ալ ըսաւ որ իր ետևէն երթայ : Անկէ ետև անկիւն մէկ առանձին սենեակ մը տարաւ , ու իր ծառային հրաման ըրաւ որ դուռ մը բանայ . ծառան երբոր դուռը բացաւ , Քրիստիանոս պատին վրայ կախուած վեմմատեան մը պատկերը տեսաւ . ու պատկերին նկարուածքն ասանկ էր : Աչքերն երկինքը վերցուցած , դրքերուն պատուականն իր ձեռքը , և ճշմարտութեան օրէնքն իր շրթունքներուն վրայ գրուած , ու երեսն աշխարհէն դարձուցած էր . այնպէս էր՝ որպէս թէ մարդոց աղգաբար մըն էր , և իր գլուխն վրայնին ոսկեղէն պսակ մը կախուած էր † :

Ըն առնեը Քրիստիանոս հարցուց՝ թէ ի՞նչ կը նշանակէ ասիկայ :

Անկիչ . Ըն մարդը՝ որուն որ պատկերն է ասիկայ , հազարին մէկին է . անիկայ կրնայ զուսակ ծնանիլ ու ծնանելէն ետև մնուցանել զանոնք : Նէ ան որ աչքերն երկինք վերցուցեր է , գիրքերուն պատուականն իր ձեռքն է , ու ճշմարտութեան օրէնքն իր շրթունքներուն վրայ գրուած է , անիկայ քեզի կը ցուցընէ թէ իր գործն է՝ խրիմին բանները գիտնալ և յայտնել մեղաւորներուն , ինչպէս նաև կը տեսնես որ իբրև ազգաբար կայներ է մարդոց : Նէ ան որ կը տեսնես թէ իր երեսն աշխարհէն դարձուցած , և ոսկեղէն պսակ մը իր գլուխն վրայ կախուած է , անիկայ քեզի կը ցուցընէ թէ իր Տէրոջը ծառայութեանը մէջ ունեցած սիրոյն համար աշխարհիս բաները փուճ ու անարդ համարելով , վստահ է թէ հանդերձեալ աշխարհին մէջ փառքով պիտի վարձատրի : Ընդ՝ ըսաւ Անկնիչը , ամենէն առաջ քեզի ան պատկերը ցուցուցի , քանզի ան մարդը՝ որուն որ պատկերն է ան , մի միայն է՝ որուն որ քու գայած տեղիդ Տէրն իշխանութիւն տուաւ քու ճամբուդ մէջ պատահելու բոլոր դժուարին տեղւանքը քեզի առաջնորդ ըլլալու : Ետսի աղէկ միտդ պահէ իմ քեզի ցուցուցածս՝ ու տեսածդ մի մոռնար , որ չըլլայ թէ քու ճամբուդ մէջ այնպէս մարդոց պատահիս՝ որ կեղծաւորութիւն ընեն շիտակ ճամբան քեզի առաջնորդելու , բայց իրենց ճամբան շիտակ մնալուան դուռը կ'իջնեն :

Անկէ ետև անոր ձեռքէն բռնեց՝ ու տարաւ մեծ սրահի մը մէջ խոթեց որ փոշիով լեցուն էր , քանզի բնաւ աւել զարնուած չէր հոն : Անիկայ քիչ մը տեսնելէն ետև՝ Անկնիչը մէկը կանչեց որ գայ աւլէ : Հիմա մարդն աւելու որ սկսեց , փոշին այնպէս ամպի պէս կ'ելլէր՝ որ Քրիստիանոս մաղ մնաց պիտի խեղդուէր : Ըն առնեը Անկնիչը հոն կայնող օրիորդի մը ըսաւ՝ որ քիչ մը ջուր բերէ ու սրահին մէջ սրսկէ . աղջիկն ասիկայ ըրածին պէս՝ դիւրութեամբ աւլուեցաւ ու մաքրուեցաւ սրահը :

Ետ ի՞նչ կը նշանակէ հարցուց Քրիստիանոս :

Պատասխան տուաւ Անկնիչն ըսելով . Ետ սրահը կը նշանակէ մեկ մարդու մը սիրտը՝ որ աւետարանական քաղցր

* Ըստուծոյ Հոգին ինչպէս մարդասէր ու ինչպէս պիծանող է ողորմելի թշուառ մեղաւորներուն :

† Աւետարանի ճշմարիտ պաշտօնեան իր աչքերը առ Ըստուած կը վերցընէ օրնութիւն ու զօրութիւն դանելու համար . իր գիտութիւնն ու պատգամաւորութիւնը Ըստուծոյ Խօսքին կ'ընդունի՝ ու ան ընդունածը հաւատարմութեամբ կը մատակարարէ . իր սիրան իր գործին վրայ է , անանկ որ՝ աշխարհիս ոչ պարգևներն ու ոչ սպառնալիքները կ'ազդեն իրեն . Քրիստոսի սէրը՝ հոգիներուն արժէքը՝ ու յաւիտենականութեան մեծութիւնը ճանչցած ըլլալով սրտի մտոք կը յորդորէ զմարդիկ , ու կենաց պատկին յոյսը՝ բոլոր իր աշխատութիւնը կ'անուշցընէ ու կը կենդանացընէ : Ի վ Տէր՝ քու հունձքիդ մէջ այսպէս շատ մշակներ խրկէ . ամէն :

ընորհքով բնաւ սրբացած չէ : Փոշին իր սկզբնական մեղքն ու ներքին ապականութիւնն է որ բոլոր մարդը կը պղծէ : Ան որ առաջ սկսաւ աւլել , Օրէնքն է • բայց ան որ ջուր բերաւ և ցանեց , Աւետարանն է : Ուստի ան որ տեսաւ թէ առջինն աւլելու սկսածին պէս փոշին այնպէս տարածեցաւ սրահին մէջ որ ինք չէր կրնար մաքրել , և դուն գրեթէ կը խեղդուէիր , աս կը ցուցընէ քեզի թէ օրէնքն իր ներգործութիւնովը սիրտը մեղքէ մաքրելուն տեղը , մեղքը կը կենդանացընէ , Հռով • է • 9 , կը զօրացընէ , ա Կորնթ • ժե • 56 , և կ'աւելցընէ հոգւոյն մէջ : Հռով • ե • 20 : Դարձեալ՝ ան որ տեսաւ թէ օրիորդը սրահին մէջ ջուր սրսկեց՝ ու անոր վրայ դիւրութեամբ մաքրուեցաւ , աս կը ցուցընէ քեզի՝ թէ երբոր Աւետարանն իր քաղցր և պատուական զօրութիւնովը սրտին մէջ կու գայ , ան առնէը մեղքը կը տկարացնայ և կը յաղթուի , և հոգին կը մաքրուի անոր հաւատքովը , և հետևապէս վառաց Թագաւորին բնակութեանը յարմար տեղ մը կ'ըլլայ * : Յովհ • ժե • 3 : Եփես • ե • 26 : Գործ • ժե • 9 :

Նակէ եւս նաև երազիս մէջ տեսայ՝ որ Անկինէն անոր ձեռքէն բռնեց և մէկ պզտիկ սենեակ մը տարաւ , ուր որ երկու տղայ իրենց աթոռներուն վրայ նստեր էին : Անոնց անունն էր՝ Ինհամբերութիւն , ու պզտիկին անունը Համբերութիւն : Ինհամբերութիւնը կը թուէր որ մեծ նեղութեան մէջ էր • բայց Համբերութիւնը շատ հանդարտ էր : Ուստի Կրիստիանոս հարցուց թէ , Ինհամբերութիւնին նեղութեանը պատճառն ի՞նչ է : Պատասխան տուաւ Անկինէը • Անոնց վերակացուն իրեն ըսաւ որ երթ

* Հիմա ասով դուն թէ դուն թէ օրէնքի՞ տակ ես , թէ Աւետարանական ընորհայ : Ես տեղ ստորադրուածը դառը երբեք քու վրադ :

մինչև գալ տարի սպասէ , խիստ աղէկ բաներ պիտի ունենայ , բայց ինք բոլորը հիմա կ'ուզէ • սակայն Համբերութիւնը կը սպասէ :

Ինկէ եւս տեսայ որ Ինհամբերութիւնին քով մէկն եկաւ , ու պարկ մը ոսկի բերաւ ու անոր ուղին տակը պարպեց • ինք անոնք առնելով ուրախացաւ և միանգամայն Համբերութիւնը ծաղր ընել սկսեց : Բայց տեսայ որ քիչ մը տանելէն եւս բոլորն ալ չքայլութեամբ վատնեց , և իրեն ուրիշ բան չմնաց՝ բայց միայն հնոտի լաթեր :

Ըն առնեը Կրիստիանոս Անկինէին ըսաւ • Ես բանը աղէկ մը բացատրէ ինծի :

Պատասխան տուաւ Անկինէը թէ , Ես երկու տղաքն օրինակ են • Ինհամբերութիւնն աս աշխարհիս մարդոցն օրինակ է , ու Համբերութիւնը հանդերձեալ աշխարհի մարդոցը օրինակ • քանզի ինչպէս որ հոս կը տեսնես թէ Ինհամբերութիւնը բոլոր բանը հիմա՝ աս տարի ունենալ կ'ուզէ , այսինքն՝ աս աշխարհիս մէջ , այնպէս աս աշխարհիս մարդիկն ալ բոլոր իրենց բարիքները հիմա ունենալ կ'ուզեն • չեն կրնար մինչև գալ տարի կենալ , այսինքն մինչև անդիի աշխարհն երթալնին սպասել իրենց բարիքն ընդունելու համար : Աւելի մեկ կ'ըսեն ան առակին՝ որ կ'ըսէ • "Զեռէք եղած դէպ ըռլոռնը ծռուին վռայն երթռ ըռլոռնէն աղեկ է" • քան թէ հանդերձեալ աշխարհին բարիքներուն վրայով եղած բոլոր աստուածային վկայութիւններուն : Բայց ան որ տեսար թէ ինք շատ մը շռայլութեամբ բոլորն ալ վատնեց՝ ու հիմա իրեն բան մը չձգեց բայց հին լաթեր , աշխարհիս վերջը բոլոր ասոր պէս մարդիներուն ալ այնպէս պիտի ըլլայ * :

* Անարմնաւոր մարդիկ աւելի բան չեն ուզեր՝ բայց եթէ իրենց զգայարանքներըը յագեցընել • սակայն վերջապէս ամէն բաները պիտի կորնչընեն՝ ու հոգինին ապականեն : Բայց արդարը կ'ապրի Յիսուսի վրայ ունեցած հաւատ-

Նոյը վայ Քրիստիանոս ըսաւ • Ես հիմա կը տեսնեմ որ Հաւատքին ընծան մեծ խելացութիւն է • և ան ալ մէկ քանի պատճառներով • Մէյմը՝ որ ամենալաւ բաներուն համար կը սպասէ • դարձեալ որ ինք իր փառքին պիտի հասնի , բայց միւսը հին լաթերէն ի զատ բան մը չունի :

Մնիխէ • Նոյնցմէ ի զատ ուրիշ պատճառ մըն ալ կընայիր տալ իր խելացութեանը • այսինքն ան՝ որ հանդերձեալ աշխարհի փառքը բնաւ պիտի չվերջանայ , բայց աստնք իսկոյն կը կորնչին : Նոյը համար Ընհամբերութիւնն այնչափ իրաւունք չունէր Համբերութիւնին վայ խնդալու՝ ինք իր բարիքներն առաջ ստանալուն համար , որչափ որ Համբերութիւնը իրաւունք պիտի ունենայ անոր վայ խնդալու իր բարիքները վերջէն ստանալուն համար : Վրանզի առջինը պէտք է անցնի որ վերջինն անոր տեղը գայ • բայց՝ վերջինը բնաւ չանցնիր , ինչու որ ուրիշ բան մը չկայ անոր տեղը գալու : Ուստի ան՝ որ իր բաժինն առաջ ունեցաւ , հարկաւ ժամանակէ մը պիտի վատնէ անիկայ • բայց ան որ իր բաժինը վերջը կ'առնէ , յաւիտեան պիտի վայելէ զանիկայ : Նոյը համար է որ Մեծատունին վայով կ'ըսուի թէ , "Դուն քու կեանքիդ ատենը քու բարիքներդ առիր • նոյնպէս ալ Ղազարոս՝ չարիքներ • հիմա անիկայ հոս կը մխիթարուի , ու դուն կը տանջուիս" : Ղ•ա • ԺԶ• 25 :

Քրիսոփհանոս • Ուրեմն կ'իմանամ որ հիմնուան եղած բաներուն վայ սէր ձգելու չէ , հապա գալու բաներուն տպասելու է :

քոնին , ու գալու ուրախութիւններուն յոյսով : Ընոնք փառաւոր վախճանի մը պիտի հասնին • ինչու որ պիտի ընդունին իրենց հաւատքին նպատակը՝ որ է իրենց հոգիներուն փրկութիւնը , ու փառքով մշտնջենաւորապէս ՔՐԻՍՏոս վայելելը :

Մնիխէ • Ալէքսիա խօսեցար • ինչու որ տեսնուած բաներըը ժամանակաւոր բաներ են , բայց չտեսնուած բաները յաւիտենական են : Ը Կորնթ • Ը• 18 : Նէ թէպէտ աս այսպէս է՝ բայց որովհետև ներկայ բաներն ու մեր մարմնաւոր ախորժակը այսչափ մօտ դրացիներ են իրարու , անոր համար չուտով կը բարեկամանան • և դարձեալ որովհետև հանդերձեալ բաներն ու մարմնաւոր զգացումները այսչափ օտար են իրարմէ , անոր համար միշտ այսպէս հեռու կը մնան իրարմէ * : Հռովմ • Ը• 15–25 :

Նոյնցմէետև երազիս մէջ տեսայ որ Մնիխիչը Քրիստիանոսին ձեռքէն բռնեց ու մէկ տեղ մը տարաւ , որ պատի մը տակ կբակ կը վառէր , ու անոր քով մէկը կայնած՝ միշտ ջուր կը թափէր վրան որ մարի • և սակայն աւելի բարձր կ'ելլէր կրակին բոցը , և աւելի կը բորբոքէր :

Քրիստիանոս հարցուց՝ Թէ աս ի՞նչ կը նշանակէ :

Պատասխան տուաւ Մնիխիչն ու ըսաւ : Ան կրակը Քրիստոնէական հոգւոյ գործքն է որ սրտին մէջ կը հրահրի • ան որ ջուր կը թափէ վրան անիկայ մարելու համար , Սատանան է : Բայց ան կրակը ևս առաւել վառելուն ու բորբոքելուն պատճառն ալ պիտի տեսնես : Ան ըսելով անիկայ պատին միւս կողմը տարաւ , ուր տեսաւ Թէ մէկը կայներ էր իր ձեռքը ևղի ման մը բռնած ,

---

* Տե՛ս աս տեղ հաւատքին պատուականութիւնն ու փառաւորութիւնը , որ ամէն բանի վրայ պատշաճաւոր արժողութիւն մը ու վայելուչ գին մը կտրել կու տայ հոգւոյն • որ ժամանակաւոր ու զգալի բաներէն անդին կ'անցնի , ու փառքի և յաւիտենականութեան վրայ կը դադարի : Ասիկայ է Պաուղոսի ծնած հոգւոյն յատուկ հանգամանքը • արդարը հաւատքով պիտի ապրի : Եբր • Ը• 4 : Ասիկայ երկրի վրայ երկնաւոր կեանք վարել է :

ուր տեղայ ծածկաբար շարունակ կրակին վրայ կը լեցնէր * :

Ուստի Քրիստիանոս հարցուց՝ Թէ ի՞նչ կը ցուցընէ անիկայ :

Պատասխան տուաւ Ականիչը • Անիկայ Քրիստոս է • որ միշտ իր ընտրհայց եղուվը սրտին մէջ արդէն սկսուած գործը կը պահպանէ • և աս միջոցով՝ Սատանային բոլոր ըրած բաներուն վրայ՝ իր ժողովուրդը միշտ հաստատ կը կենայ : ℣ Սոյնն • ժ℣ • 9 : Նէ ան որ տեսար Թէ մարդը պատին ետևը կայներ էր՝ կրակը պահպանելու համար , ասիկայ քեզի կը սորվեցընէ Թէ փորձութեան մէջ ինկող մարդուն դժուարին է տեսնել Թէ Քրիստոնէական ընտրհայց գործը ինչպէս կը սնանի կը պահպանուի հոգւոյն մէջ † :

---

* Ամենք ամենևին պատին ետին անցած չըլլալով ընտրհայց գործը հոգւոյն մէջ Քրիստոսի պահելը տեսնելու , ուրիշ պատճառներու կ'ընծայեն աս • զղրօրինակ մնարդուն հաւատարմութեանը՝ և ուրիշ բաներու , որ կը հնարէ իրենց հպարտութիւնն ու յիմարութիւնը : Անկից է որ տղայտարար կը հաստատեն Թէ ընտրհայց գործը կրնայ ոչնչանալ ու Քրիստոսի ընտրհայց ներքնականները կորսուիլ : Ասոնց կը սխալին , ինչու որ ոչ Սուրբ Գրքերը զիտեն , ու ոչ մեղաւորներուն վրայ Քրիստոսի սիրոյն ու ընտրհայցը զօրութիւնը :

† Ուրիմն մեղաւորը՝ որ ընտրհ ընդունած է , ձեռք չունի՞ ընտրհայց գործն իր սրտին մէջ պահելուն մէջ : Այ , չունի : Հեղինակը Սուրբ Գրոց լաւ տեղեկութիւն ունենալով , մարդոց ըրած գործին ու կարողութեանը չծնծայեր ան փառքը որ կը վայլէ միայն Տէրոջը , որ է Ալֆա և Օմեղա , Առաջին և Վերջին , մեղաւորին սրտին մէջ իր գործն սկսող՝ յառաջ տանող՝ ու կատարող • ու անոր գործը բնաւ չկրնար չհիանալ հոն , մինչև որ Սատանային ջուրը Քրիստոսի ընտրհայց իւղին աւելի զօրութիւն չտունեցայ : Ա՛վ ողորմելի մեղաւոր՝ հաւատա ասոր , ու սիրէ

Նաև տեսայ որ Ականիչը իր ձեռքէն բռնեց՝ ու անիկայ դեղջիկ տղայ մը տարաւ , ուր որ մեծաշուք և հոյակապ պալատ մը կծնուած էր : Քրիստիանոս մեծապէս զարմացաւ աս պալատը տեսնելուն • ու նաև տեսաւ որ անոր վրայ քանի մը հոգի կը պտըտէին , որոնք բոլորովին ոսկեթել հանդերձներով հագուած էին :

Ուստի Քրիստիանոս հարցուց Թէ , Ներս կրնա՞նք մտնել :

Այս խօսքին վրայ Ականիչը անոր ձեռքէն բռնեց ու դէպ ի պալատին դուռը տարաւ • և ահա տեսան որ դուռը շատ մարդիկ կայներ էին՝ որոնք ներս մտնել կ'ուզէին , բայց չէին համարձակեր : Նաև դունէն քիչ մը հեռու սեղանի մը առջին մէկը նստեր էր , գիրք ու կաղամար մը ունէր իր առջեւը որ ներս մտնողներուն անունը գրէ : Այս կէ ի զուր տեսաւ որ դրանը ճամբուն վրայ շատ մը զօրաւոր մարդիկ կայներ էին դուռը պահելու , ու դիտաւորութիւններն ներս մտնել ուզողներուն վրայ ամէն վնաս ու չարիք հասցընել էր : Հիմա Քրիստիանոս քիչ մը սպասեցաւ : Վերջը երբոր բոլոր մարդիկ՝ զինուորուած մարդիկներուն վախէն ետ քաշուեցան , Քրիստիանոս քաջասիրտ մէկը տեսաւ որ գրագիրին քով գնաց ըսելով , Իմ անունս գրէ՛ տէր իմ • գրագիրն անոր անունն որ գրեց , իսկոյն մարդն իր թուրը քաշեց , ու գլուխը սաղաւարտ մը դրաւ , և դէպ ի դուռը վազեց ան զինուորուած մարդոց մէջէն , որոնք սաստիկ զօրութեամբ զինքը վիրաւորեցին , բայց մարդն ամենևին չվհուչտալով անհնարին սաստկութեամբ անոնց վրայ յարձակեցաւ զարնելով և կտրելով : Այսպէս շատ վէրքեր ընդունելէն և զինքը

քու Տէրդ՝ փառաւորէ զինքը՝ ու ուրախացի՛ր իր վրայ • ինչու որ ինք յաւիտենական սիրով կը սիրէ , յաւիտենական փրկութիւնով կը փրկէ :

դուբսը պահելու ջանացողներուն շատերը վիրաւորելէն ետեւ՝ * Պօղ. ժ՚ա. 12. բոլորին մէջէն իրեն ճամբայ բացաւ, ու գնաց պալատը մտաւ. ան առնոնը մէկ անուշ ձայն մը լսուեցաւ ներսիններէն, այսինքն անոնցմէ որ պալատին վրայ կը պտըտէին՝ որոնք կ՚ըսէին.

Ա՛վ քաջասիրտ մարդ, մեռե՛ր ներս՝ մեռե՛ր,
Յաւիտենական փառքը ստացե՛ր։

Ա՛յսպէս ինքզինքը ներս մտաւ, և անոնց հազած հանդերձներուն պէս ոսկեթել հանդերձներով հագուեցաւ։ Ան առնոնը Քրիստիանոս խնդաց ու ըսաւ. Կարծեմ թէ ես ասոր ինչ նշանակութիւնը ստոյգ խմացայ †։

Ետ հինա Քրիստիանոս խնդրեց որ իր ճամբան երթայ. բայց Անկինին ըսաւ. Ձե՛, կեցիր, մինչև որ քիչ մը բան ալ ցուցընեմ քեզի։ Ա՛յսպէս նորէն անոր ձեռքէն բռնելով խիստ մութ սենեակի մը մէջ խօթեց, ուր որ երկաթ վանդակի մը մէջ մարդ մը նստեր էր։

Ան մարդը խիստ տրտում մէկը կ՚երեւէր, իր աչքերը դեռնէը անկեր, ձեռքերն իրարու կապեր, ու սիրտը կոտրածի պէս կը հառաչէր։ Ուստի Քրիստիանոս հար-

---

* Հարկաւ նեղութիւններով պէտք է մեզի Աստուծոյ թագաւորութիւնը մտնել։ Գործ. ժ՚դ. 21։

† Ա՛յսպէս ոչի ու բնաւորութիւն կ՚ունենայ ան հոգին որ հաստատ միտքը դրած է Քրիստոս չտհիլ, ու փառաց թագաւորութիւնը վայելել. բոլոր ընդդիմութիւններուն դէմ ինքն իր ճամբան հաստատուն մտքով առաջ կը քշէ ու դէպ՚ի նպատակը կը վազէ, որ Յիսուս Քրիստոսով ընդունի իր կոչմանը վարձքը՝ ուր որ Աստուած զինքը կոչեց։ Փիլիպ. գ. 14։ Հաւասկան չհամարիր քանի մը թոյլ բաղձանքներ ու տկար յոյսեր ունենալը. ինչու որ երկնից թագաւորութիւնն ուժով կ՚առնուի, և ուժովները կը յափշտակեն զանիկայ։ Պօղ. ժ՚ա. 12։

ցուց թէ, Ո՞նչ կը նշանակէ ասիկա։ Անկինին ըսաւ որ լեզուի մասին մարդուն հետ *։

Ան առնոնը Քրիստիանոս ըսաւ մարդուն։ Ո՞նչ ես դուն, ա՛լ մարդ։ Պատասխան տուաւ մարդը թէ, Ես ան եմ, ինչ որ առնոնօք չէի †։

Քրիստիանոս. Ո՞նչ եիր դուն առնոնօք։

Պօղոսը. Ես առնոնօք ազնիւ և բարեբաստիկ Քրիստոնեայ մը էի, Ղ՚ուկ. ը, 13, թէ իմ աչքիս և թէ ուրիշներուն աչքին առջև. ես առնոնօք իմ կարծեցս երկնային քաղաքին յարմար մէկն էի, և մինչև անդամ մեծապէս կ՚ուրախանայի մտածելով թէ հոն պիտի մտնեմ ‡։

Քրիստիանոս. Շատ աղէկ. բայց Ո՞նչ ես դուն հիմա։

Պօղոսը. Ես հիմա յուսահատեալ մէկն եմ, և ասիկա երկաթ վանդակին մէջ փակուած ըլլալուս պէս՝ յուսահա-

---

* Աստուծոյ Սուրբ Հոգին կ՚ուզէ որ ուրիշներուն աղետալի օրինակին խրատ առնենք մենք։ Ասոր համար Սուրբ Գիրոյ մէջ ան ահաւոր բաները կը դնէ մեր առջևը՝ որ պատահելցան հաւատացեալ սևպուհներուն, որպէս զի մեր վտանգը տեսնենք, խոնարհ ու արթուն ըլլանք, ու ապաստամբութենէ մեզ պահելու համար Տէրոջը աղօթենք։

† Ա՛մենասոսկալի փոփոխութիւն մըն է ասիկա։ Ապաշաւելով մտածէ դուն ասոր վրայ։ Հաւատքով հաստատուա՞ծ ես մի՛ հպարտանար, հապա վախցի՛ր։

‡ Ա՛վ բարձրամիտներ՝ զգուշացէ՛ք. նայեցէ՛ք թէ ուր ձեռք զարկաւ ան մարդը. տեսէ՛ք թէ ի՞նչ կը մտածէր իր վրայովը. նկատեցէ՛ք թէ ի՞նչ կը մտածէին ուրիշները իր վրայովը։ Ընդարձակ ինք մեծ ուրախութիւն կը զգար իր ներսը՝ մտածելով թէ երկինք պիտի երթայ, և սակայն յուսահատութիւնը հասաւ իր վրայ։ Ուրեմն արթուն ու զգաստ ըլլանք։ ա՛ Թես. ե. 6։

տուբեան մէջ փակուած եմ ։ Ձեմ կրնար անկէ դուրս ելլել • ա՛հ , անհնար է ինծի դուրս ելլել * ։

Ղրիւոփհոռս • Բայց ի՞նչպէս աս վիճակին մէջն ինկար ։

Աբդը • Ընթնութիւնն ու զգաստութիւնը մէկդի ձգեցի • երբեմնակին իմ ցանկութիւններուս պարանոցին վրայ ձգեցի • Ընտուծոյ բարութեանն ու անոր լուսատու խօսքին դէմ մեղանչեցի , Աստը Հոգին տրտմեցուցի՝ ու ան ալ գնաց • Աատանան դրդեցի և ան ինծի նկատ • Ընտուած բարկութեան չարժեցի՝ ան ալ թողուց զիս • իմ սիրտս այնպէս կարծրացուցի որ չեմ կրնար զղջումի գալ † ։

Հոմս Ղրիւոփհոռս հարցուց Աննիխէն թէ ասոր պէս մարդու մը համար յոյս չկայ արդեօք ։ Իրեն հարցուր , ըսաւ Աննիխէը ։

Ան առնը Ղրիւոփհոռս մարդուն ըսաւ • Ալ յոյս չկայ՝ ու յուսահատութեան երկաթ ցանդակին մէջ մնալո՞ւ ես ։

Աբդը • Ձէ , ամենևին յոյս կայ ։

Ղրիւոփհոռս • Ինչո՞ւ համար • Ամենօրհնեալ Ընտուծոյ Որդին խիստ ողորմած է ։

Աբդը • Աս անիկայ կրկին անգամ խաչը հանելո՞ւ համար • Նբր • Ի • 6 • ևս զինքը անարգելո՞ւ • Ղ՝ո՞ւ • ժ՞ • 14 • անոր արդարութիւնն արհամարհելո՞ւ • անոր

---

* Դժոխքէն ասդին ասկէ ահաւոր վիճակ մը չկրնար ըլլալ ։ Ո՛վ դոյշ կենանք ուխտադրուժ ըլլալէն ։ Աեղբին սկիզբը գիտէ մարդս , բայց անոր վախճանը միայն Ընտուած գիտէ ։

† Այսիկայ ահաւոր ազգարարութիւն մըն է քրիստոնէից ։ Ո՛վ մարդիկ՝ զգոյշ կեցէք ճշմարտութեան Ընտուծոյն՝ ու իր ճշմարտութիւններուն հետ խաղալէն • ինքը նախանձոտ Ընտուած է • նախանձաւոր է իր պատիւին ու փառքին • Նա մանաւանդ՝ մեր Ընտուածը մաշող կրակ է ։ Նբր • ժ՞ • 29 ։

արիւնը անսուրբ բան մը սեպեցի • ևս շնորհաց Հոգին նախատեցի • Նբր • Ժ • 28 , 29 • ուստի ևս զիս բոլոր խոստմունքներէն դուրս ձգեցի , ու հիմա ուրիշ բան չմնար ինծի , բայց միայն սպառնալիք , սոսկալի սպառնալիք , անվերնայելի դատաստանին ու բորբոքած բարկութեանն ստոյգ սպառնալիքը , որ իբրև թշնամի պիտի ուտէն զիս * ։

Ղրիւոփհոռս • Ինչո՞ւ համար դուն քեզ աս վիճակին բերիր ։

Աբդը • Ես աշխարհին ցանկութիւններուն՝ հեշտութիւններուն ու շահերուն համար , որոնք երբոր կը վայելէի՝ իմ անձիս կ՝ըսէի որ շատ բերկրութիւններ պիտի ունենամ ։ Բայց հիմա ան բաներուն ամէն մէկը իբրև այրող որդ մը կը խածնէ և կը կրծէ զիս ։

Ղրիւոփհոռս • Բայց հիմա չի՞ս կրնար զղջալ ու դարձի գալ ։

Աբդը • Ընտուած ինծի զղջում տալը մէկդի ձգեց ։ Իր խօսքն ինծի քաջալերութիւն չտար հաւատալու • մանաւանդ որ ինք զիս աս երկաթ վանդակին մէջ դոցեց , ու բոլոր աշխարհի մարդիկն ալ չեն կրնար զիս դուրս հանել ։

Ո՛վ յաւիտենականութիւն յաւիտենականութիւն • ինչ-

---

* Հաւատքը մեղմամեղձուտութեան ուժովը աս նոյն կծու խօսքերն իրենց վրայ կը գրեն՝ ինչպէս որ հոս գրուած են , բայց ան խօսքերն իրենց շատ քիչ կը յարմարին , որովհետև ճշմարիտ հաւատացեալ են ։ Ինչու որ մեղքի վրայ տեսութիւն ունենալը՝ մեղքի ճանաչում ունենալը՝ ու մեղքի համար զղջում կամ տրտմութիւն ունենալը՝ որ սատկ ունէն , հանգերձ բոլոր մեղքերուն ու Ընտուծոյ բարկութենէն Ղրիւոհոսով ազատելու փափաքով մը ճշմարտապէս կը ցուցընեն թէ սրտին մէջ Ղրիւոհոսի շնորհայ ներգործութիւնը կայ ։ Բայց վայ անոնց՝ որ իրենց կը յարմարին աս մարդուն ըսած խօսքերը ։

պէս պիտի կռուիմ ան թշուառութեանը հետ՝ որ յաւիտենականութեան մէջ իմ դէմս պիտի ելլէ :

Ան առնը Արկինիչը Ներքստիանոսին ըսաւ թէ , Ես մարդուն թշուառութիւնը միտքդ թող մնայ , և մընջնաւոր խրատ մը ըլլայ քեզի :

Աչ , սարսափելի բան է ասիկայ՝ ըսաւ Ներքստիանոս : Այսուհանդ ինծի օգնէ որ արթուն և զգաստ ըլլամ , ու աղօթք ընեմ որ ան մարդուն թշուառութիւնը պատճառէն փախչիմ * : Տէր իմ , հիմա՝ ալ իմ ձամբաս երթալը առնը չեկա՞ւ † :

Արէթէ . Ակռի՛ր որ քեզի մէկ բան մ՚ալ յուշընեմ , և ապա քու ճամբադ երթաս :

Այսպէս անոր ձեռքէն բռնաց՝ ու գինքը սենեակ մը տարաւ՝ ուր որ մէկը իր անկողինէն կ՚ելլէր . ու հանդիպած առնը կը դողար ու կը սարսափէր . Ան առնը Ներքստիանոս հարցուց թէ ինչո՞ւ համար ան մարդը կը դողայ : Աստի Արկինիչը հրաման ըրաւ մարդուն որ իր այնպէս դողալուն պատճառը զըսցէ : Եւ մարդը սկսաց ըսել . Ես գիշեր քունես մէջ երազ մը տեսայ , որ աչս երկինքը բոլորովին խաւարեցաւ , և այնպէս սոսկալի կերպով որոտայ ու փայլատակէց՝ որ զիս մահուան դուռը հասցուց : Այսպէս՝ երազիս մէջ վեր նայեցայ՝ ու տեսայ որ ամպերն անսովոր կերպով մը կը վազէին . ասոր վրայ փողի ահաւոր ձայն մը լսեցի , ու նաև մէկ մարդ մը տեսայ ամպի մը վրայ նստած՝ ու երկինքին հաղարաւորներն իր հետն էին , որոնց ամէնը կրակի բոցի կը նմանէին . երկինքն ալ կրակի բոցի մէջ էր : Ա երջը մեծ ձայն մը լսեցի որ կ՚ըսէր . Ելէք՝ ո՛վ մեռելներ՝ ու դատաստանի եկէք : Եւ աս խօսքին վրայ քարերը պատռեցան , գերեզմանները բացուեցան , ու անոնց մէջի մեռելները դուրս եկան : Ամենք շատ ուրախութիւն ունէին ու դէպ՚ի վեր կը նայէին , և ոմանք լեռներուն տակը պահուիլ կ՚ուզէին : Յետոյ տեսայ՝ որ ամպին վրայ նստող մարդը գիրքը բացաւ ու հրամայեց որ աշխարհի որ մեռ գան * : Եւ սակայն անոր առջևը բորբոքած սաստիկ բոցին պատճառաւը խել մը միջոց մնայ անոնց մէջը , ինչպէս որ դատաւորին և առնաները կայնող բանտարկեալին մէջտեղը միջոց մը կը մնայ : ա Կորնթ . ժե . 51–58 : բ Յովհ . ե . 16 : Յոբ . 14 , 15 :

* Ընթերցող՝ միշտ կարօտ ես դուն աս աղօթքը քեզի համար ընելու : Դուն մեղայ մարմինին մէջն ես . ամենախաբէբայ ու տարապայման չար սիրտ մը ունիս , ու աշխարհիս որոգայթներուն և Սատանային խորամանկութիւններուն ենթակայ ես :

† Ներքստիանոս ինչո՞ւ համար այսչափ կ՚արտորար . Խեղճ ու ողորմելի հոգին տակաւին մեղայ բնուն իր կռնակը բարձած էր , ու ասիկայ էր որ զինքը կ՚արտորցնէր : Ա՛ուրեր խաչին հանդիպ՝ որ իր բեռէն ազատի . բայց Աւրբ Հոգին առաջ շատ բաներ ունէր իրեն ցուցընելու , որ անկէ եւս օգտակար պիտի ըլլային իրեն : Այսուհանդ իր ժողովուրդը մխիթարելու համար ժամանակ մը որոշած է իր թողութեան սէրը ձանչցընելով անոնց . մինչև ան ժամանակը Աւրբ Հոգին աստիճան աստիճան մեզ յառաջ կը տանի , բան մը ցուցընելէն եւս ուրիշ մը մեզի կը ցուցընէ , մինչև որ ան ժամանակը գայ հասնի : Այսահ կը ցուցընէ , մինչև որ ան ժամանակը գայ հասնի : Այսահ Այսուհանդ ձամբուն վրայ՝ Այսուհանդ մխիթարութիւններուն համար : ‘‘Ընդարձ հաւատքով պիտի ապրի’’ : Եբր . ի . 4 :

* Դատաստանի օրուանը պատրաստուելուս համար ամենէն աղէկ միջոցներուն մէկն աս է , յաճախ մտածել ան օրը տալու համարիդ ծանրութեանը՝ ահարկութեանն ու ճշմարտութեանը վրայ : Ներսնխմոնին համար կ՚ըսուի թէ իր մեռնելէն առաջ շատ տարիներ ինչ որ գործելու ըլլար , կը թուէր իրեն թէ ականջին աս ձայնը կու գար . Surgite mortui et venite ad judicium! ‘‘Ելէ՛ք մեռելներ , ու դատաստան եկէք’’ :

Յովհ • ի • 28 , 29 : ՚ի Թէս • ա • 8 , 10 : Յայտ • ի • 11 , 14 : Ներս • իե • 21 : Մէհ • ի • 16 , 17 : Սամ • ի • 4 : Ե • 1 , 3 • Պաղ • գ • 2 , 3 : Գան • է • 9 , 10 : ՚Նաև լսեցի որ ամպին վրայ նստող մարդուն հետ եղած սպասաւորներուն ատ հրամայեն եղաւ • ՎՀաղեցէք որոմն ու յարդը , ու բորբոքած լիճը ձգեցէք անոնք : Պապ • գ • 12 : Ժգ • 30 : իգ • 30 : Պաղ • գ • 1 : ՚Նէ ասոր վրայ ձիւղ իմ կայնած տեղս՝ անդունդին դուրը բացուեցաւ , որուն ըներնէն մուխ ու կրակ և ծուխալի ձայներ կ՚ելլէին : ՚Նաև նոյն սպասաւորներուն ըսուեցաւ • ՚՚Իմ ցորենս ամբարը ժողվեցէք՚՚ • Ղ—է • գ • 17 • ու ասոր վրայ տեսայ որ շատերը վեր կը յարիշտակուէին ու ամպերուն մէջ կը տարուէին • սակայն ես հոն մնացի • ա Թես • գ • 15 , 16 : ՚Ուստի ես ալ ուզեցի որ դիս ծածկեմ , բայց չկրցայ • ինչու որ ամպին վրայ նստող մարդն իր աչքերը վրաս անկեր էր • իմ մեղքերս ալ միտքս եկան , ու խղճմտանքս ամէն կողմանէ կը դատապարտէր ինծի դէմ : Հաւմ • իե • 14 , 15 : Ասոր վրայ քունէս արթընցայ :

ՎԲՒՒԱՓԻՈՆ • Ասոյ ատեսարանն ի՞նչ բան էր որ քեզ այսչափ վախցուց :

ՄՈՒՏԸ • Ինչ կ՚ըսես • կարծեցի թէ դատաստանին օրն եկեր է , ու ես պատրաստ չէմ անոր • բայց ամէն բանէն աւելի ատ վախցուց դիս , որ հրեշտակները շատերը ամպերուն մէջ հաւաքեցին , ու դիս ետ ձգեցին • նաև գժոխքին դուրը՝ որ իր բերանը ձիւղ իմ կայնած տեղս բացաւ : Խղճմտանքս ալ դիս կը տանջէր * , ու կը

* Ապրդուս խղճմտանքը շատ անգամ կը շփոթի ու կը դողայ • բայց իր վախերն ու դողերը չըւտուռ կ՚անցնեն կ՚երթան , ու ճշմարիտ դարձ մը չեն պատճառեր անոր :

կարծէի որ Դատաւորը միշտ իմ վրաս կը նայէր , իր երեսին վրայ բարկութեան ցոյց մը ունենալով :

Ըն առնեն Անկինչը Վրիստիանոսին ըսաւ • Խմացար ամէն աս բաները :

ՎԲՒՒԱՓԻՈՆ • Այո խմացայ և դիս յոյսի ու վախի մէջ ձգեցին անոնք * :

ՎԲՒՒԻԼ • Ողկ • այնպէս միտքդ պահէ բոլոր բաները , որ քու քովդ քեզի իբրև խթան մը ըլլան՝ քու ճամբուդ մէջ քեզ առաջ քշելու : Հիմա Վրիստիանոս սկսեց իր մէջքն ամուրցընել ու իր ճամբորդութեանը պատրաստուիլ : Ըն առնեն Անկինչն ըսաւ • Անխիթարիչը միշտ քու հետդ ըլլայ՝ բարի Վրիստիանոս , ու քաղաքն երթալու ճամբուն մէջ քեզ առաջնորդէ : Ուստի Վրիստիանոս իր ճամբան կ՚երթար ու կ՚երգէր :

Այս տեղ տեսայ հաղուագիւտ բաներ ,
Օ,ուարճալի բաներ ահաւոր բաներ •
Ու իմ ձեռնամուխ եղած գործիս մէջ ,
Օվիս հաստատ պահող օգտակար բաներ :

Ուրեմն անոնք ես խորհիմ պիտի ,
Թէ ինչու համար յուսուեցան ինծի •
Ու երախտապարտ սրտով միշտ ըլլամ ,
Ո՚վ բարի Անկինչ ընդհակառ քեզի :

* Ողջացած Վրիստոնէին սրտին մէջ յոյսն ու վախը իրենց յատուկ տեղերը ունին : Ապտուծոյ խոստմունքները Յիսուս Վրիստոսով , կենդանի յոյսի մը գօրաւոր ու անպարծելի հիմը կ՚ըլլան • ու անոնք որ իրենց սրտերուն խաբերայութիւնը դիտեն , իրենց թշնամիներուն ոյժն ու խորամանկութիւնը կը ճանչնան , աշխարհիս մէջ իրենց ունեցած վհատկին ինչ որոգայթներու ենթակայ ըլլալնին կը զգան և կը տեսնեն որ իրաւացի պատճառ կայ մշտնջենաւորապէս զգուշանալու ու վախնալու : Առանց այսպիսի վախի կեղծաւոր ու անհոգ կ՚ըլլայ մարդ : Ընոր

Հիմա երազիս մէջ տեսայ որ Քրիստիանոսին երթալու ճամբուն երկու կողմէն պարիսպ քաշած էր , և ան պարիսպը կը կոչուէր Փրկութիւն : Ես. իէ. 1 : Ուստի ծանրաբեռնեալ Քրիստիանոսն ասոնց ճամբէն վեր կը վազէր , թէ և իր կռնակի բեռին պատճառաւը մեծ դժուարութիւն կը քաշէր * :

Այսպէս վազելով տեղ մը հասաւ՝ ուր որ բարձրկեկ բլուր մը կար , և ան բլուրին վրայ խաչ մը տնկած էր , ու քիչ մը վար բլուրին ոտքը գերեզման մը կար : Ահա երազիս մէջ տեսայ որ Քրիստիանոս խաչին առջեւն ելածին պէս՝ իր բեռը քակուեցաւ ուսերէն՝ ու իր կռնակէն իյնալ , ու սկսաւ վար գլորիլ՝ մինչեւ որ գերեզմանին բերան եկաւ . ան տեղ գերեզմանին մէջն իյնալ , ու ալ չտեսայ անիկայ † :

համար կ'ըսուի՝ Երանի՛ ան մարդուն որ միշտ կը վախնայ :

* Անդի դար վեր երեցած մեր դժուարութիւնները մեծամեծ սփոփանաց ճամբայ են : Խեռնէրն ան առնը խաստ ծանր կու գան՝ երբոր սփոփանքները կը ժռտնան :

† Քրիստիանոս հաւատք ունէր . խաչին առջեւն ելլելէն առաջ կը հաւատար թէ Քրիստոսի արիւնովն աղատութիւն պիտի գտնէ , այսինքն մեղաց թողութիւն . բայց հիմա անոր սփոփանքը գտաւ ու զգաց : Ինք հիմա հաւատքին ուրախութիւնը կը վայելէ . իր մեղքին բեռն իր խղճմտանքին վրայէն վերցաւ , և հաւատալովը՝ ամէն կերպ ուրախութիւնով ու խաղաղութիւնով լեցուն է : Ո՛ղջոյն՝ դուն որ կը հաւատաս թէ Յիսուս Քրիստոս է Ո՛ղջոյն՝ դուն որ կը հաւատաս թէ Յիսուս Քրիստոս է մի միայն Փրկիչ , հաւատալով յառաջ գնա՝ մինչեւ որ անիկայ քու Փրկիչդ բլլալը ճանչնալու մխիթարութիւնն խմանաս , ու իր արիւնովը քու մեղքերուդ թողութիւնը ղգաս . քանզի երբոր Յառուած մեզ մեր յանցաւորութեան նէն ու բեռէն ազատ , ուրախութենէ ցանկլսողներուն պէս կ'ըլլանք ան առնը . բայց դուն ասկից էս կրնար

Քրիստիանոս հիմա մեծապէս ուրախացաւ որ իր բեռէն թեթեւցաւ , ու ցնծալից սրտով ըսաւ : Ինք՝ իր ցաւերովը ինծի հանգստութիւն շնորհեց , ու իր մահովն ալ կեանք : Յետոյ առնն մը լուիլ կսյնեցաւ որ նայի ու զարմանայ . քանզի շատ զարմանալի բան եկաւ իրեն՝ որ խաչին տեսքը ղինքն այսպէս ազատէ իր բեռէն : Ուստի կրկին և կրկին անոր վրայ նայեցաւ , մինչեւ որ իր աչքերէն սկսեց արցունք բղխիլ ու երեսն՝ի վար վազել : Ղ. ժ. 10 : Երդ՝ քանի որ ինք այսպէս կայնած կու լար , երկնք հատ լուսաւոր անձինք եկան իրեն , ու զինքը բարեւելին ըսելով . Խաղաղութիւն քեզի : Յետոյ առջինն ըսաւ . "Քու մեղքերդ քեզի ներուած են" . Մարկ . բ . 5 . երկրորդը զինքն իր հին լաթերէն հանուելուց՝ և ուրիշ լաթեր հագցուց իրեն * . Ղ. ժ . գ . 4 , 5 . և երրորդը անոր ճակատին կնիք մը զարկաւ , Եփես . ա . 13 , ու գմուած թուղթ մը տուաւ իրեն և ըսաւ որ ճամբան վազած աուեն անոր վրայ նայի , ու երկինքին դուռը հասնելուն պէս ան թուղթը ներս տայ : Այսպէս անոնք իրենց ճամբան գացին . ու Քրիստիանոս ուրախութենէն իրեք անգամ ցաեկեց , ու առաջ կ'երթար աս երգն ըսելով :

ունենալ մինչեւ ան որոշուած առնը . այսինքն մինչեւ որ խաչին դաս , ու քու բոլոր յոյսերդ անոր վրայ դնես :

* Ան լուսաւորներն են Ամենասուրբ Երրորդութիւնը . տե՛ս Հոր Յառուծոյ՝ Որդւոյն Յառուծոյ՝ ու Սուրբ Հոգւոյն Յառուծոյ սէրն ու շնորհքը : Կ'կատե՛ որ երբ Յառուած Քրիստոսի արիւնին միջնորդութիւնովը մեղաւորին թողութիւն կը շնորհէ , ան առնը կը հագուեցընէ ևս անիկայ Քրիստոսի արդարութիւնովը : Ինչը որ կ'ուրանան թէ մարդիկ Քրիստոսի արդարութիւնովն արդարացած կը սեպուին , ամենևին չեն առներ օրէնքին սրբութիւնն ու իրենց մեղկութիւնը , ու չեն առեր բուն իրենց արդարութեան աղտեղի լաթերը :

Մինչև հոս եկայ իմ մեղքս բարձած ,
Ձկար մէկը որ զիս հանդիմեցընէ ։
Իմ տրտմութենէս՝ որով պաշարուած ,
Մինչև հոս եկայ , ահ աս ինչ տեղ է ։

Հո՞ս պիտի էյնար կռնակիս բեռը ,
Ու հո՞ս սկսեր երջանկութիւնը ։
Հո՞ս կտրուէին ան պարաններըը ,
Որ կապեցին ան իմին կռնակը ։

Օրհնեալ ես ով խաչ , օրհնեալ գերեզման ,
Ձայց երիցս օրհնեալ Արդէն պատուական ։
Որ քուկին վրադ մեղքերուս համար ,
Խայտառակութեամբ մնասնեցաւ մահուան ։

Յակէ եւս երազիս մէջ տեսայ որ ինքը այսպէս յառաջ գնայ՝ մինչև որ ձորն իջաւ , ուր որ Ձամբէն քիչ մը դուրս իրեք հոգի տեսաւ խորունկ քնացած , ու ոտքերնին չղթաւ ներով կապած ։ Անկուն անունն էր՝ Ախամիտ , միւսինը՝ Նեղոյ , ու երրորդինը Յանդուգն ։

Քրիստիանոս անոնք աս վիճակին մէջ տեսնելով՝ դէպ՝ի անոնց գնայ , որ ըլլայ թէ անոնք արթնցընէ · ու կանչէց թէ , Դուք կայմի վրայ ննջողներուն կը նմանիք · Նոյն · իե · 34 · քանզի ձեր տակը մեռեալ ծովը է · մէկ ծով մը՝ որ յատակ չունի · ուստի արթընցէք ու մէկդի նկէք այդ տեղէն · ու նաև կամք ըրէք , և ես ձեր չղթաները քակելու ձեզի կ՝օգնեմ * ։ Դաև զգուշց անոնց թէ , Ան առիւծի պէս մնչղը , ա պէտ · է · 8 , ասկ անցնելու որ ըլլայ , անտարակոյս իր ախորժերուն որս պիտի ըլլաք դուք ։ Ան խօսքին վրայ անոնք իր երեսը նայեցան , ու սկսեցին աս կերպ պատասխան տալ † ։ Ախամիտն

* Խոստացաւ Քրիստոնէին ոդին ուրիշներուն վրանգը կ՝իմանայ , և կը ջանայ ու կ՝աշխատի օգնել անոնց ։

† Թէ որ Ասուած մեղաւորին աչքերը չբանայ , յորդ ո-

ըսաւ · Նա վտանգ մը չէմ տեսներ ։ Նոյնն ըսաւ · Մին մը ալ քնանալը ։ Նե Յանդուգնը ըսաւ · Ամէն մարդ ինքզինքը թող հոգայ ։ Այսպէս անոնք պատկեցան նորէն քնանալու , ու Քրիստիանոս իր ճամբան գնաց ։

Նե սակայն մտատանջութեան մէջ էր թէ ինչպէս ան վիճակին մէջ ինկած մարդիկը այսպէս ոչինչ սեպեն մէկու մը բարերարութիւնը որ աղատաբար օգնել կը կամի ա նոնց զբերնէ արթնցընելով , իրենց խրատ տալով , ու իրենց երկաթներէն աղատելու համար՝ իրենց օգնութեան հասնել առաջարկելով ։ Նե աս մտատանջութեան մէջ որ կ՝երթար՝ երկու հոգի տեսաւ՝ որ նեղ ճամբուն ձախ կողմի պատին վրայէն անցնելով յառաջ կու գային , ու արտորնոք եկան իրեն հասան ։ Անոնց մէկուն անունը Փարիսեցի էր՝ և միւսինը Ակնջաւոր ։ Ուստի ըսածիս պէս՝ եկան իրեն հասան , ու Քրիստիանոս անոնց հետ այսպէս խօսակցութեան մտաւ ։

Քրիստիանոս · Պարոններ , ուրկէ՞ կու գաք , և ո՞ւր կ՝երթաք ։

Փարիսեցի և Ակնջաւոր · Մենք Աշխարհութեան քաղաքը ծնած ենք , ու Սիօն լեռը կ՝երթանք փառաւորուելու ։

Քրիստիանոս · Ինչո՞ւ համար աս ճամբուն սկիզբն եղած դռնէն ներս չմտաք ։ Ձկ՞ը գիտեր որ գրուած է թէ , ‘‘Ան որ դռնէն չմտներ , հապա ուրիշ տեղէն կ՝ելլէ , անիկա գող ու աւազակ է’’ ։ Յովհ · ժ · 1 ։

Փարիսեցի և Ակնջաւոր · Պատասխան տուին՝ թէ բոլոր իրենց քաղաքացիները հետու կը սեպեն մինչև դուռն երթալն ու անկէ ներս մտնելը · և անոր համար իրենց տո-

բանք մը ընաւ բանի տեղ չանցնիր անոնց ։ Ցիշէ որ ասնոնց ամենը շնորհքէն է ։ Ասուածոյ շնորհքն է որ կը կենդանացընէ կը լուսաւորէ կը զղջացընէ կ՝արդարացընէ կը պահպանէ կը սրբացընէ ու կը փառաւորէ ։

վերական ճամբան չխոտակ գալ ու պատուն անցնելը է , ինչ-պես որ իրենք ալ այնպես ըրած էին :

Վրէիոպիանոս . Հայդ մեր երթալու քաղաքին Տէրոջը դէմ յանցանք պիտի չգործե՞ , իրեն յայտնի կամքն ասկէ կերպով աւրելը :

Փաբլիոյնչ Լ Ալեղեաւոր . Պատասխան տուին՝ թէ ասոր վրայով ինք պէտք չէ որ մտատանջութիւն քաշէ . քանզի իրենց ըրածին պէս է սովորութիւնը . և թէ որ հարկաւոր ըլլայ՝ կրնան վկայութեամբ հաստատել թէ հազար տարիէն աւելի է որ իրենք ասկէ սովորութիւնը ունին :

Վրէիոպիանոս . Հայդ ատ ձեր սովորութիւնը օրէնքին առջև կրնայ արդարանալ :

Փաբլիոյնչ Լ Ալեղեաւոր . Ան սովորութիւնին հաստատութիւնը հազար տարիէն ի վեր ըլլալով՝ անաչառ դատաւոր մը անտարակոյս օրինաւոր բանի տեղ պիտի ընդունի ան : Նէ մանաւանդ , ճամբուն մէջ մնալնուս եւս , ինչ կերպով հոն մնալնիս ի՞նչ հոգ է : Թէ որ ճամբուն մէջն ինք՝ մէջն ինք . դուն ալ միայն ճամբուն մէջն ես , որ՝ ինչպէս կ'իմանանք , դունէն մուեր ես , և մենք ալ ճամբուն մէջն ենք՝ որ պատին վրայէն հոն անցանք . ուստի քու վճռակոր մերկնէն աւելի ի՞նչ աղէկութիւն ունի :

Վրէիոպիանոս . Ես իմ Տէրոջս կանոնովը կ'երթամ , դուք ձեր պլանդակ մտքին հնարքովը : Ես ճամբուն Տէրը արդէն ձեզ դող համարած է . ուստի կարծեմ թէ ճամբուն վերջը հասնելնուդ՝ չխոտակ մարդիկ պիտի չգտնուիք դուք : Դուք ինքներնինուդ նէրս մնաք առանց անոր հրամանին , և ինքներնինուդ դուրս պիտի ելլէք առանց անոր ողջմտութեանը :

Ան խօսքին երկար պատասխան չտուին , հապա ըսին որ ինք թող ինքզինքը նայի : Ան առնը տեսայ որ առանց երկար բարակ իրարու հետ խօսակցելու ամէն մարդ իր

ճամբան գնաց . միայն թէ աս երկու մարդիկը Վրէիստիանոսին ըսին որ բոլոր օրէնքներն ու կարգադրութիւնները անտարակոյս իրենք ալ անոր պէս զգուշութեամբ կը կատարեն : Ուստի դուն ի՞նչ բանով մեզմէ աւելի աղէկ ես՝ ըսին , բայց միայն կռնակիդ վերարկուովը որ մեր կարծածին նայելով՝ դրացիներուդ մէկը քեզի տուած է , քու մերկութեանդ ամօթը ծածկելու * :

Վրէիոպիանոս . Դուք դունէն ներս չմտնելէն եւս օրէնքներով չէք փրկուիր : Գաղ . ի . 16 : Նէ թէ որ կռնակի վերարկուիս վրայով խմնալ կ'ուզէք , իմ երթալու տեղս Տէրն ինծի տուաւ , բայց նուդ պէս՝ անով իմ մերկութիւնս ծածկելու համար : Ես ալ անիկայ իր մարդասիրութեանն իրեև մէկ նշանը կ'ընդունիմ , որով հետև յառաջմնէ բան մը չունէի ես՝ հապա հնուոյ լաթեր : Ասկէ ի գատ ես դուս իմ ճամբուս մէջ անով կը միսիթարիմ : Կ'ըսեմ իմ անձիս՝ Ընտարակոյս երբոր քաղաքին դուռը հասնիմ , անոր Տէրը դուս պիտի ճանչնայ՝ իր վերարկուն իմ կռնակս ունենալուս համար . ան վերարկուն որ ինք ձրիապէս ինծի շնորհեց , իմ հնուոյ

* Վրէիստոսի արդարութիւնը փառաւոր պատմուճանը՝ որ հաւատացեալներուն կը պարգեւուի ու անոնց վրայ կը ծածկուի , անարդ ու քամահրելի է անուսով քրիստոնեաներուն առջին , որոնք իրենց մերկութիւնն ու ծածկոյթի կարօտ ըլլալը չեն խմնար : Հայդ խոնարհ հոգիներն իրենց անոր կարօտ ըլլալը կը խոստովանին , ու անիկայ ընդունելուն Վրէիստոս կը փառաւորեն : Փարիսեցիներն ու կեղծաւորները բոլորովին անճանօթ ըլլալով իրենց անկեալ բնութեանը , նորոգութեան՝ Վրէիստոսի արդարութեանը՝ կամ Սրբացուցիչ և Ակնթարթիչ Հոգւոյն ներգործութեանը հարկաւորութիւնը չեն տեսներ . ու անոր համար ճշմարիտ քրիստոնեան ծաղր կ'ընեն , ու անոր զգացումները յափշտակեալ մտքի ու խելագարութեան կ'ընծայեն :

լսեիրէս զիս մերկացուցած օրը : Կ'ամաչէ՞ս նշան մըն ալ ունիմ՝ որ դուրսէ հրամանքներդ չկատարելիք անի- կայ , որն որ իմ Տէրոջս մէկ մեծրիմ ընկերը հոն դրոշմեց կռնակէս իմ բեռն կնկած օրը : Ես ալ ձեզի ըսեմ՝ որ ան առենը կնքած թուղթ մը տրուելուս կնձի , որպէս զի իմ ձամբուս մէջ անվնաս կարգալով մխիթարուիմ : Կ'ամաչ հրամայուելուս ալ կնձի որ երկնային դուռը հասած առենս անվնաս ներս տամ , իբրև նշան իմ անոր եռանկիւն անտա- բակոյս ներս մտնելուս : Կարծեմ թէ դուք աս բաներուն մէկը չունիք • և անոր համար չունիք՝ որ դուռն ներս մը- տաք * :

Ինձնք աս բաներուն պատասխան չտուին • միայն իրա- րու նայեցան ու խնդացին † : Նակի եռա տեսայ որ ամէնն ալ առաջ գացին , բայց Քրիստիանոս անոնցմէ յառաջ անցաւ ու ալ չկատեցաւ բայց միայն ինքնիրենը՝ ու ան ալ երբեմն հառաչելով ‡ ու երբեմն ուրախանալով : Կ'ամաչ շատ անգամ կը կարդար ան Լուսաւորներէն մէկուն տուած թուղթը § և անով կը մխիթարուէր :

---

* Սուրբ Հոգւոյն վկայութիւնն ու հնչիւն ունեցող հո- գին Քրիստոսի արդարութիւնովը կը պարծենայ ալ • ինչ- ջու որ հաւատքին ուրախութիւնն աս է՝ որ Քրիստոս Տէրը մեր արդարութիւնն է : Երէմ • իէ • 6 : Արդիկ պարապ տեղը ներքին մխիթարութիւններու վրայ կը խօ- սին , քանի որ Քրիստոսի արդարութեան հանդերձը կը մերժին :

† Անապարծ յիմարները Քրիստոսի խոնարհ ձամբորդ- ներուն վրայ կը խնդան :

‡ Քրիստիանոս արդէն թողութիւն ընդունած բլալով՝ ինչիւ համար կը հառաչէր : Արդ պիտի կարծէ որ ան բոլորովին ուրախութիւն կորած պիտի ըլլար : Ոմանք սիրոյ հառաչանքներ էին՝ որ հոգւոյ ուրախութենէ դուրս եղողները բան մը չեն դիտեր անոնց վրայ :

§ Եսիկայ Սուրբ Հոգիին իր ունեցած առուգութիւնը

Ան միջոցին երազիս մէջ տեսայ որ անոնց ամէնն ալ ա- ռաջ կ'երթային՝ մինչև որ Ժուռաբութեան Լեռանը ոտքն եկան * , որուն յատակն աղբիւր մը կար : Ան նոյն տեղը ան դունէն եկած չիտակ ձամբէն ի զատ երկու ձամբայ ալ կային , որոնց մէկը ձախ ու միւսն աջ կողմը կ'երթար լեռանը ոտքին • բայց նեղ ձամբան չիտակ լեռն ի վեր կ'ելլէր , ու կը կոչուէր Ժուռաբութիւն : Հոն Քրիս- տիանոս աղբիւրը դնաց , նոյ • խէ • 10 , ու անկէ ջուր խմեց ինքզինքը զովացընելու համար † • ու սկսեց լեռն ի վեր ելլել ըսելով :

կը նշանակէ մարդուն իր հոգւոյն ընծայուած Քրիստոսի ձրի սիրոյն՝ ձրի շնորհացը՝ ձրի թողութեանն՝ ու ձրի արդա- րութեանը վրայ :

* Քրիստիանոս Ժուռաբութեան Լեռը հասաւ • ասի- կայ մարմինի ու արիւնի անհաճոյ ձամբայ մըն է , որ մեր ձամբորդութեանը մէջ մեր հաւատքին անկեղծութիւնն ու մեր հոգինեղուն ջանքը կը փորձէ : Քրիստիանոս դունէն ներս մտնելէն առաջ քանի մը անգամ փորձուե- ցաւ : Նայց հաւատացեալը հաւատքին մէջ փորը ի շատ հաստատուելէն ետև մեծամեծ փորձութիւններու կը պա- տահի : Երբոր Խաչին ու Վերեզմանին մօտեցած ըլլանք մտածելու պատճառ ունինք թէ ամէն չարիքն անցան : Նայց Ժուռաբութեան Լեռը , Պղողենին հետ պատե- բազմիլը , Անհուսի Հովիւը , Հոսկայ Յուսահա- տութեան ամրոցն ու Ախտարգելաց Երկիրը տակաւին անտես կը մնան : Ընչպէս Խորհրդացիք ուրախացան՝ երբ տեսան թէ Նգիպտացիները Կարմիր Ծովուն մէջ կը խեղդուէին , ու մեզմէնին չգիտցին իրենց անցնելու անապա- տը , և թէ տակաւին իրենց մեծամեծ նեղութիւնները պի- տի գային :

† Ամենահատ ու ամենաբարին Աստուած ընդհանրապէս տղերքականէն աւելի կը խրախճ անոնց իր Հոգւոյն ու շնոր- հաց օգնութիւնը՝ որոնք ոչ ինչ դժուարութիւն ու աշխա- տութիւն քաշելու կը կոչէ : Քրիստոնեան Ժուռաբու-

Թէ և բարձրը լեռ՝ բայց ջանամ ելլել ,
Դժուարութիւնը ինծի վէշտ չըլլայ ·
Չվ կենայ ճամբան աս տեղէն ըլլալ ,
Աը տեսնեմ ես , ահ , սիրտըս թռիղ ցնծայ ։

Տրտմութիւնն ու վախն ինձմէ հեռանան ,
Աղէկ է շիտակ ճամբան երթալը ·
Թէ և դժուարին , քան թէ ծուռ ճամբան ,
Որ թէ և դիւրին՝ բայց վայ է վերջը * ։

Արիւս երկուքն ալ լեռանը ոտքը հասան · բայց երբոր տեսան թէ լեռը դար վէր ու բարձր էր , և թէ ուրիշ երկու ճամբաներ ալ կային , ու նաև կարծելով թէ ան երկու ճամբաներն ալ նորէն ան ճամբուն կը խառնուին՝ ուրկէ վէր Երիստիանոս ելաւ՝ լեռանը միւս կողմը , մնքերնին հաստատեցին որ ան ճամբաներէն երթան ։ Հոմա աս ճամբաներէն մէկուն անունը Ա՛տանդ էր , ու միւսինը Կործանում ։ Ասսի մէկերնին Ա՛տանդ կոչուած ճամբան բռնեց , ուրկէ մեծ անտառի մը մէջ ելաւ · միւսը շիտակ դէպ ի Կործանման ճամբան բռնեց , ու սև լեռներով շրջապատուած մէկ ընդարձակ դաշտի մը մէջ ելաւ , ուր որ գլորեցաւ ինկաւ , և ալ չկրցաւ ելլել † ։

Ընկէ ետև Երիստիանոսին ետևէն նայեցայ որ լեռն ի

Թեան Լեռն ելլելու սկսելէն առաջ Աստուածային միսթարութեանն աղբիւրէն իր հոգին կը զովացընէ ։

* Հաւատա՛ , ով ճանապարհորդ , երբոր մեծ բարութիւն մը ժօտ է քեզի , երբոր մեծ դժուարութեան մը կը պատահիս որ անոր հետ մնրանչիս ու յաղթես ։

† Աղեղաւորներն ու վարիսեցիները ընչաքէս որ դիւրութեամբ կը մտնեն հաւատոյ ճամբուն մէջ՝ առանց ճշմարտապէս մեղքերնին ճանչնալու , որ աս ճանաչումը պիտի պատճառէր իրենց Երիստոսի դիմել՝ որ ան Նեղ Դուռն է , այնպէս ալ մարմինի ու արիւնի խիստ դիւրին գալու ճամբան կը գտնեն՝ ու վերջապէս կը կորչին ։

վեր կ'ելլէր , ու տեսայ որ վաղելէն քալելու իջաւ , ու քալելէն ձեռքերովը և ծունկերովը վեր ելլել սկսեց տեղին դար վեր ըլլալուն համար ։ Երբ՝ լեռանը գլուխն ելլելու ճամբուն մէջ տեղուանքը սաղարթախիտ ոստերով ծածկուած հովանաւոր զով տեղ մը կար , որ բլուրին Տէրը յողնած ճամբորդներուն զովանալուն համար շիներ էր ։ Ասսի Երիստիանոս դէպ ի հոն գնաց՝ ու վար նստաւ որ հանգչի · յետոյ իր թուղթը ծոցէն հանեց ու իր մխիթարութեանը համար սկսեց կարդալ անիկայ ։ Նաև հիմա նորէն սկսեց նկատել ան վերարկուն կամ պատմուճանը՝ որ խաչին առջև կայնած ատենն իրեն տրուեցաւ ։ Այսպէս ատեն մը ինքզինք զուարճացընելով վերջապէս սկսեց մրափել , և անկէ խորունկ քունի մը մէջ ընկաւ , որ գրեթէ մինչև գիշեր ղինքը հոն արգիլեց · ու իր քունին մէջ իր թուղթը ձեռքէն ինկաւ * ։ Հոմա քնացած տեղը մէկն

---

* Երիստիանոս լեռն ի վեր ելլելուն Երիստոսի մահուանն ու արդարութեանը տեսութիւնովը կը զուարճանար , որ կ'իմացուի ծոցի թուղթը կարդալու հանելովը՝ ու խաչին առջև իրեն տրուած պատմուճանին կամ վերարկուին վրայ նայելովը ։ Այսպէս , որ ան իրեն պատահածն իրեն պէս ճամբորդներուն ալ յաճախ կը պատահի ։ Խոնարհութեամբ ու զոհութեամբ ան բարիքները պարգեւողին երկրպագութիւն ընելու տեղը՝ կը սկսինք հանգչիլ , բաւական համարելով արդէն իր տուածը ։ Ինքնահաճութեան ու անձին արդարութեան խորհուրդներու մէջ կ'իյնանք · ու մոռնալով թէ բոլոր մեր ընդունածը Տէրոջմէն է , մնապարծութեամբ մենք մեզի կ'ընծայենք՝ որպէս թէ յատկապէս մերն եղած ըլլային անոնք ։ Երբոր այսպէս մենք մեր աչքին առջև կը բարձրանանք՝ ու կը կարծենք թէ երկինքը առաջին սիրելին մենք ենք , կը ձգենք մեր արթնութիւնը , և անհոգութեան ու մարմնաւոր վստահութեան ոգի մը կ'առնենք վրանիս , որ երկինքին ընդունած մեր վկայութիւնները կը նսեմացընէ ։

եկաւ իրեն , և դէպքն արթընցուց՝ ըսելով • "Ո՛վ Ծոյլ՝ մըջիւնին գնա , անոր ճամբաները տես , ու խնայտուն եղիր" : Նաւ • Ը • 6 : Ասով Քրիսոստոմոս մէկէն ի մէկ վեր ցաթկեց , ու արտորաց ճամբայ ելլելու , որ արագ արագ երթալով մինչև լեռանը գլուխն ելլաւ * :

Ընդ՝ երբոր ինք լեռանը գլուխն ելլաւ վազելով երկու հոգի կու գային ուժգնութեամբ իր դէմը զարնուելու : Անկուն անունը Ա՛ախկոս էր ու միւսինը Կասկածոտ † : Քրիսոստոմոս ասոնց հարցուց թէ , Պարոնները , ի՞նչ կայ , սխալ ճամբան կը վազէք դուք : Պատասխան տուաւ Ա՛ախկոսը՝ թէ մենք Սիօն քաղաքը կ՚երթայնք՝ ու ան դժուարին ճամբէն վեր ելլնք • բայց՝ քանի որ առաջ կ՚երթանք , այնչափ վտանգներու կը պատահինք • անոր համար դարձանք ու նորէն ետ կ՚երթանք :

Ո՛չմարիտ է , ըսաւ Կասկածոտը , քանզի ձիւդ մեր առջևը դպչ մը առիւծ պառկիր են , որոնք չենք դիտեր քնացած են արդեօք թէ արթուն • և անտարակոյս կը կարծենք որ եթէ անոնց բաւական մօտենալու ըլլայինք , իսկոյն մեզ կտոր կտոր պիտի ընէին :

Ան առենը ըսաւ Քրիսոստոմոս • Դուք դիս վախցուցիք •

---

* Տէրը՝ իր ժողովուրդը սիրելով թող չտար անոնց որ մահուան քունը քնանան , թէ և ձգէ որ մինչև իրենց միսթարութիւնը կորնչցընելին ընդհ • ասիկայ անոնց հոգիներուն մեծ արտմութիւն ու նեղութիւն է :

† Ա՛ախկոսն ու Կասկածոտը քրիստոնէական հաւատքին մեծ թշնամիներն են , ու անոր ճամբուն վրայով չեր լուր կը բերեն : Ասիկ մի ընէք անոնց , հապա Աստուծոյ ճշմարտութեանն ու հաւատարմութեանը նայեցէք • անոր պատուական խոստմունքներուն ապաւինեցէք , ու ձեր ոտքերը խազաղութեան աւետարանին կօշիկները հագէք : Ո՞վ կամ ի՞նչ արդեօք պիտի կրնայ , թէ որ դուք բարւոյն հետևող ըլլաք :

բայց ձեր երթամ ես ապահով մնալու • թէ որ ետ երթամ իմ բուն երկիրս , անիկայ կրակով ու ծծումբով այրուելու պատրաստուած է , ու ես անտարակոյս պիտի կորսնցնեմ հոն : Ծէ որ կրնամ երկնային քաղաքն երթալ , անշուշտ պիտեմ որ հոն ապահովութեան մէջ պիտի ըլլամ * : Այրտ առնեմ • ետ դառնալը մեռնիլ է • առաջ երթալը մնունելու վախ է , ու անկէ անդին յաւիտենական կեանք է • ուստի ալ առաջ կ՚երթամ : Այսպէս՝ Ա՛ախկոսն ու Կասկածոտը լեռն ի վար վազելին , ու Քրիսոստոմոս իր ճամբան գնաց : Բայց ան մարդոցմէն լսածին վրայ նորէն մտածելով , ձեռքը ծոցը խօթեց իր թուղթը հանելու համար՝ † որ անիկայ կարդայ ու միխիթարուի • սա

---

* Քրիսոստոմոս հոգևորական ողջամիտ առարկութիւնով՝ այսպէսքն մարմինին վախուն դէմ ու կասկածոտութեան և անհաւատութեան դէմ հաւատքին առարկութիւնովը վախը մեկուն կը թօթուէ : Անոնք միշտ հաստատուն մարզարէական խօսք մը ունենք , որուն թէ որ միտք դնենք , աղէկ կ՚ընենք : Երբոր վտանգները ձեզ նեղը կը ձգեն՝ ու վախերը ձեր վրայ կը յարձակին , մտքերնիդ բերէք թէ դուք որմէն էք ու որմէն կը ծագիք : Նայեցէք ան ճամբուն որուն մէջն էք , ու ձեր հաւատքին վախճանին , այսինքն՝ ձեր հոգւոյն փրկութիւնը : Աստուծոյ խօսքը սորվելու պատրաստեցէք , ու անոր հնազանդեցէք :

† Ողբերգելի ճանապարհորդը Կասկածոտին ու Ա՛ախկոտին յարձակմունքը ընդունելէն ետև իր թուղթը կը փնտռէ որ միխիթարուի , բայց խարուած է իր ակնկալութենէն • թուղթն իր ծոցը չէ : Ան առենը կը զգայ իր յիմարութիւնը որով սազարթախնամ ստերով ծածկուած հովանաւոր զով տեղը քնացեր էր : Իր թշնամիները վրան կու գան կ՚ողբայ , ու քայլ առ քայլ ետ կը դառնայ մինչև որ իր թուղթը կը գտնէ : Այսպէս կը վերսկսի Տէրը իր ուխտադնց գաւրկընեբուն հետ • փրկութեան ուրախութիւններն անոնց պարգևելէն առաջ իրմէն

կայն վիտռեց ու չգտաւ անիկայ : Ան առնը Քրիստիա-
նոս մեծ խռովութեան մէջ ինկաւ , ու ինչ ընելը չէր գի-
տեր * • քանզի իրեն մխիթարութիւն տուող բանն՝ ու իր
երկնային քաղաքը մտնելու վկայականը կորսընցուցեր էր :
Ասոր առ տեղ սկսաւ մեծապէս շփոթիլ • վերջը միտքը
եկաւ որ լեռանը վրայի սաղարթախիտ ոստերով ծածկուած
հովանաւոր զով տեղը քնացեր էր • և ծունկի վրայ գալով
իր յիմարական գործին թողութիւն խնդրեց Աստուծմէ ,
ու անկէ ետև ետ դարձաւ իր թուղթը վիտռելու : Բայց
ճվ կրնայ ըստ բաւականին ցուցընել թէ Քրիստիանոսին
սիրան ինչ տրտմութեան մէջ էր բոլոր իր ետ գացած
առնը : Երբեմն կը հառաչէր , երբեմն կու լար , և
շատ անգամ ինքզինքը կը նախատէր որ այնպէս յիմար-
բար քնացաւ ան տեղը՝ որն որ միայն ճամբորդներուն իրենց
յոգնութենէն քիչ մը հանգչելու համար շինուած էր :
Ասոր ան վհատկին մէջ ետ կ'երթար՝ զգուշութեամբ մէկ
կողմն ու միւս կողմը նայելով բոլոր գացած ճամբան , որ
ըլլայ թէ իր թուղթը գտնէ , որն որ ճամբորդութեանը
մէջ այնչափ անգամ իր մխիթարութիւնն եղեր էր • այս-
պէս երթալով մինչև որ նորէն ան սաղարթախիտ ոստերով
ծածկուած հովանաւոր զով տեղը տեսնուեցաւ , ուր որ
ինք նստեր ու քնացեր էր : Բայց անիկայ տեսնելը իր
տրտմութիւնն աւելցուց , նորէն իր միտքը բերե-
լով իր քնանալուն յանցանքը † : Ասոր այսպէս յառաջ

հետևանքնուն համար իրենց մեղացը վրայ ապաշխարու-
թեան զգացում մը կու տայ անոնց :

* Քրիստիանոս իր թուղթին համար շփոթութեան մէջ
է • ասիկայ օրինաւոր է : Ցաւ որ հոգևոր կորուստ մը
ունենանք՝ ու անխոով և անհոգ ըլլանք անոր վրայ , գէշ
նշան մըն է թէ մարմնաւոր վտահութեան ու մնոտի յու-
սով կ'ապրինք : Ուղղաբ իմ , զգոյշ կեցիք ասկէ :

† Քրիստոնեայ եղբարք՝ նայեցէք ձեր հոգիներուն :

գնաց իր մեղանչական քունին վրայ ողբալով և ըսելով •
Ա՛յ լեզի պէս թշուառականին որ ցորեկը քնացայ ,
Յայտ • իե • 4 : ա Թես • ե • 6–8 , ու դժուարութեան
մէջ քնացայ • և այնչափ իմ մարմինիս հաճոյքն ըրի՝ որ
լեռանը Տէրոջը՝ ճամբորդներուն հոգինեերը կազդուրելու
համար շինածը , ես իմ մարմինիս հեշտութեանը համար
գործածեցի : Օ՜ուր տեղը ուրչափ բայլեր առի : Այս-
պէս պատահեցաւ Իսրայէլին ալ • որ իրենց մեղքերուն
համար Կարմիր Ծովուն ճամբէն ետ խրկուեցան : Տրտմու-
թեամբ կ'անցնիմ ես այս ճամբէն՝ որն որ ելթէ ան մեղան-
չական քունը չըլլար , գուցէ ուրախութեամբ պիտի անց-
նէի : Հիմա ուրչափ յառաջ գացած պիտի ըլլայի իմ
ճամբաս • երկար անգամ պիտի անցնիմ ասկէ , որ միայն
մէկ անգամն աւելի անցնելու կարօտութիւն չունէի • մա-
նաւանդ որ հիմա ուշ ալ պիտի մնամ • քանզի գրեթէ
օրն իրիկուն եղած է • ափսոս , ինչ կ'ըլլար՝ որ չգնաց
նայի :

Ուրդ՝ մինչև հիմա նորէն սաղարթախիտ ոստերով ծած-
կուած հովանաւոր զով տեղը հասաւ , ուր առնն մը նըս-
տաւ ու լացաւ , բայց վերջը Աստուծոյ նախախնամութիւ-
նովը՝ տրտմութեան մէջ թաղուած՝ իր նստած բազմոցին
տակը նայելով , հոն տեսաւ իր թուղթը • որն որ դո-
ղալով ու արտորնոք մէկէն ի մէկ առաւ ու իր ծոցը դրաւ :
Բայց ո՞վ կրնայ պատմել թէ ուրչափ ուրախացաւ ան
մարդը երբոր նորէն իր թուղթը գտաւ : Վասնզի ան
թուղթն էր իր կեանքին ապահովութիւնն ու փափաքելի

Օ՜դուշացէք որ ձեր առջի հեշտութիւններուն համար վերջ
ին տրտմութիւններ չունենաք : Բայց լաւագոյն է ''Ինչ
խղճալի մարդ եմ ես'' կանչելը՝ քան մարմնաւոր վստահու-
թեամբ ապրիլն ու հոգևոր մխիթարութիւններու փափագ
ունենալու կողմանէ մեռած ըլլալը :

Նաւահանգիստը հասած ատենն ընդունելի ըլլալուն նշանը : Ուստի անիկայ իր ծոցը դրաւ , փառք տուաւ Աստուծոյ որ իր աչքը անոր ինկած տեղն ուղղեց , և ուրախութեամբ ու լալով նորէն ճամբայ ելաւ * : Բայց ինչ կ'ըսես , ծրչալի արտորնոջը կ'ելլէր հիմա լեռանը մնացած ճամբան : Նէ սակայն լեռանը գլուխը վրան արեւը մարը մնաւ , ու անիկայ նորէն Քրիստիանոսին միտքը ձգեց իր ծուլութեամբ քնանալը , և այսպէս՝ նորէն սկսեց իր վրայ ողբալ : Ո՛վ դուն մեղանչական քոյր , ինչպէս քու պատճառաւդ մութը ղիս պիտի կոխէ իմ ճամբորդութեանս մէջ • առանց արեդակի պէտք է որ քալեմ , խաւարն իմ ոտքիս ճամբան պիտի ծածկէ , ու ես իմ մեղանչական քունիս համար ոռնացող անասուններու ձայները պիտի լսեմ : Հիմա իր միտքն եկաւ նաև այն պատմութիւնը՝ որ Կասկածոն ու Վախկոտը իրեն ըսեր , թէ առուձները տեսնելով ծրչալի վախցեր էին : Ուստի Քրիստիանոս նորէն ինքնիրեն ըսաւ • Այս դաղանները գիշերը կը պտըտին իրենց որսերուն համար • և թէ որ մութ տեղն ինծի պատահելու ըլլայ՝ ինչպէս պիտի ազատիմ անոնցմէ • ինչպէս պիտի փախչիմ անոնց ճանկերուն ներքեւը կտոր կտոր փառատուելէն : Այս խորհրդովն առաջ դնաց իր ճամբան • բայց երբոր այսպէս իր դժբաղդ սխալմունքին վրայ կը յաւէբ՝ աչքը վեր վերցուց , ու իր առջեւը հոյակապ պալատ մը տեսաւ , որուն անունը կը կոչուէր Վեղեցիկ • և անիկայ ճիշդ ճամբուն վրան շինուած էր † :

---

* Անիկայ կը նշանակէ Աստուծոյ սիրոյն ու կարողութեանը՝ ու Յիսուս Քրիստոսի հաւատքովը Հոգւով Սրբութիւն ուրախանալուն վրայ նոր զգացում մը ունենալ : Նկատէ թէ ինչ ուրախութեամբ ու արտորնոջը հիմն իր ճամբան կ'երթայ առ ճանապարհորդը :

† Անիկայ կը նշանակէ Քրիստոսի տեսանելի կամ երևելի եկեղեցին՝ որուն քրիստոնեան կը կապուի , ու սուրբե-

Ընթացք՝ երազիս մէջ տեսայ որ ինքը արտորայ և յառաջ գնաց , որ եթէ հնար է դիշերը հոն կարենայ մնալ : Բայց շատ չգացած խիստ նեղ ձամբայ մը մտաւ , որն որ Վռնտապանին սննդակէն մէկ ասպարէզէն չափ հեռու էր . և գացած տեսնելն զգուշութեամբ աղէկ մը դէպ 'ի իր առջևը նայելով՝ ձամբուն վրայ երկու առիւծ տեսաւ * : Ըսինա կը տեսնեմ՝ ան վտանգները՝ ըսաւ իր մտքովը , որոնք Սատանոն ու Ա֊ստիկոտը ետ դարձուցին : Առիւծներն ալ կապուած էին , բայց ինք չտեսաւ շղթաները : Ուստի սկսաց վախնալ , և մտածեց որ ինքն ալ անոնց պէս ետ դառնայ . քանզի կարծեց թէ անտարակոյս մահը իր առջևն է : Բայց պահապանը՝ որուն անունը Վռնտապան էր † , իր տեղէն տեսնելով որ Քրիստիանոսը կանգ ա-

---

րուն հետ հաղորդութիւն ընելու բարութիւնն ու մխիթարութիւնը կը վայելէ : Դարձեալ կրնայ նշանակել աւետարանական կարգադրութիւններուն մէջ քրիստոնէից ժողովին առանձնաշնորհութիւնները : Այս կարգադրութիւնները բլուրին Տէրոջմէն սահմանուած են՝ իր ժողովրդոցը հանգստութեանն ու Աստուածպաշտութեանը համար . որպէս զի անոնք մխիթարուին ու խնամուին և զօրութիւն առնեն բարի պատերազմը պատերազմելու , ու իրենց ճամբայ եղած վտանգներէն ու որոգայթներէն անվնաս անցնին :

* Այս երկու առիւծները կրնան նշանակել Սատանան ու Աշխարհը որ մեզի դէմ կը մռնչեն . բայց երկուքն ալ շղթայով կապուած են , ու առանց Աստուծոյ թոյլտուութեանը մինչև անդամ մէկ օղակ մը չեն կրնար առաջ խաղալ : Երբեմն մենք չունք տեսներ շղթան , ու կը վախնանք . բայց մեր պահապան Տէրոջը տուած ձայնը աս է , " Մի՛ վախնար" :

† Վռնտապանը կը նշանակէ Քրիստոսի պաշտօնեան՝ որ հոգիներուն լաւութեանը համար կը հսկէ : Ամբորդներուն սրտին ծրջաի պատուական են անոնք : Նայէ թէ

ռաւ՝ և որպէս թէ ետ դառնալ կ'ուզէր , կանչեց անոր՝ ըսելով • Այդչափ վախկո՞տ ես : Մարի • ի • 40 : Մեր վախնար առիւծներէն՝ քանզի անոնք չղթայով կապուած են , ու հոն դրուած են՝ որ հաւատք ունեցողները փորձուին , ու չունեցողները յայտնի ըլլան : Ա՛մէն բուն մէջտեղէն քալէ , և քեզի վնաս մը պիտի չգայ :

Ան առնոր տեսայ որ առիւծներէն վախնալուն դողալով յառաջ կ'երթար • բայց զգուշութեամբ Դռնապանին ցոյց տուած ձամբան երթալով՝ լսեց որ կը մնչէին անոնք , բայց իրեն վնաս մը չբերին : Ան առնոր ծափ զարնելով յառաջ գնաց մինչև որ Դռնապանին կեցած տեղը եկաւ , ու հոն դրանն առջին կայնեցաւ :

Անկէ ետև Քրիստիանոս Դռնապանին ըսաւ , Տէր իմ , ի՞նչ տուն է սա , ու ես սա գիշեր հոս կրնա՞մ կենալ : Պատասխան տուաւ Դռնապանը • Ես տունը բլուրին Տէրը շինած է • ու ինք ասիկայ ձամբորդներուն քաջալերութեանն ու ապահովութեանը համար շիներ է : Դռնապանը հարցուց ևս իրեն Թէ ո՞րկից է , և ո՞ր կ'երթայ :

Քրիստիանոս • Ես Կործանման Քաղաքէն կու գամ ու Սիօն լեռը կ'երթամ • բայց հիմա արեւը մարը մնած ըլլալուն համար , Թէ որ կարելի է՝ ես գիշեր հոս մնալ կ'ուզեմ :

Դռնապան • Ընուսդ ի՞նչ է :

Քրիստիանոս • Իմ անունս հիմա Քրիստիանոս է • բայց առաջ իմ անունս Ընչաւորհ էր * : Ես եկած եմ

ի՞նչ անուշ քաջալերութիւններ ու երջանիկ խրատներ առաւ անկէ Ա՛նապատհորդը :

* Ո՛վ իմ հոգիս՝ դիտէի՞ր երբէք Թէ քու անունդ առաջ ասկէ էր : Օգտա՞ր երբէք Թէ անշնորհք մեղաւորներուն առատաձեռնորհ է Տէրը : Ուրեմն քու ձամբորդութեանդ ամէն մէկ քայլին զոհաբանէ ձրի շնորհքին ու ան սէրը՝ որուն արժանի չէիր :

Յաբեթի ցեղէն , որ Ասուած Սեմին վրաններուն մէջ պիտի բնակիլ ընէ : Ծննդ • ի • 27 :

Դռնապան • Բայց ի՞նչպէս եղաւ որ այսպէս ուշ եկար • արեւը մարը մնաւ :

Քրիստիանոս • Ես ասկէ կանուխ հոս եկած պիտի ըլլայի , բայց ինչ ըսեմ ինծի պէս Թշուառականին , որ բլուրին քովն եղած սաղարթախիտ ոտներով ծածկուած հովանաւոր զով տեղը քնացայ : Վնանալէս ետև ալ իրաւ շատ կանուխ կրնայի գալ հոս , բայց ափսոս որ քունիս մէջ իմ վկայականս կորսնցուցի * , և առանց անոր մինչև բլուրին գլուխն եկայ : Ան առնոր ձեռքս ծոցս խօթեցի վկայականս հանելու՝ և անիկայ չգտնելով տխրութեան սրտի կսկիծով՝ ետ դառնալ ան իմ քնացած տեղը երթալ , ուր որ գտայ անիկայ , ու հիմա եկայ հասայ հոս :

Դռնապան • Ընկէր • ես տեղիս օրհորդներուն մէկը դուրս կանչեմ , որ Թէ որ քու խօսքերուդ հաւնի , քեզ ներս կ'ընդունի ընտանեաց բոլը , տանը կանոններուն համեմատ : Բայց Դռնապանը որ Երթուն կը կոչուէր զանգակ մը զարկաւ , որուն ձայնովը Ողջախոհանուէիան անունով ծանրաբարոյ և գեղեցիկ օրհորդ մը եկաւ տանը դուռը , ու հարցուց՝ Թէ ինչի՞ւ համար գինքը հոն կանչեին :

Պատասխան տուաւ Դռնապանն ըսելով • Ես մարդը Կործանման Քաղաքէն Սիօն լեռը ձամբորդութիւն կ'ընէ • բայց յոգնած և ուշ մնացած ըլլալով՝ ինծմէ խնդրեց Թէ արդեօք կարելի՞ է որ ես գիշեր հոս մնայ : Ես ալ իրեն

---

* Ընկէր պահէ քու վկայականդ • զգուշացիր որ քու վրատահութիւնդ չկորսնցընես : Նայէ Թէ ի՞նչ մնաս կը ծագի անկէ • անիկայ հոգին կը Թողու որ ետ մնայ : Շատերը կորսնցուցին անիկայ՝ ու ընաւ չկրցան գտնել մինչև իրենց կեանքին վախճանը :

ըսի՝ Թէ քեզ կանչեմ • որ իր հետը խօսակցիլէդ ետեւ՝ ինչպէս որ աղէկ երեւայ քեզի այնպէս ընես , ան ալ՝ տանը կանոններուն համեմատ ։

Ան առենը Օրիորդը Կրիստիանոսին հարցուց՝ Թէ ուրկէ կու գայ՝ և ուր կ'երթայ • անիկայ ալ պատասխանեց անոր ։ Նաև հարցուց անոր Թէ ի՞նչպէս ան ճամբուն մէջ մնաւ , և Թէ ի՞նչ տեսած կամ ի՞նչ պատահած է իրեն , ան ալ պատմեց անոր ։ Ու վերջը անոր անունը հարցուց ։ Ան ալ ըսաւ Թէ իմ անունս Կրիստիանոս է • և անոր համար ըսաւ այսչափ փափաք ունիմ աս դիշեր հոս կենալու , որ կ'իմանամ Թէ աս տեղը բլուրին Տէրը շիներ է , ճամբորդներուն քաջալերութեանն ու ապահովութեանը համար ։ Ետոր վրայ Օրիորդը ժպտեցաւ , բայց իր աչքերն արցունքով լեցուն • և քիչ մը կենալէն ետև՝ ըսաւ • Երկու կամ երեք հոգի ալ կանչեմ ընտանիքին ։ Եյսպէս դէպ 'ի դուռը վազեց՝ ու Խոհեմութիւնը , Խաղրեալութիւնն ու Աերը դուրս կանչեց * • որոնք Կրիստիանոսին հետ քիչ մըն ալ խօսակցելէն ետև զինքը ներս ընդունեցին ընտանիքին մէջ , որոնցմէ շատերը տանը դրանը սեմին վրայ իր դէմն ելլելով ըսին • Ներս մտիր , ով Տէրոջը օրհնեալը , աս տունը բլուրին Տէրը շինած է այսպէս ճամբորդները մարդասիրաբար ընդունելու դիտաւորութիւնով ։ Ան առենը Կրիստիանոս իր գլուխը խոնարհեցուց 'ի նշան շնորհակալութեան , ու անոնց ետևէն տունը մտաւ ։ Եյսպէս Կրիստիանոս երբոր ներս գնաց նստաւ , անունք զինքը մեծարելու համար անուշ օշարակ

* Խոհեմութիւն՝ բարեպաշտութիւն ու սէր ունենալու են անունք՝ որոնք բարեպաշտներուն ժողովին մէջն ընդունելու անձանց արժանաւորութիւնը քննելու սահմանուած են ։ Ու Կրիստոսի Եկեղեցւոյն ան դեղերիկ պալատին մէջն ընդունուելու անձինքն ալ պէտք է որ ճշմարիտ հաւատացեալ , ու իրօք և արդեամբ քրիստոնեայ ըլլան ։

խմցուցին իրեն , և մէկտեղ որոշեցին որ՝ մինչև իրիկուան կերակուրը պատրաստուի ; իրենցմէ ոմանք առանձին խօսակցութիւն ընեն Կրիստիանոսին հետ , ժամանակն աղէկ անցընելու համար • ու դրին Խարեպաշտութիւնը Խոհեմութեան ու Աերը անոր հետ խօսակցելու , որոնք այսպէս սկսեցին * ։

Խարեպաշտութիւն • Երկար նայինք՝ բարի Կրիստիանոս , որովհետև քեզի մենք այսչափ սիրելի եղանք՝ քեզ աս դիշեր մեր տունն ընդունելնուս , եկար քու ճամբորդութեանդ մէջ քեզի պատահած բոլորը բաներուն վրայով հետդ խօսինք , գուցէ անոնցմով մեր անձերուն օգուտ կ'ընծայենք ։

Կրիստիանոս • Շատ աղէկ • կատարեալ հաճութեամբ • և ուրախ եմ որ դուք այսչափ պատրաստ էք անոնք մտիկ ընելու ։

Խարեպաշտութիւն • Ի՞նչ բան էր որ նախ և առաջ քեզ շարժեց ճամբորդի կեանք մը անցընելու յանձնառու ըլլալու ։

Կրիստիանոս • Ես իմ բնիկ երկրէս ելլեմ մեկ սոսկալի լուրով մը որ իմ ականջներուս հնչեց , այսինքն Թէ՝ անհրաժարելի կործանումմ մը կը սպասէր ինծի՝ Թէ որ ես ան իմ եղած տեղս կենայի ։

Խարեպաշտութիւն • Ասոր ի՞նչպէս եղաւ որ աս կողմը գալու ելար քու երկրէդ ։

Կրիստիանոս • Ըստուած էր որ այսպէս անօրինեց • քանզի ես՝ երբոր կործանելու վախին ներքեւն էի , ուր երթալը չէի դիտեր • բայց այնպէս պատահեցաւ՝ որ երբ կը դողայի և կու լայի , մէկն եկաւ ինծի՝ Ընտարանիչ անունով , ու ինծի ան Նեղ Դուռը ցոյց տուաւ , որն որ

* Երջանիկ բան է ճանապարհորդներուն իրարու հետ աղօթք և փորձառական խօսակցութիւն ընելը ։

ուրիշ կերպով բնաւ գտնելիք չունէին . և այնպէս ինք զիս ա՛ս տունը հասցընող Ճամբուն մէջ բերաւ ձգեց :

Ռաբէպալտոս–Ռիւֆ . Բայց Արևմնիչին տանը կողմէն չէ՞ կա՛ր :

Վրիսթոփհոռոս . Հրամերես . ու հոն այնպէս բաներ տե՛ս ա՛յ որոնց յիշատակը քանի որ կ՛ապրիմ մոքէս ելլելիք չունին . մնաւանդ երեք բանի յիշատակութիւնը . մէկ մը՝ թէ ի՛նչպէս Վրիստոս Աստուածային հակառակ իր շնորհաց գործքը սրտին մէջ կը պահպանէ . երկրորդ՝ թէ ի՛նչպէս ան մարդը մեղանչեց Աստուծոյ ողորմութեանը յոյսին բոլորովին զրկելով զինքը . երրորդ՝ ան մարդուն երազը՝ որ քունին մէջ դատաստանին օրն եկած հասած կարծեր էր * :

Ռաբէպալտոս–Ռիւֆ . Ո՞նչ կ՛ըսես , իր երազը պատմո՞ց քեզի :

Վրիսթոփհոռոս . Այո՛ պատմեց , և խորհեցայ թէ մէկ սոսկալի երազ մըն է ան : Անիկայ իմ սիրտս ցաւցուց երբոր ինք կը պատմէր , բայց սակայն ուրախ եմ որ լսեցի :

Ռաբէպալտոս–Ռիւֆ . Արևմնիչին տունը տեսած բոլոր բաներդ ասո՞նք էին :

Վրիսթոփհոռոս . Այ՛ . զիս առաւ՝ ու մէկ տեղ մը տարաւ ուր որ հոյակապ պալատ մը ցոյց տուաւ ինծի , և ցուցուց թէ ի՛նչպէս անոր մէջն բնակիչներն ոսկեզարդ հանդերձներով հագուած էին . նաև ցոյց տուաւ ինծի թէ ի՛նչպէս մէկ քաջասիրտ մարդ մը եկաւ՝ և անիկայ դուրս ընելու համար պալատին դուռը կայնող զինուորուած մարդոցը մէջէն իրեն ճամբայ բացաւ . և թէ ի՛նչպէս ինք ներս կանչեցաւ ու յաւիտենական կեանք ստացաւ : Ինծի թուեցաւ որ ա՛ս բաներն իմ սիրտս կը զմայլեցուներին : Ըն բարի մարդուն տունը տարի մը կը կենայի ես , թէ որ իմ Ճամբուս երկայնութիւնը չգիտնայի :

Ռաբէպալտոս–Ռիւֆ . Ըև ուրիշ ի՞նչ տեսար Ճամբուն վրայ :

Վրիսթոփհոռոս . Ի՞նչ տեսայ . քիչ մ՛ալ առաջ գացի , ու մէկը տեսայ որ փայտի մը վրայ կախուած էր , ու ա՛ր բիւնները կը վազէին . ա՛ս մարդուն երեսյիթը խղճյն իմ բերս կոնակէս վար ձգեց . քանզի ես առաջ ծանր բեռի մը տակ կը հնծէի , բայց ա՛ն առենը ինծմէ ինկաւ ա՛ն : Անիկայ սքանչելի բան մըն էր ինծի , քանզի առաջ ամենևին այսպէս բան մը տեսած չէի : Ես ալ ըսի՝ որ երբ ես կայներ դեպ ի՛ վեր կը նայէի , Հրանզի չէի կրնար համբերել անոր չնայիլ,) երեք հատ Լուսաւորներ եկան ինծի : Ասոնց մէկը ըսաւ՝ թէ իմ մեղքերուս ներում տրուած է . միւսը հնոտի լաթերէս զիս հանուելցուց՝ և ա՛ս բանուած վերարկուն տուաւ ինծի որ կը տեսնես . ու երրորդը ա՛ն նշանը դրոշմած ինծի որ կը տեսնես Ճակատիս վրայ , ու ա՛ս գրուած թուղթը տուաւ ինծի : Ըս ա՛ս բանն ըսելով Վրիստիանոս , իր ծոցէն հանեց անիկայ * :

Ռաբէպալտոս–Ռիւֆ . Բայց կարծեմ ուրիշ բաներ ալ տեսար . այնպէս չէ՞ :

---

* Յայտ ու վախը մեր Ճամբորդութեան ամէն քայլափոխին հետերնիս ընկերանալու է : Տերը մեզի շատ բաներ կը ցուցընէ մեր Ճամբուն վրայ՝ որ ուրիշներուն պատահելցան , որպէս զի մեզ խրնալէն զգուշացընէ , ու իր շնորհաց փառքը յայտնելով իր սուրբերը պահելով՝ մեր յոյս ու սէրը իր վրայ կենդանացընէ : Յիսուսի՝ նայեցէք :

* Ա՛նմարիտ ու կենդանի հաւատքին իր հոգւոյն մէջ ըրած ներդործութեանը մէկ երջանիկ փորձն է ա՛ս Աստուծոյ խօսքին համեմատ , որ խիստ հարկաւոր է ամէն քրիստոնեի : Անոր պահպանութեանը համար շատերը ոչ ուրիշներուն և ոչ իրենց հոգւոյն օգուտ մը կ՛ընեն : Թէ որ Վրիստոսի սէրը՝ ընդհ.քն ու խաղաղութիւնը Սիրիա–սուրբ Հոգւոյն ձեռքը սրտին վրայ կնքուած չըլլայ , լոկ զինքը դաւանիլն ուրիշ բան չէ՝ բայց եթէ արտաքին դատարկ ձև մը :

ՎԻՐՒՍԱՓԱՆՈՍ • Իմ քեզի զրուցած բաներս տեսած բա-
ներուս մէջ ամենէն աղէկներն էին : Ես սակայն քանի
մը ուրիշ բաներ ալ տեսայ • զոր օրինակ երկը հոդի տե-
սայ , այսինքն Ամբարիշտ Նոյելութիւնն ու Հանդգնու-
թիւնը՝ որոնք երբոր ես կու գայի , ձամբուն վրայինն քիչ
մը դուրս ոտքերնին շղթաներով կապուած պառկիլը կը
քանայինն • բայց ի՞նչ կը կարծես , միթէ կրցայ արձա-
գրնել անոնք : Նակէ ի զատ Փարիսեցին ու Անգծաւորը
տեսայ՝ որոնք դռնէն մտնել չուզելով պատէն անցան ու
իջան Աիօն լեռն երթալու , ինչպէս որ իրենք կը կեղծէին :
Սակայն կորսուեցան շուտով , ինչպէս որ ես իրենց ըսի՝
բայց անոնք չհաւատացին : Նայց ամէն բանէն աւելի՝ աս
բլուրին վրը ելլելը դժուարին եկաւ ինծի , և նոյնպէս
դժուարին՝ առուծներուն բերնին քովէն անցնիլ գալը •
արդարև թէ որ ան բարի մարդը Նռնապաղը չըլլար՝ որ
դուռը կը կայնի , չեմ գիտեր՝ կարելի է որ ամէն աս բա-
ներուն վրայ նորէն եա դառնայի • սակայն գոհութիւն Աս-
տուծոյ որ հիմա հոս եմ , ու շնորհակալ եմ ձեզի որ ինծ
ներս ընդունեցիք :

Էհմա Խոհեմութիւնն արժան սեպեց քանի մը բան
հարցընել իրեն , և ուզեց որ անոնց պատասխանը տայ :

Խոհեմ–ընէ • Նրբեմն դուն քու եկած քաղաքիդ վրա-
յով չէ՞ս խորհիր :

ՎԻՐՒՍԱՓԱՆՈՍ • Ես կը խորհիմ , բայց մեծապէս ամէ-
նալով : Ահմարիտ է՝ որ եթէ ես իմ եկած քաղաքիս
վրայով մտածմունքի մէջ ըլլայի՝ կրնայի պատեհութիւն
ունենալ հոն դառնալու • բայց հիմա ես ամենիւ քաղաքի
մը կը փափաքիմ , այսինքն երկնաւոր քաղաքի մը : Նբր •
ժա • 15 , 16 :

Խոհեմ–ընէ • Ինու առջի սովորական բաներուդ մէկ
քանիները տակաւին քու հետդ չէ՞ս կրեր :

ՎԻՐՒՍԱՓԱՆՈՍ • Ես • բայց մեծապէս իմ կամքիս հա-

կառակ անոնք իմ հետս կը կրեմ • մանաւանդ իմ մարմ-
նաւոր խորհուրդներս , որոնց վրայ բոլոր իմ քաղաքացի-
ներս՝ ինչպէս ես ալ մեծապէս կը բերկրէինք : Նայց հի-
մա բոլոր ան բաները ինծի նեղութիւն են • և թէ որ
կարող ըլլայի ինծի վերաբերեալ բաներն ընտրելու , ան
պիտի ընտրէի՝ որ բնաւ ան բաներուն վրայ ալ չխորհիմ ,
սակայն երբոր լաւագոյն եղած բանն ընել կ'ուզեմ , չա-
րագոյն բանը իմ հետս կը գտնեմ * : Հռովմ • է • 15 ,
21 :

Խոհեմ–ընէ • Նրբեմն չէ՞ս գտներ որ ան բաները իրե-
թէ յաղթուած կ'ըլլան , որոնք ուրիշ առեն քեզի մնաս-
տանջութիւն կը պատճառէին :

ՎԻՐՒՍԱՓԱՆՈՍ • Այո • բայց շատ քիչ անգամ • և իմ

---

* ՎԻրիսափանոս կը գանգատի իր անդամներուն մէջն
օրէնքին՝ որ իր մտացը օրէնքին դէմ զինք վերցուցած է , որ
ազազակել տուաւ առաքեալին թէ " Ո՛վ մարդ
եմ ես • ո՞վ պիտի ազատէ աս մահացու մարմինէն" :
Աստուծոյ զաւակներուն բոլորին ալ շատ կամ քիչ գան-
գատն ու բերը աս է • մեղքին մնացորդներն իրենց ամե-
նալաւ գործքերուն մէջ անգամ՝ և իրենց պարտաւորու-
թիւնները յաջող կերպով կատարելուն մէջ ալ կը խառ-
նուին • ու շատ անգամ ակամայ գերի կ'ընեն զանոնք •
այնպէս որ երբոր կը կամին բարին գործել , չարը առ-
ջևնին կը կենայ : Նայց մեղքը իր զօրութիւնը անհա-
տատութենէ կ'ընդունի : Ամենապարտորդը երբոր Խաչը
կը յիշէր , երբոր իր պատմուճանին կամ վերարկուին՝ ու
իր ծոցի թուղթին վրայ կը նայէր , ու իր երթալու երկրին՝
այսինքն երկնաւոր աշխարհին վրայ տեսութիւն մը կ'ունե-
նար , կը գտնէր որ իր ապականութիւնները կերպով մը
նուազած էին : Ով Տէր՝ աւելցուր մեր հաւատքը քու
Խաչին վրայ թափած քաւչական արիւնովը , որպէս զի
մեր հին մարդուն՝ այսինքն մեր չար ու ապականեալ կիր-
քերուն խաչուիլն զգանք , ու հետզհետէ ազատինք անոր
գարշելի իշխանութենէն :

ոսկեղէն ժամերս են անոնք , երբոր այնպիսի բաներ կը պահտահլին ինծի :

Խոհէմոպլեան • Արնա՞ս միտքդ բերել թէ ինչ միջոցներով երբեմն քու նեղութիւններդ իրենց թէ յաղթուած կը դառնես :

Վրիւոպլեան • Այո՛ • երբոր խաչին քովը տեսածիս վրայ մտածեմ՝ ասիկայ կը պատճառէ ան բանը • ու երբոր իմ բանուած վերարկուիս վրայ նայիմ՝ ասիկայ ալ կը պատճառէ՛ ան • ու երբոր իմ ծոցիս ոլորած թուղթին վրայ ալ նայիմ՝ ան ալ կը պատճառէ նոյն բանը • նաև երբոր իմ խորհուրդներս իմ գնալու տեղիս վրայ դառնան՝ ան ալ կը պատճառէ ան բանը * :

Խոհէմոպլեան • Ու ի՞նչ բան է որ քեզ Սիօն լեռն երթալու այսչափ կը փափաքեցնէ :

Վրիւոպլեան • Ի՞նչ պիտի ըլլայ • հոն կը յուսամ ես ողջ տեսնել անիկայ՝ † որ խաչին վրայ կախուած էր , և հոն կը յուսամ աղաւթիլ ամէն ան բաներէն՝ որ մինչև աս օրս իմ ներսիդիս ինծի նեղութիւն տուող բաներ են : Ան տեղը՝ կ'ըսեն թէ , մահ չկայ • Յոյժ • իբ • 8 : Յայտ • իա • 4 • և հոն ես իմ շատ փափաքած ընկերներս հետ պիտի ըլլամ : Վանդի՝ քեզի ձշմարիտն ըսեմ,

* Ընդհակառակն ասիկայ • Վրիւոպլեանոսին ձշմարիտ հաւատքով Վրիւոպոսի արիւնին միջոցովն ստացած թողութիւնը՝ Վրիւոպոսի արդարութիւնովն իր արդարանալը՝ Սուրբ Հոգւոյն վկայութիւնովն Աստուծոյ իրեն ցոյց տուած ձրի ու յաւիտենական սէրը՝ ու իր երթալու երկինքին վստահը կը զօրացընեն իր սիրտը բոլոր իր ցանկութիւններուն ու ապականութիւններուն դէմ :

† Հաւատքով Վրիւոպոս տեսնելը հոգւոյն մէջ փափաք մը կը ծնանի զինքը փառքի մէջ տեսնելու : Ի՛ներողամտութիւն սիրոյն զգացումը իր հետն ու իրեն նման ըլլալու վախ փառքիւ կու տայ մեզի :

ես անիկայ կը սիրեմ , ինչու որ ինք իմ բնոս թերթևեցուց , և անկէ ի զատ իմ ներքին հիւանդութենէս ձանձրացեր եմ : Նաև յոժարութեամբ կը ցանկամ հոն ըլլալ՝ ուր որ ինաւ պիտի չմեռնիմ , և ան ընկերներուն հետ գտնուիլ , որոնք յաւիտեան կը կանչեն , Սո՛րբ Սո՛րբ Սո՛րբ :

Հիմա Ակերը սկսեց խօսիլ Վրիւոպոսին հետ՝ ու ըսաւ • Ընտանիք ունի՞ս • կարգուա՞ծ ես դուն :

Վրիւոպլեան • Այն մը ու չորս փոքրիկ զաւկիներ ունիմ :

Ակեր • Ուրեմն ինչո՞ւ համար անոնք քու հետդ չերթիր :

Վրիւոպլեան սկսեց լալ , և ըսաւ • Ա՛հ , սրչափ ուզելով պիտի ընէի ես ադ բանը • բայց անոնց ամէնն ալ միևչև անգամ իմ ձամբորդութիւն ընելուս բողոքովն հակառակ կէին * :

Ակեր • Բայց պէտք էր որ խօսէիր անոնց , և աշխատելու էիր անոնց ցուցընել հոն կենալուն վտանգը :

Վրիւոպլեան • Ըսածիդ պէս ըրի , ու նաև անոնց զուցեցոյն ինչ որ Աստուած ինծի ցոյց տուաւ մեր քաղաքին կործանմանը վրայ • բայց իրենց մէկ ծաղը ընդ մը երևցոյց , ու ինծի չհաւատացին : Ծննդ ժթ • 14 :

Ակեր • Աստուծոյ աղաչելով խնդրեցի՞ր , որ ինք քու անոնց տուած խրատդ օրհնէ և օգտակար ընէ :

Վրիւոպլեան • Այո՛ • և ան ալ շատ յոժարութեամբ • քանզի դիտնալու ես որ իմ կինս ու խղճալի զաւկիներս շատ սիրելի էին ինծի :

Ակեր • Բայց բուն քու տրտմութիւնդ ու կործանելու

* Ձշմարիտ ձանապարհորդին սէրը կը յայտնուի իր տունն եղողներուն , իր անոնց համար սրտանց փափաքելովը ջանալովն ու աղօթելովը , որպէս զի մէկ կերպով մը համոզէ զանոնք կործանմանէ ազատելու , ու փրկութեան համար Յիսուսի դիմելու :

վախդ իրենց զգուշցնի՞ր • քանզի կարծեմ թէ ան կործանումն ըստ բաւականին կ'ներևաւ քեզի ։

ՎԻԼԻՈՓԱՆՈՍ • Այո՛ , կրկին , և կրկին և կրկին զգուշացայ ։ Այաւ կրնային վախս տեսնել երևակ՝ արցունքներս՝ ու նաև մեր դէմսն գալու դատաստանին վրայով մեր բահասու ըլլալով դողդողալէս • բայց ասոնց բոլորն ալ անոնք՝ իմ հետս գալու համար հոմոզելու բաւական չէ ղան ։

ՍԵՐ • Բայց ի՞նչ պատճառ կրցան ցուցընել իրենց գալ չուզելուն համար ։

ՎԻԼԻՈՓԱՆՈՍ • Ո՛նչ պիտի ցուցընեն • իմ կինս աս աշխարհը կորմնցընելու կը վախնար , և զաւկընիս իրենք դիրենք մանկութեան յիմարական բաղձանքներուն տուեր էին • այսպէս՝ մէկը մէկ կերպով ու միւսներն ուրիշ կերպով դիս ձգելնին որ այսպէս մինաւոր թափառիմ ։

ՍԵՐ • Բայց իրաւո՞ր որ քու անպիտան վարքդ՝ անոնք քու հետդ բերելու համար համոզելու կերպով ըրած խօսքերուդ բոլորն ալ՝ ոչինչ ըրած ըլլայ * ։

ՎԻԼԻՈՓԱՆՈՍ • Հաւատքս ես իմ վարքս չեմ կրնար գովել , քանզի խղճմտանքս կը վկայէ որ շատ պակասութիւններ ունիմ անոր մէջ ։ Այաև գիտեմ որ մէկ մարդ մը իր վարքովը շատով կրնայ աւրել ոչինչ ընել ան բա-

* Ա՛վ իմ հոգիս՝ խորունկ մտածէ ասիկայ • քրիստոնէին վարքն է որ աւելօք կը յաղթէ ու կը համոզէ քան թէ իր խօսքը ։ Օհէպէտ և հրեշտակի նման խօսիս Քրիստոսի վրայ՝ Աւետարանին՝ շնորհայ վարդապետութիւններուն՝ ու երկինքին վրայ • բայց թէ որ դուն սատանայական բնաւորութիւններու կը ծառայես՝ ու մեղանչական ցանկութիւններով ու կիրքերով կ'ապրիս , ատով դուն ուրիշներն աստուածային բաներուն դէմ պիտի խոտորեցնես , ու անոնց Աստուծոյ ճամբաներուն մէջ յառաջանալը պիտի խափանես ։

նը՝ որն որ ապացոյցով կամ համոզելու խօսքերով կը ջանայ ուրիշներուն ընդունել տալ անոնց ազկութեանը համար ։ Այս սակայն աս կրնամ ըսել որ ես շատ զգուշութիւն կը բանեցընէի՝ որ չըլլայ թէ անվայել գործով մը պատճառ ըլլամ անոնց՝ ճամբորդութեան ելլելու դժկամակելնուն ։ Այս բուն աս բանին համար ինծի կ'ըսէին թէ ես չափազանց խղճահար եմ , և (իրենց համար) ինքզինքս կ'ուրանամ ան բաներուն մէջ ուր որ իրենք չարիք մը չեն տեսներ ։ Այսկ՝ի զատ կարծեմ թէ կրնամ ըսել՝ որ եթէ իմ վրաս տեսած բաներնին զիրենք արդիլելու ըլլար , Աստուծոյ դէմ չմեղանչելու ու ընկերիս չվնասելու համար ըրած մեծ զգուշութիւնս պիտի արդիլէր զիրենք ։

ՍԵՐ • Իրաւ է որ Այրէն իր եղբայրնատոց , ա՛ Յովհ • ե • 12 , քանզի իր գործքերը չար էին ու եղբօրը բարի • ու թէ որ քու կինդ ու զաւկընիդ աս բանին համար քեզի դժուարեցան , անոնք անով իրենք զիրենք բարւոյն հակառակ ըլլալ կը ցուցընեն • դուն քու անձդ անոնց արիւնէն ազատեցիր ։ Այեկ • ե • 19 ։

Բայց՝ երբոր մէջ տեսայ որ անոնք այսպէս կ'նստէին խօսելով միմեանց որ կերակուրը պատրաստուելցաւ , ու պատրաստուելէն ետև ուտելու նստան * ։ Այանք որ սեղանը պարարտ բաներով և զտած գինիով շտկած էր † , ու սե-

* Այսկայ կը նշանակէ Տէրունական Ընթրիքը , ուր որ քրիստոնեայք հաւատքով Քրիստոսի մարմնովը կը կերակրին , ու զմայլելով՝ սիրով և փառաբանութիւնով կը մտածեն Յիսուսի իրենց համար ըրածին և իրենց համար սատյածին վրայ , իրենց մէջն ըլլալուն՝ ու հիմա Աստուծոյ աջ կողմն իրենց համար ինչ ընելուն վրայ ։ Այսպէս քրիստոնեայք հաւատքով անոր մարմնովը կը կերակրին , ու անով յաւիտենական կենաց համար կը մնանին ։

† Տէրը իր ժողովրդոյը համար առատ պատրաստութիւն

զանձին վրայ իրենց բոլոր ըրած խօսքը բլուրին Տէրոջը վրայով էր • ինչպէս ըսինք Թէ ինչ բաներ ըրեր էր ան , և ինչուն համար ըրեր էր անոնք , և ինչուն համար չնեղ էր ան տունը : Նոյ իրենց ըսածներուն նայելով՝ խնացայ որ ինք մեծ յաղթական մը եղած պիտի ըլլայ , ու մահուան իշխանութիւնն ունեցողին հետ պատերազմած ու անիկայ ապաննած , Եբր • բ • 14 , 15 , ինքզինքը մեծ վտանգի մէջ դնելով , որն որ ինծի պատճառեց աւելօք զինքը սիրել :

Վանդի՛ ինչպէս որ անոնք ըսին՝ և ինչպէս որ ես կը հաւատամ , ըսաւ Քրիստիանոս , ինք շատ արիւն թափելով աս բանը կատարեց : Նայց իր ըրած բանին մեծ փառաւորութիւն մը տուողն աս էր՝ որ ինք իր երկրին վրայ ունեցած անկեղծ սիրովն ըրաւ անիկայ : Նոյ ասկէ յետոյ ան տանը մէջէն մէկ քանիները կայծ՝ որ ըսին Թէ , իրենք զինքը տեսան ու հետը խօսեցան՝ անոր խաչին վրայ մեռնելէն ետև , ու վկայեցին Թէ իրենք իր ընթունելէն ընդունելէն ետև , ու վկայեցին Թէ իրենք իր ընթունելէն ընդունելէն՝ որ ինք այնպէս կը սիրէ խեղճ ձամբորդները , որ անոր նման արևելքէն մինչև արևմուտք չգտնուիր : Կաև իրենց ըսած բաներուն վրայ մէկ օրինակ մը առաջ բերին՝ Թէ ինք իր փառքէն զինքը մերկացուցեր էր որ ձամբորդներուն համար մեռնի • և Թէ՝ իրենք ըսեր են իրմէ որ հաստատութեամբ ըսեր է Թէ ինք մինակ պիտի չգնայի Սիոն

մը ըրաւ անապատին մէջ , ու աւետարանական բարեթիւնները շատ անգամ ինծըյքի ձևով կը նկարագրուին : (Տես հարսանեաց ձաշին վրայով Քրիստոսի ըսած առակը :) Մատթ • իբ • 1–14 : Ես ինծըյքին կամ ձաշին կերակուրներն են՝ մեղաց թողութիւն , Սուրբ Հոգւոյն վկայութիւնը , համաձայնութեամբ Աստուծոյ ներկայացնալ , ու անոր փառացը յուսոյին ուրախանալը • բայց ամէն բանէն վեր՝ ձաշին խիստ անուշ համը Քրիստոսի քաղցր ներկայութիւնն է :

լեռը : Դարձեալ ըսին՝ որ անիկայ շատ ձամբորդներ իշխաններ ըրեր է , Թէպէտ և անոնք ի ինք աղքատ ծնած ու իրենց սկիզբը աղբիւրն է եղեր : ա Օտպ • բ • 8 : Սաղ • ձժգ • 7 :

Ասկէ յետոյ խօսակցեցան իրարու հետ գիշերը մինչև ուշ առնէն , և իրենց պահպանութեանը համար իրենք զիրենք իրենց Տէրոջը յանձնելէն ետև հանգստանալու գացին : Ա՛անապարհորդը մէկ մեծ վերնատուն մը հանեցին որուն պատուհանը դէպ ի արևելք կը բացուէր : Ա՛ս վերնատունն անունն էր Խաղաղութիւն * • Հոն պահեցաւ Քրիստոսը մինչև արշալոյս , և ան ատենը արթնցաւ ու սկսեց երգել •

Ո՞ւր եմ ես հիմա , ամ է Յիսուսին
Ա՛ևը ու հոգը ձամբորդաց վերայ :
Ա՛յնպէս ընել որ՝ մեղքերս ներուին ,
Ու արդէն ըլլամ երկնից մեռակայ :

Ա՛ռատուն բոլորը մէկէն ելան , և քիչ մը խօսակցութիւն ալ ընելէն ետև Քրիստիանոսին ըսին՝ որ ձամբայ ելլէ , մինչև որ ան տանը հազուադիւտ բաներն իրեն ցուցընեն : Ա՛ետի նախ և առաջ Կրատուները † տարին զինքը , ուր որ

---

* Անդաւորը մինչև որ Աստուծոյ հետ խաղաղութիւն չգտնէ՝ ամենևին ապահով ու հանդիստ չքնանար : Նոյց ‘‘հաւատքով արդարացած ըլլալով՝ խաղաղութիւն ունինք Աստուծոյ հետ’’ , ու խաղաղութիւն ունինք մեր խղճմտանքներուն հետ , ‘‘մեր Տէրոջը Յիսուս Քրիստոսի ձեռքովը’’ : Հռոմ • ե • 1 : Նոյց Յիսուս Քրիստոսի շնորհացը վրայ հաւատք չունեցողները բոլորը օրէնքի անէծքին՝ ու մեղքին դատապարտութեանը տակն են , ու Աստուծոյ թշնամի են :

† Կրատուները Աստուածաշունչ զիրքն է • քրիստոնեան քանի որ կը յառաջանայ , առաւել քան զառաւել կը ծաւալթանայ անոր • գլխաւոր նիւթը Յիսուս է , որ խոստմունքներուն ու մարգարէութիւններուն մէջ առաջադրուած

խոստ հին պատմութիւններ ցոյց տուին իրեն • ասոնց մէջ՝ ինչպէս որ կը յիշեմ՝ թէ երազին մէջ տեսայ , բլուրին Տէրոջը աղաչանութեան դիրքը ցոյց տուին իրեն՝ թէ անիկայ Հինաւուրցին Որդին է ու ՚ի յաւիտենից Ծնած : Ասոր մէջ շատ լման պատմուած էր իր ըրած բաներըՙ ու հարիւրաւոր անձանց անուններըն կար , որ ան իր ծառայութեանն ընդուներ է • և թէ՝ ինչպէս այնպիսի բնակարանները մէջ դրեր է անոնք , որ ո՛չ ժամանակի երկարութիւնով ու ոչ բնութեան ապականութիւնով աւերվիլ ունին :

Ակիկ ետև անոր ծառաներէն մէկ քանիներուն ըրած գործերն իրեն կարդացին • զոր օրինակՙ թէ ինչպէս անոնք "ծաղաւորութիւններու յաղթեցին , արդարութիւն գործեցին , խոստումներու հասան , առիւծներու բերանները գոցեցին , կրակի զօրութիւն մարեցին , սուրի բերնէն ազատեցան , տկարութենէ ուժգնցան , պատերազմի մէջ զօրաւոր եղան և օտարներու բանակները ցրուեցին" : Եբր • ԺԱ • 33 , 34 :

Ա՛ղբյը տանը յիշատակարաններուն մէկ ուրիշ մասն ալ կարդացին իրեն , որուն մէջ կ'երևար՝ թէ իրենց Տէրը ծրչափ կամք ունէր իր շնորհայ մէջ ընդունիլ ամէնը՝ և մինչև անդամ անոնք որ յառաջմանէ մեծ նախատինքներ հասցուցեր էին իր անձին ու իր գործերուն : Ասոր մէջ նաև շատ ուրիշ երևելի բաներու պատմութիւններ ալ կային , որ անոնց ամէնուն վրայով Ներիսահանոս սեղևկացաւ • զոր օրինակ հին ու նոր բաներու պատմութիւններ

է : Ներիստոս՝ ու Ներիստոսի վրայ մնածութիւնը , անոր Ծննդեանը՝ անձին՝ կենացը՝ գործերուն՝ մահուանը՝ քաւութեանը՝ արդարութեանն ու փրկութեանը վրայ մնածութիւնը քրիստոնէից հոգիներուն բերկրութիւն է : Ասանց հոգևոր մնածութեան քրիստոնեան աշխոյժ չկրնար ըլլալ :

հանդերձ մարդարէութիւններով ու նախագուշակութիւններով , որոնք իրենց առնելն պիտի կատարուին , որ թշնամիները սարսափին ու զարմանան , և ճամբորդները մխիթարուին ու զուարճանան :

*Հետևեալ օրը զինքն առին՝ ու զինարանը տարին , ուր որ ցոյց տուին իրեն ամէն կերպ զէնքերը որ իրենց Տէրը պատրաստեր էր ճամբորդներուն համար , ինչպէս՝ սուր , վահան , սաղաւարտ , զրահ , ու չմնացելու հողմթափներ * : Այս աս տեղ տեսայ որ Տէրոջը ծառայութեանը համար այնքան մարդիկ զինուորելու համար զէնք կար , որքան որ աստղ կայ երկինքը :*

Նաև քանի մը գործիքներ ցոյց տուին իրեն՝ որոնցմով անոր ծառաները զարմանալի բաներ գործեր էին † : Ինչպէս՝ Մովսէսին գաւազանը • ան ցիցն ու ուրը որով Հայել Սիսերան սպաննեց • ան սափորները՝ փողերը՝ ու ջահերը՝ որով Գեդէոն Մադիամու բանակը փախցուց : Հետոյ իրեն ցոյց տուին ան եղջերուն խթանը՝ որով Սամեգար վեց հարիւր հոգի մեռուցու • նաև ան իշուն ծնօտի ոսկորը՝ որով Սամիսոն աքանչելի կոտորած մը ըրաւ : Նաև ան պարսն ու քարը ցոյց տուին՝ որով Դաւիթ Գողիաթն սպաննեց , և ան սուրը՝ որով իրենց Տէրը անօրէնութեան Արդը պիտի սատկեցնէ օրսի եկած օրը : Ասոնցմէ ՚ի

** Տէրը իր անսահման խնամատութեամբը բոլոր մեր թշնամիները կը ձանձնայ , ու իր մարդասիրութեամբը պէտք եղած զգահն իր ժողովուրդին կու տայ : Ա՛հ , ինչ ամէնօրհնեալ Տէրոջ կը ծառայենք մենք :*

† Ասոնցմէ տկար ու ըստ ինքեան անբաւական միջոցներով միշտ մեծամեծ գործքեր կատարած է : Այսպէս է հիմա ալ : Ղազարն ու Ալեւտարանին քարոզութիւնը ըստ ինքեան տկար միջոցներ են , բայց Աստուծոյ զրած միջոցներն են անոնք՝ և անոր համար բոլոր ընդդիմութիւններու կը յաղթեն :

զատ շատ ուրիշ պատուական բաներ ալ ցոյց առաւ՝ որոնց շատ հաւնեցաւ Ալբիստանոս * : Ասկից լմնալէն ետեւ՝ նորէն ամէն մարդ հանգստանալու դնաց :

Ա յնուհետեւ երազիս մէջ տեսայ՝ որ հետևեալ առտուն Ալբիստանոս ելաւ իր ճամբան երթալու , բայց անոնք ուղեցին որ օր մըն ալ իրենց հետը կենայ : Ու ըսին որ՝ թէ որ օրը պարզ ու պայծառ ըլլայ , պիտի ցոյց տան իրեն ան երջանիկ լեռները՝ որոնք իր մխիթարութիւնը պիտի աւելցընեն • քանզի անոնք իր հիմնական կեցած տեղէն աւելի մօտ են ան իր բաղձացած քաղաքին • ուստի Ալբիստիանոս հաճեցաւ և մնաց : Անոր արևը ծագեցաւ , տանը տանիսը հանեցին զինքը՝ և ըսին որ դէպ՝ ի հարաւային կողմը նայի : Ալբիստիանոս դէպ՝ ի ան կողմը նայեցաւ՝ և ահա տեսաւ՝ որ հեռուն շատ գեղեցիկ լեռ նայեն երկիր մը կար , անտառներ՝ այգիներ՝ ամէն տեսակ պտուղներ՝ ծաղիկներ՝ աղբիւրներով և առուներով զարդարուած , որոնց նայելը շատ զուարճալի էր : Ես. • լէ • 17 : Ան ատենը Ալբիստիանոս ան երկրին անունը հարցուց • և անոնք պատասխան տուին՝ թէ անիկայ Էմմանուէլին երկիրը կ՝ըսուի • ու ասոր բլուրին պէս ան ալ բոլոր ճամբորդներուն պատրաստուած տեղ մըն է ըսին : Ու երբոր հոն երթաս ըսին՝ անկէ Երկնաւոր Քաղաքին դուռը կընաս տեսնել , ինչպէս որ հոն բնակող հովիւներ ը ցոյց պիտի տան քեզի † :

---

* Ա յսուհետեւ խօսքին մէջ պատմուած հին բաներուն վրայ մնածելը՝ հաւատքին ուրախութիւնն ու փառքն է , յոյսը կը կենդանացընէ , ու քրիստոնէական ասպարէզին մէջ առաջ վազել կու տայ հոգւոյն :

† Ա ս ամէնը ան հոգևոր ու ճշմարիտ տեսարաններուն նկարագրութիւնն է՝ որով Ալբիստոսի տեսանելի եկեղեցւոյն մէջ ընորհայ խօսքին քարոզութեանը միջնորդութիւնովը հոգիները կը քաջալերին :

Հիմա Ալբիստիանոս մնածեց որ ալ ճամբայ ելլելու ատեն է , և միւսներն ալ հաճեցան որ երթայ • բայց ըսին թէ նկոր առաջ անդամ մըն ալ զինարանն երթանք : Ա յսպէս ելան գացին • ու երբոր հոն մտան՝ Ալբիստիանոսը գլխէն մինչև ոտքը զրահաւորեցին * , որ եթէ ճամբան իր վրայ յարձակում ըլլայ զինուած գտնուի : Ա յսպէս Ալբիստիանոս այսպէս սպառազինուած իր բարեկամներուն հետ դուրս ելաւ ու տանը դուռը գնաց ու հոն Դռնապանին հարցուց թէ արդեօք ճամբորդ անցնա՞ անկէ :

Ա յո՛ • պատասխանեց մարդը :

Ալբիոպիանոս • Ա՛ղաչեմ քեզի՝ կը ճանչնայի՞ր անիկայ :

Դռնապան • Իր անունը հարցուցի , և ինք ըսաւ թէ Հաւատարիմ կը կոչուի :

Ալբիոպիանոս • Իրա՛ւ , ես անիկայ կը ճանչնամ • իմ քաղաքացիս ու մօտ դրացիս է • իմ ծնած տեղէս եկած է : Երկնօք հրէշտակ յառաջ գացած կը կարծես անիկայ :

Դռնապան • Անիկայ հիմա բլուրին ստորոտը հասած է :

Ալբիոպիանոս • Ուրեմն՝ բարի Դռնապան , մնաս բարով • Տէրը քու հետդ ըլլայ • և ինծի ցոյց տուած բարեբարութեանդ համար քու բարութիւններդ անչափ աւելցընէ † :

Ան ատենը սկսեց յառաջ երթալ իր ճամբան • բայց խոհականութիւնը՝ հարեպաշտութիւնը՝ Ակն ու Խոհեմութիւնը ուղեցին որ մինչև բլուրին ոտքը իր հետ երթան : Ա յսպէս միասին սկսեցին յառաջ երթալ իրենց առջի խօսակցութիւնները կրկնելով , մինչև որ Ական ան տեղը հասան՝ ուրկէ անդին բլուրէն վար պիտի իջնէին :

---

* Ա ս քրիստոնէական սպառազինութեան ինչ ըլլալը տե՛ս , Եփես • Ձ • 13 , Ա՛ :

† Ալբիստոնեայք Ալբիստոսի պաշտօնեաները կը սիրեն՝ ու կ՝օրհնեն զանոնք և կ՝աղօթեն անոնց համար , ինչու որ Տէրը իրենց հոգիներուն օգտակար ըրած է զանոնք :

Ան առնը Վրիստիանոս ըսաւ . Ինչպէս որ վէր եղլելը դժուարին էր , այնպէս ալ տեսածիս նայելով , վար իջնելը վտանգաւոր է : Այո՛ , այնպէս է , ըսաւ Խոհեմութիւնը . քանզի մարդու մը դժուարին բան է Խոնարհութեան Ձորն իջնել ինչպէս որ դուն հիմա կ'իջնես , ու ճամբուն մէջ երբէք չգլորիլ . անոր համար ահա մենք եկանք բլուրն ի վար քեզի ընկերութիւն ընելու : Ուստի Վրիստիանոս իջնել սկսեց՝ բայց շատ զգուշանալով . սա կայն մէկ քանի անգամ գլորեցաւ * :

Ան միջոցիս երազիս մէջ տեսայ որ երբ Վրիստիանոս բլուրին ստորոտը իջաւ , իր բարի ընկերներն իրեն հայ մը՝ շէյ մը գտնի՝ ու ողկոյզ մը չամիչ տուին , և անկէ ետև ինք իր ճամբան գնաց :

---

* Վրիստոնեայ մը շատ մտածելու ու յատուկ բարուքներ վայելելու ետև վտանգի տակ է որ փքանայ ու ամբարտաւանանայ բարձրանալի : Այսպէս պատահեցաւ մինչև անգամ Պօղոսին . ու ան պատճառաւը Սատանայի հրեշտակը կը չարչարէր զինքը : Բ Կորնթ . ժԲ . 7 : Անոր հիմնուեան խառն վիճակին մէջ գիտէ Տէրը որ աղէկ չէ մեզի միշտ հոգևոր ուրախութեան լեռը բնակիլ . ուստի հոգւոյն աղէկութեանը համար մարմինը պէտք է նուաճիլ ու ցած պահուիլ , որ չըլլայ թէ հոգևոր հպարտութիւնն անոր վրայ տիրէ : Տէրը իր ժողովուրդը լեռն ի վար Խոնարհութեան Ձորը կ'իջեցընէ՝ կամ հոգևորապէս՝ անոնց յոյսերն աղօտացընելով , կամ մարմնաւորապէս՝ անոնց բարեկամները՝ առողջութիւնը կամ ստացուածքը խլելնուիէ առնելով : Այս դպրոցին մէջ դիւրութեամբ կը դլորին անոնք . իրենց մեղութիւնները կ'արթընան . ոչ միայն հպարտութիւնը՝ այլ անհամբերութիւնը՝ նախանձութիւնը՝ անհաւատութիւնը՝ ապստամբութիւնն ու սրտին ուրիշ գաղտնի չարութիւնները ալ երեան կ'ելլեն . Վիչտերը կան որ Խոնարհութեան Ձորն իջնեն՝ ու սրտնջալու և դժգոհելու՝ և Սատուծոյ նախախնամութեանը վրայ դանգատելու մէջ չիյնան :

Բայց հիմա՝ ան Խոնարհութեան Ձորին մէջ խղճալի Վրիստիանոսը չհոգեթութեան մէջ կնկաւ . քանզի միայն քիչ մը ճամբայ յառաջ որ գնաց , տեսաւ դաշտին վրայէն որ մէկ Զարաձձի մը կու գար դէպ 'ի իրեն . ասոր անունը Ապողղիոն կ'ըսուէր : Յայտ . ԺԲ . 11 : Ան առնը Վրիստիանոս սկսեց վախնալ՝ ու մտածել թէ արդեօք եա դառնայ , թէ եղած տեղը կայնի * : Բայց անգամ մըն ալ մտածեց որ իր կռնակը զինուած չէր . և անոր համար խորհեցաւ որ կռնակն անոր դարձնելը աւելի պատեհութիւն կու տայ անոր իր նետերովը դիւրութեամբ զինքը

---

* Սատանային փորձութիւնները գլխաւորաբար երկու կերպ են : Առաջին կերպ փորձութիւնները շատ կամ քիչ բոլոր հաւատացեալներուն հասարակ են : Թնչնամին կը ջանայ անոնց վստահարութիւնները ու անհաւատութիւնը արթընցընել , բայց անոնք կարող կ'ըլլան անոր դէմ կենալու , ու Սատուծոյ ուժովը յաղթութիւն կը տանան՝ թէկուս և չէ թէ առանց վիրաբեր ընդունելու : Երկրորդ կերպ փորձութիւնները աւելի եա զարհուրելի են՝ երբոր թշնամին սովորաբար մարմինին կազմութեանը մէկ տկարութիւնովը բուն իսկ մեքին կարողութիւններուն վրայ կը յարձակի ու կը թունաւորէ . երեւակայութիւնը կը մթնցընէ ու կը չխոթէ , ու անոնք վախով կը լեցընէ : Սոնք երբոր ուժգնին ըլլան՝ դէմ կենալու կարողութենէն կը զրկին հոգին , ու շատ անգամ մինչև յուսահատութեան կը մտցընեն : Բայց Սատուծոյ ժողովրդոցը շատերն ան փորձութիւններուն այնչափ անծանօթ են՝ որչափ որ ցանաքի վրայ եղողները Ովկիանոսին վրայ նաւարկողներուն վտանգներն ու նեղութիւնները չեն գիտեր : Սոնք մտածող անձինք Սատանային ան անզուսպներէն՝ աւելի նեղութիւն կը կրեն : Վրիստիանոսին Ապողղիոնին հետ կռուիլը առաջին կերպ փորձութիւններուն կըրնայ վերաբերիլ . երկրորդին քանի մը օրինակները իր Սահուան Հաւքին Ձորին անցնելուն կը տեսնուին :

վերաւորելու • ուստի դէմ դնել վէռևեց՝ ու եղած տեղը կայնեցաւ • քանզի՝ ինքնիրեն ըսաւ , Թէ որ կեանքս աղատելէն ուրիշ բան ալ չըլլար իմ նպատակս , ամենէն աղէկը կայնիլն էր ։

Ա յսպէս Պրխտիխանոս յառաջ դնաց , ու Պօղոսին իր դէմն ելաւ ։ Հիմա աս այլանդակ դազանը շատ սոսկալի տեսիլք մը ունէր • ճուկի նման թեփերով պատած էր , որ անոնցմով կը հպարտանար • վիշապի թաւէր ունէր ու արջու ոտքեր , և իր փորէն կրակ ու մուխ կ'ելլէր • ու իր բերանն առիւծի պէս էր ։ Երբոր եկաւ Պրխտիխանոսին հասաւ , խոժոռ դէմքով մը անոր վրայ նայեցաւ ու այսպէս սկսաւ խօսիլ անոր հետ * ։

Պօղոսին • Ո՞ւրկէ կու գաս , և ո՞ւր պիտի երթաս ։

Պրխտիխանոս • Ես Աորձանանն Պաղատքէն կու գամ՝ որ ամէն չարիքներուն տեղն է , ու Սիօն քաղաքը կ'երթամ ։

Պօղոսին • Շատ կը ճանչնամ Թէ դուն իմ հպատակներուս մէկն ես • քանզի բոլոր աս երկիրը իմն է , ու ես անոր իշխանն ու աստուածն եմ ։ Ուրեմն աս ի՞նչ է որ դուն քու թագաւորէդ փախար ։ Գիտէ՞ չէ՞ որ դուն ինծի աւելի ծառայութիւն կրնաս ընել , հիմա մէկ հարուածով մը գետինը կը զարնէի քեզ ։

---

* Թէ և Աատանայ քու դէմդ ելլէ՝ ու զարհուրելի կերպով վրադ յարձակի , մի՛ վախնար • հապա աս միտքդ բեր՝ որ Աատանան ճանապարհորդ Պրխտիխանոսին վրայ յարձակելու թոյլտուութիւն ունենալէն առաջ Տէրը զինք պատրաստեց ու զրահաւորեց անիկայ Աստուծոյ զրահովը , որով կրցաւ դէմ կայնիլ՝ յաղթել Աատանային՝ ու անոր բոլոր կրակոտ նետերը չիջուցանել ։ Աատանային հետն եղած բոլոր կռիւները Տէրոջը պատերազմներն են • անոր զօրութիւնը մեզի կը հասնի անիկայ յաղթելու • ուստի հաւատքին լաւ պատերազմը պատերազմէ ։

Պրխտիխանոս • Իրաւ՝ ես քու սահմաններուդ մէջ ծնած եմ , բայց քեզի ծառայութիւն ընելը դժուարին է , ու այնպէս վարձք մը կու տաս որ անով մարդ չկրնար ապրիլ • ինչու որ մեզայ վարձքը մահ է • Հռոմ • ի • 23 • ուստի երբոր կատարելութեան հասայ , ուրիշ խելացի անձանց ըրածին պէս՝ նայեցայ * որ ըլլայ Թէ լաւագոյն տէր մը գտնեմ ։

Պօղոսին • Ձկայ մէկ թագաւոր մը որ այնպէս անհոգութեամբ իր հպատակները կորսընցընէ , ոչ ալ ես տակաւին քեզ ձեռքէ պիտի հանեմ • բայց որովհետև քու ըրած ծառայութեանդ ու ընդունած վարձքիդ վրայով գանգատ կ'ընես , դուն ետ դառնալու կամք ըրէ , ու ես աս տեղս կը խոստանամ Թէ ինչ որ մեր երկրին մէջ կայ քեզի կու տամ ։

Պրխտիխանոս • Բայց ես ինքզինքս ուրիշի մը տուի , այսինքն՝ թագաւորաց Թագաւորին • ու ի՞նչպէս կրնամ հիմա իրաւամբ քու հետդ ետ երթալ ։

Պօղոսին • Շատ դուն ան առակին հակառակ՝ Երկուքի ծառայ ոչ-ոքինը ընտրեցիր • բայց շատ անգամ անոնք որ իրենք զիրենք անոր ծառաներն ըլլալ խոստովանեցան , քիչ մը առնեն ետև անկէ ետ կեցան՝ ու նորէն ինծի դարձան † ։

---

* Ընտր բոլորը յառաջ կու գայ Աստուծոյ Խօսքին հաւատալէն՝ մեղքին վատթարութեանը վրայ մտքին համոզուելէն՝ մեղաւորին ինքզինքը Թշուառ վիճակի մէջ գտնելէն՝ ու Աստուծոյ Որդւոյն ընտրհդէն ու փրկութենէն ։ Սկիզբ մարդ մը աս ճշմարտութիւններուն հաւատք ընծայելուն պէս՝ սուտերուն հօրը ծառայութիւնը կը մերժէ , ու ճշմարիտ հաւատքով Աատանային դէմ կը զինուորի • քանզի հաւատքին վառաւորութիւնն է բոլոր իր առաքինութիւնները Աստուածային ճշմարտութենէն հանել ։

† Աուտերուն հայրն ահաւոր ճշմարտութիւն մը կը խօսի աս տեղս ։ Ինչ սարսափելի բան է մտածել Թէ մէկ

Նկոր դուն ալ այսպէս ըրէ , ու բոլոր քու ըրածդ պիտի ներեմ՝ քեզի :

Ռիւֆոփհաոս • Ես խօսք տուի անոր , ու իրեն հպատակելու ուխտ ըրի • ուրեմն ի՞նչպէս կրնամ դառնալ անկէ ու իրեն ուխտադրուժ չեղուիլ :

Պողղեն • Դուն ինծի ալ ան նոյն բանն ըրիր , և ես կայն ես կամ կ՚ընեմ՝ որ բոլորը մեկդի ձգեմ՝ թէ որ հիմա նորէն դառնաս ու ետ երթաս :

Ռիւֆոփհաոս • Ռնգի խօսք տալը իմ դէտ կատարելութեան չհասած առնես էր • և անկէ ՚ի զատ , այնպէս կը սեպեմ որ ան Ծագաւորը՝ որուն դրօշակին տակը հիմա կայնած եմ , կարող է դիս իմ խոստմունքէս արձակել , ու նաև ներել ինծի որ քեզի ան խոստմունքն ըրի : Նոյնպէսով՝ ով ազգականիչ Պողղեն , ճշմարիտը խօսելով , ես անոր ծառայութիւնը՝ վարձքը՝ ծառաները՝ կառավարութիւնը՝ ընկերութիւնն ու երկիրը աւելի կը սիրեմ քան թէ քուկդ • ուրեմն ալ մեկդի ձգէ դիս համղելը • ես անոր ծառան եմ , ու իրեն պիտի հետեւիմ :

Պողղեն • Երբոր սիրտդ իջնէ՝ նորէն մնածէ ան բաներուն վրայ՝ որոնց պիտի պատահիս քու գացած ճամբուդ մէջ : Դուն գիտես՝ որ ըստ մեծի մասին անոր ծառաներուն վերջը դէշ կ՚ըլլայ , քանզի անոնք ինծի և իմ համբաներուս դէմ յանցաւոր կը գտնուին : Ընտրեմ քանի քանի անձինք ամենալոյ մահով սատկեցան : Նոյն ան որ դուն իր ծառայութիւնը խմինէս աղէկ կը սեպես , ինչ է՞րը իր եղած տեղը ձգեց եկաւ իրեն ծառայողներուն մեկը իմ ձեռքէս ազատելու : Ասոր թէ որ իս կը հարցընես՝ քանի քանի անգամ՝ ինծի հաւատարմութեամբ ծառայողները

մարդ մը Չխուսի ծառայ եղած ճամբայ ելլէ , ու կրկին Սատանային ծառայութեանը դառնայ • և սակայն քանի քանիներուն այսպէս կը պատահի : Ասոր իրենց վախճանը չար է՝ ու իրենց մահը դատապարտութիւն :

թէ կարողութեամբ և թէ խորամանկութեամբ ազատելի իրմէն և իրենեներէն՝ ինչպէս որ բոլոր աշխարհ գիտէ : Նոյն ատկա այսպէս քեզ ալ պիտի ազատեմ ես * :

Ռիւֆոփհաոս • Ընտրելը ազատելու համար հիմակուան իր յատպաղելը անոնց սէրը փորձելու համար է , թէ արդեօք մինչև վերջը անոնք իրեն պիտի չարի՞ն : Նոյն ան որ ըսիր թէ իր ծառաներուն վերջը դէշ կ՚ըլլայ , ատիկայ իրենց առջին խիստ փառասէր բան կը սեպուի : Ռնգի անոնք հիմակուան ազատութեանը վրայ այնչափ չյոյս չընին • ինչու որ կը սպասեն իրենց փառացը • ու երբոր իրենց Ծագաւորը իրեն ու իր հրեշտակներուն փառքովը գալու ըլլայ , ան ատենը անոնք պիտի ընդունին ան իրենց փառքը † :

Պողղեն • Դուն արդէն անհաւատարիմ եղած ես իրեն ծառայութիւն ընելուդ մէջ , ու ի՞նչպէս կրնաս խորհիլ թէ անկէ վարձք պիտի առնես :

Ռիւֆոփհաոս • Ի՞նչ բանի մէջ անհաւատարիմ եղայ իրեն՝ ով Պողղեն :

Պողղեն • Առջի ճամբայ ելլելուդ՝ երբոր Վհատութեան փոսին մէջ գրկեցիր կը խեղդուէիր՝ նուաճեցար : Ծուռ ճամբաներ երթալու աշխատեցար քու բեռդ ազատելու համար , երբոր քեզի կենալ պէտք էր մինչև որ քու Ծագաւորդ վերցընէր անիկայ : Ազարաչար քնացար և քու խիստ պատուական բաներդ կորսնցուցիր : Դաս առիւծ-

* Դիպատ թէ Սատանան օրշաւի նուրբ ճամբաներ ու խորամանկ առարկութիւններ կը բանեցընէ որ ճամբորդները Տէրոջը ճամբուն մէջ յաջողուելէն արգիլէ : Ուրանի թէ Սատանային խորամանկութիւններուն անծանօթ ու անպատրաստ չըլլանք :

† Ահա քեզի հաւատքին պատուական առարկութիւնը : Ըղէկ ըսաւ Պօղոս՝ թէ ‹‹Ամէն բանին վրայ հաւատքին վահանը առէք , որով կարող պիտի ըլլաք ամէն կրակոտ նետերը մարելու›› : Եփես • Ա • 16 :

ները տեսնելուդ սեպհ թէ խելքդ պատկեցաւ եւ դառնալու ։ Ու երբոր քու ձամբուդ՝ ու լսած և տեսած բաներուդ վրայով խօսելու ըլլաս , ներսանց քու բոլոր լսած ու ըրածներուդ մէջ անախտաւութեան փափաք մը ունիս * ։

Վրիստոփանոս • Ոչ բոլոր ասոնք ճշմարիտ են , և ասոնցմէ աւելի ուրիշներն ալ կան որ դուն ձգեցիր † • բայց ան ծնագաւորը՝ որուն որ ես կը ծառայեմ՝ ու զինքը կը պատուեմ , ողորմած է՝ ու միշտ պատրաստ է ներելու ։ Հայր աս ալ մեկդի թողու ինծի • աս ամէն պակասութիւնները քու երկրիդ մէջ իմ վրաս եկան • ինչու որ ան տեղ ծծնդի ես անոնք • ու անոնց տակը հեծեցի , և զղջալէն ետքս , ու իմ ծնագաւորիս թողութիւն գտայ ։

Ան առնը Պօղոսն սաստիկ սրտմտութեամբ սկսեց ըսել • Ես թշնամի եմ աս ծնագաւորին • առելի են ինծի անոր անձը՝ օրէնքներն ու ժողովուրդը • ես դիտմամբ գուբս ելայ որ քեզ արգիլեմ ։

Վրիստոփանոս • Ո՛վ Պօղոսն , զգոյշ եղիր ընելու բա-

---

* Աատանան արդարապէս կը կոչուի Վրիստոսի եղբայրներուն դէմ չար խօսողը • Յայտ • ժբ • 10 • ինչու որ անոնց համար Աստուծոյ առջին ու իրենց խղճմտանքներուն չարախօսութիւն կ՚ընէ ։ Հայր անոնք անոր յաղթեցին՝ Գառնուկին արիւնովը , ու իրենց վկայութեանը խօսքովը • Յայտ • ժբ • 11 • թէ Վրիստոսի արիւնովը վրկուած ըլլան , այսինքն մեղքէ թողութիւն ։ Եփես • ա • 7 ։

† Աատանային մեր վրայ գտած յանցանքները երբոր ճշմարիտ ըլլան՝ պէտք է որ վրանին աւելնայ թէ մեծցընինք ալ անոնք , որ Վրիստոսի շնորհայ առատութիւնն ամէն բանէ վեր անցնի , ամենուն ձրի թողութիւն շնորհելուն ։ Բայց մենք մեզ խոնարհեցընելով ու Վրիստոս բարձրացընելով՝ Սատանան չկրնար առիթ մը գտնել մեր վրայ , թէ և ասիկայ մեզի դէմ կատղեցընէ զինքը ։

նիդ վրայով • քանզի ես արքունի ձամբային՝ այսինքն սրբութեան ձամբուն մէջն եմ • անոր համար դուն քեզ պահէ նայէ ։

Ան առնը Պօղոսին ձամբուն բոլոր լանքը բանից իր ոտքերը բանալով՝ ու ըսաւ • Ես աս բանին վրայ վախ մը չունիմ • դուն քեզ մեռնելու պատրաստէ • քանզի իմ տարտարոսական որջիս վրայ երդում կ՚ընեմ՝ որ ալ ասկէ անդին պիտի չերթաս • աս տեղը ես քու հոգիդ պիտի առնեմ ։ Ան ըսելով՝ բոցի պէս վառած նետ մը նետից անոր կուրծքին ։ Հայր Վրիստիանոս իր ձեռքը վահան * մը ունէր՝ որ ան նետին դէմ դրաւ , և այսպէս անոր տալու վնասն արգիլից ։

Ահա Վրիստիանոս իր սուրը քաշից , քանզի տեսաւ որ բան տեսնելու ժամանակն էր • Պօղոսին ալ շուտով անոր վրայ հասաւ՝ կարկուտի պէս նետեր նետելով , որով Վրիստիանոսին գլուխը՝ ձեռքն ու ոտքը վիրաւորից , թէպէտ և Վրիստիանոս կրցածին չափ աշխատեցաւ անվնաս մնալու ։ Եսիկայ քիչ մը տկարացուց Վրիստիանոսը • ուստի Պօղոսին կատաղութեամբ իր դործին եռեւէն եղաւ • ու Վրիստիանոս նորին քաջալերութիւն առաւ՝ ու կրցաձին չափ արիաբար դէմ դրաւ անոր ։ Ան սատիկ կռիւը կէս օրէն աւելի բշից , մինչև որ Վրիստիանոս սեպհ թէ բոլորովին կարողութիւնն ինկաւ ։ Վհանգի պէտք է դիտ-

---

* Եսիկայ հաւատքին վահանն էր , այսինքն Վրիստոսի իրեն համար ըրածին՝ Վրիստոս՝ իրեն ինչ ըլլալուն ու իր վրայ ինչ ընելուն՝ ու իր Վրիստոսով թողութիւն՝ արդարութիւն ու սրբութիւն գտած ըլլալուն հաւատալը ։ Հաւատքին փառաւոր դաւանութիւնը Վրիստոս կը պատուէ , Սատանային բոլոր կրակոտ նետերը կը մեծէ ու կը չիջուցանէ , Պետրոս ասոր կը յորդորէ ըսելով • ''Որուն (Սատանային) դէմ կեցէք հաւատքով հաստատուած'' ։ ա Պետ • ե • 9 ։

նաս որ Ներիստիանոս իր վերբերուն պատճառաւը հետզհետէ հարկաւ պիտի տկարանար ։

Պօղոսեան պատերհոսութիւնը տեսնելով սկսաւ Ներիստիանոսին վրայ գալ , ու անոր հետ մարտնչելով գետինը զարկաւ անիկայ , և ասով Ներիստիանոսին սուրը՝ իր ձեռքէն թռաւ ։ Այնատենը ըսաւ Պօղոսեան ։ «Ի՛մ քեզ յաղթեցի . և անոր վրայ՝ սկսաւ անիկայ մեռցընելու համար այնպէս ճմլել , որ Ներիստիանոս յոյսը կորսնց իր կեանքին * ։ Բայց Աստուծոյ կամելովը՝ երբոր Պօղոսեան իր վերջին հարուածովն ան բարի մարդուն վերջը պիտի բերէր , Ներիստիանոս արագութեամբ մը ձեռքին երկնցուց իր սուրը առնելու , և անիկայ յափշտակելով ըսաւ . «Ա՛վ իմ Թշնամիս՝ վրաս մի խնդար . Թէ և կ՚իյնամ՝ պիտի ելլեմ» . Միք . Է . 8 . և ասանկ ըսելով սաստիկ մը վերաւորեց անիկայ † , որով՝ իր մահացու վերքը ընդու-

* Կարելի է որ մտածենք Թէ ասիկայ շատ ծանր բան մըն է . ինչո՞ւ համար քրիստոնեայ մը այսչափ սաստիկ նեղութիւն պիտի կրէ Սատանայէն ։ Բայց Աստուած ինչո՞ւ համար զինք կու տայ մեզի , եթէ ոչ անով կռուելու՝ ու անոր պատուականութիւնը փորձելու՝ ու անիկայ զործանելուս իր ամենակարող զօրութեանն ու անմոլոխս սիրոյն ձաշակն առնելու . քանզի Թէպէտև մենք սկսը ենք՝ բայց ինք ամենակարող է մեզի զօրանալ Տէրոջմով ու անոր զօրութեան կարողութիւնովը ։ Եփես . Ո . 10 ։

† Ներիստոնէին սուրը՝ որով իր հոգևոր թշնամին կը զարնէ , Աստուծոյ խօսքն է ։ Երբոր ան զինքը չուներ նանք , թերահաւատութեան որս կ՚ըլլանք ։ Ինչպէս եղաւ Ներիստիանոսին՝ երբոր ինք Պօղոսեանին հետ ան զարհուրելի կռիւը կ՚ընէր ։ Թերահաւատութեան զօրհուրելի կռիւը կ՚ընէր ։ Թերահաւատութեան զօրութիւնովը իր սուրը ձեռքէն կորնցուց , ու սկսաւ իր կեանքին յոյսը կտրել . բայց երբոր կրկին իր սուրը իր ձեռքն առաւ՝ իր թշնամին մինչև սրտին թափանցեց , ու

նող մէկու մը պէս ետ քաշուեցաւ Պօղոսեան . Ներիստիանոս անկիկայ տեսնելով դարձեալ անոր վրայ յարձակեցաւ ընելով . Ես ամէն բաներուն մէջ ալ աւելի յաղթող կ՚ըլլանք անով՝ որ մեզ սիրեց * ։ Հռով . Ը . 37 ։ Ետոր վրայ Պօղոսեան իր վերջապէսին Թևերը բացաւ՝ ու այնպէս սկսաւ փախչիլ , որ Ներիստիանոս՝ ալ չտեսաւ զանիկայ . Յով . Ե . 7 ։

Խօսքը սա կռիւին առնը Պօղոսեանին հանած աղաղակներն ու սոսկալի մռնջիւնները մեզի վկայեր Թէ որ ինչն ալ ինծի պէս տեսած ու լսած չըլլայ անոնք ։ Ինչ վիշապի պէս կը խօսէր . և ընդհակառակն ինչ հառաչանքներ ու հեծութիւններ կ՚ելլէին Ներիստիանոսին սրտէն ։ Խօսքը ան առնը բնաւ չտեսայ որ մէկ անգամ գոնէ հառնչի դէմք մը ցուցընէր՝ մինչև որ իմացաւ Թէ իր երկսայրի սուրովը Պօղոսեանը վիրաւորեց . ան առնը իրաւցընէ խնդայ , ու դէպ՚ի վեր նայեցաւ † ։ Բայց ամենասոսկալի կռիւ մըն էր ան , որուն նմանը բնաւ տեսած չէի ես ։

Ներիստիանոս կռիւը լմնալէն ետև ըսաւ . Պոհութիւն

վերջապէս փախցուց անիկայ ։ Ինչ քաջայաղթ զօրագըլուխն ալ երբոր Սատանային հետ պատերազմեցաւ , ասոնցմով զինքը գործածեց ու յաղթեց անոր ։ Ու Թէ որ իրմէն հեռանողները միշտ խելք ընէին ան նոյն զինքը բանեցընելու , ամենևին անյաջող պիտի չգտնուէին ։

* Ինչ աւ որ՝ Տէրը լոկ դիտողի մը պէս վայրիր նայիր մեր կռիւներուն . հապա ամէն չար օրերու ու ամէն հաւատոյ պատերազմներուն մէջ մեզ կը զօրացընէ , ու վերջապէս իր սիրովը յաղթութիւն ստացած մեզ ետ կը դարձընէ ։

† Ներիստիանոս ոչ Թէ մեսիան ու անձնապարծ՝ հապա խոնարհ ու շնորհապարտ խնդութիւնով խնդաց ։ Ան իր նայեցաւ՝ ու խնդալով իր ըրած յաղթութիւնը բոլոր փառքը Տէրոջն ընծայեց ։

պիտի մատուցանեմ աս տեղը անոր՝ որ զիս առիւծին բերանէն ազատեց , անոր՝ որ Ալեզեանին դէմ ինծի օգնութեան հասաւ : Նէ ասիկայ ըրաւ՝ ըսելով ·

Իմ հաւր Թէնամոյս զօրագլուխը ,
Անծ Ռէհղաբուղ կործանումն ուզեց ·
Ընոր համար ալ աս չարաճճին ·
Վ՚առած դինուորած իմ վրաս խրկեց :

Ու աս մեղեդնեալ դժոխայինը ,
Խիստ կատաղաբար զիս նեղը ձգեց ·
Հայց ես սուրովըս փախուցի զինքը ,
Օվ ինծի Քրիստոս օրհնեալ Տէրն օգնեց ·

Ուստի Աստուծոյս ես մատուցանեմ ,
Անշահնենաւոր գովաբանութիւն :
Ու իր սրբազան անուանը շնորհիմ
Ընդհատար բերնով վառք և գոհութիւն :

Ըն առնը մէկ ձեռք մը երեցաւ իրեն կենաց ծառին տերևներէն քանի մը հատ բռնած , որոնք Քրիստիանոս առնելով կուրծին մէջը իր ընդունած վէրքերուն վրայ դրաւ , և իսկոյն բժշկուեցաւ * : Ըն նոյն տեղը նաև նստաւ հաց ուտելու , ու քիչ մը առաջ իրեն տրուած գինիէն խմելու · այսպէս կազդուրելով՝ իր ճամբորդութեանը պատրաստուեցաւ քաշած սուրն իր ձեռքը բռնելով † · քանդէ՛ ըսաւ Թէ , Ո՞նչ դիտեմ , կարելի է որ

* Աստանային հետ կռուելնուս ինչ վէրքեր որ ընդունինք հոգ չէ · ինչու որ Յիսուս բոլորը կը բժշկէ : Հայց ո՞վ պիտի բժշկէ ան վէրքերը՝ որ ոչ Թէ չարին հետ կռուելնուս՝ հապա անոր հետ միաբանելնուս իրմէն կ՚ընդունինք :

† Աստանային հետ կռիւ ընելը քրիստոնեաներէն կը յողնեցընէ ու իրենց սուրը յարգել կը պատճառէ անոնց ,

ուրիշ Թշնամի մըն ալ ըլլայ մեծը · սակայն բոլորը աս ձորին մէջ Ալեզեանէն ուրիշ Թշնամի չպատահեցաւ :

Գանք որ՝ աս ձորին վերջը՝ ուրիշ մըն ալ կայ՝ որ կը կոչուէր Պահուան Շ՚ուքին Ձորը * , ու Քրիստիանոս հարկաւ անկէ անցնելու էր , որովհետև Երկնային Քաղաքն երթալու ճամբան անոր մէջտեղէն էր : Երբ՝ աս ձորը մեկ շատ տխրագին տեղ մըն էր : Երեմիա մարգարէն այսպէս կը ստորագրէ անկից · Անապատ մը՝ ամայութեան և փոսերու երկիր մը , չորութեան և Պահուան Շ՚ուքին երկիրը , երկիր մը՝ ուսկից Քրիստիանոսէն՝ի զատ) մէկը չանցաւ , և ուր մարդ չբնակեցաւ † : Երէմ · ի · 6 :

Հոն Քրիստիանոս աս ձորին մէջ աւելի դժուարութիւն քաշեց քան Թէ Ալեզեանին հետ կռուած առնը , ինչպէս որ հետևեալ պատմութենէն պիտի տեսնես :

Ուստի երազիս մէջ տեսայ որ երբ Քրիստիանոս Պահուան Շ՚ուքին սահմանները մտաւ , երկու հոգի ելան իր դէմը՝ որոնք բարի երկրին վկայով դէշ լուր բերողներուն զաւկիներն էին , Թուոց · ժգ · 33 , ու արտորնօք ետ կ՚երթային ‡ : Քրիստիանոս այսպէս սկսեց խօսիլ անոնց հետ :

այնպէս որ Հոգւոյն սուրը՝ Աստուծոյ խօսքը ձեռքերնին բռնած երթան :

* Պահուան Շ՚ուքին Ձորը կը նշանակէ հոգւոյն մթնեալն ու լքանիլը :

† Երբոր Աստուած իր երեսը ծածկէ՝ քրիստոնէին սրբատին այնքան մեծ դառնութիւն է ան որ ուրիշ մեկը չգիտեր :

‡ Յաձախ կը պատահինք այսպիսիներուն , որոնք ձամբայ կ՚ելլեն մեղքի զգայուամ մը՝ ձշմարիտ հաւատք մը՝ ստոյգ յոյս մը ու Քրիստոսի վրայ անկեղծ սէր մը չունենալով , և ինչպէս որ իրենց դատաւորութենէն պիտի դառ-

ՎԻՐԻՈՊԻՈՆՈՍ • Ո՞ՐԴ կ'ԵՐԹԱՔ ։

Պատասխան տուին թէ , Նոյ եւս • եւ կ'ուզենք որ դուն ալ մեզի պէս ընես , թէ որ կեանքը կամ խաղաղութիւնը պատուական կը սեպես ։

Ինչո՞ւ , ի՞նչ կայ , ըսաւ Վիրիստիանոս ։

ԱՒԳՈՒՍԻՆԷ • Ի՞նչ պիտի ըլլայ , մենք սա ճամբէն կ'երթայինք՝ ինչպէս որ դուն ալ կ'երթաս , եւ համաձակած- նուս չալ գացինք • եւ իրաւցընէ սկզբ թէ նոյ դառնալիք չունէինք • քանզի թէ որ քիչ մըն ալ յառաջ գացած ըլ- լայինք , պիտի չկրնայինք սա տեղը գալ քեզի լուր բե- րելու ։

Նայց ի՞նչ բանի պատահեցաք , հարցուց Վիրիստիա- նոս ։

ԱՒԳՈՒՍԻՆԷ • Ի՞նչ կ'ըսես , գրեթէ Աստուած Հ՚ուրքին Ձորին մէջ կը մնանէինք , բայց բաղդերնիս բանեցաւ առ- ջևնիս նայեցանք՝ ու վտանգին մէջ չմտած տեսանք անիկայ ։ Սաղ • խդ • 19 ։ ճէ • 10 ։

Նայց ի՞նչ տեսաք , կրկին հարցուց Վիրիստիանոս ։

ԱՒԳՈՒՍԻՆԷ • Ի՞նչ պիտի տեսնինք բուն ան ձորը , որ կուպրի պէս մութ է ։ Ան տեղ տեսանք նաև տարտարո- սին ուրուական երևոյթները՝ այծամարդերն ու վիշապները • նոյն ձորին մէջ լսեցինք նաև շարունակ հաչելու և ոռնալու ձայներ՝ որ կը նմանէր անպատմելի թշուառութեան տակ հղած ժողովուրդի մը ձայնին , որոնք տանջանքի և չղթա- ներու մէջ նստած էին հոն ։ Նոյն ձորին վրայ կ'իյնան նաև խաւնակութեան զարհուրելի ամպերը ։ Անհն ալ միշտ իր թևերը անոր վրայ կը բանայ կը տարածէ ։ Նրկար չընինք , ամէն կերպով սոսկալի տեղ մըն է , և բոլորովին անկարգ ։ Յոբ • ը • 5 ։ ժ • 22 ։

նան , այնպես ալ Վիրիստոսի թագաւորութեանն երթալու ճամբուն վրայով գէշ լուր պիտի բերին ։

Ուրեմն՝ ըսաւ Վիրիստիանոս , ես ձեր ըսածէն տակաւին չեմ իմանար՝ որ իմ բաղձացած տեղս ճամբան ասիկայ չէ ։ Սաղ • խդ • 18 , 19 ։ Նրեմ • ը • 6 ։

ԱՒԳՈՒՍԻՆԷ • Դուն ճամբադ ան թող ըլլայ • մենք անիկայ մեր ճամբան ըլլալ չենք ուզեր ։

Նյսպէս իրարմէ զատուեցան , ու Վիրիստիանոս յառաջ գնաց իր ճամբան • բայց տակաւին սուրը քաշած իր ձեռքը բռներ էր , վախնալով՝ որ չըլլայ թէ մէկն իր վրան գայ ։

Ան առենը երազին մէջ տեսայ՝ որ սա ձորին բոլոր երե- կայնութեանը աջ կողմը մէկ խիստ խորունկ փոս մը կար ։ Նսկիպ ան փոսն էր՝ ուր որ ամէն դարու մէջ կոյրերը կոյ- րերուն առաջնորդելով իյնան , և հոն ամէնն ալ թշուա- ռաբար կորսուեցան ։ Դարձեալ նայեցայ ու տեսայ՝ որ ձորին ձախ կողմը մէկ խիստ վտանգաւոր ցեխոտ տեղ մը կար , որուն մէջ թէ որ աղէկ մարդ մը անգամ իյնալու ըլլայ՝ յատակ չգտներ որ իր ոտքերը դնէ ու կանգնի • Դաւթի թագաւորը անգամ մը ան նոյն ցեխին մէջն ին- կաւ՝ և անտարակոյս պիտի ընկղմէր անոր մէջը , թէ որ Պարողը ղինքը դուրս չհանէր * ։ Սաղ • կի • 14 ։

Նս տեղը՝ բալելու ճամբան ալ չափազանց նեղ էր , և անոր համար բարի Վիրիստիանոսը աւելի չմոռնալու մէջ ինկաւ ։ Կանգի մութ տեղը † երբոր մէկ կողմի փոսէն

---

* Նչ կողմի փոսը կը նշանակէ սխալ գաղափարները կամ նենգին մոլութիւնները՝ ուր որ կոյրը՝ այսինքն հոգևոր ճշմարտութիւնները չտեսնողը կ'առաջնորդէ կոյրն՝ այ- սինքն անոր որ բնաւ հոգևորապես չլուսաւորուեցաւ ։ Նախ կողմի փոսը կը նշանակէ արտաքին մեղքերն ու չա- րութիւնները՝ ուր որ շատերը կ'իյնան ։ Նրկրորդն ալ հաւասարապես վնասակար են ճամբորդներուն , բայց Ցիերը իր սուրբերուն ոտքերը պիտի պահէ ։

† Դիւրացդայ խոշմոնքը որչափ որ մեղանչական գործ-

փախչէլ ուզէր , միւս կողմն ցեխին մէջն իյնալու վտանգ կար : Այնպէս ալ երբոր ցեխէն փախչիլ ուզէր՝ առանց մեծ զգուշութիւն բանեցընելու , փոսին մէջ պիտի իյնար : Ինք այսպէս յառաջ երթալուն՝ լսեցի որ դառնապէս կը հառաչէր . քանդէ վերը յիշուած վտանգներէն՝ի զատ , ձամբուն աս տեղը այնպէս մութ էր՝ որ շատ անգամ երբոր իր ոտքը կը վերցընէր առաջ երթալու , չէր գիտեր թէ ուր կամ ինչ բանի վրայ պիտի դնէ անիկայ միւս քայլն առնելուն * :

Ու տեսայ որ գժոխքին բերանը սեպէ թէ աս ձորին մէջտեղը կ'իյնար , ու ան ալ ճիշդ ճամբուն քովինն էր . Քրիստիանոս ասիկայ տեսնելով՝ Ո՞նչ պիտի ընեմ ես հիմա , ըսաւ իր մտքովը : Հոգն ու մուխն ալ շարունակ յորդութեամբ դուրս կու գար անկէ կայծակներով և սոսկալի ձայներով . (ասոնք այնպիսի բաներ էին՝ որ Քրիստիանոսին սուրը բանի տեղ չէր անցներ , ինչպէս որ առաջ Ապողիոնին դէմ բանի եկաւ .) ուստի Քրիստիանոս պարտաւորեցաւ իր սուրը տեղը դնել և ուրիշ մէկ զէնք մը ձեռք առնել՝ որ կ'ըսուի Ընդադար Աղօթք . Եփես . ը . 18 . ուստի լսեցի որ կանչէց , Ա'աղաչեմ՝ ով Տէր , փրկէ իմ անձս : Սաղ . ճԺ . 4 : Այսպիսով ինքը խել մը ատեն յառաջ գնաց , բայց տակաւին բոցերը դէպ 'ի իրեն կու գային . նաև ցաւագին ձայներ ու անդին ասդին զարնուելու ձայներ լսեց , այնպէս որ՝ երբեմն կը մտածէր թէ կտոր

քերէն՝ նոյնչափ ալ խանդարեալ գաղափարներէն կը վախնայ : Ընսիկայ հոգւոյն անկեղծութիւնը կը ցուցընէ՝ թէ և մէկը մթութեան մէջ ալ կը քալէ :

* Բայց կարելի է հարցընել թէ Տէրը իր ղաւկընները ինչքա՜ն այսպէս մութը քալելու կը թողու : Իր փառքին համար . ասիկայ անոնց՝ իր վրայ ունեցած հաւատքը կը փորձէ , ու իրեն աղօթելու կը գրգռէ . բայց իր անոնց վրայի սէրն ամենևին չնուազիր :

կտոր պիտի փառատուի , կամ փողոցներուն ցեխին պէս պիտի կոխկըռտուի : Ան սոսկալի տեսարանը տեսաւ և աս զարհուրելի ձայները լսեց՝ մինչև որ խել մը մղձն տեղ յառաջ գնաց . ու տեղ մը գալով՝ ուր որ կարծեց թէ կը լսէր որ դևերու գունդ մը յառաջ կու գայ իր դէմն ելլելու , հոն կանգ առաւ , ու սկսեց խորհուրդ մտածել թէ ի՛նչ ընելու է : Նորեմն կէս մը խորհեցաւ ետ դառնալ . անկէ ետև մտածեց որ կարելի է թէ ձորին կէս ճամբան առած է : Ասոնցմէ՝ի զատ նաև իր միտքը բերաւ թէ ինք արդէն քանի՛ քանի վտանգներու դէմ դրած է , և թէ՝ ետ դառնալու վտանգն առաջ երթալու վտանգէն աւելի կրնայ ըլլալ : Ուստի միտքը հաստատեց յառաջ երթալ , բայց տակաւին դևերուն ձայները կը թուէր թէ կը մօտենային : Բայց երբոր գրեթէ անոնք բոլորովին մօտ եկած էին իրեն , բոլոր սրտով կանչեց թէ , Տէր Աստուծոյ զօրութիւնովը պիտի քալեմ ես : Ան ատենը անոնք ետ կեցան ու ալ առաջ չեկան :

Ման մըն ալ կայ որ պիտի զանց չընեմ : Նկատեցի որ խղճալի Քրիստիանոսն այնպիսի շփոթութեան մէջ ինկեր էր՝ որ բուն իր ձայնն ալ չէր ճանչնար : Ու աս բանը սա կերպով իմացայ : Երբոր ինք ան վառած փոսին բերանը նոր անցեր էր , շար հոդիներուն մէկը իր ետևն անցաւ՝ ու կամացուկ մը իր կունակին մօտ եկաւ , ու փսփսալով շատ սոսկալի հայհոյանքներ խօսեցաւ անոր ականջի՛ վար , որ Քրիստիանոս ճշմարտապէս կարծեց թէ անոնք բուն իր մտքէն յառաջ կու գան * : Ու մտածելով՝ թէ ինք հիմա

* Աստուծոյ սիրելի զաւակներէն շատերուն այսպէս կը պատահի . Սատանային կրակոտ նետերը խիտ առ խիտ իրենց բոլորտիքը կու գան թռչելով : Շատ ու հայհոյական խորհուրդներ կը մտնեն իրենց մտքերուն մէջ , որոնք շատ անգամ մեծապէս կը շփոթեն ու կը վախցընեն զանոնք՝ որովհետև ան ատենը թշնամւոյն հայհոյական թե-

ինչպէս կը հայհոյէ Աղոր՝ որն որ առաջ այնչափ կը սիրէր , աւելի չիմաստութեան մէջ ինկաւ՝ քան թէ իրեն պատահած բոլոր առջի բաներովը : Նա սակայն թէ որ հնար ըլլար պիտի չքնէր ան բանը • բայց իր ականջները բռնելու՝ կամ ան հայհոյութիւններուն ուրիկ գալը դիտնալու չափ ընտրողութիւն չունէր :

Քրիստիանոս երբոր աս անմխիթար վիճակին մէջ խելք մը առնու ձամբորդութիւն ըրաւ , կարծեց թէ իր առջևէն գացող մէկու մը ձայնը կը լսէ՝ որ կ'ըսէր , Թէպէտ և Մահուան Շուքի Ձորին մէջն ալ պտըտիմ , չարէն պիտի չվախնամ • վասն զի դուն (Տէր) իմ հետս ես : Սաղմ • իգ • 4 :

Ան առնոնը Քրիստիանոս ուրախացաւ * , ու ան ալ աս պատճառներուն համար :

Առաջինը՝ որ ասկէ իմացաւ՝ թէ աս ձորին մէջ իրեն պէս մէկ քանիներ ալ կան՝ որոնք Աստուծմէ կը վախնան :

Երկրորդը՝ որ իմացաւ թէ Աստուած անոնց հետն է , թէ և ան մթին և աղետալի վիճակին մէջն են : Նա ինչ՞ համար Աստուած իմ հետս ալ պիտի չըլլայ՝ ըսաւ իր մտքին , թէ և ես աս տեղի եղած արգելքներուն համար չեմ կրնար իմանալ ան : Յոբ • իե • 11 :

Երրորդը՝ որ յոյս ունեցաւ՝ որ եթէ անոնց հասնելու կարող ըլլայ , շատ չանցած ընկեր պիտի ունենայ : Ուստի այսպէս յառաջ գնաց՝ ու իրմէն առաջ եղողին եւևէն կանչեց , բայց ան՝ չէր դիտեր թէ ինչ պատասխան տայ , քանզի ինքն ալ զինքը մինակ կարծելը էր հոն : Նա ասոր վրայ շատ չանցած արշալոյսն սկսեց ծագիլ , ու Քրիստիանոս

լադրութիւնները բուն իրենց խորհուրդներէն չեն կրնար որոշել :

* Աւրբերուն փորձառութիւնը մեծապէս կը քաջալերէ մարդս • ինչու որ կը գտնէ թէ իրմէն առաջ ուրիշները զարհուրելի մութ ու ամպի ձամբաներէ գացած են :

ան առնոնը ըսաւ • Մահուան շուքը առաւօտեան լոյսի դարձուց : Ամոս • Ե • 8 :

Վասնք որ հիմա առտու ըլլալով գարձաւ եւևէը նայեցաւ՝ չէ թէ ետ դառնալու փափաք ունենալէն՝ հապա որ յորելուան լուսով տեսնէ թէ գիշերն ինչ վտանգներէ անցաւ : Այսպէս՝ աւելի կատարելապէս տեսաւ մէկ կողմին խորխորատն ու միւս կողմին ցեխը , ու նաև տեսաւ թէ ծրչափ նեղ էր երկուքին մէջտեղն ինկած քալելու ձամբան : Նաև տարտարոսին ուրուական երևոյթները՝ այծամորդերն ու վիշապները հիմա աղէկ մը տեսաւ , բայց բոլորն ալ հեռուէն • քանզի արշալուսնէն ետև՝ ալ իրեն մատչելիան , բայց տակաւին իրեն կ'երևային՝ ան գրուածին պէս որ կ'ըսէ , Անիկայ խորունկ բաները խաւարէն յայտնեց , ու մահուան շուքը լոյսը հանեց : Յոբ • ժիբ • 22 :

Քրիստիանոս իր առանձնութեան ձամբուն բոլոր վտանգներէն աս ազատութիւնը գտնելով մեծապէս ուրախացաւ հիմա • քանզի թէպէտ և առաջ շատ կը վախնար ան վտանգներէն , բայց հիմա աւելօք յայտնի տեսաւ անոնք • քանզի ցորեկուան լոյսն աւելի երևան հանեց անոնք իրեն : Նա աս միջոցիս արեգակն ալ կը ծագէր , ու աս ալ մէկ ուրիշ ողորմութիւն մը եղաւ Քրիստիանոսին : Քանզի դիտնալու ես որ թէպէտ Մահուան Շուքին Ձորին առջի մասը վտանգաւոր տեղ էր , սակայն աս երկրորդ մասը՝ որն որ դեռ պիտի երթար , անկէ շատ աւելի վտանգաւոր էր • ինչու որ հիմակուան իր կեցած տեղէն մինչև ձորին վերջը բոլոր ձամբան մէկ կողմէն որոգայթներով՝ ծուղակներով՝ թակարդներով ու ցանցերով , ու միւս կողմէն ալ փոսերով՝ խորխորատներով՝ խորունկ խուռչներով և դար վար տեղերով այնպէս լեցուն էր , որ եթէ հիմա առջի մասն անցած առնոնին պէս գիշերը ըլլար , թէ և հազար հոգի ալ ունենար , հաւանականաբար ամէնն ալ պիտի կորսնցնէին • բայց ինչպէս որ ըսի ,

ձիշտ հիմա արեգակը կը ծագէր ։ Ուստի Քրիստիանոս ըսաւ • Ինոր ձրագը իմ գլխուս վրայ լոյս կու տայ , ու ես խաւարի մէջ անոր լուսովը կը քալեմ ։ Յոբ • իէ • 3 ։

Ուստի Քրիստիանոս աս լոյսովը մինչև ձորին ծայրն եկաւ , ու ես հիմա երազիս մէջ տեսայ որ ձորին ծայրը արիւն՝ ոսկորներ՝ մոխիր՝ ու փառատուած մարմիններ կային մարդոց , այսինքն՝ յառաջմանէ աս ճամբէն գացող ճամբորդներու ։ Ու երբոր խորունկ կը մտածէի թէ ի՞նչ պիտի ըլլայ աս բաներուն պատճառը , առջևս մէկ քարանձաւ մը տեսայ , ուր որ յառաջմանէ երկու հսկայ կը բնակէին , այսինքն՝ Պապն ու Հեթանոսը • ահա անոնց իշխանութիւնովը ու բռնակալութիւնովը ան մարդիկը անողորմաբար մահուան մատնուած էին , որոնց արիւնը՝ ոսկորները՝ մոխիրն ու ուրիշ մասերը հոն մնացեր էին ։ Սակայն Քրիստիանոս աս տեղէն առանց շատ վտանգ քաշելու անցաւ , որուն վրայ քիչ մը զարմացայ • բայց վերջը իմացայ որ Հեթանոսը շատոնց մեռեր է , և միւսն ալ թէպէտ տակաւին ողջ է , բայց տարիքն առած ըլլալուն՝ ու նաև առեն առեն շատ սաստիկ ցնցում ունենալուն իր յոգնած ներն այնպէս թուլցեր թոռմեր են , որ հիմա ուրիշ բանի կարողութիւն չունի՝ հապա իր քարանձաւին բերանը նստած անցնող ճամբորդներուն վրայ ակռաները կը կրճտեցնէ ու իր եղունգները կը կրծէ , որ չկրնար անոնց քովը գալ ։

Ընդհակառակ տեսայ որ Քրիստիանոս յառաջ գնաց իր ճամբան՝ բայց ան քարանձաւին բերանը նստող ծերունին տեսնելուն՝ չէր գիտեր ի՞նչ խորհի անոր վրայ • մանաւանդ որ ան թէպէտ և Քրիստիանոսին եւեւէն չէր կրնար երթալ , բայց իրեն կանչեց՝ ըսելով թէ , Մինչև որ ձեզմէ ուրիշներ ալ չայրին , դուք բնաւ չիտակ ճամբուն պիտի չգառնաք ։ Սակայն Քրիստիանոս ձայն չհանեց , և քաղցրութեամբ

մը համբերեց • ու ասանկով առանց վշասուելու անկէ անցաւ , ու ան առնը այսպէս երգեց ։

Լ՚Ընչ անձառելի սքանչելիք է ,
Որ ազատիմ հոս ամէն չարեւէ •
Ո՛հ օրհնեալ է ան բարերար ձեռքը ,
Որ պահպանեց զիս ամէն անոնցմէ •

Խաւարին մէջի ան վտանգները ,
Սանդարամետը՝ դևերը՝ մեղքը •
Ես ձորին մէջէն անցած առնըս ,
Զորս դիս պատեցին , դրին զիս նեղը ։

Ու ծուղակները՝ խորխորատները ,
Որոգայթները՝ լարուած ցանցերը ,
Իմ ձամբուս վրայ պատրաստուեցան ,
Որ բռնուի ինձ նման տկարը ։

Բայց որովհետև անոնց ամէնէն ,
Ընդհանս անցայ՝ ու կապրիմ արդէն •
Յաղթուեցան թագը Յիսուս Քրիստ հագնի ,
Չի ան փրկեց զիս բոլոր չարերէն ։

Ահա երբոր Վրիստափառոս յառաջ կ՚երթար իր ճամբան՝ մէկ բարձրակէտ տեղ մը եկաւ հասաւ , որն որ դիտմամբ չինուած էր որ ճամբորդները իրենց առջևն եղածը տեսնեն * ։ Ուստի Վրիստափառոս հոն ելաւ՝ ու դէպ ի առաջ նայելով տեսաւ որ հաւատարիմն իր ճամբորդութիւնը կ՚ընէր իր առջևէն ։ Ան առնը Վրիստափառոս բարձր ձայնով կանչեց • Ո՜վ մարդ՝ քեզի կ՚ըսեմ , կեցիր ես քեզի ընկեր ըլլամ ։ Հաւատարիմը ասձայնը լսելով

* Ուստուած իր ժողովուրդը կը հոգայ • իր խօսքովն ու խոստմունքներովը՝ անոնց ճամբուն վրայ տեսարանի ու մխիթարութեան բազմաթիւ փոքրիկ բլուրներ չինած է , որ զմայլելով ու զուարճանալով յառաջ նային ։

եւոին նայեցաւ * , որուն նորէն կանչեց Վրիստիանոս • Կեցի՛ր , կեցի՛ր , մինչեւ դամ հասնիմ քեզի : Սակայն Հաւատարիմը պատասխան տուաւ թէ , Չէ , ես իմ կեանքիս վրկութեանը կը վազեմ , և արեան վրէժխնդրին իմ ետեւս է : Ցոհ. Ա՛ • 12 :

Վրիստիանոս ասոր վրայ քիչ մը շարժեցաւ , ու ըոլոր իր զօրութիւնը ժողվելով խոհոյն դնաց հասաւ Հաւատարիմին՝ ու նաև անիկայ անցաւ ալ • այսպէս յետինն առաջին եղաւ : Ան ատենը Վրիստիանոս մնախառնութեամբ մը խնդաց որ իր եղբօրմէն առաջ անցաւ • բայց ազէկ մը չզուշանալով իր ոտքերուն՝ յանկարծ գլորեցաւ ինկաւ , ու չկրցաւ նորէն ելլել՝ մինչեւ որ Հաւատարիմն ինկաւ ու իրեն օգնեց † :

Ասկէ ետեւ երազին մէջ տեսայ որ ատոնք սկսեցին շատ սիրով մէկտեղ յառաջ երթալ , ու անոնց խօսակցութիւնները ընել ամէն ան բաներուն վրայ՝ որ ճամբորդութիւններնուն մէջ իրենց պատահէր էր • և առաջ Վրիստիանոսը սկսեց այսպէս :

Վրէպոփեանոս • Ով պատուական և սիրելի եղբայր Հաւատարիմ՝ ուրախ եմ որ քեզի հասայ , և որ Աստուած մեր հոգիները այնպէս յարմարցուց՝ ‡ որ աս բաղձալի ճամբուն մէջ իրարու ընկեր կրնանք մէկտեղ քալել :

* Ընդկ է որ զգուշանանք ու հոգ տանինք թէ ինչ ընկերութեան մէջ կը մտնենք : Հաւատը օգտակար ճամբորդներու ընկերանալնուն տեղը միաստակար ուսուցիչներու յարելան :

† Ընբոր մոռացենք թէ ուրիշը գերազանցեցինք , հոգևոր հպարտութիւնը իսկ և իսկ իր անիծեալ գլուխը կը վերցընէ : Ան ատենը վտանգը մօտ է , իյնալը պատրաստ է մեզ խոնարհեցընելու համար : Ուն ան մարդուն ձեռքին օգնութեանը կը կարօտինք , որմէն կը կարծենինք թէ զերազանցեցինք :

‡ Երկու հոգի մէկտեղ չեն կրնար քալել երկինց ճամբուն մէջ՝ մինչեւ որ չհիաբանեն թէ՝ ողորմելի Թշուառ մեզաւորներ են , թէ Վրիստոս պատուական փրկիչ մըն է , և թէ երկուքն ալ միօրինակ միայն իրմէն փրկութիւն ու յաւիտենական կեանք գտնել կը յուսան :

Հաւատարիմ • Սիրելի բարեկամ , ես մտածեր էի որ բուն մեր քաղաքին քու հետդ ընկերանամ , բայց դուն ինէ առաջ ճամբայ ելար • ուստի ստիպուեցայ այսչափ տեղ մինակ գալ :

Վրէպոփեանոս • Որչափ ատեն Կործանման Քաղաքը մնացիր ինէ եւոէ՝ մինչեւ ճամբորդութեան ելլելուդ ատենը :

Հաւատարիմ • Մինչեւ ան ատենը որ ալ չկրցայ համբերել * • քանզի իսկոյն քու ճամբայ ելլելէդ եւոև մեծ շշուկ մը եղաւ թէ մեր քաղաքը քիչ ատենէն եւոև երկինքէն իջած կրակով պիտի այրի մեխիր դառնայ :

Վրէպոփեանոս • Ո՞նչ կ՛ըսես , քու դրացիներդ այսպէս խօսեցան :

Հաւատարիմ • Այո՛ • ատեն մը ամէն մարդու բերանն էր աս խօսքը :

Վրէպոփեանոս • Ո՛նչ սքանչելի՛ք • այսպէս խօսեցան ուրիշներ ի զատ անոնցմէ մէկը ճամբայ ելլելու ատենդ վտանգէն փախչելու :

Հաւատարիմ • Թէպէտև մեծ շշուկ մը կար ան տեղուան-

* Ա՛յսպէս կ՛ըլլայ բարեպաշտութեան ճամբուն մէջ քալել սկսող իւրաքանչիւր ճանապարհորդի : Իր վիճակին ու վտանգին վրայով Աստուծմէ ընդունած ան զօրաւոր խղճմտանքին յանդիմանութիւնները հարկաւորապէս կը ստիպեն զինքը գալու բարկութենէն փախչիլ : Սարդը չէ թէ իր ազատ կամքովը՝ հապա Վրիստոսի զօրութիւնովը օտար ու պանդուխտ կ՛ըլլայ երկրի վրայ : Ուստի ո՛վ քրիստոնեայ , քու դէպ ի Սիոն ճամբորդութեան ելլելուդ բոլոր փառքը Վրիստոսի ու իր ձրի ընծայած ընծայէ :

քը՝ ինչպէս որ ըսի , բայց ես վէմ հաւատար թէ անոնք աղէկ մը ան խօսքին հաւատացին : Ուրանդի խօսակցութիւնին տաքցած առենը կը լսէի որ անոնցմէ ոմանք ծաղրաբանութեամբ կը խօսէին քու վրադ և քու ճամբորդութեանդ վրայ , որն որ իրենք անցեալ ճամբորդութիւն կ'ընեանէին : Սակայն ես հաւատացի և տակաւին կը հաւատամ որ մեր քաղաքին վերջը երկինքէն իջած կրակով ու ծծումբով պիտի ըլլայ . և անոր համար ես անկէ վախայ :

Ուրբաթիանոս . Աչքը խօսքիպատկող դերացոյն վրայով բան մը լսեցի՞ր :

Հաւատարիմ . Այո՛ Ուրիստիանոս . լսեցի որ քեզի ընկերացաւ՝ մինչև որ Աստուածեան փոսը հասաւ , ուր որ՝ մէկ քանիներուն ըսածին նայելով , փոսին մէջն ալ ինկաւ . բայց ինք էր ուղիղ որ փոսին մէջ կխնալը գիտցուի . սակայն ես աղէկ գիտեմ որ ինք ան տեսակ ցեխով մը շաղախուած էր :

Ուրբաթիանոս . Դերացիներն ի՞նչ ըսին իրեն :

Հաւատարիմ . Ուրանի որ ետ դարձեր է շատ նախատինք կը քաշէ , ու ան ալ՝ ամէն տեսակ մարդոցմէ . ոմանք ծաղր կ'ընեն և կը նախատեն զինքը , ու հաղիւ թէ մէկը գործի մը վրայ կը դնի զինքը : Ըսին ևօԹն անգամ գէշ է քան որչափ քաղաքէն էլած :

Ուրբաթիանոս . Իսայց ինչի՞ համար ատ կերպովը կը վարուին իրեն հետ , քանի որ իրենք ալ անոր ձգած ճամբան բանի տեղ չեն սեպեր :

Հաւատարիմ . Ո՛չ կ'ըսեն՝ թող կորսուի ատ անպիտանը . անիկայ փոփոխամիտ մէկն է . ինք իր դատաստանեան վրայ շիտակ չկեցաւ : Ես կը կարծեմ որ Աստուած մինչև անգամ իր թշնամիները վերցուց անոր վրայ չտուկ հանելու ու անիկայ խայտառակ ընելու , ինչու որ ինք ան ճամբան երեսէ ձգեց : Երէմ . իԹ . 18 , 19 :

Ուրբաթիանոս . Դուն ճամբայ ելլելէդ առաջ իր հետը չխօսակցեցա՞ր :

Հաւատարիմ . Ընդամ մը փորձեր տեսայ զինքը , բայց ինք աչքին տակէն նայելով միւս կողմը դարձաւ , իր ըսածին վրայ ամչցող մէկու մը պէս . ուստի ես ալ իր հետը չխօսեցայ * :

Ուրբաթիանոս . Հա՜ատ աղէկ . ես առջի ճամբայ ելլելուսատ մարդուն վրայ յոյս ունէի . բայց հիմա կը վախնամ որ քաղաքին կործանելու առենը ինք պիտի կորսուի : Ուրանդի ան ճշմարիտ առակին պէս պատահեցաւ իրեն՝ որ կ'ըսէ , թէ « Շունը նորէն իր փսխածին կը դառնայ , ու լուացած խոզը ցեխի մէջ թաւալըգլտելու : Ա Պետ . Բ . 22 :

Հաւատարիմ . Իմ վախս ալ ան է իր վրայ , բայց ըլլալու բանին ո՞վ կրնայ դէմ կենալ :

Ուրբաթիանոս . Լսի՛ր ե՛ղբայր Հաւատարիմ , անոր խօսքը ձգենք , ու ան բաներուն վրայ խօսինք որոնք անմիջապէս մեզի կը վերաբերին : Հիմա ինծի ըսէ թէ եկած առենդ ճամբուն վրայ ի՞նչ բաներու պատահեցար : Ուրանդի գիտեմ որ քանի մը բաներու պատահած ես , ապա թէ ոչ հրաշքի տեղ դրուելու է :

Հաւատարիմ . Կա՛ն ցեխին մէջն էյնալէն ազատեցայ , որուն մէջ կ'իմնամ թէ դուն ինկար . ու առանց ատ վտանգը քաշելու Նեղ Դուռը եկայ † . միայն թէ մե-

---

* Քրիստոսի հաւատացեալներուն սրտերը մինչև որ բոլորովին վստահանան՝ ու խղճմտանքնին հանգիստ չեն կրնար համաձայնակ նայիլ Քրիստոսի աշակերտներուն երեսը , ինչու որ միշտ խռովութեան մէջ է մնալերնին :

† Ապաքէն հին մեղաւոր մը որ գալու բարկութենէն փախչելով փրկութեան համար Քրիստոսի դիմէ , մինչև որ Աստուծոյ բարկութեանն ու կորստեան արժանաւոր ըլլալն իրեն չճանչ-

կու մը պատահէցայ որ Ընսպարիկեա կը կոչուէր , ու մեզ մնաց որ ինծի յարուեթիւն մը պիտի ընէր * ։

Ռիբիոփառնոս • Հատ աղէկ եղեր է անոր որոգայթին ազատիլը • Յոլսէփ շատ տառապանք քաշեց անկէ և քեզի պէս անկէ ազատեցաւ , բայց մեզ մնաց իր կեանքը կը կորսընցնէր ։ Ծննդ • լԻ • 11–13 ։ Սակայն ի՞նչ ըրաւ քեզի ։

Ֆաւոփոքիմ • Ձեիր կրնար մտքէդ անցընել , թէ որ վոլճառու մարդ մը չըլլայիր՝ թէ ի՞նչպէս չողոքորդող լեզու մը ունի • շատ աշխատեցաւ որ զիս իր հետը եա գաղձընէ , խոստանալով որ ամէն կերպով զոհ պիտի ընէ զիս † ։

Ռիբիոփառնոս • Ձէ , այդպէս չէ • աղէկ խղճմտանքով

ցընէ • և սակայն ամէնը առջի ճամբայ չլլնելուն միօրինակ ան նոյն վշտաւորեթեանը մէջ չէն իյնար ասոնք ճանչնալուն համար ։

* Ֆաւոտորիմը թէպէտ և զերծ մնաց Վհատութեան փոսէն՝ ուր որ իր ուղեկիցը ինկեր էր , բայց մարմնաւոր ցանկութիւնները զինքը պաշարեցին , որոնցմէ շատ դուրս ալ բան մը չկայ որ աւելի դարանակալ ըլլայ հոգւոյն՝ խռովութիւն տայ խղճմտանքին՝ ու աւելի դժուարին ըլլայ յաղթելու : Թէպետև մեզաւորներուն զանազան խառնուածքներուն յարմար խայծեր կը դնէ իր կարթին • մեծամեծ շահերու , իմաստուններն ու գիտնականները՝ հպարտութեան ու անձնագոհութեան , քաղաքավարը՝ յանձնապաստանութեան • ծոյլը՝ ան գէշ կարծիքին թէ՝ Քրիստոսի արդարութիւնովը ինք արդէն վերուած ըլլալով բարեգործութիւն ընելու չկարօտիր ։

† Մարմնաւոր ցանկութիւնները զօրաւոր ջատագովութիւններ կ'ընեն ու բարի բաներ կը խոստանան ։ Երանի՛ թէ աչքերնիս առ Տէր վերցընէինք՝ կարողութիւն խնդրելու իրմէն անոնց դէմ դնելու , ու իր պատուական խոստումները ներսուն նայէինք՝ որ անոնցմէ փախչելու կարենայինք ։

մը քեզ զոհ ընելու խոստմունք ըրած պիտի չըլլայ ինքը ։

Ֆաւոտորիմ • Բայց գիտես որ ես ամէն մարմնաւոր ու երկրաւոր բաներով զոհ ըլլալու վրայ կը խօսիմ ։

Ռիբիոփառնոս • Փառք Աստուծոյ որ իրմէն ազատեցար • Տէրոջը առելի եղողը անոր փոսին մէջ պիտի իյնայ ։ Ա՜մէն • իե • 14 ։

Ֆաւոտորիմ • Ըյսու ամենայնիւ չեմ գիտեր թէ արդեօք բոլորովին ազատո՞ր եմ իրմէն թէ չէ * ։

Ռիբիոփառնոս • Ի՞նչ կ'ըսես , կարծեմ թէ դուն անոր ուզածները կատարելու չհամձեցար ։

Ֆաւոտորիմ • Ձէ , ես զիս իրօք չզղծեցի • քանզի հին գիրք մը միտքս եկաւ՝ որ տեսեր էի , որուն մէջ կ'ըսէր թէ , Ընոր քայլերը Դժոխքը կը հասնին • Ա՜մէն • ե • 5 ։ Ուստի աչքերս գոցեցի որ անոր երեսին չնայիմ ։ Յոբ • լա • 1 ։ Ան առներ ինք զիս ծաղր ընել սկսեց՝ ու ես իմ ճամբաս գացի ։

Ռիբիոփառնոս • Ուրիշ մէկ դիպուածի մը չպատահեցար ճամբուդ վրայ ։

Ֆաւոտորիմ • Երբոր ան լեռանը տակն եկայ՝ որ Դժուարութիւն կը կոչուի , մէկ խիստ ծերունի մարդ մը տեսայ , որ ինծի հարցուց թէ՝ Ո՞վ ես և ո՞ւր կ'երթաս ։ Ես ալ իրեն ըսի որ ես Երկնային Քաղաքը գացող ճամբորդ մըն եմ ։ Ան առներ ծերունին ըսաւ թէ , Դուն աղէկ տղայ մը կ'երեւաս , կ'ուզե՞ս իմ քեզի տալիք վարձքիս համար իմ հետս բնակիլ ։ Ես ալ ան առներ իր անունն ու իր բնակած տեղը հարցուցի իրեն ։ Պատասխան

---

* Երբոր մարմինը գաղտնի կերպով ցանկութեան կը հակամիտի , բարի խղճմտանքը կը տրտմի ։ Ընդհակառակ Քրիստոսի մաքրող արեանը մեծ արժողութիւն կ'ընծայէ , որ առներ հոգին ալ խոնարհութեան ու ինքնիրմէն զզուելու վիճակի մէջ է ։

տուաւ՝ թէ իր անունը Ռահելին Աղամ է * , ու Խաբեբայութեան քաղաքը կը բնակի : Ելից • ի • 22 : Ասոր վրայ հարցուցի իրեն՝ թէ ինչ է իր գործը , և ինչ է իր տալըս վարձքը : Պատասխան տուաւ թէ իր գործը Շոու Բիզնես–Ինֆլուենսըր են , և իր վարձքը ան է՝ որ վերջը ես իրեն ժառանգ պիտի ըլլամ : Նաև դարձեալ հարցուցի իրեն թէ ինչ կերպ տուն կը պահէ , և ինչ ուրիշ սպասաւորներ ունի : Ըստի ինք ինծի ըսաւ թէ իր տունն աշխարհիս բոլոր փափկութիւններովը կը կերակրուի , ու իր ծառաներուն բոլորն ալ ինք ծներ է : Նոկէ ետև իրեն հարցուցի թէ քանի զաւակ ունի • պատասխան տուաւ թէ՝ միայն երեք աղջիկ զաւկիներ ունի , որ կը կոչուին՝ Արմնոյ Ջանկուութիւն , Աչաց Ջանկուութիւն , և Կենաց Ամբարտաւանութիւն • ա Յովհ • ի • 16 • և թէ որ ուզեմ անոնց հետ կարդուիմ : Ա՛ս երջանը հարցուցի թէ ծրջաւի աստն կ'ուզէ որ հետը մնամ • ու ինքն ըսաւ՝ Ա՛րքայի որ կ'ապրիս :

Ռիխարհառս • Ադէկ • վերջապէս ծերութիւն ու դուն ո՞ւր վերջացուցիք բանը :

Հառապրիմ • Ա՛ւր վերջացրինք • նախ և առաջ ես զիս դատայ որ քիչ մը հակամտեալ եմ ան մարդուն հետ երթալու • քանզի մտածեցի որ շատ դեղեցիկ խօսեցաւ մարդը : Բայց երբոր իր հետը կը խօսէի՝ իրեն ձակատը նայելով տեսայ որ հոն գրուած էր թէ , Հին մարդը իր գործքերովը ձեր վրայէն հանեցէ՛ք † : Կող • ի • 9 :

Ռիխարհառս • Ա՛ երջո՞ :

* Ադամ՝ այս անունը սկզբնական մեղքը՝ կամ մեր ներսը բնակող վատթարութիւնը , որ ապականեց մեր բոլոր բնութիւնը :

† Երանի՛ ան մարդուն՝ որ մարմինին ու արիւնին տուած խրատը մտիկ չըներ , հապա Տէրոջը գրածին կը նայի ու անոր կը հնազանդի :

Հառապրիմ • Ա՛ երջը խոկայն կատարելապէս խմացայ թէ ինք ի՛նչ ալ որ ըսաւ , երբոր զիս իր տունը տարած ըլլար՝ զերդիկ մը պէս պիտի ծախէր զիս : Ետսի զրուցեցի իրեն որ խօսքը կարճ , քանզի ես իր տանը դրանը մօտենալ չեմ ուզեր : Ան ատենը սկսեց նախատական խօսքեր խօսիլ ինծի , ու ըսաւ ինծի թէ՝ այնպիսի մեկը պիտի խրկէ իմ ետևէս որ իմ ձամբաս իմ հոգւոյս պիտի դառնայընէ : Ա՛յսպէս ետ դարձայ ես իր քովէն մեկդի երթալու • բայց ձիշտ երբոր դարձայ ան տեղէն մեկդի երթալու , ինք այնպէս սաստիկ կամքեց զիս՝ որ կարծեցի թէ մարմինիս մեկ կտորը վրցուց իր հետը տարաւ : Նոյնպէս ինծի կանչել տուաւ՝ Ա՛հ , ի՛նչ խղճալի մարդ եմ ես * : Հառվ • է • 24 :

Ըրդ՝ երբոր լուռ ի՛ վեր ձամբաս կէս ըսի ետևս նայեցայ , ու տեսայ որ իմ ետևէս մեկը կու գար հովի պէս արագ վազելով • ասոնցով եկաւ հասաւ ինծի ձիշտ ան տեղը , ուր որ սաղարթախիտ ոստերով ծածկուած հովանաւոր զով տեղ մը կայ :

Ռիխարհառս • Ես ալ ձիշտ ան նոյն տեղը նստայ որ ինքզինքս հանդչեցընեմ • բայց քունս վրաս կոխելով ան նոյն տեղը իմ ծոցիս ձգեցի կորնցուցի աս թուղթը :

Հառապրիմ • Սակայն՝ ազնի՛ւ եղբայր , իս մտիկ ըրէ : Արդէն ինծի հասածին պէս յանդիմանելն ու պատժելը մեկ եղաւ , ինչու որ խոկայն զեղինը զարկաւ զիս ու մեռելի պէս ձգեց : Նոյն երբոր քիչ մը նորէն ես ինծի եկայ , հարցուցի իրեն թէ ինչ՛ւ այսպէս ըրաւ ինծի : Ինքն ալ

* Ռիխատնէլին փորձութիւնները երբեմն այնչափ զօրաւոր են որ զրեթէ կը յաղթեն անձիկայ • ու մեծ ցաւով միայն ինքը կրնայ անոնց յաղթել : Ետ աս ներքին պատերազմն է որ Պօղոսին նման կանչել կու տայ անոր՝ « Ի՛նչ խղճալի մարդ եմ ես • ո՞վ զիս պիտի ազատէ աս մահացու մարմինէն :

ըսաւ թէ՝ Ծածկաբար Առաջին Գաւազին հակամիտելուդ համար * : Ես խօսքին վրայ ուրիշ սաստիկ հարուած մը տուաւ կուրծքիս , ուստի առջի անգամին պէս իրրև մեռեալ իր ոտքին տակն ինկայ : Երբոր կրկին ես ինձի ևկայ՝ իրեն կանչելի որ ողորմութիւն ընէ ինձի • բայց ինք ըսաւ թէ՝ Ես չեմ դիտեր ողորմութիւն ցուցընել † • ու աս ըսելով դարձեալ գետինը զարկաւ ինձ : Ընտարաւկոյս ինք իմ վախճանս պիտի բերէր • միայն թէ մէկը անցաւ անկէ , ու իրեն հրամայեց որ ինձ ձգէ :

Վրէիոպէանոս • Մի՞վ էր ան մարդը որ հրաման ըսաւ իրեն քեզ ձգելու :

Ֆաւստոպիմ • Առջի բերանը դինքը չճանչցայ • բայց

* Ֆաւստոպիմին վրան եկողը վարը բացատրուած է թէ Աոռվակ է կամ Ընտուծոյ օրէնքը : Մի կարծեր թէ օրէնքը միայն արտաքին մեծամեծ գործքերուն կը Հանի • չէ • անիկայ մինչև մտքին՝ ու սրտին խորհուրդներուն կը թափանցէ : Մարդուս յոյսը դետինը կը կործանէ ու մահուան կը գատապարտէ զանիկայ , մինչև անգամ միայն ծածկաբար ցանկութեան հակամիտելուն համար : Ընտուծոյ սուրբ օրէնքն այսպէս շինէ՝ այսպէս հոգեւոր՝ այսպէս մաքուր է : Ուստի ամենևին մէկը չկրնար օրէնքին իր հնազանդութիւն ընելուն վստահիլ՝ ու արդարանալու համար բուն իր արդարութեանն ապաւինիլ , բայց միայն անձնասէր վարխեցիները՝ անապարտ յիմնրները :

† Օրէնքն ամենևին ողորմութիւն չցուցըներ իրեն դէմ յանցաւոր դտնուողներուն • իր խօսքը բնաւ չփոխուիր , այլ միշտ կ'ըսէ՝ "Վճարէ՛ ինձի ունեցած պարտքդ" , Ռոմ. , ժ՚ • 28 , կատարեալ՝ յաւտէ՛ ու մշտնջենաւոր հնազանդութիւն • ու ասկից զատ ընդհանուր վրայ իր ծանր անէծքը կը հրատարակէ՝ առանց բացառութեան , թէ "Անիծեալ ըլլայ ամէն մարդ՝ որ օրէնքին գիրքը ամէն գրուածներուն մէջ չմնայ՝ որ զանոնք կատարէ : Գաղ • Գ • 10 :

քովէս անցնելուն իր ձեռուընէրուն և կողին ծակերը տեսայ • ան ատենը ըսի թէ Ասիկայ մեր Տէրը պիտի ըլլայ : Այսպէս՝ մինչև լեռանը գլուխն եկայ :

Վրէիոպէանոս • Ան քու եաւէդ հանողդ մարդը Աոռվակն է : Ինք մէկը վնասակար • ոչ ալ ողորմութիւն ցուցընել գիտէ անոնց որ իր օրէնքին դէմ յանցանք կ'ընեն :

Ֆաւստոպիմ • Շատ աղէկ գիտեմ անիկայ • առջի անգամը չէր աս որ ինք ինձի պատահեցաւ : Երբոր ես ապահով իմ բնակարանս կեցած էի՝ ան էր որ ինձի եկաւ ու ըսաւ թէ իմ տունս գլուխս վրայ պիտի այրէ՝ թէ որ ես հան նստիմ * :

Վրէիոպէանոս • Բայց դուն Աոռվակէն պատուէրդ եաւ՝ ան նոյն լեռանը գլուխը կեցած տունը չտեսա՞ը :

Ֆաւստոպիմ • Այո՛ • տանը քով չեկած անիկայ տեսայ , ու առիւծները ալ : Սակայն առիւծները կարծեմ թէ քնացած էին , ինչու որ կէս օրի ատենն էր • և որովհետև առջիս տակաւին կէս օր ունէի , անոր համար Վռնասպանին քովէն անցայ՝ ու լեռն ի վար իջայ :

Վրէիոպէանոս • Ինք ձշմարիտ ըսաւ ինձի թէ քու անցնելդ տեսաւ • բայց երանի թէ ան տունը մնայիր դուն , քանզի անոնք այնչափ հաղուագիւտ բաներ պիտի ցուցընէին քեզի , որ հաղիւ թէ մինչև մահուանդ օրը պիտի մոռնայիր անոնք • բայց կ'աղաչեմ , ըսէ ինձի , Խոնարհութեան Ձորին մէջ մէկուն չպատահեցա՞ը :

Ֆաւստոպիմ • Այո՛ • Տժգոհ անունով մէկու մը հանդիպեցայ՝ որ շատ կ'ուզէր համոզել զիս իր հետը եա դառնալու • իր պատճառը ան էր թէ՝ ան ձորը բոլորովին անբովէս անցնելուն իր ձեռուընէրուն և կողին ծակերը տեսայ • ան ատենը ըսի թէ Ասիկայ մեր Տէրը պիտի ըլլայ : Այսպէս՝ մինչև լեռանը գլուխն եկայ :

Վրէիոպէանոս • Ան քու եաւէդ հանողդ մարդը Աոռվակն է : Ինք մէկը վնասակար • ոչ ալ ողորմութիւն ցուցընել գիտէ անոնց որ իր օրէնքին դէմ յանցանք կ'ընեն :

Ֆաւստոպիմ • Շատ աղէկ գիտեմ անիկայ • առջի անգամը չէր աս որ ինք ինձի պատահեցաւ : Երբոր ես ապահով իմ բնակարանս կեցած էի՝ ան էր որ ինձի եկաւ ու ըսաւ թէ իմ տունս գլուխս վրայ պիտի այրէ՝ թէ որ ես հան նստիմ * :

Վրէիոպէանոս • Բայց դուն Աոռվակէն պատուէրդ եաւ՝ ան նոյն լեռանը գլուխը կեցած տունը չտեսա՞ը :

Ֆաւստոպիմ • Այո՛ • տանը քով չեկած անիկայ տեսայ , ու առիւծները ալ : Սակայն առիւծները կարծեմ թէ քնացած էին , ինչու որ կէս օրի ատենն էր • և որովհետև առջիս տակաւին կէս օր ունէի , անոր համար Վռնասպանին քովէն անցայ՝ ու լեռն ի վար իջայ :

Վրէիոպէանոս • Ինք ձշմարիտ ըսաւ ինձի թէ քու անցնելդ տեսաւ • բայց երանի թէ ան տունը մնայիր դուն , քանզի անոնք այնչափ հաղուագիւտ բաներ պիտի ցուցընէին քեզի , որ հաղիւ թէ մինչև մահուանդ օրը պիտի մոռնայիր անոնք • բայց կ'աղաչեմ , ըսէ ինձի , Խոնարհութեան Ձորին մէջ մէկուն չպատահեցա՞ը :

Ֆաւստոպիմ • Այո՛ • Տժգոհ անունով մէկու մը հանդիպեցայ՝ որ շատ կ'ուզէր համոզել զիս իր հետը եա դառնալու • իր պատճառը ան էր թէ՝ ան ձորը բոլորովին անբնակ եղած է , ու ամէն մարդ որ հոն կ'երթայ՝ կամ կը մեռնի կամ կը սպանուի : Ես ըսի թէ՝ Ես ալ հոն գացի , բայց ոչ մէկ վնաս կրեցի , ոչ ալ մեռնելու վրայ եղայ : Ինք ըսաւ թէ՝ Ես ալ հոն գացի , ու ամէն բան ինձի համար ալ հանդարտ եղաւ : Ես ըսի թէ՝ Ինչ ըսել կ'ուզես , ես չեմ հասկնար : Ինք ըսաւ թէ՝ Ես ալ հոն գացի , ու ամէն բան ինձի համար ալ հանդարտ եղաւ : Ես ըսի թէ՝ Ինչ ըսել կ'ուզես , ես չեմ հասկնար :

* Ան մեղաւորը որ բնաւ չզգայ օրէնքին սոսկալի սպառնալիքները , տակաւին իր մեղքին մէջ քնացեր է ու իր հոգւոյն մէջ ապահով է , թէպէտ և իրօք Ընտուծոյ օրէնքին բարկութեանն ու անէծքին տակն է :

պատիւ տեղ մըն է : Նաև ինծի զըուցեց թէ հոն երբ թալըվա ամէն իմ բարեկամներուս հաճոյքեանը դէմ բան ըրած պիտի ըլլայի , ինչպէս՝ պարտութեան , Յանդգնութեան , Ինքնահաճութեան , Աշխարհային փառաց և ուրիշներուն , որոնք՝ իր ըսածին նայելով՝ դիտէ եղեր թէ չափազանց պիտի նեղանան , թէ որ ես ինքզինքս խնայեմ տեղ դնելով այնչափ խոնարհեցնեմ որ ես ձորին մէջէն անցնիմ * :

ՎԻՐԻՈՓԱՆՈՍ . Շատ աղէկ . ի՞նչ պատասխան տուիր իրեն :

ՀԱՒԱՏԱՊԵՍ . Պատասխան տուի իրեն՝ թէ բոլոր անոնք՝ որոնց անուններդ տուաւ , իրաւունք ունին իմ բարեկամներս ըսուելու , (Բանզի մարմնոյ կողմանէ ձշմարտապէս անոնք իմ ազգականներս էին .) բայց քանի որ ճամբորդութեան ելայ ես՝ անոնք ուրացան զիս , ու ես ալ երեսէ ձդեցի զիրենք . ուստի անոնք հիմա ինծի այնպէս են՝ որպէս թէ բնաւ իմ ցեղիս մէջ չըլլային : Նաև իրեն ըսի՝ թէ ես ձորին վրայով ինք բոլորովին ծուռ խմացած է բանը . քանզի պատիւէն առաջ խոնարհութիւն է , ու խլնալէն առաջ ամբարտաւան ոգի մը ունենալը : Ուստի՝ ըսի իրեն , աւելօք կ'ուզեմ ես ձորէն անցնիլ երթալ ան

* Տե՛ս ես տեղ բրիստոնէից տարբեր փորձառութիւնները իրենց պատահած թշնամիներուն կողմանէ : Ոմանք կարդալ թէ Վիրիսիանոս Տժգոհէն յարձակմունք մը կրեց՝ ինչպէս որ Հաւատարիմը . և սակայն Հաւատարիմը վճռաբանեցաւ ու յաղթեց ես թշնամոյն : Շատ ճամբորդներու կը պատահի որ ուրիշներէն աւելի դէմ են իրենց ճամբուն մէջ յառաջանալնուն : Հաւատքին յառաջ բերած փաստերը միշտ կը յաղթեն ան Տժգոհութեանը՝ որ կը ծագի հպարտութենէ՝ յանդգնութենէ՝ ինքնահաճութենէ , ու աշխարհային փառաց՝ հարստութեան ու հեշտութեան փափաք ունենալէն :

պատիւն՝ որ խիստ խելացիները պատիւ սեպեցին , քան թէ ան անարգ բաներն ընտրել՝ որ ինք խիստ արժանաւոր կը սեպէ մեր սիրոյն :

ՎԻՐԻՈՓԱՆՈՍ . Այս ձորին մէջ ուրիշ բանի մը չպատահեցար :

ՀԱՒԱՏԱՊԵՍ . Այո , մէկու մը պատահեցայ որուն անունը Ամթէ էր , բայց կարծեմ թէ իմ ճամբորդութեանս վրայ ինծի պատահած մարդիկներուն ամենէն աւելի ծուռ անուն մը ունի անիկայ : Ուրիշները՝ թէ որ քիչ մը իրենց դէմ կենայի , կը ձդէին զիս . բայց ես պինտերես Ամթէը բնաւ չէր ուզեր ձգել զիս :

ՎԻՐԻՈՓԱՆՈՍ . Ինչո՞ւ համար , ի՞նչ ըսաւ քեզի .

ՀԱՒԱՏԱՊԵՍ . Ինչ ըսաւ ինծի . հաւատքի ու կրօնքի դէմ հակառակեցաւ : Ըսաւ թէ՝ մէկ մարդու մը անարգ , ցած ու նուաստ բան մըն է որ կրօնական բաները բանի տեղ դնէ . և թէ՝ դիւրազգած խղճմտանք ունենալը մարդ եղողին վայելուչ չէ . և մէկ մարդու մը իր խօսքերուն ու բռնած ճամբաներուն վրայ զգուշութիւն ընելը՝ այնպէս որ ինքզինքը կապէ արգիլէ ան պանծալի ազատութենէն՝ որն որ բոլոր քրիստոնեաները կը դործածեն , զինքը բոլորին ծաղր ընել կու տայ : Ինք նաև պնդելով ըսաւ թէ՝ ուժգիներուն , հարուստներուն և դիտուններուն միջէն միայն քիչերը կան որ իմ կարծիքս ունենան : Նաև ան քիչերն ալ իրենց խելքը կորսընցնելէն ետև է որ ուզեն բան մը ձեռք ձգելու համար բոլոր բաները կամքնին կ'ուզին կորսնցնել : ա Կորնթ . ա . 26 : գ . 18 : փիլիպ . գ : 7–9 : Յովհ . է . 48 : Ասկէ ի զատ հակառակութիւն ըրաւ ան մարդոյը ցած ու խոնարհ վիճակին ու կարդին վրայ ալ՝ որոնք գլխաւորաբար իրենց ժամանակին ճամբորդներն էին , և գաթձեալ ամէն բնական դիտութիւններու միջ անոնց ունեցած տգիտութեանն ու խելքի կարօտ ըլլալնուն վրայ ալ : Ասանաւանդ թէ իմ ես տեղս պատ-

մած բանները շատ աւելի բաներու վրայ ալ ինծի դէմ վիճէց • ինչպէս ըսաւ թէ ամէն է լալով ու ողբալով քարոզի նստիլը , ու ամէն է հառաչելով և հեծեծելով տուն երթալը • ամէն է իմ փոքրիկ յանցանքներուս համար իմ ընկերքս ներսէն խնդրելը , կամ թէ որ մէկին բան մը առեր եմ՝ անոր հատուցում ընելը : Կաև ըսաւ թէ Աւետարանական բարեպաշտութիւնը մարդս մեծամեծներուն հետ ընկերութիւն ընելէն ետ կը ձգէ անոնց զանազան մոլութիւններուն համար , (որոնց ինք գիտցիկ անուններ կու տար ,) ու անարդ անձերը պատուել ու ատնոնք ընդունել կու տայ անոր՝ միայն անոր համար որ ատնոնք իրեն կրօնակիցներն են : Եւ ասիկայ ամէն է՞ , ըսաւ * :

Ներքոխօսող • Դուն ի՞նչ ըսիր անոր :

Հաւատացեալ • Ի՞նչ ըսեմ • առաջ չէի գիտեր թէ ի՞նչ ըսեմ , մանաւանդ որ այնպէս ամչցուց զիս որ ատրիւնս իմ երեսս ի վեր վազեց • բուն աս Ամէնն իս ամէ-

---

* Պատուիրը կորնգընելուս ամենազօրաւոր փորձը ուրիշ բան չէ՝ եթէ ոչ Պատուիրդ բաներուն վրայով ամչնալը , որ բնական է մեզի : Ես ամէնը մարդոցմէ ունեցած մեր վախուն հետ միանալով զօրաւոր թշնամի մըն է Պատուիրդ ճշմարտութեանը , Ներքոխօսի վարքին ու մեր հոգւոյն հանգստութեանը : Լաւագոյն է մէկէն ի մէկ մեր ցաւէն ազատիլ Ներքոխօսի ու անոր հաւատքին վրայ մեր ունեցած դաւանութիւնը համարձակ յայտնելով , քան թէ նոյն դաւանութեան ծայրը դողալով կայնիլ՝ միշտ վախնալով որ մեր բարի անունն ու համբաւը վնասուին : Ինչու որ Ներքոխոս ահաւոր խօսքերով կ'ըսէ ''Ո՛վ որ զիս՝ ու իմ խօսքերս դաւանիլը ամէն կը սեպէ աս շնացող ու մեղաւոր ազգիս մէջ , Որդին մարդոյ ալ անիկայ դաւանիլը ամէն պիտի սեպէ երբոր գայ իր Հօրը փառքովը'' : Մարկ • ը • 38 : Ուրիշ բան է ամէնէն յարձակմունք կրելը , և ուրիշ բան է անկէ յաղթուիլը :

ցուց ու գրեթէ բոլորովին յաղթեց ինծի : Հայց վերջը սկսեցի մտածել՝ թէ ան որ մարդոց առջևը բարձր սեպուած է , Պատուիրդ առջևը պիղծ է : Լուկ • ժզ • 15 : Վարձեալ մտածեցի՝ թէ աս Ամէնը մարդոց ի՛նչ ըլլալն ինծի կ'ըսէ , բայց Պատուիրդ՝ կամ Պատուիրդ Խօսքին ինչ ըլլալուն վրայ ամենևին բան մը չըսեր : Վարձեալ մտածեցի՝ թէ դատաստանին օրը մենք աս աշխարհիս պարծենցող հոգիներուն ձեռքովը մահուան կամ կենաց վճիռը պիտի չառնենք՝ հապա Խարճրելոյն խնամատարութենովը ու օրէնքովը : Ասսի , ըսի ես ինծի , ինչ որ Պատուած կ'ըսէ թէ աղէկ է՝ աղէկ է , թէպէտ և աշխարհիս բոլոր մարդիկն ալ անոր դէմ ըլլան : Ընդ՝ որովհետև Պատուած բարեպաշտութիւնը կ'ընտրէ , որովհետև Պատուած դիւրազգած խղճմտանքը կ'ընտրէ , որովհետև երկնից թագաւորութեան համար իրենք դիրենք յիմար ընողները ամենէն խնամատուններն են , և որովհետև ան աղքատիկ մարդը որ կը սիրէ զԽրիստոս , զինքն ատող աշխարհիս մէջի ամենէն հարուստէն ալ հարուստ է , կորսուէ ուրեմն՝ ըսի մտքս , ան Ամէն • դուն իմ փրկութեանս թշնամի մըն ես • իմ ինքնիշխան Տէրոջս կամքին դէմ քեզի հաճութիւն տամ , ի՞նչպէս հապա յետոյ անոր գալուն իր երեսը նայիմ ես : Մարկ • ը • 38 : Թէ որ ես հիմա իր Համբաներն ու իր ծառաները ամէն սեպելու ըլլամ , ի՞նչպէս կրնամ օրհնութիւն ընդունելու յոյս ունենալ : Հայց արդարև աս Ամէնը շատ պինտերես անզգամ մըն էր • հազիւ կրցայ ինծի հետ ընկերութիւն ընելէն թօթվել զինքը • իրաւ որ ամենևին չէր ուզեր ձգել զիս , ու քրիստոնէութեան հետ եղած նեղութիւններուն մէկը կամ միւսը միշտ կը փսփսար ականջս ի վար : Սակայն վերջը իրեն զրուցեցի թէ ոչինչ բան է ալ ասոր վրայ աշխատութիւն քաշելը • քանզի ան բաները՝ որոնք ինք կ'արհամարհէր , ես անոնց մէջ աւելի փառաւորութիւն կը տեսնէի • ասանկով վերջապէս աս

ձանձրացուցիչ անձէն առաջ անցայ ես : Ու երբոր թօթափեցի զինքը՝ ան առնոր սկսեցի երգել :

Երինեային կոչման հնազանդ մարդուն ,
Հաճախ պատահած փորձութիւնները .
Հազմապատիկ են ու յարմար մարմնոյն ,
Ընդադար կու գան իրենց կարգովը :

Որպէս զի հիմն կամ այլ առնն մը ,
Ոնանն մեզ անունք՝ յաղթեն՝ վար ձգեն .
Պա ժիր ըլլան թող ճամբորդները ,
Ու իրենք զիրենք մարդու պէս բռնեն :

Ռիւթոպիանոս . Ուրախ եմ՝ ոմ եղբայրս , որ այսպէս քաջութեամբ դէմ կեցար ան անզգամին . քանզի ինչպէս որ ըսիր , ամենէն աւելի ալ սխալ անուն մը տրուած է իրեն . ինչու որ ինք այնպէս պինդերես է՝ որ ճամբանեբուն մէջ եռանուս կու գայ ու կ'աշխատի որ մեզ բոլոր մարդոց առջև ամչցընէ . այսինքն բարին ամօթ սեպել տայ մեզի * : Բայց թէ որ ինք լիրբ ջղլաբ՝ բնաւ չէր աշխատեր իր ըրածին պէս ընելու . Սակայն մենք իրեն դէմ դնելը շարունակենք . քանզի բոլոր իր մեծաբանութիւնները միայն լիմարներուն աղեցութիւն կ'ընէ , և ոչ թէ ուրիշին : Սողոմոն ըսաւ՝ " Լմնաւոութիւնները փառք պիտի ժառանգեն , բայց լիմարներուն բարձրանալը անարգանք պիտի ըլլայ " : Առակ . ի . 35 :

Հաւատացեալ . Կարծեմ թէ Ամթին դէմ պարտաւոր ենք անկէ օդնութիւն խնդրելու՝ որ երկրիս մէջ Աշմարտութեան վրայ քաջազօր ըլլալնիս կ'ուզէ :

Ռիւթոպիանոս . Ճշմարիտ կ'ըսես . բայց ան ձորին մէջ ուրիշ մեկու մը չպատահեցա՞ր :

Հաւատացեալ . Այ , չպատահեցայ . քանզի ատ ձորին բոլոր մնացած ճամբան ու նաև Փահուան Հոգւոյն Ձորը արևին լուսոյն անցայ * :

Ռիւթոպիանոս . Ուրեմն բանդ աղէկ եղեր է . իրաւ որ ինծի շատ ուրիշ կերպ պատահեցաւ : Նա ատ ձորին մէջ մտնելուս պէս երկար ատեն սոսկալի կռիւ մը ունեցայ չար թշնամւոյն՝ ան Ապողիոնին հետ , և մտածեցի թէ իրաւցընէ պիտի մեռցընէ , մանաւանդ երբոր գլխս դեռևին գարկաւ ու իր տակը ձմլեց , այնպէս որ գրեթէ կորր կորր ընել կ'ուզէր գլխս . քանզի իս վար գլորնելուն՝ սուրս ձեռքէս թռաւ , և ինծի ըսաւ թէ՝ Նէ աղատեցիք չունիս . բայց ես Աստուծոյ աղաղակեցի , ու ան ինծի լսեց՝ ու բոլոր նեղութիւններէն գլխս աղատեց : Ընկէ ետև Փահուան Հոգւոյն Ձորը մնայ , ու սեպէ թէ ճամբուն կէսը լցյս չունէի : Կարծեցի թէ կրկին և կրկին պիտի սպաննուէի հոն . բայց վերջապէս արշալոյսը ծագեց՝ ու արևն ելաւ , ու մնացած ճամբան շատ դիւրութեամբ ու հանգստութեամբ անցուցի :

* Ամենէն մեկը վայ Աշմարտութիւնն ընդունողներուն կամ փառաց համար ճամբայ ելլողներուն մէջ՝ որ ճամբուն վրայ ամօթէն յարձակմունք չկրէ : Բայց ամօթին տեղի տալը շատ փառք կը գրկէ Աստուածը՝ որ մեզի պէս անիծեալ գժոխքի արժանաւոր մեղաւորները չամչցաւ կոչել իրեն " եղբայր " : Նէբ . բ . 11 : Ամօթ . ամօթ մեզի . մեր ամօթը որ մեր մեղքն է՝ փառք կը սեպենք մեզի , ու նոյն ատեն ամօթ կը սեպենք զԱրիստոս՝ անոր խօսքերն՝ ու անոր ճամբաները՝ որոնք մեր ամենամեծ փառքն են : Նէ զարք իմ , Ագրիստոս մեր ամենալաւ բարեկամը դաւանելնուս կողմանէ համարձակ ըլլալ խընդրենք Աստուծմէ , որ ամօթին իր անիծեալ գլուխը ծածկէ , ու իրեւ մեր ամենամեծ թշնամին փախչի մենէ :

* Ընչին բաներ են հաւատքին գրոյը՝ ու կը թուին թէ յիշատակուելու արժանի չեն ան փորձութիւնները , որոնց մէջ Աստուծոյ երեսին լոյսը մեր վրայ կը ծագէ :

Ականջ եւս երազին մէջ տեսայ եւս՝ որ երբ անոնք յառաջ կ՚երթային , Հաւատարիմը ըստ դիպաց մէկ կողմը նայելով մարդ մը տեսաւ՝ որ Հաստատուն կ՚ըսուէր , ու իրենց քովէն քիչ մը հեռուէն կը քալէր • քանզի աս տեղս անոնց ամենուն ալ քալելու համար բաւական տեղ կար * • Անկէց բարձրահասակ մարդ մըն էր՝ ու քիչ մը աւելի բարեձև կ՚երեւար հեռուէն քան թէ մօտէն : Հաւատարիմը աս մարդուն հետ խօսակցիլ սկսեց՝ աս հետեւեալ կերպովս :

Հաւատարիմ • Խնդրեմ , ո՞ւր բարով : Երկնային քաղաքը կ՚երթաս † :

Հաստատուն • Այո՛ , ան նոյն տեղը կ՚երթամ :

Հաւատարիմ • Հապա աղէկ • ուրեմն կը յուսամ թէ մենք ձեր բարի ընկերութիւնը կրնանք վայելել :

Հաստատուն • Ապահարաւ հաճութեամբ կ՚ուզեմ ես ձեր ընկերն ըլլալ :

Հաւատարիմ • Ուրեմն եկօ՛ ամենս միասին քալենք , եւ մեր ժամանակը օգտակար բաներու վրայով խօսակցութիւն ընելով անցընենք :

Հաստատուն • Աղէկ բաներու վրայօք խօսակցիլը շատ

* Ընտաքին խաղաղութեան ժամանակ ամէն կերպ հաւատացեալները կը շահան • ինչու որ հալածմունք չըլլալով՝ վրանին հագած աստուածպաշտութեան կերպարանքը՝ վտանգի մը ենթակայ չըներ զերենք :

† Ինչ. բեզի Հաստատուն՝ որ մեր օրերը գտնուած շատերուն մէկ անվրէպ պատկերն է : Հաւատարնական ճշմարտութիւններուն վրայ յայտնի ու պատշաճաւոր կերպով կրնան խօսիլ , բայց զուրկ են անոնց փրկարար զօրութենէն՝ որ սրտերը կը նորոգէ , ու զերենք Քրիստոսի կերպարանքին կը դարձընէ : Այս կերպ անձինքը ո՛ր և իցէ խօսակցութեան կը յարմարին , բարեպաշտին հետ ծանրաբարոյ կ՚ըլլան , աշխարհասէրին հետ թեթեւ կ՚ըլլան , ու ամբարշտին հետ ամբարշտութեան կը դառնան :

ընդունելի է ինձի , թէ ձեր հետն եղեր ես և թէ ո և իցէ ուրիշի մը հետ : և ուրախ եմ որ այսպիսի բարի գործերու հակամիտութիւն ունեցող անձանց պատահեցայ : Քանզի ճշմարիտը խօսելով , քիչերը կան որ իրենց ճամբորդութեանը մէջ ժամանակնին աս կերպով անցընելու հոգ կը տանին • հապա աւելօք կ՚ընտրեն որ անպիտան բաներու վրայով խօսին , և ասիկայ ինձի նեղութիւն մը եղած է * :

Հաւատարիմ • Ընդարձակ ասիկայ այնպէս բան մըն է որուն վրայ ողբալ արժան է • քանզի ի՞նչ բան մարդուս բերնին ու լեզուին գործածութեանն այնչափ արժանաւոր է երկրի վրայ , որչափ երկնից Աստուծոյն բաները :

Հաստատուն • Ողարմանալի կերպով կը հաւանիմ ես քեզի , քանզի քու խօսքդ բոլորովին կը համոզէ մարդը • և ասկէ ի զատ ես ալ կ՚ըսեմ , թէ Ո՞նչ բան այնչափ հաճելի , և ի՞նչ բան այնչափ օգտակար է , որչափ աստուածային բաներու վրայ խօսակցութիւն ընելը : Ո՞նչ բան այնչափ հաճելի է • այսինքն թէ որ մարդ մը հրաշալի բաներու վրայով բերկրութիւն մը ունի : Օրինակի համար , թէ որ մարդ մը իրաց պատմութեանը կամ անոնց գաղտնի խորհուրդին վրայով խօսիլը բերկրութիւն մը կ՚ընէ իրեն , կամ՝ թէ որ մարդ մը հրաշքներու՝ սքանչելիքներու՝ կամ նշաններու վրայ խօսիլ կը սիրէ , ո՞ւր պիտի գտնէ այնչափ զուարճալի կերպով պատմուած և այնչափ քաղցրութեամբ գրուած բաներ՝ որչափ որ Սուրբ Գրոց մէջ :

Հաւատարիմ • Ճշմարիտ է ատ • բայց մեր խօսակցու-

* Աղճատուր հաւատացեալը շատախօսութեամբ ուրիշներին կը զանգատի , իր անձին վրայով բան մը չխօսիր : Այնպէս չէ ճշմարիտ հաւատացեալը :

թեանը մէջ այսպիսի բաներով չահուելնիս՝ մեր դլխաւոր դիտաւորութիւնն ըլլալու է :

Շ՚ոպոխօս • Իմ ըսածս ալ ատիկայ էր • քանդի ասանկ բաներու վրայով խօսիլը խիստ չահաւոր է • քանդի այսպէս ընելով շատ բաներու վրայով տեղեկութիւն կրնայ ստանալ մարդ • ինչպէս ըսինք թէ՝ երկրաւոր բաներուն ունայնութեանն ու երկնաւոր բաներուն չահաւետութեանը վրայով : Ա՛ս ընդհանուր բան է • բայց մանաւանդ այս խօսելով՝ ասով կը սորվի մարդ վերստին ծննդեան հարկաւորութիւնը , մեր փրկութեանը համար մեր գործքերուն բաւական չըլլալը , Քրիստոսի արդարութեանը կարօտութիւն ունենալը , եւ : Ա՛նանանդ որ ասով՝ այսինքն խօսակցութիւն ընելով մէկ մարդ մը կը սորվի թէ ինչ է ապաշխարելը՝ հաւատալը՝ աղօթելը՝ համբերելն ու ասոնց նման բաները : Ա՛սով մէկ մարդ մը կը սորվի ևս թէ Աւետարանին ան մեծ խոստմունքներն ու մխիթարութիւնները ինչ են , ու այնպէս կը մխիթարուի : Վարձեալ ասով մէկ մարդ մը կը սորվի սխալ կարծիքները ջնջել , ճշմարտութեան ջատագով ըլլալ , ու նաև տգէտները վարժել * :

Ա՛ա՚ոպոխի՚ • Ո՛լոր ատոնք ճշմարիտ են , և ուրախ եմ ա՛ս բաները քենէ լսելուս :

---

* Ա՛սիկայ ուղղափառ դաւանութեան բուն օրինակը չէ • բայց տես դուն որ մէկ անունով հաւատացեալ մը՝ թուխ թաւկի պէս՝ կրնայ սորվիլ ողջամիտ վարդապետութիւնները վրայով խօսիլ ու անոնց վրայ ուղիղ դատողութիւն ընել , որ ատեն սիրտ չունի իրօք զանոնք ընդունելու՝ զանոնք սիրելու՝ ու զգալու անոնց զօրութիւնն ու ներդործութիւնը իր կիրքերուն ու վարքին վրայ : Շ՚ատերը կան որ հիմա կը դաւանին թէ Քրիստոս իրենց վարդապետն է , բայց ան՝ հանդերձեալ աշխարհին մէջ պիտի դատապարտէ զանոնք իրբև իրենց դատաւորը :

Շ՚ոպոխօս • Իհարկ • ասոր պակասութիւնն է պատճառը որ այսչափ քրիստոնեայ կ՚ըսուին հաւատքին հարկաւորութիւն ու յաւիտենական կենաց համար իրենց հոգիներուն մէջ Աստուծոյ շնորհաց գործին հարկաւոր ըլլալը • միայն թէ տգիտաբար օրէնքին գործքերուն յուսալով կ՚ապրին , ոչնչամոլ մարդ ամենևին չկրնար երկնից թագաւորութիւնը ձեռք ձգել :

Ա՚ա՚ոպոխի՚ • Ւայց՝ թողութիւն կ՚ընէք , ատ բաներուն վրայով երկնաւոր դիտութիւն մը ունենալը Աստուծոյ պարգեւն է • մարդկային ճարտարութիւնով կամ միայն անոնց վրայով խօսելով՝ մէկը չկրնար զանոնք ստանալ :

Շ՚ոպոխօս • Ա՛սոնց բոլորն ալ շատ աղէկ գիտեմ ես • քանդի մէկ մարդ մը բան մը չկրնար ընդունիլ՝ թէ որ վերէն չտրուի իրեն • բոլորը շնորհքին է ու չէ թէ գործքէն : Ա՛սիկայ հաստատելու համար հարիւր վկայութիւն կրնայի բերել :

Ա՚ա՚ոպոխի՚ • Ադէկ • հիմա ի՞նչ նիւթ ձեռք առնենք , ու մեր խօսակցութիւնն անոր վրայ ընենք :

Շ՚ոպոխօս • Ի՛նչ որ կ՚ուզես՝ ան • ես երկնաւոր բաներու վրայ ալ կը խօսիմ՝ երկրաւոր բաներու վրայ ալ • հաւատքի բաներու վրայ ալ՝ արտաքին բաներու վրայ ալ • անցեալ բաներու վրայ ալ՝ գալիք բաներու վրայ ալ • օտար բաներու վրայ ալ՝ մեր երկրի բաներուն վրայ ալ • բաներուն էութիւնը վրայ ալ՝ պարագաներուն վրայ ալ , միայն թէ բոլոր խօսքը մեր օգտին համար ըլլայ :

Ա՚ա՚ատարիմ հիմա զարմանալ սկսեց • ու դէպ ՚ի Քրիստիանոսին գալով՝ որ բոլոր աս առնիս ինքնիրեն կը քալէր , կամաց մը ըսաւ անոր • Ի՛նչ քաջ ընկեր մը վաստակեցանք • անտարակոյս աս մարդը շատ աղէկ ճամբորդ մը պիտի ըլլայ :

Ա՛ս խօսքին վրայ Քրիստիանոս համեստաբար ժպտեցաւ՝

ու ըսաւ • Ես մարդը՝ որուն հետ դուն բռնուեցար , աս իր լեզուովը զինքը չճանչցող մարդիկներէն քսան հոգին մէկտեղ կը խաբէ ։

Հաւատարիմ • Ուրեմն դուն զինքը կը ճանչնաս ։

Ռիբէպհաոս • Այնքան կը ճանչնամ • անշուշտ , իրմէն աղէկ ես գիտեմ զինքը ։

Հաւատարիմ • Ըղձ ըսէ ինծի , ի՞նչ մարդ է աս ։

Ռիբէպհաոս • Աստ անունը Հաւատաստ է , ինքը մեր քաղաքը կը բնակի ։ Ան զարմանամ որ դուն չես ճանչնար զինքը • բայց կը մտածեմ որ քաղաքը մեծ է ։

Հաւատարիմ • Որմէն տղան է , և ուր՞ կը բնակի ։

Ռիբէպհաոս • Ասիկայ Ընդհանուրէն որդին է • ու Հաւատարմութեան թաղը կը բնակի , և բոլոր զինքը ճանչցողներն ալ աս անունը կու տան անոր • այսինքն՝ Հաւատարմութեան թաղին Հաւատաստը ։ Ու թէպէտ գեղեցիկ լեզու մը ունի , բայց ինք անշահ մէկն է * ։

Հաւատարիմ • Հապա շատ աղէկ մարդ մը կ'երեւայ ։

Ռիբէպհաոս • Այդպէս է • բայց անոնց՝ որ աղէկ մը ճանաչեն չէն իրեն • քանզի ինք հետուէն շատ աղէկ կ'երեւայ , բայց մօտէն բաւական տգեղ է ։ Ուրեմն անիկայ աղէկ մարդ կ'երեւայ ըսելը իմ միտքս կը բերէ մէկ նկարչի մը գործքին մէջ տեսածս • աս նկարչին գծած պատկերները հետուէն շատ աղէկ կ'երեւային , բայց խիստ մօտ որ բերուէին բոլորովին անհաճոյ էին ։

---

* Աղէկ հրամայուած չէ՞ որ մէկուն վրայ գէշ չխօսինք ։ Յակ • գ • 11 ։ Ռիբիտհաոս առով յանցաւոր չէ՞ ։ Ձէ • վասն զի ուր որ Աստուծոյ վառքն ու Աւետարանին պատիւը վտանգի մէջ է , ու վտանգ կայ թէ եղբայրները պիտի խաբուին լոկ շատախօս՝ անառակ՝ ու ամբարիշտ հաւատացեալ մը , ան ատեն օրինաւոր է ու բանն ըստ ինքեան կը պահանջէ որ վայելուչ եղանակաւ մը այնպիսի անձին ինչ ըլլալը յայտնի ծանուցանենք ։

Հաւատարիմ • Այլ ես կը մտածեմ որ դուն աս խօսքերը միայն կատակ մը ընելու համար կը խօսիս , քանզի ժպտեցար ։

Ռիբէպհաոս • Թէպէտ և ժպտեցայ , բայց քու լեզի , որ աս բանին վրայ ծաղը կամ կատակ մը ընեմ ես , կամ՝ սուտ տեղը զրպարտութիւն մը ։ Իր վրայովը աւելի տեղեկութիւն մը տամ ես քեզի ։ Ես մարդը ամէն ընկերութեան և ամէն խօսքի մէջ կը մտնէ • ինչպէս որ հիմա ինք քու հետդ խօսեցաւ , այնպէս կը խօսի նաև երբոր դիմաստունը նստած ըլլայ • և որչափ որ դիմին իր դլուխը ցատկէ այնչափ աս խօսքերն իր բերնէն կ'ելլեն ։ Ռիբատոնէութիւնը՝ իր սրտին կամ իր տանը և կամ իր խօսակցութեանը մէջ տեղ չունի • բոլոր իր ունեցածը լեզուին վրայ է • ու իր բռնած կրօնքը՝ անով շահակրաւորութիւն ընելու համար է * ։

Հաւատարիմ • Ինձ կ'ըսես • ուրեմն մեծապէս խաբուեցայ ես աս մարդուն վրայով ։

Ռիբէպհաոս • Խաբուիլն ալ խօսք է • տարակոյս մի ունենար առոր վրայ ։ Ինչդ բեր ան առածը որ կ'ըսէ , ''Կ'ըսէն ու չեն ընէր'' • բայց Աստուծոյ Թագաւորութիւնը խօսքերով չէ , հապա զօրութիւնով ։ Ա Կորն • ի • 3 ։ ա Կորն • դ • 20 ։ Ինք աղօթքի՝ դնդումի՝ հաւատքի և վերստին ծննդեան վրայ կը խօսի , բայց միայն անոնց վրայով խօսիլ դիտէ ։ Նա իր ընտանեացը մէջ գտնուեցայ , ու զինքը փորձելի Թէ տանը մէջ և Թէ դուրսը •

---

* Հիմա ալ կան այսպիսի հաւատացեալներ՝ ինչպէս որ միշտ գտնուած են ։ Այսպիսիները ամենապատուական քրիստոնէութիւնն իր սրտին կը վերաւորեն՝ ու ամէն վատառոյր ձշմարտութիւններն անարգանաց մէջ կը ձգեն ։ Ուշի ուշաս կը քաշուի ասոնցմէ քան Թէ բոլորովին ազգականներէն ու յայտնի ամբարիշտներէն ։ Ուրեմն վտանգ հեռացէք այսպիսիներէն ։

ու գիտեմ որ իր վրայով իմ ըսածս ճշմարիտ է : Ինչպէս որ հաւկիթի մը ձերմակուցին մէջ համ չկայ , այնպէս իր տանը մէջ կրօնք չկայ : Ա՛ն աղօթք կայ հոն , և ոչ մէկ ղայ վրայ զղջում ընելու նշան . ճշմարիտը՝ անբան կենդանին իր տեսակին մէջ ասկէ աղէկ ծառայութիւն կ՚ընէ Աստուծոյ : Խօսը ղինք ճանչցողներուն քով աղտ մը՝ նախատինք մը և ամօթ մըն է ինք կրօնքի : Հռովմ . ը . 23 , 24 : Իր պատճառաւը հաղիւ թէ աղէկ խօսք մը կը խօսուի քրիստոնէութեան վրայ քաղաքին ան կողմը ուր որ ինք կը բնակի : Օ՛ինքը գիտցող հասարակ անձինքը այսպէս կը կոչեն անիկայ . ՚՚Խոտրոը ոռբը , պոռնը ոռպռնայ՚՚ : Իր խեղճ ընտանիքը այսպէս կը գտնէ զինքը : Այնպէս կծծի՝ այնպէս զէշ ընդունելու և այնպէս անիրաւ է իր սպասաւորներուն , որ չեն գիտեր թէ ի՛նչ ընեն՝ և ի՛նչ խօսքին իրեն : Իր հետը առուտուր ունցողները կ՚ըսեն թէ , Հաստ աղէկ է Հրեանոսի հետ առուտուր ընելը քան թէ անոր հետը . քանզի անոնց քովը աւելի արդարութիւն կը գտնուի : Ան Հաստատասը (թէ որ հնար ըլլայ) , պիտի անցնի անոնք խաբելով ու նենգելով : Այսկէ զատ իր գաւկիններն ալ իր ձամբուն մէջ կը կրթի . ու թէ որ անոնց մեկուն վրայ յիմարական երկչոտութիւն մը գտնելու ըլլայ , (քանզի ինք դիւրազգած խղճմտանքի մը առջի երեւոյթը այսպէս կ՚անուանէ ,) յիմար և անբան կը կոչէ զանոնք , ու գործի մը չդներ , և ուրիշներուն քով չգովեր զանոնք : Ծոխ որ ինծի կը հարցընես , ես կը կարծեմ որ ինք իր չար վարքովը շատերը գայթակղեցուց ու կործանեց , ու թէ որ Աստուած չարգիլէ , ուրիշ շատերուն ալ կործանմանը պատճառ պիտի ըլլայ * :

* Ծոդ կարդան ասիկայ ու դողան ամէն անոնք որ լեզուով միայն կը դաւանին Քրիստոսի հաւատքը , բայց իրենց հոգիներուն մէջ բնաւ չգտան Քրիստոսի սէրն ու

Հռոմպոյիս . Նղբայր իմ , ես քեզի հաւատալու կարաճ եմ՝ ոչ միայն դուն անիկայ գիտեմ ընելուդ համար , հապա անոր համար ևս՝ որ իբրև քրիստոնեայ՝ մարդոց վրայով քու գիտցածդ կը պատմես : Կանգէ ես չեմ կրնար մտքես անցընել թէ դուն ասանկ բաներդ չարաքամուածութեան համար կը խօսիս , հապա թէ անոնք ճիշտ քու ըսածդիդ պէս են :

Քրիսոփհոռս . Ծոխ որ ես քեզի աղէկ չճանչնայի զինքը , գուցէ իր վրայովը այնպէս պիտի խորհէի ինչպէս որ դուն առաջ խորհեցար : Նէ մանաւանդ՝ թէ որ աս պատմութիւնը միայն քրիստոնէութեան թշնամի եղողներէն լսած ըլլայի , զզպարտութիւն ըլլալ պիտի խորհէի ան . որուն բարի մարդոց անունն ու դաւանութիւնը յաճախ կը վհատակի չար մարդոց բերնէն : Հայց ամէն աս բաներով՝ և մանաւանդ ասոնց պէս շատ ուրիշ գէշ բաներով , կրնամ նաև քուն իմ վրայութիւնովս ալ իր յանցաւոր ըլլալը հաստատել : Այսկէ զատ աղէկ մարդիկ իրենց ամէն կը սեպեն զինքը . ո՛չ եղբայր կրնան կռնչել ու ոչ բարեկամ . զինքը ճանչցողներն իրենց մէջ անոր անունը չիչեն անգամ զերծնք կ՚ամչնան :

շնորհքը : Նաբէ , ի՛նչպէս անարդութիւն կ՚ընեն անոնք Աստուծոյ շնորհացը՝ Քրիստոսի մեր Տէրոջը՝ ու ճշմարտութեան սրբազան խօսքին : Ա՛հ , ի՛նչ ահաւոր համար ունին տալու հանդերձեալ աշխարհին մէջ մեկ սուրբ ու սրտերը քննող Աստուծոյ մը : Ա՛վ դուք՝ Յիսուսի ճշմարիտ ճանապարհորդներդ , կարդացէք ասիկայ՝ ու փառք տուէք ձեր Տէրոջը որ անպատուդ հաւատքի վրայ հաստատուելնէն՝ ու ճշմարտութեան վրայ կեղծաւոր շատախօսութիւն ընելէն ձեզ ազատեց . ու ճշմարտութիւնը կատարելապէս ձեզի ճանչցուց՝ ձեր սրտերուն մէջ ընդունելու զանիկայ , ու անոր ազդու և սրբացուցիչ զօրութեանը ներքև ապրելու ու կենցաղավարելու : Ա՛ստ է որ ձեզ միւսներէն կը տարբերէ :

Հա՛ա՛պաբիչ • Հիմա կը տեսնեմ որ ըսելն ու ընելը երկու բաներ են • և ասկէ ետև աղէկ պիտի նկատեմ ասոնց տարբերութիւնը :

Վրէնտիանոս • Երդարև անոնք երկու բաներ են , և այնպէս իրարմէ տարբեր են՝ ինչպէս որ հոգին ու մարմինը • քանզի ինչպէս՝ որ մարմինն առանց հոգւոյն միայնակ մեռած դի մըն է , այնպէս ալ խօսքը՝ առանց գործքի միայնակ մեռած դի մըն է : Այծնքին հոգին անոր գործնական մասն է * : Ըստուծոյ ու Հօրը քով մաքուր ու անարատ կրօնասիրութիւնը աս է • որբևրուն ու որբևարիներուն տես երթալ իրենց նեղութեան ատենը • ու անձը անարատ պահել աշխարհէն : Յակ • ա • 27 • ու 22–26 : Հատաքասը ասոր վրայ տեղեկութիւն չունի • ինք կը կարծէ որ լսելով ու խօսելով բարի քրիստոնեայ կ'ըլլայ մեկը , և ասանկով ինքն իր հոգին կը խաբէ : Լսելը ուրիշ բանի չնմանիր՝ բայց միայն սերմ ցանելու • ու միայն խօսիլը ցոյց չտար թէ սրտին ու վարքին մէջ ճշմարիտ պտուղ կայ : Ա՛ոպ • ժ՛ • 23 : Աղէկ գիտնանք որ դատաստանին օրը մարդիկ իրենց պատուիրեցողով պիտի դատուին : Ան ատենը պիտի չըսուի թէ՝ Հաւատացիք դուք , հապա

* Ա՛ստիարիտ քրիստոնէի մը ամենէն ստոյգ նշանը գործնական Ըստուածպաշտութիւնը կը դնէ աս գրքիս հեղինակը : "Իրենց պտուղէն պիտի ճանչնաք զանոնք" կ'ըսէ Տէրն մեր : Աղէկ ծառը իր տերևներուն առատօրէն աճելէն կամ գեղեցիկ ու չքնաղ ծաղիկներով զարդարուած ըլլալէն չճանչցուիր , հապա իր պտուղէն՝ որ երբը կը բերէ : Ասոր պէս Քրիստոսի աշակերտ ըլլալուս նշանը ոչ թէ դրսուանց քրիստոնեայ ըլլալ դաւանելնիս՝ կամ մեր փորձառութիւններուն վրայ գեղեցիկ պատմութիւն մը ընելնիս է , հապա Քրիստոսի մեզի պատուիրած բաներն ընելնիս է : "Դուք իմ բարեկամներս էք" , այսինքն՝ նշան է թէ դուք իմ բարեկամներս էք , "թէ որ ընելու ըլլաք ինչ որ ես ձեզի կը պատուիրեմ" :

պիտի ըսուի թէ՝ Գործածող էիք , թէ միայն խօսող • և անոր նայելով պիտի դատուին * : Եկեսարհի վերջը մեր հունձքերուն նմանցուած է • Ա՛ոպ • ժ՛ • 30 • և դուն գիտես որ մարդիկ հունձի ատեն ուրիշ բանի չեն նայիր հապա պտուղի : Եսիկայ որ կը խօսիմ՝ ըսել չէմ ուզեր թէ առանց հաւատքի գործը ընդունելի կ'ըլլայ , հապա որ ցուցընեմ քեզի թէ ան օրը աս Հաւատխօսին դատաստանը ինչպէս տկար պիտի ըլլայ :

Հա՛ա՛պաբիչ • Եսիկայ իմ միտքս կը բերէ Մովսէսին

* Անդատաստանները թէպէտ և վերկուած են՝ ու իրենց մեղքերը Քրիստոսի արիւնովը յաւիտեան լուացուած է , թէպէտ և Քրիստոսի արդարութիւնովը կատարեալապէս արդարացած են , թէպէտ և Յիսուս Քրիստոսի միջնորդութեամբը Ըստուած յաւիտենական կեանքը անոնց պարգեւած է , սակայն մեկը չկրնար աս անդին բարեբեղութիւնները հաղորդ ըլլալ՝ բայց անոնք որ Քրիստոսի պատուհասին հաւատքին հաղորդ եղած են : Եւ աս հաւատքն որ Ըստուծոյ պարգեւն է , կ'ուզեմ ըսել Ըստուծոյ ընտրեալներուն հաւատքը՝ Ըստուծոյ կամքին հետազօտութիւն ընելով ու ի վեր Ըստուծոյ բարի պտուղ բերելով յայտնի կ'ըլլայ : Երբ է որ սուբբերը ոչ թէ իրենց գործքերուն պատճառաւ՝ կամ իրենց գործքերը արդարութեան ու փրկութեան արժանաւոր ըլլալուն պատճառաւ կ'արդարանան ու յաւիտենական կեանքը կը տրուի իրենց , բայց Տէրոջը վրայ ունեցած հաւատքին իրենց գործքերովը պիտի արդարանայ , որ իրենց արդարութիւնն ու փրկութիւն է • որովհետև ինչպէս որ անոր հաւատալ կը դաւանին՝ այնպէս ալ անոր վրայ ունեցած իրենց սէրը ցոյց կու տան անոր պատուիրանքներուն հնազանդութիւն ընելով : Ուստի մեկը թող չխաբէ զինքը • ինչու որ հաւատքը առանց գործքի մեռած է , ու մեռած հաւատքը ամենևին կենդանի յոյս մը չծնանիր յարուցեալ Փրկչին վրայ , ու օգուտ մըն ալ չընծայեր երբոր ան իրրև դատաւոր երևալու ըլլայ :

ըրած ատորագրութիւնը՝ մաքուր անաստուններուն վրայով ։ Ղ. Լաթ. ժա։ իե Օբլ. ժգ. ։ Մաքուր անաստունը կձղա-կաբաշխ՝ կամ ոտքին պճեղը բաժնուած՝ ու որոձացող պիտի ըլլայ . չէ թէ միայն կձղակաբաշխ՝ կամ միայն որոձացող ։ Նապաստակը կ'որոձայ՝ բայց անմաքուր է, ինչու որ կձղակաբաշխ չէ ։ Ու ասիկայ ճշմարտապէս կը նմանի Հաւատացեալին . ան կ'որոձայ , խոհական մարդու մը պէս խօսքին վրայ կ'որոձայ , բայց կձղակաբաշխ չէ . այսինքն՝ մեղաւորներուն ձամբէն չգաւուիր . Հապա նա պատուակին պէս չան կամ արջու ոտք ունի , ու անոր հաւատքը անմաքուր է ։

Վրէպոփանոս . Պարեւլի է որ դուն ասոնց խօսքերուն ճշմարիտ աւետարանական նշանակութիւնը ղրուցեցիր . ու մէկ բան մըն ալ ես պիտի վրայ բերեմ ։ Գիտցիս մէկ քանիներըՀ՝ ու մանաւանդ շատախօսներն ալ կը կոչէ ձայն տուող պղինձներ՝ կամ հնչեցող ծնծղաներ ։ ա Կորնթ. ժգ. 1–3 ։ Այսինքն՝ ձայն տուող անկենդան բաներ , ինչպէս որ ինք ուրիշ տեղ մը կը բացատրէ ։ ա Կորնթ. ժգ. 7 ։ Անկենդան բաներ՝ աւետարանական ճշմարիտ հաւատքն ու ընորհքը չունեցող բաներ . ու հետևապէս այնպիսի բաներ որ երկնից թագաւորութեանը մէջ կենաց գաւկըներուն մէջ դրուելու արժանաւոր չեն . Թէպէտ և իրենց ձայնը՝ իրենց խօսակցութեանը նայելով իրը թէ հրեշտակի լեզուի կամ ձայնի պէս ըլլայ ։

Ֆաւոփոլիմ . Իրաւ որ՝ ոչ այնչափ իր ընկերութեանը կը ցանկայի առաջ , որչափ որ հիմա ձանձրացայ անկէ . Ի՞նչ ընենք իրմէն ազատելու համար ։

Վրէպոփանոս . Իմ խրատս բռնէ , ու քեզի ըաճիս պէս ըսէ , և պիտի գտնես որ ինքն ալ շուտ մը պիտի ձանձրանայ քու ընկերութենէդ , թէ որ Աստուած իր սկիզբը չարժէ կամ թէ որ անիկայ չդարձընէ ։

Ֆաւոփոլիմ . Ի՞նչ խրատ կու տաս ինծի որ ընեմ ։

Վրէպոփանոս . Գնա իրեն՝ ու կրօնքին զօրութեանը վրայով ջերմեռանդ խօսակցութեան մը մտիր իր հետը , ու պարզապէս հարցուր իրեն՝ (երբոր ինք անիկայ ընդունի , ինչպէս որ պիտի ընդունի .) թէ արդեօք իր սրտին՝ իր ոտանը՝ և իր կենցաղավարութեանը մէջ հաստատուածՀ է սա բանը * ։

Ֆաւոփոլիմ . (Ան ատենը Ֆաւատարիմը դարձեալ դէպ'ի յառաջ քալէց՝ ու ըսաւ Հաւատացեալին .) Նկատ նայինք , ի՛նչ լուր , ինչպէս ես հիմա ։

Հաւատացեալ . Հանգստութիւն քեզի , աղէկ եմ , ես կը կարծէի որ մինչև ատենս խնչ մը խօսակցութիւն ըրած պիտի ըլլայինք ։

Ֆաւոփոլիմ . Աղէկ . թէ որ կ'ուզես , հիմա սկսինք ընել . և որովհետև ինծի ձդեցիր ինչ բանի վրայ խօսակցութիւն ընելիս որոշել , ատ թող ըլլայ ան . երբոր Աստուծոյ փրկարար ընորհքը մարդուս սրտին մէջն ըլլայ՝ ի՞նչպէս կը ցուցընէ ինքզինքը ։

Հաւատացեալ . Ուրեմն կ'իմանամ որ մեր խօսակցութիւնն իրաց զօրութեանը վրայ պիտի ըլլայ ։ Հիմա աղէկ . շատ լաւ խնդիր մըն է ատիկայ , և կը կամիմ ատոր պատասխանը տալ ձեզի ։ Ընդ՝ համառօտաբար այսպէս կը պատասխանեմ ։ Նախ՝ երբոր Աստուծոյ ընորհքը մարդուս սրտին մէջն ըլլայ , անիկայ սրտին մէկ մեծ բողոք մը ընել կու տայ մեղքի դէմ ։ Երկրորդ՝

---

* Առանց ասոր բոլորը դատարկ կարծիք՝ լոկ ձայն ու անօգուտ դատուութիւն են ։ Մարդիկ հաւատքի տեղ երեւակայութիւնը՝ Աստուածպաշտութեան տեղ անոր կերպարանքը միայն վրանին կ'առնեն ։ Հշմարիտ հաւատքն իր պտուղովը միշտ կը ցուցուի ։ Հշմարիտ դարձի եկողը իր վարքովն ու կենցաղավարութիւնովը յայտնի կ'ըլլայ ։ Մի խաբուիք՝ Աստուած ծաղր չըլլար լեզուով՝ թէ որ սիրտն ուղիղ չէ իր վրայ սիրով ու հնազանդութիւնով ։

Հաւատքիմ • Ակնթ՝ , առաջ մեկին վրայով մտա-ծենք ։ Կարծեմ թէ աւելօք պէտք էր քեզի ըսել , թէ՝ Աստուծոյ շնորհքը ինքզինքը կը ցուցընէ՝ հակամտութեա-նեւոյ զհոդին բուն իր մեղքին զղուելու ։

Հաւատացօ • Ինչո՞ւ համար • Ինչ տարբերութիւն կայ մեղքի դէմ բողոքելուն՝ ու մեղքէ զղուելուն մէջ տեղը ։

Հաւատքիմ • Ո՞նչ կ՝ըսես , շատ մեծ տարբերու-թիւն կայ ։ Մէկ մարդ մը կրնայ բողոք ընել մեղքի դէմ ինքզինքը բարեպաշտ ցուցընելու համար • բայց չկրնար զղուիլ անկէ , եթէ ոչ՝ Սուրբ Հոգւոյն զօրութիւնովը անիկայ առելով ։ Լսեր եմ որ շատերը մեղքի դէմ կը բողոքին ամպխոնին վրայէն՝ որոնք տակաւին զանիկայ աղկէ մը իրենց սրտին՝ տանը՝ և խօսակցութեանը մէջ կը կրեն ։ Յովսէփին տիկինը բարձր ձայնով բողոքից մեղքի դէմ՝ որպէս թէ ինք շատ պարկեշտ մէկն էր , բայց՝ թէպէտ և այնպէս կանչէց , սակայն իր կամքովը պղծութիւն պիտի գործէր անոր հետ ։ Ծննդ • լթ • 15 ։ Ամենք մեղքի դէմ բողոք կ՝ընեն ինչպէս որ մայր մը իր գրկի զաւկին դէմ բողոք կ՝ընէ չար և անզգամ կոչելով զաւակը , ու նոյն րոպէին փայփայելով անիկայ ։

Հաւատացօ • Կ՝ուզեմ որ իս բռնել կ՝ուզես դուն ։

Հաւատքիմ • Ձէ , չէ • Ես միայն բանը չիտակ կարգին գնել կ՝ուզեմ ։ Բայց ձեր է ան երկրորդ բանը՝ որով սրտին մէջի շնորհայ գործքը ինքզինքը պիտի ցու-ցընէ ։

Հաւատացօ • Աւետարանական խորհուրդներուն վրայով մեծ գիտութիւն ունենալը ։

Հաւատքիմ • Ան նշանը առաջին ըլլալու էր • բայց թէ՝ առաջին ըլլայ և թէ վերջին՝ միւսին պէս սուտ է ։ Վտանգ կրնայ ըլլալ որ մեկը աւետարանական խորհուրդ-ներուն վրայով գիտութիւն՝ մեծ գիտութիւն ստանայ , և

տակաւին իր հոգւոյն մէջ շնորհայ գործ մը չունենայ * ։ Ինաւանգ՝ թէ որ մեկը ամէն գիտութիւնը ունենայ , կարելի է որ դէռ ինք ոչինչ ըլլայ , և հետևապէս Աստու-ծոյ զաւակ չըլլայ ։ ա Կորնթ • ժգ • 2 ։ Կրնաստս չէ թէ գիտցողներուն , այլ գործողներուն երանութիւն կու տայ՝ ըսելով • ''Երանելի է ք՝ թէ որ ասոնք կատարէք'' ։ Ընդհակայ երանութիւնը չէ թէ գիտնալուն այլ գործելուն վրայ կը դնէ ։ Մեկ մարդ մը կարելի է որ հրեշտակի նման գիտութիւն ունենայ , ու տակաւին քրիստոնեայ չըլլայ ։ Ուստի ասոր վրայով քու տուած նշանդ ճշմարիտ չէ ։ Իրաւ՝ գիտնալը շատախօսներն ու պարծեցողները կը հա-ճեցընէ , բայց ընելն է որ Աստուծոյ հաճելի է ։ Ուր թէ սիրտը առանց գիտութեան բարի կ՝ըլլայ , քանզի առանց գիտութեան ոչինչ է ան ։ Ուստի գիտութիւն կայ՝ գի-տութիւն ալ կայ • գիտութիւն կայ որ՝ իրաց վրայ միայն կը խօսի , ու գիտութիւն կայ որ՝ հաւատքի ու սիրոյ հետ ընկերանալով , մարդուս սրտանց Աստուծոյ կամքը կա-տարել կու տայ • ասոնց առջինը շատախօսներուն բանին կու գայ • բայց ճշմարիտ քրիստոնեան առանց միւսին գոհ չըլլար ։ ''Համառօտն ըսե զնա , որ քու օրէնքդ պահեմ ,

---

* Ակնարկելով՝ կեղծաւորը որչափ որ մտաւոր գի-տութիւններով լեցուն ըլլայ , աստուածպաշտութեան ճշմարիտ զօրութենէն զուրկ է , ու աւետարանական խոր-հուրդներուն վրայով բնաւ գիտութիւն ունենալու ըն-դունակ չէ ։ Իրաւ կրնայ սորվիլ անոնց վրայով խօսիլ , ու անոնց վրայով բազմաթիւ գաղափարներով իր գլուխը լեցընել , բայց իր խօսքերուն չարմանք չուե-նի ։ Օրինակի աղագաւ՝ 'ի ծնէ կոյրը կրնայ խօսիլ արե-գակին կամ ծիածանին վրայ , ուրիշներէն լսածը կրկնե-լով • բայց որովհետև ամենևին տեսած չէ զանոնք , ոչ մեկին պայծառութեանն ու ոչ միւսին գոյներուն վրայով գաղափար մը ունի ։

ու բոլոր սրտով անիկայ ՚ի գործ դնեմ՚՚ : Սաղմ. ճԺ՚թ. 34 :

Հ՚ատաքօս. Արկին զնս բռնել կ՚ուզես դուն. ասիկայ մեր չինուԹեանը օգուտ չէ *:

Էա՚ատաթպիմ. Ըղձկ. ԹԷ որ կ՚ուզես, մէկ ուրիշ՝ նշան մը ցոյց տուր՝ ԹԷ Հոգւոյն աս գործը իր եղած տեղն՝ ինչպէս ինքզինքը ցոյց կու տայ :

Հ՚ատաքօս. Ձէ՝ չեմ ուզեր. քանզի կը տեսնեմ՝ որ պիտի չհամաձայնիք իրարու :

Էա՚ատաթպիմ. ՑՕՀ որ դուն չես ուզեր՝ կը Թողուս որ աս բանը ես ընեմ :

Հ՚ատաքօս. Ընդառ ես, ուզածդ կրնաս ընել :

Էա՚ատաթպիմ. Էոգւոյն մէջի Հոգւոյ գործը ինքզինքը ցոյց կու տայ՝ անիկայ ունեցող անձին, կամ՝ անոր մօտ կեցողներուն :

Անիկայ ունեցող անձին այսպէս ցոյց կու տայ ինքզինքը : Անոր միտքը կը խօԹէ իր մեղաւոր ըլլալը. մանաւանդ ԹԷ իր բնուԹեանը ապականուԹիւնն ու ԹերեվհաւատուԹեան մեղքը կ՚իմացընէ անոր, որոնց համար անտարակոյս պիտի դատապարտուի, ԹԷ որ Յիսուս Քրիստոսի հաւատքովը Աստուծոյ ձեռքէն ողորմուԹիւն չգտնէ : Ան բաներուն տեսուԹիւնն ու իմացումը մեղքի վրայով տրտմուԹիւն և ամԹե մը ունենալ կը պատճառէ ան անձին : Սաղ. լՒ. 18 : Ներեմ. լ. 19. Յովհ. ԺԸ. 8 : Էոովէ. Է. 24 : Աստ. Ժ. 16 : Գաղ. բ. 16 : Նաև կը գտնէ որ աշխարհի Փրկիչն իր ներսիդին յայտնուած է, ու բայաբա-

* Հ՚ատաթօս, իրաւ է որ կը բռնուիս, բայց ասիկայ շատ օգուտ է քեզի՝ ինչու որ քու ինչ ըլլալը անկէ քեզի կը յայտնուի : Հաւազդն է այսպէս՝ քան ԹԷ սուտ յոյսերով ու հոգւոյն խաբող բաներով չինուԹիւն ընդունելու եւևէ ըլլաս :

ձակապէս հարկաւոր է անվիճողխաբար անոր յարելու. ասոր վրայ Փրկչին վրայով անօԹուԹիւն և ծարաւուԹիւն ունենալ կը զգայ, որ այսպիսի անօԹիւներուն ու ծարաւներուն խոստմունք մը եղած է : Ընդ՝ Փրկչին վրայ ունեցած իր հաւատքին ուժը կամ տկարուԹիւնը որչափ որ է, այնչափ է իր ուրախուԹիւնն ու խաղաղուԹիւնն ալ, այնչափ է սրբուԹեան վրայ իր սէրն ալ, այնչափ են անիկայ աւելի դիտնալու ու նաև աս աշխարհիս մէջ անոր ծառայելու իր բաղձանքներն ալ : Ու ԹԷպէտ կ՚ըսեմ ԹԷ ան Հոգւոյ գործը ինքզինքն այսպէս ցոյց կու տայ ան անձին, բայց միայն հաղիւ կ՚ըլլայ որ ինք կարող ըլլայ վճռելու՝ ԹԷ անիկայ Հոգւոյ գործն է : Վանզի իր ապականուԹիւններն ու չարաչար գործածուած իր բանականուԹիւնը հիմա աս բանիս վրայով սխալ դատում ընել կու տան իր մտքին : Ուստի ան գործն ունեցող անձը ասոր Հոգւոյ գործ ըլլալը հաստատուԹեամբ վճռելու կարող ըլլալէն առաջ պէտք է որ կատարեալ դատողուԹիւն ունեցող մէկն ըլլայ : Յովհ. ԺԸ. 8, 9 : Գաղ. բ. 15, 16 : Գործ. իԹ. 12 : Աստ. Ե. 6 : Յայտ. իԲ. 6 :

Ուրիշներուն ալ այսպէս ցոյց կու տայ ինքզինքը : Նախ՝ Քրիստոսի հաւատքին յայտնի գաւանուԹիւնովը : Երբորդ՝ ան գաւանուԹեանը համեմատ կեանք մը վարելով. այսինքն՝ սրտի սրբուԹեամբ, ԹԷ որ ընտանիք ունի՝ ընտանեաց սրբուԹեամբ, ու աշխարհի մէջ կենցաղավարուԹեան սրբուԹեամբ, որ ընդհանրապէս կը սորվեցընէ իրեն՝ ներսուանց իր մեղքերին և մեղքերուն պատճառաւը ինքնիրմէն ծածկաբար զզուիլ, մեղքը իր ընտանեացը մէջն ալ բնաջինջ ընել, ու աշխարհի մէջ սրբուԹիւնը զարգացընել, ոչ ԹԷ լոկ խօսքով՝ ինչպէս որ կեղծաւոր և շատախօս անձինք կ՚ընեն, հապա հաւատքով և սիրով Աստուծոյ խօսքին զօրուԹեանը գործնական հնազանդուԹիւն

մը յուզըննելով * : Յոբ • խբ • 5 , 6 : Սաղմ • Ճ • 23 : Նախ • ի • 43 : Պատմ • ե • 8 : Յովհ • ժդ • 15 : Հռովմ • ժ • 10 : Նախ • ԼՁ • 25–27 : Փիլպ • ա • 27 : ղ • 17 : Ու հիմա՝ պարոն , թէ որ Ընորհայ դորձին վրայով աս համառօտ ստորագրութեանս դէմ առարկութիւն մը ունիս՝ ըսէ • հապա թէ ոչ՝ երկրորդ խնդիր մը առաջարկէ :

Հաւատիօս • Ձէ , իմ դորձս հիմա հակառակիլ չէ , հապա ականջ դնել • ուստի ըսէ նայիմ քու երկրորդ խնդիրդ :

Հաւատացեալ • Ընդհա ասիկայ է ան : Հնորհայ դորձին վրայով աս ստորագրութեան առաջին մասը վերջով քու վրադ կը դանե՞ս : Ու քու կեանդ ու կենցաղավարութեանդ նոյնը կը վկայե՞ն , կամ թէ քու բարեպաշտութեանդ խօսքով ու լեզուովդ է և ոչ թէ գործքով ու ճշմարտութեամբ : Ա՛աղաչեմ քեզի՝ թէ որ ասոր վրայ ինձի պատասխանելու յօժարութիւն ունիս , ասկէ բան մի ըսեր , հապա ան՝ որ գիտես թէ Աստուած վերէն Ըմէն՝ այսինքն ճշմարիտ է՝ պիտի ըսէ , ու նաև ան՝ որուն մէջ քու խղճմտանքդ կրնայ քեզ արդարացընել • քանզի չէ թէ ինքզինքը գովեղն ընդունելի է՝ հապա ան որ Տէրը կը գովէ : Անաւանդ մեծ չարութիւն է ըսել , թէ Աս այսպէս և այնպէս եմ , երբոր իմ կենցաղավարութիւնս ու բոլոր ընկերներս կ'ըսեն թէ սուտ է † :

---

* Ըմէն միայն ասիկայ է որ կը ցուցընէ թէ մենք Քրիստոսի ճշմարիտ աշակերտներն ենք : Թէև որ աստուածպաշտութեան աս զօրութիւնը չունենանք՝ անուանքն միայն կենդանի ենք , բայց Աւետարանին զօրութեանը մեռած ենք : Ընձեռնիդ քննեցէք • ճամբաներնուդ նայեցէք :

† Ընդդէմ հաւատարմութեամբ վարուելու ենք մեր ընկերներուն հետ : Երբոր թէ աւելի գործածուէը աս բանս՝ թէ աշխարհի մէջ , և թէ եկեղեցւոյ մէջ : Ըն առնը

Ըն առնը Հաւատացեալն առաջ սկսեց կարմրիլ , բայց ինքզինքը ժողվելով այսպէս պատասխան տուաւ : Դուն հիմա վարձառուութեան՝ խղճմտանքի և Աստուծոյ վրայ դարձուցիր խօսքը • ու խօսուած բաներն արդարացընելու համար Իրմէն վկայութիւն կը բերես : Ես չեմ յուսար որ աս տեսակ խօսակցութիւն պիտի ունենանք • ոչ ալ այսպիսի խնդիրներու պատասխան տալու կը հակամիտիմ , քանզի ես գիս աս բաներն պարտաւոր չեմ սեպէր՝ մինչև որ դուն քեզ իմ վարժապետս ըլլալ չյուզընես : Ու թէ որ յուզընես ալ՝ կրնամ քեզ ինձի դատաւոր չընդունիլ : Նայը կ'աղաչեմ , զրուցելու կամք կ'ընե՞ս թէ ինձ այսպիսի հարցմունքներ կ'ընես ինձի * :

Հաւատացեալ • Ընոր համար՝ որ տեսայ քեզ թէ խօսելու համարձակ ես , և կասկած ունէի թէ երևակայական դաղափարներէ ի զատ բան մը չունիս : Անաւանդ՝ հիտակը խօսելով քեզի , քու վրայովդ լսեցի՝ թէ քու կրօնքդ խօսքի վրայ կը կայանայ , և թէ՝ քու կենցաղավարութիւնդ կը յուզընէ որ աս քու բերնիդ դաւանութիւնը սուտ է , կ'ըսեն թէ քրիստոնէից մէջ աղտ մըն ես դուն , և թէ՝ քու ամբաչելի կենցաղավարութիւնովդ ճշմարտութիւնը կ'անարդուի • Թէ ոմանք արդէն քու չար ձամբաներովդ դայթակղեցան , և թէ անով շատերն ալ կործան-

---

դատարկախօսները աշխարհի մէջ պիտի ճանչցուէին , ու եկեղեցիին պիտի արտաքսուէին :

* Սիրտը քննող՝ հոգին փորձող՝ ու վարքը հետազօտող խօսքերը կեղծաւոր շատախօսներուն բանին չգար : Հաւատքով արդարանալը վրայ ձայն մը հանէ՝ ու պիտի միաբանին քեզի • բայց երբոր ճշդիւ խօսի՝ թէ հաւատքը ինչպէս կ'ազդէ սրտին ու կը ներգործէ վարքին՝ որ անձնուրացութեան հնազանդութեամբ մը Քրիստոսի հետևինք , ասիկայ չեն կրնար տանիլ • քու վրադ կը նեղանան , քինկը փախչին , ու կը կոչեն քեզ օրինասէր :

մեն վտանգին մէջ են ։ Վհու կրծքդ՝ ու դիմեստունը , և ազահութիւնը , պղծութիւնը , հայհոյութիւնը , ստութիւնը , անպիտան ընկերութիւնը են , ամէնը մէկտեղ կը կենան ։ Վհու վրադ կը ձգմարտի ան առակը որ պռոնիկի մը վրայ ըսուած է , թէ " Ոնոր ինկնելուն նախօրօկէ է " , այսպէս դուն ալ բոլորը հաւատացեալներուն նախատինք մըն ես ։

Շ֊ափսիօս • Որովհետև այնչափ պատրաստ ես անոր ասոր շաղակրատութիւններն առնելու՝ և այսչափ տմարդութեամբ դատողութիւն ընելու ինչպէս որ ըսիր , ուրիշ բան չեմ կրնար ընել՝ բայց եթէ վշտանալ որ դուն դիւրագրգիռ և մեղամաղձոտ մարդ մըն ես , ու հետդ խօսակցութիւն ընելու անյարմար մէկը • ուստի և մնաս բարով * ։

Հիմա Կրիստիանոս մեռ ևկաւ և իր եղբօրը ըսաւ • Նա ինչպէս հանդիպելիքդ քեզի ըսի • քու խօսքերդ ու անոր յանկուցիչները չկրցան իրարու համաձայնիլ • Ինք աւելի կամեցաւ քու ընկերութիւնդ ձգել քան թէ իր վարքը շտկել ։ Նայց ինչպէս որ ըսի , դնաց • և թող տուր որ երթայ • կորուստը ուրիշ մարդու չէ բայց անորը ։ Ընդհակառակն մեզ՝ իրմէն զատունելու աշխատութենէն ազատեց • ինչու որ ինք այսպէս մնալով՝ ինչպէս որ կը կարծենք թէ պիտի մնայ , մեր ընկերութեանը տղա մը պիտի բլլար ։ Ինչէ զատ առաքեալը կ'ըսէ • " Ընդանկներէն մէկդի կեցիր" ։ ա Տիմ • ե • 5 ։

Հա֊ափոլիմ • Նայց ես ուրախ եմ որ աս կարճ խօսակցութիւնն իր հետը ըրինք • կարելի է որ անոր վրայով կրկին մտածէ • ինչ և իցէ ես յայտնապէս խօսեցայ իրեն ,

* Ուր որ սիրտը փոած է համոզուելէն կը փախչի , հաւատարիմ խրատողին մէկդի կը կենայ , անիկայ կը դատապարտէ ու ինքնինքը կ'արդարացընէ ։ Հաւատարիմ խրատը անհաւատարիմ հոգիներուն բանին չդար ։

և ասանկով՝ թէ որ կորսուի , ես անպարտ եմ անոր ապրիլնէն * ։

Վրիսոփհաոս • Ընդհ ըրիր որ այսպէս յայտնապէս խօսեցար իրեն • հիմակուան ատենս այսպէս հաւատարմաբար վարուիլ մէկու մը հետ քիչ կայ , և ասկէ է որ ճշմարտութիւնն այսչափ շատերուն քթին հոտած կու գայ • քանդի աս շատախօս լիմարներն են՝ որոնց կրծքը միայն խօսքով է , և իրենց վարքն ապականեալ ու անարդ՝ որ բարեպաշտներուն ընկերութեանը մտած ըլլալով աշխարհը կը խռովեցընեն , քրիստոնէութիւնը կ'արատաւորեն , ու հաւատարիմ անձը կը տրտմեցընեն ։ Երանի թէ այսպիսիներուն հետ ամէն մարդիկ քու վարուածիդ պէս վարուէին , ան ատենը անոնք կամ աւելօք իրենք զիրենք ճշմարտութեան պիտի յարէին , կամ սուրբերուն ընկերութիւնը պիտի չվրնայէին տանիլ ։

Ինչպէս Շատախօսն առջի բերանը ,
Իր փեսուրները կը վրայընէ •
Ինչպէս քաջութեամբ կը խօսի ինքը ,
Ամէնն իր առջին գնահն կը զարնէ ։

Նայց Հաւատարիմն երբոր կը սկսի ,
Արտին գործքերուն վրայով խօսիլ •
Ինքն իրրև լուսին որ կը նուաղի ,
Ել կ'ունայնանայ , ու չուգեր խօսիլ ։

Ասոր պէս կ'ըլլան նաև ամէնքը ,
Որոնք չեն գիտեր արտին գործքերը ։

Ասանկով յառաջ գացին անոնք՝ ճամբուն վրայ իրենց տեսած բաներուն վրայ խօսակցելով • և այսպէս ան ճամ

* Հաւատարիմին աս խօսքը նկատէ , ու աս իր օրինակին հետևէ ։

բան դիւրացուցին , որ ուրիշ կերպով անտարակոյս ձանձրալի պիտի ըլլար իրենց՝ որովհետեւ հիմա անապատի մը միջէն կ՚անցնէին * :

Երբոր գրեթէ բոլորովին դուրս ելան ան անապատէն , Հաւատարիմը դիպուածով մը իր ետեւն նայեցաւ , ու մէկը տեսաւ որ ետեւնուն կու գար , ուրիք կը ձանչնար զանիկայ : Նայէ ըսաւ Հաւատարիմը իր եղբօրը , ահ է անկէ եկողը : Ան ատենը Քրիստիանոս ալ նայեցաւ՝ ու ըսաւ . Անիկայ իմ պատուական բարեկամն Եհետարանիչն է : Այո՛ , իմ ալ պատուական բարեկամս է . ան է որ զիս ան Նեղ Դրան ճամբան դրաւ : Ետոր վրայ Եհետարանիչը իրենց հասաւ , ու այսպէս բարևեց զանոնք :

Ը–խաղաղութիւն ձեզի՝ ահ իմ սիրելի–ներս , ու խաղաղութիւն ձեզի օգնողներուն :

Քրիստիանոս . Խարի՛ եկար , պատուական Եհետարանիչ . քու դէմքիդ տեսքը , իմ յաւիտենական բարեկեցութեանս համար՝ քու ունեցած վաղմի մարդասիրութիւնդ ու անխոնջ աշխատութիւնդ իմ միտքս կը բերէ :

Հազար բարի եկար , ըսաւ բարի Հաւատարիմը . մեզի պէս ողորմելի ճամբորդներուն օրշալի բաղձալի է քու ընկերութիւնդ՝ ահ քաղցրաբարոյ Եհետարանիչ † :

---

* Ընդհակառակն փորձառութեան վրայ հոգևոր խօսակցութիւնները շատ կը զօրացընեն ու կը զուարթացընեն հոգին : Տրտմութեան անապատը շատ անգամ ուրախութեան պարտէզի կը փոխուի , ու այսպէս՝ դժուարին ճամբաներէ յոգնած ճամբորդները կը հանդչեցընեն : Ահ քրիստոնեայք , աւելի նայեցէք Քրիստոսի՝ ու աւելի խօսեցէք իրարու հետ իր ձեր վրայ ունեցած սիրոյն վրայ , ու ձեր հետը վարուելուն վրայ , հոգիներնիդ խոնարհեցընելու՝ ու զՔրիստոս բարձրացընելու :

† Հանապարհորդի ոդի ունեցողին ստոյգ ու երջանիկ նշանն ասիկա է . Եհետարանի պաշտօնեաներուն վրայ անկեղծ

Ան ատենը Եհետարանիչն ըսաւ . Խարեկամներ , մեր վերջին անգամ իրարմէ զատուելնուս ետեւ ի՞նչպէս եղաւ ձեր վիճակը . ի՞նչ բաներու պատահեցաք , և ի՞նչպէս կենցաղավարեցաք * :

Ուստի Քրիստիանոս ու Հաւատարիմը ձամբուն վրայ իրենց պատահած բոլոր բաները պատմեցին անոր . ու ՅՆչպէս՝ և ի՛նչ դժուարութիւնով մինչև ան տեղը հասնելնին զըուցեցին :

Անճապաղ ուրախ եմ՝ ըսաւ Եհետարանիչը՝ չէ թէ փորձութիւններու պատահելնուդ համար՝ հապա յաղթող դառնալնուդ , և մինչև աս օրս ճամբուն մէջ շարունակելնուդ համար , թէպէտ և բազմապատիկ տկարութեամբ պաշարուած :

Անճապաղ ուրախ եմ կ՚ըսեմ՝ աս բանիս վրայ , ու ան ալ միանգամայն ինծի համար և ձեզի համար : Լաւ ցանողն ու հնձողը միասին պիտի ուրախանան . Յով . ի . 36 . այսինքն՝ թէ որ հաւատարիք առանց թուլնալու , իր ժամանակին պիտի հնձէք : Գաղ . ձ . 9 : Պսակը առջևնիդ է , և տակաւին անեղծանելի պսակ մըն է . այնպէս վազեցէք որ անոնք առնէք : ա Կորնթ . թ . 24–27 : Ան ոմանք որ աս պսակին համար ճամբայ կ՚ելլեն , ու անոր համար շատ տեղ երթալնուն ետեւ՝ մէկ ուրիշը կու

ու կամքդին սէր մը ունենալ , ճանչնալով թէ մեր հոգիներուն օգտին նպաստամատոյց են անոնք :

* Քրիստոսի հաւատարիմ պաշտօնեաներուն դործքը ամէն տեսն պիտի ըլլայ ժողովուրդին հոգիներուն վիճակն իմանալ , ու անոնց օգտին ու լաւութեանը համար հոգալ . բայց ահ աղետս , ի՛նչպէս զանցաւութեան մէջ ձգուած է աս բանը : Հանի՛ քանի անգամ Քրիստոսի պաշտօնեաները ժողովուրդին տես կ՚երթան , ու առանց հոգևոր խօսակցութիւն մը ընելու ետ կը դառնան :

զայ ու անիկայ անոնցմէ կ'առնէ • ուրեմն ամէն բանեցէք ձեր ունեցածը , որ մէկը չառնէ ձեր պսակը ։ Յայտ • ի • 11 ։ Դուք տակաւին Սատանային հրացան հանելու միջոցին անդին անցած չէք • դուք տակաւին արիւն թափելու չափ պատերազմելով մեղքին դէմ չկեցաք ։ Ընքայութիւնը միշտ թող ձեր առջևն ըլլայ , ու անեղեւդթիւններուն վրայով հաստատուն հաւատք ունեցէք ։ Հանդերձեալ աշխարհին ադրիւ կողմն եղած մէկ բանը ձեր ներսիդիններն թող չտիրէ ։ Ու ամէն բանէն աւելի աղէկ նայեցէք ձեր սրտերուն ու անոր ցանկութիւններուն • քանի մը անոնք ամէն բաներէն աւելի խաբեբայ են , ու տարապայման չար ։ Կայլևայող քարի պէս ամուրցուցէք երեսնիդ • երկնից ու երկրի բոլոր կարողութիւնը ձեր կողմն ունիք * ։

Աբրահամոս ընդհակառակ եղաւ իրեն՝ իր յորդորանքներուն համար • բայց նաև ըսաւ իրեն՝ թէ կ'ուզէին որ մնայ ճամբուն մէջ իրենց օգնութիւն ըլլալու համար քիչ մըն ալ խօսի • և մանաւանդ որ աղէկ գիտէին թէ ինք մարգարէական հոգի ունէր ու իրենց կրնար զգուցել իրենց պատահելիք բաները , ու նաև դէմ դնելու և անոնք յաղթելու կերպը ։ Այս խնդիրին Հաւատարիմն ալ համաձայնեցաւ • ուստի այսպէս սկսաւ խօսիլ Ելեւտարա նիչը ։

Ելիփազ • Ի՞մ որդեակներս , Ելեւտարանին ճշմարտութեան խօսքերուն մէջ լսած էք՝ թէ դուք շատ նեղու-

* Ո՛վ օրհնեալ խօսք • որ կը քաջալերին՝ կը զգուշացընեն ու կը յորդորին՝ հաւատքով հաստատուն , յուսով խնդապատրաստ , սրտերնուս վրայ հսկող , ու Տէրոջը գործքին մէջ առատ ըլլալու ։ Ասոնց ամէնը միշտ հարկաւոր են ճամբորդներուն ։ Աբրահամոսի հաւատարիմ պաշտօնեաները խրատ կու տան • ու ճամբորդ քրիստոնեաները անոր համար անոնց ընդհակառակ կ'ըլլան ։

թիւններով երկնից թագաւորութիւնը մտնելու էք • և դարձեալ՝ թէ ամէն մէկ քաղաքի մէջ կապանքներ ու նեղութիւնները կը սպասեն ձեզի ։ Ուստի չէք կրնար յոյս ունենալ թէ առանց այս կամայն կերպ նեղութեան երկար աստեն ձեր ճամբան պիտի երթաք ։ Դուք արդէն ձեր վրայ դուաք աս վկայութիւններուն ճշմարտութեանը մէկ քանի փորձերն ու ուրիշներն ալ խոկայն պիտի հետեւին ։ Կրանգէ՝ ինչպէս որ կը տեսնէք , դուք հիմա աս անապատէս գրեթէ դուրս եղած էք , ու հետեւապէս շուտով պիտի հասնիք մէկ քաղաք մը՝ որն որ շատ չանցած ձեր առջևը պիտի տեսնէք • և ան քաղաքին մէջ չարաչար պիտի պատերազմիք թշնամիներով , որոնք սաստիկ ջանք պիտի ընեն ձեզ սպաննելու • ու անտարակոյս գիտցէք որ մէկերնիդ համ երկուքնիդ ալ ձեր վկայութիւնն արիւնով պիտի կնքէք * • բայց սակայն հաւատարիմ կեցէք մինչև ՚ի մահ , ու Ծագաւորը կենաց պսակը պիտի տայ ձեզի ։ Ան՝ որ հոն պիտի մեռնի , թէպէտ և իր մահը բնական չըլլայ , ու իր քայլած տանջանքները գուցէ մեծ ըլլան , բայց ինք իր ընկերէն լաւ պիտի ըլլայ • չէ թէ միայն անոր համար՝ որ ինք միւսէն շուտով պիտի հասնի երկնային քաղաքը , հապա անոր համար ալ՝ որ շատ թշուառութիւններէ աղատ պիտի մնայ , որոնց որ միւսն իր մնացած ճամբուն մէջ պատահելու է ։ Բայց երբոր քաղաքն երթաք ,

* Ա՛յն անոնց որ ձեռքերնին կը կապին , ու հաստատուն ապահովութեամբ կը քանան ։ Ան տեսնէք թէ տակաւին ինչ դժուարին գործ կայ աս ճամբորդներուն առջևը ։ Պէտք է որ միշտ յիշենք թէ ասիկայ մեր հանգիստը չէ ։ Պէտք է որ մենք մեզ առաջ քշենք , հաւատքին լաւ պատերազմը պատերազմելու , Ստուծոյ ժողովրդոյը համար մնացած հանգիստը մտնելու քանանք , զգուշութիւն ընելով՝ որ չըլլայ թէ Ստուծոյ շնորհքին յետնեալ դառնունք ։ Եբր • ի • 1 ։

և իմ աս տեղը ձեղի պատմածներս կատարուին , ան ատենը յիշեցէք ձեր բարեկամը , ու դուք ձեզ մարդու պէս բռնեցէք , ու ձեր հոդիներուն պահպանութիւնը հաւատարիմ Ստեղծողին յանձնեցէք բարիք գործելով :

Նակէ եւս երազիս մէջ տեսայ՝ որ անասլատէն դուրս ելլելնուն՝ իսկոյն իրենց առջեւը քաղաք մը տեսան : Քաղքին անունը Ընծայութիւն էր , ու անոր մէջ տօնավաճառ մը կ'ըլլար , որ Ընծայութեան Տօնավաճառ կ'ըսուէր , ու բոլորը տարին կը տեւէր * : Նախիկայ Ընծայութեան Տօնավաճառ կ'ըսուէր՝ ոչ միայն Ընծայութեան քաղաքին մէջ ըլլալուն համար , հապա նաև հոն ծախուած կամ հոն եկած բոլոր բաներն ալ ընծայութիւն ըլլալուն համար , ինչպէս որ խնամտուանը կ'ըսէ , թէ՝ Բոլոր գալիքը ընծայութիւն է : Սաղ . կբ . 9 : Յով . ժա .

* Հեղինակը Ընծայութեան Տօնավաճառի պլլբանութեան ստորագրութիւնովը կը նկարագրէ աս աշխարհս իր կախարդական որոգայթներովը՝ շողբորթիչ ծիծաղներովը՝ խաբեական հրապոյրներովը ու սպառնական խոժոռադիմութիւններովը : Նոր աւադութիւնները՝ հարստութիւնները՝ հեշտութիւնները և ընծայութիւնները խիստ սքանչելի կերպարանքով գեղեցկազարդ պճնուած են , մեզ որսալու ու գերի ընելու : Սատանան՝ աս աշխարհիս աստուածը՝ անդադար կը թեւլատրէ մեզ , ինքզինքնիս զգալի հեշտութիւններու տալ , ու բոլորովին անոնցմով յագուրդ առնել : Աշխարհիս իշխանը փառաց Տէրոջը վրայ ևս յարձակեցաւ՝ երբոր աս տօնավաճառէն կ'անցներ ան , բայց բան մը չգտաւ անոր վրայ : Ինկէ ի վեր բազմապատիկ ջանքեր ալ ըրաւ Քրիստոնեայ անուն կրողներուն վրայ , ու խիստ շատ անգամ յաջողութիւն գտաւ : Նայց ճշմարիտ քրիստոնեայ ճանապարհորդը պիտի կարողանայ հաւատքով յաղթելու : Նբրայեցւոց գրուած թուղթին ԺԱ . գլուխը շատ երևելի օրինակներ կու տայ մեզի անոնց վրայով , որոնք իրենք զիրենք երկրի վրայ օտար ու պանդուխտ սեպեցին :

8 : Տէս Ա Յով . ա . 2–4 : բ . 11–17 : Նոյ . ե . 17 :

Այս տօնավաճառը նոր բացուած բան չէ , հապա հին ատենէ ի վեր հաստատուած բան մըն է : Երեզի անոր սկիզբը յուշցնեմ ես :

Երբոր հաղար տարիէ աւել առաջ աս երկու համեստ մարդոցը պէս ճամբորդներ կային երկնային քաղաքը ճանապարհորդող . ու Ախեղզերուղը՝ Պղտղեոնն ու Հէգեոնը իրենց ընկերներուն հետ մէկտեղ ան ճամբորդներուն ուրքին հասնելնին խնամալով թէ անոնց երկնային քաղաքն երթալու ճամբան աս Ընծայութեան քաղաքին մէջէն կ'երթայ , աս տեղը տօնավաճառ մը հաստատել խորհեցան . տօնավաճառ մը՝ որուն մէջ ամէն տեսակ ընծայութիւնները ծախուի , ու բոլոր տարին տեւէ : Ասոր աս տօնավաճառին մէջ ամէն աս կերպ ապրանքներ կը ծախուին . ինչպէս են՝ տուն , կալուածք , արհեստ , պաշտօն , պատիւ , իշխանութիւն , պատուանուն , երկիր , թագաւորութիւն , ցանկութիւն , զուարճութիւն , և ամէն տեսակ հաճոյք՝ ինչպէս են պոռնիկ՝ կնիկ՝ երիկ՝ զաւակ՝ տէր՝ ծառայ՝ մարմին՝ հոգի՝ արծաթ՝ ոսկի՝ մարգարիտ՝ անդամանդ՝ քար , և ի՛նչ ըսես որ չծախուիր հոն :

Այսպէս ի զատ աս տօնավաճառին մէջ ամէն տեսակ չարութիւն ամէն տեսակ աչք կապող՝ խաբեբայ՝ զբօսանք , խաղ , ծաղրածու , խեղկատակ , անզգամ , սրիկայ :

Կան հոս մէկը առանց ստակի կրնայ տեսնել անհնարին չար գողութիւն՝ սպանութիւն՝ շնութիւն՝ սուտ երդում ընողներ :

Նոյնիսկ որ ուրիշ պզտիկ տօնավաճառներուն մէջ զանազան թաղեր կամ փողոցներ կան յատուկ անուններով՝ ուր որ այս ինչ և այն ինչ ապրանքը կը ծախուի , այսպէս հոս ալ աս տօնավաճառին ապրանքները շատով դանուելու համար յատուկ տեղեր՝ թաղեր՝ փողոցներ կան :

Ըսոր մէջն է Երիսանացւոց Թաղը , Գաղղիացւոց Թաղը , Իտալացւոց Թաղը , Սպանիացւոց Թաղը , Գերմանացւոց Թաղը *, ուր որ զանազան ունայնութիւններ կը ծախուին : Եւ ինչպէս որ ուրիշ տօնավաճառներուն ամէն մէկին մէջ մէյմէկ տեսակ ապրանք ուրիշներէն շատ կը գտնուի , այսպէս ալ աս տօնավաճառիս մէջ Հռովմի ապրանքն ու անոր առուտուրը շատ յաջողակ է • միայն մեր Ընդդիմացւոց ազգը քանի մը ուրիշ ազգերու հետ զզուանք մը ունեցան անոր ապրանքներուն վրայ † :

Երբ՝ ինչպէս որ ըսի , երկնային քաղաքն երթալու ճամբան ձիշտ աս քաղաքին մէջէն կ'անցնի , ուր որ աս մեծ տօնավաճառը բացուած է • և ան՝ որ հոն երթալ կ'ուզէ ու աս քաղաքէն չանցնիր , հարկաւ աշխարհէն դուրս կելլելու է : ա Կորնթ • ե • 10 : Ինչմաններուն Ինչմանը հոս եղած առներն աս քաղաքին մէջէն անցաւ գնաց իր երկիրը , ու ան ալ տօնավաճառի օր մը : Եւ ինչպէս որ կը կարծեմ , Ռէհղեբուղը՝ աս քաղաքին դլխաւոր իշխանը զինքը հրաւիրեց իր ունայնութիւններէն ծախուձառնելու , մանաւանդ թէ տօնավաճառին իշխանն ընել ուզեց զանիկայ՝ թէ որ քաղաքին անցած առներն զինքը պատուէր : Եւ մանաւանդ անիկայ այսպէս պատուաւոր մէկն ըլլալուն համար՝ Ռէհղեբուղը վողջոյն վողջոյ պատրաստուց զինքը , ու քիչ մը առներն մէջ աշխարհի բոլոր թագաւորութիւնը ցոյց տուաւ անոր՝ որ եթէ հնար է հրապուրէ ան օրհնեալ անձը՝ որ իր ունայնութիւններէն քիչ մը բան ծախու առնէ : Բայց անիկայ ան ապրանքներուն վրայ միտք չդնելնալով՝ աս ունայնութիւններուն մինչև անգամ ստակ մը չտուաւ՝ քաղաքը ձգելց գնաց : Մատթ • ե • 8 , 9 : Ղ—է • ե • 5–7 : Աւստի աս տօնավաճառը հին բան մըն է երկար ժամանակէ ի վեր հաստատուած , և շատ մեծ :

Երբ աս ճամբորդները՝ բսանիս պէս հարկաւ աս տօնավաճառին մէջէն անցնելու էին : Շատ աղէկ • այսպէս բրին անոնք • բայց ահա իսկոյն տօնավաճառին մէջ մտած-նուն պէս , տօնավաճառին բոլոր ժողովուրդն իրար անցան , և բուն քաղաքն ալ սեպէ թէ աղմուկի մէջ ընկաւ ասոնց վրայով • ու աս բանս քանի մը պատճառներու համար եղաւ : Ուանգէ ,

Նախ՝ Ա՛անապարհորդներն ան տեսակ հագուստով հագուստով էին՝ որ ան տօնավաճառին մէջ առուտուր ընողներուն բոլորին հագուստին տարբեր էր : Աւստի բոլոր ժողովուրդը մեծապէս ապշած ասոնց վրայ կը նայէին • ոմանք կ'ըսէին թէ խելագատակ են անոնք , ոմանք թէ յիմար են , և ոմանք թէ օտարական մարդիկ են : Յոբ • իբ • 4 : ա Կորնթ • ե • 9 :

Երկրորդ՝ Ինչպէս որ անոնց հագուստին պատճառաւը զարմանքի մէջ ինկան , այնպէս ալ անոնց խօսակցութեան պատճառաւը • քանզի բիչերը կը հասկընային անոնց ըսածը : Ասոնք՝ ի բնէ Ուանանու լեզուն կը խօ-

---

* Պէնեան որ Ընդդիմացւոց համար գրեց իր դիրքը , միայն այսչափ Թաղէր կը թուէ • բայց կարդացողը կրնայ ինքնիրմէն աւելցընել նաև Հունաց Թաղը , Տանիկաց Թաղը , Պարսկաց Թաղը , Ընթացւոց Թաղը , Հայոց Թաղը , և Ռուսաց Թաղը :

† Սակայ կը նշանակէ Հռովմէական Եկեղեցւոյն աւելորդապաշտութիւնները , որոնցմով մէկը իրրև թէ վճխանակութեամբ առուտուրի կը մանէ Աստուծոյ հետ , կարծելով թէ փրկութեան համար քանի մը ուխտ ու դաշինքներ ընելովը երկինք մտնելու իրաւունքը ծախու կ'առնէ , իր բարեգործութիւններովը երկինքը կը ստանայ , ու բուն իր հնազանդութիւնովը արդարութիւնը կը գնէ • բայց ճշմարտապէս ասիկայ միայն իր սեփականութիւնը կը բարձրացնէ , ու Քրիստոսի կատարած գործն ու անոր փառքը կը նուաստացընէ : Սիմա՛ որ աս ամբարտաւան՝ ու Սուրբ Գրքերէն դուրս եղած կարծիքները մեծապէս տիրապետած են մէջերնիս :

սէին * : Հայց ժօնաւաձառին ժողովուրդն աս աշխարհիս մարդիկներն էին : Ըստ ժօնաւաձառին մէկ ծայրէն մինչև միւսը ասոնք անոնց և անոնք ասոնց Հարբարոս կը թուէին : ա Կորնթ. ե. 7, 8 :

Երրորդ՝ Հայց վաճառականները մեծապէս խայտառակ ընողն ան էր՝ որ աս ճամբորդները ամենևին բանի տեղ չտեսեցին անոնց ապրանքները : Մինչև անգամ անոնց վրայ նայելու փափաք չունէին . ու թէ որ կանչուէին բան մը ծախու առնելու , ասոնք իրենց մտածին ականջներնուն դնելով կը կանչէին , Դարձիր իմ աչքերս , որ մի տես բան չտեսնեն . Սաղմ. ճէ. 37 . ու դէպ ի վեր նայելով կ՚ըսէին Թէ իրենց տուբեառն ու վաճառքը երկինքն է † : Փիլպ. գ. 20, 21 :

Ահեն ալ աս մարդոցը ընթացքը տեսնելով՝ դէմերնին ելլաւ ու ծաղրաբանութեամբ իրենց կը զրուցէր . Ո՞նչ կ՚ուզէք գնել : Հայց անոնք ծանրութեամբ անոր վրայ նայելով ըսին . Մենք ճշմարտութիւն կը գնենք ‡ . Եասի .

---

* Վանան օրինակ էր երկնից . ու Վանանու լեզուն կը նշանակէ բարեպաշտական խօսակցութիւններ :

† Երբեք բան կայ՝ որ աշխարհս չիրնար տանիլ՝ անոնք քրիստոնեի մը վրայ տեսնել : Նախ՝ անոր հագուստը . այսինքն՝ Քրիստոսի արդարութիւնովն արդարանալու իր դաւանութիւնը : Երկրորդ՝ իր լեզուն . այսինքն՝ ինչ որ կրնայ խօսիլ ան մեծամեծ բաներուն վրայ որ Աստուած իր հոգւոյն համար ըրաւ : Երրորդ՝ իր խորութիւնը՝ ինչպէս որ անոնք կը կոչեն . այսինքն՝ անոնց մտածի ու միջամտական զործոցը չհասնելը : Ես պատճառաս հաւատացեալները՝ թէ որ իրենց դաւանութեանը մէջ հաստատ ու շիտակ կենան , զարմանքի ու ծիծաղի ենթակայ կ՚ըլլան . և մանաւանդ անողոքմտաբար քամահրուելու , ու երբեմն ծեծուելու՝ բանտարկուելու՝ աքսորուելու՝ և մինչև սպանուելու անգամ անոն ունենալու են :

‡ Ո՞նչ նորանշան պատասխան է աս . ի՞նչ կը նշանակէ աս խօսքը : Ասով ըսել կ՚ուզեն Թէ իրենք՝ ոչ կը

իջ. 23 : Ասիկա պատճառ մը եղաւ ու սկսեցին ևս աւուրեալ նախատել ան մարդիկը . ոմանք ծաղր կ՚ընէին , ոմանք կը քամահրէին , ոմանք նախատանքով կը խօսէին , և ոմանք ուրիշներուն կը կանչէին որ ծեծ տան անոնց : Վերջապէս ժօնաւաձառին մէջ բանն աղմուկի և մեծ խռովութեան դարձաւ , մինչև որ բոլոր կարգը խանգարեցաւ :

Ես միջոցին ժօնաւաձառին իշխանին խոհին լուր եկաւ . ու ան շուտով իջաւ՝ և իր խիստ հաւատարիմ բարեկամներէն քանի մը հոգի որոշեց որ աս մարդիկը բռնեն ու քննութիւն ընեն անոնց վրայ , որոնց պատճառաւը ժօնաւաձառը գրեթէ տակնուվրայ եղած էր : Ըստ քննութեան բերուեցան մարդիկը , ու դատաւորները հարցու-

---

վանան ու ոչ կ՚ամչնան խոստովանելու իրենց հոգևներուն վտառած ան մի միայն առարկան , այսինքն Ա՛շմարտութիւնը : Ասով լմնցիր Թէ բոլոր աշխարհ որ չարութեան մէջ է , ստութիւնով կը խաբուի , ու սուտերուն հօրը խաբէութեանը ենթակայ եղած է : Ասոր հակառակ բոլոր Քրիստոսի հաւատացողները կ՚ըսուին Թէ Ա՛շմարտութենէն են : ա Յովհ. գ. 19 : Պիտեն ու կը հաւատան ան մեծ ճշմարտութեանը՝ որն որ Աստուած երկինքէն խօսեցաւ , Թէ " Ասիկա է իմ սիրելի Որդիս , որուն հաւներ եմ " : Մատթ. ե. 17 : Իրենց բոլոր յոյսերուն հիմն ան ճշմարտութիւն է , Թէ Յիսուս Աստուծոյ Որդին է , ու մեր մի միայն Փրկիչն է . ու իրենց վտառած մեծ առարկան առաւել քան զառաւել անոր ծանօթանալն է , որն որ կը ջանան ձեռք ձգել աշխատութեամբ՝ ջանքով ու ծախքով , բոլոր ուրիշ բերկրութիւններն ու հեշտութիւնները ուրանալով : Ասոր համար աշխարհ կ՚ատէ զանոնք , ու Սատանան՝ որ թշնամի է աս ճշմարտութեանը , աշխարհ անոնց դէմը կը յարուցանէ , ինչու որ Քրիստոսի Տեառն մերոյ ըսածին պէս՝ անոնք " Աշխարհէ չեն , ինտոր որ ես աշխարհէ չեմ " : Յովհ. ժէ. 16 :

ցին Թէ ուրիշ եկեր են , ուր կ'երթան , ու ինչ կ'ընեն ան տեղ այսպիսի անսովոր հաղուստով : Մարդիկն ալ անոնց ըսին՝ Թէ իրենք աշխարհի մէջ օտար և պանդուխտ են , ու կ'երթան իրենց բուն երկիրը՝ որ է երկնաւոր Երուսաղէմը : ԵԲՐ • ԺԱ • 13–16 : Ու Թէ՝ իրենք ոչ քաղաքին մարդոյն ու ոչ վաճառականներուն պատճառ մը տուած են դիրենք այսպէս բնաբարելու և իրենց ճամբային արգիլելու , միայն Թէ ան կրնայ ըլլալ պատճառը որ երբ մէկը հարցուց իրենց Թէ ինչ պիտի գնեն , իրենք պատասխան տուին Թէ ճշմարտութիւն պիտի գնեն : Ասոր անոնք որ դիրենք քննելու դրուած էին , չէին հաւատար Թէ ուրիշ բան ըլլան անոնք՝ այլ խնդիր ու խելառ * , կամ Թէ ծնծաղաճառին մէջ ամէն բան տանուտէրոյ ընելու համար եկած մարդիկ : Ուստի բռնեցին ծեծելին անոնք՝ ու ցեխով շաղախեցին , ու յետոյ վանդակապատ բանտի մը մէջ դրին , որպէս զի ծնծաղաճառին բոլոր մարդոցը խայտառակ ըլլան :

Երդ՝ ատոնց մէն մեացին անունք , ու ո և իցէ մարդու ծաղրաբանութեանը՝ չարութեանը և վրէժխնդրութեանը նեղթակայ եղան . մինչև անգամ՝ ծնծաղաճառին իշխանն ալ բոլոր իրենց պատահածներուն վրայ կը խնդար : Ասոնց մարդիկը համբերութիւն ընելով , ու բամբասանքի տեղ

* Ծանր որ բան մը չունինք վրանիս որ որոշէ մեզ աշխարհիս ուրիշ մարդոցմէն որ չարութեան մէջ են , ու անոնց պատճառաւը կ'ատեն ու կ'անարգեն մեզ , հաստատելու պատճառ չունինք Թէ մենք Քրիստոս Յիսուսով նոր արարած եղած ենք : Ծանր որ մենք Քրիստոսինն ենք՝ Քրիստոսի համար յիմար ըլլալու ու խելացիներ համարուելու ենք անոնցմէ որ չեն ճանչնար զՔրիստոս . քանդի Թէ որ կենդանի ենք Քրիստոսի համար , պիտի խաչուինք աշխարհի համար : ‘‘Այլ ձեզի՝ երբոր մարդիկ ձեր վրայով աղէկ խօսին’’ ըսաւ Քրիստոս : Ղ•Ա • Ի • 26 :

չդամբասելով՝ հապա անոր հակառակը օրհնելով , ու դէշ խօսքերուն դէմ բարի խօսելով , ու եղած վնասներուն տեղ մարդասիրութիւն ցուցընելով , ծնծաղաճառին մէջ քանի մը հոգի՝ որոնք մնացած ուրիշ մարդոցմէն աւելի խոհական և անոնցմէ պակաս նախապաշարեալ էին , սկսելին սաստիկ և մեղադրել ան ցած մարդիկը իրենց ան մարդոցը ըրած անընդհատ բռնաբարութեանը համար * : Ուստի միւսները սրտմտութեամբ անոնց վրայ յարձակեցան՝ բանտարկեալներուն նման դէշ մարդիկ սեպելով զանոնք , և ըսելով՝ Թէ միւսներուն դաշնակիցները կ'ելլան , և անոնց դժբաղդութեանը մասնակից պիտի ըլլան :

Պատասխան տուին անոնք՝ Թէ իրենց գնոցածին նայելով , անոնք հանդարտ և զգաստ մարդիկ են , ու մէկու մը վնասելու միտք չունին . և իրենց ծնծաղաճառին մէջ առաւօտուբ ընդունելին շատերը կան՝ որ առաւել ևս արժանաւոր են բանտարկուելու , քան Թէ ան իրենց բռնաբարած մարդիկը : Այսպիսով շատ կէրպ խօսքեր անցնելէն ետև իրենց մէջ (որ ատոնց բանտարկեալները շատ խմաստութեամբ և զգաստութեամբ կը վարուէին անոնց առջին ,) սկսելին ծեծկռտիլ իրարու հետ , և մէկզմէկու վնասելին :

Հետ ասոր երկու խելօք մարդիկը նորէն իրենց քննիչներուն առջև բերուեցան , ու հոն ամբաստանուեցան՝ Թէ

* Ուշադրութիւն տարբեր կարծիքներ ունի ճամբորդ քրիստոնեաներուն վրայ : Քրիստոնէին վարքն ու կենցաղավարութիւնը քանի մը չարագործ մարդոց ծաղրարժանութիւնները կը պատանձեցնէ , ու երբեմն անոնցմէ մէկ քանիները կը շահի որ Քրիստոսի հետևին : Ով ճամբորդներ՝ զգուշացէք ձեր կեանքին՝ ձեր ընտանութեանն ու վարքին որ կը ցուցընէք աշխարհիս մարդոցը , որոնք բոլոր տարին Աստուածութեան Տնտեսվածառը բաց կը պահեն :

ծննդավայրին մէջ եղած վերջին աղմուկին իրենք յարուցած են : Ըստպէս՝ չարաչար ծեծ քաշելին անոնց , ու շղթաներով կապելին և ծննդավայրին մէջ վեր վար պտըտցուցին ուրիշներուն օրինակ և վախ ըլլալու համար , որ չըլլայ թէ ոմանք անոնց կողմնակ խօսին՝ կամ անոնց յաղթին : Սակայն և այնպէս Կրիստիանոսն ու Հաւատարիմը աւելի խիստ թշնամութեամբ վարուելցան , ու իրենց վրայ ձգուած նախատինքն ու խայտառակութիւնը այնպէս հզօրութեամբ ու համբերութեամբ ընդունեցին , որ ծննդավայրին մէջի մարդոցմէն խել մը հոգի իրենց կողմը շահեցան , (Թէպէտ և մնացած ուրիշ մարդոցը հետ բաղդատելով քիչ էին անոնք) : Ան բանը միւս կողմն առաւել ևս բարկութեան մէջ ձգեց . մինչև որ աս երկու մարդիկն սպաննել վճռեցին անոնք : Ուստի սպառնալիք մը հանելին՝ թէ ո՛չ բանտն ու ոչ չղթաները հերիք են անոնց . հապա իրենց ըրած գործերուն համար ու ծննդավայրին մարդիկը խաբելնուն համար պէտք է որ մեռնին :

Ան առնը նորէն բանտը խրկուեցան մինչև որ բանն աղէկ մը որոշուի : Ուստի ներս դրին զանոնք՝ և կոճղերու մէջ ամուր մը պնդեցին :

Երբ՝ անոնք աս տեղը իրենց հաւատարիմ բարեկամին Հաւատարմիէլին լսածնին նորէն միտքերնին բերին , ու իրենց պատահելու բաներուն վրայով անոր յառաջմանէ զգուշացնելնիը աւելըր հաստատուեցան իրենց բռնած ճամբուն ու քալած նեղութիւններուն մէջ : Հին սկսեցին իրար մխիթարել և՝ թէ որուն վիճակին որ խլնայ մեռնիլ , ան պիտի ունենայ լաւագոյն մասը : Յուբաքանչիւրը գաղտուկ կը բաղձար՝ թէ ինք ան պատիւն ունենայ : Հայց սակայն իրենք զիրենք աւելն բանները կարգադրողին աւելի մնաստ ածօրհնութեանը յանձնելով , մեծապէս գոհութեամբ մնացին իրենց եղած վիճակին մէջ , մինչև որ ուրիշ կերպով բանը որոշուի :

Պահք որ յարմար առնն մը որոշուած ըլլալով՝ դուրս հանելին զանոնք իրենց դատը տեսնելու , ու անոնք դատապարտելու : Երբոր ժամանակը հասաւ՝ թշնամիներուն առջև բերուելցան և ամբաստանուելցան : Պատասխանին անունն էր Յէհան Խարխատակ : Իրենց վրայ եղած ամբաստանութեան գրերն իրօք մի և նոյն էին , թէպէտ և քիչ մը տարբեր էին ձևով : Այսկէս էր ան գրերուն մէջ պարունակուածը : ''Ան մարդիկը առուտուրին թշնամի ու խանգարիչ են . քաղաքին մէջ աղմուկ ու երկպառակութիւն ձգեցին , ու իրենց ամենաշիտասակար կարծիքներուն դարձուցին ժողովուրդին մէկ մասը՝ մեր թագաւորին օրինացը անարգութիւն ընելու համար'' * :

Ան առնը Հաւատարիմն սկսաւ պատասխան տալ , թէ ինք միայն ան բանին դէմ հակառակ կեցայ՝ որ ինքզինքը խիստ բարձրերէն բարձրացնոյն եղողին դէմ հակառակ դրեր էր : Ու ան՝ որ աղմուկ յարուցանելու վրայ կը խօսիք , ես այդպէս բան չեմ ըներ՝ բուն ինքս խաղաղասէր մարդ ըլլալով : Ու անոնք որ մեր կողմը դարձան , մեր ճշմարտութիւնն ու անմեղութիւնը տեսնելով դարձան . որոնք միայն չարագոյնէն լաւագոյնի դարձած են . Ու ան՝ որ թագաւորին վրայ կը խօսիք , որովհետև ինք Ռէհոզեբուդն է մեր Տէրոջը թշնամին , ես բանի տեղ չեմ համարիր ո՛չ զինքը և ո՛չ բոլոր իր հրեշտակները :

---

* Նիկոզեցւոյ հաստատութենէն ի վեր ամէն դարերու մէջ հալածանք որ ըլլայ , աս պատճառանքը կը գործածուի , Քրիստոնէութեան պաշտին քարոզիչներուն վրայ դրուած ամբաստանութիւն էր՝ Ասոնք ան մարդիկն են որ աշխարհս տակնուվրայ ըրին : Յամէն դարու մէջ բարի մարդիկ չարախօսութիւն կրելով՝ խռովարար , ապստամբ , ընկերութեան խանգարիչ , ու Պայսեր թշնամի կոչուեցան : Նիկոզեցական պատմութեան մէջ շատ այսպիսի օրինակներ կը գտնենք :

Ըն առնը մունետիկ մը ելաւ թէ անոնք որ առնանը կայսող բանտարկեալին դէմ իրենց ատրոջը թագաւորին կողմանէ բան մը ըսելիք ունին՝ իսկոյն երեան ելլեն , ու իրենց վկայութիւնը տան : Ուստի երեք հատ վկաներ ներս մտան , այսինքն՝ Ղևախանձոտը , Մնապաշտն ու Քարադահաճոյն : Երբ հարցուեցաւ առնոց՝ թէ արդեօք առնանը կայսող բանտարկեալը կը ճանչնան , ու անոր դէմ ի՞նչ ըսելիք ունին իրենց ատրոջը թագաւորին կողմանէ :

Ըն ժամանակը Ղևախանձոտը յառաջ եկաւ ու այսպէս սկսաւ խօսիլ . Տէր իմ , ես ան մարդը շատ առնեմ ի վեր կը ճանչնամ , ու առ արդարակորով առնանին առջևը երդումով կը վկայեմ , թէ ան . . . .

Դատաւորը . Կեցիր — երդում ընել տուէք իրեն :

Ուստի երդում ընել տուին , և յետոյ ըսաւ . Տէր իմ , առ մարդը՝ թէ և ըստ երևութին զովելի անուն մը ունի , բայց մեր երկրին մէջ ամենեն անարդ մէկն է . ինք ոչ թագաւորն ու ոչ ժողովուրդը՝ ոչ օրէնքն ու ոչ սովորութիւնը կը սեպէ , հապա բոլոր կրցածը կ՚ընէ որ առիթ մարդիկ իր մէկ քանի ապստամբական գաղափարներուն դարձընէ , որոնք ինք ընդհանրապէս հաւատոյ և սրբութեան սկզբունքներ կը կոչէ : Ու յատկապէս ես ինքս անգամ մը իրմէն լսեցի որ կը հաստատէր՝ թէ Քրիստոնէութիւնն ու մեր Ազնիւութեան քաղաքին սովորութիւններն ամենևին հակառակ են իրարու , ու չեն կրնար միաբանիլ : Այ ըսելով՝ տէր իմ , ինք ոչ միայն մեր զովելի դործքերը մէկէն կը դատապարտէ , հապա մեզ ալ որ անոնք կը դործենք :

Երբ Դատաւորն ըսաւ անոր . Ուրիշ բան ալ ունի՞ս ըսելու :

Ղևախանձոտ . Տէր իմ , շատ բաներ ալ կրնայի ըսել , միայն թէ առնանին ձանձրութիւն տալ չեմ ուզեր : Բայց

թէ որ հարկաւորի՝ մեւս պարտականէն իրենց վկայութիւնը տալէն եւս ասոր կեանքը վերցընելու համար բան մը պահ կաս չընալու համար ես իրեն հակառակ իմ ունեցած վկայութիւնս կը շարունակեմ ։ Այսպէս հրաման եղաւ իրեն որ մեկդի կանգնի * ։

Ան առենը Անապաշտը կանչեցին , ու ըսին իրեն որ առեանը կայծող բանտարկեալին նայի ։ Հարցուցին ևս թէ ինչ կրնայ զրուցել անոր դէմ՝ իրենց տէրոջը՝ Թագաւորին կողմանէ ։ Հետոյ երդում ընել տուին իրեն . ու այսպէս ան սկսաւ ։

Անապալա . Տէր իմ , ես աղէկ մը ծանօթութիւն չունիմ աս մարդուն հետ , ոչ ալ կը փափաքիմ ասկէ առնել ծանչնալ գինքը . սակայն անցեալ օր իր հետը քանի մը բան խօսելէս առ գիտեմ՝ որ ինք շատ անօրէն մէկն է . քանզի ան օրը իր հետը խօսելով լսեցի իրմէն որ կ՚ըսէր՝ թէ մեր կրօնքը ոչինչ է , ու այնպիսի կրօնք մըն է՝ որով մէկ մարդ մը ամենևին չկրնար հաճոյանալ Աստուծոյ ։ Ձեր տէրութիւնն աղէկ գիտէ՝ տէր իմ , թէ աս իր զրուցածէն հարկաւ ինչ կը հետևի . այսինքն՝ թէ մենք տակաւին պարապ տեղ պաշտօն կը մատուցանենք , ու տա-

---

* Նախանձութիւնը Սատանային յատուկ բնաւորութիւնն է ։ Մնական է ան մեզի ամենուս ալ ։ Հայց աս աշխարհիս որդիքը Աստուծոյ որդուոյը վայելած հոգևոր բարիքներուն օտար ըլլալով՝ ինչՀու համար պիտի նախանձին անոնց վրայ ։ Իրենք ոչ կ՚ուզեն ան բաները՝ ոչ ալ փափաք մը ունին անոնց համար , հապա ծաղր կ՚ընեն ու կ՚արհամարհեն զանոնք ։ Ասով յայտնի է Սատանային բուն իսկ ոգին ու բնաւորութիւնը ։ Ին նախանձեցաւ Քրիստոսի վրայ՝ անոր Աստուծոյ Որդին ըլլալուն համար . ու գրդռեց Յուդան մատնել զանիկայ . Հրեաները նախանձի համար մատնեցին զանիկայ . Սարկ . իե . 18 . ու նոյն իսկ ոգին է որ Սատանային բոլոր որդիքը Աստուծոյ որդուոյը դէմ կը գրդռէ ։

կաւէն մեր մեղքերուն մէջն ենք , և վերջապէս պիտի դա-տապարտուինք : Ես ահա ասիկայ է իմ ըսելիքս * :

Սկիզ եւս Արդահաճոյին երդում ընել տուին , ու հրամայեցին որ առեւանը կայտող բանտարկեալին դէմ ի-րենց տէրոջը թագաւորին կողմանէ ինչ որ գիտէ խօսի :

Աթրդահաճոյ . Տէր իմ , և դուք ալ պարոնայք , ես շատ առենէ ի վեր աս Թշուառականը գիտեմ . ու այն-պիսի բաներ խօսիլը լսեցի իրմէն , որ արժան չէ խօսուելու : Վրանէն ինք մեր վեհափառ թագաւորը Ռէհզներուը ծաղր կ'ընէր , և նախատանօք կը խօսէր անոր արժանապատիւ բարեկամներուն վրայ , որոնց անուններն են՝ Իշխան Հէն Մարդ , Իշխան Մարմնաւոր Հաճութիւն , Իշխան Հեշ-տասէր , Իշխան Անախտութիւն , Իշխան Յանկասէր , Իշխան Ագահութիւն , բոլոր մեր մեծացած ազնուական-ներով . ու բաւ եւս՝ որ եթէ կարելի ըլլար որ ամէն մար-դիկ իր միտքն ունենային , աս ազնուականներուն մէկը պիտի չմնար քաղաքին մէջ : Սակէ ի զատ չվախցաւ ձեզ ալ կշտամբել՝ տէր իմ , որ հիմա իրեն դատաւոր

* Անապաշտութիւնը կամ սուտ բարեպաշտութիւնը դառնագոյն թշնամի է Քրիստոսի ճշմարտութիւններուն ու անոր աշակերտներուն : Անապաշտին վկայութիւնը մէկ կողմանէ խիստ ճշմարիտ է . քանզի ինչպէս որ օրի-նականները Քրիստոսի վարդապետութեանը վրայ ըսին՝ ‘‘Այ մարդս՝ աս խօսքերը զզուելով՝ մեզ ալ վար կը գնահատէ’’ , Ղուկ . ԺԸ . 45 , այսպէս ալ սուտ բարե-պաշտները որոնք ծխելու՝ արարողութիւններու ու սուտ-բաներ բաներու վրայ հաստատուած են , ոգւով չսիլ կը վերաբերին անոնց վրայ՝ որոնք հոգիով Աստուած կը պաշ-տեն , Քրիստոս Յիսուսով կը պարծենան , ու մարմինի վրայ չէ պարծանքնին : Փիլպ . գ . 3 : Ընտիսի վարքը անհնարին նախատինք կը թափէ մարմնաւոր մարդոց բոլոր պատահմունքներուն՝ վարդապետութիւններուն ու մնա-պաշտութիւններուն վրայ :

կարգուած է , ամբարիշտ սրիկայ մը կոչելով ձեզ հան-դիման ուրիշ մարդու քսելով վրանիդ՝ որով կը շաղախէք նաև քաղաքին ազնուականներէն շատերը * :

Երբոր աս Արդահաճոյն իր պատմութիւնը լմնցուց՝ Դատաւորն իր խօսքը առեւանը կայտող բանտարկեալին դարձուց՝ ըսելով . Ա՛վ ուրացող՝ հերետիկոս՝ ու քու տէրոջդ դէմ մատնութիւն ընող , լսեցի՞ր թէ աս արժա-նահաւատ պարոններն ինչ կը վկայեն քու վրայդ :

Հաւատացեալ . Հրաման ունի՞ք որ ես ալ քանի մը բան խօսիմ ինքզինքս պաշտպանելու :

Դատաւոր . Կ'ուզամ , դուն անզգամ , արժանի չես՝ ալ ապրելու , հապա խկդկն եղած տեղդ սպանուելու : Բայց ամէն մարդ՝ քու վրայդի ցուցուցած մեր ազնուաբարոյու-թիւնը տեսնելու համար , լսենք նայինք՝ ա՛լ անպիտան ուրացող՝ ինչ ունիս ըսելու :

Հաւատացեալ . Նախ՝ պարոն Նախանձոտին խօսածին պատասխան աս կ'ըսեմ՝ թէ ես ուրիշ բան չխօսեցայ , հապա աս՝ թէ ինչ կանոն , կամ օրէնք , կամ սովորու-թիւն , կամ ժողովուրդ՝ որ բոլորովին հակառակ է Աս-տուծոյ խօսքին , նոյնը քրիստոնէութեան ալ բոլորովին հակառակ է : Թէև որ ծուռ բան մը խօսեցայ ասոնց՝ ցու-

* Աղըրմելի մեղաւորը խակոյն որ կ'ըսէ , թէ՝ Տէր՝ քեզի զատ ուրիշ մեկը չեմ գիտեր , ու քու անունդ կը դաւա-նիմ , Նաայ . իլ . 13 , աշխարհիս կամակատար Արդա-հաճոյները միշտ պատրաստ են անոր դէմը վկայելու թէ աշխարհիս իշխանին դէմ կը խօսի աս մարդը : Ես ասի-կայ բարի վկայութիւն մըն է . անիկայ ստանալու համար ապրելու՝ ու անոր պատճառաւ մեռնելու արժանաւոր բան մըն է : Թէև որ մենք Քրիստոսի ճշմարիտ աշակերտներն ենք , պարտաւոր ենք իրեն պէս վկայութիւն տալ աշխար-հիս համար՝ թէ անոր գործերը չար են , ու աշխարհը ա-նոր պատճառաւ պիտի ատէ մեզ : Յովհ . ե . 7 :

ցուցէք ինձի իմ սխալմունքս , ու ես պատրաստ եմ հոս ձեր առջևը իմ խօսքս ետ առնել ։

Երկրորդ՝ պարոն Անապաշտին խօսածին ու իր ինձի դէմ ըրած ամբաստանութեանը վրայով կ՚ըսեմ Թէ՝ ես միայն աս ըսի , Թէ Աստուած պաշտելու համար Աստուածմէ տրուած հաւատք մը պէտք է • բայց սակայն առանց Աստուծոյ կամացը աստուածային յայտնութեանը , աստուածային հաւատք չկրնար ըլլալ ։ Ուստի աստուածային պաշտամունքին մէջ ինչ որ կը խօթուի՝ որ համաձայն չէ աստուածային յայտնութեանը , ուրիշ կերպով չկրնար ըլլալ՝ բայց եթէ մարդկային հաւատքով , որն որ չկրնար օգտակար ըլլալ յաւիտենական կենաց ։

Երրորդ՝ պարոն Մարդահաճային ըսածին վրայով՝ կ՚ըսեմ Թէ , (ձգելով ան խօսքերը որ ըսուեցաւ Թէ ծաղր ըներ եմ և ուրիշ անոր նման բաներ ,) աս քաղաքին Թագաւորը բոլոր իր խառնիճաղանճ ամբոխովը՝ իր պաշտօնեաներովը՝ որոնց անունը տուաւ ան պարոնը , աւելօք կը յարմարին դժոխքը բնակելու քան Թէ աս քաղաքին ու երկրին մէջ ։ Ու արդ՝ Տէրը ողորմութիւն ընէ իմ վրաս * ։

Ըն ատենը Դատաւորը Հ՚ուրիին † դարձուց խօսքը

(որոնք բոլոր ժամանակը հոն կային էին լսելու և քննելու ,) ու ըսաւ • Ո՛վ պարոնները , կը տեսնէք աս մարդը՝ որուն վրայով այսչափ մեծ աղմուկ եղաւ քաղաքիս մէջ ։ Լսեցիք նաև ինչ որ աս արժանահաւատ պարոնները իրեն դէմ վկայեցին • լսեցիք և իրեն պատասխանն ու խոստովանութիւնը ։ Ուստի հիմա ձեր քաջութեանը կ՚ինայ անկիրայ կամելը կամ անոր կեանքն ազատելը ։ Բայց ես տակաւին արժան կը սեպեմ մեր օրէնքին վրայով ձեզի տեղեկութիւն մը տալ ։

Անձն Փարաւոնին՝ մեր Թագաւորին ծառային օրովը կանոն մը եղաւ՝ որ օտար հաւատք ունեցողները չբազմանալու ու իրմէն զօրաւոր չըլլալու համար անոնց արու զաւակները դեռը նետուին ։ Ելք ա • 22 ։ Կանոն մըն ալ մեծն Նաբուգոդոնոսորի օրովն եղաւ՝ որ ան ալ անոր ծառաներէն էր , Թէ ով որ չհնազանդութիւն չընէ իր ոսկի պատկերին , վառած հնոցին մէջ նետուի • Դան • ե • 6 ։ Ուրիշ կանոն մըն ալ Դարեհի օրովն եղաւ որ , ով որ աստն մը իրմէն զատ ուրիշ Աստուծոյ մը պաշտօն մատուցանէ , առիւծներուն դուրը նետուի ։ Դան • ե • 7 ։ Հիմա աս ապստամբը աս օրէնքներուն սկզբունքները կոտրեց՝ ոչ Թէ խորհրդով միայն որ ան ալ անտանելի բան է , հապա նաև խօսքով ու գործքով ալ որ հարկաւ անտանելի բան պիտի ըլլայ ։ Փարաւոնին օրէնքը չարիքն արգիլելու մտօք եղած էր՝ որ աստն տակաւին չարիք մը երևան չէր ելած , բայց հոս չարիքն երևան ելած է ։ Երկրորդին ու երրորդին նկատմամբ կը տեսնէք որ ինք մեր կրօնքին դէմ կը հակառակի • ու Թագաւորին դէմ գործած իր յանցանքին համար՝ ոյն որ ինք խոստովանեցաւ , մահով մեռնելու արժանաւոր է ։

Ըն ատենը տասներկուքները դուրս ելան , որոնց անունները էին՝ Պարոն Կայր , Պ • Ընպիտան , Պ • Ջարասէր , Պ • Յանկասէր , Պ • Յոփակեաց , Պ • Կամակոր ,

---

* Այսկայ է քրիստոնէին տուած պատասխանն ու առ Աստուած ապաւինութիւնը ։ Երբոր ինք գիտէ Թէ ամբարիշտներուն աղիքը անողորմ են , Առակ • ժԲ • 10 , գիտէ ևս Թէ Աստուծոյ ողորմութիւնը մեծ է , ու Տէրոջը ձմարտութիւնը յաւիտեան կը մնայ ։ Սաղմ • ՃԺԷ • 2 ։

† Հ՚ուրի Jury կը նշանակէ տասներկու երդուեալ դատաւորներ՝ որոնք ատեանը կայնած մնիկ կ՚ընեն յանցաւորին դատաստանը , ու վերջը իրենք առանձին իրենց մէջ կը սկսին քննել դատը • և մինչև աս տասներկուքը իրենց մէջ չմիաբանին բանտարկելին յանցաւոր ըլլալուն վրայ , դատաւորը ինքնիրմին չկրնար դատապարտել ամբաստանեալը ։

Պ • Խարձրամիտ , Պ • Թշնամի , Պ • Սատանայ , Պ • Ընդհուպ-Թիւն , Պ • Լուսատեաց , և Պ • Ընհաշտելի • որոնց ամէն մէկը իրենց մէջ իր առանձին վէմիւը զըուցեց , ու յետոյ բոլորը մէկէն վճռեցին որ մնհապարտ Հանէն անիկայ Դատաւորին առջեւը : Ու նախ և առաջ իրենց մէջ Պարոն Սկզբը որ առաջնորդնէն էր , ըսաւ • Նա յայտնի կը տեսնեմ՝ որ աս մարդը հերետիկոս է : Յետոյ Պ • Ընպիտանն ըսաւ • Թող կորսուի այսպէս թշնամական երկրէս վըայէն : Այո՛ , ըսաւ Պ • Ազարաելը • քանզի երեսն անգամ տեսնել չեմ ուզեր : Ընկէ ետև Պ • Յանկաւէրն ըսաւ • Սիրտս բնաւ չկրնար քալել զինքը : Ա՛հ ալ ես , ըսաւ Պ • Յոխակեացը • քանզի ինք միշտ իմ բռնած ճամբաներս կը պահպանէր : Ինկէք կանել տանք , ինկէք կանել տանք տակից , ըսաւ Պ • Կամակորը : Թշնամական գծուծ մըն է , ըսաւ Պ • Խարձրամիտը : Իմ սիրտս ատոր վըայ կ'ուռի , ըսաւ Պ • Ազրութիւնը : Ազարագործ մէկն է , ըսաւ Պ • Սատանայը • Կախելը պզտիկ պատիժ է իրեն , ըսաւ Պ • Ընդհուպ-Թիւնը : Ինկէք անոր կեանքը վերցընենք մէջտեղէն , ըսաւ Պ • Լուսատեացը : Վերջը Պ • Ընհաշտելին ըսաւ • Թո՛ղ որ բոլոր աշխարհ ինծի տրուելու ըլլար , չէի կրնար իր հետը միաբանիլ • ուստի ինկէք շուտով մահապարտ հանենք զանիկայ :

Ըսածնուն պէս ըրին • ու հետևապէս իր դատապարտութեան վճիռն իսկոյն ելլաւ՝ թէ իր կեցած տեղէն իր ենթած տեղը տարուի , ու հոն ինչպէս խիստ անողորմ մահ մը որ կրնայ հնարուիլ , անով մեռցուի :

Ըսաւ դուրս հանեցին զինքը որ իրենց օրէնքին հրամայածին պէս ընեն իրեն • և առաջ տեղեցին զինքը , յետոյ ապտակեցին , անկէ ետև դանակներով իր միսը խոցոտեցին , յետոյ քարերով քարկոծեցին , վերջը իրենց սուրերովը ծակծկեցին , ու ամէնէն ետև ցիցին կապած

այրեցին մնխիր ըրին զինքը : Ահա այսպէս հասաւ Հաւատարիմը իր վախճանին * :

Հիմա տեսաք՝ որ ժողովրդոց բազմութեանը ետևը մէկ կառք մը և զոյգ մը ձի կայնած Հաւատարիմին կը սպասէին , որ (իր թշնամիները զինքը սպաննածին պէս) անոնց մէջ յափշտակուեցաւ , ու փողերու ձայներով ամենքուն մէջէն իսկոյն վեր տարուեցաւ երկինքին դրանը խիստ մեծ ճամբովը : Հապա Քրիստիանոսին քիչ մը թոյլ տուութիւն ըլլալով նորէն բանտը դրուեցաւ , ու ատեն մը հոն մնաց † Հապա ան՝ որ ամէն բաները կը կառավարէ , անոնց բարեկութեան զօրութիւնը իր ձեռքն ըլլալով այնպէս կարգի դրաւ , որ Քրիստիանոս ան անդամին անոնց ձեռքէն փախաւ , ու իր ճամբան գնաց † : Ու երբոր կ'երթար՝ կ'երգէը ըսելով •

Ա՛վ Հաւատարիմ՝ նահատակ ընտիր ,
Որ հաւատարիմ Տէրոջդ մնացիր •
Իր սուրբ անունը խոստովանելով ,
Իր օրհնութիւնը պիտ՝ առնես՝ գիտցի՛ր :

---

* Թէ որ մէկը Քրիստոս Յիսուսով աստուածապաշտ կեանք մը վարէ , պէտք է հալածանք կրէ , ու Թշնամնոյն չարութեանը մեր վըայ ըրածին համեմատութեամբ տանել : Կեղծութիւնը փառքին ճամբան է : Թէ որ Քրիստոսի հետ թագաւորել կ'ուզենք , իր հետը խաչտառապութիւն ու նախատինք քաշելու ենք , և մինչև անդամ՝ թէ որ վիճակուած իյնայ՝ մահ ալ ձգտելու ենք :

† Անխիթարական խորհրդածութիւն մըն է աս : Վտրձը Տէրոջն է , ու ինք կարող է իր ծառաները պահպանել , ու անոնց ազատութեանը ճամբայ մը հնարել : Անկ քանիները կը կանչէ նեղութիւն կրելու պատիւն ունենալ , ուրիշները նոյն նեղութիւններէն կ'ազատէ . և Թէպէտ անոնց Թշնամիները կը կռուին ու կը կատղին , բայց չեն կրնար յաղթել անոնց :

Երբոր բովանդակ անհաւատները
Իրենց անոտի վաճաքներովը
Պիտի լան՝ հեծեծն՝ զոռան ու գոչեն ,
Տարտարոսական վիճակին մէջը :

Ո՛վ Հաւատարիմ՝ ծափաձայն ցնծա ,
Ու քու անունըդ թող անմահանայ .
Չկրնան թեպետ անոնք քեզ սպաննելին ,
Բայց դուն տակաւին ողջ ես աներկբայ :

Գանք որ երազիս մէջ տեսայ՝ որ Վրիստիանոս միևնակ չէր երթար իր ճամբան . քանզի մէկը կար Յուսալից անունով՝ որ (ծօնաւաճառուին մէջ Վրիստիանոսին ու Հաւատարիմին քաշած նեղութիւններուն առնիը անոնց խօսքերն ու կենցաղավարութիւնը տեսնելով՝ քաջալերութիւն առած) անոր յարեցաւ , ու եղբայրական ուխտի մը մտնելով անոր հետ , ըսաւ անոր թէ իրեն ընկերանալ կ'ուզէ * : Այսպէս՝ մէկը մեռաւ ճշմարտութեան համար վկայութիւն ընելու , ու անոր մխիրքին մէկ ուրիշն ելաւ Վրիստիանոսին ընկերը ըլլալու իր ճամբորդութեանը մէջ : Ա՛ս Յուսալիցը ըսաւ նաեւ Վրիստիանոսին՝ թէ ծօնաւաճառուին մարդիկներէն շատ ուրիշներն ալ կան որ առեւնին անոնք ալ իրենց հետեւին պիտի գան :

Այսպէս՝ տեսայ որ ասոնք ծօնաւաճառէն դուրս ելլելնուն պէս իակոն մէկու մը հասան՝ որ իրենց առջեւէն կ'երթար , ու կը կոչուէր Օտուսիրա † : Ուստի ըսին իրեն՝ Ո՞ր

* Պարտիրոններուն արիւնը Նիկոդեմոսի սերմն է :

† Օտուսիրոսը ժամանակի ծառայող մէկն էր , աշխարհային մարդ մըն էր . որ իր սիրան ամենևին Աստուծոյ վրայ հաստատած չէր . հապա իր խղճմտանքին իր անձին դիւրութեանը կը յարմարցնէր : Ո՞րչափ շատերը կարելի է գտնել ամէն տեղ՝ ասոր նման նմանութիւնով , որոնք իրենց աշխարհային պատիւէն՝ շահէն ու հանգստութենէն

տեղացի ես՝ պարոն , ու մինչև ճիր պիտի երթաս աս ճամբայէն : Պատասխան տուաւ մարդը՝ թէ ինք Վեղեցկախօսութեան քաղաքէն ելաւ՝ ու Երկնային քաղաքը կ'երթայ , բայց իր անունը չըսաւ անոնց :

Վեղեցկախօսութեան քաղաքէն հա՛ , ըսաւ Վրիստիանոս . հոն բարի մէկը կը բնակի՞ :

Օ՜ո՜ո՜իրդ . Այո՛ , կը յուսամ թէ , ըսաւ Օտուսիրոսը :

Վրիստիանոս . Կ'աղաչեմ , պարոն , անունդ ի՞նչ է :

Օ՜ո՜ո՜իրդ . Ես անծանօթ մէկն եմ քեզի , և դուն ալ ինծի : Թէև որ աս ճամբէն երթալու էք՝ ուրախ պիտի ըլլամ ձեզ ինծի ընկերը ունենալուս , հապա թէ չէ՝ զոհ ըլլալու եմ :

Վրիստիանոս . Ես Վեղեցկախօսութեան քաղաքին վրայով լսած եմ ես . ու ինչպէս կը յիշեմ , կ'ըսեն թէ հարուստ տեղ մըն է :

Օ՜ո՜ո՜իրդ . Այո՛ , ճշմարիտ կ'ըսեմ քեզի՝ թէ այնպէս է . ու ես շատ հարուստ ազգականներ ունիմ հոն :

Վրիստիանոս . Խնդրում կը խնդրեմ՝ համարձակութեանս . թէ կրնա՞ս ըսել հոն ո՞վ են քու ազգականներդ հոն :

Օ՜ո՜ո՜իրդ . Սկզբ թէ բոլորը քաղաքը . բայց յատկապէս Իշխան Փոփոխականը , Իշխան Պատատաբոյծը , Իշխան՝ Վեղեցկախօսը , որուն նախնիքներէն ամենէն առաջ ատ քաղաքը իր անունն ընդունած է : Նաև Պարոն Փաղաքշողը , Պ . Երկուերեսկնը , Պ . Ամենքսանը , ու մեր թաղին ժողովրդապետ Պ . Երկուլեզուկնը իմ մօրս

խորթ եղբայրն է * . և չիտակն ըսեմ քեզի , ես մեկ աղ-
նուական մըն եմ . սակայն իմ պապուս հայրը միայն նա-
ւավար էր՝ որ դեպ 'ի առաջ կը նայէր ու դեպ 'ի ետև կը
քաշէր † , ու ես ալ իմ կալուածքներուս շատերը ան նոյն
կերպովն ստացած եմ :

ՎԻՐՋԻՊՓԱՆՈՍ . Ա՛րդուամբ ես դուն :

ՆՈՒՈՒՔՐՈՍ . Այո՛ , ու իմ կինս շատ համեստ խա-
թուն մըն է , համեստ կնոջ մը աղջիկ . որ ան ալ ևեզ-
ծուպատիր տիկնիկին աղջիկն էր : Ուստի իմ կինս շատ
պատուաւոր ցեղէ մը եկած է . և ան աստիճան կրթու-
թեան հասած է , որ թագաւորին ու աղքատին հետ կինս-
ցաղավարելու կերպը գիտէ : Ա՛շմարիտ է որ մենք երբեմն
կրծքով կը տարբերինք խղճահար մարդիկներէն , բայց
միայն երկու պզտիկ մասերու մէջ : Ինչպէս որ ընաւ հովին
ու ջուրին հոսանքին հակառակ չենք աշխատիր : Ընդ-
րորդ՝ որ միշտ սաստիկ նախանձաւոր ենք երբոր կրծքը իր
արծաթի մուհանկերովը ժուռ գայ . շատ հաճելի է մեզի
վողջոյնները մէնոր հետ քալել , թէ որ արհգակը կը
ճառագայթէ ու ժողովուրդը կը գոլարանէ զանիկայ ‡ :

---

* Մեր հեղինակը շատ յարմար պյլըբանական անուններ
կը հնարէ : Յաճախով շատ անգամ բիչ խօսքերով շատ
տեղեկութիւն կու տայ ընթերցողին :

† Ընգհանրապէս մէջ առակ մը կայ՝ որ կ'ըսէն . ''Կեզ-
ծաւորը կը նմանի նաւավարի՝ որ առջին կը նայի ու դեպ 'ի
ետև կողմը թի կը քաշէ'' :

‡ Ա՛շմարիտ հաւատացեալը աս կեղծաւորութիւնը չը-
ներ . Աշմարտութեան Հոգին կ'ըսէ , ''Ընդին անունը՝ որ
կ'ուզեն աստուածպաշտութեամբ ապրիլ Քրիստոս Յի-
սուսով , հալածանք պիտի կրեն'' : ՚ի Տիմ . Գ . 12 :
Ա՛շմարտութեան Հոգին ստախօս կ'ընենք , երբոր մեր
վարքը ձևի մը՝ համբու մը խոթելով ունայնութեամբ մտա-
ծենք թէ Քրիստոսի կը հետևինք , և սակայն աշխարհս

Ըն առնը Քրիստիանոս քիչ մը զատուեցաւ դէպ 'ի
իր ընկերին՝ Յուսալեցին կողմը , ըսելով . Իմ միտքս
կու գայ որ ասիկայ Գնդեցկաիսօսութեան քաղաքին Նուու-
սիրա կոչուող մարդը պիտի ըլլայ . ու թէ որ ան է մեր
ընկերութեան մէջ մէնն ունինք որ բոլոր աս կողմերը բնա-
կոչներուն ամենէն խորամանկն է : Ըն առնը Յուսա-
լեցին ըսաւ . Իրմէն հարցուր . ինծի կը թուի որ ինք իր
անունէն պէտք չէ որ ամչնայ : Ուստի Քրիստիանոս նո-
րէն անոր քով գնաց՝ ու ըսաւ . Պարոն , հրամանքդ այն-
պէս կը խօսիս՝ որ կ'իմացուի թէ բոլոր աշխարհի դիտացածն
աւելի բան գիտես . և թէ որ չեմ սխալիր , կարծեմ թէ
քու ծով ըլլալդ պիտի գիտնամ . քու անունդ Գնդեցկա-
խօսցի Պարոն Նուռսիրա չէ՞ :

ՆՈՒՈՒՔՐՈՍ . Ասիկայ իմ անունս չէ . . բայց չիտակը
նախատական անուն մըն է որ զիս չբաշղդ քանի մը անձինք
ինծի տուեր են . ու պէտք է որ գոհութեամբ իրբև նա-
խատինք կրեմ անիկայ , ինչպէս որ ուրիշ աղէկ մարդիկ
ինչ առաջ իրենցը կրեր են :

ՎԻՐՋԻՊՓԱՆՈՍ . Բայց դուն բնաւ պատճառ չտուի՞ր մար-
դոց աս անունը քու վրադ դնելու :

ՆՈՒՈՒՔՐՈՍ . Ինաւ , բնաւ : Միայն իմ ըրածս՝ որով
անոնց պատճառ տուի աս անունն ինծի տալու , աս էր՝ որ
բաղդէս միշտ իմ դատողութիւնս ան ժամանակին ներկայ
ձամբան ինչ որ էր՝ անոր կը յարմարեր , ու այնպէս կը
պատահէր որ անով իմ շահս կ'աւելնար : Սակայն թէ որ
աս յաջողութիւններն այսպէս ինծի կու գան , օրհնութիւն
պիտի համարիմ ես անունը . բայց անոնց պատճառաւը չա-
րասէր անձինք նախատինքով թող չբեռնաւորեն զիս * :

վախճան մնանք՝ որ թէ նամի է իրեն : Ասիկայ խնոտ մնհա-
գուշակ ու հոգեպատիր սխալմունք մըն է :

* Ա՛րչափ ճարտարարուեստ՝ արչափ խարէական են այս-

Ալբիոփհոռոս • Իրաւացընէ մնածեցի թէ դուն ան մարդն ես՝ որուն վրայով լսեր էի • ու իմ կարծիքս քեզի ըսեմ • Նա կը վախնամ որ աս անունն աւելօք կը վայլէ քեզի , քան որչափ կ'ուզես որ մենք խորհինք թէ կը վայլէ :

Օրոոսպրո • Ախ՛ թէ որ դուն այսպէս կը մտածես , ինչ կրնամ ընել ես • դուն իս աղէկ ընկերութիւն ընող մէկն ըլլալ պիտի դառնես , թէ որ իս քու ընկերութեանդ ընդունելու ըլլաս :

Ալբիոփհոռոս • Ամէն որ մեր հետն երթալ կ'ուզես , պէտք է որ հովին ու ջուրին հոսանքին դէմ երթաս , որն որ կարծեմ թէ քու կարծիքիդ հակառակ բան է : Նաև պէտք է այնպէս խոստովանիս ճշմարտութիւնն իր աղքատութեանը մէջ՝ ինչպէս արծաթ մուծանկներով ժուռ եկած առնը • ու անոր հետ պիտի մնաս երկաթներով կապուած առնդ ալ՝ ինչպէս որ գողաբանութիւն ընդունելով փողոցներուն մէջ անոր պատռելու առնը :

Օրոոսպրո • Պէտք չէ քեզի հրամայել կամ իշխել իմ հաւատքիս վրայ • իմ ազատութեանս ձգէ իս , ու թող տուր որ քու հետդ երթամ :

Ալբիոփհոռոս • Նախ անդին մէկ քայլ մը պիտի չերթաս , թէ որ իմ առաջարկածիս նկատմամբ չընես , ինչպէս որ մենք կ'ընենք :

Ըն առնը Օրոոսիրոն ըսաւ • Ես իմ հին գաղափարներս բնաւ պիտի չձգեմ , որովհետև անոնցմէ են առնոնք և օգտակար : Ախ որ ձեր հետը չեմ կրնար երթալ՝ պէտք է այնպէս ընեմ՝ ինչպէս որ դուք ինծի չհասած կ'երեւնի , այսինքն՝ մինակ երթալ , մինչև որ այնպիսի մէկը

պիտի մարդոց տրամաբանութիւնները : Ներողութիւն իմ , զգուշացէք աս ոգին ունենալէն : Ու ասոր հակառակ՝ արթնցէք կեցէք ու ջերմեռանդութեամբ աղօթեցէք որ երկիտ չըլլաք , հապա մինչև Վրիստոսի օրը անարատ մնաք :

դայ հասնի ինծի որ ուրիշ պիտի ըլլայ իս ընկերը ունենալու :

Ֆիլմա երազին մէջ տեսայ որ Վրիստոնոսն ու Յուսալիցը ձգելէն զինքը , ու անոր առջևէն հեռուէն կը քալէին * • բայց մէկերնին իր հետը նայելով երկը հոգի տեսաւ , որ Պարոն Օրոոսիրոնն հետևէն կու գային • ու երբոր եկան հասան անոր , ինք խիստ ցաւէն բարևեց զանոնք , ու անոնք ալ քաղաքավարութեամբ իր բարևն ընդունեցին : Ես մարդոցը անուններն էին՝ Պ • Աշխարհասէր , Պ • Ընծաթասէր , և Պ • Ժլատ • ասոնց հետ առաջուց ծանօթութիւն ունէր Պ • Օրոոսիրտը • քանզի իրենց մանկութեանը ամէնը մէկ դպրատուն կ'երթային , ու դաս կ'առնէին Պ • Յափշտակողէն , որ Ֆիլոսոյին կողմերը Ընչաքաղցութեան սահմանին մէջ Հարհասիրութեան վարժապետն էր : Ես վարժապետը սորվեցուցեր էր անոնց յափշտակութեան արհեստը՝ կամ բռնութեամբ , կամ խորամանկութեամբ , կամ շողոքորթութեամբ , կամ սուտ խօսելով , կամ բարեպաշտութեան կերպարանք մը վրանին առնելով • և աս չորս ազնուականները իրենց վարժապետին արհեստը այնպէս ձեռք ձգեցին , որ բուն իրենք ամէն մէկերնին կրնային այնպիսի դպրատուն մը բանալ :

---

* Կ'կատէ թէ աս ճամբորդները ինչպէս զգուշութեամբ վարուեցան աս խաբերայ հաւատացեալին հետ : Ըհ թէ անխորհրդաբար խոկոյն գէշ կարծիք մը ունեցան անոր վրայ • Հապա երբոր անոր ինչ ըլլալն աղէկ մը փորձեցին՝ ալ մէկ րոպէ մը չսպասեցին , այլ հաւատարմութեամբ վարուեցան հետը , ու երկիւղածութեամբ ետ քաշուեցան իրմէն : Սէրը մէկ լուր մը լսելուն՝ պէտք է միշտ ծանր չարժի • բայց երբոր յայտնի կ'ըլլայ թէ մարդիկ այնպէս չեն ինչ որ ըլլալ կը խոստովանին , պէտք է միշտ հաւատարմութեամբ վարուի :

Ըղդ՝ ըսածիս պէս երբոր անոնք այսպէս իրար բաբեւ-
յեին , Պ • Ընծաթաւաէրը հարցուց Պ • Ծուռսիրտին ,
թէ՝ Ա՛մբուն վրան առջնուս դացողները ո՞վ են • քանզի Քրիստիանոն ու Յուսալեցը տակաւին կը տես-
նուէին :

Ծո՜ռսիրտ • Ո՞ղջ մը հեռու աշխարհի մարդիկ են , որոնք իրենց կերպովը ճամբորդութիւն կ'ընեն :

Ընծաթաւաէր • Ախա՛ս , ինչո՞ւ չկայնեցան որ իրենց բարի ընկերութիւնը վայելէինք • քանզի անոնք՝ եւ մենք՝ ու դուն պարոն՝ ամէնքս ալ կը յուսամ որ ճամբորդութիւն կ'ընենք :

Ծո՜ռսիրտ • Իրաւ այդպէս է • բայց ասս առջնուս դացող մարդիկը այնպէս բիրտ են՝ ու այնչափ կը սիրեն իրենց կարծիքը՝ ու այնչափ առ ոչինչ կը դրեն ուրիշնե-
րուն կարծիքը , որ մէկ մարդ մը ո՛րչափ բարեսլաշտ ալ ըլլայ՝ թէ որ ամէն բանի մէջ իրենց հետ մէկ չըլլար , բո-
լորովին դուրս կը ձգեն զանիկայ իրենց ընկերութենէն :

Ժլատ • Ընտիկայ գէշ բան է • բայց կը կարդանք մէկ քանիներուն համար՝ որ չափազանց արդար են * , ու այս-
պէս մարդոց բրտութիւնն իրենց վրայ կը տիրէ իրենցմէ զատ բոլոր ուրիշները դատել ու դատապարտել : Նայ աղէ , ի՞նչ և ո՛րչափ բաներով իրարմէ տարբերելոցաք :

Ծո՜ռսիրտ • Ընտիկ իրենց կամակոր կերպովը վճռած

* Թէ որ քանի մը անձինք միարանին աւելի բարեպաշ-
տութիւն ունենալու , քան ո՛րչափ ժամանակին նորու-
թիւնը կը ներէ , բիրտ ու այլանդակ ըլլալու քամահրա-
նաց տակը կ'իյնան : Աւրիշ մասի մը որչափ որ կ'ու-
զես ուրիշներէն տարբերէ՛ , մէկը չվշտանար՝ ու ասոր հա-
մար մէկը չմեղադրեր քեզ • բայց խնդրէ երբոր Աուրբ Գիրքը քեզի կանոն կ'ընես՝ ու անոր համաձայն ապրելու-
դուն գլեզ կը վարժես , աշխարհի ատելութիւնը նեթա-
կայ կ'ըլլաս , ու չափազանց արդար ըլլալու աններելի մեղ-
քովը կ'ամբաստանուիս :

ևն՝ Թէ իրենց պարտաւորութիւնն է ամէն եղանակի մէջ յառաջ վազել իրենց ճամբան * • ու ես հոգի և մակընթա-
ցութեան կը սպասեմ : Ընտնք ամէն բան վտանգի մէջ կը ձգեն , ու ես ամէն պատեհութիւն-
ները ձեռք կ'առնեմ իմ կեանքս և ստացուածքս պահելու համար : Ընտնք իրենց կարծիքները կը բռնեն՝ Թէպէտ և բոլոր մարդիկ ան կարծիքներուն դէմ ըլլան • բայց ես ճշմարտութիւնը կը պահեմ ինչ բանի մէջ և ո՛րչափ որ ժամանակն ու իմ ազատութիւնս կրնայ տանիլ : Ընտնք կրօնասէր են՝ Թէ որ կրօնքն ազքատութեան ու անարգու-
թեան մէջ ալ ըլլայ • բայց ես՝ երբոր անիկայ արեւին ծա-
գելուն՝ արծաթ մուճակներովը՝ ու փոխութիւն ընդունելով պտըտի , կրօնասէր եմ :

Ընկերհաւէր • Իրաւ ես • ու ամուր բռնէ ատիկայ՝ ո՛վ պատուական Պ • Ծուռսիրտ • քանզի՝ իմ կողմանէս յի-
մար կը սեպեմ ես ան մարդը՝ որ իր ունեցածը պահելու ազատութիւն ունենալով՝ այնչափ անխմաստ ըլլայ , որ կորսընցնէ զանիկայ : Օձի պէս խորագէտ ըլլանք մենք : Լաւագոյն է հունձքը ժողվել՝ քանի որ արեւը կը ցաթէ : Կը նայիս Թէ մեղուն բոլոր ձմեռն ինչպէս հանգիստ կը կենայ , ու միայն ան ատենը կ'աշխատի՝ երբոր շահն ու հեշտութիւնը մեկտեղ կրնայ վայելել : Ընտուած ե-
բենին անձրեւ կը խրկէ՝ և երբենին արեւգակը կը ծագեցնէ • Թէ որ անոնք այնպէս խելագար ըլլան որ առջնին ժամա-
նակը ճամբորդութիւն ընեն , մենք գեղեցիկ եղանակին երթալով բաւականանանք : Թէ որ ինծի կը հարցընես՝

* Թէպէտ և Ծուռսիրտը հաւատարիմ ճամբորդնե-
րուն առջին կը պապանձի , բայց իր ոգին ու բնաւորութե-
նը ունեցողներուն հետ համարձակութեամբ կրնայ խօսիլ : Խնդրէ , ինչ անշնարին չար ու խաբեբայ է մարդուս սիր-
տը : Ո՞վ կրնայ իմանալ անիկայ : Ա՛ն մէկը՝ բայց միայն Ընտուած սրտերուն քննողը :

ես ան կրօնքը շատ կը սիրեմ՝ որ Աստուծոյ մեղի պարգեւած բարուքիւնները մեկտեղ կընայ պահուիլ : Չեմ ըսեր՝ ան որ բանականութեամբ կը դատէ , կընայ ուրիշ կերպ խորհիլ , միայն թէ Աստուած՝ որ աս կեանքիս բարի բաները մեղի շնորհեց , կ'ուզէ որ մենք իրեն համար պահպանենք անոնք : Աբրահամ ու Յողմոն կրօնքի մէջ հարստացան , ու Յոբ կ'ըսէ՝ թէ բարի մարդը ոսկին հողի պէս պիտի դիզէ • և ոչ թէ աս առջևէն գացող մարդոցը պէս պիտի ըլլայ՝ թէ որ անոնք քու ստորագրածիդ պէս են :

Ժլատ • Կարծեմ՝ թէ աս նիւթիս վրայ ամէնիս ալ միաբանած ենք , և անոր համար աւելի խօսք հարկաւոր չէ անոր վրայով :

Ընծախոսէր • Չէ • Ճշմարիտ՝ աւելի խօսք հարկաւոր չէ աս նիւթիս վրայով • քանզի ան որ ոչ Սուրբ Գրոց և ոչ բանականութեան հաւատք կ'ընծայէ , (և կը տեսնենք որ մենք երկուքն ալ մեր կողմն ունինք ,) ոչ իր ազատութիւնը դիտէ ու ոչ իր ապահովութիւնը կը փնտռէ :

Ծոյլասէրտ • Ա՛ղաչք իմ , մենք ամէնքս ճամբորդութիւն կ'ընենք՝ ինչպէս որ կը տեսնէք • ու դէշ բաներէն աղէկ մը եւ մնալու համար , թոյլտուութիւն շնորհեցէք ինծի ձեղի աս խնդիրը առաջարկելու :

Դիտցիք թէ մէկ մարդ մը՝ թէ՛ եկեղեցական և թէ արհեստաւոր՝ պատեհութիւն մը ունենայ իր ձեռքը՝ աս կեանքիս բարիքներն ստանալու , և սակայն այնպէս ըլլայ՝ որ ուրիշ կերպով վարուինայ անոնք ձեռք ձգել , բայց եթէ դուն դրսուանց սաստիկ նախանձաւոր ըլլալ ցուցընելով ինքզինքը՝ կրօնքին մէկ մասին մէջը՝ որուն մէջ որ ինքզինքը չէր խառներ առաջ • հիմա ան մարդն իր վարձանին հասնելու համար աս միջոցը չը կրնար գործածել , ու տակաւին չհատ հաւատարիմ մարդ մը ըլլալ :

Ընծախոսէր • Ալ տեսնեմ՝ քու առաջարկութեանդ վախճանը • ու աս պարտնէրուն կամաւոր թոյլտուութիւնովը կը ջանամ պատասխան մը ներկայացընել քեզի : Նէ նախ եկեղեցականի վրայով քու հարցումիդ պատասխանելու համար , դիցուք թէ եկեղեցական մը արժանաւոր մարդ մը ըլլայ • բայց իր եկամուտը խիստ քիչ ըլլայ , և իր աչքը աւելի առատ ու աւելի ճոխ եկամուտի մը ըլլայ • նաև պատեհութիւն մըն ալ ունենայ անիկայ ստանալու , սակայն այնպէս որ ինքզինքը աւելցը ուսման տալով՝ աւելի յառնախ ու նախանձաւորութեամբ քարոզութիւն ընելով՝ և ժողովրդոց բնաւորութեանը պահանջելուն համար իր գաղափարներուն մէկ քանիները փոխելով պիտի ըլլայ , իմ կողմանէս ես պատճառ մը չեմ տեսներ թէ ինչո՞ւ հատմար մէկ մարդ մը չկրնայ ընել ասիկայ , և մանաւանդ ասկէ աւելի շատ ուրիշ բան ալ , ու տակաւին ինք հաւատարիմ մարդ մը ըլլալ , թէ որ ինք աս բանս ընելու հրաւէր մը խնդացած է իր ներսի դէն : Նէ ինչո՞ւ համար •

Նախ՝ որ մեծագոյն եկամուտի մը բաղձանք ունենալը օրինաւոր է , (ասոր դէմ չկեցուիր ,) որովհետև Աստուծոյ նախախնամութիւնը իր առջին դրաւ անիկայ • ուրեմն թէ որ ձեռնհաս է , կրնայ ստանալ անիկայ • խղճմտանք չընելով :

Երկրորդ՝ ասկէ զատ՝ ան եկամուտին վրայով իր ունեցած բաղձանքը գինքը աւելի ուսումնասէր՝ աւելի նախանձաւորութեամբ քարոզող կ'ընէ , և • ու այսպէս անիկայ լաւագոյն մարդ մը կ'ընէ • մանաւանդ թէ՝ իր միտքը լաւագոյն կերպով յառաջացընել կու տայ , որ Աստուծոյ մտացը համաձայն է :

Երրորդ՝ իր ժողովրդոցը բնաւորութեանը հակամիտելուն վրայ՝ անոնց ծառայելու համար իր գաղափարներուն մէկ քանին ձգելով , ասիկայ կը ցուցընէ նաև՝ թէ ինք անձնուրացութեան բնաւորութիւն ունի • երկրորդ՝ թէ բարեբարոյ ու շահեցող կենցաղավարութիւն մը ունի • և

երբորդ՝ թէ ասանկով աւելի յարմար է եկեղեցական պաշտօնի :

Ձորրորդ՝ ուրեմն կը հետևցընենք թէ մէկ եկեղեցական մը որ մեծը առնելու համար պզտիկ բանը կը ձգէ , այսպէս ընելուն համար ազատ սեպուելու չէ . հապա՝ որովհետև անով իր աստուածքն ու ձշմարտութիւնը կ'աւելնայ , աւելցը իր կոչմանն ու բարիք ընելու համար իր ձեռքը տրուած պատեհութեանը հետևող մէկը սեպուելու է :

Վանք հիմն քու առաջարկութեանդ երկրորդ մասին՝ որ կը վերաբերի արհեստաւորին , որն որ յիշեցիր : Դիցուք թէ այսպիսի մէկը միայն աղքատիկ գործ մը ունենայ աշխարհի մէջ , բայց կրօնականութեան դառնալով կարնայ իր առուտուրը ծաղկեցընել . գուցէ հարուստ կնիկ մը առնէ , կամ լաւագոյն և առջինէն աւելի յաձախորդ ունենայ իր խանութը . իմ կողմանէս պատճառ մը չեմ տեսներ , որ օրինաւոր կերպով չկրնայ ընել : Ու ինչին համար .

Նախ՝ որ կրօնական ըլլալն առաքինութիւն է , ինչ կերպով մարդ այնպէս կ'ըլլայ թող ըլլայ :

Երկրորդ՝ որ հարուստ կնիկ առնելը կամ իր խանութին աւելի յաձախորդ ստանալը ապօրինաւոր չէ :

Երրորդ՝ մանաւանդ որ՝ ան մարդը որ կրօնական ըլլալով աս բաներս կը ստանայ , բարին բարի եղողներէն կը ստանայ իր բարի ըլլալովը . ուստի ահա քեզի աղէկ կնիկ՝ և աղէկ յաձախորդներ՝ և աղէկ վաստակ , և աս ամէնն ալ կրօնականութենէ յառաջ գալով՝ որ ան ալ աղէկ է : Ուրեմն բոլոր աս բաներն ստանալու համար կրօնական ըլլալը բարի է և օրինաւոր * :

---

* Ահա քեզի աշխարհային իմաստութիւն , դժոխային տրամաբանութիւն , ու Սատանայական փիլիսոփայութիւն : Ամէն օր աս խօսքը կը լսենք արծաթասէր հաւատացեալներէն , որոնք զուրկ են հաւատոյ ու աստուածպաշտութեան զօրութենէն : Բայց ասոնց ամէնուն հակառակ՝ Հոգին Սուրբ կը վկայէ թէ , "Ամէն չարութիւններուն արմատը արծաթասիրութիւնն է" , ա Տիմ . ի . 10 , ու "Ազահութիւնը կուապաշտութիւն է" : Կող . գ . 5 : Լսեցէք ասիկայ ու դողացէք՝ ով ազահ հաւատացեալներ : Ու դուք ով Սատան հետևողներ , յիշեցէք որ բարբերեդ արծաթասէր չըլլալ հրամայուած է ձեզի : Եբր . ժգ . 5 : Ձեր Տէրը կը վկայէ թէ՝ դուք "Ձեզ կրնար ծառայել Աստուծոյ ու Մամոնային" : Ղուկ . ժզ . 13 :

Ես պատասխանը՝ որ Պ . Ընծաթասէրն ըսաւ Պ . Ծուռսիրտին հարցմանը , բոլորին ալ մեծապէս դուրբանութիւն ընդունեց . ուստի վերջապէս հետևցուցին թէ խոստ օգտակար ու քաջադէպ պատասխան էր ան : Ու որովհետև իրենք կարծեցին որ մէկ մարդ մը կարող չէր անոր հակառակելու , և որովհետև Քրիստոնեան ու Յուսալեցը տակաւին այնչափ մեծ էին՝ որ նեղ կանչուէին կրնային լսել , միաբանեցան որ անոնց հասածնուն պէս՝ իսկոյն անոնց առջևը դնեն աս խնդիրը . մանաւանդ անոր համար՝ որ անոնք քիչ մը առաջ Պ . Ծուռսիրտին հետ հակառակեր էին : Ուստի անոնց հետևէն կանչելին , ու անոնք կանչ առին կայսեցան մինչև որ միւսներն իրենց հասան : Բայց ճամբուն վրայ խորհուրդ բրին որ չէ թէ Պ . Ծուռսիրտը , հապա Ազերունի Պ . Աշխարհասէրը ան խնդիրն առաջարկէ անոնց . ինչու որ մտածեցին թէ ընոնց անոր տալու պատասխանը պիտի ըլլայ առանց ան տաքութեանը , որն որ իրենց և Պ . Ծուռսիրտին մէջ բորբոքեր էր քիչ մը առաջ՝ իրարմէ զատուելնուն :

Այսպէս իրարու հասան , ու կարճ կերպով մը իրար բաւևընեին ետև , Պ . Աշխարհասէրն առաջարկեց ան խնդիրը Քրիստոնեային ու իր ընկերին , և ըսաւ որ եթէ կրնան՝ անոր պատասխանը տան :

նեղէն , որոնք զուրկ են հաւատոյ ու աստուածպաշտութեան զօրութենէն : Բայց ասոնց ամէնուն հակառակ՝ Հոգին Սուրբ կը վկայէ թէ , "Ամէն չարութիւններուն արմատը արծաթասիրութիւնն է" , ա Տիմ . ի . 10 , ու "Ազահութիւնը կուապաշտութիւն է" : Կող . գ . 5 : Լսեցէք ասիկայ ու դողացէք՝ ով ազահ հաւատացեալներ : Ու դուք ով Սատան հետևողներ , յիշեցէք որ բարբերեդ արծաթասէր չըլլալ հրամայուած է ձեզի : Եբր . ժգ . 5 : Ձեր Տէրը կը վկայէ թէ՝ դուք "Ձեզ կրնար ծառայել Աստուծոյ ու Մամոնային" : Ղուկ . ժզ . 13 :

Ըն առենը Քրիստիանոսն ըսաւ . Մինչև անդամ կրօնքի մէջ տղեկ մը եղողը սասնց նման տասը հազար խնդիրներու կրնայ պատասխանել : Գիտցի՝ թէ որ հայի համար Քրիստոսի եւսէն երթալը ապօրինաւոր է , ինչպես որ կ'ե-րեւայ , Յովհ . ը . 26 , Որչափ ևս առաւել ապօրինաւոր է զինքն ու կրօնքը միջոց մը ընելով աշխարհը ստանալն ու անիկայ վայելելը : Ու ուրիշ մեկը չենք գտներ , բայց հե-թանոսները՝ կեղծաւորները՝ գէեերն ու կախարդները՝ որ ասկէ բաժին ունին :

. Դպրոց՝ Հրեաները : Գիտցի երբոր Նիկոդէմոս և Յով-սէփ Յակոբին խաչինքն ու աղջիկը առնելու մտքերնին դրին՝ ու տեսան որ ուրիշ ձամբով չեն կրնար ձեռք ձգել անոնք , հապա թէլեատուելով , իրենց ընկերներուն ըսին . Թո՛ղ որ մենք ամէն արուները թէլեատուին՝ ինչպէս որ ա-նոնք թէլեատուած են , անոնց խաչինքն ու անոնց ստա-ցուածքը և ամէն անոնց անասուններուը մերը պիտի չըլլա՞ն : Փնտռածնին անոնց աղջիկներն ու անոնց խաչինքը ձեռք ձգել էր , և անոնց կրօնքը իրրև միջոց մը գործածելին անոնք ստանալու : Կարդա՛ ան բոլոր պատմութիւնը : Ծննդ . լէ . 20–24 :

Նրբորդ՝ կեղծաւոր փարիսեցիներն ալ ասկէ կրօնքին էին : Իրենց միջոցներն էին երկար աղօթքներ ընել , բայց իրենց նպատակը որբևարիներուն տուներն ուտել էր , ու իրենց դատաստանը՝ աւելի դատապարտութիւն ընդու-նելու արժանանալ եղաւ Աստուծմէ : Ղ—է . ի . 46 , 47 :

Նրբորդ՝ Յուդա՛ն ան դէմն ալ ասկէ կրօնքին էր . ինք կրօնական էր դանձանակին համար՝ որ անոր մէջ ձգուածը յափշտակէ . սակայն կորսուեցաւ՝ անարդուեցաւ և բուն իսկ կորստեան որդի եղաւ :

Չորրորդ՝ Սիմոն կախարդն ալ ասկէ կրօնքին էր . քանզի ուզեց Հոգին Սուրբ առնել , որ անով ստակ ձեռք ձգէ ,

ու Պետրոսին բերնէն իրեն համար ելած վճիռը իր ուզա-ծին վայելուչ էր : Գործ . ը . 19–22 :

Հինգերորդ՝ չկրնար ասոնց ալ իմ մտքիս ելլել , թէ ան մարդը որ աշխարհի համար կը գործածէ կրօնքը , աշխարհի համար պիտի ձգէ անիկայ . քանզի ինչպէս որ ստոյգ է թէ Յուդայի կրօնական ըլլալուն դիտաւորութիւնը աշխարհի վրայ էր , այնպէս ալ ստոյգ է թէ կրօնքն ու իր պաշ-դաւէտը նոյն բանին համար ծախեց : Ուստի այսպիսի խնդիրին ստորաբաժան պատասխան տալը՝ ինչպէս որ կ'ի-մանամ թէ դուք տուած էք , ու այնպիսի պատասխանը իրրև օրինաւոր ընդունիլը՝ հնեթանոսական՝ կեղծաւորական ու դիւական բան է . ու ձեր վարձքը ձեր գործքերուն հա-մեմատ պիտի ըլլայ :

Նոր վրայ կանչ առին անեթաբեթաի իրարու երես նայե-լով , բայց Քրիստիանոսին պատասխան տալու բան մը չունէին : Յուսալեցին ալ Քրիստիանոսին տուած պա-տասխանն ուղիղ ու բաւական սեպից . ուստի անոնց մէջ մեծ լռութիւն մը ինկաւ : Վերջապէս Պ . Նուռսիբան ու իր բարեկամները ծանր ծանր երթալով ետ մնացին , որ Քրիստիանոսն ու Յուսալեցը անցնին երթան : Ըն առենը Քրիստիանոսը իր ընկերին ըսաւ . Թո՛ղ որ ասոնք մարդիկը մարդոց խօսքին անպատասխանի կը մնան , ի՞նչ պիտի ընեն Աստուծոյ խօսքին : Ու թէ որ հոգի ամենե-րուն հետ կենդանացած առնելին կը համբանան , ի՞նչ պիտի ընեն երբոր մաշող կրակի մը բոցերովը յանդիմանուին * :

---

* Տե՛ս թէ ինչ մեծ բարութիւն մըն է Սուրբ Գրոց վրայ քաջ տեղեկութիւն ունենալը , ու որչափ հարկաւոր է առաքեալին տուած յորդորանքը , թէ՝ "Քրիստոսի խօսքը ձեր մէջը բնակի առատապէս" : Կող . գ . 16 : Աստուծոյ խօսքը կենդանի է ու զօրաւոր , ու երկ-սայրի սուրէն ալ սուր . ու Աստուածային բոլոր ճարտարա-բուեստ հնարքներէն՝ ու մարմնապաշտ հաւատացեալներուն

Ա֊խմա Քրիստիանոսն ու Յուսալեյը կրկին անոնցմէ յառաջ անցան , ու այնչափ գացին՝ մինչև եկան գետա֊ձալի դաշտի մը մէջ մնան , որ Դիւբուքթիւն կը կոչուէր , ուր որ շատ գոհ սրտով կը քալէին . սակայն ան դաշտը կարճ ըլլալուն՝ շուտով անցան անկէ : Գանք որ դաշտին միւս կողմը պզտիկ բլուր մը կար Աստակ անունով , ու ան բլուրին վրայ արծաթի հանք մը , որ առաջուց ան ճամ֊ բան գացողներէն ոմանք անոր աղնուութեանը պատճառաւ անկիւղ տեսնելու դարձան . բայց շատ մօտ երթալով փո֊ սին բերնին՝ իրենց ոտքին տակի գետինը հաստատ չըլլա֊ լուն պատուհցաւ , ու իրենք սպաննուեցան . ոմանց ալ անդամները կոտրտեցան , և մինչև իրենց մահուան օրը չկրցան նորէն իրենք զիրենք դանել * :

Ու տեսայ երազիս մէջ որ ճամբին քիչ մը դուրս ար֊ ծաթի հանքին դիմացի կողմը Դեմասը կայմներ էր՝ աղնուա֊ կանի կերպարանքով՝ ճամբորդները կանչելու , որ երթան ու տեսնեն : Ըսաւ Քրիստիանոսին ու իր ընկերին ըսաւ . Ո՛վ դուք , աս կողմը դարձէք , ու ես բան մը ցուցընեմ ձեզի :

հնարիմաց խորամանկութիւններին կ՛անցնի , ու մարմնին երկրաւոր խորհուրդները մէկդի կը զատէ հոգւոյ խնա֊ տութենէն որ ՝ի վերուստ կ՛իջնէ :

* Ձկոյ բան մը որ աւելի վտանգաւոր ու որոգայթադիր ըլլայ հոգւոյն՝ քան որչափ աշխարհային հարստութիւն֊ները : Քանի քանի անձինք որ ձախորդութեան ամէն փոթորիկներուն դէմը կրնային անշարժ կենալ , յաջողու֊ թիւնն իրենց վրայ յորդելուն՝ յայտնապէս կորընցուցին իրենց հաստատութիւնը : Դժուարին է հարստութիւն ունենալ՝ ու մեր սրտերն անոր վրայ չդնել . ու Աստուծոյ խօսքը կը տրտկցընէ մեզի թէ ամէն հարստութիւններուն արմատը արծաթասիրութիւնն է , որուն ոմանք հետևելով հաւատքէն խոտորեցան , ու անհամար ցաւերու մէջ ձգե֊ ցին իրենք զիրենք :

Քրիստիանոս . Ո՞նչ կրնայ այնչափ արժանաւոր ըլլալ որ մեզ ճամբայէն դարձընէ :

Դեմաս . Հոս արծաթի հանք մը կայ , ու քանի մը հոգի անոր մէջ կը փորեն գանձ հանելու . թէ որ գալու ըլլաք , քիչ մը աշխատանքով շատ բան կրնաք հանել ձեզի համար :

Եկիր երթանք նայինք , ըսաւ Յուսալեյը :

Ես չեմ երթար , ըսաւ Քրիստիանոս , ես աս տեղին վրայով՝ ու քանի քունեներուն հոս սպաննուիլը առաջուց լսած եմ . և եսկէ ՝ի գատ աս գանձը անկիւղ վնասողնե֊ րուն որոգայթ մըն է , քանզի անոնք իրենց ճամբորդու֊ թենէն կ՛արգիլէ * :

Ըն առնիւը Քրիստիանոս Դեմասին կանչէց ըսելով . Այս տեղը վտանգաւոր չէ՞ . առիկայ շատերն իրենց ճամ֊ բորդութենէն չարգիլե՞ց :

Դեմաս . Խիստ վտանգաւոր չէ . բայց անոնց միայն՝ որ անզգոյշ են : Բայց խօսած առնիւը միանգամայն կարմը֊ ընցաւ ալ :

Քրիստիանոս . Ըն առնիւը Քրիստիանոս ըսաւ Յուսա֊ լեյին . Ըսելով որ մէկ քայլ մը փոխենք , հազա յառաջ երթանք մեր ճամբան :

Յուսալեյ . Ես կը վկայեմ քեզի՝ որ երբ Յուսուսիրտը

---

* Տեսանք հաւատարիմ դարեկամին արժէքը . բայց որ֊ ջան քրիստոսը այսպէս հաւատարմութեամբ կը վարուին ի֊ րենց ընկերներուն հետ : Հաւատացեալներէն որչափ քրիստոսը այսպիսի յորդորանքներ կը վերցընեն : Ո՞նչ ըսել է կ՛ըսեն , ատակ վատորդիներէն մեզ արգիլել : Ա՜հ , որչափ քրիստոսը դիտեն թէ ապահովութիւնը կռապաշ֊ տութիւն է , ու միայն կը դնեն Քրիստոսի Տեառն մե֊ ծոյ կրկին և կրկին զգուշութիւն տալուն , թէ ՝՝ Նա֊ յեցէք և զգուշացէք ապահովութենէն՝՝ : Ղ֊ա֊յ . ժէ . 15 :

հոն հասնի , թէ որ ինք մեզի պէս հրաւիրուի , պիտի դառնայ անիկայ տեսնելու ։

Ղրիսոփհանոս • Նաոր վրայ պէտք չէ տարակոյս ունենալ , քանզի իր գաղափարները հոն կ'առաջնորդեն զինքը • ու հարիւրին իննսունումինը ատոր է թէ ինք հոն կը մնայի ։

Հիմա Դեմաս նորէն կանչեց՝ ըսելով • Բայց էջ ուր գնը գալ ու տեսնել ։

Ան առինը Ղրիսոփհանոս խստութեամբ պատասխան տուաւ՝ ըսելով • Ո՛վ Դեմաս , դուն աս ճամբուն Տէրոջը շիտակ ճամբաներուն թշնամի մըն ես , ու իր տէրութեանը դատաւորներուն մէկին արդէն դատապարտուած ես ճամբէն բուն քու խոտորելուդ համար • Ի՞ Տէ • ։ • 9 • և ինչու համար կ'ուզես որ մեզ ալ նոյն դատապարտութեանը տանիս ։ Վանաւանդ՝ թէ որ երբէք ճամբէն խոտորելու ըլլանք՝ անշուշտ մեր Տէրը՝ Թագաւորը պիտի իմանայ , ու խայտառակ ընէ մեզ հոն՝ ուր որ համբաւակութեամբ կ'ուզենք իր առջեւը կայնիլ ։

Դեմաս նորէն կանչեց թէ ինքն ալ իրենց ընկերութեան մէկ անդամն է • ու թէ որ քիչ մը սպասեն , ինք ալ իրենց ուղեկից պիտի ըլլայ ։

Ան առինը Ղրիսոփհանոս ըսաւ • Ունուդ ի՞նչ է , ան նոյնը չի՞ որով քեզ կանչեցի ։

Դէմաս • Այո՛ իմ անունս Դեմաս է • Երբահամի որդի եմ ես ։

Ղրիսոփհանոս • Կը ճանչնամ քեզ , Դէհղէն քու պապդ հայրն էր , և Յուդան քու հայրդ , ու դուն ալ անոնց ճամբուն հետևեցար • քու դործածածդ սատանայական խարդախութիւն մըն է • քու հայրդ իրրև մատնիչ կախուեցաւ , ու դուն անկէ աղէկ վարձքի մը արժանաւոր չես ։ Ի՞ Թագ • Ե • 20–27 ։ Պաւ • իե • 14 , 15 ։ իէ • 3–5 ։ Աղէկ գիտցիր որ երբ Թագաւորին հետ

թանք , ան քու ըրածդ պիտի զղուշնիք իրեն ։ Ան ըսելով անոնք իրենց ճամբան գացին ։

Ան միջոցիս Յուսաբեան ու իր ընկերները նորէն տեսնուեցան • ու առաջին ակնարկութիւնը ընդունելուն անոյան Դեմասին քով գացին ։ Երբ՝ փոսին բերնէն վար նայելուն մէջ իյնալնին՝ կամ փորելու համար վար իջնելնին՝ կամ սովորաբար անոր յատակին եղած վնասակար զօրութիւններովը խեղդուելնին ստոյգ չէի գիտեր ես • բայց ան նը կատեցի՝ որ անոնք՝ ալ ան ճամբուն մէջ չտեսնուեցան * ։

Ան առինը Ղրիսոփհանոս երգեց այսպէս •

Յուսաբեան ու Դեմաս արծաթասէրը ,
Անկումիս հետը կը միաբանին •
Անկը կը կանչէ՝ կը վազէ միասը ,
Խաժանորդ ըլլալ անոր վաստակին •
Նսանկով ասոնք աշխարհիս մէջը ,
Կը դադրին , ու չեն յառաջեր անդին ։

Երբ՝ երազիս մէջ տեսայ թէ ճամբորդները ան դաշտին միւս կողմը մէկ տեղ մը եկան՝ ուր որ հին արձան մը կանդնած էր ճամբուն քովինկը • ասիկայ տեսնելնուն՝ երկուքն ալ շիտեցան անոր տարօրինակ ձևին պատճառուը • քանզի այնպէս թուեցաւ իրենց՝ թէ անիկայ առննօք կնիկ մը եղած ըլլայ , արձանի մը ձևի փոխուած ։ Յետոյ ան տեղը կանկ առնելով անթարթափ աչքով անոր վրայ կը նայէին , բայց առնին մը չկրցան խմնալ անոր ինչ ըլլալը ։ Վերջը Յուսաբեանը նկատեց որ վերը՝ անոր գլխուն վրայ անտիլը կերպով գրուած գիր մը կար • բայց ինք գրոց աչակերտ չըլլալուն համար Ղրիսոփհանոսը կանչեց՝ (որովհետև գիտուն մարդ էր ան ,) որ տեսնէ թէ կրնայ

* Տեսաք աշխարհիկ մարդոց վախճանը , որոնք ունայնութեամբ կը ջանան մամոնային սէրը Ղրիսոսի սիրոյն հետ խառնել ։

արդեօք անոր նշանակութիւնը իմանալ : Ասոր Քրիստիանոս ելաւ՝ ու քիչ մը առեղը դրերը իրարու հետ կապելէն ետև՝ դուռ որ ասիկայ էր . ‘‘Վոլտեն կնիկը յիշեցէ՛ք’’ : Ու ասիկայ իր ընկերին կարդալէն ետև երկուքը մէկէն վճռեցին թէ անիկայ Վոլտեն կնիկն է որ աղի արձանի փոխուեցաւ , Սոդոմին ելած առնները ընչաւսեր սրտով իր ետին նայելուն համար : Ծննդ . ԺԹ . 26 : Հիմա աս յանկարծական և զարմանալի երևոյթը պատճառ ըլլալով՝ սա խօսակցութիւնն սկսեցին ընել անոնք :

Քրիստոփանոս . Ո՜հ , եղբայր իմ , ասիկայ յարմար երևոյթ մըն է՝ որ պատշաճապէս պատահեցաւ մեզի Աստուած կոչուած ան բլուրը անցնել տեսնելու համար Դեմասին մեզ հրաւիրելէն ետև . և թէ որ իրեն ուզածին պէս ու քու ալ երթալու հակամիտելուդ պէս գացած ըլլայինք՝ ե՛ղբայր իմ , գիտցածս՝ մենք ալ մենէ ետև գալիքներուն տեսնելու համար պատկեր մը , տեսարան մը եղած պիտի ըլլայինք :

Յոհաննէս . Կը ցաւիմ որ այնչափ յիմար էի , ու կը զարմանամ որ հիմա Վոլտին կնոջը պէս չեմ . քանզի ի՞նչ տարբերութիւն կայ անոր և իմ մեղքիս մէջ : Ինք միայն իր ետևը նայեցաւ , ու ես երթալու տեսնելու փափաքեցայ : ՎոհուԹիւն ըլլայ Աստուծոյ ընորհացը , ու ես ամբողջ մնամ՝ իմ սրտիս մէջ այսպիսի հակամիտութիւն մը ըլլալուն համար * :

* Աստուծոյ ընորհքն ահա այսպէս ներգործութիւն կ՚ընէ քրիստոնեայ ձանապարհորդին սրտին մէջ : Երբոր ինք կը տեսնէ որ իր վատթար բնութիւնն ուրիշներուն գործած ամէն մէկ մեղքին յօժարութիւն ունի , կը խոնարհի՝ ու կը խոստովանի՝ որ չէ թէ բան իր զօրութիւնովը ինք կը պահուի , այլ միշտ ամէն փառքը բոլոր ընորհացն Աստուծոյն կ՚ընծայէ , որուն զօրութիւնովը միայն իյնալէն պահուած է : ‘‘Հաւատքով հաստատուեցար , մի՛ հպարտանար , հապա վախցի՛ր’’ : Հռոմ . ԺԱ . 20 :

Քրիստոփանոս . Երկար աս տեղը տեսածնիս մտքերնիս պահենք՝ ասկէ ետև մեզի օգնութիւն ըլլալու համար : Աս կնիկը մէկ դատապարտութենէ ազատեցաւ , ինչու որ Սոդոմի կործանումովը չկորսուեցաւ . և սակայն մէկ ուրիշով մը կորսուեցաւ , ինչպէս որ կը տեսնենք թէ աղի արձան դարձած է :

Յոհաննէս . Ճշմարիտ է , ու ինք մեզի միանգամայն զգուշութիւն և օրինակ կրնայ ըլլալ . զգուշութիւն՝ որ իր մեղքէն հետու կենանք , ու օրինակ՝ որ աս զգուշութեամբը մեզէ հետու չկեցողներուն վրայ ինչ դատապարտութիւն գալուն նշանը տեսնենք . այսպէս ալ Կորխը՝ Դաթանը ու Աբիրոնը ևս՝ իրենց մեղքերուն մէջ կորսուած երկու հարիւր չիսուն հոգիներուն հետ մէկտեղ նշան մը կամ օրինակ մը եղան ուրիշներուն զգոյշ կենալու : Թուոց ԺԶ . 31 , 32 : ԻԶ . 9 , 10 : Հապա աս մէն բանէն աւելի մէկ բանի մը կը զարմանամ . այսինքն՝ թէ Դեմասն ու իր ընկերները ի՞նչպէս ան տեղը այնպէս վստահութեամբ կրնան կայսել ան գանձին սպասելու , որուն համար աս կինը միայն իր ետին նայելուն պատճառաւ՝ (քանզի չենք կարդար թէ ինք մէկ քայլ մը ձամբէն դուրս կոխեց ,) աղի արձան դարձաւ . մանաւանդ որ անոր վրայ եկած դատապարտութիւնը անիկայ օրինակ մը ըրաւ անոնց աչքին առջևը ուր որ իրենք կեցեր են , քանզի հնար չէ որ աչքերնին վերցուցածնուն պէս չտեսնեն անիկայ :

Քրիստոփանոս . Զարմանալու արժանաւոր բան մըն է , ու կը յուսընք թէ իրենց սրտերը աս մասին ամբողջած են . և չեմ գիտեր թէ որքա՛ն այնչափ պատշաճաբար նմանցընեմ անոնք , որչափ անոնց՝ որ բռնուած ու դատաւորին

առջին կայնած առներնին ալ իրենց քովը կեցողներուն ծոցը կը պարպեն , կամ կախաղանին տակը կախուելու տարուած տեղերնին քակտհատութիւն կ'ընեն : Սոդոմի ժողովրդոց համար կ'ըսուի թէ խիստ չար ու մեղաւոր էին , ինչու որ Տէրոջը առջին մեղք գործեցին . այսինքն իր աչքին առջին և անոնց յուշացած մարդասիրութեանը վրայ . քանզի Սոդոմի երկիրը Տէրոջը դրախտին պէս էր : Ծննդ . ժէ . 10–13 : Ուստի ատ բանը ևս առաւել ի նախանձ շարժեց Տէրը , ու անոնց պատուհասը անոր երկնառաք կրակին կրցածին չափ սաստկացուց :

Ու արժանի է իրաւամբ հետևցընել թէ այսպիսի օրինակները տեսնելով՝ և մնռատանդ թէ իրենց ղշուշանալուն համար անոնք միշտ իրենց աչքին առջին ունենալով մեղանչողները սաստկագոյն պատուհասներու արժանի պիտի ըլլան :

Յուսափ . Անտարակոյս ըսածդ ճշմարիտ է . բայց ինչ ողորմութիւն է՝ որ ոչ դուն , և մնռատանդ թէ ոչ ալ ևս ինքս այսպիսի օրինակ եղանք : Սակայն կը սոսկինք մեզի գոհանալ Աստուծմէ , անոր երեսէն վախնալ , և միշտ Վրէժխնդիր կենք յիշել :

Սակ եւս տեսայ որ անոնք իրենց ձամբան երթալով մէկ զուարճալի գետի մը հասան * , որն որ Դասիթ թա-

---

* Այս ձամբորդները վաստակի համար չհետաքրքրուելնին խոստովանելու փորձութեանը դէմ որ գրին , առաստաղին հոգևոր միխիթարութիւններ շնորհուելնայաւ իրենց : Պաբէլ . ժ . 23–30 : Ա'անապարհորդներն ասոնք զուարճալի գետ մը եկան , ուրկէ խմելով իրենց յոգնած հոգիները կազդուրեցին : Այս գետը Աստուծոյ սիրոյն խորին ու անսահման Ովկիանոսն է : Այս գետին առուներն են՝ Թողութիւն , ազատութիւն , արդարութիւն , արդարութիւն , սրբութիւն , պօրթից ունկնդրութիւն , աստուածային բոլոր նախանձամութիւններուն բարութիւնները , ու երկ-

գաւորը կը կոչէր "Աստուծոյ Գետը" . բայց Յովհաննէս "Անոնց Ջուրի գետ" կոչեց անկից : Սաղ . կէ . 9 : Յայտ . իբ . 1 : Եզեկ . խէ . 1–9 : Ահա իրենց ճամբան ճիշտ ատ գետին քովինկը կ'իյնար . ուստի Քրիստոնեայ ու իր ընկերը մեծ հաճութեամբ կը քալէին հոս . նաև գետին ջուրին խմելնին ալ որ իրենց յոգնած անձերուն հաճելի էր և կազդուրիչ : Սակ 'ի զատ ատ գետին երկու եզերքը կանանչ ծառեր կային՝ որոնք ամէն տեսակ պտուղներ կը բերէին . ու անոնց տերևներէն կերան՝ որ արգիլին չատակերութենէ պատճառած դժուարամարսութիւնն ու ուրիշ ախտերը , որոնք սովորաբար անոնց կը պատահին՝ ոչ ճամբորդութեամբ իրենց արիւնը կը բորբոքին : Գետին երկու կողմը կանանչ մարդազետին ալ կար՝ զարմանալի կերպով գեղեցկացուցած՝ շուշան ծաղիկներով , ու բոլոր տարին կանանչ կը մնար : Այս մարդազետնին վրայ ճամբորդները պառկեցան քնացան , որովհետև ատ տեղը ապահովութեամբ կրնային պառկիլ : Սաղ . իդ . 2 : Եսայ . ժդ . 30 : Երբոր արթնցան՝ կրկին ժողվեցին ծառերուն պտուղներէն , ու կրկին խմեցին գետին ջուրէն , և յետոյ կրկին պառկեցան քնանալու : Այսպես

նէց մէջ յաւիտենական յաղթութիւն : Ասկ ատ առաջներուն անցած ճամբան է՝ Յիսուս Քրիստոս Տէրն մեր : Ա'աստուածաշնչերն անով ամէն հոգևոր օրհնութիւններով կ'օրհնուին , ու Աստուծոյ սէրը և անոր բոլոր պատգիները Ա'ոգւոյն Սրբոյ հաղորդութեամբը կը վայելեն : Աստուծոյ զաւկիներն ատ գետին եզերքը քալելով՝ աւետարանական խոստմունքներուն պատուական պտուղովը կը կերակրին , ու ան խոստմունքներովը զանազան ներկայ շնորհքներուն վայելչութիւնն ու ապառնի խիտարին անհնարութիւնը իրենց հոգիներն իրրև թէ ճարպով ու պարարտութիւնով կը լեցընէ : Ա'ոս կը դանէ յոգնածը հանգստութիւն , ուխտադրուժը զարձ , ու սգաւորը միխիթարութիւն :

անցուցին քանի մը օր և քանի մը գիշեր • ու յետոյ աս երդն երգեցին •

Աս առուներուն յստակ ջուրերը ,
Նայեցեք ինչպէս հանդարտ կը հոսին ,
Որ ճամբորդներուն ճամբանուն մէջը ,
Մխիթարութիւն սրտի ընծայեն :

Ան կանաչադեղ դալարիները ,
Ոտայ իրենց տուած անուշ հոտերին ,
Խաղմախիս բարեայ առատ զանձերը ,
Չորի կ'ընծայեն անոնց որ հոս են :

Ու ան որ գիտէ թէ աս ծառերը ,
Ինչ բարի պտուղ տերև կը բերեն •
Խոհեմ կը ծախէ իր ունեցածը ,
Որ ծախու առնէ աս գաշտը իրեն :

Երբոր նորէն ճամբայ ելլել յօժարեցան՝ Հրանդի դէտ իրենց ճամբուն վերջը չէին հասած ,) կերան ու խմեցին , և ճամբայ ելան * :

Հիմա երազիս մէջ տեսայ որ շատ ճամբայ չգացած՝ դէտն ու ճամբան առին մը իրարմէ զատուեցան , որուն վրայ քիչ չտրտմեցան ճամբորդները • սակայն ճամբէն

* Տէրը ճամբուն վրայ կազդուրելու ժամանակները կու տայ իր ժողովրդոցը • բայց հարկ է անոնց որ յիշեն թէ տակաւին իրենց ճամբորդութեանը վախճանին հասած չէն , ու վտանգի աղեցութենէն դուրս չեն : Նպատակն անոնք առաւել ևս զգուշանալու են այսպիսի առիւնները • ինչու որ Սատանան զանոնք կը դիտէ , ու անոնց արուեստութիւնները կը նախանձի : Ինչպէս որ աւազակը՝ ագռաւին մարդն անիմաս կը թողու անցնիլ բայց հետեւինէն գանձ ունեցողներուն վրայ կը յարձակի , այսպէս ալ Սատանան երբոր ճամբորդները մխիթարութիւնով լեցուն կը գտնէ՝ դարանակալ կ'ըլլայ ծուռ ճամբու մը հրապուրելու գանոնք , որ վտանգի յարձակելով զիրենք կողոպտէ :

դուրս ելլելու ալ չհամարձակեցան : Գիտնք որ գիտէն անդին ճամբան խորտուբորտ էր , ու իրենց ոտքերը ճամբորդութիւններնուն պատճառաւը կը ցաւէին • ասանկով ճամբորդներուն սիրտը նեղացաւ ճամբուն դժուարութենէն : Ցոհաննէս ի • 4 : Ընոր համար քանի որ յառաջ կ'երթային՝ լաւագոյն ճամբու մը կը բաղձային * :

* Հաւատացեալները հնազանդութեան ճամբուն մէջ քալած առենին ալ կարելի է որ զգուշութիւն ան միխիթարութիւնները որ կը ճաշակեն • ու թէ որ աս փորձութիւնը հետ ժամանակաւոր կորուստներ ալ ունենան , ինչպէս աղքատութիւն՝ հիւանդութիւն՝ բարեկամներու տմարդութիւն կամ աչխարհի դէշ վարմունքը , կարելի է որ մեծապէս լքանին • ու Սատանան կարենայ մանաւոր պատճառութիւն մը ունենալ ժպդոհութեան՝ երկմտութեան՝ նախանձութեան կամ ապաշխութեան մէջ ձգելու զանոնք : Սատանով անոնք աւելի հակամիտած ըլլալով լաւագոյն ճանապարհի մը բաղձալու՝ քան թէ հաւատքներնուն ու համբերութիւններնուն առաւելութեանը համար ջերմեռանդութեամբ աղօթելու , կը դրդուին ճամբայ մը գտնել որով կարենան նեղութենէ ազատիլ՝ ու դիրենք յուսնցընող գժուարութիւնը վանեն դիրենք թօթուել • ու շատ անգամներ ժամանակաւոր հանգստութեան միջոց մը կ'ելլէ իրենց առջեւ : Հնազանդութեան ճամբան գժուարին ըլլալով՝ ծուռ ճամբայ մը կ'ելլէ առջեւնին , որ կը թուի թէ նոյն ճամբան կը հանէ դիրենք • բայց թէ որ անոնք սասանով ճամբէն դուրս ելլեն , թէ և չատի մը կամ պատ մը չգտնեն , բայց գոնէ սանդուխ մը անցնելու կը պարտաւորին : Սատուծոյ պատուիրանները սրբութեան ու ապահովութեան ճամբան ցոյց կու տան • բայց անոնց անվերջ ուղղութենէն խոտորիլը կրնայ երբեմն անվնաս երեալ , ու բայց նէն պարագաները կարելի է որ երեան թէ անոր կը հրաւիրեն : Արդեօք կ'երեւակայեն թէ այս ինչ կամ այն ինչ բանը Սատուածակերպ կողմնակ ձեռնտուութիւն մըն է որ հանգստութիւն կու տայ յոգնածին • ու կը կարծեն՝ թէ իրենց տրուած պատուիրանքը քիչ մը ընդարձակօրէն

Երդ՝ իրենցմէ քիչ մը առաջ ճամբուն ձախ կողմը մարդա-
գետին մը կար , ու մէկ սանդուխ մը՝ հոն անցնելու . և
ան մարդագետինը կը կոչուէր՝ Ծառաճամբու Պարզագե-
տին : Ան առենը Երիստիանոս իր ընկերին ըսաւ . Թէ
որ աս մարդագետինը մեր ճամբուն վրայ կ'իյնայ , եկող
հոն անցնինք : Յետոյ ինք սանդուխը տեսնելու գնայ ,
և ահա ցանկին միւս կողմը ճամբուն քովինը չափ մը
կար * : Սկիզբ իմ ուղածիս պէս ելաւ՝ ըսաւ Երիստի-
անոս . գիւրագոյն ճամբան աս է . եկէր բարի Յուսա-
լէմ , եկէր ան կողմը անցնինք :

Յոհաննէս . Հայր Թէ որ աս չաւիղը մեղ ճամբէն դուրս
հանելու ըլլայ՝ ի՞նչ ընենք :

Սոխիկ հաւանական բան չէ , ըսաւ միւսը , նայէ դուր-
սի ճամբուն քովինկէն չի՞րթար : Այսպէս Յուսալէմը իր

կրնայ մեկնիլ , Թէ խոհեմութիւն գործածուելու է , և
Թէ պզտիկ բաներու վրայ խղճահարութիւն ընկնը օրինա-
սիրութեան ու աւելորդապաշտութեան նշան մըն է : Այս-
պէս՝ Տէրոջմէն խրատ ուզելնուն տեղը բան իրենց հակը-
ցածին վրայ հաստատուելով՝ ու իրենց սրտերնուն ապաւի-
նելով , փորձողին ականջ կը դնեն : Նա աս ալ անսովոր
բան մը չէ՝ որ լաւագոյն փորձառութեան տէր եղող ու ա-
ղէկ համարում ունեցող քրիստոնեաներէն անգամ երբեմն
համբակներուն սխալ կ'առաջնորդեն , հնազանդութեան
ուղիղ գծէն խոտորեցընելով զանոնք . ինչու որ Տէրը ա-
նոնք իրենք իրենց կը թողու՝ իրենց յանձնապաստանու-
թիւնը նուաճելու , ու զանոնք բոլորովին իրմէն կախեալ
պահելու համար . և ասոնկով նոր բարեպաշտութեան
գաբձողներուն կը սորվեցընէ որ մարդու մը աւելի չհեռանի՝
բայց միայն որչափ որ ան՝ Երիստոսի կը հետևի :

* Հնազանդութեան ճամբէն առջի խոտորումները գու-
ցէ միայն պզտիկ բաներ երևան . բայց քիչ քիչ ճամբան
կը ծռի , ու մենք չուտով կը մոլորինք մինչև որ անկարող
ըլլանք մենք մեզ դառնալու : Ան որ պզտիկ բաներն առ
ոչինչ կը համարի , քիչ քիչ պիտի իյնայ :

ընկերէն համոզուելով անոր ետևէն սանդուխէն անցաւ :
Երբոր երկուքն ալ անցան ու շաւիղին մէջ մտան , շատ
դիւրին գտան անիկայ իրենց ոտքերուն . և միանգամայն
դեպ ի առջևնին նայելով մարդ մը տեսան որ իրենց պէս
կը քալէր , ու իր անունը Յանձնապաստան էր . ուստի
անոր ետևէն կանչեցին ու հարցուցին Թէ ան ճամբան ճիւ
կ'ելլէ : Պատասխան տուաւ Թէ՝ Երկնային դուռը : Տե-
սաք , ըսաւ Երիստիանոս , ես ալ այսպէս ըսի՞ քեզի .
ասով կը տեսնես որ կարծիքնիս շիտակ է : Այսպէս ա-
նոնք անոր ետևէն գացին , ու ան անոնց առջևէն : Հայր
ահա գիշերը վրայ եկաւ , ու շատ մթնեց . այնպէս որ ե-
տևը եղողները առջևէն գացողը չէին տեսներ * :

* Ինքնահնութիւն ըրած պիտի ըլլար Սատանան՝ Թէ
որ հաւատացեալները առջի բերան մեծամեծ մեղքերու
հրապուրիչ , որոնց դէմ կը կենան անոնց սրտերը . աս
պատճառաւ բազմապատիկ կեղծաւորութիւններով կը ջա-
նայ կ'աշխատի գարձընել զանոնք այնպիսի գովելի երևոյթ
ունեցող մոլորութիւններու՝ որ կը թուին Թէ չար համա-
րում մը կամ գէշ վախճան մը չունին : Հայր իւրաքան-
չիւր սխալ բայլափոխ աւելի փորձութիւններու ճամբայ կը
բանայ , ու նոր մեղքեր ըստ երևութին հարկաւոր կը ցու-
ցընէ : Ու Թէ որ ամենափոքր բանի մը մէջ ամենափոքր
պատուէր մը մարմնաւոր շարժառիթներէ կամաւորապէս
կոտրուի , աս յանցանքին մէջ այնպէս ինքնակամութիւն՝
անհաւատութիւն՝ ապերախտութիւն ու աշխարհային կը-
ռապաշտութիւն կայ , որ անտարակոյս հաւատացեալը մե-
ծամեծ յանդիմանութիւններու ու սաստիկ պատիժներու
տակ կը ձգէ : Հնազանդութեան ճամբէն խոտորողին
համարձակութիւնը կ'աւելնայ սուտ կրօնասէր ձևացողնե-
րուն օրինակովը ալ , որոնց վրայ ինք զուցէ չափն աւելի
աղէկ կարծիք մը ունեցած է՝ անոնց հետ առջի անգամ
տեսութեան մտնելուն . քանզի աս մարդիկը շատ անգամ
խիստ զօրաւոր քաջալերութիւն կը ցուցընեն՝ ու կը հա-
մարձակին Երիստոսի պատուէրները կոտրելու , կեղծաւո-

Ուստի առջևէն գացողը (Յանձնապաստան անունով՝) իր առջևի ճամբան չտեսնելով խորունկ փոսի մը մէջ ինկաւ , որն որ ան երկիրներուն տէրը դիտմամբ շինած էր հոն՝ մնափառ յիմարները անով որսալու համար • ու խիստ լով կոտր կոտր եղաւ * : Նաայ • թ • 16 : ...

Ընդ՝ Վրիստիանոս ու իր ընկերը անոր խիստը լսեցին • ուստի գացին որ բանին ինչ ըլլալն խնամն՝ բայց պատասխան տուող չկար , հապա միայն հեծութիւն մը կը լսէին : Ան առինը Յուսալեցին ըսաւ • Ո՞ւր ենք մենք հիմա : Անոր վրայ իր ընկերը լանց՝ կասկածելով թէ ինք չտեսակ ճամբէն դուրս հանեց անիկայ : Ու հիմա սկսեց զարհուրելի կէսգիով մը անձրևել ու որոտալ և փայլատակել , ու սաստկութեամբ կը բարձրանար ջուրը † :

բնելով՝ թէ անոր ձրի շնորհքին պատիւ ընծայելնուն , ու իրենց աղատութիւնն ու արժանութիւնը ճանչնալնուն համար է որ այսպէս կ'ընեն : Հայց մեռութիւնը շուտով պիտի շրջապատէ ամէն անոնք՝ որոնք այսպիսի առաջնորդներու ետևէն կ'երթան , ու անհնարին նեղութիւններն ու վտանգները չտեսակ իրենց բռնած ճամբուն վրայ պիտի իյնան :

* Ան դիպուածը կրնայ ցուցընել ան փրկաւէտ ներդործութիւնները՝ որ երբեմն յանցաւոր հաւատացեալներուն վրայ կը ծնանին մնափառ կեղծաւորի մը զարհուրելի մահովամբը , որուն չափէն աւելի ունկնդիր եղած են իրենք : Հայց Տէրը իր ծառաները մէկ կերպով մը կ'ազատէ յանձնառապատանութեան ժամանակաւոր բռնութենէն , որ աւտեն յանդգնաբար մեղանչողները յուսահատութեան ու մեռութեան խորխորատին մէջ կը կորսուին :

† Ըստուծոյ սուրբ օրէնքը ամէն յանցաւորները կը դատապարտէ • ուստի երբոր քրիստոնեան կամաւորապէս մեղքի մը մէջ իյնայ , շատ անգամ կ'ըլլայ որ վախնայ թէ իր հաւատքը մնռած է , թէ ինք տակաւին օրէնքին տակն է , ու թէ իր վարքին պէս իր անձն ալ անոր արդար դատապարտութեանը ենթակայ եղած է : Այսպէս իրրև թէ նորէն ետ կը

Ըն առինը Յուսալեցը ինքնիրենը կը հառաչէր ըսելով • Երանի՛ թէ ես իմ ճամբաս յառաջանայի :

Վրիստիանոս • Ո՞վ կրնար մեզմէն անցընել թէ աս ճամբան շտապակ ճամբէն դուրս պիտի տանի մեզ :

Յուսալեցի • Աս առջի անգամին կասկած ունենայ ատ բանին վրայ , ու անոր համար հեղութեամբ մը խնդրելի քեզի : Ծէ որ դուն ինձմէ տարբեր չըլլայիր՝ բայց ի բաց պիտի խօսէի քեզի :

Վրիստիանոս • Պատուական եղբայր , մի՛ նեղանար • կը ցաւիմ որ քեզ ճամբէն դուրս հանեցի , և քեզ այսպիսի վերահաս վտանգի մէջ ձգեցի : Կ'աղաչեմ , ների՛ր եղբայր , ների՛ր ինծի • ես աս բանը գէշ մտքով մը չըրի * :

Յուսալեցի • Մխիթարութիւն ունեցիր , եղբայր իմ , քանզի ես կը ներեմ քեզի , ու հաւատամ ես որ ասիկայ մեր աղէկութեանը համար պիտի ըլլայ :

Վրիստիանոս • Փառք Ըստուծոյ որ գթած եղբայր մը ունիմ իմ հետս • բայց պէտք չէ որ հոս կայնինք • եկող ջանանք կրկին ետ երթալու :

Յուսալեցի • Հայդ՝ պատուական եղբայր , ես առջևէն երթամ :

բերուի ինք Ամենա լեռանը փոթորիկներուն՝ որոտմանն ու փայլատակելուն :

* Հայդ որ ինչպէս քրիստոնեաներն իրարու օգնական կ'ըլլան՝ այնպէս ալ զօրաւոր մոլորութիւններով մէկզմէկու միաւորական ըլլալու ենթակայ են : Հայդ նկատէ թէ շնորհքն ինչ կ'ընէ • յանցաւորը կը խոնարհցընէ , հոգւոյն խոստովանել կու տայ իր յանցանքը՝ ու կը տրամեցընէ իր թշուառութիւններուն վրայ : Ան տեղ անոնք ոչ թէ իրար կը նախատեն , հապա սիրով իրարու կարեկից կ'ըլլան , ու մէկզմէկու վրայ իրենց անձերուն պէս հոգ կը տանին : Ո՛վ սքանչելի շնորհք և ճշմարտութիւն՝ որ Յիսուս Քրիստոսի ձեռքովն ալ • ինչպէս անիկայ սիրոյն հաղորդութիւնովը հոգիները մէկզմէկու կը կապակցէ :

Վրէպաբանաս • Ձէ , թէ որ կը կամիս՝ թեղ տուր որ առաջ ես երթամ , որ նեթէ վտանգ մը կայ , առաջ ես ա- նոր մէջն իյնամ , քանզի իմ պատճառաւս մենք երկուքս ալ ճամբէն դուրս ելանք ։

Յոաննէս • Ձէ , առաջ դուն երթալըս չես , քանզի քու միտքդ ամէնօրեայ ըլլալով կարելի է որ քեզ կրկին ճամբէն դուրս հանէ ։ Ըն ատենը իրենց քաջալերու- թեանը համար մէկու մը * ձայնը լսեցին որ կ'ըսէր • Աիրուդ մեծ ճամբուն՝ քու գացած շաւիղիդ դիր , ե'ա դարձիր ։ Ուբմ • լ • 21 ։ Ասոր հիմա ջուրերը շատ յորդեր էին , և ան պատճառաւը ետ դառնալու ճամբան շատ վտանգաւոր էր ։ Ըն ատենը իմ միտքս եկաւ թէ աւելօք դիւրին է ճամբէն դուրս ելլել երբոր անոր մէջն ենք , քան թէ ճամբան մտնել՝ երբոր անկէ դուրս ելած ենք ։) Ու սակայն համաձակեցան ետ երթալ • բայց այնպէս մտէթ էր՝ ու այնպէս սաստիկ կ'անձրևէր , որ իրենց ետ դառնալուն՝ ինը կամ տասն անգամ մտիկ ընել պիտի խնդրուէին † ։

---

* Ըսիկայ Վրէխտոս է • Վրէխտոսի պատուական անձը , Վրէխտոսի վարուց գործը , Վրէխտոսի կատարեալ փըր- կութիւնը • ինքն է ճանապարհը՝ մի միայն ճանապարհը՝ արդարութեան ու սրբութեան աքսրնի ճանապարհը ։

† Կարելի է որ մտածուի թէ փոքառու քրիստոնեայ մը մեղքի մը մէջ իյնալէն ետև՝ երբոր ճանչնայ անիկայ , քիչ դժուարութիւն պիտի գտնէ իր պարտաւորութիւնը գա- նալու ու իր խաղաղութիւնը գտնելու ։ Հայց կամաւո- րապէս գործուած մեղքը որչափ պզտիկ ալ երևայ առջի բերան , երբոր յետոյ անոր վրայ նայուի՝ անհնարին ապե- րախտութեան ու ծանր ապստամբութեան գործ մը կ'ե- րևայ ան , այնպէս որ՝ այնպիսի մեղութիւն մը կը ձգէ հոգւոյն վրայ՝ ու այնպիսի յանցաւորութիւն մը խղճմտան- քին վրայ , որ շատ անգամ կը պատճառէ մարդուն կաս- կածիլ թէ ատութեամբ բռնած ըլլայ բոլոր իր կրօնքը ։

Ու երբոր կը ջանայ նորէն իր ճամբան շտկել՝ կը տեսնէ որ շատ տարուընէ ի վեր իր ունեցած բոլոր անցեալ աշխա- տութիւնները ու ակնկալութիւնները ոչինչ դարձած են , ու շատ յոյս չկրնար ունենալ ասկէ ետև լաւագոյն յաջո- ղութիւն գտնելու • որովհետև ուրիշ միջոցները՝ կամ մեծագոյն ջանացողութիւնները ուրիշ կերպով գործածել չգիտեր՝ բայց եթէ ինչպես որ արդէն ի գործ դրած է զա- նոնք անօգուտ տեղը՝ ինչպես որ այսպէս ըլլալէն ինքն ալ կը վախնայ ։ Ըս հանգամանացը մէջ Սատանան ալ բնաւ չպակսիր անոր հոգւոյն թեւլադրելու թէ իր վիճակն անյոյս է , ու Ըստուած դուրսն ու դորովը մեկտղ դրած է ։ Հաւատացեալն իրաւ ատ վախերովը չյաղթուիր իր ըն- թացքը նորոգելու համար բոլոր ջանացողութիւնները բո- լորովին զանց ընելու • բայց շատ անգամ կը նմանի մար- դու մը՝ որ խաւարին մէջ կը խարխաբի ու չկրնար իր ճամ բան գտնել , կամ մէկուն՝ որ խորունկ ու արագահոս գետ մը կ'անցնի՝ ու սաստիկ կ'աշխատի իր գլուխը ջուրէն վեր պահել ։

* Խղճալի ճամբորդներն իրենց վերջին ջանքը ի գործ դնելով չկրցան այն գիշերն աքսրնի ճամբան հասնիլ , հապա փոքրիկ պատսպարան մը գտնելով անոր տակը հանգստանալու մտան՝ ու քնացան ։ Իրենց մեծ պակա- սութիւնն ան էր որ Վրէխտոսէն իրենց ճշմարիտ պա- տսպարանէն ետ կեցան ։ Օրէնքին կը վազեն օգնու- թիւն գտնելու , ու նորէն կը նենգին մարմնաւոր ապահո- վութեան բազկներուն մէջ ։ Խոռվեալ խղճմտանքը թէ որ օրէնքին պատշաճութիւնները կատարելովը ի- րենց դրսի ու չէ թէ Վրէխտոսի մաքրական արիւնով խաղաղ , երբոր արթընցայ՝ այնպէս զարհուրելի կերպով պիտի խօսի՝ որուն նմանը բնաւ խօսած չէր ։ Ըսիկայ այս-

կած տեղէն հեռու չգացած մէկ ամրոց մը կար , որ կը կոչուէր Ամրոց Երկբայութեան , և անոր տէրը կ՚ըսուէր Ասկայ Յուսահատութիւն . ու անոր երկրին վրայ էր որ ասոնք հիմա կը քնանային . ուստի ինք առաւօտուն կանուխ ելլելով ու իր դաշտերուն մէջ վեր վար պտըտելով , Քրիստիանոն ու Յուսալիցը իր դաշտերուն վրայ. քնացած բռնեց : Ան ատենը մէկ ահարկու և զայրագին ձայնով մը հրամայեց անոնց որ արթընան , ու հարցուց թէ ո՞ւրկէ կու գան , և ի՞նչ բան ունէին իր երկրին վրայ : Անոնք ալ իրեն ըսին թէ իրենք ճամբորդ են և ճամբանին կորսընցուցեր են : Ան ատենը Ասկան ըսաւ . Դուք աս գիշեր ինծի դէմ յանցաւոր գտնուեցաք իմ երկիրներս կոխկռտելով և անոնց վրայ պառկելով , ու անոր համար պէտք է որ իմ հետս երթաք : Ուստի պարտաւորեցան երթալ , որովհետև ան իրենցմէ ուժով էր : Եւ թէև շատ ղրուցելէք ալ չունէին , քանզի իրենք իրենց յանցաւոր ըլլալը գիտէին : Ասկան որոշ Ասկան իր առջին ձգելով քշեց անոնք՝ ու իր ամրոցին մէջ մութ ու խաւար բանտի մը մէջ դրաւ , որ աս երկու մարդոց հոգիներուն՝ խիստ

պէս ըլլալ գուան աս ճամբորդները թանկագին փորձով : Ասկայ Յուսահատութիւնին ձեռքն ինկան՝ որ այնպէս անողոքմտբար վարուեցաւ հետերնին , որ իրենցմէ մէկը պատրաստ էր կատարելու անոր տուած անձնասպանութեան թելադրութիւնը : Այս ճամբորդներուն պատահած բոլորը աս յուսահատութիւնն ու նեղութիւնը կարելի էր խափանուիլ՝ թէ որ իրենց մեղանչելէն ետև անմիջապես Քրիստոսի դիմէին , ու սուտ պատսպարանի մը տակ չմնային : Տէրը կատարեալապէս կը սորվեցընէ մեզի աս դասը , որ երբ մեղքով մը բռնուինք , իսկոյն Քրիստոսի արեան մաքրական աղբիւրին դիմենք , ու միշտ յիշենք մեր փաստաբանը որ Հօր Աստուծոյ քովն է , որ ինք միայն է քաւութիւն մեղաց :

գարշելի և գարշահոտ տեղ մըն էր : Ուստի անոնք աս տեղ Հոգեշաբթի առաւօտուն մինչև Շաբաթ իրիկուն առանց պատառ մը հացի ու կաթիլ մը ջուրի , առանց ճրագի ու առանց ինչպէս ըլլալնին հարցընող մէկու մը մնացին . ուստի շատ դէշ վիճակի մէջ էին աս տեղը , ու բարեկամներէ և մերձաւորներէ հեռու էին * : Յոբ . ձ՚ . 18 : Հիմա աս տեղ Քրիստիանոս երկու ցաւ ունէր , որովհետև իր անհնարատ խորհրդոյնը էր որ աս նեղութեանս մէջ ինկան † :

Գիտք որ Ասկայ Յուսահատութիւնը կնիկ մը ունէր , ու անոր անունը Անհաստատութիւն էր . այսպէս երբոր ինք անկողնէն մնաւ պառկելու՝ իր ըրածը կնկանը պատմեց . այսինքն՝ թէ երկու հոգի բռներ ու իր բանտը դրեր է զանոնք , իրեն երկիրներուն վրայ ոտք կոխելնուն համար : Ընկէ ետև անոր հարցուց ալ թէ ուրիշ ի՞նչ կրնայ ընել

---

* Ես որոշեալ ժամանակը՝ Հոգեշաբթի առաւօտուընէ մինչև Շաբաթ իրիկուն՝ գուցէ ան մտօքը նշանակած է հետևակը՝ որ կը կարծէ թէ այսպիսի վիճակի մը մէջ ընդհանրապէս այսչափ ատեն կրնայ ողջ մնալ մարդ :

† Ա՛վ զարմանալեաց . ի՞նչպէս աս բարկացող քրիստոնեաները Երկբայութեան Ամրոցն ինկան : Իրաւ է որ փրկութեան ճամբուն մէջ այսչափ յառաջանալնէն ետև՝ ճամբուն վրայ այնչափ փառաւոր բաներ տեսնելնէն ետև՝ իրենց Տէրոջը սէրն ու ընդհ.քը այնչափ վայելելնէն ետև՝ ու անոր հաւատարմութիւնը շատ անգամ փորձելնէն ետև տակաւին Երկբայութեան Ամրոցը մտնին : Օտարոտի բան մը չէ աս : Այ . հասարակ բան մըն է . ամենահաստատ քրիստոնեաները սխալմունքի մէջ խյնալու ու ճամբէն խատրելու , ու չետոյ ամենամեծ ու աղէտալի երկբայութիւններով պաշարուելու ենթակայ են : Սակայն թէ և Երկբայութեան Ամրոցին մէջն ըլլան , բայց յաւուրկ ողորմութիւն մըն է իրենց՝ յուսահատութեան երկաթ վանդակին մէջ չթանտարկուելնին :

անոնց * : Ամէնն ալ հարցուց իրեն թէ՝ ի՞նչ մարդիկ են , ձէրկէ եկան , և ձէր կ'երթան . ու ինք պատմեց անոր : Վերջը կնիկը խրատ տուաւ անոր թէ առտուանց երբոր արթընայ՝ ելլէ անողոքմաբար ծեծ քաշէ անոնց : Այսպէս երբոր արթընայ՝ անտանելի կսկիծ տուող վշաձից գաւազան մը առաւ ու վար իջաւ բանտը անոնց քով , ու հոն նախ և առաջ սկսեց սաստիկ կշտամբանքներ ընել անոնց՝ որպէս թէ չուն էին մարդիկը . թէպէտ և ընաւ անհաճոյ խօսք մը չէին ըսեր իրեն : Վերջը վրանին գնաց ու այնպէս զարհուրելի ծեծ մը քաշէց անոնց , որ կարողութիւն չունէին իրենք իրենց օգնելու կամ դեռնին վրայ մէկ կողմէն միւսը դառնալու : Նախկայ լմնցնալէն ետև մէկդի քաշուեցաւ , ու ձգեց անոնք որ իրենց թշուառութեանը վրայ ողբան , ու իրենց տանջանքներուն տակը հեծեծեն . ուստի բոլոր այն օրը ուրիշ կերպով չանցուցին իրենց ժամանակը , հապա հառաչանքներով և դառնակսկիծ ողբերով : Հետևեալ գիշերը Հոգին կնիկը նորէն սկսեց հարցուփորձ ընել իր երկանը՝ անոնց վրայով , ու խնամալով որ տակաւին ողջ են՝ խրատ տուաւ որ երթայ յորդորէ զանոնք որ իրենք զիրենք մեռցընեն : Դառաւոտուն լուսանալուն պէս Հոգին անոնց քովը գնաց խոժոռած դէմքով՝ առջի անգամին պէս , ու խնամալով որ առջի օրը իրեն քաշած ծեծին պատճառը սաստիկ ցաւ կը ղգայեն , ըսաւ անոնց՝ թէ որովհետև ընաւին ան տեղէն դուրս չելլելու ձարը չկայ , իրենց մի միայն բռնելու ձամբան աս է որ իսկոյն իրենք զիրենք սպանեն , կամ դանակով՝ կամ կախուելով՝ և կամ թոյնով : Վրանէն ըսաւ Հոգին ,

* Հոգիին այս խրատը բան մը չէրաւ ձամբորդներուն մինչև որ իր կինը Ընկատակութիւնը գինքը չխրատեց : Նոյնպէս կը նշանակէ թէ մեր տարակուսութիւններն ու հոգւոյս մտածութիւնները անհետաւորութենէ կու գան , ու իրենց գլուխը մտունդն անով կը գտնեն :

կեանքը այսչափ դառնութեամբ լեցուն ըլլալէն ետև ինչքա՜ն համար անկայ պիտի ընտրէք : Հապա անոնք աղաչեցին իրեն որ թող տայ իրենց երթալու : Ասոր վրայ քթիը բերանը ծռելով անոնց վրայ նայեցաւ , ու վրանին վազելով անտարակոյս ինք անոնց վերջը պիտի բերէր . սակայն այնպէս եղաւ որ իր ցաւը բռնելով , (քանզի երբեմն պայծառ արևոտ եղանակներուն իր ցաւը կը բռնէր ,) առին մը չկրցաւ իր ձեռքերը խաղցընել . անոր համար մեկդի քաշուեցաւ ու առջի անգամին պէս ձգից անոնք * որ երթան ինչ ընելիքնին մտմտան : Ան առնոնը ձամբորդներն սկսեցին իրենց մէջ մտածել , թէ արդեօք լաւագոյն է որ իր խրատը բռնենք թէ չէ . և այսպէս սկսեցին խօսակցիլ :

Ա՛ղբայր՝ ի՞նչ ընենք , ըսաւ Քրիստիանոս , հիմակուան մեր ապրած կեանքը թշուառ կեանք է : Իմ կողմանէս ես չեմ գիտեր թէ արդեօք աղկը այսպէս ապրի՞ ըլ է , թէ խակոյն մեռնիլը : Իմ հոգիս խեղդուիլը ապրելէն աւելի կ'ընտրէ , ու գերեզմանը աս բանտէն աւելի հանգստութիւն է ինծի : Յոբ . է . 15 : Սակայն խրատը բռնե՞նք † :

Յո՜ասկ . Իրաւ մեր հիմակուան վիճակը զարհուրելի

* Յուսահատութիւնը հազիւ թէ կատարեալապէս կը տիրէ մարդու մը վրայ աս աշխարհիս մէջ :

† Ողբալի Քրիստիանոս , ի՞նչ է ատ , դուն գիտէ կրօնքնեցընելուդ զրդռուելդ : Այլ նայէ՛ ոմն յուսահատակ հոգի , տե՛ս ան խօսքին ճշմարտութիւնը , թէ "Զեղի մարդկային փորձութենէ դուրս ուրիշ չէ պատահած . բայց Աստուած հաւատարիմ է , որ ձեզ պիտի չթողու ձեր կարողութենէն աւելի փորձուելու . հապա փորձութեանը հետ ազատութեան միջոց մըն ալ պիտի տայ , որ կարող ըլլաք համբերելու" : ա Կորնթ . ժ . 13 : Պիտի չմերժէ Աստուած իր ժողովուրդը՝ որ ինքը առաջուց ճանչցաւ : Հռոմ . ժա . 2 :

վիճակ մըն է , ու մահը շատ աւելի ընդունելի պիտի ըլլար ինծի քան թէ յաւիտեան այսպէս մնալը • բայց եկուր մոռնանք որ մեր երթալու երկրին տէրը ըսաւ թէ Ան սպանաներ • այսինքն ուրիշ մարդու անձին սպանութիւն մի՛ ըներ • ուրեմն ևս առաւել արդիլուած ենք մենք մեր անձն սպաննելու : Եակէ՛ի զատ , ան որ ուրիշը կը սպաննէ , միայն անոր մարմինը կը սպաննէ • բայց ան որ ինքզինքը կը սպաննէ , մարմինն ու հոգին միևնոյն կը սպաննէ : Ու զարձեալ՝ ե՛ղբայր իմ , դուն գիտես մէջ հանդստութիւն ըլլալու վրայ կը խօսիս • բայց մոռցար դժոխքը՝ ուր որ սպանողները անտարակոյս պիտի երթան • քանզի սպաննողը յաւիտենական կեանք չունի * : Ու ասա ալ մոռանանք որ բոլոր գործութիւնը Հոգւոյ Սրբոյ սահատութիւնին ձեռքը չէ • որչափ որ ես կ՛իմանամ՝ ուրիշներն ալ իրմէն բռնուելան մեղի պէս , և սակայն իր ձեռքէն փախան : Ո՞վ գիտէ , կարելի է թէ Աստուած՝ որ աշխարհս ստեղծեց , Հոգւոյ Հոգւոյ Սրբոյ սահատութիւնին կեանքն առնէ , կամ մէկ օր մը մոռնալ ասոր անոր՝ մեր վրայէն կղզրել , կամ թէ շատ չանցած իր ուրիշ անդամ բռնուած ցաւէն նորէն բռնուի մեր առջին , ու իր ձեռքերն ու ոտքերը վիրոյ բանեցընել : Ու թէ որ անդամ մըն ալ ասա բանս պատահելու ըլլայ , իմ կողմանէս ևս միտքս հաստատեր եմ որ քաջ մարդու պէս սրտոտիմ , և իմ բոլոր կարողութեամբս ջանք ընեմ իր ձեռքին տակէն պրծելու : Յիմար էի ես որ առաջ չջանացի ասա բանը ընելու : Բայց ինչ և իցէ՝ ե՛ղբայր իմ , համբերութիւն

* Հոգւոյ Սրբոյ անձնասպանութեան դէմ վճռական ապարդութիւններ կ՛ընէ : Ընտարակոյս մարդիկ ընդհանրապէս ասա զարհուրելի մեղքը դործելու կը համարձակին՝ կամ չհաւատալով Հոգւոյ Սրբոյ վարդապետութեան ապառնի ու մշտնջենաւոր հատուցմանը , և կամ մոռնալով անիկայ :

ընենք ու ատոն մը քաշենք • կրնայ գալ ատեն մը որ մեղի երջանիկ ազատութիւն մը չնորհէ • սակայն մենք մեր անձին սպանողները չըլլանք : Ես խօսքերովս Հոգւոյ Սրբոյ ատ Ժամն իր եղբօրը միտքը խաղաղեց • այսպէս ան օրը մեռե տեղը մնացին անոնք իրենց տրտում և տխուր վիճակին մէջը * :

Երիկուան դէմ Հոգւոյ Սրբոյ երկինն վար իջաւ բանտը , որ տեսնէ թէ իր բանտարկեալներն իրեն խրատը բռնեցի՞ն : Բայց երբոր հոն եկաւ՝ անոնք կենդանի գտաւ • ու յիրաւի բոլոր մնացածը միայն կենդանութիւն մըն էր • քանզի հիմա անոնք անօթութենով ու ծարաւութենով՝ ու Հոգւոյ Սրբոյ ծեծելէն իրենց ցաւերուն պատճառաւը , չունէ աւելն զատ հավիւ թէ բան մը կրնային ընել : Բայց ինչպէս որ ըսի՝ անոնք կենդանի գտաւ • ասոր վրայ սաստիկ սրամտութեան մէջ ինկաւ , ու ըսաւ անոնց՝ թէ իր տուած խրատին հնազանդութիւն չընելնուն համար այնչափ դէշ պիտի ընի՛ որ իրենց ծնած ըլլալուն վրայ վշտանան :

Ան խօսքին վրայ մեծապէս սարսափեցան անոնք , ու միտքս կու գայ թէ Կրէստիանոս մարեցաւ ան առնին • բայց կրկին քիչ մը ինքն իրեն գալով Հոգւոյն տուած խրատին վրայով իրենց խօսակցութիւնը նորոգեցին , թէ արդեօք լաւագոյն է անոր խրատը բռնել՝ թէ չէ : Հոգւոյ Կրէստիանոս գարձեալ կը թուէր թէ ան բանը ընելու կը մտածէր • բայց Յուսալիցը իր երկրորդ պատասխանն ըրաւ սա հետևեալ կերպովը :

* Ընդհ որ երկար ժամանակ երկարատև խաղաղութեամբ Աստուծոյ ձամբաներուն մէջ քալելէն , երբոր մեղքն իրենց խղճմտանքները խայթէ , անփորձ հաւատացեալներն աւելի կը վշտանան • մանաւանդ թէ որ ուրիշներուն ալ մեղանչելու պատճառ եղան , կամ Աւետարանին վրայ նախատինք բերին :

Ո՛ղջայը իմ , ըսաւ ինքը , միտքդ չե՞ս բերեր թէ դուն մինչեւ հիմա ինչպէս քաջասիրտ էիր : Ո՛չ Պօղոսինը կրցաւ յաղթել քեզի , և ոչ ան ամէն բանները որ Մահուան Շուքին Հովին մէջ լսեցիր կամ տեսար կամ զգացիր * : Ո՛րքան դժուարութիւններէ դողերէ և սարսափներէ անցար դուն արդէն . ու դուն հիմա ուրիշ բան չես , հապա միայն երկի՞ղ : Կը տեսնես որ ես ալ քու հետդ ասանկին մէջն եմ , ես՝ որ բնութեամբ քենէ շատ տկար եմ : Նաեւ աս Հոգին իս ալ վիրաւորից ինչպէս որ քեզ . ու նաեւ իմ բերնէս ալ հայն ու ջուրը կորից , ու քու հետդ առանց լուսի կու լամ կ'ողբամ : Սակայն եկող քիչ մըն ալ համբերութիւն ընենք : Միտքդ բեր թէ Աւետեանին Տօնավաճառին մէջ ինչպէս քաջասիրտ էիր . ոչ չղթային՝ ոչ բանտին՝ և ոչ արիւնահեղ մահուին կը վախնայիր . ուստի եկող օրերուն որ կընանք համբերենք , գոնէ աղատ մնալու ան ամբիծին՝ որուն մէջ գըտնուիլ չկրնկերը քրիստոնէի մը :

Ընդ՝ ան օրն ալ իրիկուն ըլլալով՝ և Հոգին ու իր կնիկը անկողնին ըլլալով , կինը բանտարկեալներուն վրայով հարցուց անոր թէ արդեօք իր խրատը բռնեցի՞ն : Պատասխան տուաւ Հոգին . Նոյնը պինդ կըլլայ չարաճճիներ են . աւելի կ'ընտրեն բոլոր նեղութիւնները քաշել , քան թէ իրենք զիրենք սպաննել : Ըն ատենը կինը ըսաւ . Ա՛ղաչ անոնք Ամրոցին բակը հանէ , և քու մինչեւ

* Ինծի եալ փորձառութիւնները պէտք է որ մտքերնիս չհանենք , ու անոնց յիշատակութիւնը քաջալերելու է մեզ որ ամէն պատահարներու մէջ ես առաւել Տէրոջը ապաւինինք : Ես պատճառաւ Յուսալից Վրիստիանոսին միտքը կը ձգէ Պօղոսինին վրայ անոր ատացած յաղթութիւնը , և Աւետեանին Տօնավաճառին մէջ անոր աբիւթիւնը , ու ատոնք անոր մարած մարթին քաջալերութեան առիթներ ըլլալ կը ցուցընէ :

հիմա սպանած անձինքներուդ ոսկորներն ու գլուխները ցոյց տուր , ու հաւատացուր անոնք թէ չարաթմ մը չանցած կտոր կտոր պիտի ընես զիրենք ինչպէս որ առաջ իրենց ընկերներն ըրեր ես * :

Այսպէս առտուն լուսնալուն՝ Հոգին նորէն անոնց գընաց , ու անոնք Ամրոցին բակը հանից , ու իր կնոջը իրեն բսածին պէս ցոյց տուաւ անոնց : Նոյնք ատենօք ձեզի պէս ճամբորդներ էին՝ ըսաւ , ու ձեզի պէս ինծի դէմ յանցանք գործեցին իմ երկիրներուս վրայ ոտք կոխելով . ու երբոր ուզեցի՝ կտոր կտոր ըրի զանոնք , ու ձեզ ալ այնպէս պիտի ընեմ տասն օրուան մէջ . զգաք՝ վեր իջէք նորէն ձեր բանտը : Ու ես ըսելով բոլոր ճամբան մինչև որ բանտը դացին , ծեծեց զանոնք : Աւսոի անոնք բոլոր ան Շաբաթ օրը ողջալի վիճակի մը մէջ մնացին առաջուան պէս : Իրիկուն ըլլալուն երբոր Ընկերասիրութիւն խաթունն ու իր երկիրը Հոգին անկողին մտան , սկսեցին զարձեալ իրենց բանտարկեալներուն խօսքն ընել , ու ծերունի Հոգին կը զարմանար որ ոչ իր քաշած ծեծերուին ու ոչ իր խրատովը կըզգաւ անոնց վախնալը բնութիւն : Նոյն վրայ իր կնիկն ըսաւ թէ , Ա՛ղախամ առանք մէկ յուսով մը կ'ապրին՝ թէ մեկը պիտի գայ զիրենք ազատելու . կամ թէ առանք կղպած բանալու դործիքներ ունին քովընին , որոնց միջոցներովը փախչիլ կը յուսան : Ո՞նչ կ'ըսես , սիրելիս , ըսաւ Հոգին . ուրեմն վաղ առտու վրանին պիտի նայիմ ես :

* Հատերը կան որ ատեն մը բարեպաշտութեան ճամբուն մէջ յառաջանալէն եւեւ մեղքին ու աշխարհին կը յաղթուին . այսպիսիներուն ուրացութիւնն ու սարսափելի վախնալը աշաւորապէս կը զարհուրեցնէ ուխտագնացքեալ և յանցաւոր հաւատացեալը , երբոր իր խղճմտանքը նորէն կ'արթընցայ , ու Աստուծոյ թողութիւն կը ստանայ աստիճապէս յարձակիլ իր վրայ :

Պանք որ Հաբաթ իրիկուն կէս գիշերուան մօտ բանտարկեալներն սկսեցին աղօթք ընել , և գրեթէ մինչև առտու շարունակեցին աղօթքը * : Երբ արշալոյսին քիչ մը առաջ բարի Խրիստիանոսը իրրև ափշութեան մէջ ինկած մէկը՝ սկսեց ան եռանդուն խօսակցութիւնն ընել : Ինչպէս յիմար եմ ես որ ան գարշահոտ բանտին մէջ նստեր եմ , կ՚ըսէր ինք , երբոր ազատ կրնամ պտըտիլ : Հանալի մը ունիմ իմ ծոցս խոստմունքը կոչուած , որ անշուշտ գիտեմ թէ Երկրայութեան Էմրոցին մէջ որ կըղպաքն ըլլայ կը բանայ † : Ան առտնը Յուսալիցն ըսաւ .

---

* Տէրունական օրուան դալուստը՝ ու անոր սրբազան պաշտամունքներուն համար բարեպաշտն անձանց ըրած նախապատրաստութիւնը շատ անգամ պատճառ կ՚ըլլան մեղայ ու յուսահատութեան մէջ իյնողները բժշկելու . և գուցէ Հեղինակիս ան մտօքը ան բանտարկեալներուն աղօթքի սկսած ձիշտ առնը Հաբաթ իրիկուն կէս գիշերին կու տայ : Մեղայ մէջ իյնողներուն բժշկութեանը համար բան մը չկրնար ազդութիւն ընել՝ մինչև որ անոնք ջերմեռանդութեամբ՝ թախանձանօք ու յարատևութեամբ չսկսին աղօթք ընելու : Հասարակ ժրութիւնը ան մտսին անօգուտ է . ասոնք մարմիններնուն հանգստութիւն փնտռեցին՝ որ առնն պէտք էր իրենց արթուն մնալ ու աղօթել , ու հիմա պէտք է արթուն մնալ ու աղօթել՝ երբոր ուրիշները կը քնանան , ու իրենց դժկամակութեանը դէմ պէտք է անհանգիստ ըլլալ ջանան , ու յարատևէն Աստուծոյ շնորհաց աթոռին առջև յաձախ իյնալ , մինչև որ իրենց խնդիրքը կատարուի :

† Խրիստոսով մեղք տրուած փրկութեան ձրի խոստմունքն է ան մի միայն բանալին՝ որ անհատաւտութեան ու յուսահատութեան դաղտնածածուկ կղպաքները կրնայ բանալ : Չեռքը հաւատքն է որ կը բռնէ խոստմունքին բանալին , կը դարձընէ անիկայ կղպաքին մէջ ու կը բանայ դուռը որ կապուած բանտարկեալը փախչի ազատի :

Ընիկայ աղէկ լուր է պատուական եղբայր, հանէ ատիկայ քու ծոցէդ, ու փորձէ։

Պրիսխանոս բանալին ծոցէն հանից ու սկսաւ բանալին դուռը փորձել, որուն կղպաքը բանալին դարձընելուն պէս ետ դնաց, ու դուռը դիւրութեամբ մը բացուեցաւ, և Պրիսխանոսն ու Յուսալիցը երկուքն ալ դուրս ելան։ Ինկէ ետև դուրսի դուռը գնաց՝ որ Եմրոցին բակը կը հանէր, և իր բանալիովը անիկայ ալ բացաւ։ Այրը երկաթի դուռը գնաց, քանդի անիկայ ալ պէտք էր բացուիլ. սակայն ան կղպաքը շատ սաստիկ դժուարութիւն տուաւ, թէպէտ և բանալին բացաւ անիկայ*։ Ան ատենը քաշելցին դուռը՝ որ ջուտով փախչէին. բայց դուռը բացուելուն այնպէս ձոնչէց՝ որ Հսկայ Յուսահատութիւնը քունէն արթնցուց. և սակայն Հսկան իր բանտարկեալներուն հետևէն հյնալու համար արտորնոջ ցանկիկը հլլելուն իր անդամները թուլցան ու սկարացան. քանդի իր յաւը կրկին բռնեց, այնպէս որ մէկ կերպով մը չերցաւ անոնց հետևէն երթալ։ Երբ՝ անոնք յառաջ գացին՝ ու նորէն եկան արբունի ճամբուն մէջ մտան, ու այսպէս ապահով եղան. քանդի հիմա Հսկային հրամցած սահմանները դուրս էին։

Հիմա երբոր ան սանդուխէն իջան, սկսեցին իրենք իրենց մտածել թէ անոր քովը ինչ պիտի ընեն, որ իրենցմէ հետև գալու ճամբորդները Հսկայ Յուսահատութեան ձեռքն ի յիսալէն ազատ պահեն։ Ուստի ան տեղը արձան մը կանգնելու, և անոր վրայ սա վերտառութիւնը փորագրելու խորհուրդ ըրին։ "Ես սանդուխին միս կողմի ճամբան Երկրպագութեան Եմրոցը կ'երթայ, որուն տէրն է Հսկայ Յուսահատութիւնը, որ Երկնային Թագաւորին

---

* Բանալին՝ (խոստմունքը) յանցանք չունէր, հապա ձեռքը՝ (հաւատքը) որ անիկայ գործուց։

թագաւորը կ'արհամարհէ , ու անոր սուրբ ձամբորդները կորընչացնել կը խնդրէ'' : Այսպէս ասոնցմէ եւս եկողները չատերը աս գրուածքը կարդացին ու ան վառնգէն աղատեցան * :

Ասիկայ որ եղաւ՝ սկսեցին սա հետեւեալ երգը երգել .

Ո՛ամբէն դուրս ելանք ու գտանք անդին ,
Թէ ինչ էր կոխել արդելեալ գետին .
Երդ անոնք որ մեր եւեւէն կու գան ,
Իրենց անձերուն թող զգուշանան .

---

* Ա՛ս տեղս պէտք է յատկապէս նշանակուիլ թէ հաւատքը որ ձամբորդները Հոգեսէր Յուսահատութիւնին ամբողջին ազատեց , հաւանեցուց զանոնք առանց ուշանալու հնազանդութեան լծակաց ձամբան դատնալու՝ ու առջինէն աւելի զգուշութեամբ անոր մէջ քալելու , անոր գժուարութեանը վրայ ալ դանգատ չընելով . ու պատճառուց անոնց որ ձար մը գտնուին ուրիշներուն խնայնելու որ չըլլայ թէ մէկը ան անցքէն ծռած ճամբու մտրգագետինը անցնի : Ասոր հակառակ մեռեալ հաւատքը ու անպիտան յանձնապաստանութիւնը մինչեւ անգամ արդելեալ գետնի վրայ ու Յուսահատութեան Աշխոյին քովերը ևս ամէն երկպայութիւններն ու վախերը հալածական կ'ընէ , մինչեւ որ վերջապէս ողբալի ու խարուած թշուառականը անակնկալ ժամու ու առանց ընդդիմանալու կը բռնուի ու անոր որս կ'ըլլայ : Ու թէ որ քրիստոնեայք Յանձնապաստանութեան հետէ երթան ու չանան պահել իրենց յոյսը՝ քանի որ իրենց յոյսին պարտաւորութիւնը զանց կ'ընեն , թող յիշեն որ (ուրիշները ինչ որ կ'ուզեն թող ըսեն ,) ասանկով անչուշտ Աստուածութիւնին հետ պիտի ծանօթանան , Երկրպայութեան Աշխոյին մէջ պիտի փակուին , ու զարհուրելի ծէծ պիտի ուտեն Հոգեսէր Յուսահատութենէն : Ու պիտի չազատին՝ մինչեւ որ յաւարի փորձառութիւններով սորվին թէ աներկեան յոյսը անբասիական կերպով կապուած է հաւատքի ու սիրոյ գործքերուն հետ :

Որ չբռնուին յանցանք ընելով
Ու գերի ըլլան ան մեծ չարին քով ,
Որուն ամբոցը է երկպայութիւն՝
Ու իր անունը Յուսահատութիւն :

Ընկէ ետեւ անոնք իրենց ճամբան գացին՝ մինչեւ որ եկան Հոգեարձակի Լեռները , որոնք ան բլուրին Տէրոջը լեռներն էին՝ որուն վրայ առաջ խօսեցանք : Ասոր ան լեռներուն վրայ ելան՝ որ պարտէզներն ու ծաղկոցները՝ այգիներն ու ջուրերու աղբիւրները տեսնեն . հոն նաեւ ջուր խմեցին ու զիրենք լուացին , և այգիներուն պտուղէն ազատաբար կերան : Երդ՝ ան լեռներուն գլուխները հովիւներ կային՝ որոնք իրենց հօտերը կ'արածէին , ու իրենք ճամբուն քով կայնած էին : Ա՛յսն որով ձամբորդները դէպ 'ի անոնց գային , ու իրենց գաւազաններուն վրայ կռթընելով (ինչպէս որ յոգնած ճամբորդները միկուն հետը խօսելու համար ճամբուն վրայ կայնած առնուին կ'ընեն ,) հարցուցին . Որճան զուարճալի լեռներն են ասոնք , և որչափն են ասոնց վրայ արածող ոչխարները :

Հովիւները . Ա՛ս լեռները Էմմանուէլին Երկիրն են , ու ասկէ իր քաղաքը կը տեսնուի : Նաեւ ոչխարներն ալ անոնն են , ու ինք իր կեանքը դրաւ անոնց վրայ * : Յովհ . Ժ . 11–15 :

---

* Յանցաւոր քրիստոնեաները երբոր խորին ապաշխարութեան գառնան՝ կենդանի հաւատքին գործքերը նորէն ձեռք առնեն՝ ու իրենց զանցառութեան ձգած անձնուրացութեան պարտաւորութիւններուն մէջ կամաւոր հնազանդութիւն ընեն , Տէրը իր փրկութեանը ուրախութիւնը կրկին կը շնորհէ անոնց , ու իրենց առջի միխիթարութիւնները առաւել ևս առատ ու տևողական կ'ըլլան : Հոգեարձակի Լեռները կը թուի թէ կը նշանակէն խաղաղութեան ու միխիթարութեան այն անվրդով ժամանակները՝ որ ամրապինտ հաւատացեալները յաճախ կը վայելեն իրենց

Ռբէոպէհաոս • Երկնային քաղաքն երթալու ճամբան ասկից է :

Հովհաննէսը • Չեր երթալու ճամբան չխոտակ աս է :

Ռբէոպէհաոս • Ո՞րչափ հեռու է ասկէ մինչև հոն :

Հովհաննէսը • Ձափաղանց հեռու է ամէն անոնց՝ որոնց որ տրուած չէ հոն հասնիլ * :

ծերութեան հասակին մէջ : Ընտիր ըստ մեծի մասին իրենց երիտասարդական կիրքերուն բռնութիւնը անցուցած են , ու կեանքին բազմազան տեսարաններուն մէջ իրենց մասին ինկածը արիաբար կատարած են . երկարատև փորձառութեամբ պարզամտութիւնով հնազանդ ու հպատակ ըլլալ սորված են . Տէրը բարեգութեամբ կ՚ազատէ զանոնք ծանր նեղութիւններէն ու փորձութիւններէն : Ձատուծոյ պաշտօնեաներուն ու ժողովրդոյը հետ առաւել ևս կը ծանօթանան , ու շատ պատուաբժան բարեկամներ պատիւ՝ վստահութիւն՝ ու սէր կը վայելեն . շատ պատեհութիւն ունին Ձատուծոյ հետ հաղորդութիւն ընելու , ու կրօնքին անմիջական պաշտօնները կատարելու . ու շատ անգամ կը խօսակցին իրենց եղբարցը հետ Տէրոջը մարդասիրութեանն ու ճշմարտութեանը վրայ , մինչև որ սրտերնին իրենց նէրսը կը բորբոքի : Ա՛յսպէս՝ իրենց գաւազաններուն վրայ կռթնելով , այսինքն՝ հաստատուն հաւատքով ու յուսով Ձատուծոյ խոստմունքներուն ու կատարելութեանը ապաւինելով՝ անպատում ու փառաւորեալ խնդութեամբ իրենց ապառնի երջանկութեանը աչքերնին դրած կը սպասեն : Հովիւներն ու անոնց հօտերը կը նշանակեն Աւետարանի Պաշտօնեաներն ու Վրէպատուր Հովիւին Ուսկեղեցիները : Ըս լեռները Յմմանուէլին Երկիրն են . քանդի աշխարհի հետ հաղորդակցութիւն ու միաբանութիւն ընելէն հրաժարուած ըլլալով , ալ հիմա անոնք գրեթէ բոլորովին Խաղաղութեան Իշխանին գործքերուն մէջ ու իրը թէ բուն անոր ներկայութեանը առջև իրենց ժամանակը կ՚անցընեն :

* Ա՛րչափ ճամբորդներ ճամբային կը յոգնին՝ կը տկարանան՝ ու մինչև վերջը չեն հասնիր : Թէպէտ և ճամբան

Ռբէոպէհաոս • Համբան ապահով է , թէ վտանգաւոր :

Հովհաննէսը • Ընդհանուր է անոնց՝ որոնց համար որ ապահով ըլլալը է . բայց յանցաւորներուն անոր մէջ պիտի գլորին * : Ես • ժէ • 9 :

Ռբէոպէհաոս • Ըս տեղ՝ յոգնած ու ճամբուն մէջ մնացած ճամբորդներուն համար սրճարան մը կայ :

Հովհաննէսը • Ըս լեռներուն Տէրը մեզի պատուիրեց որ հիւրասիրութիւնը զանց չընենք . ուստի աս տեղին բարիքը ձեր առջևն է : Եբր • ժէ • 2 :

Ըս ալ տեսայ երազիս մէջ՝ որ երբ Հովիւներն իմացան թէ անոնք ճամբորդ մարդիկներ էին , իրենք ալ անոնց հարցուփորձ ըրին , (որոնք ուրիշ տեղեր տուած պատասխաններուն պէս պատասխան տուին անոնց .) ինչպէս՝ ըսինք թէ՝ Ո՞ւրկէ եկաք , և՝ Ո՞նչպէս ճամբան մնաք . և՝ Ո՞նչ միջոցներով այսպէս յարատևեցիք անոր մէջ . քանզի հոս գալու սկսողներուն միայն քիչերը աս լեռներուն վրայ կը տեսնուին : Բայց երբոր Հովիւները անոնց պատասխանը լսեցին , մեծապէս հաճելով ան պատասխաններուն՝ շատ մարդասիրութեամբ նայեցան անոնց վրայ , ու ըսին . Բարի եկաք աս Ձուարճալի Լեռները :

Ըս Հովիւները՝ որոնց անուններն էին Գիտութիւն ,

շատ հեռու ըլլայ , շատ անձուկ ու շատ նեղ ըլլայ շատերուն որ ճամբայ կ՚ելլեն ու մինչև վերջը բնաւ չեն շարունակեր , սակայն ամէն անոնք որ ընտրեալ խօսքին ու ճշմարտութեան Հոգիէն ծնած են մինչև վերջը պիտի յարատևեն , Ձատուծոյ կարող զօրութիւնովը հաւատքով յաւիտենական փրկութեան համար պահուած : ա՛ Պէտ • ա՛ • 5 :

* Ընտրուածները պիտի հասնին , մնացածները մեղքով ու անձին արդարութիւնով պիտի կուբան : Հովհ • ա՛ • 7 : Ձգուշացէք ձեր անձերուն : ի՛ Յովհ • 8 :

փորձառութիւն , Երեսնութիւն , և Ընկերդութիւն * , անոնց ձեռքերէն բռնելին ու իրենց վրաններէն տարին , և ինչ որ ան ժամուն պատրաստ կը գտնուէր , կերցուցին անոնց : Այսու ըսին Թէ Կ'ուզենք որ առուն մը հոս կենանք մեզի հետ ծանօթանալու , ու առ Աւուրձալի Լեւներուն բարիքներովը զուարճացընելու : Ան առուն ճամբորդներն ըսին անոնց Թէ իրենք հաւանութիւն ունին մնալու . և այսպէս ան դիշերը հանգստանալու գացին , քանզի առուն շատ ուշ էր :

Ընկէ ետև երազիս մէջ տեսայ որ առուն Ապրիւներէն Ապրիսանոն ու Յուսալէյը արթընցուցին , լեռներուն վրայ իրենց հետ պտըտելու : Այսպէս 'ի միասին դուրս եկան՝ ու առուն մը պտըտեցան , ամէն կողմէն զուարճալի տեսարան մը ունենալով : Ապրիւներէն իջարուբ ըսին . Բրդեօք քանի մը հրաշալի բաներ ցուցընե՞նք առ ճամբորդներուն : Նրբոր վճռեցին ըսածնին ընել՝ նախ և առաջ առին տարին զանոնք Աղօրութիւն կոչուած բլուրի մը գլուխը՝ որուն միւս կողմը գահավէժ խորութիւն ունէր , և հրամայեցին անոնց որ վար նային բլուրին յատակը : Ուստի Ապրիսանոն ու Յուսալէյ վար նայեցան՝ ու տեսան որ վարը խել մը մարդիկ բլուրին գլուխէն խյնալով անոր յատակը ջարդուբուրդ եղած էին : Ան առուն Ապրիսանոս հարցուց Թէ , Ատիկայ ի՞նչ կը նշանակէ : Պատասխան տուին Ապրիւներն ու ըսին . Ազնիւը դուք անոնց վրայով՝ որ Ապոլոնոսին ու Փիղետոսին մտիկ ընե-

* Ապրիւներուն անունները կը ցուցընեն Ապրիստոսի ճշմարիտ պաշտօնէին դլխաւոր հանդամանքները : Ապրիստոսի պաշտօնեան աւետարանական վարդապետութիւններուն վրայ պիտի ունենայ դիտութիւն , անոնց զօրութեանը վրայ՝ փորձառութիւն , իրեն հոդոյզութեանը յանձնուած ժողովուրդին վրայ՝ արթնութիւն , ու Տէրոջմէն իր ընդունածը անոնց քարոզելուն մէջ՝ անկեղծութիւն :

լով՝ մոլորեցան ան հաւատքէն , որ մարմինին յարութիւն առնելուն վրայ է : ✝ Տիտ . ի . 17 , 18 : Պատասխան տուին Թէ , Այո : Յետոյ Ապոլիւնեան ըսին . Ասոնք՝ որ առ լեռանն ստորոտը ջարդուբուրդ եղած կը տեսնէք , առնոնք են . և՝ ինչպէս որ կը տեսնէք՝ մինչև առ օրս առանց թաղուելու մնացին՝ ուրիշներուն օրինակ ըլլալու , որ զգոյշ կենան չափազանց բարձրերէն ելլելու ջանալէն , կամ առ լեռանը գահավէժ տեղին խիստ մօտենալէն * :

Ընկէ ետև տեսայ որ ուրիշ լեռան մը գլուխը տարին զանոնք . և ան լեռանն անունը կ'ըսուէր՝ Ազուշութիւն † ,

* Ամէն մոլորութիւնները ճշմարիտ են . ոմանք վտանգի տակ կը ձգեն , ոմանք բոլորովին կը կործանեն : Ապրիւնակին միտքը առ տեղս վերջի յիշուած մոլորութիւնները կը նայի . ինչու որ ինք կը նկարագրէ հաւատքէ ապստամբ եղողներուն վիճակը , որոնք որ կ'իյնան ու բոլորովին կը կորսուին :

† Ապրիւնակը առ տեղս կը խօսի համաձայն Աւուրբ Պրոց՝ որ խրատներով ու զգուշութիւններով լեցուն են , ինչպէս , Նէբ . ջ . 4–6 : ժ . 26 , 27 : ժբ . 15 , և ուրիշ տեղեր : Ան զգուշութիւնները չեն խանգրներ մեզի Թէ ճշմարիտ հաւատացեալները կրնան բոլորովին հաւատքէ իյնալ , ու կորսուիլ . սակայն երկու պատճառաւ խիստ հարկաւոր են . մէկ՝ կեղծաւորներն ու մնտի յուսով խաբուածները արթընցնելու համար , որոնք եկեղեցւոյ անդամներուն հետ խառնուած են՝ առանց անոր ճշմարիտ անդամներն ըլլալու . ու դարձեալ՝ ճշմարիտ քրիստոնեաները զգուշացընելով անոնց յարատեւութիւնը հաստատելու համար : Օրինակի աղագաւ՝ հայրը իր որդին կը խրատէ՝ կը զգուշացընէ ու կը յորդորէ որ չիյնայ , Թէպէտ և ինք միշտ դիտէ Թէ անոր ձեռքէն բռնած ըլլալով վերնար իյնալ ան : Դարձեալ՝ ասիկայ ուրիշ կերպով հաստատելու համար , ըսինք Թէ մէկ դիպուած մը կայ առջևնիս որ բացարձակապէս սահմանուած է Թէ ինչպէս պիտի կատարուի ան . և սակայն անոր կատարուելուն համար բացարձակապէս հար-

ու հրամայեցին որ դէպ 'ի հեռուն նային • ասիկայ որ ըրին իրենց այնպէս թուեցաւ թէ կը տեսնեն որ խել մը մարդիկ հոն տեղը եզած գերեզմաններուն մէջ վեր վար կը պրըտէին • ու խմացան որ մարդիկը կոյր էին • ինչու որ աստն աստն կը գլորէին գերեզմաններուն վրայ կ'ինյային ու չէին կրնար անոնց մէջէն դուրս ելլել : Ան աստնը Քրիստոնոս ըսաւ • Եսիկայ ի՞նչ կը նշանակէ :

Պատասխան տուին Հովիւները թէ , Ան լուռներն քիչ մը վարով մէկ սանդուխ մը չտեսաք դուք որ աս Ճամբուն ձախ կողմը գտնուած մարգագետինը կը տանի : Պատասխան տուին թէ , Այո : Յետոյ Հովիւներն ըսին • Այս սանդուխին ներսի կողմէն Ճամբայ մը կայ որ Հետակ Երկրայաւէտեան Ամրոցը կը հանէ , որն որ Հոսկայ Յուսահատութիւնին ձեռքն է • և աս մարդիկը (գերեզմաններուն մէջինները յուշընելով ,) աստնաք Ճամբորդութեան ելլէր էին ինչպէս որ դուք հիմա , ու մինչև ան նոյն սանդուխը եկան : Եւ որովհետև ան նոյն տեղը շիտակ Ճամբան խորտուբորտ էր մոռացեցին որ անկէ ելլեն մարդա-

---

կաւոր ըլլայ մէկ միջոց մը բանեցընել , ինչպէս Պօղոս նաւին մէջ իր հետ եղողները հաւատացուց թէ անոնցմէ մէկուն կեանքին վնաս պիտի չըլլայ • Գործ • իէ • 22–25 • ասիկայ բացարձակապէս սահմանուած բան մըն էր • սակայն երբոր նաւավարները նաւէն փախչել կ'ուզէին , պինուռներուն բաւ թէ (Եթէ որ աստնը նաւին մէջ չմնան , դուք չէք կրնար ազատիլ • Ուր 31 համարը • ասիկայ բացարձակապէս հարկաւոր միջոց մըն էր որ Պօղոս բանեցուց : Այսը նման թէպէտ Քրիստոս իր սլշխարներուն յաւիտենական կեանք կը շնորհէ՝ ու անոնք ամենևին պիտի չկորսուին , բայց ժրաջանութիւն ու աղաչութիւն պէտք է իրրև միջոց իրենց ազատուելանը : Ո՛ղբաբ իմ , ահով ու դողով անձերնուդ փրկութիւնը գործեցէք • ինչու որ Աստուած է որ ձեր մէջը կը ներգործէ կամենալը ու ընելը իր հաճութեանը համար : Փիլպ • իէ • 12 , 13 :

գնոնները անցնին , ու Հոսկայ Յուսահատութենէն բռնուեցան և Երկրայաւէտեան Ամրոցին մէջ բանտարկուեցան : Հոն աստն մը բանտարկեալ մնալէն ետև վերջապէս Հոսկան անոնց աչքերը հանեց ու անոնք տարաբաղդ գերեզմաններուն մէջ ձգեց , որ հոն մինչև աս օրս թափառին , ոչպէս զի խնաստուն խօսքը կատարուի : Առակ • իա • 16 : Հիմա Քրիստիանոն ու Յուսալիցը մէկզմէկու կը նայէին աչքերնին արցունք գալով , բայց բան մը չըսին Հովիւներուն * :

Նե երազիս մէջ տեսայ որ Հովիւներն ուրիշ տեղ մը տարին անոնք ձորի մը մէջ , ուր որ բլուրին մէկ կողմը դուռ մը կար • ու դուռը բացին՝ և ըսին անոնց որ ներս նային : Ուստի ճանապարհորդները ներս նայեցան ու տեսան որ ներսը խոստ մուխ էր և մուխաստ • նաև կը թուէր իրենց թէ հոն իբր թէ կրակի գոռալու մը ձայն ու չարչարանքի մէջ եղող մարդոց աղաղակ կը լսէին , և ծխմունի հոտ կ'առնէին : Ան աստնը Քրիստիանոս ըսաւ • Եսիկայ ի՞նչ կը նշանակէ : Հովիւներն ալ իրենց ըսին , թէ Եսիկայ դժոխքին մէկ կարճ Ճամբան է • Ճամբայ մըն է՝ ուրկէ կեղծաւորները կ'երթան • այսինքն անոնք՝ որ Հաւատին պէս իրենց անդրանկութիւնը կը ծախեն , անոնք՝ որ Յուդային պէս իրենց Տէրը կը վաճառեն • անոնք՝ որ Աղէքսանդրին պէս Աւետարանին կը հայհոյեն • և անոնք՝

---

* Այո՝ թող մեր աչքերը յարատեւս փղձկին ու մեր սիրտերը ներսերնիս ճմլին , երբոր կը տեսնենք կամ կը լսենք թէ ուրիշները ան նոյն փորձութիւններովը կործանեցան որոնցմով մենք ալ պաշարուած էինք , բայց Աստուծոյ ողորմութիւնովը շնորհքով ազատեցանք : Շատ հաւատացեալներ այնպիսի դիպուածներու կը պատահին որ իրենց անցած մեղքերն ու վտանգները մոքերնին կը բերեն , Թէպէտ և կարելի է որ իրենց սխալմունքներուն վրայով լանն :

որ Ընանիային ու իր կնոջը Սափիրային պէս սուտ կը խօսին ու բան կը պահեն :

Ա՛խա Յուսալէմի սկսեց խօսիլ Ա՛ովհաննուն հետ և ըսաւ . Աարծեմ թէ ասոնք՝ մինչև անգամ ամէն մէկզնին իրենց վրայ ճամբորդի կերպարանք ունէին՝ ինչպէս որ հիմա մենք ունինք . այնպէս չէ՞ :

Ա՛ովհաննէսը . Այո՛ . և երկար աուն ալ ան կերպարանքը պահէցին :

Յուսալէմ . Ընդհօք մարդիկ ասոնց օրովը աս ճամբուն մէջ մինչև ճիւր կրնային կեղծաւորութեամբ երթալ . ասոնք որ այսպէս թշուառաբար կորսուած կը տեսնեմ հոս :

Ա՛ովհաննէսը : Ոմանք ակէ հետու կ'երթային , ու ոմանք մինչև աս լեռներուն ալ չէին կրնար հասնիլ* :

Ըն աուն ճամբորդներն իրարու ըսին . Սը կարօտինք Աարողին աղաղակել՝ որ պարողութիւն շնորհէ մեզի :

Ա՛ովհաննէսը . Ըյո՛ . և թէ որ անիկայ ունենաք՝ պէտք է որ անիկայ գործածէք ալ :

Ա՛խա ճանապարհորդները կ'ուզէին իրենց ճամբան երթալ , ու Ա՛ովհաննէն ալ նոյնը ուզեցին . և այսպէս ամէնը միտեղ սկսեցին դէպ 'ի լեռներուն ծայրը քալել երթալ : Ըն աուն Ա՛ովհաննէսը միկմիկու ըսին . Նկէք առաջ աս տեղս աս ճամբորդներուն ցուցընենք Նրկնային Քաղաքին դուռը , թէ որ անոնք մեր դիտաւներովը նայելու վարպետութիւն ունին† : Ա՛նապարհորդները

* Կեղծաւորները կրնան աուն մը իրենց վրայ առնել կրօնքին պատուհասը , ու աշխարհի աչքին առջև Քրիստոսի աչակերտ երեւալ : Ոմանք խել մը աուն այսպէս կրնան յաւաջ երթալ իրենց կեղծաւորութիւնը չիմացուած . մանաւանդ թէ ոմանք ալ կարելի է որ մինչև 'ի մահ ան նոյն գովելի երեւոյթը պահեն : Քառաջ ան հինգ յիմար կոյսերուն վրայ :

† Դիտաւը կը նշանակէ Ընտուածոյ շնորհաց ու ձշմար-

սիրով ընդունեցին աս խօսքը . ուստի բարձր լեռան մը գլուխը հանեցին զանոնք՝ որ կը կոչուէր Պայծառութիւն , ու դիտակը անոնց տուին որ նային :

Ըն աուները ճանապարհորդները դիտակով նայելու փորձ մը ըրին , բայց Ա՛ովհաննէսն իրենց ցոյց տուած ան վերջին բանին յիշատակութիւնը իրենց ձեռքերը դողացուց , և աս արդէնքին պատճառաւ անկէկ չէին կրնար նայիլ դիտակին մէջէն * . և սակայն իրենց այնպէս եկաւ թէ դուռի պէս մէկ բան մը՝ ու նաև ան տեղին քիչ մը վառքը տեսան :

Ա՛երջը ճամբայ ելան աս երգը երգելով .

Ըս հովիւները գաղտնի խորհուրդներ մեզի յայտնեցին ,
Որոնք որ բոլոր ուրիշ մարդոցմէն գաղտնի կը պահուին .
Նկէք ուրեմնի դուք հովիւներուն՝ որ կ'ուզէք տեսնել
Խորհրդաւոր բաներ՝ և խորհրդաւոր , ու նաև ծածկեալ :

Նրբոր իրարմէ պիտի զատուէին՝ Ա՛ովհաննուն մէկը ճամբուն պատկերը կամ տորագրութիւնը տուաւ իրենց : Ա՛ինսը ապսպրեց իրենց որ Հողը քորդողէն զգոյշ կենան :

տութեան խօսքը հաւատքին ձեռքովը հոգւոյն աչքին բըռնուած : Ըյսպէս՝ Պօղոս կ'ըսէ Տէրոջը փառքը որպէս թէ հայելիի (Ընտուարանի) մէջ տեսնելով . ի Կորնթ . գ . 18 :

* Մեր բնութիւնը մինչև անգամ նորոգուած վիճակի մէջ ալ այնպէս տկար է որ զրեթէ անհնար է մեզի քաջութեամբ 'ի գործ դնել մէկ սուրբ զգայութիւն մը առանց տկարանալու մէկ ուրիշի մը մէջ : Նրբոր հաստատուն հաւատքով ու յոյսով Ընտուածոյ կ'ապաւինինք , կարելի է որ պակասաւոր գտնուինք զինքը յարգելու , խոնարհ և զգուշաւոր ըլլալու : Ընդհակառակն մենք մեր տկարութիւնը խմնալն ու յանձնել գտնուելու երկիւղը երբեմն այնպէս կը տկարացընեն Ընտուածոյ վրայ մեր ունեցած հաւատքնիս , որ չենք կրնար տեսնել մեր ապառնի ժառանգութիւնը՝ հաւատքին դիտակովը :

Ներսոյդը պատուիրեց իրենց զգուշանալ որ չըլլայ թէ Հաւ
խարդեալ Երկրին վրայ քնանան : Նա չորրորդը բարի
յաջողութիւն խնդրեց իրենց : Այսպէս անոնք իրենց ճամ
բան գացին , ու ես ալ երազէս արթընցայ :

Ու քանցայ՝ և նորէն երազիս մէջ տեսայ որ ան նոյն եր
կու ճամբորդները լեռներէն վար կ'իջնէին քաղաքն երթա
լու շիտակ ճամբէն : Գանք որ աս լեռներէն քիչ մը վա
րոյ ձախ կողմին վրայ կ'իյնար Ինքնահաճութիւն կոչուած
երկիրը * , ուրկէ ճամբորդներուն գացած շիտակ ճամբան
մտնելու նեղ և խոտորնակ շաւիղ մը կար : Աւետ աս
տեղը մէկ խիստ ահեղ պատահեցան որ ան
երկրէն կու գար , ու իր անունն էր Տգիտութիւն :
Չրիստիանոս հարցուց իրեն թէ ձր կողմերէն կու գայ , և
ձեր կ'երթայ :

Տգիտո–ՐՒՆ . Ես իմ , քիչ մը ձախ կողմին վրայ աս
տեղիկը ինկած երկիրը ծնած եմ ես , ու Երկնային քա
ղաքը կ'երթամ :

Չրիստիանոս . Բայց ի՞նչպէս կը կարծես անոր դռնէն
ներս մտնել , քանզի ան տեղ կարելի է թէ քիչ մը դժուա
րութիւն գտնես :

Տգիտո–ՐՒՆ . Ինչպէս որ ուրիշ բարի մարդիկ կը
մտնեն :

---

* Մենս ալ Ինքնահաճութեան երկիրը ծնած ենք , ու
մի բնէ ամենս ալ տգէտ ենք : Ամենը երկար տեղ կը
մնան ան երկրին մէջ , ու շատերը իրենց օրերը հոն կը
վերջացընեն : Ընթերցող , ան երկրէն ելլած ես դուն :
Տգիտութիւնը ելեր էր անկէ , բայց իր հայրենի երկրին
օդը կը շնչէր : Սեղաւորը քանի որ կը մտածէ թէ ինք
դինքը Աստուծոյ առջևը արդարացընելու համար կրնայ
մէկ բան մը ընել՝ իր անունը Տգիտութիւն է , ինք
նահաճութեամբ լցուած է , ու Չրիստոսի հաւատքէն
զուրկ է :

Չրիստիանոս . Բայց ի՞նչ ունիս ցուցընելու ան դուռը ,
որ դուռը բացուի քեզի :

Տգիտո–ՐՒՆ . Իմ Տէրոջս կամքը գիտեմ , ու աղէկ
կերպով ապրած եմ . ամէն մարդուն իրենը կու տամ ,
աղօթք կ'ընեմ , ծոմ կը պահեմ , տասանորդ կը վճա
րեմ , ու ողորմութիւն կու տամ , և իմ երկիրս իմ եր
թալու տեղիս համար ձգեցի * :

Չրիստիանոս . Սակայն դուն աս ճամբուն գլուխն եղած
նեղ դռնէն ներս չմտար . դուն ան խոտորնակ ճամբէն
հոս մտար , և անոր համար կը վախնամ՝ թէ դուն ինչ
ալ որ խորհիս քու վրայդիդ , երբոր հաշիւ առնուելու օրը
գայ , քաղաքը մտնելու թոյլտուութիւն ունենալուդ
տեղը գող ու աւազակ պիտի համարուիս : Յով . Ժ .
1 , 9 :

Տգիտո–ՐՒՆ . Պարոններ , դուք բոլորովին օտարական
էք ինծի . ես ձեզ չեմ ճանչնար . բաւական սեպեցէք
դուք ձեր երկրին կրօնքին հետևիլ , ու ես ալ իմ երկրիս
կրօնքին : Կը յուսամ թէ ամենուն ալ աղէկ պիտի ըլ–

---

* Հասարակօրէն այսպէս չի՛ն խօսիր փարիսեցիները :
Այո՛ , ու շատերն ալ՝ որոնք իրենց հաւատքին հաստատու
թեանը վրայ մեծապէս կը պարծին : Այսպիսիները յայտ
նապէս իրենց յոյսը կը հաստատուն իրենց բարի ըլլալուն
վրայ՝ ու իրենց առջի վարքին և ուրիշ մեղաւորներէն տար
բերելնուն վրայ . ուր ընդհակառակն պէտք էր իրենց որ
Չրիստոս իրենց ինչ ըլլալուն՝ ու իրենց Չրիստոսով ինչ
ըլլալուն վրայ հաստատէին զանիկայ : Բայց այսպիսինե
րուն դատաստութիւնը տգէտ՝ յանձնապաստան՝ ու ինքզին
քը արդարացընող սրտե մը կը սկսի , ու կը շարունակուի
հպարտութեամբ՝ անձնասիրութեամբ՝ ու մեծաբանու
թեամբ , և կը վախճանի իրենց յոյսին ահաւոր կերպով
դատարկ ելլելովը : Այսպիսիները դող և աւազակ կը կո
չէ Տէրն մեր . ինչու որ անոնք իր ձրի շնորհացը փառքին
կը մերկացընեն զինքը :

լայ : Ու ան ձեր խօսած դրանը վրայով՝ բոլոր աշխարհ գիտէ թէ անիկայ մեր երկրին շատ մը հետու է : Ձեմ կրնար կարծել ես թէ բոլոր մեր կողմերը բնակողներուն մէկը անոր ձամբան գիտնայ . ո՛չ ալ հոգերնին ըրած են թէ արդեօք անիկայ գիտեն թէ չէ . որովհետեւ ընչպէս կը տեսնէք , գեղեցիկ՝ զուարճալի ու կանանչ շաւիղ մը ուներ որ մեր երկրէն կու գայ կը խառնուի աս ձամբուն :

Կրիստիանոս երբոր տեսաւ թէ ան պատանին ինք իր կարծեօքը դինքն իմաստունի տեղ դրած էր , Հնուսալէցին ականջն ի վար ըսաւ . Աւելի յոյս կայ յիմարին քան թէ անկէ : Ես . իե . 12 : Նաեւ ըսաւ , Ինծի՞ մարդը ձամբան բալիլու տուեր ալ , խելքը պակաս ըլլալուն համար՝ իր յիմար ըլլալը ամենուն կը յայտնէ : Ժող . Ժ . 3 : Ի՞նչ ընենք , ալ աւելի խօսի՞նք իր վրայ , թէ առայժմ յառաջ երթանք ու այնպէս թող տանք գինքը որ իր արդէն լսածին վրայով խորհի , ու յետոյ նորէն կայնինք իրեն համար ու տեսնենք թէ կամայ կամայ ձամբու կրնա՞նք բերել անիկայ :

Յոհաննէս . Կարծեմ թէ ալէկ չէ որ ամէնը մէկէն խօսինք իրեն . թէ որ կ'ուզէս անդնինք երթանք , և երբեմն խօսինք իրեն՝ որչափ որ ինք կրնայ տանիլ * :

Հիմա թող քիչ մը Տգիտութիւնը
Խորհի միտք առնէ իրեն ըսուածը ,
Ու թող չմերժէ բարի խրատը՝
Այլ բոլոր սրտանց ընդունի նոյնը ,

* Ընկեր է որ աս կէտը մարդոց հետ մէկէն շատ բան չխօսուի , հապա քանի մը խրատներէն ետև՝ ձգուի որ իրենք իրենց երթան մտածեն . քանզի իրենց ինքնահաւանութիւնը շատ անգամ առաւել ևս կ'ամրի վիճաբանութեամբ՝ որուն մէջ իրենք զիրենք հմուտ ըլլալ կը համարին , որչափ որ իրենց խօսակցութիւնը զգուելի ըլլայ ուրիշներուն :

Որպէս զի չըլլայ թէ ընաւ ինքը
Ձիմանայ ի՛նչ է գլխաւոր շահը .
Ան տուած ըսաւ թէ անիմաստները
Չիրկեր , թէ և ստեղծեց ինքը :

Այսպէս՝ երկուքն ալ յառաջ անցան , ու Տգիտութիւնը ետևնուն կ'երթար : Երբ՝ երբոր քիչ մը անցան անկէ՝ մութ ձամբու մը մէջ մտան , և հոն մարդ մը տեսան որ ետևէն հատ դէպ ետևէն հատ չուաններով անիկայ կապեր էին ու ետ կը տանէին ան դուռը՝ որ բլուրին մէկ կողմը տեսեր էին : Ա՜ախ . ժբ . 45 : Ես . ե . 22 : Հիմա բարի Կրիստիանոս սկսեց դողալ , ու այնպէս եղաւ նաև իր ընկերը Հնուսալէցին ալ : Ու սակայն դևերը ան մարդը բաշելու տուեցին Կրիստիանոս նայեցաւ որ տեսնէ թէ անիկայ կը ճանչնա՞յ . ու կարծեց թէ կարելի է որ Ապրացութեան քաղաքը բնակող Պօլբրեալը ըլլայ : Հայց ակնկ մը չտեսաւ երեսը , ինչու որ անիկայ գլուխը վար կախեր էր բունուած դողի պէս . բայց անցնելէն ետև Հնուսալէցը անոր ետևէն նայեցաւ՝ ու անոր կռնակին վրայ թուղթ մը տեսաւ աս խօսքը վրան գրուած . " Ընակերտ անառակ , և ուրացող դատապարտելի " * :

* Մութ ձամբան կը նշանակէ ամբարշտութեան զբօսացած տեղը , ու Սատանայ ժողովրդոցը մեծ նեղութեան ժամանակը : Հեղինակը աս տեղս պատկերացուցանել կ'ուզէ Տգիտութիւնը Պօլբրեալին հետ բաղդատելու : Այսպէս մութ եղանակներուն Սատանայ աշակերտները շատ անգամ վատապարտելի ուրացողներ կ'ըլլան , ու իրենց կեղծաւորութեանը յայտնելը կ'ամչցնէ զիրենք զգուշաւոր հաւատացեալներուն մէջ երևնալն յայտնելու , որոնց վրայ առաջուց գերազանցութիւն մը կը ցուցընեն : Երբոր մեղայ ձանչցումը կը գտնարի ու Կրիստոս իր խաղաղութիւնը սրտին մէջ չհաստատեր , պիղծ դևը իր առջի բնակարանը կը դառնայ , ու իրմէն չարագոյն ուրիշ եօթը դևեր ալ կ'առնէ իր հետը , որոնք մեղայ ու

Երդ՝ Կրիստիանոս իր ընկերին ըսաւ . — Հին ես իմ միտքս կը բերեմ ինչ որ ինծի զրուցեցուցաւ աս տեղացիներէն բարի մարդու մը պատահած բանի մը վրայով : Այս մարդուն անունն էր՝ Թէոդոսիաւատ . բայց ինք աղէկ մարդ էր , ու Ընկերգործութիւն կոչուած քաղաքը կը բնակէր : Ինոր պատահած բանը աս էր : Այս մուխ ձամբան մտնելու տեղը՝ Ձայն ձամբուն դէմէն վար շաւիղ մը կ'իջնէ , որ կ'ըսուի Կեռած մարդու շաւիղ : Ասիկայ հասարակօրէն ան տեղ կատարուած սպանութիւններուն պատճառաւը աս անունն ունի . և աս Թէոդոսիաւատը մեզի պէս ձամբորդութեան երթալով՝ այնպէս պատահեցաւ որ ան տեղ նստի ու քնանայ : Երդ՝ եղաւ որ ան առենը Ձայն ձամբուն դէմէն վար երեք հատ չարաճճի սրիկաներ եկան՝ երեք եղբայրներ , և իրենց անուններն էին՝ Ագահասրտութիւն՝ Ագահածոռութիւն և Խղճահարութիւն . ու Թէոդոսիաւատ եղած տեղը տեսնելով արտորնօք վազեցին եկան հոն : Ան միջոցին բարի մարդը նոր արթընցեր էր իր քունէն , ու իր ձամբան երթալու կ'ելլէր : Այսպէս ամէնը մէկին իր վրան եկան , ու սպառնական խօսքերով հրամայեցին որ կայնի : Այսոր վրայ Թէոդոսիաւատը կուսաւ պէս ձերմակեցաւ , ու ո՛չ կրնալը և ո՛չ փախչելու կարողութիւն ունէր : Ան առենը Ագահասրտութիւնն ըսաւ . Վճակդ տուր . բայց ինք անիկայ ընելու չարտօրալով՝ որովհետև չէր ուզեր իր սուակը կորսընցնել , Ագահածոռութիւնն իր վրան վազեց՝ ու իր ձեռքը անոր գրպանին մէջ խօթելով արծաթի տուակի քսակ մը քաշեց գուրս հանեց : Ան առենը մարդը կանչեց , Վողջ՛ը , Վողջ՛ը : Ասոր վրայ Խղճահարութիւնն իր ձեռքի հաստ բիրովը Թէոդոսիաւատին գլխուն

խարէութեան պարաններովը սկսադպղն կը կապէն ողորմելի մեղաւորը . այնպէս որ իր վերջին վիճակը առջինէն ալ անոյշ կ'ըլլայ :

զարկաւ , և ան հարուածովը գետինը պառկեցուց անիկայ , ուր որ ինկած մնաց գրեթէ մահու չափ իր արիւնը վազելով * : Հոլոր աս միջոցին գողերը մէկ քով կայներ էին . բայց վերջը լսելով թէ ձամբուն վրայ մէկը կայ , ու վախնալով՝ որ չըլլայ թէ Երիւթեան քաղաքը բնակող Սնճաշնորհը ըլլայ ան , սկսեցին ձամբայ առնել , ու աս բարի մարդը ձգեցին որ իր գլխուն ձարը ինք մտածէ : Ետսի առենէ մը ետև Թէոդոսիաւատը ինքնիրեն գալով ու ոտքի վրայ ելլելով , կամաց կամաց իր ձամբան երթալու ձարը նայեցաւ : Ասիկայ էր ահա ան մարդուն վրայով եղած պատմութիւնը :

Հո—ոպ . Բայց բոլոր իր ունեցածն իրմէն առի՞ն ան նոնք :

---

* Հեղինակը ան մտօքը աս տեղս Թէոդոսիաւատին ստորագրութիւնը մէջ կը խօթէ՝ որ տկար քրիստոնեաները կեղծաւորներուն և ուրացողներուն վրայով խօսուած ահաւոր բաներովը չզարհուրեցնէ : Ասիկայ է Կեռած մարդուն շաւիղը՝ որ ետ կը տանի Ձայն ձամբուն դուռը : Իրաւ բոլոր մշմարիտ հաւատացեալները կորստեան դառնալէն կը պահպանուին . բայց հաւատքին տկար եղողները թողլսելիքը ըլլալով՝ ու Յաւիտեան հաւատարմութեանն ու խոստումնարուն չվստահանալով մեղանչական զանցառութեան ու Սատանային թելադրութիւններուն տեղի կու տան : Երբոր հարկաւորապես կը կաթսիմ արթուն և զգաստ ըլլալու , կը պահպին քնանալու . իրենց դաւանութիւնը կը ծածկեն՝ կամ գուցէ կ'ուրանան , պարտաւորութիւնները կատարելու կը վախնան կամ զանց կ'ընեն , կամ ուրիշ կերպերով իրենց խղճմտանացը դէմ կը գործեն . ու այնպէս մեղաց մէջ կ'իյնան : Ձայնէն՝ Ագահասրտութիւնը կը սպառնայ՝ ու վրանին կը յարձակի , Ագահածոռութիւնը կը կողոպտէ դիրքնը , ու Խղճահարութիւնը գետինը կը զարնէ՝ ան զրեթէ իրենց կեանքին յոյսերնին կարել կու տայ :

ՎՐԷՈՊԱՆՈՍ • Ո՛ն տեղ՝ ուր որ իր գոհարները կույտ, բնաւ չնայեցան անոնք • ուստի տակաւին անոնք իր քովէն էին : Սակայն՝ ինչպէս որ լսած ըլլալու ես , բարի մարդը վշտացեր էր իր կորուստին վրայ • ինչու որ գողերը գրեթէ բոլոր իր քովէն ունեցած ծախքի ստակները առեր էին : Անոնց չառածը՝ ինչպէս որ ըսի , գոհարներ էին • անոնցմէ՝ մի զատ քիչ մը ստակ ալ իր գրպանին տակը մնացեր էր , բայց հազիւ թէ բաւական էր ղինքն իր ճամբուն վախճանին հասցընելու : Վանաւանդ թէ թէ որ սխալ լսած չեմ՝ , ճամբան մուրալու պարտաւորեր էր՝ զինքը ողջ պահելու համար • ինչու որ իր գոհարները չէր կրնար ծախել • և թէպէտ մուրաց և ինչ որ կրնար ըլլալ , բայց այսու ամենայնիւ՝ շատ անօթութիւն քաշելով գնաց մնացած ճամբուն մեծ մասը : ա պէտ • ի • 18 :

ՅՈՎՍԱՓՓ • Իսպ հրաշք չէ՞ որ իր վկայականը չէն առեր իրմէն , որով Երկնային Դուռը իր ներս մտնելու հրամանը պիտի ընդունէր :

ՎՐԷՈՊԱՆՈՍ • Իրաւ հրաշք է • բայց չառին անիկայ՝ թէպէտ և ոչ թէ իր մէկ աղէկ վարպետութիւն մը բանեցընելովը չգտան ան • քանզի անոնց իր վրան գալուն համար դողի ու սարսափի մէջ իյնալով՝ ո՛չ կարողութիւն ուներ և ո՛չ ճարտարութիւն մէկ բան մը պահելու : Այլապէս՝ աւելի աստուածային բարի նախախնամութիւններն է և ոչ թէ իր ջանքովը որ աս բարի բանը գտան անոնք * : ի Տխ • ա • 12–14 : ի պէտ • ի • 9 :

* Ո՞նչ էր ան բարի բանը : Իր պատուական հաւատքը , որուն հետեւանքը՝ կատարողը՝ ու առաքեալն է Յիսուս Վրիստոս երկնաւոր Տէրը : Նո՛ր որու որ ինք հաւատոյ աս պատուական պարգեւը կու տայ՝ թէ և մանանեխի հատի չափ փորրիկ ալ ըլլայ ան , աշխարհն ու գժոխքին բոլոր զօրութիւնները չէն կրնար յաջտակել զանիկայ հաւատացեալին սրտին մէջէն :

ՅՈՎՍԱՓՓ • Իսպ հարկաւ մխիթարութիւն մը եղած պիտի ըլլայ իրեն՝ որ աս պատուական գոհարը չառին իրմէն :

ՎՐԷՈՊԱՆՈՍ • Մեծ մխիթարութիւն եղած պիտի ըլլար՝ թէ որ ըստ արժանւոյն գործածէր անիկայ • բայց աս պատմութիւնն ինծի ընողները ըսին , թէ ինք բոլոր մնացած ճամբան շատ քիչ գործածեց անիկայ , և ան ալ ան դողին սարսափին պատճառաւ՝ որ իր ստակը իրմէն առնելուն համար ունեցաւ : Շիտակը՝ ինքը իր մնացած ճամբուն մեծ մասին մէջ մոռցաւ անիկայ • և ասկէ՝ի զատ թէ որ երբեմն իր միտքն ալ գար և սկսէր անով մխիթարուիլ , կրկին իր կորուստին վրայով նոր մտածմունքներ կու գային իր վրայ , և աս մտածմունքները բոլոր իր մխիթարութիւնը կը կորսընցընէին :

ՅՈՎՍԱՓՓ • Սփո՜ւռ խղճալի մարդ , ասիկայ մեծ տըրտմութիւն եղած պիտի ըլլայ իրեն :

ՎՐԷՈՊԱՆՈՍ • Տրտմութի՜ւն՝ անշուշտ , ճշմարիտ տրտմութիւն մը : Այնպէս պիտի չըլլար մեզի ամէն մեկերնուս , թէ որ անոր վիճակին պատահէինք , կողոպտուէինք ու վիրաւորուէինք , և ան ալ անանկ օտար տեղ մը : Հրաշք է որ տրտմութենէն չմեռաւ • տառապեալ հոգի : Ինծի ըսին թէ մնացած ճամբուն գրեթէ բոլորը ուրիշ բանով չէ անցուցեր՝ հապա տրտմագին և դառնակսկիծ հեծութիւններով • Նաև ճամբան երթալուն՝ բոլոր իրեն հանդիպողներուն կամ որթ ու որ ինք հասեր է , զուսցեր է թէ ուր և ինչպէս մերկացուցեր էին զինքը , ով էին ան բանն ընողները՝ և ինչ էր իր կորսընցուցածը , իր ինչպէս վիրաւորուիլն ու հազիւ ողջ փախչիլը * :

* Այսիկայ նշան է ճշմարիտ հաւատքի՝ թէ և թերի կամ քիչ ըլլայ ան : Ո՛չ ճշմարիտ հաւատք ունեցողը Աստուծոյ ներկայութիւնն ու Հոգւոյն Սրբոյ մխիթարութիւնները

Յովսեփ • Բայց զարմանալի բան է որ չէ պարտաւորեր իր գոհարներուն մեծ մասը ծախել կամ գրաւը դնել , որ իր ճամբորդութեանը մէջ իրեն օգնութիւն ըլլալու բան մը ունենայ :

Վրէժոպխառնոս • Ես քու ըսածդ տղի խօսք է • Հաւկիթէ ելած ձագին կը նմանիս տակաւին : Ինչի՞ համար գրաւը պիտի դնէր անոնք , կամ որո՞ւ պիտի ծախէր անոնք : Խոլոր ան երկրին մէջ ուր որ ինք կողոպտուեր էր , իր գոհարները բանի տեղ չէին սեպեր : Ա՛չ ալ ինք ան օգնութիւնը կ՛ուզէր՝ որ անոնց ծախքուելովը կրնար տրուիլ իրեն : Նոկէ՛ի դատ թէ որ իր գոհարները քովը չըլլային Երկնային Հաղաքին դուռը հասնելուն , հոն մէկ ժառանգութիւն մը ունենալէն դուրս պիտի ձգուէր , որ աս աղէկ գիտէր ինք • և ասիկա տասը հազար զօղերու կրնայ թեթեն դեղ պիտի ըլլար իրեն :

Յովսեփ • Ինչի՞ այդպէս կծու կը խօսիս ա՛ղբայր իմ : Նաաւ իր անդրանկութիւնը ծախեց , և ան ալ քիչ մը ապուրի համար • Ծննդ • իե • 32–34 • և ան անդրանկութիւնը իր ամենամեծ գոհարն էր : Այ թէ որ ան ըրաւ , ինչի՞ համար կարելի չըլլայ որ Աբրահաամ ալ այնպէս ընէ :

կորսընցընելուն վրայ կը տրտմի , ու կու լայ կ՛ողբայ իր յիմարութեանը վրայ՝ որ արժէուն մնալու և աղօթելու ատենը քնացեր է : Ան որ Վրէիատոսի սէրը կորսընցընելը զգալով դառնապէս կը հեծէ , իր սրտին մէջ հաւատք ունի , ու իր հոգւոյն մէջ մէկ չափով մը Վրէիատոսի վրայ սէր ունի , թէպէտ և լալով ու ողբալով իր ճամբան կ՛երթայ , բայց՝ ի վերջոյ ուրախութիւն պիտի գտնէ : Շարունակէ՛ քու ճամբադ՝ ծոյ մարդ , որ հաւատքդ թեթեր է • մի տգէ բեր որ շատ հաւատք ունեցողին պէս դուն ալ զօրաւոր Տէր մը ունիս , ու դուն ալ կրնաս նոյն պատուական և հաւատարիմ խոստմունքներուն ապաւինիլ , ու նոյն փառքին յուսալ :

Վրէիոպխառնոս • Իրաւ Նաաւ իր անդրանկութիւնը ծախեց , և իրմէն՝ի զատ շատեր ալ այնպէս կ՛ընեն , և այնպէս ընելով իրենք զիրենք կը զրկեն ան մեծ օրհնութենէն ինչպէս որ ան Թշուառականն ըրաւ • բայց Նաաւին ու Աբրահաամին մէջ ու նաև անոնց վիճակներուն մէջ տարբերութիւն մը պէտք է որ դնես : Նաաւին անդրանկութիւնը ստուեր էր կամ օրինակ , բայց Աբրահաամին գոհարները այնպէս չէին : Նաաւին փորը իր Ատուածն էր , բայց Աբրահաամին փորը այնպէս չէր : Նաաւին պակասութիւնը իր մարմնաւոր անհոգութիւնն էր , Աբրահաամինը այնպէս չէր : Յարձակ՝ Նաաւ իր փափաքը լեցընելէն անդին չէր կրնար նայիլ • ինչու որ՝ Ահա կը մեռնիմ եմ՝ և ի՞նչ օգուտ պիտի ընէ ինծի աս անդրանկութիւնը՝ ըսաւ : Ծննդ • իե • 32–34 : Բայց Աբրահաամը՝ թէպէտ և քիչ հաւատք ունէր , իր քիչ հաւատքովը այսպիսի այլանդակ գործքերէ պահուեցաւ • և ան հաւատքը իր գոհարները պատուական սեպել տուաւ իրեն՝ որ ծախել չուզեց զանոնք՝ , Նաաւին իր անդրանկութիւնը ծախելուն պէս : Տեղ մը գրուած չէ թէ Նաաւ հաւատք ունէր • չէ՛ , գրուած չէ անոր քիչ մըն ալ հաւատք ունենալը • ուստի որուն վրայ որ միայն մարմինը կը թափաւորէ , (ինչպէս որ իրաւ այնպէս կ՛ըլլայ ան մարդուն վրայ որ հաւատք չունի ,) զարմանք չէ թէ ան անձը իր անդրանկութիւնը՝ և իր հոգին ու բոլորը ծախէ , և ան ալ դժոխքին դևերուն : Այսպիսիները երբոր մտքերնին իրենց ցանկութիւններուն վրայ դնեն , որչափ սուղ ալ ըլլան անոնք պիտի գնեն • բայց Աբրահաամը ուրիշ բնութեան տէր էր • իր միտքը երկնային բաներուն վրայ էր • ինք հոգևոր բաներով կը սնանէր՝ ու վերէն երկինքին • ուստի այսպիսի բնութեան տէր եղողը ի՞նչ վախճանի համար իր գոհարները պիտի ծախէ գատարկ բաներով իր միտքը լեցընելու , թէ և անոնք գնել ու-

զող մեկը ըլլար : Որ մարդը ստակ մը կու տայ իր փո-
րը յարդով կշտացընելու համար . կամ կրնաս համոզել
դուն տատրակը ազռաւի պէս մեռելոտով կերակրուելու :
Ծէպէտ և անհատատ անձինք մարմնաւոր ցանկութիւննե-
րու համար կրնան իրենց ունեցածը գրաւը դնել կամ ծա-
խել իրենց անձնական օգտին համար , սակայն անոնք որ
հաւատք ունին , և փրկարար հաւատք ունին , թէպէտ և
քիչ ըլլայ ան , չեն կրնար այսպէս ընել : Ուստի ահա
քու սխալմունքդ հոս է՝ Ս՛ղջայը իմ * :

Յո–ասպէթ . Ալ ձանձրամ անիկայ . և սակայն ան քու
կծու խօսքդ մաղ մեաց պիտի բարկացընէր զիս : ...

Վրէյոփհառոս . Ինչո՞ւ համար . ես զքեզ միայն քանի
մը աչխոյժ թռչուններու նմանցուցի , որոնց գլուխին
հաւկիթին կեղևը չկոկած՝ անդին աստին կը ցաթկտեն :
Խայց ձգէ ատիկայ , և մեր խնդիրը ինչ բանի վրայ որ է՝
անիկայ մոռանաք , ու մեր միջը բոլորը առ լուսն պիտի վեր-
ջանայ :

Յո–ասպէթ . Խայց՝ ո՛վ Վրէյատհառոս , ես իմ սրտիս
մէջ համոզուած եմ որ աս երկրը ուրիշ բան չէն՝ հապա
վախկոտ հոդիներու ընկերութիւն մը : Ծէպ որ այնպէս
չըլլային՝ կը կարծե՞ս թէ պիտի փախչէին , ինչպէս որ ը-
րին՝ ձամբուն վրայէն եկող մէկու մը ձայնը լսելնուն :
Ինչո՞ւ համար Ծերահաւատը արիագոյն սիրտ մը չստա-
յաւ : Ինծի կը թուի որ դուն քիչ մը աւելն կրնար ա-

* Շատ կեղծաւոր հաւատացեալներ դժուարութիւն-
ներու պատահելնուն՝ աս նեղկայ աշխարհիս համար իրենց
կրծքերը կը ձգեն . բայց թէ որ մեկը ասկէ առնելով ճըշ-
մարիտ հաւատացեալները անոնց նմանցընէ , կը ցուցընէ
թէ ո՛չ հաստատ դատողութիւն ունի՝ ու ոչ աղէկ մը գի-
տէ աստուածահաճոյ վարքին բնութիւնը , կամ անոր
ծայրագոյն փափաքներուն ու սեփհական վախերուն առար-
կաները :

նոնց հետ ծեծկուիլ , և երբոր ալ ճար չըլլար՝ ան առնը
անձնատուր ըլլալ :

Վրէյոփհառոս . Անոնց վախկոտ հոդիները ըլլալը շատերն
ըսին , բայց քիչերը այնպէս գտան անոնք վտրձութեան
առնը : Նէ արիագոյն սիրտ մը ունենալու կողմանէ՝
Ծերահաւատը պղպէս բան չունէր . և ես քենէ կ՛իմա-
նամ՝ Ս՛ղջայը իմ , որ եթէ ան մարդուն տեղը դուն ըլ-
լայիր , դուն ինքնդ պիտի ըլլայիր միայն քիչ մը առնն
ծեծկուողն ու յետոյ յաղթուողը : Նէ որովհետև դուն
հիմա անոնց մենէ հետու եղած առնը՝ միայն այսչափ քա-
ջասրտութիւն ունիս , ձշմարիտ կ՛ըսեմ՝ որ եթէ անոնք
քեզի երևնալու ըլլային՝ ինչպէս որ անոր երեցան , ուրիշ
կերպ մտածութիւն ընել պիտի տային քեզի * :

Խայց աս ալ մտածէ որ անոնք համակ դողէր են , ան-
յատակ անդունդին թագաւորին ծառայութիւն կ՛ընեն ի-
րենք , որ եթէ հարկաւորի , ինք կու գայ անոնց օգնութիւն
ընելու , և իր ձայնը մանչող առիւծի պէս է : ա Պէտ .
Ե . 8 : Նա ինքնս ասոր փորձն ըրի , և տեսայ որ սոսկալի
բան մըն է : Ան երկը չարագործները իմ վրաս ալ եկան ,
ու ես քրիստոնէի պէս իրենց հետ կռուելուս սկսելով՝ ձայն
մը հանածնուն պէս իրենց տէրն եկաւ : Ան առնը իմ
կեանքս պիտի կորսուէր՝ թէ որ Ամուծոյ անօրինութիւ-

* Ո՛նչպէս դիւրին կը խօսի մարդ թշնամէյն վերւոյած
առնը : Շատ անգամ մեծամեծ քաջութիւններ կատա-
րել կը խորհինք մենք մեզի , որ առնն որ միշտ կը կարօտինք
Ամուծոյ կարող ձեռքին տակը մենք զմեզ խոնարհեց-
նելու , դիտնալով թէ մենք մենէ ոչինչ ենք : Ամեկայ
քրիստոնէին կծու խօսք խօսիլ կու տայ , որ առնն որ ա-
նեկայ ուրիշներուն վրայ անձնապարծութիւնները կը տեսնէ :
Պօղոս շատ անգամ աս կերպով կը խօսի՝ Վրէյատոսի փա-
ռացը սաստիկ նախանձաւորութիւն ու անոր ճշմարտու-
թեանը վրայ աղուս սէր մը ունենալուն :

նովը քաջալինդ զրահաւորուած չըլլալն է : Անհաւանդ որ այսպէս ըլած ըլլալովս ալ՝ դժուար բան մը ըլլալ գտայ մարդու պէս վարուիլը . մէկը չդիտեր թէ ինչ բաներ կ'ըլլան մեզի աս կռիւին մէջ , բայց միայն ան՝ որ բուն ինք կռիւին մէջ գտնուած է * :

Յո՜ասաֆ . Իրաւ ես . բայց կը տեսնես որ անոնք փաստան , երբոր միայն կարծեցին թէ Աճաշնորհը ձամբուն վրայ է :

Քրիսթոփհոռս . Ա՛շխարհիս է . շատ անգամ փախան իրենք ալ իրենց տէրն ալ երբոր Աճաշնորհը միայն զինքը երևցընէր . և ասոր վրայ զարմանալու չէ , ինչու որ անՙ Ծառաւորին քաջամարտիկ զօրականն է : Բայց կը կարծեմ որ դուն Ծերբահաւատին ու Ծառաւորին քաջամարտիկ զօրականին մէջտեղը տարբերութիւն մը կը դնես : Ծառաւորին բոլորը հպատակները իր քաջամարտիկ զօրքերը չեն կրնար ըլլալ , ոչ ալ անոր պէս կրնան պատերազմիլ երբոր փորձուին : Մտածելու փայլուձ բան է որ պզտիկ տղէկ մը Գողիաթին հետ կռուելու երթի ինչպէս որ Դաւիթ ըրաւ , կամ մէկ ձնծղուկ մը եզի չափ ոյժ ու-

* Ա՛վ կրնայ հաստատ կենալ փորձութեան չար օրը՝ որ առնն Ա՛ատաբաութիւնը՝ Ասկածոտութիւնն ու Խղճահարութիւնը իրենց իշխանին Սատանային զօրութիւնովը զրդուած անոր վրայ յարձակին : Ընդարձակ ոչ ոք , բայց եթէ անՙ որ Ս՛ատուծոյ ամբողջ զէնքերովը զինուորուած է . և մինչև անգամ ան առնէն ալ այսպիսի դժոխային թշնամիներուն զօրութեանը դէմ պատերազմիլը դժուարին պատերազմ մըն է երբիատոնէին : Բայց աս է մեր պարծանքը . " Տէրը մեր առջը պիտի պատերազմի , ու մենք 'պիտի լուռ կենանք'' . պէտք է որ լուռ կենանք մեր անձին պարծանք մը ընծայելու կողմանէ , դիտնալով որ մեր բուն թշնամիները մեր անձերն են , և թէ՛ աւելօք կը յաղթենք ամէն ատոնց՝ միայն Ն՛ովով որ մեզ սիրեց : Հռոմ . ը . 37 :

նենայ : Ամանք զօրաւոր են՝ ամանք տկար . ամանք շատ հաւատք ունին՝ ամանք քիչ . աս մարդը տկար մէկն էր , և անոր համար աղէկ դէմ չդրաւ * :

Յո՜ասաֆ . Կրնանի թէ Աճաշնորհն ըլլար անոնց բռնաձը :

Քրիսթոփհոռս . Թէ որ ինք ըլլար , կարելի է որ շատ դժուարութիւն պիտի քաշէր : Վասնզի պէտք է որ քեզի ըսեմ , որ Թէպէտ Աճաշնորհը աղէկ վարպետ է իր զէնքերը բանեցընելու , և քանի որ իր սուրովը հետու կը պահէ անոնք՝ աղէկ բան տեսած է և աղէկ բան կրնայ տեսնել , բայց թէ որ անոնք իրեն մօտ գան , մինչև անգամ Ա՛ատաբաութիւնը՝ Ասկածոտութիւնը և համ միւսը , շատ հաւանական է որ գետինը պիտի զարնէն զինքը : Ու երբոր մէկ մարդ մը գետնին իյնայ , ի՞նչ կրնայ ընել :

Ա՛վ որ Աճաշնորհին երեսը աղէկ մը կը նայի , պիտի տեսնէ ան վէրքերուն և կտրածներուն նշանները , որոնք յայտնի ապացոյց պիտի ըլլան իմ բսածիս : Ընկէ զարմանալին քեզի ըսեմ , անգամ մը ես ըսեցի որ կ'ըսէր , (և ան ալ կռիւին մէջ ,) Մինչև անգամ կեանքին ալ յոյսերնիս կտրեցինք : Ես չարաչար սրիկաներն ու իրենց ընկերները ինչպէս հետեւ ու ողբալ և ազաղակել տուին Դա-

* Ա՛վ Երիատոսի հօտին գառնուկները , աղէկ միտքերնիդ առէք ասիկայ դուք՝ որ քիչ զիտութիւն ունիք , ու հաւատքնիդ տկար է : Ամենեն մի՛ կարծէք թէ Ս՛ատուած՝ որուն որ կը հաւատաք , ու Փրկիչը՝ որուն որ կը հետեւիք , խստասիրտ աւեր մը ըլլայ՝ որ ձեր կարողութենէն աւելի բան խնդրէ ձենէ : Երբոր ինք ձենէ ծառայութիւն մը կը խնդրէ , զօրութիւն խնդրեցէք երկնէն : Երիատոսէն յուսացէք բոլոր զօրութիւնն ու կարողութիւնը՝ ամէն բարի գործերուն համար . որչափ որ իրմէն ընդունիք՝ այնչափ իրմով պիտի ածիք , ու անձերնիդ իրեն պիտի ընծայէք :

ւթիւն ։ Նաև Լման Հզքահայեան , Աոչ • ձը • ու Հզկիա աՀ որոնք թՀպՀա և իրենց օրովը քաՀ զօրա- կաններ էին , սակայն պարտաւորեցան բոլոր զօրութեամբ աշխատիլ , երբոր անոնք իրենց վրայ յարձակեցան • և ի- րենց ան քաջութիւնովն ալ տակաւին չատ ծէծ կերան ա- նոնցմէ ։ Ընդամ մը՝ Պետրոս ալ ուղեց երթալ փորձ ընել թէ ինչ կրնայ ընել • սակայն՝ թՀպՀա և ոմանք իրեն համար առաքելոց իշխանն է կ՚ըսեն , բայց անոնք այնպէս վՀճեցան իր հետը՝ որ վերջապէս ընդհակ մը վախցուցին զինքը ։

Նակէ ՚ի զատ՝ իրենց թագաւորը իրենց սուրբելու ձայնը լսելու չափ մօտ է • ան՝ ձայներնին լսելու չափ բնաւ չհե- ռանար ։ Նէ թէ որ երբեք բաներնին դէշ երթայ , ինք՝ թէ որ կարելի է , կու գայ անոնց օգնելու ։ Ընոր կը վկայէ Հաբաթանեին վրայով ըսուածը • թէ ՚՚Ընոր վրայ յարձակողին սուրը չդիմանար , ոչ ալ նիզակը դեղարդը ու զրահը ։ Երկաթը յարդի պէս է անոր առջեւը , ու պղինձը փտած փայտի պէս ։ Նետը զանիկայ չվախ- ցըներ • պարսպաքարերը անոր դէմ մղեղի կը դառնան ։ Պահակները հեղերու տեղ կը սեպէ • սէղմն ձօձանը ծաղը կ՚ընէ՚՚ ։ Յոբ • խա • 26–29 ։ Ուստի մէկ մարդ մը ի՞նչ կրնայ ընել ան առնը ։ Հարկաւ է՝ որ եթէ մէկ մարդ մը Յոբին ըսած ձեւն ունենայ՝ ու վարպետութիւն և քաջութիւն ունենայ անոր վրայ հՀձնելու , նշանաւոր բա- ներ կրնայ ընել ։ Պանդի անիկայ ՚՚Հովիտ մէջ գե- տինը կը փորէ , ու իր զօրութեամբը կը զուարճանայ • սպառազինը դիմաւորելու կ՚ելլէ • երկիւղը ծաղր կ՚ընէ , բանէ մը չվախնար , ու սուրին երեսէն չդառնար ։ Նե- տերը անոր վրայ կը սուլեն , նաև փայլուն նիզակը ու գե- ղարդը • կատաղութեամբ ու բարկութեամբ գետինը կը կլլէ , ու փողին ձայնը լսելուն՝ չկրնար ինքզինքը զսպել՚՚ ։ Յոբ • լթ • 21–24 ։

Բայց մենք՝ հետեւակ մարդիկ՝ ամենևին չվախցինք թշնամիէ մը դէմն ելլելու , ոչ ալ պարծենանք թէ մենք լաւագոյն կրնայինք բան տեսնել՝ երբոր ուրիշներուն յաղ- թութիւնը լսինք , ոչ ալ մեր քաջութեանը վրայ մտածելով ուրախանանք • քանզի սովորաբար այսպիսիներուն բանը խիստ դէշ կ՚ըլլայ երբոր փորձուին * ։ Նայէ Պետրոսը՝ որն որ առաջ յիշեցի • ինք մեծաբանութիւն կ՚ընէր • այո՝ կը հպարտանար • ու ինչպէս որ իր փառամոլ միտքը խօսել կու տար իրեն՝ լաւագոյն բան պիտի տեսնէր ու բո- լոր մարդոցմէ աւելի պիտի դիմանար իր Վարդապետին համար • բայց ՚ի՛ այնչափ նուաճեցաւ ու յաղթուեցաւ աս չարաՀչիներէն՝ որչափ որ ինք ։

Ուստի երբոր կը լսենք թէ Թագաւորին չիտակ ձամ- բուն վրայ այսպիսի գողութիւններ կ՚ըլլան , երկու բան կը վայլէ մեզի ընել ։

Նախ՝ սպառազինուած դուրս ելլել , և անպատճառ վա- հան մը առնել հետերնիս • վասն զի՝ արդարև՝ թէ որ ա- նիկայ պահաս ըլլայ , թշնամին ամենևին չվախնար մեզի ։ Ընոր համար ան որ աս բաներուն մէջ վարպետ էր՝ ըսաւ , ՚՚Նմին բանին վրայ Հաւատքին վահանը առէք , որով կարող պիտի ըլլաք չարին ամէն կրակոտ նետերը մարե- լու՚՚ ։ Եփես • ձ • 16 ։

Երկրորդ՝ աղէկ է նաև որ Թագաւորին մեզ պաշտպանող

---

* Անոր հաւատակից ընկերներուն խրնալը արժան չէ որ մեզ հպարտութեամբ փքացընէ , կամ մեզի պատճառէ խորհիլ որ եթէ մենք անոնց տեղը ըլլայինք , լաւագոյն պիտի վարուէինք ։ Պանդի չենք գիտեր թէ Աստուա- ծութիւնը՝ Ազատութիւնն ու Իշխանութիւնը ինչպէս չուտով մեր ներսի դին գլուխ պիտի վերցընէին , մեր վրայ պիտի յարձակէին , ու մեր մխիթարութիւննե- րէն մեզ պիտի մերկացընէին՝ ու մեր ուրախութիւնները կողոպտէին ։

առաջնորդ մը ուղենք • մանաւանդ թէ խնդրենք որ ինք մեր հետը դայ : Եսիկայ ուրախացուց Պաւղոսին երբոր ինք Աճհուան Շուքին Ձորին մէջն էր • ու Ելիսէոս աւելցք ուղեց իր եղած տեղը մնալու, քան թէ մէկ քայլ մը առաջ երթալ առանց իր Աստուծոյն : Երկ • Թագ • 15 : Ա՛վ եղբայր իմ , թէ որ ան մեր հետը երթալ հաճի , ալ ի՞նչ վախ ունինք հազարաւոր թշնամիներէն որոնք մեր դէմը պիտի ելլեն : Սաղ • ը • 5–8 : Իմ • 1–3 : Բայց առանց անոր ամենևին բան մը չենք կրնար ընել* : Յովհ • ժե • 5 :

Իմ մասիս՝ ասկէ առաջ ես ինքնս ան պատերազմին մէջ գտնուեցայ • և Թէպէտ Աստուածային բարեբարութիւնով ողջ մնացի՝ ինչպէս որ կը տեսնես , բայց իմ քաջութեանս վրայ չեմ կրնար պարծենալ : Ուրախ պիտի ըլլամ՝ թէ որ մէյմըն ալ այսպիսի դիպուածի մը չպատահիմ • Թէպէտ և կը վախնամ որ տակաւին բոլոր վտանգները ազատած չենք : Բայց որովհետև առիւծն ու արջը դեռ դիս չհատատեցին , կը յուսամ որ Աստուած ան և իցէ անթլիատ փղշտացիէ ալ պիտի ազատէ զիս :

Ու ասոր վրայ Պրիսխիանոս սկսաւ երդնլ •

Ա՛վ խղճալի Թերահաւատ՝ աւազակաց մէջ ինկար , Պեղ բռնեցին հանուելոցդին՝ մերկ և թշուառ դուն եղար ,

* Բայց օրէսի հակառակ է ասոր՝ իրենք պերճանք ձանապարհորդ խոստովանողներէն ոմանց ընթացքն ու վարքը , որոնք կամաւորապէս ու ազատաբար Աստուածային սահմանին մէջ կը պտըտին , ու մարմնաւոր բերկրութիւններով և մեղանչական զբօսանքներով իրենց հաճոյքը կը հատատրեն : Ընչսխոխները պարզեմայ խօսքով յայտնի կը ցուցընեն թէ Աստուծոյ ներկայութեանը չեն փափաքիր , հապա անոր իրենցմէ հեռանալուն • բայց մէկ օր մը պիտի դայ՝ որ այսպէս բաներուն համար սոսկալի մնացուածքներու մէջ պիտի ձգէ իրենց մտքերը :

Միտք բեր թէ՝ ա՛վ որ հաւատայ ու չտացընէ հաւատքը , Հազարները պիտի յաղթէ , թէ ոչ՝ հազիւ երեքը :

Ընչսպէս անունք յառաջ կ՚երթային՝ ու Տգիտութիւնն անունց հետևէն կ՚երթար : Նո՛ւ այնչափ գացին՝ մինչև որ տեղ մը եկան ուր որ ուրիշ ճամբայ մը կը խառնուէր իրենց ճամբուն • ու կը թուէր թէ իրենց երթալու ճամբուն պէս շիտակ կ՚ելլար * • ասոնք տեղը չէին գիտեր թէ երկու ճամբուն ո՛րը բռնեն , քանզի երկուքն ալ իրենց առջևը շիտակ կ՚երևէին • վասն որոյ լռիկ կայնեցան հոն՝ որ մտածեն : Նո՛ւ երբոր ճամբուն վրայով կը մտածէին , մարդ մը սև մարմնով բայց շատ ձերմակ հանդերձ հագած իրենց եկաւ , ու հարցուց թէ ինչո՞ւ հոն կայներ են : Պատասխան տուին՝ թէ իրենք Երկնային Քաղաքը կ՚երթան , բայց չէն գիտեր թէ ասոնց ճամբաներուն ո՛րը բռնեն : Իմ հետևո՛ւս եկէք՝ ըսաւ մարդը , իմ գացած տեղս ալ ան է : Ընչսպէս ասոնք անոր հետևէն գացին ան ճամբէն՝ որ նոյն տեղը իրենց ճամբուն կը խառնուէր , որն որ իրենց երթալու բաղձացած քաղաքէն քիչ քիչ այնպէս դարձուց դիրենք , որ քիչ առնէին մէջ երևնելն բոլորովին դարձաւ անկէ • բայց սակայն իրենք տակաւին անոր հետևէն կ՚երթային : Բայց շատ չանցած յանկարծ անիկայ անոնց երկուքն ալ որոգայթի մը մէջ ձգեց , որուն մէջ երկուքը այնպէս խառնուեցան որոգայթին հետ , որ ինչ ընելիքնին չէին գիտեր † • ան միջոցին ան ձերմակ հանդերձը սև մար-

* Այս ճամբան՝ որ շիտակ ճամբուն պէս ուղիղ կ՚երևար , կը յուցընէ աւետարանական պարզ ճանապարհէն զովիլի երևոյթի ունեցող ու սակաւ առ սակաւ խոտորող ընթացքները , թէ վարդապետութեամբ և թէ գործքով :

† Հաղուագանալ պէտք է մեզի սպիտակ գևէն՝ սևէն զգուշանալու չափ • ինչու որ ինքը Սատանան ալ լուսաւոր հրեշտակի կերպարանքը վրան կ՚առնէ , ու իր պաշտօնեա-

դուն կռնակէն ինկաւ : Ան առնինը տեսան իրենց մէջ ըլ-
լալը • ուստի առնն մը ազդակելով մեացին հոն , քանզի
իրենք զերեզք չէին կրնար հանել անկէ :

Ան առնը Կրթատիանոն ըսաւ իր ընկերին • Հիմա ես
գիս սխալմունքի մէջ կը տեսնեմ : Ձի՞որ Հովհաննէսը պա-
տուիրեցին մեզի Հ. Ոգեբորդոյին զգոյշ կենալ : Ի Սորի •
ժա • 13 , 14 :

Յո-սաֆէդ • Ինծի՛ն նաև ձամբուն վրայով առորագրու-
թիւն մըն ալ տուին մեզի , որ աւելի ստուգութեամբ
գտնենք անիկայ • բայց մենք անիկայ կարդալու մոռցանք ,
ու մենք չհետացանք բռնաւորին ձամբէն : Հիմայէս անոնք
որոգայթին մէջ իրենք իրենց վրայ սուգ ընելով մեացին :
Ա՛ր ջիս լուսաւոր մը տեսան որ դէպ ի իրենց կու գար , ու
բարակ լուսանկարէ խարազան մը ունէր իր ձեռքը * : Երբ-

նէրն ալ արդարութեան պաշտօնեաներուն կը նմանին • Ի
Սորի • ժա • 14 , 15 : Ու ի՞նչպէս կը խաբուին հոգինե-
րը : Հ. Ոգեբորդութեամբ խոշտալի մեղաւորները դէպ ցիկ
կարծիքի մը մէջ կը ձգուն թէ արդարութիւն գործած են ,
մեծ յառաջադիմութիւն ըրած են ու մեծ ժառանգութիւն-
ներու հասած են , և մինչև անդամ թէ իրենք իրենցմէ
կատարեալ են , մեղքէ ազատ են , միայն սիրով լցուած
են , ըե : Սոյնք են ձերմակ հանդերձ հագած սև մար-
դիկը :

* Ես լուսաւորը կը ցուցընէ ան հեղհեղամիտը Տէրը՝ Ա-
տուծոյ Սուրբ Հոգին , Կրնիատոսի ժողովրդոյը առաջ-
նորդն ու պահապանը : Երբոր անոնք կը մոլորին ու կը
խոտորին Յիսուսէն՝ որ է ճանապարհը , ու կը գտնան
իրմէն՝ որ է ճշմարտութիւնը , Սուրբ Հոգին իր տուած
խրատին ու մեղքը ճանչցընելու գաւազանովը կու գայ , որ
հոգիները իրենք զիրենք արդարացընող հպարտութեանն
ու յիմարութեանը համար ծեծելով Կրնիատոսի գարձընէ ,
բոլորովին անոր յուսալու՝ միայն անոր ապաւինելու , ու
քաղցր ընկերութեամբ անոր հետ քալելու :

որ իրենց եղած տեղն եկաւ ան , հարցուց անոնց թէ ուր-
կէ եկան , և ինչ կ'ընեն հոն : Պատասխան տուին ա-
նոնք՝ Անք ողբմելի ձամբորդներ ենք որ Սիօն լեռը կ'եր-
թայինք , բայց ձամբաներնիս դուրս ելանք ձերմակներ
հագած սև մարդու մը առաջնորդութեամբ , որ մեզի ըսաւ
թէ Իմ հետևէս եկէք , ես ալ հոն կ'երթամ : Ան առնը
խարազանին տէրն ըսաւ • Անիկայ Հ. Ոգեբորդոյն է , սուտ
առաքեալ մը , որ խնդիրները լուսաւոր հրէշտակի մը կեր-
պարանքը խօթեց : Այսպէս ինք ան որոգայթը պատուց ,
ու մարդիկը դուրս հանեց : Յետոյ ըսաւ անոնց • Հետևէս
եկէք , որ ձեզ նորին ձեր ձամբուն դնեմ : Այսպէս ես
տարաբաղտութեան ձամբան՝ որն որ ձգեր էին Հ. Ոգեբոր-
դոյին հետևելու համար : Ան առնը հարցուց անոնց՝
ըսելով • Ո՞ւր պատկեցաք դուք երէկ գիշեր : Պատաս-
խան տուին , թէ Հովիտներուն քովը՝ Ծուարձալի Լեռ-
ներուն վրայ : Յետոյ հարցուց անոնց՝ թէ Հովիտներէն
ձամբուն ստորագրութիւնը չտեսիք : Պատասխան տու-
ին , Այո՛ : Բայց երբոր ձամբուն վրայով տարակոյս
ունէիք՝ հանեցիք ու կարդացիք ձեր գիրը , ըսաւ :
Պատասխան տուին թէ Ոչ : Հարցուց Լուսաւորը՝
Ինչո՞ւ : Ըսին իրենք , Մոռցանք : Եսկէ զատ հարցուց
ևս , Հովիտները չապտպրեցի՞ն ձեզի Հ. Ոգեբորդոյն զգոյշ
կենալու : Այո՛ , բայց չկարծեցինք որ ասանկ ուղիղ
մարդը անիկայ էր՝ ըսին :

Ան առնը երազին մէջ տեսայ որ հրաման ըրաւ անոնց
որ պահկին • ու երբոր պահկեցան՝ աղէկ մը ծեծեց անոնք ,
որ սորվեցընէ անոնց ան ձամբան՝ որուն մէջ պիտի է քա-
լեն • Ի Նաոյ • ը • 25 , 27 • ու երբոր կը ծեծէր զա-
նոնք , կ'ըսէր • Ես՝ անոնք որ կը սիրեմ , կը խրատեմ •
ուստի նախանձաւոր եղիր , ու ապաշխարէ : Յայտ • ը •
19 : Անիկայ լմնցուցած հրաման ըրաւ անոնց իրենց ձամ-
բան երթալ , ու Հովիտներուն իրենց ապագան ուրիշ

բաներուն ալ աղէկ զգուշանալ : Այսպէս անոնք ընո-
հակալ եղան իրենց բոլոր իր մարդասիրութեանը համար ,
ու սկսեցին շնորհակ ձամբուն մէջ հանդարտութեամբ առաջ
երթալ ու երգել .

Երբ դուք որ ձամբուն մէջը կը քալէք ,
Ամէնէն ելլողին վիճակը տեսէք ,
Անելանելի ցանցի մէջ ինկան ,
Ինչու որ բարի խրատը մոռցան .
Նէ թէպէտ վերջը անկէ դուրս ելան ,
Բայց կը տեսնէք որ սաստիկ ծեծ կրեցան .
Ասոնի ասիկայ միաբերնիդ առէք ,
Ու ձամբանուդ մէջ միշտ զգոյշ կեցէք :

Հինա տունէ մը եռա հեռուէն մէկը տեսան՝ որ կամաց
կամաց ու մխիթարոտ կու գար արքունի ձամբային իրենց
դէմն ելլելու : Ան տունը Ուրիսթանոս ըսաւ իր ընկե-
րին . Տէ՛ս մարդ մը կայ՝ իր կտակը Աիօնին դարձուցած ,
ու կու գայ դէմերնիս ելլելու :

Յո—սաֆէտ . Ալ տեսնեմ զինքը . եկող հինա մենք մեզի
զգուշութիւն ընենք , որ չըլլայ թէ ան ալ շողոքորդող մը
ըլլայ : Այսպէս անիկայ հետզհետէ մօտեցաւ ու վերջա-
պէս եկաւ հասաւ անոնց : Իր անունն էր՝ Ընաստուաճ ,
ու հարցուց անոնց թէ ուր կ'երթան :

Ուրիսթանոս . Աիօն լեռը կ'երթանք մենք :

Ան տունը Ընաստուաճն սկսեց բարձրաձայն խնդալ :

Ուրիսթանոս . Ո՞նչ կը նշանակէ ատ քու խնդալդ :

Ընաստուաճ . Ինոր համար կը խնդամ որ կը տեսնեմ
թէ ինչ տղէմ մարդիկ էք դուք , որ այսպէս դժուարին
ձամբորդութիւն մը վրանիդ առեր էք , ու հաւանակա-
նաբար ձեռքերնիդ ուրիշ բան պիտի չանցնի՝ բայց հոգ
տարած բաներնուդ համար քաշած աշխատութիւններդ :

Ուրիսթանոս . Ինչո՞ւ այդպէս կ'ըսես , մարդ , կը կար-
ծես որ պիտի չընդունուի՞նք :

Ընաստուաճ . Ընդունուի՞լ . բոլոր աշխարհիս մէջ
այնպէս տեղ մը չկայ՝ որուն վրայ որ դուք կ'երթաք :

Ուրիսթանոս . Ասոր հանդերձեալ աշխարհին մէջ
կայ :

Ընաստուաճ . Երբոր ես իմ երկրիս մէջ իմ բնակա-
բանս էի , սատ ձեր հաստատածին պէս լսեցի , ու լսելով
ձամբայ ելլայ տեսնելու . և սա քսան տարի է որ ան քա-
ղաքը կը փնտռէի , բայց աւելի բան մը չգտայ քան որչափ
առջի օրը որ ձամբայ ելայ : Յով . Ժ . 15 :

Ուրիսթանոս . Մենք լսեցինք ալ հաւատացինք ալ թէ
այսպէս մէկ տեղ մը կայ :

Ընաստուաճ . Ես ալ իմ տունս եղած տեսնես թէ որ
չհաւատայի այսչափ տեղ չէի գար փնտռելու . բայց բան
մը չգտնելով , (որ մինչև հիմա պիտի գտնէի ես թէ որ
այսպիսի տեղ մը գտնուելու ըլլար , քանզի ես ձենէ հե-
ռու գայի անիկայ փնտռելու ,) նորէն ետ կ'երթամ , ու
պիտի նայիմ ես դիս հանգստացընել ան բաներով որ ա-
ռաջ ես ան յոյսերուն համար մէկդի ձգեցի , որոնք որ հի-
մա կը տեսնեմ թէ դիս չեն :

Ուրիսթանոս . Ան տունը Ուրիսթանոս իր ընկերին
Յուսալեցին ըսաւ .) Ա՛շխարհ է արդեօք ինչ որ աս մար-
դը կ'ըսէ :

Յո—սաֆէտ . Զգոյշ կեցիր , ասիկայ շողոքորդողներուն
մէկն է : Միտքդ բեր թէ արդէն անգամ մը քանիի ե-
դաւ մեզի աս տեսակ մարդոց ականջ դնելնիս * : Ինչ ,

* Տեսէք թէ ինչպէս զանազան թշնամիներով չըջապա-
տած ենք : Շողոքորդողէն ազատելնուն պէս՝ յայտնի
անաստուած ու յոռիակեաց ծաղրաբանի մը պատահեցան ,
որ իրաւ ինք ձամբորդութեան եղբ էր՝ ու կը պարծենար
ալ որ անոնցմէ շատ հեռու գացեր էր , բայց ահա ամէն բա-
նէն երես դարձուցեր էր . և թէպէտ քսան տարի ինք Աիօն
լեռը փնտռեր էր , սակայն հիմա կը ցուցընէ որ ո՛չ հա-

Սիօն Լեռ ելիայ : Հաւաքմանէն Լեռներէն չանսանիք ան քաղաքին դուռը : Դեռ մենք հիմա հաւատքով քալելու է՞նք : Բ Կորնթ . Ե . 7 : Կրակէ յառաջ երթանք , ջրէայ որ խարազանով մարդը կրկին մեղի հանի : Դուն պարտաւոր էիր աս բանին վրայ ինծի մէկ դաս մը սորվեցընել : Տ՛ղայր իմ , դադարէ կ՛ըսեմ անոր ականջ դնելէն , ու մեր հոգիներուն փրկուելուն հաւատանք մենք : Նէեմ . Ժ . 39 :

Կրիսպիանոս . Տ՛ղայր իմ , չէ թէ մեր հաւատքին ճշմարտութեանը վրայ ես ինքնս տարակոյս ունենալուս համար աս խնդիրը ըսի քեզի , հապա քեզ փորձելու՝ և քու սրտիդ անխարդախութեանը պատուղը քննէ քաղելու համար : Իսկ աս մարդուն վրայով՝ գիտեմ ես որ ինք աս աշխարհիս աստուածմէն կուբացած է : Մենք մեր Համբան երթանք , գիտնալով որ մենք ան ճշմարտութեանը վրայ հաւատք ունինք , ու " Ամէն աստուածին ճշմարտութենէ չէ" : Ա Յովհ . Բ . 21 :

Յո—ասկ . Ուրեմն եմ ես հիմա Պատուհասի վտառաց յուսոյը :

Ելսպէհ՝ անունը մեկդի դարձան ան մարդէն , և ան անունց վրայ խնդալով իր Համբան գնաց :

Ընկէ ետև երազիս մէջ տեսայ որ անունք յառաջ գայինի՝ մինչև որ մէկ երկիր մը եկան , որուն օդը բնականաբար քուն կը բերէր մարդուն , թէ որ անոր սովորած չէր : Ու աս տեղս Յուսալիցը քունը կոխելով սկսեց թուխնալ ծանրընալ • վասն որոյ Կրիսպիանոսին ըսաւ • Էս հիմա

կը սկսիմ այնպիսի քուն ունենալ , որ հազիւ թէ կրնամ աչքերս բաց բռնել • եկոր պառկինք հոս , ու թեթեւ քուն մը առնինք :

Կրիսպիանոս • Դեռ լեցի , որ չըլլայ թէ քնանալով՝ ալ չարթընանք :

Յո—ասկ • Ինչո՞ւ համար , և ղբայր իմ , աշխատող մարդուն անոյշ է քունը • կարելի է որ կազդուրինք թէ որ թեթեւ քուն մը առնինք :

Կրիսպիանոս • Միտդ չէ՞ս բերեր որ Հովիւներուն մէկը մեզի ապսպրեց որ Կախարդեալ Երկրին զգուշանանք : Ինք աս խօսքով մեզի ըսել կ՛ուզեր որ քնանալէն զգոյշ կենանք • ուրեմն՝ չքնանանք ինչպէս ուրիշները , հապա արթուն ու զգաստ ըլլանք * : Ա Թես . Ե . 6 :

Յո—ասկ • Կը խոստովանիմ որ յանցաւոր եմ • ու թէ որ ես մինակ ըլլայի , քնանալով մահուան վտանգին մէջ պիտի չկենայի • Կը տեսնեմ որ խմաստունին ըսածը ճշմարիտ է , թէ Երկուքը մէկէն աղէկ է : Ժող • Դ • 9 : Այնչափ աս տեղս քու ինծի ընկեր ըլլալը Պատուհասի ողորմութիւն մը եղաւ • ու դուն քու աշխատութեանդ համար աղէկ վարձք մը պիտի առնես :

Երդ՝ ուրեմն քուներնիս կոխելը աս տեղս արգիլելու համար , աղէկ խօսակցութիւն մը ձեռք առնինք , ըսաւ Կրիսպիանոս :

Խոլը սրտովս , ըսաւ միւսը :

Կրիսպիանոս • Ո՞ւրկէ սկսինք :

Յո—ասկ • Ուրկէ որ Պատուհաս սկսեց մեզի : Հապա թէ որ կ՛ուզես՝ դուն կը սկսի՞ս :

* Կրիսպիանոսին եղբայր , զգոյշ կեցիր Կախարդեալ Երկրին վրայ քնանալէն : Երբոր ամէն բան դիւրին շիտակ ու աղէկ կը յառաջանայ , հոգիներնիս կը պառկին կը քնանան : Պատուհասի խօսքին մէջ շատ զգուշութիւններ կը տրուին մեզի հոգւոյ թմրութեան դէմ :

Ռբիւթիխանոս • Ինձի առաջ աս երդը պիտի երգեմ •

Նորը սուրբերը քունով Թմրին Թող աս տեղ գան լսելու, Թէ ի՛նչպէս աս ձամբորդներդը կը խօսակցին իրարու • Հապա իրենք աս երկուքին խոհեմաբար Թող սովրին, Հայ և արեւուն պահել իրենց քնով Թմրած աչքերնին, Թէ որ աղէկ կառավարուի ընկերութիւնը սրբոց, Անիրենք արեւուն կը պահէ ընդդէմ բռնութեան դժոխոց :

Յետոյ Ռբիւտիխանոս սկսաց, ու ըսաւ • Ինձի խնդիր մը պիտի հարցընեմ : Ի՞նչպէս եղաւ որ նախ և առաջ միտքդ դրիր աս քու հիմնուան ընթացքդ բռնել :

Յոհաննէս • Լսէլ կ'ուզես՝ Թէ ի՞նչպէս եղաւ՝ առաջ իմ հոգւոյս բարելաւութիւնը փնտռելս :

Ռբիւթիխանոս • Այո՛, աս կ'ուզեմ ըսել :

Յոհաննէս • Նորերս ատեն մնացի ես մեր վանահայրին մէջ տեսնուած ու ծախուած բաներուն զուարճութեանը մէջ, որոնք այնպիսի բաներ էին՝ որ կը հաւատամ որ Եթէ ես տակաւին անոնցմով մնացած ըլլայի, Հիմա ա՛նոնք կորսուեան ու կործանման մէջ ձիս Թաղած պիտի ըլլային :

Ռբիւթիխանոս • Ի՞նչ բաներ էին անոնք :

Յոհաննէս • Աշխարհիս բոլոր դանձերն ու հարստութիւնները : Հայ կը զուարճանայի ես զեղծութիւնով՝ անառակութիւնով՝ արբեցութիւնով՝ հայհոյութիւնով՝ սուտութիւնով՝ անմաքրութիւնով՝ Միրակին չիչելով՝ և ամէն ան բաներն ընելով որոնք հոգին կորսընցնելու պատճառ կ'ըլլան : Նայց աստուածային բաները լսելով ու անոնց վրայ մտածելով՝ որոնք չիտակը քրիստոս լսեցի՝ ինչպէս նաև սիրելի Հաւտարիմին ալ, որ Ութայուտիեան Տօնավաճառին մէջ իր հաւատքին ու առաքինի կեանցաղավարութիւնեանը համար սպանուելցաւ, վերջապէս տեսայ որ աս բաներուն վերջը մահ է, ու աս բաներուն համար Աստուծոյ բարկութիւնը կու գայ անհնազանդութեան որդւոց վրայ : Հռոմ • ին • 21–33 : Նէփես • է • 6 :

Ռբիւթիխանոս • Նէ ան ատենը խոհեմ կատարեալապէս խնդրդ պատկերացաւ ասոր :

Յոհաննէս • Ըհ • էհի յոժարեր խոհեմ ձանչնալ ուչ մեղքին զէշութիւնն ու ուչ անիկայ ընելուն համար հասնիլ եկող դատապարտութիւնը • բայց երբոր առաջ իմ միտքս սկսայ սարսիլ Աստուծոյ Խօսքովը, կը ջանայի անոր լուսին դէմ աչքերս գոցել :

Ռբիւթիխանոս • Նայց ի՞նչ էր պատճառը որ Աստուծոյ օրհնեալ Հոգւոյն քու վրադ ըրած առաջին ներգործութիւններն այսպէս բանեցուցիր դուն :

Յոհաննէս • Պատճառներն ասոնք էին : Նախ՝ էհի գիտեր Թէ ասիկայ Աստուծոյ իմ հոգւոյս վրայ ըրած գործն է : Ինծի միտքս էհի անցուցած Թէ Աստուած առաջ մեղաւորին դարձը կը սկսի՝ մեղքին վրայով արհնութիւններ տալով անոր : Ներկրորդ՝ մեղքը տակաւին շատ անուշ էր իմ մարմնոյս, ու յոժար էհի անիկայ ձգելու : Ներրորդ՝ էհի գիտեր Թէ ի՛նչպէս իմ առջի բարեկամներէս գաղտուկ, անոնց ընկերութիւն ու գործքերը շատ բաղձալի էին ինծի : Չորրորդ՝ ան ժամերը՝ երբոր իմ մեղաւոր ըլլալուս ձանաչումը կու գար վրաս, այնպէս ձանձրալի և այնպէս սիրտ դողայընող ժամեր էին, որ մինչև անգամ իմ սրտիս մէջ անոնց յիշատակութիւնն ընելն ալ էհի կրնար տանիլ :

Ռբիւթիխանոս • Ուրեմն՝ ինչպէս որ կ'երեւայ, երբեմն երբեմն քու սրտիդ նեղութիւններէն կ'ազատէիր :

Յոհաննէս • Այո՛, անշուշտ • բայց դարձեալ անիկայ իմ միտքս կու գար • և ան ատենը առաջնուան պէս՝ մանաւանդ Թէ անկէ ալ դէշ կ'ըլլայի :

Ռբիւթիխանոս • Ինչո՞ւ համար, ի՞նչ էր որ քու մեղքերդ կրկին քու միտքդ կը բերէր :

Յո—ասկ • Հ՚ատ բաներ • ինչպէս՝

Ն • Թէ որ ձամբան ճշմարիտ հաւատացեալի մը պատահէի , կամ՝

Ի • Թէ որ մէկուն Աստուածաշունչ կարդալը լսէի , կամ՝

Գ • Թէ որ ղլուխս ցաւելու սկսէր , կամ՝

Դ • Թէ որ դրացիներուս մէկուն հիւանդ ըլլալը լսէի , կամ՝

Ե • Թէ որ մեռելի մը համար զարնուած զանգակին ձայնն առնէի * , կամ՝

Զ • Թէ որ իմ մեռնիլս մտածէի , կամ՝

Է • Թէ որ լսէի թէ յանկարծակի մահ պատահեր է ուրիշներուն :

Ը • Բայց մանաւանդ երբոր իմ վրայովս մտածէի թէ շուտով դատաստանի երթալու եմ :

Քրիսթինա • Ու միշտ դիւրութեամբ կընայի՞ր խըղճմտանքին խայթոցին ազատիլ , երբոր աս կերպերուն մէկովը անիկայ քեզ կը խայթէր :

Յո—ասկ • Ձէ , բնաւ • քանդի ան աւետնը ամուր մը ձեռք կը զարնէին անոնք իմ խղճմտանքիս • և ան աւետնը թէ որ միայն մարդս անցընէի մեզքին դառնալ , (թէպէտ միտքս անոր դէմ զարձած էր ,) կրնապատիկ տանջանք կ՚ըլլար ինծի ան :

Քրիսթինա • Բուրեան ի՞նչ կ՚ընէիր ան աւետնը :

Յո—ասկ • Աը մտածէի թէ պէտք է իմ վարքս շտկել• հապա թէ չէ կ՚ըսէի մարդս , անշուշտ պիտի դատապարտուիմ :

Քրիսթինա • Ու ջանք ըրի՞ր անիկայ շտկելու :

---

* Անիկայ Աղդեղ մէկ սովորութիւն մըն է , որ երբոր մէկը մեռնելու ըլլայ , յատուկ եղանակով զանգակ կը զարնուի :

Յո—ասկ • Այո • ու փախայ ալ ոչ միայն մեղքերէն՝ հապա մեղանչական ընկերութենէ ևս , ու ես դիս ջրխտութենական պարտաւորութիւնները կատարելու տուի • զոր օրինակ՝ աղօթելու , կարդալու , մեղքի համար լալու , իմ ընկերիս՝ իրաւը խօսելու , և՛ : Ես բաներն ըրի՝ հանդերձ շատ ուրիշ բաներով , որոնք երկար կ՚ըլլան աս տեղս պատմելը :

Քրիսթինա • Ու ան աւետնը դուն քեզ աղէկ ըլլալ կարծեցի՞ր :

Յո—ասկ • Այո՝ աւետն մը , բայց վերջը ինքզինքս բարեկարգելու համար բոլոր ըրածներուս հակառակ իմ նեղութիւնս կրկին դլորելով վրաս եկաւ :

Քրիսթինա • Ի՞նչպէս պատահեցաւ աւիկայ , ալ դուն բարեկարգուած ըլլալովդ :

Յո—ասկ • Հ՚ատ բաներ կային որ անիկայ իմ վրաս բերին , մանաւանդ հետևեալներուն նման խօսքերը : ՚՚Ամեն բոլոր արդարութիւնները դաշտանի լաթին պէս է՚՚ : Եսայ • կդ • 6 : ՚՚Ամեն օրէնքին գործքերէն չկրնար արդարանալ՚՚ : Գաղ • բ • 16 : ՚՚Երբոր բոլոր ձեղի հրամայուած բաները ընէք , ըսէք թէ՝ Ամենք անպիտան ծառաներ ենք՚՚ : Ղուկ • ժէ • 10 : Ու ուրիշ ասոր նման շատ խօսքեր : Անկէ սկսեցի ես ինծի այսպէս խորհիլ : Թէ որ բոլոր իմ արդարութիւններս դաշտանի լաթին պէս է , թէ որ օրէնքին գործքերէն մարդ չարդարանար , ու թէ որ ամէն բանն ընելնուս ետև՝ տակաւին անպիտան ենք , ապա ուրեմն չիմարութիւն է օրէնքին միջոցովը երկինք երթալը յուսալը : Նաև այսպէս ալ մտածեցի : Թէ որ մէկ մարդ մը հարիւր տարի պարտք ընէ վաճառականին , ու անկէ ետև ինչ որ առնէ բոլոր իր առածին տակը հատուցանէ • բայց տակաւին թէ որ իր հին պարտքը առանց սրբուելու կը կենայ տումարին մէջ , վաճառականը անոր համար կրնայ դատաստանի կանչել

անիկայ՝ ու բանտը դնել տալ , մինչև որ իր պարտքը վճարէ :

Ռբխոպհառս . Հա՛մա աղէկ . և ասիկայ դուն ի՞նչպէս քու վրադ յարմարցուցիր :

Յո՛սուկ . Ինչպէ՞ս . ես ինծի այսպէս խորհեցայ : Ես իմ մեղքերովս Աստուծոյ լիշատակարանին մէջ շատ պարտաւոր դրուած եմ , և իմ հիմակուան ինքզինքս բա՛ րեկարգելս պիտի չվճարէ ատ պարտքը : Այսու ամէն իմ հիմակուան գիս ուղղելուս վրայ՝ տակաւին պիտի մնա՛ ծեմ , թէ ի՞նչպէս պիտի ազատիմ ես ան դատապար՛ տութենէն՝ որուն տակը ես գիս ձգեցի իմ առջի մեղքե՛ րովս :

Ռբխոպհառս . Հա՛մա դէղեցիկ յարմարութիւն . բայց կ՚աղաչեմ , շարունակէ քու խօսքդ :

Յո՛սուկ . Միկ ուրիշ բան մըն ալ՝ որ իմ վերջին ըրած ուղղութիւններէս մինչև հիմա միշտ ինծի նեղութիւն կու տայ , ասիկայ է , որ եթէ իմ հիմակուան ըրած գործերուս զգուշութեամբ նկատում , տակաւին կը տեսնեմ՝ որ մեղքը իմ ամենալաւ գործերուս մէջ ինքզինքը կը խառնէ . այն՛ պէս որ հիմա ստիպուած եմ հետևցընել թէ իմ անձիս և պարտաւորութեանցս վրայ ունեցած իմ առջի յիմարական կարծիքներովս ալ միկ օրուան մէջ բաւական մեղք գոր՛ ծած եմ գիս դժոխք խրկելու , թէ և իմ առջի վարքս ան՛ մեղ ալ եղած ըլլայ :

Ռբխոպհառս . Նո՛ւ ան առանը ի՞նչ ըրիր :

Յո՛սուկ . Ինչ ընեմ . ինչ ընելս չէի դիտեր մինչև որ իմ միտքս բացի Հաւատարիմին . ինչու որ աղէկ ծա՛ նօթ եմ ինքզինքիս . նո՛ւ ան ինծի ըսաւ՝ թէ մինչև որ ձեռք չձգեմ այնպիսի միկ մարդու մը արդարութիւնը՝ որ բնաւ չմեղանչեց , և նաև՝ որ բոլոր աս մեղաւոր աշխարհի արդարութիւնը կարող է զիս փրկել :

Ռբխոպհառս . Նո՛ւ կարծեցի՞ր որ ան ճշմարիտ կը խօսէր ,

Յո՛սուկ . Նոքոր քոյն իմ ըրած ուղղութիւններուս հաւնած ու անոնցմով բաւականացած ըլլայի՝ ու ան առանը ան այսպէս ըրած ըլլար ինծի , յիմար պիտի կոչէի զինքն իր քաշած աշխատանքին համար : Այլ հիմա որ կը տես՛ նեմ իմ անձիս տկարութիւնն ու իմ ամենալաւ գործերս՛ ուս հետ յարող մեղքը , ստիպուած եմ իր կարծիքը ընդունիլ :

Ռբխոպհառս . Այլ նոքոր ինք քեզի առաջ իմացուց ասիկայ՝ հաւատացի՞ր թէ կը դտնուի այնպիսի մարդ մը որուն համար արդարասէս ըսուի թէ բնաւ չմեղանչեց :

Յո՛սուկ . Պէտք է խոստովանիմ՝ թէ առջի բերանը օտարոտի բան մը թուացաւ ինծի ան խօսքը : Այլ իր հետ քիչ մըն ալ խոհակցութիւն և ընկերութիւն ընելէն ետև կատարեալապէս հաւատացի :

Ռբխոպհառս . Ու հարցուցի՞ր իրեն թէ ու՞ր է ան մարդը , և ի՞նչպէս արդարանալու ես անով :

Յո՛սուկ . Այ՛ն . և ինք ըսաւ ինծի թէ Տէր Յիսուս է , որ Աստուծոյ աջ կողմը կը նստի : Եբր . ժ . 12 : Ու այսպէս՝ ըսաւ , Դուն պէտք է որ անով արդարանաս , այսինքն՝ հաւատալով ան բաներուն ինչ որ ան իր մարմինին օրերը ըրաւ , ու վայելէն կախուած ժամանակը քաշեց : Հռոմ . ե . 5 : Կող . ա . 14 : ա Պետ . ա . 18 , 19 : Հարցուցի իրեն ես՝ թէ ատ մարդուն արդարութիւնը ինչպէս կրնայ ան զօրութիւնն ունենալ , որ Աստուծոյ առջին միկ ուրիշը արդարացընէ : Ինքն ալ ինծի ըսաւ՝ թէ անիկայ կարող Աստուած է , և բոլոր ըրածները՝ ու մինչև անգամ մահուամբ մեռնիլը չէ թէ իրեն համար ըրաւ՝ հապա ինծի համար . ու անոր ըրածները՝ և անոնց արժանաւորութիւնը ինծի պիտի համարուի , թէ որ ես իրեն հաւատամ :

Ռբխոպհառս . Նո՛ւ ի՞նչ ըրիր դուն ան առանը :

Յո՛սուկ . Հաւատալուս դէմ իմ ընդդիմութիւններս

յառաջ բերի • քանզի կը կարծէի թէ ան պիտի վհատեսյ զիս փրկելու ։

ՎՐԻՊՓԻՈՈՈ • Ո՛չ առանը ի՞նչ ըսաւ քեզի Հաւատաբմբը ։

ՅՈՒՍՏԻՆ • Ըսաւ ինծի թէ՝ Ասոր դիմէ ու տե՛ս ։ Նա ալ ըսի թէ յանդգնութիւն է սա բանը ։ Ան ըսաւ, Հէ՛, ինչու որ հրաւիրուած ես իրեն երթալու ։ ՓՈՓՈ • ժ։ 28 ։ Ինկէ եաև Յիսուսի հրաւիրանաց գիրքը տուաւ ինծի՝ որ քաջալերէ զիս աւելի համարձակութեամբ երթալու • և ան գրքին վրայով ըսաւ՝ թէ անոր ամէն մէկ յօդուածը ու նշանագիրը երկինքէն ու երկրէն ալ հաստատ է ։ ՓՈՓՈ • իե • 35 ։ Ան առանը հարցուցի իրեն՝ թէ երբոր երթամ՝ ի՛նչ պէտք է որ ընեմ • և ինծի ըսաւ թէ՝ Ծնկան վրայ գալով բոլոր իմ սրտովս ու հոգւովս աղաչելու եմ Հօրը՝ որ անիկայ յայտնէ ինծի ։ ՅԱՀ • ղէ • 6 ։ ԴԱՆ • ղ։ 10 ։ ՆԵԽ • իե • 12, 13 ։ Ինկէ եաև իրեն հարցուցի և՝ թէ ի՛նչպէս աղաչելու եմ անոր • ու ան ըսաւ, գնա՛, և պիտի գտնես զինքը շնորհաց աթոռին վրայ, ուր որ բոլոր տարին կը նստի ներում և թողութիւն տալու անոնց՝ որ իրեն կ՚երթան ։ ՆԵՔ • ը • 16 ։ Ըսի իրեն՝ թէ երբոր երթամ, չեմ գիտեր ի՛նչ ըսեմ • ու ան ինծի ապսպրեց որ այսպէս ըսեմ ։ ՚՚Ո՛տտած, ողորմի ինծի մեղաւորիս, ու շնորհէ որ Յիսուս Քրիստոսը ճանչնամ, և անոր հաւատամ • քանզի կը տեսնեմ որ ես թէ անոր արդարութիւնը չըլլայ, կամ թէ ես ան արդարութեանը վրայ հաւատք չունենամ՝, բոլորովին կորսուած եմ * ։

---

* Ընդկ նկատէ ասիկայ՝ Ա՛ղբայր ։ Ինքզինքը ճանչցող մեղաւորին գլխաւորաբար փնտռածը արդարութիւն է ։ Ինք իր վրայ չունի անիկայ • և ասիկայ գիտէ ինք ։ Ուրեմն ձգը պիտի գտնուի ։ Միայն Քրիստոսի վրայ ։ Ասիկայ Աստուծմէ յայտնուած ճշմարտութիւն մըն է • ու

Ա՛վ Տէր, լսեցի որ դուն ողբրնած Աստուած ես, ու այնպէս սահմանեցիր որ քու Որդիդ Յիսուս Քրիստոսը աշխարհի փրկիչն ըլլայ • ու նաև կ՚ուզես ինծի պէս խեղճ մեղաւորներուն ընդհել անիկայ ։ Ես ալ ճշմարտապէս մեղաւոր եմ ։ Վասն որոյ՝ Տէր, աս պատեհութիւնը ձեռք առ, ու քու ընդհգդ մեծդուր իմ հոգւոյս փրկութեամբը, քու Որդւոյդ Յիսուս Քրիստոսի միջնորդութիւնովը • Ամէն՚՚ ։

ՎՐԻՊՓԻՈՈՈ • Ո՞ւ քեզի հրամայուածին պէս ըրի՞ր ։

ՅՈՒՍՏԻՆ • Ա՛յո, կրկին, և կրկին, և կրկին ։

ՎՐԻՊՓԻՈՈՈ • Ու Հայրը յայտնի՞ց քեզի Որդին ։

ՅՈՒՍՏԻՆ • Ո՛չ, ոչ առաջին՝ ոչ երկրորդ՝ ոչ երրորդ՝ ոչ չորրորդ՝ ոչ հինգերորդ՝ և ոչ ալ վեցերորդ անգամին * ։

ՎՐԻՊՓԻՈՈՈ • Ո՞ւչ ըրիր ան առանը ։

ՅՈՒՍՏԻՆ • Ի՞նչ ընեմ, ինչ ընելիքս չէի գիտեր ։

ՎՐԻՊՓԻՈՈՈ • Աղօթքը ձգելու մտածմունքներ չունեցա՞ր ։

ՅՈՒՍՏԻՆ • Ա՛յո՝ քանի մը հարիւր անգամ առ մտածմունքն ըրի ։

առանց հաւատալու ասոր՝ ամէն մեղաւոր պիտի կորսուի ։ Աստածէ թէ քու հոգւոյդ կորստեանը պատճառ պիտի ըլլաս, թէ որ Քրիստոսի արդարութիւնը մերժես, ու չհաւատաս թէ նոյն արդարութիւնովն է՝ որ Աստուած ամբարիշտները կ՚արդարացընէ առանց գործքի ։ Ա՛վ խստասիրտ՝ ու դուք ձեզ արդարացընող մեղաւորներ, արդարութենէ հեռու էք դուք ։ Խմացէ՛ք ասիկայ՝ ու զարհուրեցէ՛ք ։

* Աղաւորը երբոր նախ կը սկսի փնտռել Տէրը, իր սրտին մէջ շատ մեծ վախկոտութիւն կը ծնանի ։ Ինչպէս Քրիստոսի հաւատարիմ խոստմունքը ունի ան, թէ փնտռեցէ՛ք ու պիտի գտնէ՛ք ։ Ղուկ • ժ։ 9 •

ՎԻԼՈՓԱՏՈՒՐ • Նէ ի՞նչ էր պատճառը որ չճղեցիր ան :

ՅՈՒՍԻՆ • Հաւատացի թէ ինձի լուսաւոր ճշմարիտ էր , այսինքն՝ թէ առանց աս Վիրիատոսին արդարութեան՝ բոլոր աշխարհ կարող չէր զիս փրկելու • և անոր համար՝ ես ինձի ըսի , Թէ որ աղօթքը ձգիմ՝ անշուշտ պիտի մեռնիմ • Բայց թէ որ պիտի մեռնիմ՝ շնորհայաթիռին առջեւը մեռնիմ : Ու աստով իմ միտքս եկաւ աս խօսքը • " Թէ որ ուշանայ , անոր սպասէ • քանդի անշուշտ պիտի գայ , ետ պիտի չմնայ" : Եբ • ի • 3 : Այսպէս աղօթելը հանապազորդեցի , մինչեւ որ Հայրը իր Որդին յայտնեց ինձի :

ՎԻԼՈՓԱՏՈՒՐ • Նէ ի՞նչպէս ինք յայտնուեցաւ քեզի :

ՅՈՒՍԻՆ • Մարմնաւոր աչքով ես զինք չտեսայ , հապա հոգւոյ աչքով • Նէեմ • ա • 18 , 19 • և այսպէս եղաւ անիկայ : Մէկ օր մը շատ տրտում էի , որուն պէս կարծեմ թէ կեանքիս մէջ ուրիշ անգամ ընաւ տրտմած չէի • և աս տրտմութիւնը իմ մեղքերուս դէմ զղջութիւնն ու մեծութիւնը նորէն տեսնելէս եղաւ : Նէ ան առենը ուրիշ բանի անկարելութիւն ջունէի՝ հապա դժոխքի ու իմ հոգւոյս յաւիտենական դատապարտութեանը • և ահա յանկարծ՝ ինձի թուեցաւ թէ տեսայ Տէր Յիսուսը որ երկինքէն վար կը նայէր իմ վրաս ու կ'ըսէր , " Հաւատա Տէր Յիսուս Վիրիատոսին , ու պիտի փրկուիս" : Գործ • ժզ • 31 :

Բայց ես պատասխան տուի թէ Տէր , ես մեծ՝ շատ մեծ մեղաւոր եմ • ու ան ըսաւ , " Իմ շնորհքս հերիք է քեզի" : Բ Կորնթ , ժբ • 9 : Ան առենը ըսի , Բայց՝ ով Տէր , ի՞նչ է հաւատալը : Ու յետոյ՝ աս խօսքին որ կ'ըսէ " Ան որ ինձի կու գայ՝ երբեք չանօթենար , ու ան որ ինձի կը հաւատայ՝ չծարաիր" , Յովհ • ե • 35 , տեսայ թէ հաւատալը ու անոր երթալը մէկ բան է • և թէ՝ ան որ կ'երթայ , այսինքն՝ իր սրտովը և յօժարութիւնեն-

բովը Վիրիատոսով եղած փրկութեանը եռանդն կը վաղէ , անկիկայ ճշմարտապէս կը հաւատայ Վիրիատոսի : Ան առենը աչքերս լեցան , ու հարցուցի ես , Բայց ով Տէր ինձի պէս մեծ մեղաւոր մը իրաւ կրնայ ընդունելի ըլլալ քեզի , և փրկութիւն գտնել : Ու լսեցի որ կ'ըսէր , " Ան որ ինձի կու գայ , ընաւ դուրս չեմ հաներ" : Յովհ • ե • 36 : Նէ ես ըսի • Բայց՝ ով Տէր , իմ քեզի գալու ատենս ինչպէս մտածութիւն պէտք է ունենամ քու վրայովդ , որ իմ հաւատքս շիտակ հաստատուած ըլլայ քու վրադ : Ինքն ալ ըսաւ , " Վիրիատոս Յիսուս աշխարհք եկաւ մեղաւորները փրկելու" : ա Տիմ • ա • 14 : " Օրինքին վախճանը Վիրիատոս է՝ ամէն հաւատացեալի արդարութեան համար" : Հռոմ • ժ • 4 • Նէ գլ • ե : " Որ մեր յանցանացը համար մահնուեցաւ , և մեզ արդարացնելու համար յարութիւն առաւ" : Հռոմ • ե • 25 : " Որ մեզ սիրեց , ու մեզ մեր մեղքերէն լուացի" : Յայտ • ա • 5 : " Ինքն է Աիմէոնի Պետրոս և մեր մեծ քը" : ա Տիմ • բ • 5 : " Ինքը միշտ կենդանի է մեզի համար բարեխօս ըլլալու" : Եբր • է • 25 : Բոնց ատենին ես քաղցի թէ իր անձովը արդարութիւն պէտք է որ վնտռեմ , և իր արիւնովը իմ մեղքերուս թողութիւն գտնեմ • Թէ ինք իր Հօրը օրէնքին հնազանդելով և անոր պատիժը քաշելու հպատակելով ինչ որ ըրաւ՝ իրէն համար չէր , հապա ասիկայ ընդհակառակն մեզի ընդունելու հոգւոյ փրկութեանը համար : Նէ ան առենը սիրտս ուրախութեամբ և աչքերս արցունքով լցուեցան , ու զգացումներս յորդեցան ան սիրոյն՝ որ Յիսուս Վիրիատոսի անունին ժողովրդեանն ու Հաճութեան վրայ էր :

ՎԻԼՈՓԱՏՈՒՐ • Բայց այդ արդարև Վիրիատոսի քու հոգւոյդ ըրած յայտնութիւնն էր • բայց մանաւանդ պատմէ ինձի թէ ասիկայ ինչ զգացութիւն ունեցաւ քու կիրքերուդ վրայ :

Յ—ասկէց • Ասիկայ ինձի տեսնել տուաւ թէ բոլոր աշխարհս իր ամէն ունեցած արդարութիւնովին ալ դատապարտութեան վճռակի մը մէջ է : Ասիկայ ինձի տեսնել տուաւ թէ Հայր Աստուած թէպէտ և արդար է , կրնայ արդարապէս արդարացընել իրեն դիմող մեղաւորը : Ասիկայ միճապէս ամէնուն ալ ներելու , ու խղճերնուս զիս իմ տգիտութիւնս ինձի իմացընելով • քանզի ասկէ առաջ ամենևին իմ սրտիս մէջ ուրիշ մէկ խորհուրդ մը չմտաւ որ Յիսուս Վրիստոսի գերազանցութիւնը այսչափ ցուցընէր : Ասիկայ սուրբ վարքը ինձի սիրցուց , ու Յիսուս Վրիստոսի անունին փառացն ու պատուոյն համար բան մը ընելու փութաք տուաւ՝ մանաւանդ թէ մտածելի որ եթէ ես հիմա իմ մարմինիս մէջ հազար քառ. արիւն ունենայի , բոլորը կըբնայի թափել Տէր Յիսուսի համար * :

* Վրիստոսի հաւատալը Աստուծոյ վրայով նոր ծանօթութիւն մը կու տայ հոգւոյն • Վրիստոսի՝ արդար Աստուած և միանգամայն Փրկիչ ըլլալուն գաղափարը կ'ընծայէ անոր : Այս հաւատքը մէկ քայլը տրամութիւն մը կը պատճառէ մեր մեղքերուն վրայ , և մանաւանդ մեր նեղութած մեղքերուն վրայ : Լմմինուելին անձին ու պաշտօններուն անզուգական գեղեցկութիւնը մեզի կը ցուցընէ , ու սրբութեան սիրով՝ ու կենդանի և մահու մէջ զինքը փառաւորելու մեծագործ տենչով մեզ կը լեցընէ : Ա՛վ որ աս նշանները իր նէրսի դէմ ըլլալ կը զգայ , թէպէտ և նուաղ չափով մը , կրնայ հաւատալ թէ իր հաւատքը անկեղծ է , ու ինք մահէն կեանքի անցած է : Բայց Թող իմանայ՝ որ թէպէտ Տէրը իր բոլոր ժողովրդոցը մի և նոյն ճշմարտութիւնները կը ծանուցանէ , և սակայն անոնց ամէնը՝ միայն մէկ եղբայրական մը հաւաքնորդելը ճշմարտութեան : Շատերը Աստուծոյ ընորհքովը ու Վրիստոսի միջնորդութեամբը՝ անոր ողջմութիւնովը անեղկեան յոյսի մը հասած ըլլալով՝ ու հաւատքով անոր սիրոյն մէջ արմատացած ու հաստատուած ըլլալով , իրենց ե՛րբ ու ինչ-

Եակէ եւև երազիս մէջ տեսայ որ Յուսալիցը ետին նայեցաւ՝ ու տեսաւ որ Տգիտութիւնը կու գար , որն որ իրենք եռեւին ձգեր էին : Եւ ըսաւ Վրիստիանոսին • Տես ո՛րչափ հեռուն՝ մեր եռևը կը տնտընայ ան տղան :

Վրիստիանոս • Իրաւ ես • կը տեսնեմ զինքը • ինք մեր ընկերութեանը վրայ փոյթ չունի :

Յ—ասկէց • Բայց կարծեմ որ եթէ ինք մինչև հոս մեր հետը քալէր , միտս մը պիտի չկրէր անկէ :

Վրիստիանոս • Հմմարիտ է ատ • բայց կը հաւատացընեմ քեզ որ ինք ուրիշ կերպ կը մտածէ :

Յ—ասկէց • Այո՛ , այդպէս պիտի ըլլայ • բայց այսու ամենայնիւ եկո՛ր իրեն սպասենք : Եւ այնպէս ըրին :

Ա՛րջը Վրիստիանոս ըսաւ անոր • Ուսի՛ր եկո՛ր մնրդ , ինչո՞ւ այդչափ ետ մնացիր :

Տգիտ—ութ—ն • Ես շատ աւելօք զուարճութիւն կը քաղէի առանձին քալելով քան թէ ընկերութեամբ • միայն թէ որ խիստ լաւ ընկերութիւն մը գտնեմ՝ կ'ուզեմ՝ :

Ան ատենը Վրիստիանոս Յուսալիցին կամայ մը ըսաւ • Վրնդի չըսի՞ որ ինք մեր ընկերութեանը վրայ փոյթ չունի : Բայց և այնպէս եկո՛ր քովը երթանք , ու աս առաջնորդութեան անապատին մէջ ժամանակը խօսակցութեամբ անցընենք : Ա՛րջը իր խօսքը Տգիտութիւնին դարձընելով՝ ըսաւ • Եկո՛ր նայինք՝ ինչպէս ես • ի՞նչպէս է հիմա բանը՝ Աստուծոյ և քու հոգւոյդ մէջ :

Տգիտ—ութ—ն • Ա՛ր յուսամ որ աղէկ է • քանզի միշտ բարի մտածմունքներով լեցուն եմ , որոնք իմ միտքս կու գան ձամբուս մէջ զիս մխիթարելու * :

պէս դարձի գալընուն վրայ այսպիսի պատմութիւն մը չեն կրնար ընել , ինչպէս որ հոս Յուսալիցը կ'ընէ :

* Տգիտութիւնը իր յոյսն ու մխիթարութիւնը իր բարի խորհուրդներուն վրայ հաստատած է , բայց բոլորովին զուրկ էր բարի խղճմտանքի մը ընծայած խաղաղութենէն :

ՀՐԻՈՓԱՀԱՈՒ • Կ'աղաչեմ ըսէ մեզի՝ ինչ բարի մնած-մունքներ :

ՏԷՊՈՒԲՒՆ • Ինչ , Աստուծոյ ու երկնից վրայ կը մնածեմ :

ՀՐԻՈՓԱՀԱՈՒ • Այդպէս կ'ընեն զեւերն ու դատապար-տեալ հոգիներն ալ :

ՏԷՊՈՒԲՒՆ • Բայց ես անոնց վրայ կը մնածեմ՝ ու ա-նոնց կը վախաքիմ ալ :

ՀՐԻՈՓԱՀԱՈՒ • Այնպէս կ'ընեն չաւերն ալ որ հաւա-նականաբար բնաւ պիտի չերթան հոն : "Օձերուն հոգին կը ցանկայ , ու բան մը չունի" : Եսայ • ԺԵ • 4 :

ՏԷՊՈՒԲՒՆ • Բայց ես անոնց վրայ կը մնածեմ՝ ու ա-նոնց համար ամէն բան կը ձգեմ ալ :

ՀՐԻՈՓԱՀԱՈՒ • Աւտոր վրայ տարակոյս ունիմ . ինչու որ շատ դժուարին բան է ամէն բան ձգելը . այո , դժուա-րագոյն բան մըն է ան՝ քան որչափ չաւերը կը կարծես : Բայց ինչո՞ւ համ ինչո՞վ համոզուած ես դուն՝ թէ ամէն բան ձգած ես Աստուծոյ ու երկնից համար :

ՏԷՊՈՒԲՒՆ • Իմ սիրտս այսպէս կը վկայէ ինծի :

ՀՐԻՈՓԱՀԱՈՒ • Իմաստունը կ'ըսէ թէ , "Իր սրտին ա-պաւինողը անմիտ է" : Առակ • իը • 26 :

ՏԷՊՈՒԲՒՆ • Անիկայ չար սրտի վրայով ըսուած է . բայց ես բարի սիրտ է :

Օրինաւոր փարիսեցւոյն երջանկութիւնը միայն իր անձին կը ծագի . բայց Աշմարիտ քրիստոնէին երջանկութիւնը միայն Քրիստոսի հաւատալէն յառաջ կու գայ : Առա-ջինը իր փրկութեանը բոլոր ակնկալութիւնները իր մըտ-քին զգացումներէն կը հանէ , իր ըրածներէն կամ քա-շածներէն կը հետեւցնէ . բայց միւսը իր ապաւէնի երջան-կութեանը բոլոր յոյսերը Քրիստոսի ըրածին ու քաշածին վրայ կը հաստատէ , միայն իր Փրկիչովը ուրախանալով , ու իր մարմնոյն վստահանալով :

ՀՐԻՈՓԱՀԱՈՒ • Բայց ի՞նչպէս կրնաս ցուցընել առիկայ :

ՏԷՊՈՒԲՒՆ • Երկնային յոյսերով զիս կը մխիթարե-ան :

ՀՐԻՈՓԱՀԱՈՒ • Առիկայ կարելի է որ անոր խաբեբայու-թիւնովը ըլլայ . քանզի մէկ մարդուն սիրտը կրնայ մխի-թարել զինքը բանի մը յոյսով՝ որ ինք ամենևին պիտի չկրնայ ստանալ :

ՏԷՊՈՒԲՒՆ • Բայց իմ սիրտս ու վարքս միկտեղ կը համաձայնին . և ան պատճառաւ իմ յոյսս հաստատուն է :

ՀՐԻՈՓԱՀԱՈՒ • Ո՞վ քեզի ըսաւ թէ քու սիրտդ ու վարքդ միկտեղ կը համաձայնին :

ՏԷՊՈՒԲՒՆ • Իմ սիրտս ինծի այսպէս կ'ըսէ :

ՀՐԻՈՓԱՀԱՈՒ • Ուրեմն սիրտդ քեզի այսպէս կ'ըսէ՝ հա՛ : Հարցուր իմ կողակիցս՝ ու նայինք կը վկայէ՞ թէ ես գող եմ : Ես բանիս վրայով թէ որ Աստուծոյ խօսքը վկայու-թիւն չընէ , ուրիշ վկայութիւն բանի տեղ չունինք :

ՏԷՊՈՒԲՒՆ • Բայց բարի սիրտ չէ՞ ան՝ որ բարի խոր-հուրդներ ունի . ու բարի վարք չէ՞ ան՝ որ Աստուծոյ պա-տուիրանքներուն կը համաձայնի :

ՀՐԻՈՓԱՀԱՈՒ • Այո՛ . բարի սիրտ է ան՝ որ բարի խոր-հուրդներ ունի . ու բարի վարք է ան՝ որ Աստուծոյ պա-տուիրանքներուն կը համաձայնի . բայց ուրիշ բան է ճշմարտապէս ասոնք բաներն ունենալը , և ուրիշ բան է միայն այնպէս համարիլը :

ՏԷՊՈՒԲՒՆ • Ուրեմն ըսէ՛ , ձեր խորհուրդները կը սեպես որ բարի են . և ձեր վարքը կը սեպես թէ Աստուծոյ պա-տուիրանքներուն համաձայն է :

ՀՐԻՈՓԱՀԱՈՒ • Այո՛ , և այլ եւս բարի խորհուրդներ կան . կան որ մեր վրայնիս են , կան որ Աստուծոյ , կան որ Քրիստոսի , և կան որ ուրիշ բաներու վրայով :

ՏԷՊՈՒԲՒՆ • Որո՞նք են մեր վրայնիս եղած բարի խոր-հուրդները :

ՎՐԷՈՓԻԱՈՍ • Ընդունք որ Աստուծոյ խօսքին համաձայն են :

ՏԷՅՈՍ–ՐԻՒՆ • Երբ կը համաձայնին Աստուծոյ խօսքին՝ մեր վայելը ունեցած մեր խորհուրդները :

ՎՐԷՈՓԻԱՈՍ • Այն ատենը՝ երբոր մենք մեր անձին վրայ ան նոյն դատաստանը կ'ընենք , որն որ Աստուծոյ խօսքը կ'ընէ : Բաւական բացատրելու համար՝ Աստուծոյ խօսքը բնական վիճակի մէջ եղած անձանց համար կ'ըսէ Թէ Երդար մը չկայ՝ ոչ մէկ հատ մը • աղէկութիւն ընող մը չկայ : Հռովմ • ի • 10 , 12 : Նոյնպէս կ'ըսէ Նէեմիայի մարդուն սրտին խորհուրդները չար են : Ծննդ • ի • 5 : Նոյնպէս Յաբդուն սրտին խորհուրդը իր մանկութենէն չար է : Ծննդ • ը • 21 : Ուրեմն երբոր այսպէս կը խորհինք մեր վրայով՝ անկախ զգալով , ան ատենը մեր խորհուրդները բարի են • ինչու որ Աստուծոյ խօսքին համաձայն են :

ՏԷՅՈՍ–ՐԻՒՆ • Ես բնաւ չեմ կրնար հաւատալ Թէ իմ սիրտս այնպէս դէշ է * :

ՎՐԷՈՓԻԱՈՍ • Որո՞ւ համար բնաւ մէկ բարի խորհուրդ մը ունեցած չես քու վրայովդ քու կեանքիդ մէջ † : Բայց

* Ինձմէ աւելի ստոյգ նշան մըն է Թէ երկինքի լոյսը սրտին վրայ ծագած չէ , ու անոր տարապայման չարութիւնը յայտնի ըրած չէ : Սակայն է որ տգէտ հաւատացեալները իրենց անձին մէջը բարի բլլալու կարծիքովը չարաչարը կը խաբուին , ու Թողութիւն գտնելու համար բուլորովին Վրիստոսի ըրած քաւութեանը ապաւինելէն և արդարանալու համար միայն անոր արդարութեանը յուսալէն կտ կը մնան :

† Ինձմէ չինք սկսիր բարի խորհուրդ մը ունենալ մինչև որ չկարենք մենք մեր վրայ դէշ խորհիլ , ու ճշմարտապէս խոնարհ մեր վերջին աստիճանի չարութիւնը , ինչպէս որ Աստուծոյ խօսքը կը վկայէ մեր վրայ :

Թէղ տուր որ իմ խօսքս առաջ տանիմ : Ինչպէս որ Աստուծոյ խօսքը մեր սրտերը կը դատէ , այնպէս ալ մեր ձամբաները կը դատէ • և երբոր մեր սրտերուն ու ձամբաներուն խորհուրդները կը համաձայնին ան դատաստանին՝ որն որ Աստուծոյ խօսքը երկաքանչիւրին վրայ կ'ընէ , ան ատենը երկաքանչիւր խորհուրդներն ալ բարի են , որովհետև Աստուծոյ խօսքին համաձայն են :

ՏԷՅՈՍ–ՐԻՒՆ • Հաւատարիմ ինծի քու միտքդ :

ՎՐԷՈՓԻԱՈՍ • Շատ աղէկ • Աստուծոյ խօսքը կ'ըսէ Թէ մարդոյ ձամբաները ծուռ ձամբաներ են • բարի չեն , հապա չար • կ'ըսէ Թէ բնականաբար բարի ձամբայն դուրս են անոնք՝ որ խաղաղութեան ձամբան չեն ճանչնար : Սաղ • ին • 5 : Եսայ • ի • 15 : Հռովմ • ի • 17 : Երբ երբոր մէկը այսպէս կը խորհի իր ձամբաներուն վրայով , կ'ուզեմ ըսել՝ երբոր զգալով և խոնարհ սրտով այսպէս կը խորհի , ան ատենը ինք իր ձամբաներուն վրայով բարի խորհուրդներ ունի • ինչու որ իր խորհուրդները հիմա Աստուծոյ խօսքին դատաստանին հետ համաձայն են :

ՏԷՅՈՍ–ՐԻՒՆ • Որո՞նք են Աստուծոյ վրայով եղած բարի խորհուրդները :

ՎՐԷՈՓԻԱՈՍ • Հիմա ինչպէս որ առաջ մեր վրայով ունեցած խորհուրդներնուս համար ըսի , երբոր Աստուծոյ վրայով մեր խորհուրդները համաձայն են անոր՝ ինչ որ Աստուծոյ խօսքը կ'ըսէ իրեն համար • այսինքն երբոր իր էութեանը և սուրբգրքերուն վրայ այնպէս կը խորհինք ինչպէս որ Աստուծոյ խօսքը սորվեցուց , որուն վրայ հիմա չեմ կրնար երկար խօսիլ : Դարձեալ ան ատենը շիտակ խորհուրդներ կ'ունենանք Աստուծոյ վրայով՝ երբոր կը մտածենք Թէ ինք լաւագոյն գիտէ մեզ՝ քան զրչափ մենք զմեզ գիտենք , և մեր վրայ մեզի կը տեսնէ երբոր և ուր որ մենք մեզի մը չենք տեսներ վրանիս • երբոր կը մտածենք

Թէ ինք մեր ներքին խորհուրդները դիտէ , և Թէ մեր սիրտը իր բոլոր ծածուկ խորհուրդներովը անոր աչքերուն առջեւն միշտ բաց է . նաև երբոր կը մնածենք Թէ բոլոր մեր արդարութիւնը զղուելի է անոր առջեւն , և անոր համար չկրնար տանիլ՝ մեզ տեսնել՝ որ իր առջեւն կը կայնինք՝ որ և իսկ չափով ապաւինելով մինչև անդամ մեր ամենալաւ գործերուն :

Տգիտոս–Ընէն . Կը կարծե՞ս դուն որ ես այնպէս յիմար ըլլամ՝ որ մնածեմ Թէ Աստուած ինծմէ աւելի կրնար տեսնել . կամ Թէ մինչև անդամ իմ ամենալաւ գործերովս Աստուծոյ առջեւն ելլել ուզեմ :

Ուրիպոփհոնոս . Ա՛ապա դուն ի՞նչպէս կը մնածես աս նիւթիս վրայ :

Տգիտոս–Ընէն . Կարճ խօսքով , կը մնածեմ Թէ արդարանալու համար պէտք է որ Քրիստոսի հաւատամ :

Ուրիպոփհոնոս . Ի՞նչպէս կը մնածես Թէ Քրիստոսի հաւատալու ես երբոր չես տեսներ քու իրեն ունեցած կարօտութիւնդ : Դուն ոչ քու սկզբնական և ոչ ներգործական մեղքերդ կը տեսնես . հապա այնպիսի կարծիք մը ունիս քու վրայովդ և քու ըրածիդ վրայով , որ յայտնապէս կը ցուցընէ քեզ այնպիսի մէկն ըլլալ որ ընաւ տեսած չես՝ Աստուծոյ առջեւն քեզ արդարացընելու համար Քրիստոսի արդարութեանը հարկաւորութիւնը : Ուրեմն ի՞նչպէս կ'ըսես Թէ Քրիստոսի կը հաւատամ * :

* Ընդ ասս տեղս կը տեսնենք Թէ մարդուս իր արդար ըլլալու կարծիքը ինչպէս բնականաբար կը կուրացընէ իր աչքերն ու կ'արգիլէ իր սիրտը հաւատալու Թէ Քրիստոսի արդարութիւնը միայն կ'արդարացընէ մեղաւորը Աստուծոյ առջեւն . և սակայն այսպէս շատերը կան որ կը խօսին Քրիստոսի հաւատալու վրայ , բայց իրենց հաւատքը միայն երազ է : Քրիստոսի արդարութեանը չեն հաւատար , հապա կը կարծեն Թէ մէկ կերպով մը արդէն ունեն կամ

Տգիտոս–Ընէն . Սմէն ատ ըսածներուդ ըստ բաւականին լաւ կը հաւատամ ես :

Ուրիպոփհոնոս . Ի՞նչպէս կը հաւատաս :

Տգիտոս–Ընէն . Կը հաւատամ Թէ Քրիստոս մեղաւորներուն համար մեռաւ . և Թէ Աստուծոյ առջեւն պիտի արդարանամ անէծքէ , իր օրէնքին ըրած իմ հնազանդութեանս՝ իր շնորհքովը ընդունելովը : Կամ Թէ այսպէս . Քրիստոս իմ բարեգործութիւններս որ բարեպաշտական գործքեր են՝ իր արդեանցը զօրութիւնովը ընդունելի կ'ընէ իր Հօրը , և այսպէս պիտի արդարանամ * :

Ուրիպոփհոնոս . Նկրկ ինծի քու հաւատքիդ աս դաւանութեանը պատասխանը տալ :

Ե . Ես ընդ այլոյ հաւատքով մը կը հաւատամ դուն . ինչու որ Աստուծոյ խօսքին մէջ աս հաւատքը մէկ տեղ մը նշանակուած չէ :

Ր . Սուտ հաւատքով մը կը հաւատաս դուն . ինչու որ աս քու հաւատքդ Քրիստոսի արդարութենէն արդարանալ կ'ուզէ , ու անկից քու կրնիդ կ'ընծայէ :

Գ . Ես հաւատքը Քրիստոս քու անձիդ արդարացընողը չընեմ՝ հապա քու գործքերուդ , և քու գործքերուդ պատճառաւը քու անձիդ՝ որ սուտ է :

Դ . Ա՛յսն որով աս հաւատքը խարնեցար է , մնաւանդ

պիտի ասանան արդարութիւն մը որ յատկապէս իրենն է : Ես ոչ , ինչ սարսափելի խարէութիւն է աս՝ որով շատերը կը խաբուին :

* Տգիտութիւնէն խօսքը ձիշտ յարմար կու գայ քրիստոնեայ կոչուողներէն շատերուն վարդապետութեանը , որոնք բանիս չեն ուզանար Փրկչին արդարութիւնը , բայց իրենց ըրածները անոր հետ խառնելով կ'ոչնչացընեն անոր զօրութիւնը : "Ծնէ որ շնորհքով , ուրեմն ալ գործքերէն չէ . ապա Թէ ոչ՝ շնորհքը ալ շնորհք չըլլար" : Հռոմ . ԺԱ . 6 :

թէ այնպիսի հաւատք մը՝ որ Ամենակալ Տէրոջը օրը բարեկուեթեան տակ պիտի ձգէ քեզ • քանզի ճշմարիտ արդարացուցիչ հաւատքը՝ հոգին իր կորուսեալ վիճակը օրէնքին միջոցով ղգացածի պէս Քրիստոսի արդարութեանը դիմել կու տայ ապաստանարան դանելու • բայց աս իր արդարութիւնը չէ թէ շնորհայ գործ մըն է՝ որով ինք քեզ արդարացնելու համար քու բարեգործութիւնդ ընդունելի կ'ընէ Աստուծոյ , հապա իր անձնական հնազանդութիւնն է օրէնքին , մեզի համար ընելով և քաշելով ան բաները որ մեր ձեռքերէն կը պահանջուէին • Ճշմարիտ հաւատքը աս արդարութիւնը կ'ընդունի՝ որուն հովանաւորութեանը տակը հոգին պաշտպանուելով , և անով Աստուծոյ առջին անարատ կայնելով՝ ընդունելի կ'ըլլայ , ու դատապարտութենէ կ'ազատի * :

Տէր ԽՈՍՔԱՆ : Ինչ , կ'ուզես որ մենք ան բանին ապաւինինք որն որ Քրիստոս առանց մեզի ինք իր անձամբը գործեց : Ան կարծիքը մեր ցանկութիւններուն երեսաւնակը կ'արձըկէ , ու թող կու տայ մեզի որ ուզածնուս պէս ապրինք • քանզի ինչ հոգ է ինչպէս ապրինք՝ թէ որ կրնանք ամէն բաներէն արդարանալ Քրիստոսի արդարութեանովը՝ միայն անոր հաւատալով † :

---

* Ան չորս պատասխանները շատ աղէկ կը յայտնեն աս մասին վրայ եղած յանդգնական և խիստ վտանգաւոր մոլորութիւնը : Ամենապէս կը ցուցընեն թէ ինչ է ճշմարիտ հաւատքին բնութիւնը , ու Աստուծոյ առջին արդարանալու և ընդունելի ըլլալու համար անոր հաստատած մի միայն հիմն : Ով ընթերցող՝ քու պատուական հոգւոյդ համար զգուշացի՛ր քու դրած հիմիդ • նայէ՛ որ քու անձիդ վրայ բան մը չչինես , հապա բոլորը Աստուծոյ դրած հաստատուն հիմին , այսինքն՝ իր սիրելի Որդւոյն ու անոր կատարեալ արդարութեանը վրայ :

† Շնորհայ վարդապետութիւնները ամէն դարի ու մէջ

Բէնիոֆէնոս • Ու անունդ Տգիտութիւն է , և քու անունդ ինչպէս որ է՝ դուն ալ այնպէս ես • և մինչև անդամ ան քու պատասխանդ կը ցուցընէ ինչ որ ես ըսի : Տգէտ ես դուն արդարացուցիչ արդարութեան , և նոյնպէս տգէտ ես անոր հաւատալով քու հոգիդ փրկելու Աստուծոյ ծանր բարկութենէն : Ամենաանդ թէ Քրիստոսի աս արդարութեանը ապաւինող փրկարար հաւատքին ձըշմարիտ զօրութիւններուն ալ տգէտ ես , որ է սիրտը խոնարհցընել և Աստուծոյ ընծայել Քրիստոսի միջնորդութիւնովը , անոր անունը՝ խօսքը՝ ճամբաներն ու ժողովուրդը սիրել , և չէ թէ ինչպէս որ դուն տղխտարար հիմա ըսիր :

Յովսէփ • Ա՛րցունք իրեն թէ Քրիստոս ընաւ երբէք յայտնուցած իրեն երկինքէն * :

անընդունելի եղան , կարծուելով թէ անաւակութեան դուռ կը բանան անոնք : Իսպայ աս հակառակութեամբս առաքեալը Թող պատասխան տայ : " Աստուծոյ փրկարար շնորհքը " , կ'ըսէ , " բոլոր մարդոց երեւցաւ • որ մեզ կը խրատէ՝ որ ամբարշտութիւնը ու աշխարհային ցանկութիւնները ուրանանք • և զգաստութեամբ ու արդարութեամբ և բարեպաշտութեամբ ապրինք աս աշխարհիս մէջ " : Տէր • ի • 11 , 12 : Երբոր աս շնորհքը պայծառապէս յայտնուի մարդին մէջ ու անկեղծութեամբ ընդունելի ըլլայ սրտին մէջ , ազատութիւն չտար մեզի մեր ցանկացածին պէս ապրելու՝ ինչպէս որ Տգիտութիւնը աս տեղս կը կարծէ • այլ բոլորովին հակառակը կ'ընէ : Աբրահամեան ամէն պարտաւորութիւնները՝ որոնք որ ուրիշ կերպով ձանձրալի և մանաւանդ թէ անգործածելի պիտի ըլլային , դիւրին և զուարճալի կ'ընէ :

* Արմինեան մարդը արտառոց բան կը համարի ասիկայ • բայց հոգևոր մարդը ասոր երջանկութիւնը կը ճանչնայ , ու ասոր մխիթարութիւնովը կը ցնծայ : Վիժուածին խնդիր մըն է աս • ի՞նչ կրնանք խմնալ ասով : Անտարակոյս ինչ որ Պօղոս կ'խմնար երբոր ըսաւ , թէ

Տէյոո–ՐԻՒՆ • Լ՚ինչ • դուն տեսիլը տեսնող մարդ մըն ես՝ հա՛ : Ես կը կարծեմ թէ ինչ որ դուք երկուքդ և ձեզի պէս բոլոր ուրիշները կ՚ըսեն , միայն ցնորական մտքեր ծնունդ են :

Յովսէփ • Լ՚ինչ կ՚ըսես՝ մարդ • Քրիստոս այնպէս ծածկուած է Աստուծոյ մէջ բոլոր մարմնաւոր բնական իմացումներէն , որ չկրնար մեզի ճշդիւ ճանչնալ զինքը , մինչև որ Հայրն Աստուած անկիւայ անոր չյայտնէ :

Տէյոո–ՐԻՒՆ • Արդէն ձեր հաւատքն է , բայց խնդիրն է • և սակայն չեմ տարակուսիր որ իմն ալ ձերինին պէս լաւ է , թէպէտ և ես իմ գլխուս մէջ ձեզի չափ օտարոտի խորհուրդներ չունիմ :

Քրիսոփհանոս • Ներէ՛ ինծի մեկ խօսք մը խօսիլ : Պէտք չէր քեզի աս նիւթիս վրայով այսպէս արհամարհանօք խօսիլ • քանզի համարձակութեամբ կը հաստատուի եա՝ ինչ պէս որ իմ բարի ընկերս ըսաւ , թէ մեկ մարդ մը չկրնար դիտնալ Յիսուս Քրիստոսը , բայց եթէ Հօրը յայտնութիւնովը • մանաւանդ թէ հաւատքը եա՝ որ անով հոգին Քրիստոսի կը յարի , թէ որ ուղիղ ըլլայ , Աստուծոյ կարող զօրութեանը յաւուկ յաջողութեամբը պէտք է առաջ երթալ • Ա՚ովր • ժ՚ա • 27 : Ա՚եփ • ա՚ • 17–19 •

“Աստուած ուզեց ինծի իր Որդին յայտնել” • Գաղ • ա՚ • 16 • այսինքն՝ թէ Քրիստոսի վրայ ու անոր ձեռքովը եղած փրկութիւնը վրայ այնպէս նկարքին՝ հոգևոր՝ ու հաւաստի տեսութիւն ու ճանաչութիւն ունենայա , որ իր սիրտը զանիկայ ընդունէ՝ իր հոգին անոր յարեցայա՝ իր անձը անով ուրախացայա՝ ու ինք բոլորովին անոր սիրոյն մէջ ընկղմեցայա • այնպէս որ իր հոգւոյն ուրախութիւնը մէջ կ՚աղաղակէր , Աստիկայ է իմ սիրելիս՝ իմ բարեկամն , իմ Փրկիչս՝ իմ Աստուածս՝ ու իմ փրկութիւնս : Քրիստոսի վրայ ճիշտ և հաւաստի կերպով բան մը չենք դիտեր մենք մինչև որ ինք հաճի մեզի յայտնել զինքը : Ա՚ովր • ժ՚ա • 27 :

և աս հաւատքին գործողութեանը վրայով կարծեմ թէ տդէտ ես դուն՝ ով ողորմելի Տգիտութիւն : Ուրեմն արթընցիր՝ տե՛ս քու թշուառութիւնդ , ու Տէր Յիսուսի դիմի • ու անոր արդարութիւնովը՝ որ Աստուծոյ արդարութիւն է , (քանզի ինք Աստուած է ,) դատապարտութենէ պիտի փրկուես * :

Տէյոո–ՐԻՒՆ • Դուք շուտով կ՚երթաք , ես ձեր հետը չեմ կրնար քալել • առաջ անցէք դուք , ու ես եաևէն կու գամ † :

Ըն առնը միւսները ըսին :

Մինչև ե՞րբ՝ ով Տգիտութիւն , յիմարաբար կը քալես ,
Ու տասն անգամ քեզի տրուած բարի խրատը զանց կ՚ընես •
Թէ որ այսպէս յամառիլով դեռ անկիայ դուն մերժես ,
Քու ըրածիդ չարութիւնը շուտով պիտի միտք առնես :

Ձիշդ ով մարդ՝ իր առնին , ու խոնարհէ մի՛ վախնար ,
Լաւ ընդունուած բարի խրատը՝ փրկութիւն է , ի՛մ մտ ա •
Բայց թէ որ դեռ յարատևես անարգել զայն անդադար ,
Ինքզի ըսենք՝ Տգիտութիւն , կը կորսուես յաւիտեան :

Ընկէ ետև Քրիստիանոս խօսքը իր ընկերին դարձընե–

---

* Կատարելապէս արթընցած չէ ան մեղաւորը՝ որ չըճանաչեր Քրիստոսի արդարութեանը կարօտ ըլլալը : Ոչ ալ կընդունայած է ան՝ որ չդիմեր առ Քրիստոս՝ իբրև օրէնքին վախճանը , որով ամէն հաւատացողները պիտի արդարանան : Հռով • ժ • 4 :

† Կնդհատաւոր տդէտները հոգևոր ճամբորդներուն հետ ուղեկցութիւն չեն կրնար ընել , ու չեն կրնար սիրել ան վարդապետութիւնը թէ արդարանալու և փրկուելու համար մի միայն Քրիստոսի պէտք է նայիլ , թէ մեղաւորը ամենևին բան մը չէ , և թէ իր ըրածներովը չկրնար փառք մը առանալ իրեն :

լով ըսաւ ։ Նկատ նայինք , ան բարի Յուսալից , կ'իմանամ որ դուն ու ես նորէն մենք մեզի պիտի բաժնինք ։

Այսպէս երազես մէջ տեսայ որ անոնք արագ արագ առջևէն կ'երթային , ու Տգիտութիւնը կամն'ի կողը ետևնուն կը քալէր ։ Ան առնէր Քրիստիանոս իր ընկերին ըսաւ • Շատ կը մեղքընամ ասկ խեղճ մարդը • անտարակոյս վերջը դէշ պիտի ըլլայ իրեն ։

Յոհաննէս • Ես • Ճշմ • մեր քաղաքը ասոր վիճակին մէջն եղող շատերը կան • ամբողջ ընտանիքներ , մանաւանդ թէ ամբողջ թաղերը , և ամէնն ալ բարի մարդիկ կարծուածն են ։ Ես թէ որ մեր կողմերը այսչափ շատերը կան , որչափ շատ կը կարծես թէ ըլլալու է հոն՝ ուր որ ինք ծնած է * ։

Քրիստիանոս • Իրաւցընէ , Աստուծոյ խօսքը կ'ըսէ թէ , անոնց աչքերը կուրցուց որ չտեսնեն , ևն ։ Յովհ • ժբ • 40 ։

Բայց դուն՝ հիմա որ մենք մեզի ենք , ի՞նչ կը խորհիս այսպիսի մարդոց վրայով ։ Կը կարծի՞ս որ ընաւ պիտի ջըլլայ թէ մեզքերնին ճանչնան , ու հետևապէս վախնան թէ իրենց վիճակը վտանգաւոր է ։

Յոհաննէս • Ան խնդիրին պատասխանը դուն քեզի տուր , ինչու որ դուն ինծմէ տարօրէն մարդ ես ։

Քրիստիանոս • Ուրեմն ես կ'ըսեմ՝ թէ երբեմն (մինչ պես որ ես կը կարծեմ) կրնայ ըլլալ • բայց իրենք բնականաբար տգէտ ըլլալով չեն հասկընար թէ այսպէս իրենց

---

* Տգիտութիւնը փրկութեան վրայով ան նոյն մարմնաւոր դաղափարներն ունէր՝ որոնցմով որ ծնած էր , միայն թէ սորվեր էր ձարտարարուեստ փիլիսոփայութեամբ զարդարել զանոնք ։ Ամէն դարերու մէջ այսպիսի կեղծաւորներ շատ կը գտնուին ։ Բայց ինչ ողբմութիւն է անոնցմէ ազատ մնալը , հոգևորապես լուսաւորուած ու Յիսուսով եղած ձշմարտութիւնը սորված ըլլալը ։

մեղքերը ձանձնանալին իրենց աղէկութեանը կ'օգնէ • և առոր համար յուսահատութեամբ կը նային խափանել անիկա , և յանդգնաբար կը շարունակեն իրենց սրտերուն ձամբով իրենք զիրենք շղթըրտել ։

Յոհաննէս • Ես կը հաւատամ՝ ընչպէս որ դուն կ'ըսես , թէ վախը շատ կ'օգնէ մարդոց աղէկութեանը՝ ու անոնց չտկուելուն՝ իրենց ձամբորդութեան սկզբնաւորութեանը ։

Քրիստիանոս • Ընտարակոյս այնպէս կ'ընէ , թէ որ չիտակ վախ ըլլայ • ինչու որ այսպէս կ'ըսէ խօսքը • Տէրոջը վախը իմաստութեան սկիզբն է ։ Յոբ • իբ • 28 ։ Սաղմ • ճժա • 10 ։ Ա—ակ • ա • 7 ։ Թ • 10 ։

Յոհաննէս • Ի՞նչպէս կը ստորագրես դուն չիտակ վախը ։

Քրիստիանոս • Ա՛մենաիտ կամ չիտակ վախը երկը բանով կը յայտնուի ։

Նախ՝ իր ծագմամբը • ինչու որ կը պատճառի մեղքին փրկարար ձանաչութիւն ։

Երկրորդ՝ հոգին կը ստիպէ ամուր բռնելու Քրիստոս փրկութեան համար ։

Երրորդ՝ հոգւոյն մէջ մեծ յարգութիւն կը ծնանի և կը հանապազորդէ Աստուծոյ վրայ անոր խօսքին և ձամբանեբուն վրայ • զգոյշ պահելով և վախցընելով զանիկայ աջ կամ ձախ կողմը դառնալու անոնցմէ մեկ ուրիշ բանի մը որ կրնայ անպատուել ընել Աստուած , աւրել իր խաղաղութիւնը , տրտմեցընել Սուրբ Հոգին , կամ Թշնամւոյն պատճառ տալ նախատանօք խօսելու ։

Յոհաննէս • Ընդհակ խօսեցար • կը հաւատամ թէ ձշմարիտ է ըսածդ ։ Հիմա մենք կախարդնալ Երկրէն բողոքվին անդին անցնինք ։

Քրիստիանոս • Ինչքա՞ն ձանձրութի՞ւն տուաւ քեզի առ խօսակցութիւնը ։

Յո՜սոփ. Իրաւ որ չէ, բայց կ'ուզէի դիտնալ թէ ուր ենք։

Բրիսթոփհոռ. Երկու մղոնէն աւելի ճամբայ չունինք հիմա անոր վրայ քալելու։ Բայց մեր նեղութիւն դառնանք մենք։ Ըրէ՛ տղէտ մարդիկը չեն դիտեր թէ այսպիսի ճանապարհները՝ որ ձեռնտու կ'ըլլան զբօսնք վախի մէջ ձգելու, իրենց աղէկութեանը համար են. և անոր համար կը նախին որ խափանեն զանոնք։

Յո՜սոփ. Ո՞նչպէս կը նպատակ խափանել։

Բրիսթոփհոռ։ ա՛. Կը մոռնան թէ ան վախերը դէմ կը պատճառէ, թէպէտ և ճշմարտապէս Աստուած է անոնք պատճառողը. և այսպէս մոռնալով հակառակ կը կենան անոնց իբրև այնպիսի բաներու՝ որ ուղղակի իրենց կործանմանը կ'օգնէ։ բ՛. Կը մոռնան ևս թէ աս վախերը իրենց հաւատքը եղծանելու կ'օգնեն, (որ աստն՝ ափսոս իրենց՝ ողբալի մարդիկ, որ ամենևին հաւատք չունին,) և անոր համար իրենց սրտերը կը կարծրացընեն անոնց դէմ։ գ՛. Կը կարծեն թէ պէտք չէ իրենց վախնալ. և անոր համար իրենց վախերուն հակառակ յանդգնաբար կը համարձակին. դ՛. Կը տեսնեն որ ան վախերը իրենց անպիտան հին անձնական արդարութիւնը իրենցմէ վերցընելու կ'օգնեն, և անոր համար բոլոր իրենց կարողութիւնով դէմ կը կենան անոնց։

Յո՜սոփ. Այսր վրայով քիչ մը բան դիտեմ ես, քանզի ինքզինքս ճանչնալէս առաջ ինծի ալ այսպէս կ'ըլլար *։

* Ղէկ է որ մտքերնիս բերենք թէ մեր բնական վիճակին մէջ բոլորովին տգէտ ենք մենք, որպէս զի ասկից մեր սրտերը խոնարհեցընէ՝ ու շնորհակալ ըլլալ տայ մեզի Աստուծմէ որ սորբերնից մեզ ուրիշներէն, ու մեզ գիտութեան շարժէ անոնց վրայ որոնք կը քալեն մարմնաւոր բնութեան ամբարտաւանութիւնովը՝ անձին արդարութեամբ ու յանձնապաստանութեամբ։

Բրիսթոփհոռ. Ղէկ՝ ալ հիմա մեր Տգիտութիւն բարձրանամը ձգենք, և ուրիշ օգտակար խնդիր մը ձեռք առնենք։

Յո՜սոփ. Խոլոր սրտով. բայց կրկին դուն պիտի սկսիս։

Բրիսթոփհոռ. Շա՛տ աղէկ. տասը տարուց ետքս առաջ ձեր կողմերը բնակող Ժամանակաւոր անունով մէկը կը ճանչնամ, որ ան տանը կրծքի մէջ յառաջադէմ մարդ մըն էր։

Յո՜սոփ. Կը ճանչնամ, անշուշտ. կը բնակէր Պաշտօնէ ըսուած քաղաքը, որ Խարի վարմունքի քաղաքէն երկու մղոնի չափ հեռու է, ու կը կենար Թիւինդարձ անուն մէկու մը քովը դուռը։

Բրիսթոփհոռ. Շիտակ է. բայց անոր հետ մէկ ծանօթութիւն մը տակ կը բնակէր. ատ մարդը անգամ մը շատ արթընցաւ. կարծեմ թէ ան տանը իր մեղքերուն և անհնոց արժանաւոր եղած վարձքերուն վրայով տեսութիւն մը ունեցաւ։

Յո՜սոփ. Այս ալ քու մտքէդ ծմ. քանզի իմ տունս իրմէն երկը մղոնի չափ հեռու չըլլալով շատ անգամ ինծի կու գար, և ան ալ շատ լացով։ Այս ճշմարտապէս կը մեղքընայի մարդը, և բոլորովին անյոյս էէի իր վրայով. բայց հոս կը տեսնենք՝ որ չէ թէ ամէն մէկը որ կը կանչէ Տէր Տէր, պիտի փրկուի։

Բրիսթոփհոռ. Անգամ մը ըսաւ թէ միտքը հաստատած է ճամբորդութեան երթալ, ինչպէս որ հիմա մենք. բայց յանկարծ Ինքնափրկիչ անուն մէկու մը ծանօթացաւ, ու անկէ ետև օտար մը եղաւ ինծի։

Յո՜սոփ. Հիմա՝ որովհետև անոր վրայ կը խօսինք, եկոր անոր և անոր պէս ուրիշներուն յանկարծ ուսուցանդրուժ ըլլալնուն պատճառը քիչ մը փնտռենք։

Բրիսթոփհոռ. Այո՛իկայ շատ օգտակար կրնայ ըլլալ. բայց դուն սկսէ ան։

Յոհաննէս • Ուրեմն իմ գաւառմանս չորս պատճառ ունի ան :

ՅԻ • Թէպէտ և այսպիսի մարդոց խղճմտանքները արթնցած են , բայց տակաւին իրենց միտքերը նորոգուած չեն . ուստի երբոր մեղքին զօրութիւնը մեկնի կ'երթայ , ան որ զիրենք կրծնասէր ըլլալու գրգռեց՝ կը դադարի . անոր հաւատքը իրենք բնականաբար իրենց հին ձամբուն կրկին կը դառնան . ճիշտ ինչպէս որ կը տեսնենք թէ իր կերածովը հիւանդացած շունը քանի որ հիւանդութիւնն իր վրան կը տիրէ բոլորը կը փսխէ դուրս կը հանէ . հիմա չէ թէ շունը ասիկայ ազատամտութեամբ մը կ'ընէ , (թէ որ շունը միտք ունի կրնանք ըսել ,) հապա անոր համար որ հիւանդութիւնը իր սաստիքը կը նեղէ . բայց երբոր հիւանդութիւնն անցնի , և այնպէս սաստիքը հանդստանայ , իր փսխածը փսխածին ամենևին սրտկըծած չըլլալով , կը դառնայ բոլորը կը լափէ : Նոյնպէս ճշմարիտ է ան դրուագը , թէ ''Շունը նորէն իր փսխածին կը դառնայ'' : ՚ի Պետ • ՚ի • 22 : Այսպէս՝ միայն դժոխքի տանջանքներուն վախուն զօրութիւնովը երկնից վրայ փափաք մը ունենալով , երբոր իրենց դժոխքի զգայուն ու դատապարտութեան վախը կը պակղ ու կը ցրուանայ , իրենց՝ երկնից ու փրկութեան փափաքներն ալ կը պակղին : Այսպէս վերջապէս կ'ըլլայ՝ որ երբ իրենց յանցաւորութեան ճանաչումն ու վախը կ'երթայ , երկնից ու երջանկութեան վրայով իրենց փափաքները կը մեռնին , ու իրենց առջի ձամբան կը դառնան * :

* Նկղճալոր հաւատացեալներուն վիճակին ճշմարիտ ստորադրութիւն է աս : Ան տեղը կը տեսնենք չատերուն խիստլուն պատճառը : Այսկէ ոմանք պատհասութիւն մը ձեռք կ'առնուին Աստուծոյ սուրբերուն յաւիտենական փառացը յարատևելու վարդապետութիւնն ուրանալու : Բայց այսպէս ընդլայնիլն իրենց սրտերուն ամրապատանու-

թիւնն ու Աստուծոյ խօսքին տգէտ ըլլալնին կը յայտնին . միանգամայն Աստուծոյ խոստմունքները տկարացընելով , ու իր շնորհագ Աւետարանը շաղփաղուածութիւն մը ըլլալ ցուցընելով :

ՅԻ • Այն ուրիշ պատճառն ալ աս է որ ծառայական վախերը կը տիրապետեն իրենց վրայ . հիմա իմ խօսքս ան վախերուն վրայ է , որ մարդոցմէ ունին . ու ան վախերուն համար պիտի կործանին : Նոյն • իբ • 25 : Ուստի թէպէտ և կ'երթայ որ երկնից վրայ փափաք մը ուներին քանի որ դժոխքի բոցերուն ձայնը ականջներուն մօտ է , և սակայն ատ վախը քիչ մը անցածին պէս ուրիշ խորհուրդներու կը դառնան . այսինքն՝ թէ ադէկ է խորագէտ ըլլալ՝ և ունեցածնուն բոլորը կորսընցընելու՝ կամ գոնէ իրենք զիրենք անխորհելի և անհարկաւոր նեղութիւններու մէջ ձգելու վտանգին չվարձել . և այսպէս նորէն աշխարհի բաներուն ձեռք կը զարնեն :

ՅԻ • Աստուածպաշտութեան կեցուղ եղած ամէն ալ իրենց ձամբուն վրայ խոչընդոտ մըն է . հալարտ ու գոռոզ են , ու աստուածպաշտութիւնը իրենց աչքին առջին նուաստ ու արհամարհելի բան մըն է . ուստի դժոխքին ու զալու բարկութեան վրայով իրենց ձանաչումն կորնցընելնուն՝ կրկին իրենց առջի ձամբուն կը դառնան :

ՅԻ • Անդգին ձանաչումը և յաւիտենական սարսափին մտածութիւնը նեղութիւն կու տան իրենց . չեն ուզեր տեսնել իրենց թշուառութիւնը գէթ անոր չհասած . թէպէտ և կարելի է թէ անոր առաջին տեսութիւնը՝ թէ որ զանիկայ ընդունիլ ուզէին , կարենար զիրենք հեռ դիմել տալ՝ ուր որ արդարները կը դիմեն ու ապահով են . բայց որովհետև մեղքի ու տանջանքի խորհուրդներէն կը փախչին , ինչպէս որ առաջ նշանակեցի , անոր համար երբոր անգամ մը Աստուծոյ բարկութեանն ու ահաւորութեանը

վըայով իրենց արթնութիւններէն կ'ազատին , ուրախութեամբ կը սկսին իրենց սրտերը խստացընել , և այնպէս ճամբանէր կ'ընտրեն որ առաւել քան զառաւել կը խըստացընէ զիրենք :

Ռբէաթխանոս . Իրաւական մեռելացար դուն բանին , բայց ամենուն արմատն է իրենց մտքին ու կամքին մէջ փոփոխութիւն մը ունենալու պակասութիւնը : Նէ անոր համար կը նմանին անոնք դատաւորին առջին կայնող չարագործին , որ կը դողայ և կը սարսափի , և կը թուի թէ բոլոր սըրտանց կ'ապաշխարէ , բայց ամենուն արմատը պատժոյ կախաղանի պարանին վրան է . ոչ թէ ըրած չարագործութիւնը կ'ատէ , ինչպէս որ յայտնի է . քանզի թէպէտ տուգիքը որ իր ազատութիւնն ունենայ , ու պիտի ըլլայ գողմը , և այնպէս տակաւին չարագործ մարդ մը . բայց ասոր հակառակ թէ որ իր միտքը փոխուէր , ուրիշ կերպ պիտի ըլլար ինք :

Յուսոյենց . Նա հիմա անոնց հետ դատնալուն պատճառները ցոյց տուի քեզի . կ'ուզե՞ս դուն ալ անոնց հետ դատնալուն միջոցները ցուցընել ինծի :

Ռբէաթխանոս . Յօժար կամքի կ'ուզեմ :

ՈՒ . Իրենց մտքերը բոլոր կրցածնուն չափ կը հեռացընեն զԱստուած՝ մահն ու հանդերձեալ դատաստանը յիշելէն :

Ի . Անկէ հետև կամաց կամաց մէկերի կը ձգին իրենց առանձին պարտաւորութիւնները , ինչպէս ծածուկ աղօթք ընելը , ցանկութիւններին սանձահարելը , հակելը , մեղայ համար տրտմիլը , և ասոնց նման բաները :

Գ . Այնուհետև աչկայժ և ջերմեռանդ քրիստոնեաներուն ընկերութենէն կը փախչին :

Դ . Յետոյ կը ցրտանան իրենց յայտնի պարտաւորութիւններէն , ինչպէս Աստուծոյ խօսքը լսելէն՝ կարդալէն՝ բարեպաշտական խօսքերէն , և ասոնց նմաններէն :

Ե . Ան ատենը կը սկսին պարեպաշտօն անձանց վըայ սատանայապաշտութիւնները դատել , որպէս զի (ասոնց վըայ նկատած քանի մը տկարութիւններուն պատճառաւ) կրօնքը պախարակելով մէկդի ձգեն * :

Զ . Անկէ հետև կը սկսին մարմնաւոր՝ յոռիակեաց և անառակ մարդոց իրենք զիրենք յարել , և անոնց հետ ընկերանալ :

Է . Յետոյ դաղտուկ տեղը մարմնաւոր և անառակ խօսակցութիւններ ընել կը սկսին . և կ'ուրախանան թէ որ պարկեշտ համարուած անձանց մէկուն վըայ այսպիսի բաներ տեսնեն , որպէս զի իրենք անոնց օրինակովը աւելի համարձակութեամբ կարենան ընել անիկայ :

Ը . Նոյնէ հետև կը սկսին մանր մունրերուն հետ յայտնապէս խաղալ :

Թ . Նէ վերջապէս խստանալով իրենք զիրենք եղածնուն պէս կը ցուցընեն : Այսպէս նորին թշուառութեան անդունդին մէջն իյնալով՝ մշտնջենաւորապէս կը կորսուին իրենց խարէութիւններովը , թէ որ Աստուծոյ հրաշալի շնորհքը չխափանէ անիկայ † :

---

* Հաւատացեալ մը երբոր իւրզինքը խոնարհեցընելու ու իր պակասութիւններուն վըայ լալու տեղը ուրիշներուն պակասութիւններն ու մեղքերը տեսնելու և խստութեամբ դատելու ոգի մը կը ցուցընէ , դէշ նշան մըն է :

† Տես թէ ինչպէս կամաց կամաց՝ քայլ առ քայլ ետ կը դառնան ուխտադրուժները : Իրենց ուխտադրուժութիւնը առաջ սրտերնուն մէջ կը սկսի թերահաւատութեամբ , և յետոյ վարքերնուն մէջ վախճան կ'առնէ յայտնի մեղքերով : Ինչու համար հրամայուած է աշխարհիս սէրը մերժել , ինչու համար ագահութիւնը կռապաշտութիւն կը կոչուի : Վնոր համար՝ որ ինչ որ սիրուը Աստուծմէ կը դարձընէ՝ ու անոր հետը սերտ հաղորդութիւն ունենալէն կ'արգիլէ , բնականաբար անոր դէմ ուխտադրուժ ըլլալու կը հակամիտ : Զգուշացէք ձեր սրտերուն ու

Ըդ՝ երազիս մէջ տեսայ որ ձանապարհորդներդ մինչև հիմա Ախաթրդեալ Երկրին անցեր էին , ու կը մնային Խալա * կոչուած երկիրը , Ես. կիւ. 4–12 , որուն օդը շատ անուշ էր , և հաձելի . իրենց ձամբան ալ չհոգնակ անոր մէջին խնայելուն՝ առնն մը իրենք զիրենք կազդուրելին հոն : Ականաւանդ աս տեղը միշտ մնիկ կ'ընկերին Թուչուններուն երգելը՝ ու ամէն օր կը տեսնէին գեղեցիկ երեսը ծաղիկներուն երևալը , ու կը լսէին տատրակին ձայնը երկրին մէջը : Երգ. եր. 10–12 : Ես երկրին մէջ արեգակը գիշեր ցորեկ կը ծագէր . անոր համար Փահուան Շուբին Ձորէն անդին կ'կինար , ու Հսկայ Յուսահատութիւնին իշխանութենէն դուրս էր , ոչ ալ Երկիւղութեան Ամրոցը աս տեղէս կը տեսնուէր : Ես տեղին ձանապարհորդները իրենց երթալու քաղաքը կընային տեսնել . ու նաև հոս անոր մէկ քանի բնակիչներուն պատահեցան . քանզի աս երկրին մէջ սովորաբար Լուսաւոր էանիներ կը պատահէին , ինչու որ ասիկայ երկինքին սահմանակից էր : Ես տեղ Հարսին ու փեսային մէջ եղած պայմանը նորոգուած էր . մանաւանդ թէ , հոս՝ ինչպես

յօժարութիւններուն : Հանապազօր հնազանդեցէք ան պատուիրանին որ կ'ըսէ . "Ամէն զգուշութիւնով քու սիրտդ պահէ , քանզի կենաց աղբիւրները անկէ է" : Առակ. ի. 23 : Թէ որ մէկդի ձգէք արթնութիւնը անտարակոյս սատիկ պիտի ցաւիք երկրի վրայ մեղքին զգացումը , կամ գժոխքին մէջ անոր անէծքովը : "Նայեցէք թէ ինչպես զգուշութեամբ պիտի քալէք , չէ թէ անմտիներու պէս , հապա խնաստուններու պէս . ժամանակը ծախսու առէք , ինչու որ օրերս չար են" : Եփես. ե. 15 , 16 :

* Նբրայեցերէն Աստուածաշունչին Իսայ. կիւ. չորրորդ համարին մէջ կ'ըսուի "Ու քու երկիրդ ה֫אֶפְצִי־בָּהּ Պեուլա (կամ Խալա) պիտի ըսուի" , որ կը նշանակէ Ամուսնացեալ :

որ վեսան ուրախ կ'ըլլայ հարսին վրայ , այնպէս ալ իրենց Աստուածը ուրախ կ'ըլլար անոնց վրայ : Ես տեղը իրենք ցորենով և գինւով կարօտութիւն չունէին . և աս տեղը աստուածեանը կը գտնէին ինչ որ իրենց բոլոր ճամբորդութեանը մէջ կը փնտռէին . Ես տեղը կը լսէին քաղցրին եկած ձայները՝ ան բարձր ձայները , որ կ'ըսէր . Արծնի աղջկանը ըսէք . Ահա քու Փրկիչդ կու գայ . ահա անոր վարձքը իր հետն է : Ես տեղը ան երկրին բոլոր բնակիչները կը կոչէին զանոնք՝ Սուրբ ժողովուրդ . Տէրոջ փրկածները * :

---

* Երջանիկ ճանապարհորդները պէտք է շնորհաւորենք որ հիմա ապահովութեամբ անցած էին Ախաթրդեալ Երկրին , ու նոր սահման մը կը մնային զուարճութիւններու , որ կը կոչուէր Խալա , այսինքն Ամուսնացեալ : Ես տեղը անոնք Քրիստոսի իր հարսին վրայ ունեցած սիրոյն ամենաարաձալի յայտնութիւնները կը ստանային , ու անոր մէջ բաժին ունենալնին հաստատապէս զգային : Ես երկրին օդը անուշ էր ու հաձելի . այսինքն՝ մեղքին ու Սատանային զօրութիւնները չէին ելլեր իրենց հոգիներուն լուսաւորութիւնը խաւարեցնելու՝ աղօթքին քաղցր ժամերուն մէջ : Ես տեղ թռչուններուն երգը անդադար կը լսուէր . այսինքն՝ շնորհակալութեան ու հոգևոր քաղցրաձայն երգեր անդադար կը մատուցուէին իրենց Աստուծոյն ու Փրկչին : Ծաղիկները երկրին վրայ ամէն օր կը տեսնուէին . այսինքն իրենց սրտին առնն մը ամուլ և անբեր անդաստանին մէջ շնորհայ սերմերը Ընդարութեան Հրեղային կենդանացուիչ ճառագայթներովը կը բուսնէին ու գեղեցիկ ծաղիկներ կը բանային : Տատրակին ձայնը երկրին մէջ կը լսուէր . այսինքն երկնաւոր աղաւնւոյն Աստուծոյ Սուրբ Հոգւոյն ուրախարար խոստմանները իրենց հոգիներուն կու գար : Ես զուարձալի երկրիս մէջ փառաւորեալ Երեզդին Ընդարութեան բոլոր երկրագործութիւններու ու վաճառքը փարատելով զօրացուցիչ պայծառութեամբ իրենց հոգիներուն վրայ կը ծա-

Հիմա երբոր իրենք աս երկրին մէջ կը քալէին , աւելի ուրախութիւն ունէին քան որչափ ան տեղուանքը որ իրենց երթալու թագաւորութեանը սահմանին աւելի հեռու էր • և աւելցք Վաղաքին մտմտալով , աւելի կատարեալ կը տեսնէին զանիկայ : Արդարեւով ու պատուական քարերով շինուած էր ան , և անոր փողոցներուն յատակը ոսկի էր • այնպէս որ Վաղաքին բնական փառաց ու արհեստին անոր վրայ ծագած ճառագայթներուն ցոլացմանը պատճառաւը , Քրիստիանոս իր փափաքին հիւանդացաւ : Յուսալիցն ալ ան նոյն հիւանդութեամբը քանի մը անգամ բռնուեցաւ • անոր համար անոնք աս տեղը կեցան մնացին , ու իրենց տառապանքին պատճառաւը կը

դէը : Ան տեղը հաւատքով հաղորդութիւն ունէին հրեշտակաց անհամար ընկերութեանը հետ , ու իրենց գործին սիրելաւորութեան առնիը եղած ամուսնական ուխտը նորոգուեցաւ ու հաստատուեցաւ իրենց սրտերուն ուրախութիւնը աւելցնելով : Վերջապէս՝ Քրիստոս ու իրմով եղած պատուական խոստմունքները իրենց կերակուրն ու ըմպելիքը եղան , այնպէս որ անոր տանը պարտութիւններովը առատապէս յագեցան , ու անոր հաճութիւնները գետի պէս խնկէին : Ա՛շմարիտ է որ Աստուծոյ ժողովրդոյ բոլորը այսպիսի մեծ ընտրհ.քներու չեն պատահիր իրենց ճամբորդութեան վերջի տարիները , ու շատ պատճառներ կրնան գտնուիլ անոնց չպատահելուն • բայց՝ ո՛վ ընթերցող , թէ որ կը փափաքիս աս քու վերջին օրերդ Ներայի մէջ անցընել , դիտցիր որ հնազանդութեան ճամբան է որ կը տանի ապահովութեան՝ ու հանդստութեան : Միւոր դիր ճամբուն սորտրտութեանը այսինքն Սուրբ Կրքին • ժրացի՛ր քու կոչումդ ու ընտրութիւնդ հաստատ պահելու • և հսկէ՛ աշխատէ՛ ու աղօթէ բարի խղճմտանք մը ունենալու առ Աստուած և առ մարդիկ • ան առնիը ազէկ պատճառ պիտի ունենաս յուսալու թէ աս երջանիկ ճամբորդներուն վայելածը դուն ալ պիտի վայելես :

կանչէին թէ , "Թո՛ղ որ իմ սիրականս գտնէք , անոր պատմէք որ ես սիրով հիւանդացած կը նուաղիմ" * : Երգ • Ե • 8 :

Բայց երբ մը զօրութիւն առնելով՝ ու իրենց հիւանդութիւնը կրնալու աւելի կարող ըլլալով , յատակ գացին իրենց ճամբան ու հետզհետէ աւելի մօտ եկան , ուր որ կային պարտէզներ՝ այգիներ ու ծաղկոցներ , և անոնց դռները շիտակ ճամբուն վրայ կը բացուէին : Երբ՝ երբոր անոնք աս տեղուանքն եկան , տեսան որ ահա պարտիզպանը ճամբուն վրայ կայնած էր , ու ճամբորդները անոր ըսին • Ես զեղեցիկ այգիներ ու պարտէզները որմէն են : Պատասխան տուաւ , Թէ Թագաւորինն են , ու հոս տնկուած են անոնք յատկապէս իր զաւրձութեանն՝ ու նաև ճամբորդներուն կազդուրուելուն համար : Ապա պարտիզպանը այգիներուն մէջ տարաւ զանոնք , ու ըսաւ որ անոր ախորժակամ բերքերովը իրենք գիրնան զովացընեն : Էն նաև ցոյց տուաւ անոնց Թագաւորին պարտեզը ճամբանէն ու սաղարթախիտ ոստերով ծածկուած հովանաւոր զով տեղերը՝ ուր որ կրնաք շատ անգամ զուարճութեամբ կ'երթար • և հոս անոնք մնացին ու քնացան :

Գանք որ երազին մէջ նկատենք որ անոնք հիմա աւելի

* Երջանիկ հոգիները որչափ որ երկնային նպատակին կը մտմտան , այնչափ կը գտնեն որ իրենց իղձերը աւելի կ'ընդարձակին՝ իրենց յօժարութիւնները աւելի հոգևոր կ'ըլլան , ու իրենց հոգիները աւելի կը փափաքին վայելել զՔրիստոս իր թագաւորութեանը մէջ : Նշանաւոր բան մըն է թէ Պաւղոս Սաղմոսներուն առջի մասերը խոստովանութիւններով՝ բողոքներով՝ երկիւղներով ու նեղութեան և տառապանաց պատճառով աղաղակներով լեցուն են • բայց դէպ ի վերջը մտմտալուն հետզհետէ վստահութեան՝ երախտագիտութեան և ուրախութեան կը դառնան , ու անխառն փառաբանութեան և գոհութեան երգերով կը վերջանան :

կը խօսէին իրենց քունին մէջ քան որչափ երբէք խօսեցան իրենց բոլոր ճամբորդութեանը մէջ , և ասոր վրայ պարծանքի մը մէջ էյնալով՝ պատրիզպանն ըսաւ ինծի . Ինչու համար կը զարմանաս ասոր բանիս վրայ . ասոնց այդպիսի անուշութեամբ պատուհան բնութիւն է այնպիսի անուշութեամբ վար երթալ , որ քնացողներուն չերթութիւնները կը խօսեցընէ * : Էրփ . Է . 9 :

Ըսի տեսայ որ երբ անոնք արթընցան , իրենք զիրենք պատրաստեցին Ճաղաբն երթալու : Բայց ինչպէս որ ըսի՝ արեգակին ճառագայթներուն քաղաքին վրայ ցոլացումը , (որովհետև քաղաքը դէպ ոսկի էր , Յայտ . իա . 18 ,) այնչափ կարդ դուրս պայծառափայլ էր , որ տակաւին բաց երեսով չէին կրնար նայիլ անոր , հապա գործիքի մը միջոցով՝ որ ան դիտամէ չինուած էր : ի Ագրիպ . Է . 18 : Ուստի տեսայ որ առաջ երթալուն երկու մարդու պատահեցան ոսկւոյ պէս փայլուն հանդերձներով , ու իրենց երեսներն ալ լոյսի պէս կը փայլէին :

Ըս մարդիկը հարցուցին ճամբորդներուն թէ ուրկէ եկան , ու անոնք ալ եկած տեղերնին ըսին անոնց : Հարցուցին ևս թէ դիւրները ուր իջան . Ինչ դժուարութիւններու և վտանգներու , ինչ միխիթարութիւններու և զուարճութիւններու պատահեցան ճամբուն մէջ , ու անոնք ալ պատմեցին անոնց : Ըն առնոնը ան իրենց պատահած մարդիկն ըսին իրենց , թէ Ինայն երկու դժուա-

* Յառաջնական Էվէտարանին դիմին հաւատացեալոց չերթուններնը կը խօսեցընէ , որոնք Տէրոջմով կը հանգստանան . Իրբիտոսի ու իր ընտրեալ փառաւորութիւնը երդել , ու Նատուծոյ իրենց համար ըրած մեծամեծ բաներնը յայտնի ընել կու տայ անոնց : Ու ան հոգիները՝ որոնք առաւօրին կը խոնն ան բաժակը , չատ յաձախ կը փառաւորին զԻրբիտոս ու կը բարձրացընեն անոր չնորհքին մեծութիւնը :

րութիւններու ալ պիտի պատահիք դուք , ու անկէ ետև քաղաքին մէջն կը * :

Իրբիտոսն ու իր ընկերը ան առնոնը խնդրեցին ան մարդոցմէն որ իրենց հետն երթան . անոնք ալ իրենց ըսին թէ՝ կու գանք : Բայց՝ ըսին , դուք անիկայ ըուն ձեր հաւատքովը պէտք է ատանաք : Ըյսպէս երազին մէջ տեսայ որ անոնք մէկտեղ առաջ գացին , մինչև որ ան տեղն եկան ուրկէ դուռը կը տեսնուէր :

Ընկէ զատ տեսայ ևս որ իրենց ու դրանը մէջտեղը դետ մը կար , բայց անոր վրայէն անցնելու կամուրջ չկար . ու դետն ալ շատ խորունկ էր : Ուստի ճանապարհորդները ան գետը տեսնելնուն՝ մեծապէս խռովեցան . բայց իրենց հետ գացող մարդիկն ըսին , թէ Պէտք է գետին մէջէն անցնիք , եթէ ոչ չէք կրնար դուռը հասնիլ † :

Ըն առնոնը ճանապարհորդներն սկսեցին հարցուփորձ

* Ինչ են ան երկու դժուարութիւնները . մէկը դըռսուանոց մահ՝ ու միւսը ներսուանց թերահաւատութիւն է : Ըս վերջինիս պատճառաւն առաջինը դժուարին կու գայ մեզի : Ինդարձ իմ՝ ջերմեռանդ սրտիս խնդրինք ունենալ զօրաւոր հաւատք մը , աշխարհի յաղթող՝ մեղքը նուաճող՝ ու մահը նկուն ընող հաւատք մը , թէ կեանքերնուս մէջ և թէ մահուան առնչեալ : Յիսուս Ս. արդարև , միայն խօսք մը բսէ , ու մեր թերահաւատութիւնը պիտի փախչի , մեր հաւատքը պիտի զօրանայ , ու մեր յոյսը պիտի հաստատուի :

† Հին ճանապարհորդները պիտի հանդիպին իրենց վերջին թշնամիին՝ որ է մահը , ու պիտի մտանչին անոր հետ : Ինչքան անիկայ իրենց առջին երևայ՝ իրենց վախերը կ՚արթընցնան : Բայց պէտք է անցնին : Ուստի ի՞նչ բանի վրայ պիտի ուշդնն իրենց աչքերը . իրենց անձի՞ն կամ իրենց ըրածի՞ն վրայ : Ոչ : Միայն ան նայն Յիսուսին որ մեզի համար մահը յաղթեց , ու կարող է մեր վրայի մահուան վախն ալ յաղթել :

ընել թէ արդեօք ուրիշ ձամբայ մը չկայ դրանը երթալու : Բայց պատասխան տուին միւսներն ընդդէմ . Այո , բայց աշխարհի սկիզբէն հետէ երկու մարդոցմէ այսինքն Նոյեանէն ու Աղիայէն զատ մէկու մը թոյլատուութիւն չտրուած ու ձամբէն անցնելու , ո՛չ ալ մինչև վերջին փողը հնչելուն պիտի ըլլայ : Ուստի ձամբորդները մանաւանդ Քրիստիանոս սկսեց իր մտացը մէջ յուսաբեկիլ , ու ասդին անդին կը նայէր , բայց մէկ ձամբայ մը չկրնար գտնել որով կարող ըլլային ան գետը անցնելէն աղատուելու : Ան առնը հարցուցին մարդոցը թէ արդեօք ջուրը ամէն տեղ մի և նոյն խորութիւնն ունի : Պատասխան տուին թէ՝ Ոչ . սակայն և այնպէս մենք ա մասին չենք կրնար օգնութիւն ընել ձեզի : Ուրեմն՝ ըսին Հաւատացողները , ձեր ան տեղի ծովածաւալին վրայ ունեցած հաւատքնուդ նայելով աւելի խորունկ կամ աւելի ծանծաղ պիտի գտնէք անիկա * :

Ասկէետև անոնք իրենք ալ երթնեք պատրաստեցին ջուրը մտնելու . ու մտնելով Քրիստիանոս սկսեց ընկղմիլ , ու իր բարի ընկերին Յուսալիցին կանչելով ըսաւ . " Հեղեղները գիս պաշարեցին . անոր ամէն կոհակները ու ալիքները իմ վրայէս կ'անցնին " † : Սաղ . խը . 7 : Յովն . բ . 3 :

* Քրիստոնեայք իրենց վերջին թշնամին մահը կը յաղթեն՝ իրենց հաւատքովը , ու Պատուծոյ Գառին արիւնովը . այսինքն հաւատքով փրկչին չարչարանքներուն ապաւինելովը : Ու իրենց հաւատքը ծրչալի տկար կամ ծրչալի զօրաւոր ըլլայ անոր վրայ՝ որ իր անձին մէջ մահը յաղթեց , նոյն չափով իրենց յաղթութիւնը սակաւ կամ աւելի կ'ըլլայ : Բայց Քրիստոսի շնորհքովը ամենասկար քրիստոնեան մահուան դէմն ապահովութեամբ պիտի անցնի , քիչ և զօրաւորին չափ հանգստութեամբ չանցնի :

† Քրիստիանոս թէպէտ և աւելի փորձառու ու հաստատուն հաւատացեալ է , բայց մահուան մտնելուն աւելի

Ան առնը միւսն ըսաւ . Ուրախ եղիր՝ Ելզայր իմ , ես զատ յատակը , ու աղէկ է ան : Ու Քրիստիանոս ըսաւ . Ո՜հ , բարեկամ իմ , մահուան ցաւերը իմ չորս կողմս պատեցին . պիտի չտեսնեմ ես ան երկիրը որ կաթ ու մեղր կը բղխէ : Ես խօսքին վրայ մեծ մտածութիւն մը ու սարսափ մը ինկաւ Քրիստիանոսին վրայ , այնպէս որ իր առջևը չէր կրնար տեսնել : Ես տեղը ինք նաև մեծապէս կորսնցուց իր զգայութիւնները . այնպէս որ՝ ո՛չ կըրամբոխած ու ահաբեկած ցուցուած է հոս : Անիկա չհասկցուցած ըլլալուն համար ինքն ալ չէր գիտեր թէ որ միշտ այսպէս կը պատահի բանը , հապա որ երբեմն այսպէս կ'ըլլայ : Երբոր Տէրը այսպէս կը կարգադրէ , անտարակոյս հինգանի մեացողներուն խրատուելուն համար է ան : Ես տուածասպասը քրիստոնէի մը վրայ նայելնուս՝ գրեթէ կը կարծենք թէ ի՛նչ արժանաւորութիւն մը ունէր ինք , ու կը յուսանք թէ հանգստութեամբ վախճանելու արժանաւոր էր : Բայց Տէրը մեղաւոր մարդուն պարտականութիւն չունի : Մեզմէն աղէկ անձինք իրենց ներսը բաւական պղծութիւններ ունին գերեզման վախցընելու , թէ որ իրենց հաւատքին պայծառութիւնը անդով մթնցնայ , ու թշնամին մտնէնայ : Ալ յայսխոր օրինակներով կը սորվինք թէ մեր մահուան ժամուն մեր յոյսը ամէն բանէրէն մէկդի վերցընելով՝ Յիսուսի արեանն ու արդարութեանը՝ ու իր խոստումներուն կատարելու իր հաւատարիմ ըլլալուն վրայ պէտք է հաստատուն : Նէ թէպէտ մեռնելու հաւատացեալը կարելի է որ մթութեան պատուհի իր ձամբուն վրայ , բայց սովորաբար ան մթութիւնը կը փարատի , ու իր մեռնելէն առաջ լոյսը վերստին կը ծագէ : Ա՛վ Տէր՝ քու պատուական խոստումներուդ վրայ հաստատ մեր հաւատքը , թէ որ քու օրհնեալ կամքդ ըլլայ , որպէս զի մեր երկրային արևը մարը մտնելու առնը պայծառ ըլլայ . ապա թէ ոչ՝ օգնէ մեզի որ ըսնենք՝ Ինչու կամքդ ըլլայ : Երբոր մեր մարմիններն ու մեր սրտերը կը տկարանան , դուն մեր սրտերուն զօրութիւն ու մեր յաւիտենական բաժինը եղիր . ամէն : Սաղ . հգ . 26 :

նար յիշել և ձէ կարգաւ խօսիլ ան անուշիկ միխիթարու-
թիւններուն մէկուն վրայով՝ որոնց որ ինք իր ձամբորդու-
թեանը մէջ պատահեցաւ • Հապա բոլոր իր խօսած
բառերը տակաւին կը ցուցընէին թէ ինք մարի սարսափ ու
սրտադողէր ունի թէ ան գետին մէջ պիտի կորսուի , ու
ընաւ պիտի չկրնար ան դռնէն ներս մտնելու : Ան տեղ
ինչպէս որ քովը կայնողները կ'իմանային , նաև շատ վշտալի
մտածմունքներու մէջ ինկաւ ան մեղքերուն վրայով՝ որ ինք
դործեր էր՝ թէ ձամբորդութեան սկսելէն առաջ և թէ
անկէ ետև : Կը նկատուէր ևս թէ աւ աչօք տեսիլքներ-
ու և չար ոգիներու երևոյթով կը տանջուէր • քանդի
միշտ և յաձախ այսպէս կը ցուցընէր ինք իր խօսքերովը :

Ա յսն որով Յուսալիցը շատ աշխատութիւն կը կրէր աս
տեղը իր եղբօրը դլուխը ջուրէն վեր պահելու • մնաւանդ
որ երբեմն բոլորովին Քրիստիանոս կ'ընկղմէր , ու յետոյ
շատ ջանցած կրկին վեր կ'ելլէր կիսամեռ : Յուսալիցը
կը ջանար ևս միխիթարել զանիկայ ըսելով • Ո՛ղջոյ՛ կը
տեսնեմ դուռը , ու մեզ ընդունելու համար անոր քովը
կայնող մարդիկը • բայց Քրիստիանոս պատասխան կու
տար , թէ՝ Դուն ես , դուն ես ան՝ որուն համար անունը
կը սպասեն • քանի որ ես քեզ դիտցայ՝ դուն յուսալից
էիր : Դուն ալ այնպէս էիր , ըսաւ ինք Քրիստիանոսին :
Ո՛հ , Ո՛ղջոյ , ըսաւ Քրիստիանոս , անտարակոյս թէ
որ ես չվհատ ըլլայի , ան հիմա ինծի օդնելու պիտի ելլէր •
բայց իմ մեղքերուս համար ինք որոգայթի բերաս , ու
ձդից դիս : Ան ատենը Յուսալիցն ըսաւ • Ո՛ղջոյը իմ ,
դուն բոլորովին մոռցար ան խօսքը որ ամբարիշտ մարդոց
համար ըսուած է , թէ՝ " Իրենց մահուան ժամանակին ալ
ցաւեր չունին • անոնք մարդոց նեղութեանը մէջ չեն , և
ուրիշ մարդոց հետ չեն տանջուիր" * : Սաղմ • հի • 4 ,

* Պէտք չէ որ մէկ անձի մը վիճակը իր մահուանը նեղա-

5 : Ան նեղութիւններն ու տանջանքները որ դուն ան
ջուրերուն մէջ կը քաշես , նշան չեն թէ Աստուած քեզ և-
բեակ ձգեց • հապա անոնք խրկուած են քեզ փորձելու թէ
արդեօք քու միտքդ պիտի բերե՞ս ան բաները որ մինչև
հիմա իր բարութենէն ընդունեցիր , ու քու նեղութիւն-
ներուդ մէջ իրեն պիտի ապաւինի՞ս * :

Ան ատենը երազիս մէջ տեսայ որ Քրիստիանոս սկսեց
մտածութեան մէջ ըլլալ : Յուսալիցն ալ ան խօսքս
ըսաւ իրեն • Ուրախացի՛ր , Յիսուս Քրիստոս քեզ կը
բժշկէ † : Եւ ասոր վրայ Քրիստիանոս բարձր ձայնով մը

նակէն դատելը : Անցքատօրները կարելի է որ խաղաղ
մահով մը մեռնին յաւիտենական կենաց յոյսովը , ու վերջը
իրենց յոյսին զրկուին : Տգիտութիւնը չուտով անցաւ
գետին Քրիստիանոսին և Յուսալիցին քաշած դժուա-
րութիւններուն կէսը չբաշած : Անձայնայոյսին նաւակո-
վը գետին անցաւ • բայց երբոր երկնային քաղաքը մտնելու
յոյսով սկսաց դուռը զարնել՝ ընդունելութիւն չգտաւ :
Ա կայական չունէր , և անոր համար չկրցաւ ներս քաղաքը
մտնել : Անոր հակառակ Ջմարիտ քրիստոնէին արդակը
երբեմն կ'երևայ թէ խաւարած մարը կը մտնէ , և սա-
կայն մշանջենաւոր օրհնութիւնովը կը
ծագի՝ նոր հոդիդեն մը լուսաւորելու , ու ալ բնաւ մարը
չմտնելու : Ուրիշ բան մը իր ժամանակին առաջ չգա-
տնէր :

* Երբոր հիւանդի մը կամ հոգեվարի մը տես կ'ե-
թաս , չմոռնաս Աստուծոյ խօսքը քու հետդ ունենալու՝
քու սրտիդ ու քու բերնիդ մէջ : Ինով միայն կրնաս
յուսալ թէ Աստուծոյ օրհնութիւնը հիւանդին կամ հո-
գեվարին հոդւոյն պիտի գայ • քանդի սկիզբը Աստուծոյ
խօսքովը հաւատքը եկաւ , ու անով հաւատքը կը զօրա-
նայ վերջը • և Աստուածաշունչ գրոց բովանդակութիւնը
Յիսուս է :

† Յիսուս Քրիստոս է արդարև Ելից և Օձդ , առաջին
և վերջին , մեր յոյսին սկիզբն ու վախճանը : Երմով կը

աղաղակից՝ ըսելով • Ա՛հ , կրկին կը տեսնեմ զինքը , ու լինդի կ՛ըսէ • Երբոր ջուրերէն անցնիս՝ ես քեզի հետ պիտի ըլլամ • ու գետերը քեզ պիտի չկոխեն * : Նոյ • խե • 2 : Ան աւունը երկուքն ալ քաջալերեցաւ , ու անկէ ետև Թշնամին քարի պէս լուռ մնաց , մինչև անոնց անդիի կողմն անցնելը : Ասոր Քրիստիանոս խոկցյն դէպի յառակը գտաւ որ վրան կայնի , ու այնպէս հանդիպեցաւ որ գետին մնացած մասը ծանծաղ էր : Այսպէս անոնք անդիի կողմն անցան :

Ընդ՝ անդիի կողմի գետեղերքը տեսան դարձեալ ան երկու Հրեսաւոր Ախարդիկը , որոնք իրենց կը սպասէին հոն : Ասոնի գետին դուրս ելած ըլլալով Հրեսաւորները բարձրեցին ղնոնք՝ ըսելով • Մենք սպասաւորութիւն ընող հոգիներ ենք , որ խրկուած ենք փրկութեան ժառանգորդներուն սպասաւորելու : Եբր • ա • 14 : Այսպէս անոնք առաջ գացին դէպի դուռը :

սկսինք ու կը վերջացընենք մեր քրիստոնէական ճամբորդութիւնը • ու մեր ամէն նեղութիւններն ու փորձութիւնները մեծաշարքաւ կ՛աղաղակեն ու քաջայայտ կը ցուցընեն մեզի մէր Տէրոջը ան ճշմարիտ խօսքը , թէ " Բաւանց ինձի բան մը չէք կրնար ընել" : Յովհ • ժե • 5 :

* Քրիստիանոս թէպէտ և մեծ նեղութեան մէջ էր , բայց իր բոլոր թերահաւատական երկբայութիւններէն ազատեցաւ Քրիստոսի խոստմունքին հաւատալով : Քրիստոսի հաւատալը միայն կարող է մեր վախերը հանդարտեցընել ու մեր մահուան ցաւերը թեթևցընել : Ծնէ որ հաւատանք թէ Յիսուս մեռաւ ու յարեաւ , մահը կը կորսընցընէ իր տալու սարսափը , կը փոխէ իր խոժոռ դէմքը • Ինդուժ երեսով մը սիրոյ պատգամաւոր կու դայ : Քանզի՝ թէպէտ և մահուան խայթոցը մեղքն է՝ ու մեղքին զօրութիւնը օրէնքը , բայց Յիսուս օրէնքին անէծքէն գնեց մեզ՝ ինք մեզի համար անէծք ըլլալով , և հետևապէս մահէն առաւ անոր խայթոցը : Այսն որով՝

Ախ պէտք է գիտնաս՝ որ Ջաղաքը բարձր լեռան մը վրայ կեցած էր • բայց ճամբորդները դիւրութեամբ կ՛ելլէին ատ լեռնէն վեր , ինչու որ ան երկու Հրեսաւորները քովկընկեր էին իրենց թևերէն բռնելով դէպի վեր տանելու զանոնք * , նաև իրենց մահկանացու հանդերձն ալ եւ տունին ձգեր էին՝ գետին մէջ • քանզի թէպէտ անոնք ան հանդերձներովը հոն մնան , բայց առանց անոնց անկէ դուրս ելան : Ան պատճառաւ ասկի դիւրութեամբ և արագութեամբ վեր կ՛ելլէին ատ տեղէն , թէպէտ և քաղաքին հիմը ամպերէն ալ բարձր էր : Ասոնի անոնք օդին սահմաններէն վեր կ՛ելլէին , անուշ խօսքեր ընելով իրենց երթալուս առնչութեան , մխիթարութեամբ՝ որ անվհատ անցան գետէն , և այսպէս փառաւոր ընկերներ ունեցան իրենց օդնելու :

Ինկ ան խօսակցութիւնը որ Հրեսաւորներուն հետ ըրին , ան տեղին փառքին վրայ էր , որոնք իրենց պատմեցին թէ անոր փառքն ու գեղեցկութիւնը անհասկնալի է : Ախն է ըսին անոնք՝ Սիօն լեռը , երկնաւոր Երուսաղէմը , բնութեան հրեշտակաց ժողովքը , արդարներուն հոգ-

---

գոհութիւն Աստուծոյ որ մեզի յաղթութիւն կու տայ , Տեառն մերոյ Յիսուս Քրիստոսի ձեռօքը :

* Հրեշտակները որ անդուլ անդադար փրկութեան ժառանգներուն կը սպասաւորին՝ անոնց կենդանութեանը , իրենց պահպանական հոգածութիւնը չեն ձգեր անոնց մահուան առնչը : Անոնց մահուան անկողնին բոլորտիքը կը պատեն , ու պատրաստ են անոնց զատուելու հոգին ընդունելու՝ ու իրենց թևերուն վրայ առնելով զանոնք օդին սահմաններէն (հար հոգիներէն ազատ) Աստուծոյ գըրահոը տանելու : Հրեշտակաց Աստուածը Յիսուս ալ պատրաստ կը կայնի գգուանօք ընդունելու այն հոգիները իր գիրկը , ու փառաց աթոռի վրայ բազմեցընելու զանոնք իր աջ կողմը :

գլուխը որ կատարուեր էն : ՆԵՂ • ԺԲ • 22 , 23 : Ահա մա դուք կ'երթաք՝ ըսին անոնք Աստուծոյ դրախտը , ուր որ պիտի տեսնէք կնոջ ծառը , և պիտի ուտէք անոր չխամրացող պտուղները : Ու երբոր հոն երթաք ձերմակ հանդերձներ պիտի տրուին ձեզի • ու ձեր պատմիլը և խոսակցիլը Թագաւորին հետ պիտի ըլլայ ամէն օր , նաև բոլոր յաւիտենականութեան օրերը : ՅՈՎ • ԲՇ • 7 : Գ • 4 , 5 : ԻԹ • 4 , 5 : Ան տեղը ալ պիտի չտեսնէք այնպէս բաներ՝ որոնք վարի սահմանին մէջ երկրի վրայ եղած առիւնիդ տեսաք • այսինքն՝ արտմութիւն , հիւանդութիւն , նեղութիւն , և մահ • քանզի առջի բաները անցան : ՅՈՎ • ԻԱ • 4 : Ահա դուք կ'երթաք Երբահամին՝ Իսահակին՝ ու Յակոբին՝ և մարգարէներուն , որոնք որ Աստուած գալու չարիքներէն փրկեց , ու հիմա անոնք հանգիստ են , ու ամէն մէկը արդարութեամբ կը քալէ :

Ան առիւնը մարդիկը հարցուցին , թէ՝ Անոնք ան սուրբ տեղը ի՞նչ պէտք է ընենք : Որոնց պատասխան տուաւ , թէ՝ Դուք ան տեղ բոլոր ձեր աշխատանքին հանգստութիւնը պիտի ընդունիք , ու բոլոր ձեր տրտմութիւնները տեղը ուրախութիւն պիտի ունենաք : Ձեր սերմանածը պիտի հնձէք • այսինքն՝ ձամբուն վրայ Թագաւորին համար ձեր քաշածներուն՝ արցունքներուն՝ և աղօթքներուն պատուղը : Կող • Գ • 8 : Ան տեղ դուք ոսկեղէն Թագեր պիտի հագնիք , ու Ամենասուրբին տեսութիւնը մշտնջենաւորապէս պիտի վայելէք • քանզի հոն պիտի տեսնէք դուք զինքը՝ ինչպէս որ է : ա Յովհ • Գ • 2 : Ան տեղ նաև հանապազ պիտի ծառայէք անոր՝ փառաբանութիւնով , ցնծութիւնով ու շնորհակալութիւնով , որուն որ երկրի վրայ կը ծառայէիք՝ թէպէտ և շատ դժուարութեամբ ձեր մարմնոյն տկարութեանը պատճառաւ : Ան տեղ պիտի զմայլին ձեր աչքերը Ամենակարողը տեսնելով , ու ձեր ականջները՝ անոր հաճոյական ձայնը լսելով : Ան

տեղ պիտի վայելէք դարձեալ ձեր բարեկամները՝ որոնք ձենէ առաջ հոն գացին • և նոյն տեղը ուրախութեամբ պիտի ընդունիք ամէն անոնք որ ձենէ ետև ան սուրբ տեղը կուգան : Ան տեղը ևս պիտի հագուիք փառքով ու պատուով , ու պիտի զարդարուիք այնպիսի կազմածքներով՝ որ փառաց Թագաւորին հետ հնծելութեան երթալու պիտի յարմարիք : Երբոր ինք փողի ձայնով ամպերուն մէջ իրմէ Թէ հովի Թևերուն վրայ գայ՝ դուք ալ իր հետը պիտի գաք • ու երբոր ինք դատաստանի աթոռը նստի՝ դուք ալ իր քովը պիտի նստիք : Նա մանաւանդ՝ երբոր ինք չարագործներուն վճիռը կտրէ Թէ հրեշտակ եղեր էն Թէ մարդիկ , դուք ալ ան վճիռը կտրելուն մէջ մասնակցութիւն պիտի ունենաք , որովհետև անոնք իրեն և ձեր Թշնամիներն էին : Նաև երբոր ինք կրկին Քաղաքը դառնայ , դուք ալ փողի ձայնով պիտի երթաք , և միշտ իր հետն ըլլաք : ա Թես • Գ • 13 : Յուդ • 14 , 15 : Կող • Է • 9 , 10 : ա Կորնթ • Ը • 2 , 3 :

Բրդ՝ երբոր անոնք այսպէս դէպ՝ի դուռը կը մօտենային , ահա երկնային զօրաց զինուորութիւն մը դուրս ելլաւ առնց դէմը ելլելու • ու միւս երկու Հրեշտակներն ասոնց ըսին • Անոնք են ան մարդիկը՝ որ մեր Տէրը սիրեցին՝ երբոր իրենք աշխարհի վրայ էին , ու իր սուրբ անուանը համար ամէն բան ձգեցին • և ինք մեզ խրկեց ասոնք բերելու , ու մենք իրենց բաղձացած ճամբորդութեանը մէջ մինչև ան տեղը բերինք զանոնք , որպէս զի նոքա մտնեն և իրենց փրկիչը ուրախութեամբ դէմ առ դէմ տեսնեն : Ան առիւնը երկնային զօրքերը մեծաձայն յնծութեամբ գոչեցին ըսելով • ''Երանելի են անոնք որ Գառնուկին հարսնեացը ընթրիքին կանչուած են'' : ՅՈՎ • ԺԲ • 9 : Ա մէջտեղս նաև դուրս ելան անոնք դիմաւորելու Թագաւորին վող հնչեցնողներուն մէկ քանիները՝ ձերմակ ու պայծառափայլ հանդերձներ հագուած , որոնք քաղքրա-

նուագ բարձրաձայն աղաղակներով մինչև անգամ երկնից արձագանք հանել կու տային իրենց ձայնովը : Ես վող հնչեցընողները բարեւեցին զՔրիստիանոն ու իր ընկերը ուսը հաղար անգամ Խարեաւ եկաք աշխարհէն ըսելով անոնց • և ասիկա ըրին ցնծութիւնով ու վողի ձայնով :

Ասիկա ընելնուն ետև ամէն կողմէն ղջնապատերէն զանոնք • ոմանք առջևնուն կ'երթային , ոմանք ետևնուն , ոմանք աջ կողմերնուն և ոմանք ձախ կողմերնուն , (իբր թէ վերէն սահմաններուն մէջ անոնք պահպանելու համար ,) շարունակ երգելով ձամբուն վրայ քաղցրանուագ աղաղակով և բարձրաձայն եղանակով • այնպէս որ ան տեսարանը այնպէս կու զար անիկայ տեսնելու կարող եղողին՝ որպէս թէ բուն երկինքը վար իջած էր զանոնք դիմաւորելու : Նաւսի այսպէս ամէնը մէկտեղ առած գային • և երթալու ատեննին աս վոզահարները ատեն ատեն ցնծալից ձայներով և իրենց նուագարաններուն հետ նայուածքներով և շարժուածքներով տակաւին կ'ակնարկէին Քրիստիանոսին և իր ընկերին՝ թէ ուրշաւ սիրով ընդունած էին զիրենք իրենց ընկերութեանը մէջ , և ուրշաւ ուրախութեամբ եկած էին զիրենք դիմաւորելու : Նա հիմա աս երկու մարդիկը տակաւին երկինքը չէկած իրրև թէ հոն եղածի պէս հրեշտակներուն տեսութեամբն ու անոնց քաղցրանուագ եղանակները լսելով զմայլեցան : Ես տեղս նաև բուն Պաղատը աչքերնուն առջև յայտնի կ'երևար , ու իրենց կը թուէր թէ անոր բոլոր զանգակներուն հնչելիքը կը լսեն՝ իրենց հոն մտնելը բարեւելու : Նայց ամէն բանէն աւելի ան եռանդուն և ցնծալից մտածմունքները՝ որ այսպիսի ընկերներու հետ իրենց ան տեղը բնակելուն վրայ ունէին , և ան ալ յաւիտեանս յաւիտենից անպատմելի էին • և ոչ լեզու կամ գրիչ կրնայ բացատրել անոնց փառաւոր ուրախութիւնը : Այսպէս անոնք ելան վեր Պաղատին Դուռը :

Երբ երբոր դրանը առջին եկան , անոր վրայ ոսկեղէն դրերով գրուած էր ,

''Երանելի են անոնք՝ որ անոր պատուիրանները կը լսեն . անոնք իշխանութիւն ունին կեանց ծառին ուսկիները , և դռներէն ներս փոխուին մտնեն'' : Հայտ • իբ • 14 :

Անկէ ետև երանելոց մէջ տեսայ որ Պուսաւորները իրենց ընկեր որ դուռը պարնան • և երբոր ասիկա ըսին՝ դրանը վրայէն քանի մը անձինք նայեցան , որոնք էին Նոյեմ , Մովսէս , ու Եղիա , եւ : Պուսաւորներն ալ անոնց ըսին , թէ Ես ձամբորդները Կործանման Պաղաքէն եկած են , աս տեղս Ծագաւորին վրայ իրենց ունեցած սիրոյն համար : Ին տունը ձամբորդները իրենց Վ կայականները տուին որ սկիզբէն ընդուներ էին • և անոնք Ծագաւորին տարուեցան՝ որ երբոր կարդայ անոնք՝ ըսաւ • Ո՞ւր են ան մարդիկը : Պատասխան տուուեցաւ իրեն , թէ Դրանը դուրսի դին կայներ են : Ին տունը Ծագաւորը հրաման ըրաւ դուռը բանալու , որ Ճշմարտութիւն պահող արդարները ներս մտնեն : Նոյ • իբ • 2 * :

---

* Ո՞վ են աս արդարները : Ո՞վ պիտի ըլլան • իրենց անձերը արդարացընող վարիսեցիները կ'ըսեն թէ իրենք են , որ իրենց բարի և արդար գործերովը իրենք դիրենք ուրիշներէն տարբեր կը սեպեն , ու ասանկով Ստուծոյ առջին արդարացած : Որոնց համար պիտի հրամայէ Տէրը որ փառաց դուռը բացուի , բայց եթէ աս բարի՝ արդար ժողովուրդին համար : Նայց Պետրոս մեզի կ'ըսէ թէ արդար ժողովուրդը սեփհական ժողովուրդ մըն է , աշխարհիս մեացածներէն զատուած , տարբեր սերմէ ու սերունդէ առաջ եկած , ա Պետ • իբ • 9 , 10 , որոնք իրենց վրայ արդարութիւն չեն տեսներ , այլ խոնարհ և նուաստ են իրենց աչքերուն առջև • Ճշմարտութեան խոսքովը ծնած ու Ճշմարտութեան Հոգիէն նորոգուած՝ Քիստոսի Ճշմարտութիւնը կ'ընդունին ու կը սիրեն : Ինով կը փառաւորին ու անոր արդարութիւնովը կը պարծենան , քանզի

Երբ տեսայ երազիս մէջ որ երկու մարդիկը դունէն ներս մտան • ու ահա՝ մտածնուն պէս այլակերպեցան , ու այնպէս հանդերձ վրանին հագան որ ոսկւոյ պէս կը փայլէր : Այլեւս որ քնարներով ու թագերով իրենց դէմն ելան , ու անունք անոնց տուին • քնարները՝ անոնցմով գովաբանութիւն ընելու , ու թագերը՝ պատուոյ նշան ըլլալու : Ընկէ ետեւ երազիս մէջ լսեցի որ Քաղաքին բոլոր զանգակները զարնուեցան ուրախութեան համար , ու անոնց ըսուեցաւ • "Մտէ՛ք ձեր Տէրոջը ուրախութեանը մէջ" : Մատթ • իե • 23 : Լսեցի եւս որ ան մարդիկն ալ բարձր ձայնով կը գոչէին ըսելով • "Ընթոռնին վրայ նստողին՝ և Յառնուկին՝ օրհնութիւն ու պատիւ և փառք ու զօրութիւն յաւիտեանս յաւիտենից" : Յայտ • է • 13 :

Երբ՝ մարդիկը ներս առնելու համար դունէրը բացուելուն պէս , անոնց ետեւէն ներս նայեցայ , և ահա արեգակի պէս կը ճառագայթէր քաղաքը • փողոցներն ալ ոսկւով յատակած էր , և անոնց մէջ կը պտըտէին շատ մարդիկ՝ գլուխներնին թագ դրած , ու ձեռքերնին արմաւենի ու

անով եղած են իրենք Աստուծոյ արդարութիւն • անոր արդարութիւնն է իրենց փրկութեան պատմուճանը , ու Աստուծոյ արքայութիւնը իրենց իրաւունքը : Ան ճշմարտութիւնովս կը պահուին , ան ճշմարտութիւնովս իրենց կեանքն ու ընթացքը կը կարգադրեն , և ան ճշմարտութիւնը ամուր կը բռնեն իրենց կեանքին մէջ ու կը պահեն իրենց մեհեանը : Ու այսպէս ճշմարտութեան հաւատքին մէջ ապրելով ու մեռնելով՝ Պօղոսի հետ կը համարձակին ըսել • Հաւատքը պահեցի , ու ասկէ ետեւ կայ կը մնայ ինծի արդարութեան պսակը , որն որ Ճիսուս դառնակապիծ յաւերով ինծի համար ատացաւ ու ձրիապէս պիտի շնորհէ ինծի ան օրը : ի՛ Տիմ • ե • 7 • Ա՛վ Տէր՝ իմ հաւատքս թող մտերըցնէ ան տեսարանը՝ ու իմ յոյս թող փափաքի ան ժամուն որ պիտի ըսես • Առի՛ր քու Տէրոջդ ուրախութեանը մէջ :

նաև ոսկիզէն քնար բռնած , անով փառաբանութիւն երգելու : Այլեն հոն նաև անոնցմէ ալ որ Թևեր ունէին , ու ամէնը միաբան անդադար կը գոչէին ըսելով , Սուրբ՝ Սուրբ՝ Սուրբ է Տէրը : Ընկէ ետեւ դունէրը գոցեցին , որն որ երբ տեսայ , փափաքեցայ որ ես ինքնս ալ անոնց մէջն ըլլայի :

Իմա երբոր ամէն աս բաներուն վրայ կը մտածէի , գլուխս դարձուցի ետիս նայելու , ու տեսայ որ Տիտուս Թիւնը Վետին եղերքն ելեր էր • բայց ինք շուտով դիմացն անցաւ , և ան ալ միւս երկու մարդոցը քաշած դժուարութեանը կէսը չքաշելով : Վրանէն այնպէս պատահեցաւ որ ան ատենը ան նոյն տեղը Ալենայեայոս անուն նով նաւավար մը կար որ իր նաւակովը դիմացը անցուց զանիկայ * • այսպէս ինքն ալ միւս տեսածներուս պէս ըլլալն 'ի վեր Վրաղաքին Վուռն ելաւ • միայն Թէ ինք մինակ եկաւ հոն , ու ամենևին քաջալերութիւն տուող մէկը չպատահեցաւ իրեն : Երբոր այսպէս Վրանը առջեւն ելաւ՝ անոր վրայի գրուածքին նայեցաւ ու սկսաց զարնել , կարծելով Թէ շուտով Թղլտուութիւն պիտի ըլլայ իրեն ներս մտնելու • բայց դրանը վրայէն նայող մարդիկը հար-

* Ընդունայն յոյսը միշտ յիմարներուն սրտին մէջ կը բնակի , ու միշտ պատրաստ է տգէտներուն օգնելու : Տգիտութիւնը իր վտանգին մէջ անոր կարօտացաւ ու գտաւ զանիկայ : Ընկէկայ իր կեանքին մէջ իր ընկերն էր , ու պիտի չձգէր զինքը իր մահուան ժամուն : Աը տեսնէք որ Տգիտութիւնը իր մահուանը ոչ կնճիռներ ունէր , ոչ վախեր՝ երկբայութիւններ՝ ու տրտմութիւններ , և ոչ թէ նամիկ երկիւղ , հապա ամէն բան հանդարտ ու խաղաղ էր • Ալենայեայոս իր նաւավարն էր , ու ինք՝ ինչպէս որ կ'ըսուի՝ դառնուկի մը պէս մեռաւ : Բայց այսպիսի գառները թէ որ տեսնէին Ալենայեայոս զգրնք դեռեն անցընելէն ետև իրենց պատահելիքը , առիւծի պէս պիտի դոչէին ,

ցուցին իրեն , թէ Ո՞րկէ կու գաս դուն , և ի՞նչ կ՚ուզես : Պատասխան տուաւ մարդը . Նա Թագաւորին առջևը կերթայ ու խմելի , ու անիկայ մեր վաղեմներուն մէջ կը սորվեցընէր : Կ՚ո՞ւ . ժէ . 26 : Ըն ատենը անոնք անոր Ա կայականն ուզեցին , որ ներս երթան Թագաւորին ցուցընեն անիկայ . այսպէս ինք ձեռքը ծոցը խօթեց ու կը վնտռէր , բայց բան մը չգտաւ : Ըն ատենը միւսներն ըսին . Ա կայական չունի՞ս . բայց մարդը ամենևին մէկ խօսք մը պատասխան չտուաւ : Ուստի դացին Թագաւորին պատմեցին , բայց ան չուզեց վար իջնել անիկայ տեսնելու , հապա Բրխստիանոն ու Յուսալիցը քաղքը տանող ան երկու Լուսաւորներուն հրաման ըրաւ՝ որ դուրս ելլին բունեն Տգիտութիւնը ու անիկայ ձեռքերէն ու ոտքերէն կապեն ու մէկդի տանին : Ուստի վերջուին զանիկայ ու օդին մէջէն տարին ան Դուռը որ բլուրին մէկ կողմը տեսեր էի , ու հոն անիկայ ներս դրին : Ըն ատենը խնդացայ թէ ինչպէս որ Կործանման Ջաղաքին , այնպէս ալ մինչև անգամ երկինքին դունէն գժոխքը ձամբայ կար : Ա յսպէս քունես արթընցայ , ու ահա երազ է եղեր տեսածս :

ՃԱՄՐՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ԿՐԻՍՏՈՆԷԻՆ

ՀԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՔ

Ընթ– ընթերք :

Ասիկ առաջ Քրիստիանոս Ճանապարհորդին ու դէպ ի Երկնային Քաղաքը անոր ըրած վտանգաւոր Ճամբորդութեանը վրայով իմ տեսած երազը ձեզի պատմելը ինծի հաճելի էր , ու ձեզի ալ շահեկան : Ըն առնը ըսի ձեզի նաև ինչ որ իր կնկանն ու զաւկըներուն վրայով տեսեր էի , և թէ ինչպէս դժկամակ էին անոնք իր հետը Ճամբորդութեան ելլելու . այնպէս որ ինք պարտաւորեր էր առանց անոնց իր Ճամբան երթալու . ինչու որ ինք չհամարձակեցաւ իր անձը կործանման վտանգին ներքեւը ձգել , որն որ կը վախնար թէ Կործանման Քաղաքը մնալովը պիտի դար . անոր համար՝ ձգեց զանոնք ու մեկնեցաւ գնաց , ինչպէս որ ան առնը ձեզի պատմեցի :

Ըրդ՝ եղաւ որ բաղմապատիկ դործառնութիւններով մեծապէս արդիլուեցայ ու ես մնայի իմ սովորական Ճամբորդութիւններս ընել դէպ ի ան կողմերը՝ ուսկէ որ ինքն եկաւ , ու անանկով մինչև հիմա պատահութիւն մը չկրցայ ունենալ այլ ևս հարցուփորձ ընել անոնց վրայով՝ որոնք որ ինք ետեւն ձգեց , որպէս զի կարող ըլլայի անոնց վրայով

լուր մը տալ ձեզի : Խայց մնաբես ան կողմը գործ մը պատահած ըլլալով , նորէն դէպ 'ի հոն իջայ . ու նոյն տեղէն մղոնի մը չափ հեռու՝ անտառի մը մէջ ընկերով իմ իջևանս , երբոր քնացայ՝ նորէն երազ մը տեսայ :

Նէ ահա երազիս մէջ կը տեսնեմ որ Ծերունի մարդ մը եւ կաւ հասաւ ան տեղ՝ ուր որ ես պառկեր էի . և որովհետև ինք քիչ մը տեղ իմ ձամբորդութիւն ըլած ձանապարհէս պիտի երթար , ինծի այնպէս թուեցաւ թէ ելայ ու իր հետը գացի : Ճամբան երբոր մէկտեղ կը քալէինք , ձանապարհորդներուն սովորութեանը պէս՝ ինծի այնպէս եւ կաւ թէ մէկ խօսակցութեան մը մտանք , ու եղաւ որ մեր խօսակցութիւնը Աբրահամեան ու իր ձամբորդութիւնը ներուն վրայ դարձաւ ըստ դիպուածոյ . քանզի այսպէս սկսեցի խօսակցիլ Ծերունի մարդուն հետ :

Պարոն , ըսի իրեն , ի՞նչ քաղաք է ան՝ որ վրան մեր ձամբուն ձախ կողմը կ'իյնայ :

Պատասխան տուաւ պարոն Ուշիմութիւնը . (քանզի ան էր անոր անունը .) Ասիկա է Սորճանման Քաղաքը , որ բազմամարդ տեղ մըն է . բայց շատ ցած վիճակի տեր ու ծոյլ ժողովուրդ մը ունի :

Նոյ ալ կը կարծէի թէ ասիկա ան քաղաքն է ըսի իրեն . ես ինքնս ատենօք անկէ անցայ . և անոր համար դիտեմ թէ անոր վրայով բու ըսածդ ձշմարիտ է :

Ո–ՀՈ–ՐԻ–Ն . Ձաւիչն ասիկի ձշմարիտ է . երանի թէ կարելի ըլլար անոր մէջ բնակողներուն վրայ ձշմարտապէս բարի խօսիլ :

Պարոն՝ ըսի , ես կ'իմանամ որ դուն բարեմիտ մարդ մըն ես , ու կը հաձիս լսել ու խօսիլ ինչ որ բարի է : Ընդհօդ չլսեցի՞ր ինչ որ պատահեցաւ ատեն մը առաջ աս քաղաքիս մէջէն մէկ մարդու մը՝ որուն անունը Աբրահամ նոս էր) որ վեր դէպ 'ի բարձրադոյն սահմանները երթալու համար ձամբորդութեան ելաւ :

Ո–ՀՈ–ՐԻ–Ն . Այո լսեցի . ու լսելի ևս ան վիշտերը՝ նեղութիւնները՝ պատերազմները՝ դերութիւնները՝ աղաղաղակները՝ հեծութիւնները սարսափներն ու վախերը որոնց ինք պատահեցաւ , և որոնք քաշեց աս ձամբորդութեանը մէջ : Նակէ 'ի զատ պէտք է որ ըսեմ քեզի՝ թէ բոլոր մեր երկիրը անոր համբաւովը լեցաւ . շատ քիչ տուներ կան որ լսելին անոր վրայովը ու անոր ըրածները՝ և իր ձամբորդութեանը պատմութիւնը չվնտուեցին ու չտեսան . ու սեպէ թէ կրնամ ըսել՝ որ իր քաշած վտանգները պատճառ եղան որ շատերը դովին իր բռնած ձամբաները . քանզի թէպէտ և ինք հոս եղած ատենը ամէն մարդու բերանը իրեն յիմար մէկն էր , բայց հիմա որ ինք գնաց՝ ամէն ալ մեծապէս կը գովաբանեն զինքը : Ինչու որ կ'լսուի թէ ինք վատաւորապէս կ'ապրի իր եղած տեղը . ու շատերը կան՝ որ թէպէտ մտքերնին հաստատած են իրենք զերծնել բնաւ անոր պէս վտանգներու ներքև չձգել , բայց իրենց բերանը կը ջրոտի անոր ստացած բարիքներուն վրայ * :

Իրաւ ձշմարիտ է ինչպէս որ կը խորհին՝ որ ան հիմա իր եղած տեղը շատ աղէկ կ'ապրի՝ ըսի անոր : Ինչու որ ինք հիմա Անոց Աղբիւրին քով կ'ապրի , ու բոլոր իր ուղեցած՝ առանց աշխատանքի ու առանց տրտմութեան ուղի , որովհետև անոր հետ տրտմութիւն խառնուած չէ : Խայց կ'աղաչեմ , ժողովուրդը ի՞նչ կը խօսի անոր վրայ :

Ո–ՀՈ–ՐԻ–Ն . Ժողովուրդը սքանչելի բաներ կը խօսի անոր վրայ . ոմանք կ'ըսեն՝ թէ ան հիմա ձերմակներ հագած կը պտըտի , Յայտ . ե . 4 , թէ իր վիզը ոսկի մա-

---

* Ձչխարհիս մարդիկը երբեմն ամենաչար անուններով կը վատահամբաւեն հաւատացեալները՝ անոնց կենդանութեանը , ու սուրբերու կարգը կը դասեն զանոնք՝ մեռնելնուն ետև :

նեակ մը ունի , թէ իր գլուխը մարգարտաշար ոսկի թագ մը ունի • ուրիշները կ'ըսեն՝ թէ իր ճամբորդութեանը մէջ երբեմն իրեն տեսնուող Լուսաւորիչները իր ընկերներն եղեր են , ու թէ ինք իր եղած տեղը այնպէս ընտանեցած է անոնց հետ՝ ինչպէս որ հոս մէկ դրացին միւսին հետ կ'ընտանենայ : Այսէ 'ի զատ՝ առանց երկիւղութեան կը հաստատեն անոր վրայով՝ թէ իր եղած տեղին Թագաւորը պալատին մէջ արդէն շատ հզօրապէս ու զօրաշքալի բնակարան մը ընծայեր է իրեն , ու թէ ինք անոր հետ կ'ուտէ , կը խմէ , կը խօսի , կը պտըտի , ու անոր քաղցր դէմքը կը տեսնէ ու անոր սէրը կը վայելէ՝ որ հոն ամենուն դատաւորն է : Ա՛ա • ի • 7 : Ա՛ո՛ւ • ժէ • 14 , 15 : Նաև ոմանք կը յուսան թէ իր Թագաւորը՝ ան երկրին Տէրը , շատ չանցած աս կողմերս պիտի գայ , ու պիտի խնամով պատշաճը՝ թէ որ կրնան պատշաճ մը տալ , թէ ինչքա՜ համան իր ընկերները այնչափ հնչին բանի տեղ դրին ու այնչափ արհամարհելին ղինքը , երբոր խմացան թէ ինք ճամբորդ պիտի ըլլար : Յո՛ա • 14 , 15 : Ոմանք կ'ըսեն՝ թէ ինք հիմա այնչափ իր Թագաւորին աչքը մտած է * , և իր Տէրը այնչափ վշտացած է Քրիստիանոսին ճամբորդութեան ելած առնէն անոր վրայ ձգուած նախատինքներուն համար , որ բոլորը իրեն եղած պիտի սեպէ • Ա՛ո՛ւ • ժ • 16 • ու ասոր վրայ զարմանալու չէ • ինչու որ իր Թագաւորին վրայ ունեցած սիրոյն համար էդ որ ինք այնպիսի վտանգներու մէջ ձգեց իր անձը † :

* Քրիստոնէին Թագաւորը քրիստոնէին կողմը կ'ըլլայ : Ա՛վ ճանապարհորդ եղբայր , քու սրտիդ տախտակին վրայ գրէ՛ , ու քու ճամբորդութեանդ ամէն մէկ քայլափոխին կարդա ասիկայ :

† Ղէկ նկատէ ասիկայ : Պետք է մեր ըրած դատաստութիւնը՝ թէ որ անոր հիմը Քրիստոսի սէրը չէ : Առանց անոր սիրոյն ամէն բան ոչինչ է :

Համաձայնութեամբ կ'ըսեմ՝ թէ ուրախ եմ ասոր վրայ , ըսի մարդուն : Ուրախ եմ ան խեղճ մարդուն կողմանէ , անոր համար՝ որ ինք հիմա իր աշխատութենէն հանդչեցաւ ու անոր համար՝ որ իր արցունքներուն պատճառը ուրախութեամբ կը քաղէ , ու անոր համար՝ որ իր թշնամիներուն դէնքերն զօրութենէն անդին անցաւ , ու իր ատելիները չեն կրնար հասնիլ իրեն : Յայտ • ժէ • 13 : Սաղ • ճիզ • 5 , 6 : Ուրախ եմ նաև՝ որ աս բաներուն լուրը աս երկրիս մէջ տարածուեցաւ : Ա՛վ գիտէ , կրնայ ըլլալ որ ասիկայ աղէկ ազդուութիւն մը ընէ անոնց վրայ՝ որ անոր ետևը մնացած են : Բայց քանի որ միտքս է կ'աղաչեմ որ ըսես՝ պարոն , թէ բան մը կը լսե՞ս իր հնչանն ու զաւկիներուն վրայ : Խո՛ղ անձինք • արգեօք ի՞նչ կ'ընեն անոնք :

Ո՜ւխո՜ւխ • Ա՞վ • Քրիստինէն ու իր տղաքը : Ա՛ւելայ թէ անոնք ալ ան նոյն յաջողութիւնը պիտի գտանեն՝ որն որ Քրիստիանոս ինքը գտաւ • ինչու որ թէպէտ և առաջ բոլորը յիմարութիւն ըրին , ու ամենևին չէին ուզեր համոզուիլ Քրիստիանոսի ո՛չ անոր արցունքներէն ու ո՛չ ալ աղաչանքներէն , բայց ետքէն խորհուրդ-ներնին զարմանալի ներգործութիւն մը ըրաւ իրենց վրայ • ասանկով՝ ժողվըտուեցան , ու իրենք ալ անոր ետևէն գացին * :

* Սիրելի էրկան մը ու գորովագութ հօր մը յորդորանքներն ու բոլոր սիրալիր առաջարկութիւնները կարելի է որ զօրութիւն մը չունենան առ այժմ • բայց երբոր Տէրը իր կարող զօրութիւնովը սիրտը շարժէ , ան ատենը փրկարար զօրութիւնը անոնց կը յայտնուի : Բայց և այնպէս մենք մեր պարտաւորութիւնը զանց չընենք՝ այլ ժրութեամբ կատարենք զանիկայ , ու անկէ յառաջ գալու բարի վախճանը Աստուծոյ ձրի ընծրհացը ձգենք :

Հա՛մ լաւ , չա՛մ լաւ . կանչեցի ես . բայց՝ ինչ . կնիկն ու տղաքը՝ ու բոլորը գացի՞ն :

Ո՜վհո՜րդ՜ն . Ո՛չմարիա է որ գացին . կրնամ ես ասբանին պատմութիւնը քեզի ընել , ինչու որ նոյն առնը հոն էի ես , ու բոլոր բանին վրայ կատարեալ տեղեկութիւն ունիմ :

Ուրեմն կրնա՞մ ասլուրը տարածել իբրև ճշմարիտ . ըսի իրեն :

Ո՜վհո՜րդ՜ն . Մի՛ վախնար համարձակ հաստատելու անիկայ . քեզի ըսի որ բոլորն ալ ձամբորդութեան էլան . տիկինն ալ՝ ու իր չորս տղաքն ալ : Ու որովհետև խել մը ճամբայ մեկտեղ երթալու ենք՝ ինչպէս որ կ՚իմանաս , բոլոր բանին վրայով քեզի տեղեկութիւն մը պիտի տամ :

Ես Վրիատինէն՝ (քանզի աս էր անոր անունը ան օրէն ետև՝ որ իր զաւկըներուն հետ ճանապարհորդի մը կեանք վարելու սկսեց ,) իր երիկը գետէն անցնելէն ետև՝ * ու ալ որ չէր կրնար լսել անոր վրայով , սկսեց իր մտքին մէջ ազդու խորհրդածութիւններ ունենալ : Նախ և առաջ որ իր երիկը կորսընցուց , և ան առնչութեան սիրելի կապը բոլորովին կտրեցաւ իրենց մէջէն : Վանգլ դիտես՝ ըսաւ ինծի մարդը , որ բնութիւնը բազմապատիկ ծանր խորհուրդներով կը բեռնաւորէ ողջ մնացողը՝ սիրելի ազգականներուն կորստեանը յիշատակութիւնովը : Աստի ասկից իր երկանը համար շատ արցունք թափել տուաւ իրեն : Բայց բոլորը աս չեղաւ . Վրիատինէ սկսեց ինքն իրեն մտածել և՝ թէ արդեօք իր երկանը հետ անպատշաճ վարմունք ունենալը չէ՞ր մէկ պատճառը որ ալ անիկայ չկրցաւ տեսնել , և աս կերպովս անիկայ իրմէն հեռացաւ : Ու ասոր վրայ խուռն բազմութեամբ իր մտքին մէջ լեցուեցան բոլոր իր տարբդի՝ անբանական ու տեբա-

* Տես մասն Ը . երես 292

բիշտ վարմունքները՝ որ իր սիրելի ամուսնոյն ցուցուցած էր , որոնք նաև իր խղճմտանքին վրայ դիւղուեցան , ու յանցաւորութիւնով ղինքը բեռնաւորեցին : Այսմանպէս իր սիրտը շատ կոտրեցաւ՝ յիշելով իր էրկանը անդադար հեծութիւնները , աղիողորմ արցունքներն ու իր անձին վրայ ողբալները . և թէ ինչպէս իր սիրտը կարծրացուցեր էր անոր աղաչանքներուն ու սիրալիր յորդորանքներուն դէմ , երբոր կը համոզէր զինքն ու իր տղաքը որ իր հետ երթան : Մանաւանդ թէ ինչ որ Ներիստիանոս ըսեր էր իրեն՝ ու ինչ որ ըսեր էր իր առջևը բոլոր ան միջոցին մէջ որ իր բեռը-կռնակէն կախուած էր , բոլորն ալ կայծակի պէս իր վրայ կը դառնային , ու իր սիրտը կը փառատէին . ամենէն աւելի մեծապէս կը հնչէին իր ականջներուն անոր ան ցաւագին աղաղակը , թէ՝ "Ինչ պէտք է ընել , որ փրկուիմ" * : Գործ . ԺԶ . 30 :

Աստի իր տղոյն ըսաւ . Տէ՛ղաք , մենք ամէնէնիս ալ կործանած ենք : Այս իմ մեղացս պատճառաւը ձեր հայրը կորսընցուցի , ու ձեռքէ եղաւ : Ան կ՚ուզէր որ մեղ ալ իր հետ առնէ , բայց ես ինքնս չուզեցի երթալ՝ ու ձեզ ալ չթողուցի : Այսր վրայ բոլոր տղաքը սկսեցին լալ , ու կը կանչէին թէ՝ Հօրեղբայրս եւսեբիոս կ՚երթանք : Ներա՛նի թէ (կ՚ըսէր Ներիստինէ) մեր վիճակին ինկած ըլլար անոր հետևը երթալը . ան առանը մեր բանն աղէկ պիտի ըլլար , քան որչափ որ հիմա ըլլալը հաւանական է : Ինչու որ թէպէտ և առաջ յիմարաբար կը կարծէի

* Տես մասն Ա . երես 13–18 : Ինչպէս որ իրենց աստուածապաշտ աղջականներուն ու բարեկամներուն հետ անդիմադրելեմբ և տմարդութեամբ կը վարուին՝ անոնց կրօնքին պատճառաւը՝ տես թէ ինչ վնասներ պիտի գան , իրենց հոգւոյն մէջ ինչ պիտի զգան , ու ինչպէս տրտմութեամբ պիտի հեծեծեն երբոր Տէրը անոնց համար ապաշխարութիւն կենաց պարգևէ :

թէ ձեր հօրը նեղութիւնները մէկ ցնորեալ երեւակայութիւնն մը կը ծագէին՝ կամ թէ ինք մելամաղձային այլանդակ խորհուրդներով լցուած էր , բայց հիմա իմ մտքիս չէլլեր որ անոնք ուրիշ պատճառէ ծագած էին , այսինքն՝ թէ կենաց լոյսն իրեն տրուած էր * · Յով · ը · 12 · ու բուն օգնականութիւնովը կարծեմ՝ թէ ինք ազատեցաւ մահուան որոգայթներէն : Ա–ա՛ · ժբ · 17 : Ան աւետարանը ամէնն ալ կրկին սկսեցին լալ , ու կանչել · Ա՛Հ , վա՛յ ան օրուանը † :

Հետեւեալ գիշերը Քրիստինէ երազ մը տեսաւ · ու կը թուէր իրեն՝ թէ ահա մեծ գիրք մը բացուեցաւ իր առջեւը , որուն մէջ բոլորը իր վարքը գրուած էր · ու այնպէս կու գար իրեն թէ իր յանցանքները շատ ազէտալի կերպով կը նայէին իր վրայ : Ան աւետարանը բարձր ձայնով կանչէց իր քունին մէջ , թէ ''Ըստուած՝ ողորմի՛ ինծի

---

* Զարմանք է որ կենդանացած ու լուսաւորուած մեղաւորը յիմար և մելամաղձոտ կոչուի իր մերձաւորներէն՝ որոնք տակաւին իրենց մեղացը մէջ մեռած են : Այ · բնական է անոնց մեղ յիմար ու խելթ կոչել · բայց մենք դիտենք թէ ճշմարտապէս իրենք են յիմարները : Վասնզի երբոր Տէրը կը հաճի թերահաւատութեան քօղը անոնց սրտին վրայէն վերցընել՝ ու ապիտութեան կձնդիները աչքերնուն վրայէն թափել , ան աւետարանը Քրիստինէին հետ պիտի խոստովանին անոնք թէ կենաց լոյսը արդարներուն տրուած է :

† Ա՛ս տեղ յայտնի կ'երեւայ որ հեղինակին դիտաւորութիւնն է բարեպաշտ ծնողքները քաջալերել , որ իրենց զաւկիրներուն հոգեւոր բարեկեցութեանը համար բոլոր միջոցները յարատեւութեամբ՝ ի գործ դնեն , մինչեւ անգամ երբոր չէն տեսներ անոնցմէ յառաջացած օգուտը : Հ–ատ անդամ կ'ըլլայ որ հաւատացեալին իր զաւկիրներուն հանմար ըրած խնդիրքները իր մահուանէն ետեւ կը կատարուին :

մեղաւորիս'' · Ղ–ա՛ · ժը · 13 · ու իր փոքրիկ զաւկրները իր ձայնը լսեցին :

Ասկէ ետեւ այնպէս կը թուէր իրեն՝ թէ իր անկողնին քովը երկու հատ խիստ գարշելի անձինք կային ու կ'ըսէին՝ Ո՞նչ պիտի ընենք սա կնիկը · ինչու որ թէ արթընայ ու թէ քնանայ՝ ողորմութեան համար կ'աղաղակէ · թէ որ ձգինք զինք որ սկսածին պէս յառաջ երթայ , պիտի կորսընցընենք զինքը՝ ինչպէս որ իր երկիրը կորսընցուցինք : Ո–ասի օր և իցէ ձամբով չանալու ենք որ իր միտքը գարձընենք գալու աշխարհին բաներուն վրայ խորհելէն . եթէ ոչ՝ բոլոր աշխարհ բան մը չգիտնար ընել , հապա ինք ձամբորդ պիտի ըլլայ * :

Ան միջոցիս Քրիստինէ աղերսագիր քրտինքի մէջ թաղուած ու իր վրայ դող մը կար · բայց աւետիս մը եւս կրկին իր քունը տարաւ : Ու կը թուէր իրեն թէ իր երկիրը Քրիստիանոսը տեսաւ , որ երջանիկ տեղ մը բազմաթիւ անմահներու մէջն էր՝ ձեռքը քնար մը բռնած , ու կայներ կը նուագէր ան քնարը Արկու մը աւջնը՝ որ աթոռի մը վրայ նստած էր , ու իր գլխուն բոլորտիքը ծիածան ունէր : Տեսաւ եա՝ որ իբր թէ իր գլուխն ու իր

---

* Երթընցած մեղաւորին առաջին աղաղակը ասիկայ է · ''Ըստուած՝ ողորմի՛ ինծի մեղաւորիս'' : Խոկցին երբոր մեղաւորին աչքը կը բացուի իր կործանած ու անյոյս վիճակը տեսնելու՝ ու ողորմութեան համար աւ Ըստուած զոչելու , աս աշխարհիս աստուածը՝ որ մինչեւ հիմա անոր աչքը կուրցուցեր էր ու յանդգնութիւնով սիրտը ապահովութեան մէջ պահեր էր , հիմա կը սկսի արթնալ ըլլալ որ մեղաւորը չնորհագ աթոռին՝ ողորմութեան Ըստուծոյն՝ ու կորսուածներուն Փրկչին չդիմէ : Սատանան դիտուրթեամբ եւ չգիտնար իր որսէն : Բայց Յիսուս՝ ան Հոգին՝ որ ամենակարող զօրութիւնով ու յաւիտենական սիրով պինուորած է , պիտի յաղթէ ու դուրս ձգէ զանիկայ :

երեսը դէպ 'ի գետինը Ծագաւորին ոտքը խոնարհեցուց ըսելով . Սրտի մեծ ընորհակալ եմ Տէրոջը ու իմ Ծագաւորիս դիս աս տեղ բերելուն համար : Ան առնոը բոլորտիքը կայնողներուն բազմութիւնը ցնծութեան ձայներով երգեցին՝ ու իրենց քնարներովը կը նուագէին . բայց կենդանի մարդ կարող չէր հասկընալ անոնց ըսածը , բայց 'ի Քրիստիանոսէն ու իր ընկերներէն :

Հետևեալ առտուն երբոր Քրիստինէ արթընցաւ՝ աղօթք ըրաւ առ Աստուած՝ ու առնն մը իր զաւկիներուն հետ որ խօսեցաւ , մէկը իր դուռը սաստիկ մը զարկաւ , որուն Քրիստինէ ըսաւ . Թէ որ Աստուծոյ անունովը կու գաս , մտիր ներս : Պատասխան տուաւ մարդը ու ըսաւ՝ Չմէն . ու ներս մտաւ և բարևեց անիկայ՝ ըսելով . Խաղաղութիւն աս տանս : Անիկայ կատարելէն ետև ըսաւ . Քրիստինէ , գիտե՞ս թէ ինչու համար եկայ ես : Ան առնոը Քրիստինէ ամէնալուն կարմրեցաւ ու կը դողար . իր սիրան ալ սկսեց ջերմեռանդ փափաքներով ցանկալ՝ որ դիմնայ թէ ճշրիկէ եկեր է ան , ու ի՞նչ պատգամ բերեր է իրեն : Ու հիւրն ըսաւ իրեն . Իմ անունս Գաղմնիլ է * , ու կը բնակիմ անոնց հետ՝ որ վերերն են : Իմ եղած տեղս կը խօսուի թէ դուն հոն երթալու բաղձանք մը ունիս եղեր . նաև կը խօսուի թէ դուն կը ձանձնաս հիմն ան չարիքը որն որ յառաջմնէ քու երկանդ հացուցիր , անոր բոնած ճամբաներուն դէմ քու սիրտդ կարծրացընելով , ու աս տղաքը իրենց տգիտութեանը մէջ պահելով : Քրիստինէ , Չմէնողորմը խրկեց դիս որ քեզի գուշակեմ՝ թէ ինք ներող Աստուած է , ու մեղայ թողութիւն ընորհելը իր բերկրութիւնն է † : Ա՛ուզէ աս

* Գաղմնիլ կ'երևայ թէ կը նշանակէ Աստուծոյ Առաքելոն , որ լուսեղէն կը վարժէ հաւատացեալը :

† Ամենարիւ Առաքելոն երբոր մեղաւորի մը իր

որ դիմնաս թէ իր առջևը երթալու ու իր սեղանը նստելու կը հրաւիրէ քեզ , ու պիտի կերակրէ քեզ իր տանը պարարտութիւնովը՝ ու քու հօրդ Յակոբին ժառանգութիւնովը : Ան է Քրիստիանոս՝ ան որ քու երկիդ էր , իր բազմաթիւ ընկերներուն հետ , որ կը նայի միշտ ան երեսին՝ որ կենդանութիւն կ'ընծայէ նայողներուն . ու ասոնց ամէնը ուրախ պիտի ըլլան՝ երբոր լսեն քու Հօրդ սէմին վրայ կոխելու քու ոտքերուդ ձայնը :

Քրիստինէ ասոր վրայ մեծապէս կը պատկառէր , ու իր ղլուխը դէպ 'ի գետինը կը խոնարհեցնէր : Նայց իր հիւրը իր խօսքն առաջ տարաւ՝ ըսելով . Քրիստինէ , քեզի դիր մըն ալ կայ , որ քու երկանդ Ծագաւորէն բերեր եմ : Լսեցի ինք առաւ անիկայ՝ ու բացաւ . բայց անիկայ անուշահոտ խղի պէս հոտ մը կը բուրէր : Նէե . ա . 3 : Նաև ոսկեղէն գրերով գրուած էր ան : Գրին մէջ պարունակուած խօսքը աս էր , թէ Ծագաւորը կ'ուզէ որ իր երկանը ըրածին պէս ընէ . ինչու որ անոր քաղաքն երթալու՝ ու յաւիտեան ուրախութեամբ անոր առջևը բնակելու ճամբան ան է : Քրիստինէ բոլորովին նուաճեցաւ ասով , ու բարձր ձայնով կանչեց իր հիւրին . Տէր իմ , կը կամենամ քու հետդ տանիլ զիս ու իմ զաւակներս , որ մենք ևս երթանք ու Ծագաւորին երկրպագութիւն ընենք :

Պատասխան տուաւ Հիւրը . Քրիստինէ , լեղին առնուշէն առաջ է . նեղութիւններով պէտք է որ մեռնես Երկնային Քաղաքը , ինչպէս որ քենէ առաջ գացողը մը տաւ : Ա՛սան որով խրատ կու տամ քեզի որ քու երկանդ

վէճակը ճանչցընէ , կը կենդանացընէ ու կը միխիթարէ ևս անոր սիրտը՝ ան բերկրապատար աւետիսովը , թէ Աստուծոյ Գառին արիւնովը ձրի ու կատարեալ թողութիւն ընորհուած է իր մեղացը :

Քրիստիանոսին պէս ընես : Գնա՛ ան տեղի Նեղ Դուռը դաշտին անդիի կողմը . քանզի անիկայ ան ճամբուն գըլուխն է՝ ուրկէ պիտի վէր ելլես դուն . ու քեզի բարկացողութիւն կը ժաղթեմ : Նաև կը խրատեմ քեզ որ աս գիրը ծոցդ դնես , որ անոր մէջինը դուն քեզի ու զանկընդունող կարգաս , մինչև որ բերնանց սորվիք անիկայ . քանզի անիկայ ան երկնքուն մէկն է , որ դուն պէտք է երգես , քանի որ աս քու պանդխտութեանդ մէջն ես . Սաղմ . ճԺ֊ . 54 . նաև միւս դուռը հասնելուդ ասիկայ պէտք է որ ներս տաս * :

Ֆխին երազիս մէջ տեսայ որ ծերունին աս պատմութիւնն ինծի ընելուն՝ իր սիրտը շատ շարժած կ'երևէր : Ու դարձեալ իր խօսքը յառաջ տանելով՝ ըսաւ , Ա֛յսպէս Քրիստիանի իր տղաքը կանչեց , ու ան կերպով սկսեց խօսիլ անոնց . Իմ տղաքս , ես աս օրերս մեծ մտատանջութեան մէջ ինկայ ձեր հօրը մահուանը վրայօք՝ ինչպէս որ դուք ալ կ'իմանաք , թէպէտև անոր երջանիկ ըլլալուն վրայով բնաւ տարակոյս չունիմ . ինչու որ ես հիմա կը հաւատամ թէ ան աղէկ վիճակի մէջ է : Սակի՛ զատ մեծապէս խռոված եմ՝ մտածելով իմ վիճակս ու ձերինը , որ աշխարհապէս կը հաւատամ թէ՛ իրեն թշուառ

* Քրիստոս Տէրն մեր կ'ըսէ . ''Երբոր միխիթարիչ Հոգին գայ՝ անիկայ ինծի համար պիտի վկայէ'' . Յովհ . ժե֊ . 26 . և թէ՛ ''Երբոր ինքը ճշմարտութեան Հոգին գայ , ամէն ճշմարտութեան պիտի առաջնորդէ ձեզի , ու գալիքները ձեզի պիտի պատմէ'' : Յովհ . ժԶ֊ . 13 : Իր մեղքերուն վրայ համոզուած մեղաւորը ասոր իրը փոքոյով ճշմարիտ ըլլալ կը գտնէ : Հոգին ինչպէս որ Քրիստոսի համար կը վկայէ , այնպէս ալ մեղաւորին Հոգին Քրիստոսի կ'առաջնորդէ , որ անիկայ ըլլայ անոր մի միայն յոյսը՝ արդարութիւնն ու զօրութիւնը : Այսպէս Հոգին կը փառաւորէ զՔրիստոս :

վիճակ մըն է ան : Նաև ձեր հօրը նեղութեանը մէջ անոր հետ իմ ըրած կենցաղավարութիւնս խղճմտանքիս ծանր բեռ մըն է . ինչու որ ես իմ սիրտս ալ խստացուցի անոր դէմ ու ձերն ալ , ու մերժեցի իր հետը ճամբորդութեան երթալ :

Ես բաներուն մտածմունքը վաղվաղակի պիտի մոռցընէր ինձ հիմա՝ թէ որ երկի գիշերուան տեսած երազը ու աս հիւրին աս առտուան ինծի տուած քաջալերութիւնը չըլլային : Նկէ֊ք զնուկընես , ժողովուրդը ու երթանք ան դուռը՝ որ Երկնային Քաղաքը կը տանի , որպէս զի կարենանք տեսնել ձեր հայրը , ու խաղաղութեամբ իր հետն ու իր ընկերներուն հետ բնակինք ան երկրին օրհնութեանն համեմատ :

Ըն առաջը իր զաւակներուն աչքերէն արցունքներն սկսեցին վազել իրենց ուրախութենէն՝ որ իրենց մօրը սիրտը հակամիտած էր աս բանս ընելու : Ուստի իրենց հիւրը հրաժարական ողջոյնը տալով գնաց , ու իրենք սկսեցին ճամբայ ելլելու պատրաստուիլ :

Բայց անոնք երթալու համար այսպէս զբաղած ըլլալնուն՝ Քրիստինէին դրացիներէն երկու կնիկ եկան իր տունը՝ ու դուռը զարկին : Քրիստինէ առաջին ըսածին պէս՝ ըսաւ անոնց . Թէ որ Ա֛ստուծոյ անունովը կու գաք , մտէ֊ք ներս : Կնիկները աս խօսքին վրայ ապշած մնացին . ինչու որ աս կերպ խօսք լսած չէին , ու Քրիստինէին բերնէն ելլել չէին գիտեր * : Ի՛նչ և իցէ ներս մտան , բայց

* Ա՛վ ընթերցող՝ աս տեղս կանչ առ ու քնէ֊ . Թէ որ քու առջի բարեկամներդ ու մարմնոյ կողմանէ ծանօթներդ քու խօսքիդ ու կենցաղավարութեանդ մէջ բնաւ տարբերութիւն մը չգտան , Թէ որ անոնք տակաւին քեզի կը հաւնին ու քու բռնած ճամբադ կը գովին , ուրեմն ի՞նչ պատճառ ունիս դուն զքեզ ճանապարհորդ կարծելու : Թէ որ սիրտը սակաւ ինչ ծանօթանայ Տէրոջը՝ լեզուն

ահա գտան որ անիկայ իր տունէն երթալու կը պատրաստուէր :

Յետոյ սկսեցին խօսիլ ու ըսել • Դրացի , կ'աղաչենք ի՞նչ միտք ունիս որ կը ժողվուիս :

Քրիստինէ պատասխան տուաւ ու ըսաւ անոնց մեծին՝ որուն անունն էր Երիկտոս Տիկին • Ա՛մբոդութեան երթալու կը պատրաստուիմ :

Ես Երիկտոսը անոր աղջիկն էր՝ որ Ժուարուեթեան լեռանը վրայ Քրիստիանոսին դէմն ելաւ , ու առիւծներէն վախուն անիկայ յորդորեց ետ դառնալու :

Երիկտոս • Ըղէ , ի՞նչ ճամբորդութեան :

Քրիստինէ • Իմ բարի երկանս հասնէն երթալու : Ու ան խօսքն ըսելով սկսեց լալ :

Երիկտոս • Ա՛ը յուսամ թէ չէ՛ բարի դրացի • կ'աղաչեմ՝ քու խղճալի զաւկիներուդ սիրուն ինքնինդ այսպէս անմտաբար մի՛ կորսընցըներ :

Քրիստինէ • Ի՞նչ կ'ըսես , զաւկիներս ալ հետս պիտի երթան • մէկը չուզեր ետ մնալ :

Երիկտոս • Չարմանքը պաշարած է զիս թէ ի՞նչ բան կամ ձվ առաջնորդեց քեզի ասս միտքն ընելու :

Քրիստինէ • Ո՛հ , դէ՛ըացիս , թէ որ իմ զգացածիս չափ դուն ալ զգայիր , չեմ տարակուսիր որ դուն ալ իմ հետս պիտի երթայիր :

Երիկտոս • Ո՛հ՛հ , ի՞նչ նոր դիտուեթիւն ստացար դուն , որ այսպէս քու միտդ քու բարեկամներէդ կը զարձընէ , ու քեզի կը թելադրէ երթալ՝ մնդղ չգիտեր թէ ուր :

Պատասխան տուաւ Քրիստինէ • Իմ երկանս ինծմէ զատուելէն՝ բայց մանաւանդ անոր գնալը անդնելէն հետէ

պիտի յայտնէ անիկայ , ու մարմնապաշտ և ամբարիշտ անձինք պիտի ծաղր ընեն ու անարգեն քեզ անոր համար : Ընիկայ միշտ ճշմարիտ է :

մեծապէս վշտացած եմ ես : Բայց ամենէն աւելի նեղուեթիւն տուողը՝ իր նեղուեթեանը աւտն իր հետը իմ խիստ վարմունքս է : Ընկէ՛ր զատ ինչպէս որ էր ան աւտնը՝ ես ալ հիմա այնպէս եմ • բան մը իմ սիրտս չհանդարտեցընէր՝ բայց միայն ճամբորդութեան ելլելը : Երկէ գիշերը երազս մէջ տեսայ զինքը : Երանի՛ թէ իմ հոգիս իր հետն ըլլար : Ինչ ան երկրին թագաւորին առջեւն կը կենայ , անոր հետը կը նստի ու կ'ուտէ՝ անոր սեղանը • անմահներուն հետ ընկերը եղած է • ու տուն մը տրուած է իրեն բնակելու՝ որուն քով երկրիս վրայի ամենալաւ պալատը միայն աղքանոց մը կը թուի ինծի : Բ Կորնթ • ե • 1–4 : Պալատին Տէրը մարդ ալ խրկեց ինծի՝ ու խօսք կու տայ զիս ընդունելու թէ որ իրեն երթամ : Իր խըրճաց պատգամաւորը հիմա հոս էր , ու նամակ մը բերաւ ինծի՝ որ երթալու կը հրաւիրէ զիս : Ես ըսելով քաշեց հանեց նամակը , ու կարդաց և ըսաւ անոնց • Հիմա ի՞նչ ըսելիք ունիք ասոր :

Երիկտոս • Ա՛ն • ի՞նչ յիմարութիւն է որ քու երկանդ ու քու վրադ եկաւ , որ դուք զձեզ այսպիսի դժուարութիւններու մէջ ձգէք : Ըղէկ գիտեմ որ լսած ես՝ թէ ի՞նչ պատահեցաւ քու երկանդ իր ճամբուն վրայ իր առաջին քայլափոխին , ինչպէս որ մեր դրացի Պարոն Պինտղլուխը կընայ տակաւին վկայել , որովհետև ինք անոր հետ գնաց • ու անկէ՛ զատ Պարոն Խօսքիպատուկոն ալ , մինչև որ խելացի մարդոց պէս վախցան՝ ալ աւելի չառաջ երթալու : Լսեցինք ես կրկին և կրկին ինչպէս առիւծներուն Ընդղեմնին՝ Պահուան Հ՛ուրին և շատ ուրիշ բաներու պատահեցաւ : Ձէ ալ պէտք է քու մտքեդ ելլել ան վտանգը՝ որուն պատահեցաւ Ընայնութեան Տճնավաճառին մէջ : Չհանգիր ինք էրիկ մարդ ըլլալով այսչափ դժուարութիւն որ կրեց , ի՞նչ կրնաս ընել դուն՝ որ խղճ կնիկ մըն ես : Պոռաճ ես որ աս չորս անուշիկ զաւ-

նուիրեցէք քու զաւակներդ են , քու մարմինդ ու քու ոս-
կորներդ : Ուստի Թէ և քեզ կորնչցընելու չափ պիտի
յանդգնիս ալ , բայց գոնէ քու զաւակներուդ սիրուն նկար
քու տեղդ կեցիր :

Բայց Ներիսահնէ ըսաւ անոր . Մի՛ փորձեր զիս՝ ով իմ
դրացիս , ես հիմա ձեռքս մեծ պատհուհետիւն մը ունիմ
անով շահելու . ու չափազանց յիմար պիտի ըլլամ՝ Թէ որ
աս պատեհուհետիւնս՝ի գործ դնելու սիրտ չընեմ : Նէ ան
ձեր ըսած նեղութիւններուն վրայով՝ որոնց կ՝երեւայ Թէ
պիտի պատահիմ ճամբուն մէջ , անոնք այնչափ հեռու են
ինծի սրտաբեկութիւն մը ըլլալէն՝ որ կը ցուցընեն Թէ իմ
բռնած ճամբաս շիտակ է : Նեղն անուշէն առաջ պէտք
է գալ , ու ատիկայ անուշը առաւել ևս պիտի անուշցը-
նէ : Վասն որոյ դուք որ Աստուծոյ անունովը չեկաք իմ
տունս՝ ինչպէս որ ըսի , կ՝աղաչեմ որ երթաք՝ ու ալ ան-
հանգիստ չընէք զիս * :

Ան ատենը Ներկոտը կշտամբելով զանիկայ՝ ըսաւ իր
ընկերին . Նկատ Գթութիւն դրացիս , զինքն իր կամքին
ձգենք , որովհետև ինք մեր խրատն ու մեր ընկերութիւնը
կ՝անարգէ : Բայց Գթութիւնը կանկ առաւ , ու չէր
կրնար միաբանել իր դրացւոյն ըսածին . և ասիկայ երկու
պատճառաւ : Նախ որ իր սիրտը կը մղմղէր Ներիստի-
նէնին վրայ . ուստի իր մտքէն կ՝ըսէր՝ Թէ որ իմ դրացիս
՝ի հարկէ երթայ պիտի , քիչ մը ճամբայ իր հետն եր-

* Շ՝իտանն ասոր է : Նէ՛կ է Տէրոջը անունովը համար-
ձակիլ ու նուաճել զանոնք , որոնք կ՝ուզեն դարձընել
մեզ Աստուածանօթութեան ճամբայէն : Մ՝վ ճանա-
պարհորդներ՝ զգուշացէք մարմնապաշտին հետ խօսակցե-
լէն : Հանապազ մտքերնիդ պահեցէք որ դուք այնպիսի
բնութիւն մը ունիք՝ որ անոնց դալկահազին ու պղպջատէն
թաւիաձ կայծերը դիւրաւ կը բռնէ , ու վրանուդ արեւը
միշտ պատրաստ է բռնկելու :

թամ ու օգնութիւն ընեմ իրեն : Ներկորդ՝ որ իր սիր-
տը կը մղմղէր բուն իր հոգւոյն վրայ . ինչու որ Ներիս-
տինէնին ըսածները քիչ մը իր միտքը հանդիպցին : Ուստի
իր մտքին մէջ կ՝ըսէր դարձեալ Ես Ներիստինէնին հետ նորէն
պիտի խօսիմ ես . ու Թէ որ իր ըսածին մէջ ճշմարտու-
թիւն ու կեանք դտնեմ , բոլոր սրտովս ես ինքնս ալ իր
հետը պիտի երթամ՝ : Ուստի Գթութիւնն սկսաւ այս-
պէս պատասխան տալ իր Ներկոտ դրացւոյն :

Գթու-Ըն-ն . Դրացի , արդարև քու հետդ եկայ ես
Ներիստինէն տեսնելու ասատու , բայց որովհետև ինք իր
վերջին հրաժարական ողջոյնը կոտ տայ իր երկրին՝ ինչպէս
որ կը տեսնես , կը խորհիմ որ աս դեղեցիկ առաւօտուս
քիչ մը իր հետն երթամ՝ , ու իր ճամբուն վրայ իրեն օգ-
նութիւն ընեմ : Սակայն իր երկրորդ պատճառը չզրուա-
ցեց անոր , հապա իրեն պահեց :

Ներկոտ . Կը տեսնեմ որ դուն ալ միտք ունիս յիմար
ըլլալու . բայց ատեն չանցուցած զգուշութիւն ըրէ , ու
խելացի եղիր . երբոր վտանգէն դուրս ենք՝ դուրս ենք ան-
կէ , բայց անգամ մը որ մէջը մտեենք՝ ալ մէջն ենք :

Ուստի Ներկոտ Տիկինն իր տունը դարձաւ , ու Ներիս-
տինէ իր ճամբորդութիւնն ընելու ելաւ * : Բայց Ներկո-
տը իր տունը հասնելուն՝ մարդ կը խրկէ որ իր դրացինե-

* Ես տեղս կը տեսնեմ որ Ներիստոսի Տհատն մերթ
խօսքը կը ճշմարտի , Թէ "Անկը պիտի առնուի , ու մե-
կալը ձգուի" : Ա՝ատ . իգ . 41 : Գթութիւնը կանե-
չուեցաւ , ու Ներկոտը ձգուեցաւ : Կը Թուի Թէ գի-
պուածով ու պատահմամբ է որ մեկը ճշմարտութեան կը
ծանօթանայ , բայց այնպէս չէ : Աստուածային ընտրու-
թիւնն է որ ամէն բան կը կարգադրէ , ու իր ձրի ընդրկն
է որ ամէն բան կը կառավարէ , "Ամէն բան Աստուծմէ է .
որ մեզ իրեն հետ հաշտեցուց Յիսուս Ներիստոսի ձեռքո-
վը" : Բ՝ Կորնթ . Ե . 18 :

բուն մէկ քանին կանչէն • այսինքն՝ Տիկին Ազնիկի աչքը , Տիկին Անմիսը , Տիկին Թէոթէաւսիան ու Տիկին Ալինէ գիտցողը : Ու երբոր անոնք իր տունն եկան՝ բերանը կը բանայ պատմել անոնց Քրիստոնէին ու անոր միաբը դրած ճամբորդութեանը վրայով • ու այսպէս կը սկսի ընել իր պատմութիւնը :

Նէրլէտ • Դրացիներ , աս առտու շատ ընելիք չունեմ նալուս համար՝ Քրիստոնէն տեսնելու զացի • ու երբոր դրանն առջևը հասայ՝ զարկի դուռը , ինչպէս որ գիտէք թէ սովորութիւն է : Ու ինք ներսէն ձայն տուաւ՝ Թէ որ Աստուծոյ անունովը կու գաք , մտէք ներս : Ուստի ներս մտայ՝ բան մը չհասկանալով • բայց երբոր ներս գացի , տեսայ որ կը պատրաստուէր քաղաքէն ելլելու , ինքն ալ իր զաւկըներն ալ : Վասն որոյ հարցուցի իրեն Թէ ի՞նչ մտքով աս բանս կ'ընէ • ու ինք կարճ խօսքով ինծի զգուցից՝ Թէ ճամբորդութեան ելլել է իր միտքը , ինչպէս որ իր երկին ելլալ : Նրազ մըն ալ տեսեր է որ պատմեց ինծի , ու ըսաւ ևս Թէ իր երկանը եղած երկրին Թագաւորը հոն երթալու համար հրաւիրանաց նամակ մը խրկեր է իրեն :

Ին առնը խօսեցաւ Տիկին Ալինէ գիտցողն ու ըսաւ • Նէ ինչ , պիտի երթայ արդեօք :

Նէրլէտ • Այո՛ , ինչ որ ըլլայ պիտի երթայ • քանզի երբոր ես կը ջանայի համոզել զինքը որ եղած տեղը կենայ՝ յուցընելով իրեն իմ մեծ պատճառս՝ (որ է ճամբուն վրայ իրեն պատահելու բազմաթիւ նեղութիւնները ,) ինք բուն իսկ անիկայ մեծ առիթ կ'ընէր իրեն՝ իր ճամբուն մէջ գինքը յառաջ տանելու : Վասն որ ես խօսքը զգուցից ինծի • Լեղին անուշէն առաջ կու գայ • մանաւանդ որ անիկայ անուշը առաւել ևս կ'անուշցընէ :

Ազնիկ ասէ • Շա՛տ , ինչ ըսեմ աս կողմ ու յիմա կնկանը • իր երկանը քաշած նեղութիւնները խրատ չի՞ն ըլլար

իրեն • ևս իմ կողմանէս կը տեսնեմ որ Թէ ան կրկին հոս ըլլար , գոհ սրտով պիտի հանգիստ կենար , ու ոչինչ բանի համար ընաւ այնչափ վտանգներու դէմ պիտի չելլէր :

Պատասխան տուաւ նաև Տիկին Անմիան ըսելով • Ծոզ կրօսուին քաղաքէն այսպիսի խելացնոր յիմարները • ես իմ կողմանէս կ'ըսեմ որ աղէկ ազատեցանք իրմէն • Թէ որ աս մտքովը իր եղած տեղը կենար , ով պիտի հանգիստ մնար իր քովը • ինչու որ կամ տրտում պիտի մնար , կամ լուռ պիտի կենար , և կամ այնպիսի բաներու վրայ պիտի խօսէր որ խելացի մէկը չկրնար վերցընել : Ինչ համար՝ ես իմ կողմանէս ամենևին չեմ ցաւիր իր երթալուն վրայ • Թող տուր երթայ՝ ու իր տեղն աղէկը գայ • քանի որ աս պլանդակ յիմարները կը կենան , աշխարհս աղէկ ըլլալիք չունի * :

Ասանկ ևաև Թէոթէաւսիան սկսեց խօսիլ աս կերպովս • Նկէք աս կերպ խօսքերը մէկդի ձգեցէք : Երբէք ևս Տիկին Ընպարկեշտին տունն էի , ուր որ աղէկ ուրախութիւն ունէինք : Վասզի ով կը կարծէք Թէ կար հոն • ևս կայի՝ Տիկին Արմնասէրը՝ և երկը չորս ուրիշներ , Պարոն Շամբուչին՝ Տիկին Ազատութիւնին՝ ու քանի մը ուրիշներուն հետ • հոն ունէինք երաժշտութիւն ու կաքաւ , ու հեշտութիւններ լեցընելու համար բոլոր ուրիշ հարկաւոր բաները : Ու համարձակ կ'ըսեմ որ Տիկին Ընպար-

* Նայէ այսպիսի մարմնապաշտ թշուառները ի՞նչպէս կը խաղան իրենց դատապարտութեանը հետ , Աստուծոյ պատուական ճշմարտութիւնները անարգելով , ու անոր սիրելի՝ ընտրած ու կանչած ժողովուրդը կշտամբելով : Նայց ինչպէս որ յառաջմանէ մարմինին ծնածը կը հալածէր ան որ Հոգիէն ծնած էր , այնպէս է հիմա ալ՝ ու այնպէս պիտի ըլլայ մշտնջենաւորապէս , քանի որ կնոջը սերունդն ու օձին սերունդը երկրիս վրայ են :

կեշտը սբանչելի՝ բարեմտութեամբ՝ ազնուական կին մըն է , ու Պարոն Շ.ամբուէզը նոյնպես գեղեցիկ անձ մըն է * :

Գիտէք որ Վրիստինէ մինչև հիմա ճամբայ ելլելը էր , ու Վթռւթիւնն իր հետը գացեր էր . ու երբոր կ'երթային իր զաւկընեռն ալ հոն հետերնին ըլլալով Վրիստինէն սկսեց խօսիլ ու ըսել . Վը'թռւթիւն , ընորհակալ եմ քենէ , ու չէի յուսար որ դուն իմ հետս դայնէն դուբս ոտք կոխես իմ ճամբուս մէջ քիչ մը ինծի ընկերանալու :

Պատասխան տուաւ նորահաս Վթռւթիւնը՝ քանզի տաւկաւին մնատաղ օրիորդ մըն էր , և ըսաւ . Թէ որ կարծէի որ իմ քոյ հետդ երթալը օգտակար պիտի ըլլար , ալ բնաւ պիտի քաղաքին մօտ չերթայի :

Վը'թռւթիւն , ըսաւ Վրիստինէ , եկող ինծի հետ ընկը եղէր . աղէկ գիտեմ թէ մեր ճամբորդութեան վախճանն ինչ պիտի ըլլայ . իմ էրիկս այնպէս սեղ մըն է ուրկէ բնաւ պիտի չելլեր թէ և բոլոր Սպանիական հանքերուն մէջն ոսկիները տային : Ու դուն ալ պիտի չմերժուիս , թէ և միայն իմ հրաւիրելովս կ'երթաս հոն : Ծադաւորը՝ որ ինծի ու իմ զաւկընեռուս համար մարդ խրկեց , այնպիսի մէկն է որուն բնկերութիւնը գթռւթիւն ընելն է : Այսկէ ի գատ թէ որ կ'ուզես , վարձքով կը բռնեմ քեզ , ու իմ հետս կ'երթաս իբրև իմ սպասաւորս : Նէ սակայն մէջերնիս ամէն բան հաստարակաց կ'ընենք . միայն թէ կ'ուզեմ որ հետս գաս * .

Գնո՜ւթ՜ա . Նայց ի՞նպէս գիտնամ որ ես ալ պիտի ընդունուիմ : Թէ որ աս յոյսը այնպիսի մէկէ մը ունենայի որ աղէկ գիտնար , ամենևին պիտի չերկմտէի՝ հապա պիտի երթայի , օգնութիւն գտնելով Ընկէ որ կընայ օգնել , ևրչափ ալ ձանձրալի ըլլար ճամբան † :

Վրէնոփնէ . Սիրելի Գթռւթիւն , քեզի ըսեմ ես թէ ինչ պիտի ընես : Մինչև Նեղ Դուռը իմ հետս եկէր , ու հոն քու վըսդովդ հարցուփորձ ընեմ ես . ու թէ որ հոն

* Այսպէս է անկեղծ ճամբորդներուն ճշմարիտ ոդին , որ իրենց պատուական պատասը չեն ուզեր մինակ ուտել : Այը փափաքին որ ուրիշներն ալ ճանչնան ամենապատասխանական Փրկիչը , ու իրենց հետ անոնք ալ անոր աշակերտ ըլլան :

† Թէպետ և Վրիստինէ յայտնապես տեսաւ ու խնդաւ որ ինք Ըստուծմէ կանչուած է , բայց Գթռւթիւնը չտեսաւ . անոր համար տարակուսութեան մէջ էր ինք : Այսպէս կ'ըլլայ նաև շատերուն իրենց ճամբորդութեանը առջի սկզբնաւորութիւնը :

քաջալերութիւն մը չգտնես , ան ատոնը իմ միտքս ալ կը հաճի որ քու տեղդ դառնաս : Եւս կը վշտանիմ քեզի քու վարձքդ՝ քու մարդասիրութեանդ փոխարէն , որ ջոյց տուիր ինծի ու իմ զաւկիներուս՝ մեր ճամբուն մէջ մեզի ընկերութիւն ընելով :

ԳՐՈՒԲԱՆ . Ուրեմն կ'երթամ հոն՝ ու ինչ որ հետևի անկից պիտի ընդունիմ . ու Տէրը ընդհակ որ այնպիսի վիճակ էյայ ինծի հոն՝ ինչպես որ Նրկինից Թագաւորը կը կամի * :

Հիմա Քրիստինէ ուրախացաւ իր սրտին մէջ՝ ոչ միայն ընկերը մը ունենալուն համար , հապա որ աս խղճալի օրիորդը համոզեց ալ որ իր անձին փրկութեանը վրայ սէր ձգէ : Այսպէս ի միասին յառաջ կ'երթային անոնք , ու Գթութիւնը կու լար : Քրիստինէ ըսաւ անոր . Ինչքա՜ հաճար այսպէս կու լաս՝ քոյր իմ :

ԳՐՈՒԲԱՆ . Ախտս . ին պիտի ըստ պատշաճի մնացէ՝ տակաւին մեր յանցաւոր քաղաքին մէջ մնացած իմ ողբոմելի ազգականներուս վիճակը՝ ու պիտի չլայ : Ու իմ նեղութիւնս աւելի ծանրացնողը ան է՝ որ ոչ խրատիչ մը ունին , և ոչ մէկը՝ որ գալիքը իրենց ղուշէ † :

---

* Ես Աստուծմէ վարժուած սրտի մը պատուական յայտնութիւնը : Նկատէ՛ որ հոս Գթութիւնը ոչ իր անձին և ոչ իր ընելու բանին վրայ յոյսը կը դնէ . հապա ամէնը ասոր կը վերածէ՝ ամէնը ասոր վրայ կը ձգէ , այսինքն՝ Նրկինից Թագաւորին սրտին սիրոյն վրայ : Ընդհակառակն , աս վիճակովը դոհ կրնամ ըլլալ : Կրնամ բոլորը Քրիստոսի սիրոյն վրայ ձգել , ու անոր սիրոյն վրայ հաստատուիլ . թէ որ կրնամ ուրեմն վառաւորէ անոր սիրելի անունը , որ ճանապարհորդի սիրտ մը տուաւ քեզի :

† Նրբօր մեր հոգիներուն արժողութիւնն ու Քրիստոսի փրկութեանը պատուականութիւնը գիտնանք , ու մեր անձերուն վրայ և մեր մեզքերուն համար կու լանք և կ'ողբանք ,

Քրիստինէ . Ամբոդները բոլորովին դուէթ ու դորով կը կտրին . ու դուն քու բարկամներուդ համար կու լաս , ինչպէս որ իմ բարի Քրիստիանոս իս ձգելուն՝ ինծի համար լացաւ՝ որ ես իրեն մտիկ ընել չէի ուզեր . բայց անոր ու մեր Տէրը անոր արցունքները իր տիկին մէջ ժողվից , ու հիմա դուն ու ես՝ և իմ աս անուշիկ զաւկիներս անոնց արդիւնքն ու պտուղը կը քաղենք : Գթութիւն չ կը յուսամ որ քու աս արցունքներդ պիտի չկորսուին . ինչու որ Աշխարհաստեղծն ըսաւ , "Ինծոնք որ արցունքով կը ցանեն , ցնծութիւնով պիտի հնձեն" : Ու դարձեալ՝ "Ան որ լալով կ'երթայ ցանելու սերմը տանելով , անշուշտ ցնծութեամբ կու պիտի դառնայ իր ցորնի խուրձերը բերելով" : Սաղմ . ՃիԻ . 5 , 6 :

Ան ատենը Գթութիւնն սկսաւ երգել .

Ամէնօրհնեալ Տէրն ինձ առաջնորդէ ,
Թէ որ իր օրհնեալ հաճութիւնն ուզէ .
Ու գլխս իր դուռը՝ իրեն գաւթիը՝
Երթն սրբութեան լեռը թող հանէ :

Ու ինչ որ էյայ իմին վիճակիս ,
Տէրը չթողու ինծի տկարիս
Մոլորիլ դաւնալ իր ձրի ընորհքէն ,
Ու իր սուրբ ճամբէն ուր որ դրաւ զիս :

Ու ինքը ժողվէ թող իմիններս ,
Որոնք ձգեցի իմին ետևը .
Ո՜վ Տէր , տուր անոնց որ քեզի դառնան
Ի բոլոր սրտէ , ու քուկդ ըլլան :

Երգ՝ իմ ծերունի բարեկամն իր խօսքը առաջ տանելով

բնական է մեզի լալ և ողբալ մարմնոյ կողմանէ մեր սիրելի ազգականներուն վրայ ալ՝ որ չկորսուին , ու անոնց փրկութեանը ևս փափաքիլ :

ըսաւ • Բայց երբոր Վիրխոմնէ Ս. Հաւատքեան փոսն * եւ կաւ հասաւ , սկսեց կանչ առնել հոն • ինչու որ կ'ըսէր՝ Ասիկա է ան տեղը ուր որ իմ սիրական էրիկս մաղ մնաց ցեխով պիտի խեղդուէր : Խմացաւ եւս որ Ճամբորդներուն համար աս տեղը աղէկցընելու Թագաւորին հրամանին վրայ տակաւին առջինէն աւելի դէշ էր ան : Ես ալ ան տունը հարցուցի անոր թէ արդեօք Ճշմարի՞տ է աս • ու բարի ծերունին ըսաւ • Այո՛ , լաւորովին Ճշմարիտ է • քանզի շատերը կան որ իրենք զիրենք կը ցուցընեն թէ Թագաւորին գործաւորներն են , ու կ'ըսեն թէ Թագաւորին արքունի Ճամբաները նորոգելու համար կ'աշխատին , բայց քարին տեղը տիղմ ու աղը կը բերեն , ու չինելուն տեղը կ'աւերեն † : Ուստի աս տեղը Վիրխոմնէ իր տղոցը հետ կանչ առաւ : Բայց Վէճուէթիւնն ըսաւ • Նկոր դիմադրաւ ըլլանք , միայն թէ զգուշութիւն ընենք : Ան տունը աղէկ նայեցան իրենց քայլափոխներուն , ու շատ դժուարութիւն քաշելով միւս կողմն անցան :

Ու սակայն Վիրխոմնէ քիչ մնաց անոր մէջ պիտի խնդար , և ան ալ չէ թէ մէկ կամ երկու անգամ : Հի- մա իսկոյն միւս կողմն անցածնուն պէս իրենց այնպէս նկաւ

* Տե՛ս մաս Ե • 26–28 :

† Ընսկայ սուտ վարդապետներուն Ճշմարիտ ատորագրութիւնն է : Վիրխատոս Տէրն մեր այսպիսիները կը կոչէ '' Այդր առաջնորդներ'' : Ա՜ապէ • իզ • 24 : Ու ի՞նչ բան կրնայ լաւագոյն կամ առաւել յայտնի ցուցընել ա- նոնց կուրութիւնը՝ քան որչափ արթընցած մեզաւորները Վիրխատոսի առաջնորդելուն տեղը Վիրխատոսէն զանոնք դարձընելնին : Վանգի երբոր կը քարոզէն ողբալի ու խղճմտանքէն դատապարտուած մեզաւորին՝ որ գիտէ թէ Ընտուծոյ օրէնքը կոտրած է , թէ Ընտուծոյ ընդունելի ըլլալու միջոցները բարեգործութիւնն է • ասիկայ մեր հե- ղինակին ատորագրածին պէս՝ փրկութեան Ճամբան նորո- գելնուն տեղը անիկայ աւրել չէ՞ :

թէ մէկ խօսք մը կը լսէին՝ որ կ'ըսէր իրենց • '' Երանի՛ անոր՝ որ կը հաւատայ թէ պիտի կատարուի ան բաները՝ որ Տէրոջմէ ըսուեցաւ իրեն'' : Ղ՚ա՜յ • ա • 45 :

Ըն առնէր կրկին յառաջ գալին • ու Պէթէլթիւնը կ'ըսէր Վիրխոմնէին • Ծոմ որ ես քեզի պէս յուսալու թ- բաւունք ունենայի թէ ան '' Նեղ Պուռը'' սիրալիր ընդու- նելութիւն պիտի գտնէի , կարծեմ թէ ոչ Ս. Հաւատքեան փոս մը գիս պիտի վախցընէր :

Պատասխան տուաւ միւսն ու ըսաւ • Պուն քու վերդ դիտես՝ ու ես իմ , ոչ իմ ընտիր բարեկամս , ամենևին ալ մեր Ճամբուն վերջը չհասած՝ բաւական յանցանք պիտի ունենանք : Վանգի մենք որ այսպիսի պատուական փառ- քեր ստանալու միտք ունինք՝ որոնց համար ուրիշները այն- չափ կը նախանձին մեզի , ուրիշ բանի չենք կրնար յու- սալ բայց թէ բազմապատիկ վախերու ու որդոգրութիւններու պիտի պատահինք , ու մեզ առողները կրցածնուն չափ տառապանք ու նեղութիւն պիտի յարուցանեն մեր վրայ :

Ու հիմա Պարոն Ուշիմութիւնը ձգեց գիս ինքնիրենս երազելու : Ուստի՝ կը թուէր ինծի թէ կը տեսնէի որ Վիրխոմնէն ու Պէթէլթիւնը և տղաքը մէկ- տեղ դէպ 'ի դուռը կ'երթային * • ու երբոր հոն հասան՝ սկսեցին համառօտ հարցուփորձ մը ընել մէջերնին , թէ ինչպէս զարնեն դուռը՝ ու ինչ ըսեն անիկայ բացողին : Ու վճռեցին որ մեծերնին Վիրխոմնէն ըլլալուն՝ ինք զարնէ դուռը՝ մնացեալը համար , ու ինք խօսի դուռը բացողին միւսներուն համար : Ընդհակառակն Վիրխոմնէ սկսեց զարնել ու իր խղճալի երկանը պէս կրկին և կրկին զարկաւ անի-

* Ըն որ Վիրխատոսի Տհատն մերոյ իր վերայիվը ըսած խօս- քը կը յիշէ թէ '' Ես եմ ուխտաբերութեան դուռը • թէ որ մէկը ինծմէ նեղուս մտնէ պիտի փրկուի'' , պիտի իմանայ ան քաղաքը և բարեհաճոյ վարդապետութիւնը որ '' Նեղ Պուռը'' կը նշանակէ :

կայ ։ Բայց նէրսէն մէկը ձայն տալուն տեղը՝ ամէնուն ալ կը թուէր թէ կը լսէին որ շուն մը կը հաջէր իրենց վրայ • շուն մը՝ ու խիստ մեծ շուն մը • ասիկայ մեծապէս վախցուց կնիկներն ու աղաքը * ։ Նոր վայ առն մը չհամարձակեցան՝ ալ դուռը զարնելու , վախնալով՝ որ ջըլայ թէ շունը վրանին ցատկէ ։ Վ֊ասն որով հիմա մեծապէս խռովեցան իրենց մտքերուն մէջ , ու ի՞նչ ընելնին չէին գիտեր • ո՛չ դուռը զարնելու կը համարձակէին՝ շունէն վախէն , ու ո՛չ ետ դառնալու կը համարձակէին Պրոնապանին վախէն՝ որ ջըլայ թէ իրենց ետ երթալը առնէ ու իրենց բարկանայ • վերջապէս մնացեցին որ կրկին զարնեն անկից , ու առջինէն աւելի ուժով զարկին ։ Ան առնը Դոնապանն ըսաւ , Ո՞վ է ան ։ Նայեցէս շունը հաջելէն դադրեցաւ , ու Դոնապանը դուռը բացաւ ա֊նոնց ։

Ան առնը Պրիստինէ խոնարհ յարգութիւն մը մատուցանելով ըսաւ • Տէ՛ր իմ , մի՛ բարկանար քու աղախինը ներուդ՝ որ քու արքայական դուռդ զարկինք ։ Նոր վայ Դոնապանն ըսաւ • Ո՞ւրկէ կու գաք դուք • և ի՞նչ կ'ուզէք ունենալ ։

Պատասխան տուաւ Պրիստինէ , Մենք Պրիստանոսին եկած տեղէն եկանք , և նոյն իսկ անոր դիտաւորութիւնովը • այսինքն՝ որ երթ ձեզի հաճոյ կը թուի , մարդասիրաբար թոյլ տաք մեզի մնալ աս դռնէն ան ճամբան՝ որ Նէրվոյին Պաղաքը կը տանի ։ Եւ աս ալ ըսեմ՝՝ Տէ՛ր իմ , որ ես Պրիստինէն եմ՝՝ որ առնէնօք Պրիստիանոսին կինն էի , որ ան հիմա վեր հասած է ։

* Դուռը զարնելը կը նշանակէ Ըստուծոյ շնորհաց ա֊թոռին առջեւը աղօթել ։ Իսկ շունը՝ որ աս պատճառաւ ողջմտելի ճամբորդներուն դէմ կը հաչէր , կը նշանակէ ա֊ղօթող հոգիներուն դէմ թշնամոյն ըրած հակառակութիւնները ։

Դոնապանը աս խօսքին վրայ զարմանք մը ցուցընելով ըսաւ • Ո՛հ , սքանչելի՛ք , ան՝ որ քիչ մը առաջ ձամբորդութեան կեանքը կ'արհամարհէր , հիմա ի՞նչ ճամբորդ է եղեր ։ Ան առնը Պրիստինէ իր դլուխը խոնարհեցուց՝ և ըսաւ • Այո՛ • ու այնպէս եղան աս իմ անուշիկ գառնուկներս ալ ։

Վ֊ասն որով Դոնապանը անոր ձեռքէն բռնեց՝ ու ներս առաւ , ու ըսաւ ևս • ՝՝ Թո՛ղ տուէք աղջկը ինծի գալ՝՝ • ու ասիկայ ըսելով դուռը գոցեց ։ Անկէ ետև փողհար մը կանչեց վերէն՝ դրանը վայէն , որ ուրախ ըլլալու հա֊մար ցնծութեան ու փողի ձայնով ողջունէ Պրիստինէին գալուստը ։ Ան ալ հնազանդելով սկսաւ փողը հնչեցընել , ու իր քաղցրանուագ եղանակովը օդը լեցուց ։

Գիտէք որ բոլոր աս միջոցիս աղբրմելի Կոմուէթիւնը դուրսը կայներ կը դողար ու կու լար , վախնալով որ ինք մերժուեցաւ ։ Նայց երբոր Պրիստինէ իրեն և իր աղջկը համար ընդունելութիւն գտաւ , սկսաւ Կոմուէթիւնին հա֊մար ալ միջնորդութիւն ընել ։

Պրիսկիլէ • Տէ՛ր իմ , ես ընկեր մըն ալ ունիմ դուրսը կայնած՝ որ ան նոյն պատճառաւը հոս եկաւ , որով որ ես եկայ ։ Ան շատ տրտում է իր մեղքովը՝ որ առանց կանչուելու կու գայ՝ ինչպէս ինք կը կարծէ , որ առնն որ ես իմ էրկանս Ծադաւորին կանչելու եկայ ։

Իսկ նոյն առնը Կոմուէթիւնին սիրտն եփիլ սկսաւ , ու ամէն մէկ վայրկեանը ժամ մը կը թուէր իրեն ։ Ուստի Պրիստինէին իրեն համար ըրած միջնորդութիւնը դեռ չլմնցած՝ ալ հարկ չեղաւ անոր , ինք անձամբ դուռը զարնելով • ու այնպէս սաստիկ զարկաւ՝ որ Պրիստինէն տեղէն ցանկեցաւ ։ Ան առնը Դոնապանն ըսաւ • Ո՞վ է ան • ու Պրիստինէ պատասխան տուաւ ու ըսաւ • Իմ բարեկամն է ։

Այսպէս դուռը բացաւ՝ ու դուրս նայեցաւ • բայց

Պէտրոսի տունը գնաց, ու տեսաւ որ իր սկեսուրը նոտաղեր էր, որովհետեւ կը վախնար թէ գուցէ պիտի ջարդուի իրմէ։

Ան առնելը Յովնաթանին անոր ձեռքէն բռնեց՝ ու ըսաւ. Աղջիկ՝ քեզի կ'ըսեմ, ելլէ։

Եւ Տէր, իմ սիրտս նուաղած է. հաղիւ թէ կենաց նշոյլը իմ վրաս մնացած է, ըսաւ Պետրոսի տունը։ Բայց անիկայ պատասխան տուաւ թէ Յառնեաց մէկը ըսաւ, "Նորէն հոգիս իմ վրաս մարեցաւ, Տէրը յիշեցի, ու իմ աղօթքս քեզի՝ քու սուրբ տաճարդ հասաւ"։ Յովն. բ. 7։ Մի վախնար, ոտքի վրայ ելլէր, ու ըսէ ինծի թէ ինչքա՜ն եկար հոս։

Պետրոս։ Ախո՜ն, բանի մը համար եկայ եմ՝ որուն քնաւ հրաւիրուած չէի իմ բարեկամիս Կրիստոսիկէն պէս։ Իր հրաւէրը ճշգաւորէն էր, ու ինծի միայն իրմէն։ Ինծի համար կը վախնամ թէ ըսածս լոկ յանդգնութիւն է։

Դատապան. Ո՞ն ուղեց որ իր հետը ասանկ տեղ գաս։

Պետրոս։ Այո՛. և ինչպէս որ կը տեսնես՝ Տէրը իմ ահա եկայ։ Ու թէ որ ուրիշներուն տրտունջն եառնէ՝ չը-նորհք մը ու մեղքերու թողութիւն մը կ'աւետէ՝ կ'աշխատի որ քու խղճալի աղախինդ բաժնորդ ըլլայ անոր։

Ան առնելը Դատապանը կրկին բռնեց անոր ձեռքէն ու քաղցրութեամբ մը ներս առաւ, և ըսաւ. Ես բոլոր ինծի հաւատացողներուն համար կ'աղօթեմ, ինչ միջոցով որ անոնք ինծի գան։ Ու հոն մնալ կայնողներուն ըսաւ. բան մը բերէք ու տուէք Պետրոսիկին հոտոտելու, որով իր նուաղելը դադրի։ Ան յոպէ անոնք ստամոքսի ծարար մը բերին. Ղուկ. ա. 13, ու առնէ մը եառ Պետրոսիկը կրկին զօրացաւ։

Ու հիմա Կրիստոսիկէն, իր տղաքն ու Պետրոսիկը ներս առնուեցան Յամբուն գլխուն Տէրոջմէն, ու մարդասիրա-

կան խօսքեր լսեցին իրմէն։ Ան առնելը ըսին եւս անոր, Աը ցաւինք մեր մեզացը համար, ու թողութիւն կը խնդրենք մեր Տէրոջմէն, ու կ'աղաչենք որ տեղեկացընէ մեզ թէ ինչ պէտք է ընենք։

Նա բանիւ և արդեամբ թողութիւն կը շնորհեմ՝ ըսաւ Տէրը. բանիւ՝ ներողութիւն տալու խոստմունքովը, արդեամբ՝ իմ սուտացած արուեստութիւնովս։ Առաջինը իմ բերնէս առէք համբոյրով մը, ու երկրորդը քանի որ յայտնուի։ Ղուկ. ա. 2։ Յովհ. ի. 20։

Հիմա տեսայ երազիս մէջ որ շատ անուշ խօսքեր խօսեցաւ անոնց, որով անոնք մեծապէս ուրախացան։ Նաև վեր գրանը վայ հանեց զանոնք, ու ցուցուց իրենց թէ ինչ կերպով փրկուէցան՝ և ըսաւ եւս՝ թէ Յամբան երթալնուն՝ իրենց միսիթարութեանը համար ան նոյն երևոյթը կրկին պիտի տեսանեն։

Այսպէս վարի յարկը՝ ամառուան սրահի մը մէջ ձգեց զանոնք, ուր որ իրենք իրենց խօսակցելու սկսեցին. ու այսպէս սկսեց Կրիստոսիկ։ Ա՛րքայ ուրախ եմ որ հոս ներս առնուեցանք մենք։

Պետրոս։ Երանութիւնք ունիս ուրախ ըլլալու. բայց ես ամենէն աւելի պատճառ ունիմ ուրախութենէս ցնծալու։

Կրիստոսիկ. Դրանը առջևը կայնած առենս որ կը զարնէի ու մէկը պատասխան չէր տար, կարծեցի անգամ մը թէ մեր բոլոր աշխատութիւնը ոչինչը գացած է. մանաւանդ երբոր ան գարշելի շունը այնպէս սաստիկ կը հաչէր մեր վրայ։

Պետրոս։ Ինչ իմ ամենէն գէշ վախս ան առենն էր՝ որ տեսայ թէ գուռ անոր շնորհացը ընդունելի եղաք, ու ես ետ ձգուեցայ։ Պատմեցի թէ հիմա կատարեցաւ ան գրուածքը, "Թէ որ երկու կնիկ մէկ աղօրիքի մէջ աղալու վրայ գտնուին, մէկը պիտի առնուի՝ ու մէկալը

ձգուի՛ր : Ա՛որ • իւ՛ • 41 : Քաղ մնաց որ պիտի կանչէի , թէ՝ Կորսուեցայ ես : Դուռը զարնելու ալ կը վախնայի • բայց երբոր մը նայեցայ դրանը վրայի դրուագքին , քաջալերութիւն առի : Մտածեցի ես որ կամ դուռը կրկին զարնելու՝ և կամ մեռնելու եմ • ուստի զարկի դուռը , բայց չեմ դիտեր թէ ինչպէս • ինչու որ իմ հոգիս աս առանը կենաց ու մահուան մէջտեղը կը տագնապէր :

ՔՐԻՍՓՈՒՆԿ • Ձի՞ս դիտեր ինչպէս զարնելդ : Կը հաւատայիր եմ զքեզ՝ որ քու զարնուածքներդ այնպէս ուժգին էին , որ անոնց ձայնը տեղէս յանկեցուց զիս • կարծեցի որ բոլոր իմ կենացս մէջ այնպիսի զարնուածք լսած չէի : Կարծեցի որ զօրաւոր բազուկ մը ներս պիտի մտնէս , ու թագաւորութիւնը ուժով պիտի յափշտակէս : Ա՛որ • ժ՛ա • 12 :

ԴՈՒՌ-ՊԱՆ • Ընթա՛ր , ծո՛ղ՝ թէ որ իմ տեղս ըլլար , այնպէս պիտի չընէր : Տեսար դուն թէ դուռն իմ վրաս դոցուեցաւ , և թէ խիստ անողորմ չուն մը կար ան տեղուանքը : Կարձեալ կ'ըսեմ , Ո՞վ՝ թէ որ ինձ նման այնպէս արտաբեւեակ ըլլար , բոլոր իր զօրութիւնովը պիտի չզարնէր : Բայց՝ կ'աղաչեմ , ի՞նչ ըսաւ իմ Տէրս իմ ըրած տմարդութեանս • արդեօք չդարկացա՞ւ ինձի :

ՔՐԻՍՓՈՒՆԿ • Երբոր ան քու զարնուածքիդ սաստիկ ձայնը լսեց , խիստ անմեղ ժպիտ մը ցուցուց • կարծեմ թէ քու ըրածդ լաւ հաճեցուց զինքը , ինչու որ ուշաճութեան նշան մը չցուցուց * : Բայց իմ սիրտս ապշութեան մէջ

* Երբոր մեղաւորը կորսուելու սաստիկ վախովը կ'աղօթէ , յատուկ ջերմեռանդութիւն մը կը ծնանի իր հոգւոյն մէջ • և որչափ որ ջերմեռանդ ըլլան մեր աղօթքները , այնչափ ընդունելի կ'ըլլան Տէրոջը , թէ և մարդոց շատ հակառակ երեւայ անոր եղանակը :

է թէ ինչքա՜ւ այսպէս շուն մը կը պահէ ան • թէ որ անիւկայ յառաջմանէ դիտնայի , պիտի չհամարձակէի հոս գալու : Բայց հիմա որ ներսն ենք՝ ներսն ենք , և ուրախ եմ բոլորովին սրտիւ :

ԴՈՒՌ-ՊԱՆ • Թէ որ կ'ուզես վար իջնելուն հարցընեմ ես իրեն՝ թէ ինչքա՜ւ համար այսպէս գէշ շուն մը կը պահէ իր բակը • կը յուսամ որ ինք անպատշաճ պիտի չսեպէ աս հարցումը :

Ա՛յ՝ հարցո՛ւր , ըսին տղաքը , ու համոզէ զինքը որ անիկայ սպաննէ • ինչու որ կը վախնանք թէ ասկէ երթալնուս պիտի խածնէ մեզ :

Վերջապէս Դռնապանը կրկին վար իջաւ անոնց քով , ու Փրկութիւնը երեսին վրայ գետինը խոնարհեցաւ առջեը՝ ու երկրպագութիւն ըրաւ և ըսաւ • Ընդունէ՝ Տէ՛ր իմ , իմ դիտութեան զօհս , որն որ հիմա կը մատուցանեմ քեզի իմ չքեղութիւններուս պատարագովը :

Իսկ ան ըսաւ անոր • Խաղաղութիւն քեզի • Ելի՛ր կանգնէ • բայց ան երեսին վրայ գետինը խոնարհած մնաց , ու ըսաւ • Երդար ես դուն՝ ո՛վ Տէր , ու քու աջեդ ազատանք պիտի ընեմ • բայց քու դատաստաններուդ վրայ պիտի խօսիմ : Երեմ • ժ՛ե • 1 : Ինչո՞ւ համար քու բակիդ մէջ այսպէս գէշ շուն մը կը պահես , որուն տեսքէն մեզի պէս կնիկներն ու տղաքը վախերնուն իսկոյն կը պատրաստուին փախչիլ քու դռնէդ :

Պատասխան տուաւ միւսն ու ըսաւ • Այո՛ շունը ուրիշ տէր ունի • ու նաև ուրիշ մարդու մը կալուածքին մէջ կապուած է • իմ ծամբորդներս միայն անոր հաչելը կը լսեն • և ան ամրոցին շունն է՝ որ հոն քիչ մը հեռուն կը տեսնէք , բայց մինչև աս տեղիս պատերուն քովը կրնայ դալ : Ու շատ անգամ բարի ծամբորդները վախցընելով՝ աղէկի կը յառաջացընէ զանոնք՝ իր մունչելու մեծ ձայնովը : Ելպաբէն իր տէրը ինծի կամ իմիններուս աղէկու-

թիւն մը ընելու կամքով լսահարը զանիկայ , հապա ան մտքովը որ ձամբորդները ինծի գալչին արդիւնք , ու վախցընէ զանոնք գալու և աս դուռը զարնելու՝ ներս ընդունուելու համար : Երբեմն կատղելով դուրս ելլէր ու իմ սիրելիներուս մէկ քանին փառատեր է ալ • բայց ես առ այժմ բոլորը համբերութեամբ կը տանիմ : Անոնց որ ես առնուին իմ ձամբորդներուս օգնութեան կը հասնիմ , այնպէս որ անոնք իր գորութեանը չեն մասնակից՝ որ իր գազանային բնութեանը թելադրածին ընէ անոնց : Հայց ահ իմ ծախու առածս , ես կը կարծեմ որ եթէ դուն յառաջմանէ դիտցած ալ ըլլայիր աս գործուելիք չունին հոս ըլլալը , տակաւին պիտի գայիր հոս : Մուրացկանները որ դռնէ դուռ կը պտըտին , աւելցք կ'ուզեն չան մը ոսկւոյնն՝ հաջելուն՝ ու խածնելուն ևս ենթակայ ըլլալ , քան թէ առնելը հաւանական երևցած ողորմութենէ մը ետ հրաժարիլ • և պէ՞տք է որ մէկ չուն մը՝ ուրիշ մարդու մը բակին չունը , և ան չունը , որուն հաշիւը իմ ձամբորդներուս օգտին կը դարձընեմ՝ արդիւնք մէկը ինծի գալչին : Նա անոնք կ'աղաւեմ առիւծներուն բերնէն , ու իմ սիրելիս՝ չանը ձեռքէն : Առակ • իբ • 20 , 21 :

Ան առնը Վերիսթինէ ըսաւ • Ես խոստովանիմ իմ տգիտութիւնս • իմ չիմացածս խօսելս ևս • կ'ընդունիմ որ ամէն բաներդ ազէկ կ'ընես դուն : Մարկ • է • 37 :

Հիմա Վերիսթինէ սկսեց իրենց ձամբորդութեանը վրայ խօսիլ , ու ձանապարհին վրայով հարցուփորձ ընել : Ուստի Պոնապարտը կերակրեց զանոնք՝ ու լուաց ոտքերնին , ու դրաւ զանոնք երթալու ճամբանուն մէջ , ինչպէս որ առաջ իր երկանը ըներ էր : Այսպէս տեսայ երազին մէջ որ անոնք իրենց ճամբուն մէջ յառաջ կ'երթային , ու եղանակը շատ զուարճալի էր իրենց :

Ան առնը Վերիսթինէ սկսեց երգել ու ըսել •

Ո՛նչ օրհնեալ օր էր ան օրը՝
Որ ես ելայ ճամբորդութեան ,
Ո՛նչ օրհնեալ մարդ էր ան մարդը՝
Որ ղիս փութով շարժեց առ այն :

Երբա շատ ուշ սկսած եմ
Վնասբերելու կեանքն անզգաւ ,
Հայց կրցածիս չափ կը վազեմ ,
Ուշ թող ըլլայ քան թէ ընաւ :

Ընտասուքնիս ուրախութեան
Վ ախերնիս հաւատքի գաթան ,
Այսպէս ահա մեր սիրտը
Կը յայտնէ մեր բարի վերջը :

Ըսէ՝ Վերիսթինէին ու իր ընկերներուն երթալու ճամբուն քովի պատին անդիի կողմը պարտէզ մը կար , ու ան պարտէզը հաջող չանը տիրոջն էր , որն որ առաջ յիշուեցաւ : Ու ան պարտէզին մէջ բուսած մրգաբեր ծառերուն մէկ քանիին ոստերը պատին վրայէն միւս կողմը կախուեր էին • ու անուշահամ ըլլալնուն՝ գանողները կը քաղէին , ու ի վնաս իրենց անձանցը զանոնք կ'ուտէին : Այսպէս Վերիսթինէին տղայք՝ տղոց սովորութեանը պէս՝ հաւնելով ծառերուն ու անոնց վրայ կախուած պտուղներուն , փերցուցին զանոնք ու սկսեցին ուտել : Իրենց մայրը ևս այսպէս բան ընելնուն համար զիրենք կը չեխէր , բայց և այնպէս տղայքը բաներնին կը նայէին * :

---

* Ո՞նչ է աս պարտէզը , եթէ ոչ աս աշխարհս : Ո՞նչ են ան պտուղները որ անոնք հոս գտան • եթէ ոչ մարմնոյ ցանկութիւնը , աչաց ցանկութիւնը , ու աս կեանքիս ամբարտաւանութիւնը : ա Յովհ • բ • 16 : Ասոնցմէ էին որ տղայքը կերան : Անպրեղին չեխեց զանոնք որ իրենցը չեղած բաներն առին , բայց չէր գիտեր թէ Սատանային պարտէզին մէջ կը բուսնէին անոնք : Ո՛վ ծնողքներ ,

Տղաքս՝ կ'ըսէր ինքը, մեղք կը գործէք, ինչու որ առ պտուղները մերը չէն • բայց ինքը չէր գիտեր թէ թշնա-մէյն են : Աը վկայեմ ձեզի որ եթէ գիտցած ըլլար, վախէն իսկոյն պիտի մեռնէր : Բայց առ անցաւ՝ ու անոնք իրենց ճամբան գացին : Գանք որ ճամբուն գլուխէն եր-կու նետաձիգի չափ յառաջ որ գացին, տեսան որ երկու անշնորհ անձինք վաղելով կ'իջնէին դէպ 'ի իրենց * : Ա-սոր վրայ Քրիստինէն ու Գէթուէթիւնը իրենք զիրենք իրենց քօղերովը ծածկեցին, ու այնպէս իրենց ճամբան յառա-ջացան • տղաքն ալ առջևնուն կ'երթային • և վերջապէս ամէնը իրարու հասան : Ըն առաջնը անոնք որ դէպ 'ի ա-սոնց կ'իջնէին, չիտակ կիներուն դէմն եկան, որ կար-ծես թէ պիտի գրկէին զանոնք • բայց Քրիստինէ ըսաւ • Ո՛տ կայնեցէք, կամ խաղաղութեամբ ձեր ճամբան գա-ցէք ինչպէս որ պէտք է : Ու սակայն առ երկուքը խուլ

աղէկ միտք առէք ասիկայ : Ցօդ մի տաք ձեր զանկլնե-րուն ամենաթոյրը չարիք մը գործել : Խրատեցէք զանոնք նման պզտիկ յանցանքի մը համար : Աեղքը խաբեբայ ալ է՝ խաստացուցիչ ալ : Գէթ որ ամէնէն պզտիկ յան-ցանքը ընկատուի, անիկայ բնականաբար կը խստացընէ զանոնք, այնպէս որ մեծագոյնը կը գործեն : Ընկէ ետև նայէ դուն անոնց առ պտուղը ուտելնուն հետևանքը :

* Ա°վ են ան գարշատեսիլ անձերը : Ընոնք են՝ որոնց անշուշտ պիտի պատահինք ձեր ճամբորդութեանը մէջ • այսինքն անարգ ցանկութիւններ՝ կամ անիծեալ վատթա-րութիւններ, որ ձեր մարմնաւոր բնութեանը յարմարած են : Ընոնք ձեր վրայ պիտի յարձակին, ձեզի դէմ կռնա-լու՝ ու ձեզ յաղթելու պիտի ջանան : Նայէ՛ ինչպէս վարուեցան առ ճամբորդները, ու հետևէ անոնց օրինա-կին : Գէթ որ մեկը առ գարշատեսիլ անձերուն անուն դնել ուզէր, մեկը պիտի կոչուէր Ընհաւատութիւն ու-միւսը Ընառակութիւն, որոնք կ'աշխատէին Քրիստոսի կոյսերը իրենց պարկեշտութենէն մերկացընել :

մարդոց պէս Քրիստինէին խօսքերուն ականջ չդրին • հա-պա սկսեցին բունել զանոնք : Քրիստինէ առաջիկ տաք-նալով առը վրայ՝ իր ուսուցնելովը աքացի կը զարնէր ա-նոնց • Գէթուէթիւնը ևս կրցածին չափ կ'աշխատէր անոնց ձեռքէն ազատելու : Քրիստինէ կրկին ըսաւ անոնց • Ո՛տ կայնեցէք, ու բաներնիդ գացէք • մենք ձեզի տալու առակ չունինք • ինչու որ՝ ինչպէս որ կը տեսնէք՝ ճամբորդ մարդիկ ենք • ու այնպիսի ճամբորդներ ալ ենք՝ որ մեր բարեկամներուն ողբմութեամբ կ'ապրինք :

Ըն առնոնը ան երկու մարդոց մէկին ըսաւ • Ինչ առակի համար ձեր վրայ չենք գար • հապա եկանք ձեզի զգուշցնելու որ մէկ պզտիկ խնդիրք մը ունինք ձենէ, ու թէ որ անի-կայ կատարէք՝ ձեզի մշանջենաւոր աղէկութիւն մը պիտի ընենք :

Էսմա Քրիստինէ խնամալով թէ ինչ կ'ուզեն ըսել, դարձեալ պատասխան տուաւ ու ըսաւ • Ո՛չ կը ըսենք ձեզի՝ ոչ մոխիկ կ'ընենք՝ և ոչ ձեր խնդիրքը կ'ընդունինք • մենք կ'արտօրանք ու չենք կրնար կայնիլ • մեր գործը կե-նաց ոչ մահուան գործ մըն է : Ըյսպէս Քրիստինէ ու իր ընկերը դարձեալ ջանացին անցնիլ երթալու, բայց անոնք իրենց ճամբուն դէմը կեցան ու արգիլեցին :

Ու ըսին • Ընք ձեր կենացը ձլասելու միտք չունինք • մեր ուզածը ուրիշ բան է :

Ո՛՜հ, ըսաւ Քրիստինէ, դուք մեր հոգին ու մարմինը մեկտեղ կ'ուզէք • ինչու որ գիտեմ ես որ անոր համար եկած էք : Բայց աւելցք առ տեղը կը մեռնինք՝ քան թէ մենք մեզ կը ձգենք այնպիսի որոգայթներու մէջ իյնալու, որ մեր հանդերձեալ բարելաւութեանը պիտի վնասէ : Ես խօսքին վրայ երկուքը մէկին ձայներնին վերցին ու աղաղակելով կանչուրտեցին, Ցոդի ազատող չկայ, և այսպէս իրենք զերծնք կանանց պաշտպանութեանը հա-մար տրուած օրէնքին տակը դրին : Ը Օրն • իբ • 25–

27 : Այլ մարդիկը տակաւին իրենց վրայ կու գային յաղթելու իրենց • վասն որոյ անոնք կրկին սկսեցին կանչուըռտուիլ * :

Երբ՝ ինչպէս որ ըսի՝ իրենց եկած դունէն շատ հետուն չըլլալով , ձայներնին իրենց եղած տեղէն հոն լսուեր է • ուստի նոյն տունէն մէկը դուրս ելաւ , ու խնամալով որ Կրիստոնէին ձայնն էր , արտորայ անոր ազատութեանը հասնելու • բայց մինչև որ կնիկները տեսնելու չափ մօտեցան՝ խղճալիները մեծ կռուոյ մէջ էին • տղաքն ալ մէկ կողմը կայներ կու լային : Ան տունը ան իրենց ազատութեանը համար եկողը՝ ան անզգամներուն կանչից ըսելով • Ո՞նչ է սա ձեր ըրածը • իմ Տէրոջս ժողովրդոյը մեղանչե՞լ պիտի տաք : Նաև նոհնուն վազից որ բռնէ զանոնք , բայց անոնք փախան՝ ու պատին վրայէն ան մեծ չունին տէրոջը պարտէզը անցան • ու չունը իրենց պաշտպան եղաւ : Ուստի սա Ղազարէնը կնիկներուն քովը եկաւ՝ ու հարցուց թէ ինչպէս են : Անոնք ալ պատասխան տուին • Շնորհակալ ենք քու Տէրոջմէդ • աղէկ ենք , միայն քիչ մը վախցանք • շնորհակալ ենք քենէ ալ՝ որ մեր օգնութեանը հասար , ապա թէ ոչ պիտի յաղթուէինք :

Ու Ղազարէնը քանի մը ուրիշ խօսքերէն ետև՝ ըսաւ անոնց • Երբոր դուք դունէն ներս ընդունուեցաք՝ մեծապէս զարմացայ ես , որ դուք ձեր տկար կնիկները ըլլալը գիտնալով Տէրոջը չաղաչեցիք որ ձեզի առաջնորդ մը տայ • ան առնը սա նեղութիւններուն ու վտանգներուն պիտի չըլա-

* Ա՛ս տեղը կը տեսնենք թէ ամենամեծ չարիք մը գործելու խիստ սաստիկ փորձութիւնը մեզի չի՛ թէ որ անոր դէմ կեցուի ու հաձութիւն չտրուի : Անոր սիրելի Տէրը մեզի նման ամէն բաներու մէջ փորձուեցաւ , բայց առանց մեղքի մնաց :

տահէնք • քանզի ան պիտի տար ձեզի մէկ առաջնորդ մը * :

Ա՛հաւ , ըսաւ Կրիստոնէ , ան ներկայ բարութիւնովը միտքերնիս այնպէս յափշտակուեցաւ , որ գալը վտանգները մոռցանք : Բայց դուն որո՞ւն մտքին կ'անցներ թէ Ծառաքաւորին պալատին այսչափ մօտը այսպիսի անգամները պիտի կարենան դարանակալ ըլլալ : Երբեմն աղէկ եղած պիտի ըլլար մեզի՝ թէ որ մեր Տէրոջմէն առաջնորդ մը խնդրած ըլլայինք • բայց որովհետև մեր Տէրը գիտեր թէ օգտակար էր մեզի ան , կը զարմանամ որ ինք հետևեցիս մեզի չխրկեց :

Ղազարէ • Մեզի ատեն հարկաւոր չէ առանց խնդրելու բան տալ , որ չըլլայ թէ ասանկով ան բանին յարդութիւնը *յաճախ* • բայց երբոր բանի մը հարկաւորութիւնը կը զգացուի , ան ատենը անկից զգացողին աչքին առջին անոր պատշաճաւոր յարգութիւնը կը ճանչցուի , և հետևապէս անոր համեմատ կը գործածուի : Թէ որ իմ Տէրս ձեզի առաջնորդ մը տուած ըլլար , ձեր զանցառութեանը վրայ այսպէս պիտի չափսոսայիք մեզի չխնդրելնուդ համար • ինչպէս որ հիմա սփսոսալու իրաւունք ունիք : Այսպէս՝ ամէն բան աղէկի պատճառ կ'ըլլայ , ու կ'օգնէ ձեզի առաւել ևս զգուշաւոր ըլլալու :

Կրիսպոփէնէ • Երկնաւոր դառնանք Ա՛տ երթանք մեր Տէրոջը , ու մեր յիմարութիւնը խոստովանինք ու մեզի՛ ներ :

Ղազարէ • Ձեր յիմարութեանը վրայ ձեր ընկերը խոստովանութիւնը ևս անոր կը ներկայացնեմ : Հարկ չէ ձեզի նորէն ևս երթալ • քանզի՝ բոլոր ան տեղուանքը

* Ա՛ղբայր իմ՝ մի ծուլանար աղօթքի մէջ , որ չըլլայ թէ քու վրադ առաքեալին ան ազգու խօսքը ձգմտրտի , թէ " Ձունիք , ինչու որ չէք խնդրեր" : Յակ • դ • 2 :

ուր որ դուք պիտի երթաք , ամենևին պակսութիւն մը պիտի չգտնէք • ինչու որ իմ Տէրոջս բոլոր իշխանութեան մէջ որ իր ձամբորդներուն ընդունուելուը համար ինքը պատրաստած է , ամէն կերպ յարձակումներուն դէմ ալ բաւական ձար կայ անոնց համար : Ապա՝ ինչպէս որ ըսի՝ պէտք է որ խնդրեն իրմէն որ ինքն ալ անոնց ձարն ընէ առնոց : Ուստի՝ որ խնդրելու արժանաւոր չէ , անպիտան բան մը պիտի ըլլայ : Ես որ ըսա՝ ինքը եւս դարձաւ իր տեղը , ու ձամբորդները իրենց ճամբան գացին :

Ան առնոը Պետութիւնն ըսաւ • Քանի յանկարծ մութ մը պատեց • ես կը համարձակի որ բոլոր վտանգները անցուցինք , ու ալ բնաւ տրտմութիւն պիտի չտեսնենք :

Պետրոս իմ , ըսաւ Պրիսկիան Պետութիւնին , քու փորձառուս ձեզած մանկամարդութիւնդ շատ անմեղապէս կրնայ ընել քեզ • բայց իմ վերցուած՝ իմ յանցանքս աւելի մեծագոյն է , որ իմ դռնէս դուրս ձերած ատ վտանգը տեսայ , և սակայն անոր համար պատրաստութիւն չըրի՝ երբոր կրնար նոյն պատրաստութիւնն ընել* :

Գնո–Ըէ–ն • Ինչի՞ն դիտիր ատ՝ քու բնակարանդ վերած • կ'ապաչեմ մեղմէ ինծի ատ խօսքը :

---

* Ընտասիկ ձշմարիտ քրիստոնէական ոգւոյն ցոյցը՝ որ կ'երևայ Պրիսկիանէին յայտնի ու անխարդախ խոստովանութեանը մէջ , բոլոր յանցանքը իր վրան առնելով՝ առնիկայ մեծցընելով՝ ու Պետութիւնը անմեղադիր ընելով : Անիկայ բնական չէ մեզի • ինչու որ մենք ամէնս ալ դիւրաթափաստ ենք մեզ մեզ արդարացընելու ու անձերնուս ջատագով ըլլալու : Անիկայ է մեր ամբարտաւան ոգւոյն ձշմարիտ նշանը : Ապա Պրիսկոսի ընտրհքը սիրալ կը խոնարհեցընէ՝ ու լեզուն կը համրացընէ , որ անձերնիս արդարացընելու ջատագովութիւններու չհամարձակիմք : Ո՛հ թէ ատ պատուական ընտրհքը մեր վրայ աւելնար :

Պրիսկիանէ • Հաստ աղէկ • քեզի ըսեմ թէ ինչէն : Ասթս դուռնէն դուրս դնելես առաջ գիշեր մը անկողնիս մէջ որ պառկած էի՝ երազ մը տեսայ ասոր վրայ : Կը թուէր ինծի թէ կը տեսնէի երկու մարդիկ նոյն և նման ատոնց , որ իմ անկողնիս ոտքին տակը կայներ էին ու հնաոճ մը կը խորհէին թէ ինչպես կրնան իմ փրկութիւնս խափանել : Ուուն իսկ իրենց ըսած խօսքը քեզի զուռցեմ : Ըսին թէ (երբոր ես իմ նեղութիւններուս մէջն էի) Ո՞նչ ընենք աս կնոջը • քանզի ինքը թէ արթուն և թէ քուն եղած աուենը միշտ ողջմտութեան համար կ'աղաչէ • թէ որ ձգենք որ իր սկսածին պես յառաջ երթայ , պիտի կորնչցընենք զինքը՝ ինչպես որ կորնչցուցինք իր երիկը : Գիտե՞ս որ ասիկայ պէտք էր զգուշացընել զիս , ու պատրաստութիւն տեսնել տալ ինծի , երբոր կրնար պատրաստութիւն ըլլալ :

Գնո–Ըէ–ն • Անշի՛կ ինչպէս որ աս զգնացութիւնը պատճառութիւն մը եղաւ մեզի մեր անկատարութիւնը տեսնելու , այսպէս ալ անով մեր Տէրը պատճառութիւն ունեցաւ իր ողորմութեանը առատութիւնը յայտնի ընելու • քանզի ինչպէս որ կը տեսնէք՝ ինքը առանց մեր խնդրելուն մարգասիրութեամբ եռանուս նկաւ , ու միայն իր բարի հաճութիւնովը ազատեց մեզ անոնց ձեռքերէն որ մենք զօրաւոր էին :

Երբ՝ անոնք քիչ մըն ալ խօսելէն ետև տունի մը մտեցան՝ որ ձամբուն վրայ կեցեր էր , ու շինուած էր ձաւնապարհորդներուն հանգստութեանը համար , ինչպէս որ ընդարձակօրէն սատրագրած պիտի գտնէք ան՝ Պրիստիանոսին ձանապարհորդութեանը վրայ եղած մեր պատմութեանը մէջ : Ուստի յառաջ գացին անոնք դէպ 'ի ան տունը , (որ էր Աստիճանի տունը* •) ու երբոր գրանը

---

* Աստիճանը Բաստուծոյ Սուրբ Հոգին է՝ որ միայն ինք կը

առջևն եկան՝ կը լսէին թէ մեծ խօսակցութիւն մը կար տանը մէջ • ու ականջ դնելով՝ կը թուէր իրենց որ կը լսէին թէ Քրիստոնէին անունը կը յիշուէր • որովհետև պէտք է դիտնալ որ իր՝ ու իր զաւկիներուն ձամբորդութեան նպատակը իր առջևէն կ'երթար : Ու ասիկա աւելի հաճելի էր տանը մէջինեներուն , որ լսեր էին թէ ինք Քրիստոնեսին կ'ելնէ է • ան կնիկը՝ որ առնօսք այնչափ դժուամակ էր ձամբորդութեան երթալու խօսքը լսելու : Ա՛ասն որոյ հանդարտ կայնեցան՝ ու կը լսէին որ ներսի բարի անձինքը կը դովչէին զինքը , որուն համար միտքերնուն չէր անցներ թէ դրանն առնէը կայներ է : Ա՛երջապես Քրիստոնէ դուռը զարկաւ , ինչպես որ առաջ ձամբուն գլխու դուռը զարկեր էր : Ընդ՝ երբոր ինք

լուսաւորէ մեքին մեծութիւնը , ու կու տայ "Աստուծոյ փառաց գիտութեան լոյսը՝ Յիսուս Քրիստոսի անձովը" : ի Կորնթ • ը • 6 : Հնդհակառակ աս երկրորդ մասիս մէջ մեր բնութեանը վրայով շատ դաղափարներ յառաջ կը բերէ , որոնք առջի մասին մէջ այնչափ նկատուած չէին : Ո՛չ որ օրինակ ընչասիրութեան բնութիւնը՝ Ներոցին օրինակովը : Կամ՝ օրինակ ողորմելի մեղաւորի մը որ ըստ ինքեան վատթարութեամբ լեցուն է , և սակայն փրկուելու համար Քրիստոսին կախում է : Հաւն ու ձադերը՝ օրինակ Յիսուսի ունեցած խնամքին իր զաւկիններուն վրայ : Կորթուած Գառը՝ օրինակ Աստուծոյ Գառնին , որ իր բերանը չբացաւ • ու մնմնչիով կերակրող ծառչուները՝ օրինակ կեղծաւոր քրիստոնեաներուն , որոնք մարդոյ ան թուչունին պէս գեղեցիկ կ'երևան , բայց իրենց սիրտը ագահութեան տուած են : Ընոնց ամենը վայելչապէս ընտրուած են աս զանազան բաներէն նշանակելու : Ա՛վ ընթերցող՝ երանի՛ թէ դուն ալ այնպէս երանելի ըլլաս , որ քու ձամբորդութեանդ մէջ Սինճնիչին տունը հանդիպիս՝ ու սորվիս իրմին որ մարդու նման չսորվեցողներ :

զարկաւ՝ մանկահասակ Օրիորդ մը եկաւ դուռը , ու բանալով անիկայ դուրս նայեցաւ , և ահա երիու կնիկ կայնեն հոն :

Ան առնէը Օրիորդն ըսաւ անոնց • Աս տեղս որջեն հետ կ'ուզէք խօսիլ դուք :

Պատասխան տուաւ Քրիստինէ • Խմացանք որ ասիկայ ձանապարհորդ եղողներուն համար արտօնութիւն եղած տեղ մըն է , ու մենք ալ հիմա աս դրանը քով այնպիսի անձինք ենք • վասն որոյ կ'աղաչենք որ հիմա հաղորդ ընէք մեզ ան բանին՝ որուն համար որ եկանք • քանզի՝ ինչպէս որ կը տեսնէք , օրն իրիկուն եղած է , ու ասիկ աւելի անդին երթալ չենք ուզեր աս գիշեր :

Օրիորդ • Կ'աղաչեմ՝ ձեր անուններն ի՞նչ են , որ ներսը իմ Տէրոջս երթամ զրուցեմ :

Քրիստինէ • Իմ անունս Քրիստինէ է • ևս ան ձամբորդին կնիկն եմ՝ որ քանի մը տարի առաջ աս ձամբայէս անցաւ • ու ասոնք անոր չորս զաւկիններն են : Աս աղջկինն ալ իմ ընկերս է , ու ան ալ ձամբորդութեան ելած է :

Ան առնէը Օրիորդը՝ որուն անունն էր Ընմեղութիւն , ներս վազեց , ու ըսաւ ներսինեներուն • Արնաք խնդալ թէ ահ կայ դուռը : Քրիստինէն կայ՝ ու իր զաւկիներն ու իր ընկերը , որոնց ամենն ալ ներս հոս ընդունուելու համար կը սպասեն : Ընոնք ալ իրենց ուրախութենեն ցաթկեցին , ու դացին ըսին իրենց Տէրոջը : Ուստի դուռը եկաւ ինքը , ու անոր վրայ նայելով ըսաւ • Դուն ես արդեօք ան Քրիստինէն՝ որն որ Քրիստիանոս անուն բարի մարդն իր տեսաը ձդեց , երբոր ինք ձամբորդութեան կեանք վարելու սկսեց :

Քրիստինէ • Այո՛ , ևս եմ ան կարծրասիրտ կնիկը՝ որ իմ երկանս նեղութիւնները բանի տեղ չդրի , ու ձդեցի զինքը մինակ երթալ իր ձամբորդութեանը • ու ասոնք

իր ըսաս զաւակներն են * : Բայց հիմա ես ալ եկայ , ինչու որ աղէկ լսեցայ որ ասկէ 'ի զատ շիտակ ճամբայ մը չկայ :

ՄԵԲԻՆ . Աբրէմն կատարեցաւ ան մարգարէական վճռով գրուածը՝ որ ըսեր էր իր տղին . "Գնան այսօր այդպէս բան նէ . անիկայ պատասխան տուաւ ու ըսաւ՝ Ձեմ ուզեր երթալ , բայց ետքը զղջացաւ ու գնաց այդէն" : Ասոր . իա . 28–30 :

Կրնամեք պատասխանել ըսելով . Այսպէս թող ըլլայ . Ամէն : Պատուած ասց որ իրաւ ըլլայ ան խօսքը իմ վրաս , ու ընդհակ որ վերջապէս ամբիծ ու անարատ գըտնուիմ խաղաղութեամբ :

ՄԻՔԱԷԼ . Բայց ինչու համար այսպէս դուռը կսմներ ես . նէ՛ըս եկող՝ Աբրահամին աղջիկը . հի՛մա քու խօսքդ կ'ընենք մենք . ինչու որ քու գալէդ առաջ քու ձամբորդ ըլլալուդ ուրախութեամբ լուրը մեզի հասաւ : Նկէ՛ք տղաքդ , նկէ՛ք նէ՛ըս . եկոր աղջիկ , եկող նէ՛ըս : Այսպէս անոնց ամէնը տունը առաւ :

Երբոր նէ՛ըս գացին՝ հրաւիրուեցան որ նստին ու յորնուխթիւն առնեն . ու ասիկայ որ ըրին՝ տանը մէջ ճամբորդներու խնամք ընողները սենեակը մտան զանոնք տեսնելու . և մէկն ու միւսը և ամէնն ալ կը խնդային իրենց ուրախութենէն՝ որ Կրիսաեմեք ճամբորդ եղած էր . նայեցան և տղոցը վրայ , ու անոնց երեսները չոչեցին , իբրև նշան մարդասիրութեամբ զանոնք ընդունելնուն . նոյն մարդասիրութիւնը յուցուցին նաև Պեմուէլիւնին , ու բոլորին ալ իրենց Տէրոջը տունը գալուստը բարևեցին † :

* Տես աս տեղը Թէ Ճմարիտ ընդհգիին փորձը առնելը ինչպէս կը ներգործէ սրտին : Այս ընդհգը ստացողները իրենց աչքին առջևը նուաստ կ'ըլլան , ու իրենք զիրենք մեծցընելէն բոլորովին կը հրաժարին Կրիսաեմեքին նման որ ըսաւ , "Ես եմ ան կարծրասիրտ հնիկը" , եզ :

† Ընդ քեզի Ճմարիտ ուրախութիւն որուն չեն խառ-

Յաւնէ մը ետեւ՝ իրիկուան կերակուրը դեռ պատրաստ չըլլալուն համար Անկինիչը առաւ տարաւ զանոնք՝ իր խորհրդաւոր սենեակները, ու ցուցուց անոնց ինչ որ առաջ մանէ Աբրահամենէն երկիկ Աբրահամոս տեսեր էր։ Ասոնք ան տեղը տեսան անոնք Ալանդակին մէջն Աարդը, Նրազ տեսնող Աարդը, իր Ծչեամիներուն մէջէն ձամբայ բացող Աարդը, ու ան մեծարու անձին Պատկերը, հանդերձ մեացած ան բաներովը՝ որոնք ան առնոր այնչափ օգտակար եղան Աբրահամոսին։

Ընկերայ ըլլալէն՝ ու Աբրահամենէն և իր ընկերներուն ասբաներուն վրայով քիչ մը որճալէն ետև, Անկինիչը նոր բէն առաւ անոնք՝ ու առաջ մէկ սենեակ մը տարաւ, ուր որ մարդ մը կար որ ուրիշ կողմ չէր կրնար նայիլ բայց գետինը, ու իր ձեռքը քերոց մը ունէր։ Ընոր գլուխն վրայ ալ մէկը կայներ էր՝ Նրինայեն Ծագ մը բռնած իր ձեռքը, ուսանող գործիքին տեղը ան Ծագը կը մատուցանէր անոր։ բայց մարդը ոչ վեր կը նայէր ու ոչ բանի տեղ կը դնէր անիկայ, հապա դեպ ի իրեն կը քաշէր յարդերը՝ փայտի կտորներն ու դետնեն փոչիները։

Ըն ատենը Աբրահամ ըսաւ։ Այնպէս կու գայ ինծի

նուիր Աբրահամոսի սիրոյն օտար եղողներուդ։ Հաւատացեալ եղբայր՝ աս հաճելի՝ աս բերկրալատաւ խնդութեանս դուն ալ հաղորդ չլլլս ըլլար, երբոր կը տեսնես թէ քեզի պէս ուրիշ ողորմելի մեզաւորներն ալ կը կանչուին Յիսուսը ճանչնալու, ու անոր հետևելու։ Ահմբիա կ'ըսեմ՝ ասիկայ է երկինքին ուրախութիւնը։ ու թէ որ դուն աս ուրախութիւնն ունիս, երկինքը թագաւորող սէրը քու ներսդ ունիս։ Այ հ թէ աս ոգին ահէր ու տարածէր բոլոր քրիստոնէից մէջ, այնպէս որ՝ ուրախանային էլ թէ մէկուն իրենց կարծեացը կամ իրենց կողմը դառնալուն վրայ՝ հապա Յիսուս Աբրահամը սիրելու ու անոր ծառայելու համար իրեն դառնալուն վրայ։

որ ես ասոր նշանակութիւնը քիչ մը կ'իմանամ • ասիկա այլասերհասակ մարդու օրինակ է • այնպէս չէ՞ , բարի Տէր ։

Շվայտակ խօսեցաւ • ու իր քերոցը իր երկրաւոր միաքը կը յուզընէ ։ Նէ ինչպէս որ կը տեսնես թէ ինք աւելոք կը ջանայ ժողվել յարդերը՝ փայտի կտորներն ու գետնին փոշիները , քան թէ Երկնաւոր Թագը իր ձեռքը բռնած՝ վերին գինիը կանչողին ըսածն ընել • ասիկայ կը յուզընէ թէ Երկինքը սուտ բանի մը պէս է ոմանց , ու թէ՝ մի միայն երկրաւոր բաներն իսկական բաներ կը սեպեն աշնոնք ։ Դարձեալ՝ ինչպէս որ տեսար թէ մարդը ուրիշ տեղ չէր կրնար նայիլ բայց միայն գետինը , ասիկայ կը սորվեցընէ քեզի թէ երբոր երկրաւոր բաները մարդոց մըտքին վրայ կը տիրեն , անոնց սրտերը բոլորովին Աստուծմէ կը հեռացընեն ։

Ասոր վրայ Քրիստոնէ կանչեց ըսելով , Ո՛վ , ազատէ զիս աս քերոցէն ։

Ըսաւ Անկնիչը • Ակզնի ձգուած է ան աղօթքը դրեթէ , որ մինչև ժանկոտոտը է • և տասը հազար մարդուն մէկը հազիւ կ'աղօթէ՝ թէ " Ինծի հարստութիւն մի տար" ։ Ա–ա՛ • Ը • 8 ։ Հիմա շատերուն փնտռած մեծ բաներն են՝ յարդերն ու փայտերը՝ և փոշիները ։

Ան խօսքին վրայ Քրիստոնէն ու Պիտուելիանը սկսեցին լալ , ու ըսին • Աւաղ , բոլորովին ձշմարիտ է սա * ։

Երբոր ասիկայ յուզուց անոնց Անկնիչը , տարաւ զանոնք տանը ամենէն աղէկ սենեակը , ու հրամայեց որ հոն

* Ո՛վ ընթերցող՝ արդեօք սա բարեպաշտ Համբորդնեբուս նման սա աշխարհիս ունայնութիւնները Քրիստոսի անքննելի մեծութենէն ու քու անմահ հոգւոյդ փրկութենէն աւելի ընտրելով՝ քնաս երբէք սրտանց արցունք մը թափեցի՞ր քու Տէրոջդ յուզուցած ցած ու անարգական վարքիդ համար ։

մը նային ու տեսնեն թէ օգտակար բան մը կրնանն գտնել հոն ։ Անոնք ալ ամէն կողմերը նայեցան • ինչու որ բան մը չկար հոն տեսնելու՝ բայց միայն մուղձ մը պատին վրայ , ու անկից զանց ըրին երթալ ։

Անատեն Պիտուելիանն ըսաւ • Տէր իմ ես բան մը չեմ տեսներ • բայց Քրիստոնէ լուռ կեցաւ ։

Նայց կրկին նայէ , ըսաւ Անկնիչը , ուստի ան ալ կրկին նայեցաւ՝ ու ըսաւ • Ուրիշ բան չկայ հոս՝ բայց ուղիղ մուղձ մը , որ իր ձեռքովը պատին փակած է ։ Նակ Անկնիչը ըսաւ • Ան ընդարձակ սենեակին մէջ միայն մէկ մուղձ մը կայ ։ Ան ատենը Քրիստոնէին աչքերը արցունքով լեցան , ինչու որ ինք այնպէս կնիկ մըն էր՝ որ խնդքը շուտով կը հաներ ամէն բանի • ու ըսաւ • Այո՛ Տէր իմ , սա տեղը մէկէն աւելի մուղձեներ կան • ու այնպիսի մուղձեներ՝ որոնց Թոյնը աւելի ապականիչ է քան թէ ասորը ։ Ան ատենը Անկնիչը խնդումի երեսով մը անոր վրայ նայեցաւ , ու ըսաւ • Ձշմարիտ խօսեցար դուն ։ Ասիկայ Պիտուելիանը ամչցուց՝ ու պատճառեց որ տղաքը երեսնին ծածկեն , ինչու որ հիմա ամէնն ալ սկսեցին խմնալ ան առակը ։

Ետկէ ետև Անկնիչը դարձեալ ըսաւ • Պողէսը իր ձեռքերովը պատերուն կը փակչի՝ ինչպէս որ կը տեսնէք , ու Թագաւորներուն պալատները կը բնակի ։ Ա–ա՛ • Ը • 28 ։ Նէ սա խօսքը ինչի՞ համար ըսուած է , բայց եթէ ձեզի յուցընելու՝ թէ դուք մեղայ Թոյնովը ծրչալի ղեցուն ալ ըլլաք , տակաւին Հաւատքին ձեռքովը կրնաք բռնել ու բնակիլ Թագաւորին վերի Տանը ամենէն աղէկ սենեակը * ։

* Ահա սա տեղս է Աստուծոյ հնորհայ խորհուրդը՝ մեր պատուական հաւատքին խորհուրդը , որ որչափ ալ որ աւելի է մեղքը ամենաուբը Աստուծոյ առջևը՝ ու որչափ ալ որ լեցուն է մեղաւորը մեղքով , տակաւին Աստուած

Ասոր վրայով քանի մը բան խորհեցայ , բայց բոլորո-վին չկրցայ խմնալ ան՝ ըսաւ Քրիսթինէ : Առածնէն թէ մենք մոզենեներու պէս ենք , և թէ՝ օրշաւ գեղեցիկ տեղ ալ բնակինք՝ ոգեղ էակները կ'երևանք • բայց իմ միտքս չանցաւ թէ աս մոզէսովը՝ աս թռունաւոր ու տը-գեղ կենդանիովը՝ հաւատքի վրայով դաս մը պիտի սոր-վինք : Ես սակայն ան իր ձեռքերովը բռնած է , ու ինչ-պէս որ կը տեսնեմ՝ տանը ամենէն աղէկ սենեակը կը բնակի : Աստուած անպէտ բան մը չստեղծեց * :

Ան առնը ամէնն ալ ուրախացան , բայց աչքերնին արցունքով լեցան • ու իրարու երես նայեցան և խոնար-հութիւն ըրին Անկինէին :

Ընկէ ետև ուրիշ սենեակ մը տարաւ զանոնք , ուր որ

կը սիրէ մեղաւորը • ինչը՞ համար • անոր համար որ իր ընտրեալ մեղաւորները միաւորուած կը համարի Քրիս-տոսի իր սիրելի Որդւոյն հետ՝ որով մեղայ կատարեալ քաւութիւն գործուած է • ու այնպէս անոր պատուական արիւնը անոնց հոգիները բոլոր մեղքերէն կը սրբէ , ու առանց մեղայ արարած մը Աստուծոյ առջին զանոնք կը ներ-կայացնէ : Սիրելի հաւատքը կը բռնէ • ու հապա հոգին ամենէն լաւ սենեակը՝ բուն իսկ Աստուծոյ մէջ կը բնակի Քրիստոսով :

* Հեղինակը մոգէսին օրինակովը չցուցըներ թէ մե-զաւորը քանի որ մեղայ Թոյնովը լեցուն է՝ առանց փոխա-խութեան մը յանդգնաբար կրնայ ինքզինքը հաւատարմա-ցընել թէ Քրիստոսի արիւնովը փրկութեան ժառանգորդ է : Հապա ան միայն կ'ուզէ ցուցընել թէ բնաւ մէկ մեղք մը կամ՝ ներքին ապականութեան ճանաչում մը պէտք չէ որ մէկը թուլցընէ Քրիստոսի դիմելէն՝ ու մեր առջևը դրուած յոյսը ամուր բռնելու համար պատսպարանի մը վազելէն , որ ասանկով կարենայ դատապարտութենէն ա-զատիլ ու սրտի ապականութենէ մնքրուիլ , ու այնպէս յաղթական և երջանիկ օթևաններուն ուր որ անսուրբ մէկը չկրնար մտնել :

հաւ մը կար ու անոր ձագերը , և հրամայեց որ քիչ մը ա-տենը նային : Ես տեսան որ ձագերուն մէկը աւազանը գնաց ջուր խմելու , ու ամէն մէկ խմելուն իր գլուխն ու աչքերը վեր կը վերցընէր դէպ ի երկինքը : Նայեցէք՝ ըսաւ Անկինէին , ինչ կ'ընէ աս փոքրիկ ձագը , ու սորվեցէք անկէ ձանչնալ թէ ուրիկ կու գան ձեր ընդունած ողորմու-թիւնները , ընդունած առնենիք վեր նայելով : Բայց դուք դարձեալ նայեցէք ու մի՛ տ գրէք : Յետոյ անոնք զգուշութեամբ միտ դնելով նկատեցին որ հաւը ջրոս կեր-պով կը վարուէր իր ձագերուն հետ • նախ՝ հասարակ ձայն մը ունէր , ու ան ձայնը բոլոր օրը կը գործածէր • Երկ-րորդ՝ մասնաւոր ձայն մը ունէր , ու ան ձայնը երբեմն կը հանէր : Երրորդ՝ ձագերն իր քովը հաւաքելու ձայն մը ունէր : Ես չորրորդ՝ աղաղակ մը :

Երդ աս հաւը ձեր Ծագաւորին հետ համեմատեցէք , ու աս ձագերը իր հնազանդ զաւկըներուն հետ , ըսաւ Անկինէը : Հանդէ ինչ ան հաւին նման կերպեր ունի՝ ո-րոնցմով իր ժողովրդոցը հետ կը վարուի : Իր հասարակ ձայնովը բան մը չտար • բայց իր մասնաւոր ձայնովը միշտ բան ունի տալու • ունի ևս իր քովը հաւաքելու ձայն մը՝ իր թևերն տակն եղողներուն համար , և ունի աղաղակ մը՝ թշնամւոյն գալը տեսնելուն անոնց ձայն տալու համար : Սիրելիք իմ , այսպիսի բաներ եղած սենեակները կ'ուզեմ տանիլ ձեզ՝ ինչու որ դուք կրնի էք , ու ձեզի դիւրին կու գան ասոնք * :

---

* Սիրելի գեղեցիկ օրինակ մըն է : Աստուծոյ հասարակ ձայնը ան է՝ որով իր բոլոր արարածները կը կոչէ , որոնց որ Աւետարանին ձայնը հասած է : Իր մասնաւոր ձայնը ան է՝ որ Քրիստոսի Աւետարանին հնորհքը՝ խաղաղու-թիւնն ու թողութիւնը իր ժողովրդոցը կու տայ : Իր քովը հաւաքելու ձայնը ան է՝ որ իր թևին տակը կը կոչէ զանոնք , իր սիրոյն միութեանը կը ջերմացընէ

Տէր իմ , ըսաւ Կրիսոստոմ , կ'աղաչեմ քանի մը բան ալ ցուցուր մեզի : Աստի սպանդանոցը տարաւ զանոնք , ուր որ մսագործը ոչխար մը կը մորթէր . և ահա կը տեսնէին որ ոչխարը հանդարտ կերպով էր , ու համբերութեամբ կ'ընդունէր իր մահը : Անկէ ետև ըսաւ Անկիսիչը . Ես ոչխարին պիտի սորվիք չարչարուիլ , ու նեղութիւն կրել առանց տրտնջալու ու դանդատելու : Դայեկեք ինչպէս հանդարտութեամբ իր մահը կ'ընդունի , ու առանց դէմ կենալու կը թողու որ իր մորթը մինչև իր դլուխն վրայէն հանեն . ձեր Փրկաւորը ձեզ իր ոչխարները կը կոչէ * :

Անկէ ետև իր պարտէզը տարաւ զանոնք՝ ուր որ բազմատեսակ ծաղիկներ կային , ու ըսաւ . Կը տեսնէ՞ք ասոնք : Կրիսոստոմ պատասխան տուաւ ու ըսաւ . Այ՛ : Անոնք ան տունը Անկիսիչը դարձեալ ըսաւ . Ահա ասոնք ծաղիկները քանակութեամբ՝ որպիսութեամբ դունով՝ հոտով ու

անունց սրտերը , իր հետը սերտ հաղորդութիւն ունենալ ընտրեալով կը սնուցանէ անոնց հոդիները , ու Հոդւով Սրբով եղած ուրախութեան առաւելութիւնովը կը կենդանացնէ զանոնք : «Կրնու թեւերուդ հովանաւորութեանը տակը պիտի ցնծամ» կ'ըսէ Դաւիթ : Սաղմ . կթ . 7 : Բայց մեր զգացումներն ու մխիթարութիւնները ինչ որ ըլլան՝ տակաւին վտանգի մէջ ենք մենք . քանդի թշնամիները ամէն կողմանէ մեզ շրջապատած են , ու մեր խիստ չար թշնամիները մեր ներսի դին են : Ընոր համար ձայն մըն ալ ունի Տէրն մեր , որով մեզի կ'աղաղակէ մեզ կը կանչէ՝ ու վտանգէ մեզ կը զգուշացնէ : Ինչքան համար , որ համար որ իրեն դիմենք՝ ու իրեն վազենք . քանդի մեր ապաւէնը ինքն է :

* Պոլորեալ ոչխարներու պէս չէ՞նք մենք : Ես հիմա՝ ով Տէր մեր Կրիսոստոս , հիմա զարձնենք քեզի՝ որ մեր հոդիներուն Հոդիւն ու Տեսուչն ես : Ով Տէր՝ առաւել քան զառաւելն ընորհէ մեզի քու հեզ և խոնարհ ոգիդ :

զօրութիւնով իրարմէ տարբեր են . կան ոմանք որ ուրիշներէն լաւագոյն են . բայց պարտիզպանը ուր որ դրաւ զիրենք հոն կը կենան , ու մէկզմէկու հետ չեն կռուիր * :

Դարձեալ տարաւ զանոնք իր արտը՝ որ ցորեն ու դարի ցաներ էր . բայց երբոր նայեցան՝ տեսան որ բոլորին ալ դլուխները կորսուած էին , ու միայն յարդը մնացած էր : Ու ըսաւ դարձեալ . Ես գետինը աղբ դրուելուցաւ հերկուելուցաւ ու ցանուելուցաւ . բայց ի՞նչ պիտի ընենք հունձը : Պատասխան տուաւ Կրիսոստոմ . Այրե՛ մեկ մասը , ու մնացածը աղբի տեղ գործածէ : Ան ատենը Անկիսիչը դարձեալ ըսաւ . Ահա կը տեսնէ՛ք՝ որ ձեր ակնկալած բանը պտուղն է , ու անոր պահպանութեանը համար հունձը կրակի տալու ու մնոդոց ոտքերուն տակը կոխտուելու կը

---

* Կրիսոստոմ նկատղեցին իր պարտէզն է . իր ժողովուրդները՝ իր ընտրեալները զօրութիւնովը անոր մէջ տնկուած են . ու շատով պիտի վոխուին իր փառքին թագաւորութեանը մէջ տնկուելու : Ու թէպէտ անոնց դաւանութիւնը մէջ պզտիկ տարբերութիւններ կրնան ըլլալ , բայց ան պատճառաւը ինչքա՜ն համար անմիաբան պիտի ըլլան իրարու : Պէտք չէ որ գոհ ըլլանք ասոնց պարտէզին դուրս ապրիլ՝ նպատակ անպիտան ու վնասակար բոյսերուն մէջ վճնակ մը ունենալու : Բայց թէ որ Տէրոջը պարտէզին մէջ տընկուած ենք՝ ու պտղաբեր ըլլալու համար Աստուծոյ ընտրեալն ընդունած ենք , ասիկայ մեզի բաւական պատիւ սեպելու ենք : Այսպէս պէտք է հաւնինք որ նախանձութեան ու վնասակրութեան եղբայրասպանութեան ու հակառակութեան մէջ չենք ենք : Պէտք է գոհ ըլլանք եղած տեղերնիս , զրգռութիւնով կամ մեսազրծութիւնով՝ տրտունջով կամ վիճմունքով բան մը չընելով , հապա խնամատարութեան հեղութիւնովը մեր բոլորտիքը եղողներն հոտ մը սփռելու ջանալով , ու մեր Փրկիչ Աստուծոյն վարդապետութիւնը ամէն բանի մէջ զարդարելով :

վշռեմք • զգոյշ կեցիք որ ասով դուք ձեզ չդատապար-
տէք * :

Ա երջը երբոր արտէն տուն կու գային՝ փոքրիկ ձնձղուկ
մը տեսան որ մեծ մամուռ մը ուներ իր բերանը • Ա՛կ-
նին ըսաւ • Նայեցէք : Ասոր անունը նայեցան , ու
Վ թուրթիւնը կը զարմանար • բայց Ս բիստոնիկ ըսաւ • Ա
զնդեցիկ պզտիկ ձնձղուկին ի՛նչ անվայել բան է աս , որ
ինք շատ ուրիշ թռչուններէն աւելի մարդկային սեռին հետ
ընկերութիւն ընելը կը սիրէ : Ես կը կարծեմ որ սոսկ
հացի փշրանքներով՝ կամ անոր պէս ուրիշ անվնաս բաներ-
րով կ՛ապրին • ես հիմա այնչափ չեմ սիրեր գինքը՝ որչափ
որ կը սիրէի :

Ն ատանը պատասխան տուաւ Ա՛կնին ու ըսաւ • Ա
շատ յարմար կու գայ քանի մը Ս բիստոսի հաւատացեալ
կոչուածներուն նմանցընելու • քանզի անոնք ձայնով՝ գոյ-
նով ու վարքով գնդեցիկ կ՛երեան • կը թուի ես որ շատ
մեծ սէր ունին ճշմարիտ հաւատացեալներուն վրայ , ու
բոլոր ուրիշներէն աւելի կը բաղձան անոնց հետ կենցաղա-
վարելու ու անոնց ընկերութեանը մէջ ըլլալու , որպէս
թէ տանը Տէրոջը փշրանքներովը կ՛ուզին ապրիլ • Ա
ձեւանան ես թէ անոր համար է որ բարեպաշտներուն տունն
ու աստուածային պաշտամունքներու կը յաճախեն • Ո՞վ

* Ա՛րկրագործին աշխատութիւնը յարդով չվնասուիր՝
հապա ցորենով : Ասոր պէս Ս բիստոսի խոնարհութիւնը
ներն ու չարչարանքները , Ա՛ստուածութիւնը , քարոզութիւնը ,
խոստմունքներն ու սահմանադրական հրամանները , ու քա-
րոզիչներուն աշխատութիւնները ան մեծքը չեղան որ մար-
դկի միայն այս ինչ կամ այն ինչ վարդապետութիւնները
դաւանելու՝ ու մանաւանդ ծէսեր պահելու առաջնորդին ,
հապա որ մարդկի բարի գործքերու մէջ պողպատեր ընեն
Ս բիստոսի հոգւոյն զօրութիւնովը , ու անոր սրբացուցիչ
ճշմարտութիւնովը :

երբոր աս ձնձղուկին պէս մինակ ըլլան՝ մամուռները կը
բռնեն ու կ՛ուտեն • իրենց ուտելիքը կը փոխեն • ջուրի
պէս կը խմեն անօրէնութիւնը և կը կլլեն մեղքը :

Ե րբոր այսպէս տուն դարձան՝ իրիկուան կերակուրը
տակաւին պատրաստ չըլլալուն համար Ս բիստոնիկ դար-
ձեալ խնդրեց որ Ա՛կնինէը քանի մը ուրիշ բաներ ալ
ցուցընէ կամ պատմէ իրենց որ օգտակար են :

Ա ւսոի սկսեց Ա՛կնինէն ու ըսաւ • Խոզը օրըւոի պա-
բարտ ըլլայ՝ այնչափ ուժով շաղախելու կը բաղձայ • եզը
օրըւոի պարարտ ըլլայ՝ այնչափ խաղալով սպանոուելու
կ՛երթայ • ու մեղի մարդը օրըւոի առողջ ըլլայ՝ այնչափ
դիւրապատրաստ է չարին :

Ա՛կնինէը կը բաղձան զարդարուած ու դնդեցկացած
դուրս երթալու • բայց կը վայելէ որ անոնք զարդարուին ան
բաներով՝ որ Ա՛ստուծոյ առջին մեծ արժէք ունին : ա
Պէտ • ի • 3 , 4 :

Դ իւրազդին է մէկ երկու դիշեր հակելը՝ քան լման տարի
մը արթուն մնալը • այսպէս ալ դիւրազդին է մէկու մը
բարի ըլլալ սկսելը՝ քան թէ ընչէս որ պէտք է միշտ ի
վանման այնպէս մնալը :

Ա՛ՀՆ նաւապետ ալէկոծութեան առեն իր կամքովը ծովը
կը նետէ ի՛նչ որ ամենէն քիչ արժողութիւն ունի նաւուն
մէջ • բայց ո՛չ ամենէն աղէկ բանը առաջ կը նետէ , բայց
եթէ ան՝ որ Ա՛ստուածմէ չվախնար :

Մ էկ ծակը բաւական է ընկղմելու մէկ նաւը , ու մէկ
մեղքը բաւական է կորսընցընելու մէկ մեղաւորը * :

* Ա՛պաշխարութիւնով՝ ու Ս բիստոսի վրայ հաւատքով՝
մեղքին պատճառած ծակերը կը գոցուին • բայց թէ որ
մէկը կամաւ և ունակաբար մէկ մեղքի մը մէջ կը մնայ ,
ասիկայ կը ցուցընէ թէ ան մարդուն դաւանութիւնը
կեղծաւորաբար է , օրըւոի գովելի ալ երևնայ ինք ամեն
ուրիշ մասանց մէջ • քանզի թէ որ միայն մէկ ծակ մը

Ան՝ որ իր բարեկամը կը մոռնայ , ապերախտ է անոր • բայց ան որ իր Փրկիչը կը մոռնայ , անողորմ է իր անձին :

Ան՝ որ մեղայ մէջ կ'ապրի՝ ու անկէ ետև երջանկութեան կը սպասէ , կը նմանի անոր որ որոմ կը ցանէ , ու իր ամբարը ցորենով կամ գարիով լեցնելու կը խորհի :

Ան՝ որ աղէկ ապրիլ կ'ուզէ , իր վերջին օրը թող միտքը բերէ , ու անիկայ միշտ իրեն ընկերը ընէ :

Փափաքն ու վճռակամութիւնը կը ցուցընեն թէ աշխարհ մեղքի մէջ է :

Թէ որ աշխարհս՝ որն որ Աստուած բանի տեղ չսեպէր՝ պատուական բան կը սեպուի մարդոցմէ , ի՞նչ պիտի սեպուի երկինքը՝ որն որ Աստուած պատուական բան կը սեպէ :

Թէ որ այնչափ դժուամակ են մարդիկ ձգելու ան կեանքը՝ որ բազմապատիկ նեղութիւններով պաշարուած է , ճըշտիւ դժուամակ ըլլալու են վերջին կեանքը ձգելու :

Ամէն մարդիկ մարդոց աղէկութիւնը կը քարոզեն • բայց ճիվ կայ՝ որ ըստ արժանւոյն Աստուծոյ աղէկութիւնովն ղգածելու ըլլայ :

Երբոր սեղան կը նստինք՝ կ'ուտենք , ու աւելըրդը կը ձգինք • այնպէս ալ Յիսուս Քրիստոսի քովը աւելի արդիւնք ու արդարութիւն կայ քան որչափ բոլոր աշխարհ կը կարօտի :

Արկինչը աս խօսքերը լսնցընելուն՝ նորէն տարաւ զանոնք իր պարտէզը , ու ցուցուց անոնց ծառ մը՝ որուն ներսի կողմը փտած ու պարպուած էր • և սակայն գալար էր՝ ու տերևներ ունէր : Ան առնուն Կրթութիւնն ըսաւ • Անիկայ ի՞նչ կը նշանակէ : Ես ծառը՝ ըսաւ Արկինչը՝ որուն

բայց մնայ , անիկայ վերջապէս անպատճառ պիտի ընկղմի նաւը :

դուրսի կողմը գեղեցիկ է ու ներսը փտած , ան է՝ որուն հետ որ Աստուծոյ պարտէզին մէջն եղող շատերը կրնան բաղդատուիլ՝ որոնք բերնով մեծամեծ բաներ կը խօսին Աստուծոյ վրայ , բայց իրօք բան մը չեն ըներ անոր համար • որոնց տերևները գեղեցիկ են , բայց սրտերնին բանի մը պիտանի չէ , հապա միայն Աստանայինն արեւթի տուփին լուցկիք ըլլալու * :

Վանք որ հինա կերակուրը պատրաստ էր , սեղանը դրուած , ու ամէն բան անոր վրայ շարուած • ուստի մեկներնին դաւուելութիւն տուաւ , նստան կերակուրի : Առաքելութիւն ունէր Արկինչը իրեն եկած հիւրերը կերակուրի առնն նուազարանով զուարճացընել • վասն որոյ նուազարաններն ժխտկին զարնուիլ : Կար նաև մէկը՝ որ գեղեցիկ ձայնով կ'երգէր , ու իր երգը ասիկայ էր •

Տէրն է ինծի միայն պաշտպան՝
Ինչն է որ ղիս կը կերակրէ ,
Ուստի ինծի չպակսիր բան՝
Որուն իմ անձըս կարօտ է :

Երբոր երգն ու նուագարանը վերջացան՝ Արկինչը Քրիստինէին հարցուց՝ թէ ինչ բան էր որ նախ և առաջ

---

* Երկրագործեան մէջ իեկաճ ու սրտաբեկ մեղաւորներուն շատերը կը խոստովանին ըսելով , Անիկայ է բուն իմ վիճակս • բայց յանձնապաստան ու յանդուգն փարիսեցին կ'ըսէ , Փառք Աստուծոյ՝ որ ես ասանկ չեմ : Ասոր միայն ան կրնանք ըսել , թէ՝ Ան որ աղէկ գիտէ իր խիստ խարեբայ ու տարապայման չար սիրտը , աւելի կը կասկածի իրմէն՝ ու աւելի երկիւղածութեամբ կը զգուշանայ իր վրան : Բայց անոնք որ շատ քիչ կը տեսնեն ինչ ըլլալնին , աւելի յանձնապաստան ու համարձակ են : Մինչև անդամ Յուդայ ալ համարձակութեամբ կրցաւ հարցընել Քրիստոսի միւս աշակերտներուն պէս , թէ Ա՞վրդապետ , ե՞ս եմ որ քեզ պիտի մատնեմ :

զինքը չարժէց ինքզինքը ձամբորդութեան կեանքի մը մէջ խօթելու : Պատասխան տուաւ Քրիստինէ . Նախ և առաջ իմ էրկիս կորնչցընելը միտքս եկաւ՝ որուն վրայ սրտանց կը ցաւէի . բայց ասոր բոլորը միայն բնական զգացումմ մըն էր : Ինկէ ետև իմ էրկանս քաշած նեղութիւնները ու ձամբորդութիւնը միտքս եկաւ , ու թէ ինչ անվայել կերպով իր հետը կը վարուէի աս մասին : Այս պէս՝ մեղքիս ճանաչումը մտացս վրայ տիրեց , ու զիս անդունդը պիտի ընկղմէր , բայց բարեբաղդութեամբ հանդիպեցաւ որ իմ էրկանս աղէկութեանը վրայով երազ մը տեսայ , ու իր բնական Էրկրին Ծագաւորէն նամակ մը եկաւ ինծի՝ իրեն երթալու : Էրազն ու նամակը միևտեղ այնպէս ներգործեցին իմ մտացս , որ զիս ստիպեցին աս ճամբան բռնելու :

Մէնիէլ . Հայդ դունէն դուրս ելլելէդ առաջ ընդդիմութիւնները լսատուհեցար :

Քրիստինէ . Այո . դրացւոյս մէկը՝ որ կը կոչուէր Էրկէստո Տիկին , (որ խիստ մեծ ազգականն էր անոր՝ որ կ'ուզէր համոզել էրկիս աւրէնքներուն վրայէն ետ դառնալու ,) բոլորովին յիմարի տեղ կը դնէր զիս՝ իմ առաջինիս անոյշ ձեռնարկութեանս համար՝ ինչպէս որ ինքը կը կոչէր զանիկայ . նաև կրցածին չափ կը ջանար իմ սրտիս մէջ վախ ձգել , ճամբուն վրայ իմ էրկանս պատահած դժուարութիւններն ու նեղութիւնները իմ առջև դնելով . բայց աս ամէնը աղէկ անցուցի : Հայդ ան երազը՝ որուն մէջ երկու գարշատեսիլ անձինք տեսայ , որոնք կը ջանային մոլորցընել զիս իմ ճամբայէս , մեծապէս խոովից զիս . մանաւանդ թէ տակաւին իմ միտքս կու գայ ան՝ ու կը վախցընէ զիս ամէն դէմս ելած անձէն , որ չըլլայ թէ ինծի դէշութիւն մը ընելու՝ ու իմ ճամբէս զիս մոլորցընելու համար դէմս ելած ըլլայ ան : Ու աս ալ կրնամ ըսել իմ Տէրոջմ՝ թէ և չեմ ուզեր որ ամէն մարդ դիտնայ ան ,

թէ աս տեղիս ու դրանը մէջտեղը՝ ուրկէ որ ճամբան մըտանք , այնպիսի սաստիկ յարձակմունք մը եղաւ մեր վրայ որ պարտաւորեցանք կանչել՝ թէ Հոգի աղաւորդ չկայ : Ու ան երկու անձը որ մեր վրայ յարձակեցան՝ կը նմանէին ան երկուքին որ իմ երազիս մէջ տեսեր էի :

Ան ատենը ըսաւ Անկինչը . Ինչու սկզբնաւորութիւնդ աղէկ է , քու վախճանդ մեծապէս աղէկ պիտի ըլլայ : Ու խօսքը Պարծութիւնին դարձընելով ըսաւ անոր . Ու ի՞նչ բան էր որ քեզ չարժեց հոս գալու , սիրելիս :

Պարծութիւնն սկսեց կարմրիլ ու դողալ , ու ատեն մը լուռ կեցաւ :

Անկէ ետև Անկինչն ըսաւ . Մի վախնար . միայն հաւատա , ու քու միտքդ բաց :

Ուստի սկսեց խօսիլ ու ըսաւ . Տէր իմ , իմ վարձառուութիւն չունենալս է որ զիս լռութեան մէջ կը ձգէ . ու նաև ան է որ կը վախցընէ զիս թէ վերջապէս յետնեալ պիտի գտնուիմ ես : Ես տեսիլքներու ու երազներու վրայով բան չեմ կրնար պատմել ինչպէս որ իմ բարեկամ Քրիստինէն կրնայ . ոչ ալ իմ բարի ազգականներուս խրատը մերժելուս համար կրնամ պղջալ * :

---

* Ընդհակ շատ պարզ և անխարդախ խոստովանութիւն մըն է : Տէրը թէպէտ խիստ տարբեր կերպերով կը շարժէ իր ընտրեալները՝ բայց միշտ մի և նոյն վախճանի , այսինքն՝ կու տայ մեզի յարգել զՔրիստոս՝ անոր փրկութիւնը՝ անոր ճամբաները , և մեկդի ձգել անձերնիս արդարացընելու բոլոր յոյսերը : Ո՛վ ընթերցող՝ թէ որ քու սրտիդ մէջ ասիկայ ներգործուած է , հոգ չէ թէ դուն տեսիլքներ ու երազներ տեսած չես՝ ու մեծամեծ մխիթարութիւններ չունիս : Հաւատը աս բաներուս խաբուեան ու վերջապէս անպիտան եղան : Հայդ թէ որ քու հոգիդ Քրիստոսի պատուական Տեառն մերոյ գիտութեանը՝ ու անոր ճամբաներուն սիրոյն մէջ արմատացած ու հաստա-

ՄԻՒԼԻ. — Հապա ի՞նչ էր սիրելիս, որ պարտաւորեց քեզ սա քու ըրածդ ընել։

ՎԱՐՈՒՆԻ. — Երբոր սա մեր բարեկամը կը ժողվուէր մեր քաղաքին երեսները, այնպէս եղաւ որ ես ու մէկ ուրիշը զինքը տեսնելու գացինք։ Ասոր դուռը զարկինք ու ներս մտանք։ Երբոր ներս գացինք ու ի՛նչ ընելը տեսանք, հարցուցինք իրեն թէ՝ ի՞նչ է քու միտքդ։ Պատասխան տուաւ մեզի թէ իր էրկանը երեսները համար՝ մարդ էր խրկուելը իրեն. անկէ ետև պատմեց մեզի թէ ինչպէս իր երազին մէջ տեսեր էր անիկայ՝ որ աքանչելի տեղ մը անմահ էակներու մէջ կը բնակէր, գլուխը թագ մը դրեր էր, քնար կը զարնէր, իր Ծագաւորին սեղանը կ'ուսուցանէր ու կը խմէր, ու զինքը հոն տանելուն համար օրհնութիւն կ'երդէր անոր, եւ։ Ըրդ՝ երբոր ինք սա բանները կը պատմէր, սիրտս իմ ներսի դիս կը բորբոքէր. ու կ'ըսէի մտօքս. Ծէ որ ասիկայ Աշմարիտ է, պէտի ձգեմ իմ հայրս ու մայրս՝ ու իմ ծնած երկիրս, ու թէ որ ընդունուիմ՝ Քրիստոնէին հետ պիտի երթամ։

Այսպէս հարցուցի իրեն սա բաներուն Աշմարիտ ըլլալուն վրայ, ու թէ արդեօք թող կու տայ որ ես ալ իր հետն երթամ։ Ուրախ ան առանը կը տեսնէի որ ալ մեր քաղաքին մէջ պիտի չգտնամ բնակիլ առանց կործանման ենթակայ ըլլալու։ Բայց դուռ տրտում սրտով մը եկայ ես. ոչ թէ անոր համար որ չէի ուզեր գալ, հապա անոր համար որ այնչափ իմ ազգականներս ետ մնացին։ Ու ես իմ բոլոր սրտիս փափաքովը եկած եմ, ու թէ որ կարելի է՝ Քրիստոնէին հետ պիտի երթամ իր էրկանն ու անոր Ծագաւորին։

տուած է, թէպէտ և շատ վախեր ալ ունենաս՝ տակաւին ասիկայ քաջայայտ ապացոյց մըն է թէ դուն Աշմարիտ ու անկեղծ ձանապարհորդ մըն ես։

ՄԻՒԼԻ. — Ուու սկզբնաւորութիւնդ աղէկ է, ինչու որ հաւատայիր Աշմարտութեան *։ Կը նմանիս դուն Հռութ Թին՝ որ Նոեմիին վրայ ու անոր Տէր Աստուծոյն վրայ ուշադրութիւն հաւատալով մեզ կ'արդարացնէ ու կը փրկէ։ Ծէ որ այսպէս է՝ գիւրին ալ կը հաւատան, մնաւանդ թէ կը գողան ալ։ Իրաւ է, բայց նկատէ թէ Գեղեցկութիւնին հաւատքը ի՛նչպէս իր գործերովը կատարեալ եղաւ։ Իրաւ ինք գիւղի մը նման չգոյացաւ առանց յոյսի, բայց ան յոյսին դիմեց ապաստանելու՝ որ Աւետարանին մէջ իր առջեւը գրուած է։ Արդէն՝ Ստրկութեան Վաճառքին Քրիստոսի Թագաւորութեան համար։ Ընդհանրապէս աշխարհի մէջ ամենէն պարզ բանը հաւատքն է, որ է հաւատալ Յիսուսով եղած Աշմարտութեանը՝ թէ մենք մեռեալ կորուսեալ մեղաւորներ ենք, և թէ՝ մեր փրկութիւնը իրմով է։ Ապաշաւորը երբոր իր սրտին մէջ կը հաւատայ ասոր, ասով ինք երկնային Ճանապարհորդ մը կ'ըլլայ, հաւատալով մեղքին տարապայման չարութեանը՝ Աստուծոյ օրէնքին կատարեալ սրբութեանը՝ իր վճռական կործանեալ ըլլալուն՝ Քրիստոսի պատուականութեանը՝ անոր փառաւոր փրկութեանը՝ սրբութեան հարկաւորութեանն ու փառաց յոյսին։ Ես հաւատքը մեղաւորին վարուցը կը ներգործէ, անոր սրտին մէջ սէր կը ձգէ, ու անոր հոգւոյն յարատեւել կու տայ Յիսուսի՝ մեր հաւատքին առաջնորդին ու կատարողին նայիլ։ Ինչպէս՝ թէ որ ես հաւատքին մանանեխի հատի չափ մէկ մասը քու սրտիդ մէջն ունիս, փառք տուր Յիսուսի անոր համար, և ուրախութեամբ գնա քու ճամբադ։

---

* Ինչու որ հաւատայիր Աշմարտութեան։ Ի՞նչ է ասիկայ՝ բայց եթէ հաւատքը, Աստուծոյ ընտրեալներուն հաւատքը, Աստուծոյ ներգործած հաւատքը։ Ասոր կարելի է որ ոմանք հարցընեն ու ըսեն. Ինչ, պարզապէս Աշմարտութեան հաւատալը մեզ կ'արդարացընէ ու կը փրկէ՞։ Ծէ որ այսպէս է՝ գիւրին ալ կը հաւատան, մնաւանդ թէ կը գողան ալ։ Իրաւ է, բայց նկատէ թէ Գեղեցկութիւնին հաւատքը ի՛նչպէս իր գործերովը կատարեալ եղաւ։ Իրաւ ինք գիւղի մը նման չգոյացաւ առանց յոյսի, բայց ան յոյսին դիմեց ապաստանելու՝ որ Աւետարանին մէջ իր առջեւը գրուած է։ Արդէն՝ Ստրկութեան Վաճառքին Քրիստոսի Թագաւորութեան համար։ Ընդհանրապէս աշխարհի մէջ ամենէն պարզ բանը հաւատքն է, որ է հաւատալ Յիսուսով եղած Աշմարտութեանը՝ թէ մենք մեռեալ կորուսեալ մեղաւորներ ենք, և թէ՝ մեր փրկութիւնը իրմով է։ Ապաշաւորը երբոր իր սրտին մէջ կը հաւատայ ասոր, ասով ինք երկնային Ճանապարհորդ մը կ'ըլլայ, հաւատալով մեղքին տարապայման չարութեանը՝ Աստուծոյ օրէնքին կատարեալ սրբութեանը՝ իր վճռական կործանեալ ըլլալուն՝ Քրիստոսի պատուականութեանը՝ անոր փառաւոր փրկութեանը՝ սրբութեան հարկաւորութեանն ու փառաց յոյսին։ Ես հաւատքը մեղաւորին վարուցը կը ներգործէ, անոր սրտին մէջ սէր կը ձգէ, ու անոր հոգւոյն յարատեւել կու տայ Յիսուսի՝ մեր հաւատքին առաջնորդին ու կատարողին նայիլ։ Ինչպէս՝ թէ որ ես հաւատքին մանանեխի հատի չափ մէկ մասը քու սրտիդ մէջն ունիս, փառք տուր Յիսուսի անոր համար, և ուրախութեամբ գնա քու ճամբադ։

առատապէս տրուի • քանզի դուն եկար որ անոր թեւերուն տակը ապաստանաս մը գանես : Հռթ • ի • 11 , 12 :

Հնձո ընթերքը լմնցաւ՝ ու անկողնին պատրաստուելիքն տեսնուեցաւ , ու ամէն մէկուն մէկմէկ անկողին ձգուեցաւ : Ընդ՝ երրոր Գթութիւնը անկողնին մէջ էր , ուրախութենէն չէր կրնար քնանալ • ինչու որ ալ հիմա իր վերջապէս կորսուելու տարակոյսները բոլորովին իրմէն հեռացան , քան որչափ երբեք հեռացեր էին առաջ : Այսպէս ինք պատկած կ'օրհնէր ու կը գովէր զԱստուած , որ այսպիսի շորհք մը ըրած էր իրեն * :

Հետեւեալ առտուն արեւին ծագելուն իրենք ալ ելան , ու պատրաստուեցան իրենց ճամբորդութեանը • բայց Անկնիչը կ'ուզէր որ քիչ մըն ալ կենան ինչու որ՝ Դուք աս տեղէն օրնուաւոր կերպով պէտք է երթաք , կ'ըսէր : Ան առտուն կանչեց ան օրիորդը որ առաջ դուռը բացեր էր անոնց ու ըսաւ • Ո՛ աստը ու Պատեհին աւազանը տար , ու հոն լուան անոնք ու մաքրէ աղտեղութենէն՝ որն որ ճամբորդութիւն ընելով ժողվուեցան անոնց վրայ : Ան առտնը Ընծեղութիւն անուն օրիորդը առաւ պարտէզը տարաւ զանոնք , ու աւազանին քովը բերաւ • ու ըսաւ անոնց Թէ հոն պէտք է լուացուին ու մաքրուին , ինչու որ իր Տէրը այնպէս կ'ուզէ որ ընեն կնիկները՝ որոնք ճամբորդութեան երթալնուն իր տունը կու գան : Ուսաւ մտան լուացուեցան , իրենք՝ ու տղաքը՝ ու ամէնը • և

* Ահա աս տեղս է հաւատքին մխիթարութիւնը : Քանի որ մեր հաւատքը կը զօրանայ , երկիւղութիւններնիս կը վանէ , սրտերնիս կը կենդանացնէ , ու մեր հոգիները մեր Յիմնուելիք օրհնել ու գովել կու տայ : Աստուծոյ փառքին ու մեր հոգիներուն մխիթարութեանը համար միշտ պէտք է աս աղօթքը ընենք , Թէ՝ "Տէր՝ մեր հաւատքը աւելցուր" : Ղուկ • ժէ • 5 :

աւազանէն դուրս եկան ոչ միայն մաքրուած , հապա նաև աւելօք կազդուրած ու իրենց յոգնածները ուժոգնած : Այսպէս՝ երբոր նեռս եկան , աւելի գեղեցիկ կ'երեւայինք՝ քան որչափ լուացուելու համար դուրս ելած աներնին * :

Երբոր պարտէզին աւազանէն գարձան , Անկնիչը ընդունեց զանոնք՝ և վրանին նայեցաւ , ու ըսաւ • "Լուսիլի պէս գեղեցիկ" : Անկէ ետև ըսաւ որ բերին կնիքը , որով իր աւազանին մէջ լուացուողները կը կնքուէին : Ուստի կնիքը բերուեցաւ՝ ու ինք իր նշանը անոնց վրայ դրոշմեց , որպես զի իրենց երթալու տեղերը ճանչցուին : Ընդ ան կնիքն էր՝ Պատեհին պարունակած բաներն ու բովանդակութիւնը , որն որ Իսրայէլի որդիքը Եգիպտոսէն ելլելնուն կերան • Ելից • ժբ • 8–10 • ու նշանը գրոշմուեցաւ իրենց ճակատը : Ան կնիքը անոնց գեղեցկութիւնը մեծապէս աւելցուց , ինչու որ իրենց երեսներուն գարդարանք մը եղաւ • անկէ՝ի գատ անոնց ծանրաբարոյութիւնն ալ աւելցուց , ու գէմքերնին հրեշտակի դէմքի պէս ըրաւ † :

Անկէ ետև Անկնիչը գարձեալ ըսաւ ան օրիորդին որ աս հինիներուն սպասաւորութիւն կ'ընէր • Գնա զգեստաւորէ՛ նը ու հանդերձներ հանէ աս ժողովուրդին համար • ան ալ գնաց ու ձերմակ հանդերձներ բերաւ , ու անոր առջևը դրաւ զանոնք • իսկ ան հրամայեց անոնց որ հագնին զա-

* Ձկայ ճանապարհորդութիւն մը՝ առանց փոշոտելու և աղտոտելու : Ու չկայ երկնային ճանապարհորդ մը՝ որ ամէն օր կարօտ չըլլայ աս սրբութեան բաղանիքին մէջ լուացուելու : Ո՞նչ իմանալու ենք ասով : "Յիսուս Քրիստոսին արիւնը մեզ ամէն մեղքէ կը սրբէ" : ա Յովհ • ա • 7 :

† Նոյնիսկ կը նշանակէ Սուրբ Հոգւոյն կնիքը , որ առով անոնք կնքուեցան փրկութեան օրուանը համար : Եփես • դ • 30 :

նոնք , որոնք բնհեղներ էին՝ մաքուր ու լուսափայլ * : Երբոր այսպէս զարդարուեցան կինիները , մէկզմէկու ահ ու դող կը պատճառէին , որովհետեւ ամէն մէկը իր ունեցած փառաւորութիւնը չէր կրնար տեսնել , հապա իւրաքանչիւրը մէկզմէկու վրայինը կրնային տեսնել : Ասոր համար հիմա սկսեցին մէկզմէկ իրենց անձէն աւելի պատուել : Ռանդէ դուն ինծմէ գեղեցիկ ես՝ կ'ըսէր մէկը . ու դուն ինծմէ վայելուչ ես՝ կ'ըսէր միւսը : Տղաքը ևս ապշած կայներ էին , տեսնելով թէ ինչ կերպարանքի մտած էին † :

Ասկէ հետև Արևմիւքը իր մէկ սպասաւորը կանչեց՝ որ կ'ըսուէր Ռաջասիրտ ‡ , ու հրաման ըրաւ անոր որ Թուր

* Յիսուսի սիրելի աշակերտը Յովհաննէս աղէկ բացատրեց թէ ինչ կը նշանակէ աս հանդերձը : Յայտ . ժ|ճ . 8 : Ուրիշ նկատի դուն որ իրենց հրամայուեցաւ հագնիլ անիկայ : Թէպէտեւ Աստուած իր սիրելի Որդուոյն արդարութիւնը մեզաւորներուն կը համարի , բայց և այնպէս պէտք է հաւատքով ընդունիլ ու հագնիլ անիկայ : Ասոր համար կը կոչուի Աստուծոյ արդարութիւն , Հռովմ . ժ . 3 , ու հաւատքէն եղած արդարութիւն . Հռովմ . ժ . 6 : Աս արդարութիւնը Աստուած և մարդն Յիսուս Քրիստոս գործեց . Հայն Աստուած անիկայ մեզաւորներուն կու տայ , ու Սուրբ Հոգւոյն Աստուծոյ զօրութիւնովը անոնց հաւատքը կ'ընդունի : Երբոր Աստուած իր Որդւոյն արդարութիւնը մեզաւորին կը համարի , ասիկայ մեզաւորը չգոդրնչցներ հաւատքով զանիկայ ընդունելու պարտաւորութենէն :

† Միշտ այսպէս կը պատահի երբոր հոգիները Քրիստոսի արդարութեան պատմուճանովը կը հագուին : Իրենք զիրենք իրենց աչքին առջև փոքրիկ ու ցած և նուաստ կը համարին , ու մէկզմէկ իրենց անձերէն աւելի կը յարգեն :

‡ Ռաջասիրտը օրինակ է Յիսուս Քրիստոսի հաւատարիմ պաշտօնեային՝ որ հաւատքով զօրաւոր՝ ու Աստուծոյ

ու սաղաւարտ ու վահան առնէ . և ըսաւ . Ո՛ւ աս իմ աղջիկներս , ու Գեղեցիկ կոչուած տունը տար , ուր որ ակռէ ելլելուն հետև պիտի իջնեն հանգչելու : Ուստի ծառան իր զէնքերէն առաւ՝ ու անոնց առջևն անցաւ . ու Սկհնեին ըսաւ , Աստուած յաջողութիւն տայ ձեզի : Տանը մէջն եղող բոլոր ուրիշները ևս՝ Հազար բարեաւ երթաք՝ ըսելով ճամբայ դրին զանոնք :

Այսպէս անոնք յառաջ դացին իրենց ճամբան՝ ու կ'երգեին .

Աս տեղս էր մեզի երկրորդ իջևան ,
Հոս մենք լսեցինք ու տեսանք մենէ
Ան լաւ բաները , որոնք յաւիտեան
Ծածկեալ մնացին ուրիշ մարդոցմէ :

Քերցով մարդը՝ ու ան մղէսը՝
Հաւը ու իրեն փոքրիկ ձագերը՝
Անոնք աղէկ դաս մը սորվեցուցին ,
Ընոր յարմարին թող մեր անձերը :

Ու մագորձը՝ նաև պարտէզը՝
Բրաը՝ թուչունը՝ և անոր որսը ,
Դարձեալ նեբսուանց ան փտած ծառը
Կ'ընծայեն մեզի հարկաւոր նիւթ մը :

Շարժել մեզ հսկել ու աղօթք ընել ,
Նէ հաւատարիմ բլլալու ջանալ ,
Ու օր ըստ օրէ խաչերնիս առնել ,
Նէ մեր Տէրոջը վարով ծառայել :

Հիմա տեսայ երազիս մէջ որ անոնք յառաջ կ'երթային՝ ու Ռաջասիրտը անոնց առջևը ինկեր էր . այսպէս երթալով՝ եկան ան տեղը ուր որ Քրիստիանոսին բեռը իր կըռ-

գործին մէջ արի է : Ընոր զէնքերը Պօղոս կը ստորագրէ Եփեսացւոց Թուղթին մէջ , գԼ . Ի . 13 , ԼԸ :

նակէն ինկեր ու Կերեզմանի մը մէջ գլորեր էր : Ուստի աս տեղը կանչ առին . ու աս տեղը նաև օրհնեցին զԱստուած * : Իսկ Քրիստինէ ըսաւ . Հիմա իմ միտքս կու գայ Կոնէն ներս մտնելնուս մեզի ըսուած խօսքը . այսինքն թէ՝ Թողութիւն պիտի գտնենք բանիւ և արդեամբ . բանիւ՝ այսինքն խոստմունքովը . արդեամբ՝ այսինքն Թողութիւն ստացուած Ճամբովը : Խոստմունքին ինչ ըլլալը քիչ մը գիտեմ . բայց ի՞նչ է արդեամբ կամ անիկայ ստացուած Ճամբովը Թողութիւն գտնելը՝ ասիկայ կարծեմ թէ՝ ով Պաւոն Քահանայութ , դուն գիտնալու ես . ուստի թէ որ կը Հաճիս կ'ուզենք քեզի լսել ասոր վրայով :

Քահանայապ . Արդեամբ Թողութիւնը ան է որ մեկը կը ստանայ անիկայ՝ ուրիշ մեկուն Համար որ կը կարօտի ասոր . ոչ թէ Թողութիւն գտնող անձին գործովը՝ հապա ուրիշ մեկուն անիկայ ստացած Ճամբովը . ուստի ընդհանրապէս խօսելով աս խնդիրին վրայ՝ քուկին ու Կաթուղիկներուն ու աս տղոցը գտած Թողութիւնը ուրիշ մեկը ստացած է . այսինքն , Ան՝ որ ձեզ դունին ներս ընդունեց : Ու ինչ աս երկու Ճամբով ստացաւ զանիկայ . Արդարութիւն գործեց ձեզ Հաղուեցընելու , ու իր արիւնը թափեց ձեզ մէջը լուալու † :

* Քրիստոսի խաչը բոլոր Ճշմարիտ Հաւատացեալներուն կանչ առնել կու տայ , ու Աստուծոյ Սուրբ Հոգւոյն սորվեցընելովը՝ անոնց լեզուները վառաբանութեան կը շարժէ :

† Ա՛անապարհորդի մը սրտին անպայման միխիթարութիւն՝ ուրախութիւն ու վառաւորութիւն է աս : Ա՛ղաթաք իմ , Թէ որ կենդանի Հաւատքով կը Հաւատանք Թէ Յիսուս արդարութիւն գործեց մեզ անով Հագուեցընելու՝ ու իր արիւնը Թափեց մեզ լուալու , ո՛րչափ պարտական ենք ղինքը սիրել՝ իրմով պարծիլ իրմով ուրախանալ ,

Քրիստինէ . Բայց Թէ որ ինք իր Արդարութիւնը մեզի կու տայ , ի՞նչ պիտի ունենայ իրեն Համար :

Քահանայապ . Ինք ձեր կարօտ Հաղածէն կամ իրեն Հարկաւոր Հաղածէն աւելի Արդարութիւն ունի , և ան պատճառաւը կրնայ բաշխել անիկայ . ասիկայ արդարացուցիչ Արդարութիւնն է որուն ինք իրեն Համար կարօտութիւն չունի , ու անոր Համար կը բաշխէ անիկայ . ասկէ է որ ան կը կոչուի Արդարութեան պարգև : Հռով . Ե . 17 : Այսպէս՝ ով Քրիստինէ՝ ու Պէտութիւն՝ ու դուք միւս մնացածներդ որ Հոս էք . ձեր Թողութիւնը արդեամբ կու գայ , կամ ուրիշ մարդու մը ըրածովը կ'ըլլայ : Քրիստոս ձեր Տէրը գործեց , ու իր գործածը կը չնորհէ ան աղքատ մեւբացականին որ իր դէմը կ'ելլէ :

Ու զարձեալ արդեամբ Թողութիւն չնորհելու Համար Աստուծոյ բան մը Հաստուցանելու է իրեն դին : Ա՛նգղը արդար օրէնքի մը իրաւացի անէծքին մատնեց մեզ : Որ՝ աս անէծքին պէտք է արդարանալ մենք գիրկադործութեան միջոցովը , մեր ըրած վնասին փոխարէն Հատուցում մը վճարուած ըլլալով , որ է ձեր Տէրոջը արիւնը , որ եկաւ ու ձեր տեղը անցաւ , ու ձեր մեղքերուն Համար ձեղի չատկացած մահը իր վրան առնելով մեռաւ : Գաղ . Բ . 13 : Հռով . Բ . 34 : Բանկով ինք ձեր մեղքերին արիւնով ազատեց ձեզ , ու ձեր ապականեալ ու տգեղացեալ Հոգիները Արդարութիւնով ծածկեց . աս պատճառաւ Աստուած երբոր աշխարհը դատելու գայ , պիտի անցնի ձենէ՝ ու պիտի չվնասէ ձեզի :

Քրիստինէ . Անիկայ մեծ բան է : Հիմա կը տեսնեմ որ մեր բանիւ ու արդեամբ Թողութիւն գտնելուն վրայով սորվելու բան ունինք եղեր : Խարի՛ Պէտութիւն , աշ-

ու մեր Ճամբորդութեանը առին մեկ քայլափոխին զինքը վառաւորել :

խատինք մոքերնիս պահել ասիկայ • դուք ևս՝ ձվ իմ զաւակըս , աչիկ մոքերնիդ առէք ասիկայ : Բայց Տէր իմ , ասիկայ չէ՞ր որ իմ բարի Աբրահամոսս բերաւ իր կռնակին ձգեց , ու պատճառաւ անոր ուրախութենէն երեք անգամ յաղթել :

Աբրահամ • Այո • ասոր հաւատք ընծայելն էր որ կարենց ան կապերը որոնք ուրիշ կերպով չէին կրնար կտրուիլ , ու ասոր զգուշութեանը մէկ փորձը իրեն ցուցընելու համար էր որ՝ իր բերաւ Իսահակն առջեւը տանելու հարկաւորեցաւ :

Աբրահամ • Նա ալ այդպէս կարծեցի • ինչու որ թէպէտ և առաջ իմ սիրտս ուրախ էր ու ցնծալից , սակայն հիմա տանտապատիկ առաւել ուրախ ու ցնծալից է : Ու իմ զգացածէս կը հասկընամ՝ թէ և տակաւին շատ քիչ ալ զգացած եմ , որ եթէ աշխարհի մէջ ամենածանր բեռով բեռնաւորեալ մարդը հոս ըլլար , ու ինքն ալ հիմա ինծի պէս տեսնէր ու հաւատար՝ իր սիրտը շատ ուրախ ու խնդալատառ պիտի ըլլար :

Աբրահամ • Ես բաներուն տեսութիւնն ու մտածութիւնը ոչ միայն հանդստութիւն ու բեռի թեթեւութիւն կը բերէ մեզի , հապա սքանչելի սէր մըն ալ կը ծնանի մեր մէջը • քանզի (թէ որ մէկը անգամ մը մտածելու ըլլայ թէ Թողութիւնը ոչ միայն խոստումնքով՝ հապա ան կերպովս կ'ընդունի ,) անհնար է որ մէկ մարդ մը իր փրկուելուն միջնեներուն ու ձամբուն վրայովը զգմայնմէն չվերցուի , նաև իր սիրտը ան Մարգարէին՝ Հայրի , որ նոյն փրկութիւնը իրեն համար գործեց :

Աբրահամ • Ո՛չմեարեա է • ինծի կու գայ թէ սիրտս արիւնով կը լեցուի , երբոր կը մտածեմ թէ ինչ ինծի համար արիւն թափեց : Ո՛վ սիրելի Տէր • ձվ օրհնեալ Տէր • դուն արժանի ես զիս ստանալու • դուն գնեցիր զիս • դուն արժանի ես զիս բոլորովին ստանալու : Դուն

իմ արժանաւորութենէս բխեցապատիկ առաւել հատուցիր ինծի համար : Զարմանք չէ որ ասիկայ իմ էրկանս աչքերը արցունքով լեցուց , ու իր ընթացքը այնպէս երագեց : Հաւատի եմ որ ինչ գիս իր հետը կ'ուզէր , բայց ես՝ անարդ թշուառականս թողուցի զինքը բոլոր ճամբան մինակ երթալ : Ո՛հ • Վշթութիւն , ձէր էր որ քու հայրդ ու մայրդ հոս ըլլային • մանաւանդ թէ Տիկին Երկրտան ալ • ու իմ բոլոր սրտովս կը բաղձամ հիմա որ Տիկին Ընպարկեշան ալ հոս ըլլար : Երբա իրենց սրտերը պիտի ձնիէին • և ոչ մէկուն վախերն ու ոչ միւսին զբաւոր ցանկութիւնները պիտի յաղթահարէին զիրենք , կրկին իրենց բնակարանը դառնալ ու բարի ճամբորդները ըլլալը մերժել* :

Աբրահամ • Դուն հիմա քու զգաշումներուդ բորբոքմունքը կը խօսիս : Ալ կարծե՞ս որ միշտ այսպիսի բորբոք մը պիտի ունենաս : Ասիկայ ամենուն չտրուիր • քու Հիսուսիդ արիւն թափելը տեսնողներուն ամենուն չտրուիր : Այլեւս որ անոր քով կայներ էին՝ ու իր կողէն ելած արիւնեն գետինը վազելը կը տեսնէին , և սակայն այնչափ հեռու էին ասկէ՝ որ անիկայ կսկծալուն տեղը վրան կը խնդային , ու անոր աշակերտելու տեղը սրտերնին կը կարծրացընէին

---

* Երեսան բառ Աբրահամ : Կայէ թէ ինչ է Աբրահամոսի սիրտը բորբոքած սիրտ ունենալը : Կհասկնայ ան տեղը որ երբ կիրքերը այսպէս ուժգնութեամբ բորբոքելու ըլլան , լեզուն սովորաբար անզգուշութեամբ կը խօսի : Այսպէս Պետրոս Յաբաօր լեռանը վրայ կ'ըսէր , ''Ընդկ է որ հոս կենանք , ու իրեք խրճիթ շինենք • • • • վասն զի չէր գիտեր թէ ինչ կը խօսի'' : Մարկ • Թ • 4 , 5 : Բայց պէս Աբրահամ ալ կը մտածէ թէ ամէն մարդ բնականաբար իրեն պէս պիտի չարժուէր թէ որ հոն ներկայ ըլլար • բայց կը մտնայ որ իր տեսածն ու զգացածը առանձին՝ յատուկ և որոշեալ շնորհք մըն է :

անոր դէմ ։ Ուստի՝ իմ աղջիկներս , ձեր բոլոր ունեցածը մանաւանդ տպաւորութեամբ մըն է , որ կը ստացուի իմ ձեզի ըսածիս վրայ բարեպաշտ մտածութիւն մը ընելով ։ Յիշեցէք որ ըսուեցաւ ձեզի թէ հաւը իր հասարակ ձայնովը իր ձագերուն կերը չտար • ուստի դուք մանաւանդ ընդհանրապէս մը ունիք ասկից * ։

Ան միջոցիս երազիս մէջ տեսայ որ Ճանապարհորդները յառաջ կ'երթային՝ մինչև որ եկան ան նոյն տեղը , ուր որ Միամիտը՝ Ծոյլը ու Յանդուգնը քնացեր էին , երբոր Վրիստիանոս իր ճամբորդութեան առնը անոնց քովէն անցաւ • և ահա անոնք ճամբուն մէկ կողմը քիչ մը հեռուն երկաթներով կախուած էին ։

Ան առնը Դժուարութիւնը իրենց ուղեցոյցին ու առաջնորդին ըսաւ • Ո՞վ են ատ երեք մարդիկը • ու ի՞նչ պատճառու հոն կախուած են ։

Վրաջապրտ • Ան երեք մարդիկը շատ մարդիկ էին • իրենք ճամբորդ ըլլալու միտք չունէին , ու ոմ որ կրնային արգիլել կ'արգիլէին ։ Իրենք վերնիք ծուլութեան ու յիմարութեան տուէր էին , ու ոմ որ կրնային համոզել նոյնպէս կ'ընէին • ու միանգամայն կը սորվեցընէին անոնց կարծել թէ վերջապէս աղէկ պիտի ըլլայ իրենց ։ Վրիստիանոս ասկէ անցնելուն քնացած էին առնը , ու հիմա ձեր անցնելուն՝ կախուած են † ։

Դէհ-ըէ՛ • Բայց կրցան արդեօք մէկը համոզել որ իրենց կարծիքն ընդունի ։

Վրաջապրտ • Այո՛ , շատերը ճամբէն մոլորցուցին ։

Ակը կար Ծանրաքայլ անունով , որ համոզելին իրենց պէս ընելու ։ Նաև Կարճաշունչը՝ Վատասիրտը՝ Յանկուճեան Հեռուդը՝ ու Վհեճածը , ու մանկամարդ կին մը Կուլ անունով համոզելին ճամբաներնուն դառնալ ու իրենց պէս ըլլալ ։ Ասկէ զատ ձեր Տէրոջը վրայով դէշ համբաւ մը հանելին , ուրիշները յորդորելով՝ թէ ան մէկ խիստ գործավար մըն է ։ Նաև Խարի Նրկրէն վրայովը շատ լուր մըն ալ բերին ըսելով՝ թէ անիկա ոմանց բանտին կէսին չափ ալ աղէկ չէ ։ Անկեղծն նաև անարգել անոր ծառաները , ու անոնց ամէնէն աղէկները՝ ուրիշներուն դործին մէջ մեծող՝ ձանձրացուցիչ բանասարկու կարծել ։ Դարձեալ՝ Բատուծոյ հացը յաբդ կը կոչէին , անոր զաւկիներուն միխիթարութիւնները՝ երևակայութիւն , ու ձանապարհորդներուն նեղութիւնն ու աշխատութիւնը՝ անօդուտ բաներ * ։

---

* Գիտաբ է որ ատ երեք մարդոց բնութիւնը բնաւներ ։ Նախ՝ Ակամիտ՝ որ ամէն բանի կը հատատայ , որ է օրինակ թերհաւատաց մը որ ուրիշներուն անուշ խօսքերովն ու գեղեցիկ առաքինութիւններովը դիւրութեամբ կը խաբուի • միշտ կը սորվի՝ բայց բնաւ ճշմարտութիւնը սորվելու չհանկիր , որ հատատայ անոր՝ սիրէ անիկայ՝ ու հաստատուն անոր վրայ • ուստի վարդապետութեան ամէն հոլերէն կ'ուրիշ ։ Երկրորդը կ'ըսուէր Ծոյլ , որ է օրինակ հանդարտ ու խաղաղ հաւատացեալի մը որ ընաւ մեկուն նեղութիւն չտար Բատուծոյ ճամբաներուն մէջ ժրութիւն բանեցընելով , ու անոր փառքին և ճշմարտութեանը նախանձաւոր ըլլալով ։ Ուստի ամէն մարդ աղէկ կը խօսի անոր վրայով , բայց Վրիստոս ամէն այսպիսիներուն վնաս կուտայ ։ Ղ•ա։ ղ • 26 ։ Երրորդը կ'ըսուէր Յանդուգն՝ որ օրինակ է անոր՝ որ կը համարձակի հաճելի ըլլալ Բատուծոյ այնպիսի ճամբով մը՝ որ անոր խօսքը չհաստատած , կամ առանց Բատուծոյ սահմանած միջոցներուն փրկուիլ կը յուսայ ։

* Նկատէ՛ թէ Վրաջասիրտը ինչպէս խանդաղատութեամբ կը վարուի սրտաշարժ Վրիստոնեին հետ ։

† Բատուածոյ կեղծաւոր հաւատացեալներուն մէկ քանիները կը խայտառակէ , ու անոնց անուններն և վարքերը կը հրատարակէ որ ուրիշներուն վախ ըլլայ , ու իր ժողովուրդին խրատ ։

Թէ որ այսպիսի անձինք էին՝ ըսաւ Քրիստինէ, բնաւ պիտի չկսկծամ զրկուիլը։ Բաւական են եղեր այսպիսի վախճանի մը պատահելու. ու կարծեմ թէ աղէկ է որ այսպիսի ձամբուն մեռած կախուած են, որպէս զի ուրիշներն ալ տեսնեն ու զգուշանան։ Բայց աղէկ պիտի չըլլար թէ որ իրենց յանցանքները երկաթէ կամ պղնձէ տախտակի մը վրայ փորագրուէր ու հոս ձգուէր՝ ուր որ իրենց չարագործութիւնները կատարեցին, որ ուրիշ դէշ մարդոց օրինակ ըլլար։

Վալեէրիոս. Այդպէս եղած է, ինչպէս որ աղէկ կըսես խմնալ թէ որ քիչ մը դէպ՝ի պատը երթաս։

Դիոնիէն. Ան չէ. թող կախուած մնան իրենք՝ ու իրենց անունը ժանգոտի, ու իրենց չարագործութիւնները յաւիտեան թող մնան իրենց դէմ վկայութիւն ըլլալու։ Ես մէկ մեծ ընտրհք մը կը համարիմ որ մեր հոս գալէն առաջ կախուեր են աստիք. ինչ գիտէ թէ մեզի պէս տկար կնիկներուն ինչ պիտի ընէին աստիք։

Ան առնը իր խօսքը երդի դարձուց՝ ու ըսաւ.

Երդ դուք կախուած հոտ մնացէք երկնքին՝ ի միասին,
Նշան եղէք ձշմարտութեան հակառակորդ եղողին.

Ինչ որ մինչ հոս կու գայ թող վախնայ աս վախճանէն,
Թէ որ ինքը ձամբորդներուն բարկամ չէ իր սրտին.
Ես դուն զգուշ ըլը հողիդ իմ՝ ամէն այսպէս մարդոցմէ,
Որ հակառակ են սրբութեան չվախնալով Տէրոջմէ։

Ահա այսպէս է կեղծաւորներուն անառակ՝ ու Աստուծոյ օրէնքին հակառակ ոգին, որուն յանդգնաբար կը համաբաձակին Քրիստոսով փրկուելու՝ առանց Քրիստոսի պատկերին կերպարանակից ըլլալու. ու չեն հաւատար թէ Աւրբր Հոգին՝ Քրիստոսի ժողովուրդը անոնց մտացը հոգւոյնը կը նորոգէ, արդարութեամբ՝ ու ձշմարիտ սրբութեամբ. բայց առանց աս իսկական սրբութեանը մէկը պիտի չտեսնէ Տէրը։ Եբր. ժ։ 14։ Ոգւոյն կեցնէ աս երեք տեսակ հաւատացեալներէն, ինչու որ աս սոնք շատերը կը մոլորեցընեն։ Ա՛ջմարիտ քրիստոնեաներ վտանգի մէջ են՝ որ եթէ բոլորովին չկործանին ալ, դոնէ երբեմն չարաչար խարուին ասոնցմէ։

Ես որ մինչ հոս կու գայ թող վախնայ աս վախճանէն,
Թէ որ ինքը ձամբորդներուն բարկամ չէ իր սրտին.
Ես դուն զգուշ ըլը հողիդ իմ՝ ամէն այսպէս մարդոցմէ,
Որ հակառակ են սրբութեան չվախնալով Տէրոջմէ։

Ես յոսէս յառաջ գալին անունը մինչև որ Ժողովուրդեան Ղեռանը ոտքը հասան *, ուր որ բարի Վաճասիրտը նոր կին առիթ մը ունեցաւ անոնց պատմելու ինչ որ հոն պատահեր էր՝ Քրիստիանոսին անկէ անցնելուն։ Ասոր առաջ աղբիւրը տարաւ զանոնք, ու ըսաւ. ահա ասիկայ է ան աղբիւրը՝ որմէն Քրիստիանոս խմեց աս լեռը ելլելէն առաջ, ան առնը ասիկայ յստակ ու աղէկ էր. բայց հիմա մէկու մը ոտքովը պղտորած է՝ որ չուզեր թէ ձանապարհորդները իրենց ծարաւը անցընեն հոս։ Ասոր վրայ Պրոթեստիւնն ըսաւ. Բայց ինչո՞ւ այսպէս նախանձոտ է ան անձը։ Իսկ իրենց ուղեցոյցն ըսաւ. Թէ որ աս ջուրը առնուի՝ ու անուշ և աղէկ ամաններու մէջ դրուի, կ՝ըլլայ. ինչու որ ան առնը աղտեղութիւնը ամանին տակը կ՝իջնէ, ու ջուրը ինքիրմէն աւելի յստակ կը վազէ։ Ասոր Քրիստինէ ու իր ընկերները պարտաւորեցան նոյնպէս ընել. առին հողէ ամանի մը մէջ դրին ան՝ ու այնպէս թողուցին մինչև որ աղտեղութիւնը տակն իջաւ, ու յետոյ խմեցին անկէ †։

---

* Ես Ժողովուրդեան Ղեռը կը նշանակէ թէ ինչպէս ժողովուրդն է Քրիստոսի հետ կենալ, անոր յարիլ, ու անոր ձշմարտութիւնը ամուր բռնելու յարատևել, երբոր դրսուանց մոլութիւններով ու հերետիկոսութիւններով շրջապատած ենք, ու ներսէն փորձութիւններն ու ցանկութիւնները հանապազ դէմս կը վրդըմնեն։ Բայց ան լեռը որչափ ալ ժողովրդին ըլլայ մեզի՝ ապահովութեան համար է Յիսուսի նայիլն ու մեզ պահպանելու համար իրեն աղօթելը։

† Ես գրքին առջի մասին մէջ աղբիւրը յատկապէս կը

Ընկէ ետեւ լեռանն ստորոտի երկու ձամբաները ցոյց տուաւ անոնց՝ ուրկէ երթալով փարիսեցւոյն ու Ակղաւորը իրենք զիրենք կորնցուցին , ու ըսաւ՝ Անոնք վտանգաւոր ձամբաները են : Իբրեւ ասկէ անցնելուն երկու հոգի կորսուեցան ասոնց ձամբաներուն մէջ : Ու թէպէտ կը տեսնէք որ ասոնք ձամբաները չղթաներով , ցիցերով ու խրամներով գոցուած են , բայց կան ոմանք որ առաւել կ'ընտրեն ասոնց ձամբաներէն երթալ , քան թէ ասոնց լեռը ելլելու աշխատանք քաշել :

Ռիբոթինէ . "Ընօրէններուն ձամբան դժուարին է" : Եսայ , ժգ . 15 : Զարմանալի բան է որ առանց դլուխ նին ջախջախելու կրնան մտնել ասոնց ձամբաները :

Վաղոտիքը . Յանդիմնաբար կը համարձակին այսպէս ընել . և մանաւանդ թէ որ երբէք Յոգաւորին սպասաւորներուն մէկը դիպուածով զիրենք տեսնէ՝ ու կանչէ

նշանակէր Ըհետաբանի քարոզութիւնը . իսկ հոս անոր պղտորութիւնը կը նշանակէ Ըհետաբանի պարզ և անաբատ վարդապետութենէն մոլորիլը : Ամէն դարերու մէջ կը դանուին քարոզիչներ՝ որոնք մարգարէին բսածին պէս ոտքերնին մաքուր ջուրը կը պղտորեն . Եզեկ . ԼԴ . 18 . այսինքն՝ թէպէտ և Քրիստոսի ու անով եղած փրկութենէն վայ քիչ մը կը բարոզեն , բայց մարդկային վարդապետութիւններով այնպէս կը խառնակեն՝ կը շաղախեն ու կ'ապականեն ձրի շնորհաց աղբիւրը՝ որ ողբալի ու ծարաւեցող հոդին չկրնար խմել անոր ջուրը , ու չկրնար անով իր ծարաւը անցընել . հապա կը պարտաւորի թողել մինչև որ ան մրուտները յատակը իջնեն : Ապաքէն պղտոյթիւն բանեցընելու ենք այսպիսի աղտեղի ջուրերը խմելէն . քանի որ անոնք մեզ կ'ուռճցընեն ջրադողութեան ախտով , այսինքն՝ մեր կամքին ամբարտաւանութիւնովը՝ մարդկային արժանաւորութիւնով ու անձին արդարութեամբ , որ Յիսուսի փառքին ու մեր հոդիներուն բարեբաստութեանը հակառակ են :

և ըսէ իրենց թէ ծուռ ձամբուն մէջն են , և պատուիրէ որ ալ որ վտանգէն զգոյշ կենան , նախատինքով կը դառնան ու պատասխան կու տան և կ'ըսեն . "Տէրոջը անունովը մեզի խօսած խօսքերդ վրայով՝ մենք քեզի մտիկ չենք ըներ . հապա անշուշտ մեր բերնէն ելած ամէն խօսքը պիտի ընենք" : Երեմ . խէ . 16 , 17 : Ակէ զատ թէ որ քիչ մը հեռուն նայիք՝ պիտի տեսնէք որ ասոնք ձամբաները բաւական զգուշութիւն պիտի ընծայեն մեկուն՝ ոչ միայն ասոնց ցիցերովը , խրամներովը ու չղթաներովը , հապա նաև ցանկապատ ըլլալնին . և սակայն անոնք հոն երթալ կ'ընտրեն * :

Ռիբոթինէ . Ծոյլ են անոնք , չեն սիրեր աշխատիլ . դար մը ձամբան անհամով է իրենց : Ըսպասէ՝ անոնց վրայ կը կատարի ան գրուածը , թէ "Ծոյլին ճամբան փշերէն ցանկի պէս է" : Առակ . ԺԵ . 19 : Առաւել կ'ընտրեն լարուած որոգայթի մը վրայ քալել քան թէ ասոնց լեռն ի վեր ելլել , ու մնացած ճամբան մինչև Քաղաքը երթալ :

Հիմա՝ ալ ճամբայ ելան , ու սկսեցին լեռն ի վեր ելլել : Բայց լեռնէը զլուխը հասնելնին առաջ Քրիստինէին շունչը սկսեց կտրիլ , ու ըսաւ . Սիրելի իրաւ շունչ

---

* Պէտք է որ վարդապետութիւնը համձելի կու գայ ձեզի . անձը հաճեցընող թէ անձը քննող վարդապետութիւնը : Ակղծաւորներն ու փարիսեցիները առջինը կը սիրեն , ու երկրորդը կ'ատեն : Բայց անկեղծ ու հաւատարիմ քրիստոնեաները կը փափաքին որ իրենց սրտերը քննուին ու իրենց ձամբաները փորձուին . ու անոր համար Դաւիթին հետ կ'աղաղակին . "Փորձէ զիս՝ ով Աստուած , ու դիտցի՛ր իմ սիրտս . իս քննէ՛ ու դիտցի՛ր իմ մտածմունքներս , և նայէ՛ թէ արդեօք չար ճամբու մէջ եմ , և զիս դէպ ի յաւիտենական ճամբան առաջնորդէ՛" : Սաղմ . ճղէ . 23 , 24 :

ւասպատ լինու մէն է • զարմանք չէ որ իրենց հանգստու-
թիւնը՝ հոգիներնուն աւելի սիրողները տապարակ ձամբայ
մը կ'ընտրեն : Ընկէ ետև Պիտուէթիւնն ըսաւ • Նա քիչ
մը պէտք է նստիմ • ու տղոցը ամենէն պզտիկն սկսաւ լալ :
Նկէ՛ք նկէ՛ք՝ ըսաւ Յիսուսի մայրը , մի՛ նստիք հոս • ինչու
որ քիչ մը վերը Ներսանին տապարթախտ ոստերով ծած-
կուած հովանաւոր զով տեղը կայ : Յետոյ փոքրիկ տը-
ղուն ձեռքէն բռնեց , ու վեր դէպ ի հոն կը հանէր զանի-
կայ * :

Երբոր ան Հովանաւոր տեղը եկան՝ շատ կը փափաքէին
նստիլ , ինչու որ բոլորն ալ արիւն քրտինք մնած էին :
Ան ատենը Պիտուէթիւնն ըսաւ • Յովնաձներուն օրհասի
անուշ է հանգստութիւնը • Առակ • ժա • 28 • ու օրհասի
բարերար է Համբորդներուն Ներսանը՝ որ անոնց համար
այսպիսի հանգստութեան տեղեր կը պատրաստէ : Շատ
անգամ լսեցի ես ա Հովանաւոր տեղին վրայով , բայց
բնաւ տեսած չէի առաջ : Հայդ հոս զոյշ կենանք քնա-
նալէն , ինչու որ՝ ինչպէս որ լսած եմ , Պրիստիանոսին
շատի նստաւ անիկայ :

Ան ատենը Հաճասիրտը տղոցն ըսաւ • Նկէ՛ք նայիմ ,
իմ դեղնիկ տղաքս , ի՞նչպէս էք : Ո՞նչ կը խորհիք
հիմա ճամբորդութիւն ընելու վրայով : Տէր իմ՝ ըսաւ
պզտիկը , սեպէ թէ ես ճամբան մնալու էի • բայց շնոր-
հակալ եմ քեզի՛ որ իմ կարօտութեանս ատենը ձեռք
տուիր ինծի • ու իմ միտքս կու գայ հիմա՝ ինչ որ իմ

* Ան որ անձնուրացութեան խիստ գործ ըլլալը՝ ու
մարմնոյն օրհասի դժուար դալը խնայած չէ , չդիտեր թէ
ի՛նչ կը նշանակէ աս Վժուարութեան Լեռը : Վհանգի
որչափ որ Յիսուսի հանգստարար Հովանաւոր տեղին մօ-
տենանք , այնչափ ճամբուն վրայ աւելի դժուարութիւններ
կը դտնենք • բայց նոյնչափ ալ քաղցր կ'ըլլայ այն հանգիս-
ը երբոր առանանք :

մայրս ըսաւ ինծի • այսինքն՝ թէ Նրկինքը երթալու ճամբան
սանդուխի կը նմանի , ու Վժոխքը տանող ճամբան լեռ-
նէն վար իջնելու : Հայդ առաւել աղէկ է ինծի սանդու-
խէն վեր ելնայ երթալ , քան թէ լեռն ի վար Մահուան
վաղել :

Ան ատենը Պիտուէթիւնն ըսաւ • Հայդ առակը կ'ըսէ •
Լեռն ի վար իջնելը դիւրին է : Ինկ Յակոբոս ըսաւ ,
(քանզի աս էր տղեկին անունը •) Ան օրը կու գայ որ
ատեն իմ կարծիքս լեռն ի վար իջնելը ամենէն դժուար
պիտի ըլլայ : Ապրի ս տղաս՝ ըսաւ իր վարժապետը • չի-
տակ պատասխան տուիր իրեն : Ան ատենը Պիտուէթիւնը
ժպտեցաւ , բայց փոքրիկ տղեկը կարմրեցաւ * :

Նկէ՛ք ըսաւ Բրիստիանէ , քանի որ նստեր էք տղերնիդ
հանդչեցընելու , կաւոր մը բան կ'ուտէ՛ք որ բերաննիդ
քիչ մը անուշցընէ • ինչու որ նուռ մը ունիմ ես՝ որն որ
պարոն Ներկինչը իր դռնէն դուրս ելած ատենս իմ ձեռքս
դրաւ • քիչ մը մեղրախորիսխ ու չիչ մըն ալ օշարակ
տուաւ ինծի † : Նա կարծեցի որ ինք բան մը տուաւ

* Սահկայ օրինաւոր է • երբոր ուրիշները մեզ գովաբա-
նեն՝ պէտք է կարմրինք , աղէկ գիտնալով որ շատ բաներ
ունինք ամչնալու : Հայդ ոմանք այսպիսի մեռոի յանձնա-
պատուութիւն մը՝ ու բարեր կարծիք մը ունեն իրենց
սեփհական արդարութեանը՝ արժանաւորութեանն ու կա-
տարելութեանը վրայ , որ չէն ամչնար : Ի՛ղբայր իմ՝
դուն քու ողբումելի մեղաւոր մը ըլլալը ճանչնալով հանա-
պազ առ Տէր կարդա որ քիւղ հոգւոյ հպարտութենէ պա-
հէ , ու խոնարհ սիրտ մը տայ քեզի :

† Սահկայ քաղցրիկ օրինակ մըն է Աստուծոյ իր ժողո-
վուրդը կաղդուրելուն : Աստուծոյ խօսքն ու խոստմունք-
ները են՝ որով առաքինի հոգիները մնունդ կ'առնեն • ինչ-
պէս որ Դաւիթ կ'ըսէ • ''Ինծի հաղարաւոր ոսկիէ ու
արծաթէ աւելի աղէկ է քու բերնիդ օրէնքը'' : Սաղմ •
ճժիթ • 72 : Ո՛վ ընթերցող՝ կը յուսամ որ քու փորձա-

քեզի՝ ըսաւ Պետրոսը • ինչու որ մէկդի կանչեց քեզ : Այժ այդպէս ըսաւ , ըսաւ միւսը • բայց և այնպէս՝ նախ և առաջ մեր բնակարանէն ելլելնուս ինչպէս որ պիտի ըլլայ ըսի՝ այնպէս պիտի ըլլայ • բոլորը իմ ունեցած բարիքներուս բաժանորդ պիտի ըլլաս դուն , որովհետև այսչափ չարչարութեամբ ընկերը եղած ենթի : Պնակ ևս տուաւ անոնց՝ ու անոնք թէ՛ Պետրոսը և թէ տղաքը կերան : Ու դուն՝ տէր իմ , ըսաւ Վրիստոսին Պաղատիրոն , դուն ալ կ'ուզե՞ս մեզի պէս ընել : Բայց ան պատասխան տուաւ ըսելով • Դուք ձամբայ կ'երթաք , ու ես շատ չանցած ետ պիտի դառնամ • անուշները ըլլայ ձեզի • ես տունը ամէն օր ան նոյն բաները կ'ուտեմ : Հետևեալ՝ երբոր կերան ու խմեցին՝ ու քիչ մըն ալ խօսակցեցան , իրենց առաջնորդը ըսաւ անոնց • Օրը իրիկուն կ'ըլլայ • թէ որ կ'ուզեք՝ պատրաստուինք ձամբայ ելլելու : Ուստի ձամբայ ելան , ու փոքրիկ տղաքը առջևնուն կ'երթային • բայց Վրիստոսին օշարակին շիշը մոռցաւ իր հետը առնելու • վասն որոյ իր տղոցը մէկը ետ խրկից անիկայ բերելու : Ան առնը Պետրոսին ըսաւ • Կարծեմ թէ ասիկայ մոռացութեան տեղ մըն է • հոս կորսընցուց Վրիստոսին իր շիշը • ի՞նչ է ասոր պատճառը՝ տէր իմ : Պատասխան տուաւ իրենց առաջնորդն ու ըսաւ • Պատճառը քունը կամ մոռացութիւնն է • ոմանք երբոր արթուն ենալու պարտական են՝

ռութիւնդ ալ ասոր համեմատ է : Յիսուսի խօսքին պատասխանը՝ Յիսուս ինքն է • և թէ որ դիտես թէ ինչ է իրմով անանիլը , պիտի դիտնաս ևս թէ իր ժողովրդեցը կարօտութեանը համար պէտք եղածը միշտ ունի ինքը : Ու երբոր Սուրբ Հոգին Յիսուսի բաներէն կ'առնէ՝ անոր ժողովրդոցը յայտնի ընելու , մինչև անգամ անոնց արբանութիւններն ու անոնց արցունքները նոնիետց օշարակի կը դարձնէ :

կը գնանան , ու ոմանք երբոր մոքերնին պահելու պարտական են՝ կը մոռնան • ու Հանգստութեան տեղերը ձամբորդներէն ոմանց սովորաբար մէկմէկ բան կորսընցընելուն դէմառոր պատճառը սա է : Ձամբորդները պէտք է արթուն մնան ու մոքերնին պահեն իրենց արդէն ունեցածը՝ իրենց ամենամեծ ուրախութեանը մէջ ալ • բայց ասիկայ չընելնուն համար շատ անգամ իրենց ուրախութիւնը արցունքներով կը վերջանայ , ու իրենց յոյսերը ամպով կը մթնին • տեսէք Վրիստիանոսին պատմութիւնը՝ ու իմացէք թէ ինչ պատահեցաւ անոր ատեղը :

Երբոր եկան ան նոյն տեղը Հասան՝ ուր որ Ձասկածոտն ու Վախկոտը Վրիստիանոսին պատահելէն յորդորելը դիմքը որ առիւծներուն վախէն ետ դառնայ , տեսան որ հողաբլուր մը չինուած էր հոն , ու անոր առջևը դէպ ի ձամբուն վրայով լայն տախտակ մը կար՝ տուն մը ոտանաւոր դրուած վրան • ու անոր տակը ան հողաբլուրին չինուելուն պատճառը նշանակուած էր : Տախտակին վրայի ոտանաւորը սա էր :

Այս հողաբլուրը ծով որ կը տեսնէք ,
Սրանիկ ու լեզուին թմրդ զգուշանայ ,
Բայց թէ որ չընէք՝ ինքն ալ անպատճառ
Ուրիշներուն պէս պատժապարտ կ'ըլլայ :

Իսկ ոտանաւորին տակի խօսքն սա էր՝ "Այս հողաբլուրը չինուեցաւ որ վախկոտութեամբ կամ կասկածոտութեամբ ասկէ անդին ձամբորդութեան երթալու վախցողները ասոր վրայ պատժուին : Նաև ասոր վրայ տարբցուցած երկաթ խօթեցին Ձասկածոտին ու Վախկոտին լեզուները , Վրիստիանոսը իր ձամբէն խափանելու չանալնուն համար" :

Ան առնը Պետրոսին ըսաւ • Ասիկայ շատ նմանութիւն ունի ան Սիրելոյն խօսքին , թէ "Ի՛վ նենգաւոր

լեզու՝ ի՞նչ տրուի քեզի, ու ի՞նչ աւելցուի։ Հօրաւուր մարդուն սուր նետերը ու գիհիին կայծերը՛՛ * ։ Սաղմ. ՃԻ. 3 (ը—ութ)ը), 4։

Այսպէս անոնք յառաջ գային մինչև որ առիւծներն սկսեցին երեալ։ Գանք որ պարոն Վհաջասիրտը զօրաւոր մարդ ըլլալով՝ առիւծէ վախ չունէր ինք. Նա սակայն երբոր առիւծներուն նայած տեղն եկան, տղաքը որ առջևէն կ՛երթային՝ հինա սկսեցին ետ մնալ, որովհետև կը վախնային առիւծներէն. ուստի ետ դարձան ու միւսներուն եռեւէն կը քալէին։ Նոր վրայ իրենց առաջնորդը նայեցաւ ու ըսաւ. Ի՞նչպէս էք հինա՝ տղաքս, երբոր վտանգ չկայ առջևէն երթալ կը սիրէք՝ ու երբոր առիւծներ եռևալ սկսին եռևէն գալ կը սիրէք հա։

Ըսէ՝ երբոր առաջ կ՛երթային՝ Վհաջասիրտը իր թուրը քաշեց որ առիւծներուն հակառակ՝ ձամբայ բանայ ձամբորդներուն։ Ան առենը մէկը երեան եկաւ, որ կը թուէր թէ առիւծները կը դրդռէր անոնց դէմ, ու ըսաւ ձամբորդներուն առաջնորդին. Ի՞նչ է պատճառը որ դուն հոս եկար։ Գանք որ մարդուն անունն էր՝ Խոժոռադէմ կամ Ընդունահեղ, ձամբորդները սպաննելուն պատճառաւը. ու ինք հսկաներուն ցեղէն էր †։

---

* Դաւիթ անունը կը նշանակէ Սիրելի, Շատ զգուշանալի է բանեցընելու ենք որ չըլլայ թէ բան մը խօսինք՝ որ բարեպաշտութեան հակամիտութիւն ունեցողները լըքացընէ։ Նա վիճակիս մէջ եղող անձանց առջևը արժան չէ յայտնել մինչև անգամ տկար և փորձութեան մէջ ևղող քրիստոնէից թերահաւատութեան երկիւղներն ու գանգատները։

† Դժուարին է իմանալ հեղինակին ձիշդ միտքը իւրաքանչիւր հսկաներուն վրայով՝ որոնք ձամբորդներուն վրայ կը յարձակին, և անոնց առաջնորդին ու անոր ընկերներէն կը սպաննուին։ Ոմանք կարծեցին թէ աս տեղի խօսքը

Գատասխան տուաւ ձամբորդներուն առաջնորդը. Նա հինիներն ու տղաքը ձամբորդութեան կ՛երթան, ու իրենց երթալու ձամբան ասիկայ է. ու պիտի երթան ասոնք՝ ընդդէմ քեզի և առիւծներուն։

Խոժոռադէմ. Նա չէ անունդ ձամբան, ու պիտի վերթան ասկէ։ Նա եկայ որ սրդիլեմ զանոնք, ու ան դիտաւորութեամբ առիւծները կը գրդռեմ։

Հիմա՝ Ակնարկիտը խօսելով՝ առիւծներուն կատաղութենէն ու զանոնք գրգռողին գաղանաբարոյութենէն ատենէ մը՛ի վեր աս ձամբան շատ պարապ մնացեր էր, ու գըրեթէ բոլորովին խոտով ծածկուեր էր։

Ան առենը երդում ըրաւ մարդը առիւծներուն վրայ թէ անկէ պիտի չանցնին. ու անոր համար հրամայեց որ մէկդի դառնան, ինչըւ որ անկէ անցք չունենան պիտի։

Հայց անունդ Վհաջասիրտ առաջնորդը՝ առաջ Խոժոռադէմին մնտեցաւ, ու այնպէս սաստ՝ութեամբ անոր վրայ

կը նշանակէ Թմբրահաւատութիւն. բայց Ընդունահեղ՝ կը թուի թէ հակառակ անուն մըն է աս ներքին թշնամւոյն. ու կարծուիր որ Թմբրահաւատութիւնը աւելի ուժգնութեամբ գայ անոնց վրայ՝ որ առանձին ձամբորդութիւն կ՛ընեն։ Ուստի կը թուի թէ աս Հսկան Ընդդէմ մէջ բանի մը զօրաւոր մարդոց օրինակ բերել ըլլայ հեղինակին դիտաւորութիւնը, որ միշտ զգաստ կեն հալածումի հըրամաններ հանել. և աս բանը որ գրուած ժամանակը աւելի զօրաւոր կերպով կը կատարուէր քան թէ անկէ առաջ։ Հայց Աւետարանին քարոզութիւնը՝ որով Քրիստոսի պատուիրանները Հոգւոյն սուրը չըզգացուին, աս թշնամին յաղթեց. քանզի այսպիսի քաջամարտիկ պատերազմողներուն օրինակն ու յորդորմունքը մինչև անգամ տկար հաւատացեալները զօրացուցին իրենց վախերը յաղթելու ու իրենց խղճմտանքին համեմատ գործելու, անկէ յառաջ գալու դիպուածը Աստուծոյ ձգելով։

յարձակեցաւ իր թերովը , որ զանիկայ պարտաւորեց ետ քաշուելու :

Ան առնը առիւծները դրդռողն ըսաւ . Դուն իմ երկրիս վրայ դիս պիտի սպաննե՞ս :

Տիոքղետիոս . Ես մեր Հզած Ճամիան Թագաւորին Ճամբան է , ու դուն անոր Ճամբուն վրայ դրեր ես առիւծները . բայց աս կնիկներն ու աս տղաքը՝ թէ և տկար ալ են , քու առիւծներդ հոս ըլլալովին ալ իրենց Ճամբան պիտի չառաջ երթան : Ու աս խօսքովը դարձեալ մէկ ուժգին հարուած մը տալով անոր իր ծնկուըներուն վրայ գետինը ձգեց զանիկայ : Ես նոյն հարուածովը նաև անոր սաղաւարտը կոտրեց , և ուրիշ հարուածով մը անոր մէկ թեւը կտրեց : Ան առնը Հսկան այնպէս զարհուրելի Հզանակաւ մը կանչեց , որ իր ձայնը կնիկները վախցուց . բայց և այնպէս ուրախ էին որ գետնին վրայ անոր վտուած մնալը կը տեսնէին : Գանք որ առիւծները չղթայով կապուած էին , այնպէս որ իրենցմէ բան մը չէին կրնար ընել : Ետսի երբոր անոնք դրդռողը՝ խոժռադէմը սպաննուեցաւ , Տիոքղետիոս Ճամբորդներուն ըսաւ . Կիմնք հիմա իմ ետևէս , ու վնաս մը պիտի չպատահի ձեզի առիւծներէն : Ետսի ամէնը մէկէն յառաջ գային , բայց կնիկները անոնց քովէն անցնելուն կը դողդողային . տըղաքը ևս կ'երևար թէ պիտի մեռնէին , բայց առանց վնասի մը ամէնն ալ անցան * :

* Հանապարհորդներուն խակոյն իրենց հանդստութենէն ետև Հսկային կրած հակառակութիւնն ու առիւծներէն քաշած վախը կը ցուցընեն հոգևոր պատերազմի մէջ իրաց խառն վիճակին ու պատահմունքը : Ընթերցողը պէտք է միշտ յիշէ ասիկայ , որովհետև Նստուծոյ ընտրեալը ընթացքին մէջ միշտ այսպէս կը պատահի բարեպաշտ Ճամբորդներուն : Երբոր Նստուած սովորականէն աւելի հանդստութիւն կ'ընծայէ հոգւոյ մը , դիտցի՛ր որ անով

Երբ՝ երբոր Վռնտապանին բնակարանը երեւալ սկսաց , շուտով եկան հասան հոն . բայց մինչև հոն երթալնին շատ արտորայլին , ինչու որ դիշերը աանն ան տեղը Ճամբորդութիւն ընելը վտանգաւոր է : Ետսի երբոր դուռը եկան՝ առաջնորդնին զարկաւ անիկայ , ու Վռնտապանը ձայն տուաւ , թէ՝ Ո՞վ է ան : Բայց առաջնորդը՝ Նա եմ ըսածնին պէս՝ անոր ձայնը ճանչցաւ , ու վար իջաւ . ինչու որ ան առաջնորդը Ճամբորդներուն ուղեցոյց ըլլալով շատ անգամ հոն եկած էր : Երբոր վար իջաւ՝ դուռը բացաւ , ու Վհաչասիրտը շիտակ դրանը առջևը կայնած տեսնելով՝ (որովհետև չտեսաւ կնիկները , որ անոր ետևը կայներ էին ,) ըսաւ անոր . Ո՞նչպէս ես՝ Գարոն Վհաչասիրտ . այսպէս ուշ ատեն ինչ բան ունես հոս աս դիշեր : Ան ալ պատասխան տուաւ ու ըսաւ . Վրանի մը Ճամբորդներ բերի՝ որոնք իմ Տէրոջս հրամանաւը հոս պիտի մնան : Ետսի կրնայի հանիլ հոս թէ որ առիւծները դրդռելու ուղղէ Հսկային հետ չեմ կրնար : Բայց անոր հետ մէկ երկար ու տաղտկալի կռիւ մը ընելէս ետև գինքն սպաննեցի , ու Ճամբորդները անվնաս հոս հասուցի :

Վռնտապան . Նեղս չի՞ս զար , ու մինչև առաւոտ մնար :

Վհաչասիրտ . Ըհ , աս իրիկուն իմ Տէրոջս պիտի դառնամ :

Վրխաթենէ . Տէր իմ , չեմ գիտեր թէ ինչպէս ուզիմ քեզ ձդիլ մեր Ճամբորդութեանը մէջ . դուն շատ հետաքրքիր ու շատ սիրելի եղար մեզի : Դուն մեր տեղը այնպիսի քաջութեամբ կռուեցար , դուն զմեզ այնպէս սրբատանդ խրատեցիր , որ բնաւ պիտի չմոռնամ քու մեզի ըրած երախտիքդ :

Ետսի Վրխաթենէն ըսաւ . Կրանի՛ թէ մինչև Ճամբուն

չուտով դալու նոր փորձութեան մը կը պատրաստէ անիկայ :

վերջը՝ քեզ մեզի ընկեր ունենալու կարող ըլլայինք : Նե-
ղութիւններով լեցուն մեզի պէս աղքատիկ կեանքերը , այս-
պիսի ձմեռուս մը մէջ առանց բարեկամի ու առանց պաշտ-
պանի մը ի՞նչպէս կրնան դիմանալ :

Բայց հապա տղոցը ամենէն փոքրիկը՝ Յակոբոսն ըսաւ .
Ա՛աղաչեմ՝ տէր , հանձն մեր հետեւ երթալը՝ ու օդնէ
մեզի . որովհետեւ մենք այսչափ տկար ենք , ու ճանապարհը
այսպէս վտանգաւոր է :

Քաջասիրտ . Ես իմ Տէրոջս հրամանին կը նայիմ . թէ
որ ինձ միւնչեւ ձմեռուն վերջը ձեզի ուղեցոյց ըլլալու գիս
կարդէ , յօժար կամքը պիտի սպասաւորեմ ձեզի : Բայց
աս մասին դուք պակասութիւն ըրած դանուելուցաք առաջ .
ինչու որ երբոր ինք հրամանն ըրաւ ինծի միւնչեւ հոս ձեզ
հետը գալու , ան առիւնը իրմէն խնդրելու էիք գիս՝ որ
բոլոր ճամբան ձեր հետը երթամ . ու ինք ձեր խնդիրքը
պիտի կատարէր * : Բայց առ այժմ պէտք է հրաժարիմ
ձենէ . ուստի բարի Քրիստոնէի Վերթուելուն ու իմ
քաջ տղաքս , մնաք բարեաւ :

Ան առիւնը Յովնաթանը՝ որուն անունն էր Պահապան ,
հարցուց Քրիստոնէին իր երկիրն ու իր ցեղը . ու ան ը-
սաւ . Ես Կործանման Քաղաքին կու գամ . որբևարի
կին մըն եմ ես . իմ էրկիս մեռած է . իր անունն էր
Քրիստոնաս ճանապարհորդ : Ինչ , ըսաւ Յովնաթա-
նը , անիկա քու էրկի՞դ էր : Այո՛ , պատասխան տուաւ

* Պատշաճապէս կրկին և կրկին ապսպրուած է մեզի որ
մեր աղօթքներուն մէջ յատկապէս և որոշակի յիշենք մեր
կարօտութիւնները , մանաւանդ մեր հոգւոյ օգտին վերա-
բերեալ ամէն բաները : Ես երբոր հարկաւորութեան
ժամանակ մէկ խիստ օգտակար օդնութիւնէ մը զրկի մը-
նանք , պէտք է միտքերնիս բերենք թէ ան մասին պակաս
դանուած ենք մենք , ու Աստուծմէ խնդրած չենք ան օգնու-
թիւնը :

Քրիստոնէ , ու ասոնք ալ իր զաւկընեն են . ան ալ
Վերթուելուն յուզելով՝ իմ քաղաքացի ընկերներս մեզ-
է : Ան առիւնը Յովնաթանն իր զանգակը զարկաւ՝ ինչ-
պէս որ սովորութիւն ունի ընել այսպիսի առիւններ , ու
աղջիկներուն մեզը որ կ'ըսուէր խոնարհամիտ , դուրս ե-
կաւ . ու Յովնաթանը անոր ըսաւ . Գնա՛ ներս զուարճ թէ
Քրիստիանոսին կինը Քրիստոնէն ու իր զաւկընները ճամ-
բորդութեամբ հոս եկած են : Ուստի աղջիկը գնաց ներս
ու պատմեց անիկայ . բայց ահա լուռ ցնծութեան աղա-
ղակներ եղաւ ներսը երբոր աղջիկը ան խօսքը իր բերնէն
հանեց :

Վասն որոյ արտորալով Յովնաթանին եկան , ինչու որ
Քրիստոնէ տակաւին դրանն առջեւը կայնած էր : Ան ա-
ռիւնը դուռը եկողներուն մեծերը ըսին անոր . Կո՛ըս ե-
կոր՝ Քրիստոնէ , նո՛ըս եկոր՝ ան բարի մարդուն կնիկը ,
նո՛ըս եկոր բոլորը քու հետիններովդ : Այսպէս ինք ներս
մտաւ , և իր տղաքն ու իր ընկերն իր ետևէն գացին :
Երդ՝ երբոր ներս գացին՝ մէկ մեծ աւնեակ մը տարուեցան ,
ու հրաման եղաւ իրենց որ նստին . ուստի նստան , ու
տանը պատուաւորները կանչուեցան որ ան հիւրերը տես-
նեն ու անոնց դալուստը բարեւեն : Ինոնք ալ ներս եկան՝
ու լսնանալով առնոց ձեռ ընալը , ամէն մէկը համբուրե-
լով բարեւեցին՝ ու ըսին . Խարի եկիք՝ ձեռ Աստուծոյ
շնորհացը անօթիները . բարի եկիք մեզի՝ ձեր բարեկամնե-
րուն * :

* Հրեշտակները կ'ուրախանան մէկ մեղաւորի մը վերայ
որ կ'ապաշխարէ : Ես ամէն անոնք որ ճշմարտապէս կը
սիրեն Տէրը , ուրախութեամբ կ'ողջունեն բոլոր ճշմարիտ
հաւատացեալներուն իրենց խիստ պատուական ընկերու-
թեանը խոստովելը . և սակայն կան ոմանք որ մասնա-
ւոր ուրախութիւնով մը ու հաճութիւնով մը կ'ընդու-
նինք , մեր սիրած բարեկամին աղզականներն ու մեր ա-

Հիմա ժամանակը քիչ մը ուշ ըլլալուն՝ ու իրենց ճամբորդութենէն յոգնած ըլլալնուն՝ ու նաև ան կռուոյն ու սոսկալի առիւծներուն տեսութիւնովը նուաղած ըլլալուն ուղեցին որ որչափ կարելի է շուտով երթան հանգստանալու : Ձի՛ , ըսին տանը մէջինները , առաջ պատառ մը մնով սրտնբնիդ հաստատեցէք . ինչու որ գառ մը մորթեր ու իր յատուկ համեմներովը պարարտեր էին անոնց համար * . Նէեմ ժբ . 21 : Յովհ . ա . 29 . որովհետև Պետրոսը առաջ լսեր էր անոնց գալը , ու նախապատրաստութիւնները զրուցեր էր : Ասկէ երբոր կերան՝ ու յետոյ իրենց ազգութիւնը օրհնութիւնը կատարեցին , ուղեցին որ հանգստանալու երթան : Բայց թէ որ ինծի ներելի է ընտրել՝ ըսաւ Քրիստինէ , ան սենեակին ըլլանք՝ ուր որ իմ էրկիս կեցաւ հոս եղած առնին . ուստի վեր հանեցին զանոնք ան սենեակը , ու ամէնը միևնոյն հոն էին : Երբոր հանգստացան , Քրիստինէ ու Պետրոնիան սկսեցին պատշաճաւոր նիւթերու վրայով խօսակցութեան մը մտնել :

Քրիստինէ . Ամենէն մտքէս էր անցներ իմ էրկանս եւ տեսէն երթալ , երբոր ինք ճամբորդութեան ելաւ :

Պետրոնիա . Նմանապէս մտքէդ էր ալ անցներ անոր

ղօթքերնուն մէջ չատոնցմէ յիշատակուած ըլլալնուն համար :

* Հաւատացեալ Քրիստոսի չարչարանքներուն ու հաւատացեալը դինքը ընդունելուն նախապատրաստութիւն էր : Ու Տէրոջական Ընթրիքը նոյն նշանակութիւնը ունեցող խորհուրդ մըն է Քրիստոսի մահը յիշատակելու , որ իր մարմինը մեր մեղքերուն համար տուաւ , ու իր արիւնը մեղի համար թափեց : ‘‘Ընկերակցութեան ու ձգմարտութեան անխմիր հացը’’ , ա Կորնթ . ե . 8 , ու ձգմարիտ զղջման ‘‘Հրեղ խոտերը’’ , Նէեմ ժբ . 8 , մեղքը մեղցնելն ու խաչը առնելը , ասոնք հոգևոր խնճոյքիս համեմներն են , որոնք առաւել ևս բարեհամ կ՚ընեն զանոնք ճշմարիտ հաւատացեալին :

անկողնին վրայ պառկիլ՝ ու անոր սենեակը հանգստանալ , ինչպէս որ հիմա կ՚ընես :

Պետրոնիա . Ու ամենէն մտքէս էր անցներ խաղաղութեամբ իր երեսը տեսնել՝ ու իր հետը երկրպագութիւն ընել Տէրոջն ու Թագաւորին . և սակայն հիմա կը հաւատամ թէ այսպէս պիտի ըլլայ :

Պետրոս . Մտիկ ըրէ , ձայն մը լսե՞ս ըսեր :

Քրիստինէ . Այո՛ , կարծեմ թէ նուագարաններու ձայն է ան , իբրև նշան մեր հոս ըլլալուն ուրախութեանը :

Պետրոս . Աքանչելի՛ բան . նուագարան ըլլայ տանը մէջ նուագարան ըլլայ սրտի մէջ՝ ու նուագարան նաև երկինքը , իբրև նշան մեր հոս ըլլալուն ուրախութեանը : Այսպէս աւետն մըն ալ խօսքէն ետև քունեքնին տարաւ :

Պետրոնիա երբոր արթընցան՝ Քրիստինէ ըսաւ Պետրոնիային . Ո՞նչ էր պատճառը որ աս գիշեր քունիդ մէջ խնդացիր . կարծեմ թէ երազ կը տեսնէիր :

Պետրոս . Այո՛ , ու անուշ երազ մըն էր ան . բայց վատահ ես որ խնդացի :

Քրիստինէ . Այո՛ , բարձրաձայն կը խնդայիր . բայց կ՚աղաչեմ՝ Պետրոնիա , պատմէ՛ ինծի երազդ :

Պետրոս . Երազիս մէջ կը տեսնէի թէ ամպի անապատի մը մէջ առանձին նստած էի՝ ու իմ սրտիս կարծրութեանը վրայ կ՚ողբայի : Երդ՝ հոն երկար չնստած՝ կը թուէր ինծի թէ շատ մարդիկ կը հաւաքուէին իմ բողբոջիքս զիս տեսնելու , ու իմ ըսածս լսելու : Այսպէս անոնք մտիկ կ՚ընէին , ու ես իմ սրտիս կարծրութեանը վրայ կ՚ողբայի : Ետոր վրայ անոնցմէ մէկ քանիները իմ վրաս կը խնդային , ոմանք զիս յիմար կը կոչէին , և ուրիշները անդին ու անդին զիս կը քաշքշէին : Ետոր վրայ կը թուէր ինծի թէ վեր նայեցայ ու տեսայ որ մեկը թռչելով դէպ՝ ի ինծի կուգար : Ուստի չետակ ինծի եկաւ ան՝ ու ըսաւ . Պետրոնիա , ի՞նչ ունիս . ու երբոր իմ ըրած գանգատս լսեց՝

ըսաւ • Խաղաղութիւն քեզի ։ Ձակիկ զատ իմ աչքերս ալ իր թաշկինակովը սրբեց , ու արծաթով և ոսկւով զիս զարդարեց ։ Մանաւանդ մը դրաւ իմ պարանոցս՝ ու օղի՝ իմ ականջներս , ու գեղեցիկ պսակ մը դրաւ գլուխս ։ Նէեմ • ԺԱ • 8–13 ։ Ընկէ ետև իմ ձեռքս բունեց՝ ու ըսաւ • Կը թուի թէ , իմ ետևէս եկող • այսպէս ինք վեր ելաւ՝ ու ես իր ետևէն գացի , մինչև որ ոսկեղէն դրան մը առջևն եկանք ։ Ին առնը զարկաւ դուռը , ու ներսինները երբոր բացին՝ մարդը ներս մտաւ , ու ես ալ անոր ետևէն ելայ աթոռի մը առջևը՝ որուն վրայ մէկը նստեր էր , որ ըսաւ ինծի՝ Խարի՛ եկիր աղջիկս ։ Պայծառ տեղ մըն էր ան , ու աստղերու պէս՝ կամ առաւել ևս արեւ դակի պէս կը փայլէր , ու թուեցաւ ինծի թէ Հոն կը տեսնեի քու երիկդ ։ Ա՛յսպէս՝ երազէս արթնցայ • բայց իրաւ խնդացի՞ ։

Ռբէօպէնէ • Ա՛յո՛ խնդացիր • և իրաւունք ունէիր խընդալու որ դուն քեզ այնպէս աղէկ տեսար ։ Վանդի ներե՛ որ քեզի ըսուցի՝ թէ ես կը հաւատամ որ աղէկ երազ մըն էր ան • և թէ՝ ինչպէս որ սկսեցիր տեսնել թէ անոր առջի մասը ճշմարիտ էր , այնպէս պիտի տեսնես վերջապես անոր երկրորդ մասն ալ * ։ Ըստուած մէկ անգամ կամ երկու

* Ինչը որ իրենց սրտերուն կարծրութիւնը կը զգան ու անոր վրայ կ'ողբան , ու ջերմեռանդութեամբ կ'աղօթեն որ խոնարհին՝ կակղանան՝ ու Քրիստոսի սիրովը լնան , կրնան հաստատ յոյս մը ունենալ թէ իրենց տրամութիւնը ուրախութեան պիտի փոխուի , թէպէտ և պէտք է անհունութեան որ իրենց սրտերը չհանդցուներէն ծաղը պիտի ըլլան ։ Կը թուի թէ երազին կատարումը առաւելութիւնը անոր սըրտին վրայ եղած ներգործութիւններուն վրայ հիմնուած է , ու անապաշտութիւն չհամարուիր երբոր մեր տեսած երազին այնպիսի քաջալերութիւն մը կը քաղնինք որ Աստը Կրոց հաճեցնու կու զայ ։

անգամ կը խօսի , թէ և մարդը ուշադրութիւն չըներ , երազի մէջ՝ դիշերուան տեսիլքի մէջ՝ երբոր խորունկ քուն մը կ'իյնայ մարդոց վրայ , ու անոնք իրենց անկողիններուն մէջ կը քնանան ։ Յոբ • ԼԳ • 14 , 15 ։ Պատկառ առնենէ՝ հարկ չէ որ արթուն մնանք Աստուծոյ հետ խօսելու համար , հապա ան քնացած առնենէս ալ կրնայ տես զալ մեզի , ու մեր հետը խօսիլ ։ Մինչ որ կը քնանանք՝ սրբոտներնիս շատ անգամ կ'արթընայ , ու Աստուած կամ խօսքերով՝ կամ առակներով՝ կամ նշաններով ու օրինակներով կրնայ խօսիլ անոր այնպէս՝ ինչպէս որ մարդ արթուն ըլլար ։

Ռոմո-Ռիւֆ • Ուրախ եմ ասոր երազը տեսնելուս • ինչու որ կը յուսամ թէ շատ չանցած անիկայ կատարուած պիտի տեսնեմ , որ այնպէս կրկին ուրախանամ ։

Ռբէօպէնէ • Կարծեմ թէ ալ հիմա առնն է որ ելլինք՝ ու նայինք թէ ի՛նչ պիտի ընենք ։

Ռոմո-Ռիւֆ • Կը խնդրեմ քենէ , թէ որ մեզ հրաւիրեն որ առնն մը հոս մնանք , յօժարութեամբ ընդունինք իրենց հրաւէրը ։ Շատ կ'ուզեմ ես առնն մը հոս մնալ՝ աս օրիորդներուն հետ աղէկ մը ծանօթանալու համար • ինծի կը թուի որ խոհեմութիւնը՝ Խարեպաշտութիւնն ու Աէրը շատ վայելուչ ու ծանր դէմք ունին ։

Ռբէօպէնէ • Նայինք թէ ի՛նչ պիտի ընեն ։

Ուստի երբոր ելան ու պատրաստուեցան՝ վար իջան , ու հանդստութիւնին ինչպէս ըլլալը մեկզմեկու հարցուցին ։

Շատ աղէկ էինք՝ ըսաւ Ռոմեթիւնը • կնոջս մէջ անցուցած խիստ աղէկ դիշերներուս մէկն էր աս ։

Ին առնը Խոհեմութիւնն ու Խարեպաշտութիւնը ըսին • Ո՛չ որ քիչ մը առն հոս մնալ կը հաճիք , տանը բարութիւնները ձերն են ։

Ո՛անաւանդ թէ՝ յօժարութեամբ կ'ուզենք ձեր մնալը , ըսաւ Աէրը ։ Ուստի միւսները հաճութիւն տուին՝ ու

ամիսի մը չափ կամ քիչ մըն ալ աւելի հոն մնացին , ու մեկզմեկու խիստ օգտակար եղան : Նաւ որովհետև Յոհաննէս մեծ յուսերը էր իր գաւկլներըը , հրամայեց անկէ որ ՚ի մասին քրիստոնէական վարդապետութեան քննել զանոնք : Վրիհատնէկ կամաւոր հաճութիւն ցոյց տուաւ անոր * • ու ան սկսաց ամենէն պզտիկէն , որուն անունը կը կոչուէր Յակոբոս :

Նաւ ըսաւ • Նկսր նայիմ՝ Յակոբոս , կրնաս ըսել ինծի թէ ով ստեղծեց զքեզ :

Յաղթող • Հայր Աստուած՝ Արդին Աստուած՝ ու Հոգին Սուրբ Աստուած :

Խոհխոհ-ընէ՝ • Ապրիս տղաս • և կրնաս ըսել ինծի թէ ո՛վ կը փրկէ զքեզ :

Յաղթող • Հայր Աստուած՝ Արդին Աստուած՝ ու Հոգին Սուրբ Աստուած :

Խոհխոհ-ընէ՝ • Ապրիս դարձեալ՝ իմ տղաս • բայց Հայր Աստուած ի՞նչպէս կը փրկէ զքեզ :

Յաղթող • Իր Հնորհքովը † :

---

* Հղենակը խիստ պատշաճաւոր կերպով մէջ կը բերէ ասիկայ որ ցուցընէ թէ օրըսի հարկաւոր է ծնողքներուն իրենց զաւկլներըը մեծցընել " Տէրոջը վարժութիւնովը ու խրատովը " : Եփես • ը • 4 : Թէ որ ընթերցողը զաւակաց տէր է կը յուսանք որ աս տեղը գտնուած խօսքը չպիտի զանցառութեան ձգէ կամ անփոյթ մնայ :

† Շնորհք՝ աս տեղս կը նշանակէ առանց արժանաւորութեան ձրիապէս Աստուծմէ ընդունուած զթութիւնը , ուսկից կը բղխէն փրկութեան բոլոր բարիքներըը : Հայրը ձրիապէս շնորհեց իր Արդին՝ մեր Փրկիչը ըլլալու , ու Հոգին արժանաւորութիւնովը ու միջնորդութիւնովը ձրիապէս կու տայ իր Սուրբ Հոգին՝ մեր Սրբացուցիչը ըլլալու • և այսպէս Վրիհատոսի հետ մէկտեղ ձրիապէս կու

Խոհխոհ-ընէ՝ • Որդին Աստուած ի՞նչպէս կը փրկէ զքեզ :

Յաղթող • Իր արդարութիւնովը՝ իր մահուիլն ու արիւնովը՝ և իր կեանքովը :

Խոհխոհ-ընէ՝ • Հոգին Սուրբ Աստուած ի՞նչպէս կը փրկէ զքեզ :

Յաղթող • Իր լուսաւորելովը՝ իր նորոգելովը՝ ու իր սրբացընելովը * :

Ըն աւուրը Խոհխոհ-ընէն ըսաւ Վրիհատնէկին • Փոխուեան արժանաւոր ես դուն քու զաւկլներդ այսպէս մեծցընելուդ համար • կարծեմ թէ աս հարցմունքներըը միւսներուն ալ հարցընելու չեմ կարօտիր , որովհետև ամենէն պզտիկը այսպէս պատասխան տուաւ ասոնց : Ուստի հիմա երկրորդը ձեռք առնեմ :

Խոհխոհ-ընէ՝ • Նաւ ըսաւ • Նկսր նայիմ՝ Յովսէփ , (քանզի ասկից էր անոր անունը ,) կրնաս որ քեզ ալ քննեմ՝ :

Յովսէփ • Խոլըր սրտովս :

Խոհխոհ-ընէ՝ • Ի՞նչ է մարդը :

Յովսէփ • Բանական կենդանի՝ որն որ այնպէս ստեղծեց Աստուած , ինչպէս որ եղբայրս ալ ըսաւ :

Խոհխոհ-ընէ՝ • Ի՞նչ կ՚ըմացուի աս փրկեալ բառովը :

Յովսէփ • Կ՚ըմացուի թէ մարդս մեղքով ինքզինքը դերութեան ու թշուառութեան վիճակի մը մէջ ձգեր էր :

տայ ամէն բաներըը անոնց՝ որ ճշմարտապէս կը հաւատան անոր :

* Հօր Աստուծոյ անհուն սէրը՝ ու երկրպագելի Փրկչին փրկարար շնորհքը որչափ մեծ ու փառաւոր ալ որ են , ամենևին մէկ հոգի մը երկինքը չէն հասցըներ առանց Սուրբ Հոգւոյն լուսաւորող՝ նորոգող՝ և սրբացուցանող գործքին :

Յոհէնոս-Բնեան • Ո՞նչ կ'ըմնացուի ան խօսքէն թէ Ներսոր-դուԹիւնը կը փրկէ մարդը :

Յովնէպ • Կ'ըմնացուի Թէ մեղքը այնպէս մեծ ու զօրա-ւոր բռնաւոր մըն է , որ մէկը չկրնար մեզ անոր ձանկերէն փրցընել բայց միայն Աստուած • և Թէ Աստուած մարդուս այնպէս բարի է ու այնպէս սէր կը ցուցընէ , որ ան Թշնաւ-ւոյն ձեռքէն ձշմարտապէս կը հանէ զանիկայ :

Յոհէնոս-Բնեան • Ո՞նչ է Աստուծոյ դիտաւորուԹիւնը որ ողջմէզի մարդիկը կը փրկէ :

Յովնէպ • Իր անուանը՝ իր ընորհացը՝ ու իր արդարու-ԹիւնԹան փառաւորուԹիւնը , ու իր արարածոցը յաւիտե-նական երջանկուԹիւնը :

Յոհէնոս-Բնեան • Որո՞նք պիտի փրկուին :

Յովնէպ • Անոնք որ իր փրկուԹիւնը կ'ընդունին :

Յոհէնոս-Բնեան • Ապրիս Յովնէպ • աղէկ սորվեցուցեր է քեզի քու մտքդ , ու անոր քեզի ըսածին աղէկ միտք դրեր ես դուն :

Անկէ ետև ՅոհնեմուԹիւնն ըսաւ Սամուէլին՝ որ ամենէն մեծ տղէն վարն էր :

Յոհէնոս-Բնեան • Նկատր նայիմ՝ Սամուէլ , կ'ուզե՞ս որ քեզի ալ քանի մը բան հարցընեմ :

Սամուէլ • Այո՛ , անշուշտ , Թէ որ կը կամիս :

Յոհէնոս-Բնեան • Ո՞նչ է երկինքը :

Սամուէլ • Ամենէրջանիկ տեղ մը ու վճռակ մը՝ որովհետև Աստուած կը բնակի հոն :

Յոհէնոս-Բնեան • Ո՞նչ է դժոխքը :

Սամուէլ • Ամենասոսկալի տեղ մը ու վճռակ մը՝ որով-հետև մեղքին՝ Սատանային՝ ու մահուան բնակարանն է :

Յոհէնոս-Բնեան • Ինչի՞ համար երկինքը երԹալ կ'ուզես դուն :

Սամուէլ • Աստուած տեսնելու ու անդադար իրեն ծա-ռայելու համար • Քրիստոսը տեսնելու ու յաւիտեան ղենը-

քը սիրելու համար • Սուրբ Հոգւոյն այնպիսի լեուԹիւնը իմ ներսս դնս ունենալու համար՝ որն որ մէկ կէտով մը չեմ կրնար հոս վայելել :

Յոհէնոս-Բնեան • Ասիկայ ալ շատ աղէկ տղայ է , ու շատ աղէկ սորվեր է :

Անկէ ետև խօսքը մեծ տղին ուղղեց՝ որուն անունը Աստ-ԹԷոս էր , ու ըսաւ անոր • Նկատր նայիմ՝ ԱստուԹէոս , քեզի ալ քանի մը հարցմունք ընե՞մ :

ԱստուԹէոս • Յօժար կամօք պատրաստ եմ ձեզի :

Յոհէնոս-Բնեան • Ուրեմն կը հարցընեմ քեզի • Աստուծ-մէ առաջ ընաւ երբէք ուրիշ բան մը կա՞ր :

ԱստուԹէոս • Չէ՛ , ինչու որ Աստուած յաւիտենական է • ու մինչև առաջին օրուան սկզբնաւորուԹիւնը չկար մէկ բան մը որ գոյուԹիւն ունենար , բայց միայն ինք : Ինչու որ Տէրը վեց օրուան մէջ ստեղծեց երկինքն ու եր-կիրը՝ ծովը ու անոնց մէջի բոլոր եղածները :

Յոհէնոս-Բնեան • Ո՞նչ կարծիք ունիս Աստուածաշունչ գրքին վրայ :

ԱստուԹէոս , Աստուծոյ սրբազան խօսքն է ան :

Յոհէնոս-Բնեան • Անոր մէջ այնպիսի բան մը կայ՞ գրուած որ դուն չես հասկընար :

ԱստուԹէոս • Այո՛ , շատ բան կայ :

Յոհէնոս-Բնեան • Ո՞նչ կ'ընես երբոր այսպէս քու չհաս-կըցած բաներուդ պատահիս անոր մէջ :

ԱստուԹէոս • Սը մտածեմ որ Աստուած ինծմէ խելացի է : Ետև կ'աղօԹեմ որ ինք հասկի խնացընել ինծի անոր մէջն ամէն ան բաները՝ որոնք որ ինք գիտէ Թէ օգտակար են ինծի * :

---

* Պինք մեզի խորհելու չենք Թէ Աստուծոյ յայտնու-ԹեանԹը բոլոր խորհուրդները կրնանք իմանալ , կամ ա-նոնց վրայով գիտնալու բոլոր բաներուն կրնանք տեղեկա-

Խոհեմութիւն • Ի՞նչ է հաւատքդ մեռելներուն յարութեանը վրայով ։

Մարիամ • Կը հաւատամ թէ անոնք ինչպէս որ թաղուեցան՝ այնպէս պիտի յարութիւն առնեն • բնութեամբ նոյն , բայց ազատանութեան մասին տարբեր ։ Նէ ասիկայ երկու պատճառաւ կը հաւատամ • նախ՝ որ Աստուած այնպէս խոստացաւ , և երկրորդ՝ որ ան կրնայ կատարել * ։

Հիմա Խոհեմութիւնն ըսաւ աղջկանը • Ձեզի պէտք է որ տակաւին ձեր մտքը միտք դնէք , ինչու որ ան աւելի բաներ կրնայ սորվեցընել ձեզի ։ Պէտք է նաև ժրութեամբ ականջ դնէք ուրիշներէն ձեր լսած բարի խօսքերուն • ինչու որ անոնք ձեր օգտին համար բարի բաներ կը խօսին ։ Զգուշութեամբ նկատեցէք և թէ երկինքն ու երկիրը ի՞նչ կը սորվեցընեն ձեզի • բայց մանաւանդ յատկապէս մը-

---

նալ • և սակայն մեր տկարութիւնը պատճառ ընելու չենք զանցառութեան ձգելու Սուրբ Գրոց այն մասերը որոնք որ հիմա չենք հասկընար , հապա խոնարհ ժրութեամբ ու ջերմեռանդ աղօթքով խնդրելու ենք որ մեր օգտին վերաբերեալ բոլոր բաներուն մէջ առաւել լոյս և գիտութիւն ստանանք ։ Սուրբ Գրոց մէջ կրնան գտնուիլ շատ մասեր որոնք օգտակար չըլլան մեզի՝ թէ որ անոնք հասկընանք ալ , թէպէտ և ուրիշներուն օգտակար եղած էին կամ են և կամ պիտի ըլլան • ու մեր՝ այն մասերուն նշանակութիւնը իմանալու անկարող ըլլալնիս մեզի կը սորվեցընէ որ խոնարհ ըլլանք , ու մեր անեխալ Ուսուցչին վճիռներուն հնազանդինք ։

* Ասիկայ է հաւատքին հիմն՝ ու յոյսին յաղթութիւնը , Աստուծոյ իր խոստումնալիներուն հաւատարմութիւնն՝ ու զանոնք կատարելու կարողութիւնը ։ Այս բաներուն որ միտք դնելու ըլլանք՝ ի՞նչ բան պիտի շարժէ մեր հաւատքը՝ կամ նուաճէ մեր յոյսը ։ Պէտք է ծաղր ընենք ամէն մարմնաւոր ընդդիմութիւնները , ու ոտքի տակ առնենք ամէն գէշ կարծիքները ։

տածեցէք ան Գրքին վրայով՝ որ ձեր հօրը ձամբորդութեանը պատճառ եղաւ ։ Տէ՛ղաքս , ես իմ կողմանէս կրցածս կը սորվեցընեմ ձեզի քանի որ դուք հոս էք , և ուրախ պիտի ըլլամ թէ որ ինծի հոգւոյս շնորհեան վերաբերեալ հարցմունքներ ընէք ։

Հիմա աս ճանապարհորդները շաբաթ մը որ կեցան աս տեղը , Գթութիւնը ուզող մը եղաւ՝ որ անոր վրայ յօժարութիւն ունենալ կը ձևացընէր , ու իր անունը Ճարպիկ կը կոչուէր • ասիկայ քիչ մը աղնուական ցեղէ մարդ մըն էր՝ ու բարեպաշտ մէկը ըլլալ կը ձևանար , բայց աշխարհի բաներուն մէջ շատ ժրաջան մէկն էր ։ Յաւտի աս մարդը մէկ երկու անգամ կամ ալ աւելի Գթութիւնին եկաւ , ու շատ սէր կը ցուցընէր անոր ։ Գիտնք որ Գթութիւնը զգեցուկ դէմք մը ունէր , և անոր համար շատ հրապուրիչ էր ։

Իր միտքը ևս անդադար գործով զբաղեալ էր • քանզի երբեք իրեն համար ընելու բան մը չունենար , ուրիշներուն համար դուլպաներ ու հանդերձներ կը շինէր , ու կարօտեաներուն կու տար զանոնք ։ Ու Պարոն Ճարպիկը չգիտնալով թէ իր շինածները որու՛ կու տար կամ ինչ կ՛ընէր , մեծապէս յափշտակուած կ՛երևար որ բնաւ անհոգ ծոյլ չէր տեսնես ։ Ընդհակ տանտիկինն կնիկ մը կ՛ըլլայ ասիկայ , կ՛ըսէր ինքնիրենը * ։

---

* Խորամանկ անձինք շատ անգամ բարեպաշտութեան կերպարանք կ՛առնեն վրանին՝ որ բարեպաշտ օրիորդներուն սէրը որսան , որոնք որ քանի մը մասամբ հաճելի են իրենց • և ասանկով շատերը վտանգաւոր որոգայթներու մէջ կ՛ինկան ։ Յաւտի վայելչապէս աս դէպքը հոս յառաջ բերուած է , ու շատ վարժութիւններ կը պարունակէ ։ Այնդամայն հարկաւոր ազդարարութիւն մը տրուած է թէ անոնք որ անհոգ զբաղած չեն , ինչ կերպով կրնան իրենց ժամանակը օգտակար գործով անցը-

Ասստի Կոթուլթիւնը տանը մէջի օրիորդներուն բացաւ բանը՝ ու հարցուց անոնց՝ անոր վրայով , ինչու որ անոնք իրմէն աղէկ կը ճանչնային զանիկայ : Ասստի ըսին իրեն թէ անիկայ խիստ գործունեայ երիտասարդ մըն է՝ ու բաւ ըսպասը մէկը ըլլալ կը ձեւանայ , բայց վախ ունենիք որ Աշմարտութեան ղօրութենէն օտար մէկն է անիկայ :

Ուրեմն՝ ըսաւ Կոթուլթիւնը , ալ չեմ նայիր ես անոր • ինչու որ ես իմ հոգիս չղճայով կապելու բնաւ միտք չունիմ * :

նել , Աշխատանքին զարդ ըլլալու և ընկերութեան ու եղկեցւոյն մէջ օգտակար ըլլալու : Լաւագոյն է նմանիլ Տաբիթայինի՝ որ հաւատքով բարի համբաւ ստացաւ՝ աղքատներուն հանդերձ չնորհելով , քան թէ ստանն ու ժամանակը ծախել պարապ դէպսանքներու ու անպիտան զարդերու և նորութիւններու :

* Մեծանական վիճակի մէջ մնալու անձինք աս երեւելի գործիս մէջ իրենց դատողութեանը հետևելու չեն , այլ խելացի բարեկամներէ խրատ հարցընելու են : Ու անոնք որ իրենց ծնողքէն չեն կրնար խրատուիլ , պէտք է այնպիսի բարեկամներու խորհուրդ հարցընեն որ աս տանը օրիորդներուն անուններուն նշանակած յատկութիւնն ունին : Ու երբոր աս տեսակ բարեկամները կը կարծեն թէ երկնից ճամբուն մէջ օգնական մը տեղ խոչընդոտ մը պիտի ըլլայ մեր դիմացը ելլողը , բոլոր իրենց հոգիները սիրողները խիստ պիտի մերժեն ան առաջարկութիւնը՝ ուշացի ալ հաճելի ըլլայ ան ուրիշ ամէն պարագաներու մէջ : Այս մասին բացարձակապես հարկաւոր է ան առաքելական կանոնը , որ մեզի կու տայ ըսելով , " Միայն թէ Տէրոջմով " : Երբարեւ ամէնէն հնտանի ու զուարճալուրը կրնայ խաբուիլ • բայց անոնք որ հարցուփորձ չեն ընեներ՝ ու խրատ առնել չեն ուզեր , անշուշտ իրենց յիմարութեանը համար պիտի ցաւին : Ամբարիշտ ամուսինը մշտնջենաւոր սրտմտութիւն ու անհանգստութիւն մըն է • փուշ մըն է կողը մտնելու՝ ու արգելք մը տանը բարեպաշ-

Ըն առնէնը Խոհեմութիւնը պատասխան տուաւ թէ Աբգան մը չէ Աբրպիկին սիրտը անկէ պաղեցընելը • Կոթուլթիւնը իր սկսածին պէս որ շարունակէ աղքատներուն համար գործելը , ասիկայ շուտով կը պաղեցնէ անոր եռանդը :

Ետքէն հետևեալ անգամին Աբրպիկը որ եկաւ , Կոթուլթիւնը իր առջի գործին վրայ տեսաւ՝ որ աղքատներուն համար բաներ կը շինէր • ու ըսաւ • Այս ի՞նչ է , միշտ գործի վրայ ես դուն : Այո՛ պատասխան տուաւ աղջիկը • կամ ինծի համար կամ ուրիշներուն համար : Ես ի՞նչ կրնաս վաստկիլ մէկ օրը՝ հարցուց երիտասարդը : Ես ասոնք կը շինեմ՝ ըսաւ միւսը՝ որ բարի գործքերով հարստանամ՝ , բարի հիմն գանձելով իմ անձիս հանդերձելին համար , որ Աշմարիտ կեանքը ձեռք ձգեմ : ա Տիմ • ի • 17–19 : Ինչ , կ՝աղաչեմ ըսի ինծի , ի՞նչ կ՝ընես դուն ատոնք , ըսաւ երիտասարդը : Աներկբոր կը հաղուեցընեմ , ըսաւ աղջիկը • ու ասոր վրայ երիտասարդը իր երեսը խոժոռցուց ու անկէ ետքը ալ անոր քովը չեկաւ : Ու երբոր պատահաբար հարցուեցաւ իրեն , պատասխան տուաւ՝ թէ Կոթուլթիւնը գեղեցիկ օրիորդ մըն է , բայց գէշ զգաստութիւններով պաշարուած է :

Երիտասարդը երբոր ետ կեցաւ անկէ Խոհեմութիւնն ըսաւ • Ըսի՞ քեզի ես թէ Պարոն Աբրպիկը շուտով երեսէ պիտի ձգէ քեզ • մանաւանդ թէ գէշ համբաւ մըն ալ պիտի հանէ քու վրադ : Կրանդի թէ և ինք բարեպաշտ ըլլալ կը ձեւանայ՝ ու Կոթուլթիւնին վրայ սէր ունե-

---

տութեանն ու զաւակաց քրիստոնէական վարժութեանը • քանդի անոնք ընդհանրապէս գէշ կողմի սովորութիւններուն ու օրինակներուն կը յարին : Կան մը ձկայ որ այնչափ վատթարութեան մէջ ձգէ կրծքերը՝ կամ առաւել յայտնի ցուցընէ անոր անյագող վիճակի մէջ ըլլալը՝ քան որչափ այսպիսի ամուսնութիւնները :

նաև կը ցուցընէ, բայց Գթութիւնն ու ինք այնպիսի տարբեր բնաւորութիւններ ունէին որ կարծեմ թէ բնաւ պիտի չմիաբանէին։

ԴՐՈՒՔՆԱ. Հաւատոյ կրնայի ես ամուսնանալ, թէ պէտ և մէկու մը բան խօսած չեմ ասոր վրայ. բայց այնպէս մարդիկ էին անոնք որ իմ գաղափարներուս չէին հաւաներ. թէպէտ և անոնցմէ մէկին ալ ամենևին անձնական պակասութիւն մը չէր գտներ իմ վրաս։ Ուստի անոնք ու ես չէինք կրնար միաբանիլ։

ԻՈՀԱՆՆՈՒՔՆԱ. Մէկը օրերը Գթութիւնը միայն անուանով յարգ ունի. իսկ այնպիսի գործքերը որ գթութեան գաղափարներէն կը ծագին՝ քիչ մարդիկ կրնան տանիլ։

Ընդհակառակն թող ըլլայ. թէ որ մէկը չառնէ պէս՝ ըսաւ Գթութիւնը, մինչև ի մահ ամէնքն կը մնամ, կամ իմ գաղափարներս ինձի ամուսնոյ տեղ պիտի ըլլան. ինչու որ չեմ կրնար ես իմ բնաւորութիւնս փոխել։ Ու աս մասին ինձի հակառակ մէկը առնելը կարծեմ թէ առնելին պիտի չընդունիմ, քանի որ կ'ապրիմ։ Ուրիշ մը ունիմ ես՝ որ Ընտանեաց կը կոչուի, որ աս անզգամներուն մէկին հետ կարգուեցաւ. բայց բնաւ չէին կրնար միաբանիլ իրարու. և որովհետև իմ քոյրս միտքը հաստատեր էր իր սկսածին պէս յառաջ երթալ, այսինքն աղբատանոցներուն բարերարութիւն ընել, անոր համար իր երիկը առաջ սկսեց զինքը բամբասել ու յետոյ դունէն դուրս ըրաւ։

ԻՈՀԱՆՆՈՒՔՆԱ. Այսու ամենայնիւ դուք ինք բարեպաշտ մարդ մը կը սեպուիք։

ԴՐՈՒՔՆԱ. Այո՛, եղածին չափ. ու այնպիսիներով հիմա լեցուն է աշխարհ. բայց անոնց մէկիուն համար ալ չեմ ես։

Ես միջոցիս Աստիճէոս՝ Ուրիստինէին մեծ տղան հիւանդացաւ, ու հիւանդութիւնը շատ սաստիկ էր. ինչու որ շատ ցաւ կը զգար իր ներսի դին, ու առն առն ոլոր

ոլոր կու գար։ Ու տանը մօտերը վաղեմի ու համբաւաւոր բժիշկ մը կը բնակէր Ալարտարամիտ անունով։ Ուստի Ուրիստինէ կ'ուզէր կանչել զինքը, ու մարդ խրբոկեցին իրեն և ևկաւ։ Նրբոր սենեակին ներս մտաւ՝ ու քիչ մը նայեցաւ տղին, խմցաւ որ իր հիւանդութիւնը խթացաւութիւն էր։ Ըն առնը հարցուց մորը՝ թէ Ես օրերս Աստիճէոս ի՞նչ կ'ուտէր։ Ո՞նչ ուտէ, ըսաւ Ուրիստինէ, միայն առողջարար բաներ։ Պատասխան տուաւ բժիշկն ու ըսաւ. Ես տղան բան մը կերած պիտի ըլլայ՝ որ իր ստամոքսին մէջ չմարսած մնացեր է, ու անիկայ պիտի դուրս չելլէ առանց բան մը ընելու։ Վնեղի ըսեմ որ տղան մանրոզական դեղ առնելու է, եթէ ոչ՝ կը մեռնի *։

Ըն առնը Սամուէլին ըսաւ. Մոյր իմ, ի՞նչ էր ան որ եղբայրս ժողվեց ու կերաւ՝ աս ձամբուն գլխու գտնէն ներս մտածնուս պէս։ Գիտես որ ձախ կողմի՝ պատին անդիի երեսը պարտէզ մը կար, ու քանի մը ծառեր պատին վրայէն ձամբուն վրայ կախուեր էին՝ որոնցմէ եղբայրս փրցուց ու կերաւ †։

Ուրիստինէ. Իրաւ ես՝ տղաս, անոնցմէ առաւ ու կերաւ.

---

* Նրբոր յուսապատար հաւատացեալները մեծապէս լքանին, խոհեմութիւն չէ անմիջապէս զօրացընել զանոնք։ Ասպա այնպէս հարցուփորձ պէտք է ըլլալ որ իրենց նեղութեանը գաղտնի պատճառը յայտնէ։ Ըսանկով շատ անգամ կը գտնուի որ արգիլուած պտուղ մը կերած են անոնք, և աս գտնումը կը խոնարհեցընէ զիրենք։

† Նկատէ՛ թէ աս ձանապարհորդները օրբալի օգտակար կրնան ըլլալ հաւատարմութեամբ իրարու միտք ձգելով իրենց վարմունքը։ Ես մեղքը թէպէտ և առն մը առաջ գործուած էր՝ ու ոչ Աստիճէոսը և ոչ անոր մայրը յիշեցին անիկայ, սակայն պէտք է յայտնուի ան՝ ու ղեջում ըլլալ անոր վրայ։

չխնայեի ես ան չար տղան , և սակայն ինք մտիկ չընելով կերաւ անկէ :

Ա՛ստուածածին • Լմնցայ ես որ վկասակար բան մը կ'ըսած է • ու ատ կերածը՝ այսինքն ատ պտուղը ամենէն վնասակարն է : Խնդրելուդ պարտիզին պտուղն է ան : Կը զարմանամ՝ որ մեկը բան մը չքաւ ձեզի անոր վրայով • շատերը մեռան անկէ :

Քրիստինէ ան առանը սկսեց լալ ու ըսել • Ո՞վ չար տղայ • ու վայ ինծի անհոգ մօրս • ի՞նչ ընեմ իմ տղիս համար :*

Ա՛ստուածածին • Շատ մի վշտանար • տղան կ'առողջանայ , բայց պէտք է դեղ առնի ու փախ :

Քրիստինէ • Պարոն , կ'աղաչեմ քեզի քանիի կ'ըլլայ թող ըլլայ , քու բոլոր վարպետութիւնդ ի դործ դիր :

Ա՛ստուածածին • Ա՛ի վախնար , շատ ստակ չեմ առներ : Ըսիպէս՝ դեղ մը չինեց անոր՝ բայց շատ տկար եկաւ ան : Կ'ըսուի թէ ան դեղը չինուեր էր ցուլի մը արիւնովը՝ երինջի մը մնխերովը՝ ու քիչ մը զտպայով • Նէբ • իթ • 13 , 19 : ժ • 1–4 : Ու երբոր Պարոն Ա՛ստուածամիտը տեսաւ թէ ան դեղը տկար էր , ուրիշ զօրաւոր դեղ մը չինեց : Ըսիկայ չինուած էր՝ ex carne et sanguine Christi † •

* Ա՛վ ծնողքնե՛ր՝ որ Քրիստոսի սիրոյն ծանօթացած էք , հակակիրք ձեր զաւկիցներուն վրայ , որ չըլլայ թէ անոնց մեղքերուն համար ցաւիք :

† "Առանց արիւն թափուելուս չէր ըլլար մեղայ թողութիւն" , կամ՝ խղճմտանքի հանդարտութիւն • "Նոխազներուն ու ցուլերուն արիւնը չէր կրնար մեղքը վերցընել" • վասն որոյ աս տղին հոգևոր հիւանդութեանը բան մը չէր կրնար առողջութիւն ու բժշկութիւն ընծայել՝ բայց ex carne et sanguine Christi Քրիստոսի մարմնին ու արիւնը , որ մեր մեղքերուն համար տրուեցաւ ու թափուեցաւ : Ու սակայն մեր ընութեանը մէջ զարմանալի դժկամակութիւն

Յովհ • պ • 54–58 : Նէբ • իթ • 14 • ինչպէս որ գիտէք թէ բժիշկները տարօրինակ անուններով դեղերը կու տան իրենց հիւանդներուն : Ըսիկայ դեղահատ չիներ էր քանի մը խոստումնաբներով ու չափաւոր աղով խառնած : Մարկ • իթ • 49 : Երբ աս դեղահատները ծոմ բերնով երեքշաբթի հատ պիտի առնէր տղան՝ գաւաթ մը ապաշխարութեան արցունքով : Հագ • ժբ • 10 :

Երբոր աս դեղը պատրաստուեցաւ տղին բերուեցաւ՝ էր ուզէր առնել անիկայ , թէպէտ և փորին ցաւը այնպէս կը տանջէր զինքը որ կարծես թէ իր ներսի դին կը ջարդուէր : Ինծի նայէ՛ քաւ բժիշկը , պէտք է առնես ասիկայ : Աստուծոյ չվերցըներ , կ'ըսէր տղան : Ընպատառնաւ խմելու ես , քաւ մայրը : Հայդ պիտի փախեմ , կ'ըսէր տղան : Հմա Քրիստինէ բժշկին դառնալով քաւ անոր • Պարոն , կ'աղաչեմ քեզի , ի՛նչպէս է համը : Գէշ համ չունի՛ քաւ բժիշկը • ու ասոր վրայ Քրիստինէ իր լեզուին ծայրը դեղահատերուն մէկին դպցուց : Ու քաւ • Ո՛հ , Աստուածոյս , աս դեղը մեղքին ալ անուշ է : Ճիտ որ քու մկրտի կը սիրես , թէ որ քու եղբայրներու կը սիրես , թէ որ գիտութիւնը կը սիրես , թէ որ քու կեանքդ կը սիրես , առ ասիկայ : Ու երջապէս շատ ջանքերէն ետև՝ ու Աստուծոյ օրհնութիւնը ան դեղին վրայ գալու համար համառօտ աղօթք մը ընելէն ետև՝ տղան առաւ անիկայ , ու շատ աղէկ եղաւ իրեն : Աղէկ նկրգործութիւն մը քաւ իրեն • հանդարտ քունն մը ու հանդստութիւն մը պատճառեց անոր • աղէկ մը տաքցուց ու քրտնցուց անիկայ , ու բոլորովին բժշկեց զինքը իր փորի ցաւէն • Ըսիպէս քիչ ժամանակին մէջ ոտք ելաւ՝ ու գաւազանով կը պտըտէր •

մը կայ աս խորհուրդը ընդունելու , որ կը ծագի մեր սրբերուն անհաւատութենէն : Ըսիպէս ըլլաւ գտաւ Աստուածոյ Քրիստինէին հիւանդ որդին :

մէկ սենեակէն միւսը կ'երթար , ու խոհեմութիւնն՝ բա-
րեպաշտութիւնն՝ ու Աբրին հետ իր հիւանդութեանն ու
իր բժշկուելուն վրայ կը խօսէր ։

Երբոր տղան բժշկուեցաւ՝ Վրիստինէ հարցուց Պարոն
Ա՛արտարամիտին ու ըսաւ • Տէ՛ր իմ , ի՞նչ վճարեմ ,
որ իմ վրաս ու իմ զաւկիս վրայ քու քաշած աշխատու-
թեանդ ու հոգածութեանդ փոխարէն ընէյ ։ Ու ան ը-
սաւ • Ժիլիներուն դպրոցին Ա՛արպետին պիտի տաս քու
տալիքդ , անոր դրած կանոններուն համեմատ * ։ Է՛ր •
ժ՛ղ • 11–15 ։

Բայց՝ տէ՛ր իմ , ըսաւ Վրիստինէ , աս դեղահատը
ուրիշ ի՞նչ բանի աղէկ է ։

Ա՛արպարամիտ • Անիկայ ընդհանուր դեղահատ մըն է •
Ճանապարհորդներուն պատահելու բոլոր հիւանդութիւն-
ներուն համար ալ աղէկ է ան • ու երբոր աղէկ չընուած
ըլլայ , խիստ երկար առեն աղէկ կը պահուի ։

Վրիստինէ • Տէ՛ր իմ , կ'աղաչեմ քեզի՝ տաներկու
տուի բան չընէ ինծի առիկ • ինչու որ թէ որ ասիկայ ու-
նենամ՝ բնաւ ուրիշ դեղ չեմ առներ ։

Ա՛արպարամիտ • Ես դեղահատերը ո՛չ միայն հիւանդը
առողջացնելու աղէկ են՝ հապա նաև հիւանդութիւնները
արգիլելու ։ Ամենաւանդ թէ կը համոզուիմ ըսել ու

* Աղէկ պէտք է որ միտք առնենք աս աղքատութիւնը ։
Շատերը կան՝ որ Վրիստոսի արդիւնքովը ու փրկագոր-
ծութիւնովը եղած ձրի փրկութեան վարդապետութիւնը
չարաչար կը գործածեն , ու թողութիւն գտնելու կ'ապա-
ւինին՝ երբոր ձշմարիտ զղջում չունին ու սրբութեան վարք
մը չեն ցուցըներ ։ Բայց աս ամենազօրաւոր դեղը անոնց
աս վիճակին մէջ օգուտ մը չըներ • այլ մանաւանդ անոնց
անիկայ այնպիսի չարաչար կերպով գործածելը իրենց մեղ-
քերը կ'աւելցընէ , ու իրենց սրտերը մեղայ մէջ կը խըս-
տացընէ ։

կը հաստատեմ ալ՝ որ եթէ մէկ մարդ մը ըստ արժանւոյն
գործածէ աս դեղը , յաւիտեան կ'ապրի ։ Յովհ • ա՛ • 59 ։ Բայց բարի Վրիստինէ , ուրիշ կերպով տալու
չէա աս դեղահատերը՝ բայց միայն ինչպէս որ առաջ տե-
ղեկացուցի քեզ • ինչու որ եթէ ուրիշ կերպով տաս՝ օ-
գուտ չըներ ։ Ասստի բժիշկը դեղ տուաւ Վրիստի-
նէին՝ իրեն համար , ու իր տղոյն ու Պոթուֆիլիսին հա-
մար , ու Ա՛ատեէոսին ալ ապսպրեց որ՝ ալ չհասած սա-
ղը չուտէ • և այսպէս մնաք բարով ըսելով իր բանը գը-
նաց ։

Ա՛ղբը ըսուեցաւ առաջ թէ՝ խոհեմութիւնը տղոյն ըսեր
էր որ ե՛րբ որ ուզեն օգտակար հարցումներ ընեն իրեն , ու
ինք անոնց վրայով բան խօսի իրենց ։ Ա՛սան որոյ Ա՛ատ-
թէոսը՝ որ հիւանդացեր էր , հարցուց իրեն թէ ինչ-
ո՞ւ համար դեղը ըստ մեծի մասին մեր քմնցը լեզի կու-
գայ ։

Խոհեմութիւն • Ինոր համար որ ցուցընէ թէ Աստուծոյ
խօսքն ու անոր զօրութիւնները ինչպէս անհաճոյ են աշ-
խարհասէր սրտին ։

Ա՛ոփիւռս • Ինչու համար դեղը՝ թէ որ օգուտ ընէ՝ կը
լուծէ ու կը վսխեցընէ ։

Խոհեմութիւն • Ինոր համար որ ցուցընէ թէ Աստուծոյ
խօսքը երբոր աղէկ ներգործէ , սիրան ու միտքը կը մաքրէ ։
Վ՛անդի նայէ որ՝ ինչ որ մէկը մարմնոյն կ'ընէ , նոյնը կ'ը-
նէ միւսն ալ հոգւոյն ։

Ա՛ոփիւռս • Ի՞նչ պիտի սորվինք երբոր կը տեսնենք
թէ կրակին բոցը դէպ 'ի վեր կ'ելլէ , ու արեգակին
քաղցրիկ զօրութիւններուն ձառագայթները դէպ 'ի վար
կ'իջնեն ։

Խոհեմութիւն • Հոգին վեր ելլելովը պիտի սորվինք եր-
կինքը ելլել Յերմ ու եռանդուն փափաքներով • ու արե-
գակին իր Յերմութիւնը՝ ձառագայթներուն ու քաղցրիկ ներ-

գործութիւնները դէպ ի վար խրկելովը պիտի սորվինք թէ աշխարհի փրկիչը թէպէտ և բարձրը կը բնակի , իր ընորհքովը ու սիրովը վար մեղի կը հասնի :

Ա՞ստրնեօ . Ամպերը ձուրկէ կ'առնեն իրենց ջուրը :

Խոհեմո–նիւն . Ծովէն .

Ա՞ստրնեօ . Ո՞նչ կրնանք սորվիլ ասկէ :

Խոհեմո–նիւն . Պիտի սորվինք թէ քարոզիչները իրենց վարդապետութիւնները Աստուծմէ առնելու են :

Ա՞ստրնեօ . Ինչի՞ համար ամպերը երկրին վրայ կը պարպուին :

Խոհեմո–նիւն . Ինոր համար որ ցուցընեն թէ քարոզիչները Աստուծոյ վրայով ինչ որ գիտեն աշխարհի մատուցանելու պարտական են :

Ա՞ստրնեօ . Ինչի՞ համար ծիածանը արևէն կը պատճառի :

Խոհեմո–նիւն . Ինոր համար որ ցուցընէ թէ Աստուծոյ ընորհքին ուխտը Քրիստոսի միջնորդութիւնովը մեր վրայ կը հաստատուի :

Ա՞ստրնեօ . Ինչի՞ համար աղբիւրները ծովէն կու գան մեղի՝ գետնին տակէն :

Խոհեմո–նիւն . Ինոր համար որ ցուցընեն թէ Աստուծոյ ընորհքը Քրիստոսի մարմինին միջոցովը մեղի կու գայ :

Ա՞ստրնեօ . Ինչի՞ համար աղբիւներին ոմանք բարձր լեռներուն գլուխները կը բղխեն :

Խոհեմո–նիւն . Ինոր համար որ ցուցընեն թէ ընորհայ Հոգին ինչպէս որ շատ աղքատներուն ու խոնարհներուն մէջ կը փայլի , այնպէս ալ մեծամեծներուն ու զօրաւորներուն ոմանց մէջ ալ կը փայլի :

Ա՞ստրնեօ . Ինչի՞ համար բոցը ճրագին պատրոյգին կը փակչի :

Խոհեմո–նիւն . Ինոր համար որ ցուցընէ թէ ընորհքը

մինչև որ սրտին վրայ չվառի՝ մեր ներսի դին կենաց ճշմարիտ լոյս պիտի չտեսնուի :

Ա՞ստրնեօ . Ինչի՞ համար պատրոյգը ճարպն ու բոլորը կը սպառի ճրագին լոյսը վառ պահելու համար :

Խոհեմո–նիւն . Ինոր համար որ ցուցընէ թէ հոգին՝ մարմինը ու ամինը Աստուծոյ ընորհքին ծառայութեանը մէջ ըլլալու են , ու ծախուելու են Աստուծոյ՝ մեր վրայ եղած ընորհքը վառ պահելու համար :

Ա՞ստրնեօ . Ինչի՞ համար հաւալուսը կտուցովը իր կուրծքը կը ծակէ :

Խոհեմո–նիւն . Իր ձագերը իր արիւնովը մեռցանելու համար , և անով ցուցընելու՝ թէ ամենօրհնեալ Տէրն մեր Քրիստոս այնչափ սիրեց իր ձագերը՝ (իր ժողովուրդը ,) որ իր արիւնովը փրկեց զանոնք :

Ա՞ստրնեօ . Ո՞նչ կրնայ սորվիլ մարդ՝ աքաղաղին խօսելը լսելով :

Խոհեմո–նիւն . Կը սորվի յիշել Պետրոսին մեղքը՝ ու Պետրոսին ապաշխարութիւնը : Աքաղաղին խօսիլը կը ցուցընէ ևս թէ դիշերը կ'անցնի ու օրը կամ ցորեկը կու գայ . ուրեմն անոր ձայնը քու մտոքդ թող ձգէ դատաստանի վերջին ու զարհուրելի օրը :

Գանք որ ասատնեներ՝ ալ անոնց ամիս մը ժամանակը լցացաւ . ուստի տանը մէջինեներուն խնացուցին թէ ալ արժան է որ ելլեն ու երթան : Ուստի Յովսէփ իր մօրն ըսաւ . Պէտք է որ չմոռնաս Պարոն Աբեղինչին տունը մարդ խրկել ու խնդրել իրմէն որ Պարոն Քաջասիրտը մեղի խրկէ , որ մեր մնացած ճամբուն մէջը մեղի առաջնորդութիւն ընէ : Ըպրի՛ս տղաս , ըսաւ մայրը . գրեթէ մոռցիր էի ես ատ : Ուստի աղերսագիր մը գրեց՝ և Իրեն նապան Պարոն Աբեղինչին աղաչէց որ յարմար մարդու մը ձեռքովը իր բարի բարեկամին Պարոն Աբեղինչին խրկէ զանիկայ : Իսկ Աբեղինչը երբոր աղերսագիրը առաւ՝ ու ա–

նոր մէջի պարունակուածը տեսաւ , թղթաթերին ըսաւ • Կ'ուզե զքուզիչ անունդ թէ կը խրկեմ զանիկայ ։

Ներքոյնեկին կնգած տանն ընտանիքը՝ երբոր տեսան թէ աստիք ձամբայ ելլելու միտք ունին , բոլոր տունը մէկտեղ ժողվուեցան շնորհակալ ըլլալու իրենց Փրկաւորին որ աստիք նման աղէկ հիւրեր խրկեց ։ Նսիկայ լացընկնելին և տէր Ներքոյնեկին ըսին • Կ'ուզե քանի մը բան չցուցընե՞ք , ինչպէս որ մենք սովորութիւն ունինք ձամբորդներուն ընելու , որ ձամբուն մէջ անոնց վրայով մնաճոութիւն ընես ։ Ասոր վորքիկ սենեակ մը տարին Ներքոյնեկին՝ անոր տղաքը՝ ու Կրթութիւնը , ու ցոյց տուին անոնց ան խնճորներուն մէկը՝ որ Նէա կերաւ ու իր երկանը տուաւ , ու անիկայ ուտելուն համար դրախտէն դուրս արտաքսուեցան • ու հարցուցին Ներքոյնեկին՝ թէ Նսիկայ ի՞նչ կը կարծես ըլլալ ։ Պատասխան տուաւ Ներքոյնեկ ու ըսաւ • Նսիկայ կամ ուտելու բան մըն է՝ և կամ թռչուն • չեմ գիտեր որն ըլլալը ։ Ա՛ան որոյ միւսները բանը բացին անոր , ու ան իր ձեռքերը վեր բռնեց ու ափլած մնաց * ։ Ծննդ • ջ • 6 ։ Հռովմ • է • 24 ։

Անկէ ետև ուրիշ տեղ մը տարին զինքը ու ցոյց տուին անոր Յակոբին սանդուխը ։ Ծննդ • իբ • 12 ։ Գիտք

* Հոգին Սուրբ ոչ միայն մեր առջի ձամբայ ելլելուն՝ մեր մեղքերը մեզի կը ձանչցընէ ու Ներքոյնեկի կարօտ ըլլալնիս մեզի կ'իմացընէ , հապա նաև միշտ յայտնի կ'ընէ մեզի մեղքին գէշութիւնը՝ թէ՛ բնութեամբ և թէ՛ գործադրութեամբ ։ Նսիկայ շատ անգամ կը զարմացընէ մեզ մեղքին վրայ՝ մեր անձին վրայ՝ ու Ներքոյնեկի սիրոյն վրայ , որ մեր մեղքերուն համար պատարագ եղաւ ։ Նսիկայ նաև կը խոնարհեցընէ մեզ , մեղքը աւելի տեսնել կու տայ մեզի , ու Ներքոյնեկ իր քաւութիւնն ու իր արդարութիւնը տեսնել՝ քան զտեսնել պատեսական կ'ընէ մեր աչքերուն ու յարդի՝ մեր սրտերուն ։

որ հիմա հրեշտակները վեր կ'ելլէին անկէ ։ Ասոր Ներքոյնեկ ափլած կը նայէր հրեշտակներուն վեր ելլելը տեսնելու , ու միւսներն ալ նոյնը կ'ընէին ։ Յետոյ ուրիշ տեղ մը կ'երթային ուրիշ բան մը ցուցընելու անոնց • բայց Յակոբոս ըսաւ իր մօրը • Կ'աղաչեմ , ըսէ անոնց որ քիչ մըն ալ կենան հոս • ընչու որ ասիկայ աքանչելի տեսարան մըն է ։ Ասոր ետ դարձան , ու կայնեցան որ այս պիսի հանդիսական տեսարանով իրենց աչքերը յագեցընեն * ։

Անկէ ետև տեղ մը տարին զանոնք՝ ուր որ ոսկեղէն խարիսխ մը կախուած էր ։ Ու հրաման ըրին Ներքոյնեկին վար առնել զանիկայ • ինչու որ՝ ըսին իրեն թէ Նսիկայ խիստ հարկաւոր է որ քու հետդ առնես , որպէս զի վարագուրին ներսի կողմը եղածը ամուր բռնես , Նէբ • ջ • 19 , ու խուժլայդդ եղանակի մը պատահելուդ հասատատ կենաս ։ Յովէլ • ջ • 16 ։ Ասոր սկսանին ուրախանալ սաղ վրայ † ։

* Ներքոյնեկ Տէրն մեր երկնից ու երկրի՝ Աստուծոյ մարդոց մէջ միջնորդ է • իրմով մեղաւորները Աստուծոյ կու գան և ընդունելի կ'ըլլան , ու Աստուած անոնց հետ կը բնակի ու կը փառաւորի • անոր միջնորդութիւնովը իրենց երկրպագութիւնն ու պաշտամունքը Աստուծոյ կը մատուցանեն ու երկնային բարութիւնները կ'ընդունին , ու անոր պատճառաւ հրեշտակները փրկութեան ծառայ դորդներուն կը սպասաւորին ։ Նսիկայ կը նշանակուի Յակոբին սանդուխովը ։

† Նսիկայ է Յոյսին խարիսխը ։ Նսիկայ հոգին ապահով՝ ու Յիսուսի վրայ հաստատ կը պահէ , որ ինք միայն է մեր յոյսին նպատակը ։ Յոյսը հաւատքին կը ծադի , և է ակնկալութիւն ան բաներուն կատարմանը որ առին շնորհքներուն Աստուածը ձշմարտութեան խօսքին մէջ խոստացաւ ։ Հաւատքը կ'ընդունի զանոնք՝ կը հաւատայ անոնց՝ կ'ապաւինի անոնց , ու յոյսը կը սպասէ անոնց անթերի կատարմանն ու վայելելուն ։

Ընկէ ետև առին տարին զանիկայ ան լեռանը վրայ ուր որ Աբրահամ մեր հայրը իր որդին Իսահակը պատարագ մատուց , ու ցոյց տուին անոնց սեղանը , փայտը , կրակն ու սուրը • ինչու որ անոնք մինչև աս օրս հոն կը կենան տեմնուելու համար : ՝Ծննդ • իբ • 9 : Երբոր տեսան անիկայ՝ ձեռքերնին վեր վերցուցին , ու երանի տուին իրենք իրենց ու ըսին ալ • Ո՛հ , ինչպէս մտոր էր Աբրահամ իր Տէրոջը վրայ ունեցած սիրոյն ու իր անձը ուրանալուն կողմանէ :

Ամէն ա՛ս բաները անոնց ցոյց տալէն ետև Իսհեմուէթիւնը սեղանատունը տարաւ զանոնք՝ ուր որ պատուական նուադարան մը կեցեր էր • ուստի սկսաց անոր վրայ նուագել ու անոնց ցոյց տրուած բաները տաղաչափութեան դարձընելով երգեց •

Նւային կերած խնձորը տեսար՝
Նայէ որ գոյչ կենաս դուն անկէ •
Յակոբին տեսած անդունդն ալ տեսար ,
Որ վեր կ՝ելլէին հրեշտակներ անկէ :

Ա՛ս տեղս առիր նաև խարխոխ մ՝ալ՝
Սակայն բաւական աստղ չտեսես •
Աբրահամին պէս մինչև որ դուն ալ
Վոռ խոստ պատուական բանըդ զոհ ընես :

Ա՛ս առիններս մեկը զարկաւ դուռը • ուստի Վռնապաշնը բացաւ , ու տեսաւ որ Պարոն Վռաջասիրան էր եկողը • բայց երբոր նէս գնաց՝ ի՞նչ ուրախութիւն եղաւ հոն : Ինչու որ հիմա նորէն իրենց միտքը եկաւ թէ ինչպէս քիչ մը առաջ ինք սպաննեց ան Խոժոռադէմը՝ Նրիւնաձեղ Հսկան , ու առիւծներէն ազատեց զիրենք :

Իսկ Վռաջասիրաը Վրիստինէնին ու Պոթուֆիւնին ըսաւ • Իմ Տէրս ձեր երկուքին մէկմէկ աման գինի խրկեց՝

ու քիչ մը խորոված մսեղոտին՝ և քանի մը նուռ • տղոյն ալ քիչ մը թուզ ու չամիչ խրկեց , որ ձեր ճամբուն մէջ ձեզ կաղդուրուին :

Ան առնոը ճամբայ ելլելու պատրաստուելուն , և Խոհեմութիւնն ու Խարեպաշտութիւնը անոնց հետ գային : Երբոր տանը դուռն եկան , Վրիստինէ հարցուց Վռնապանին թէ ան օրերը արդեօք մեկը անցած անկէ : Պատասխան տուաւ Վռնապանը՝ թէ Ո՛չ • միայն թէ առնոն մը առաջ մեկը անցաւ , որ ըսաւ ինծի թէ մեռելս մեծ աւազակութիւն մը եղաւ Թագաւորին ճամբուն վրայ , ուր որ հիմա դուք պիտի երթաք : Ասոր դողերը բռնեցան՝ ու շատ չանցած անոնց մտհոգութիւնը դատաստանատեղի կորուի : Ան առնոը Վրիստինէն ու Պոթուֆիւնը սկսան վախնալ , բայց Պատեհութիւն ըսաւ • Պէտք չէ , քանի որ Պարոն Վռաջասիրաը մեր հետը պիտի երթայ ու մեր առաջնորդն է , ըսենք մը մի՛ վախնար :

Վրիստինէ ան առնոը Վռնապանին ըսաւ • Տէր իմ , մեծապէս ընդհակառակ եմ քենէ քու բոլոր մարդասիրութեանդ համար՝ որ քանի եկեր եմ ինծի ցոյց տուիր • ու նաև անոր համար որ այնչափ սէր ու քաղցրութիւն ցոյց տուիր իմ գաւակներուս : Ձեմ գիտեր թէ ինչպէս հատուցում ընեմ քու մարդասիրութեանդ • ուստի կ՝աղաչեմ ընդունէ աս փոքրիկ լումայի իրրև նշան իմ գնեղ յարգելուս : Ա՛ս բանըվ ոսկի մը դրաւ անոր ձեռքը • ու ան խոնարհ յարգութիւն մը մատուցանելով ըսաւ • ‘‘ Հսկայ դերձնեղդ ամէն առնոն Ճերմակ ըլլան , ու գլխուդ վրայէն երբ պակաս չըլլայ ’’ : Յով • իբ • 8 : Վռնապանը ապրի ու չմեռնի , ու իր գործը քիչ չըլլայ : Ու տղոյն ըսաւ • Նրիւնասարդական ցանկութիւններէն փախիր , ու աստուածպաշտութեան հետևեցիր խոհեմ ու խելացի մարդոց հետ • ի՛ Տէմ • ի՛ • 22 • առանկով ձեր մորը սրտին ուրախութիւն պիտի տաք , ու բոլոր առաքինի անձերէն

գովութիւն պիտի առնէք : Ասոնք ընորհակալ եղան Պոնապարտէն ու գացուցին :

Հինա երազին մէջ տեսայ որ ամէնը մեկին յառաջ կ'երթային , մինչև որ բլուրին գլուխը հասան . հոն Խարիսպաշտութիւնը ինք իրեն գալով կանչեց . Ախմոս , բան մը պիտի տայի Քրիստոնէին ու իր ընկերներուն , ու մոռցայ անիկայ . դառնամ բերեմ անիկայ : Ասոնք վազեց գնաց անիկայ բերելու : Երբոր ինք գնաց՝ Քրիստոնէին այնպէս կուգար թէ քիչ մը հեռուն աջ կողմին վրայ պզտիկ անտառի մը մէջ խիստ զարմանալի քաղցրանուագ երգ մը կը լսէր այսպէս .

Խոլոր կեանքիս մէջ քու անոյշ սէրըդ
Ընծայէս մտագիւր ցոյց տուիր ինծի ,
Որ ես յաւիտեան քուկին տաճարըդ
Պիտի բնակիմ , ու չեզնեմ անտի :

Ու աղէկ մը մտիկ ընելով կը թուէր իրեն որ մեկ ուրիշը պատասխան կու տար անոր ըսելով՝

Կանդիլ բարի է մեր Տէր Աստուածը՝
Յաւիտեան է իր ողորմութիւնը ,
Հաստատուն է իր ճշմարտութիւնը
Ու դարէ ի դար կը մնայ նոյնը :

Քրիստիանոս հարցուց Խոհեմութիւնին թէ ան զարմանալի երգերը երգողն ո՞վ է : Ան ալ պատասխան տուաւ ու ըսաւ . Մեր երկրին թուղթներն են անոնք . քիչ անգամ անոնք աս երգերը կ'երգեն , միայն գարնան՝ երբոր ծաղիկները կը բացուին ու արեգակին ճառագայթները կը տաքնան . և ան առնը բոլոր օրը կը լսես որ կ'երգեն : Նր‡ . բ . 11 , 12 : Հասն անգամ դուբս կ'ելլեմ ես անոնք մտիկ ընելու , ու յաճախ մենք զանոնք կ'ընտանեցընենք ու մեր տանը մէջ կը պահենք . Երբոր մենք տըրտմած ըլլանք՝ շատ աղէկ ընկերութիւն կ'ընեն մեզի , ու

նաև անտառներն ու թաւուտները ու անմարդաբնակ տեղերը այնպէս կը զարդարեն որ մարդ կը փափաքի անոնց մէջ ըլլալու * :

Գանք որ հիմա Խարնպաշտութիւնը կրկին եկաւ , ու Քրիստոնէին ըսաւ . Հա՛ս նայէ , մեր տունը սեւած բաներուդ բոլորին նկարագրութիւնը բերի քեզի , որ եթէ բան մը մոռնալու ըլլաս՝ կրնաս անոր վրայ նայիլ , ու կրկին քու միտդ բերել ան բաները՝ քու շինութեանդ և մխիթարութեանդ համար :

Հիմա սկսեցին լեռն ի վար իջնել Խոնարհութեան Ձորը † : Անկից բարձր լեռ մըն էր ու ճամբան ալ սահուն էր . բայց իրենք խիստ ըդուշութիւն կ'ընէին , ու այնպէս անվնաս մինչև վար իջան ‡ : Երբոր վար հասան ձորին մէջ Խարնպաշտութիւնը ըսաւ Քրիստոնէին . Ասի-

---

* Մեր երկրին թռչունները՝ կը նշանակէ ան կողմերէն անցնող ճանապարհորդները՝ որ Տէրոջը մօտ ըլլալուն ճանաչումը , ու անոր ճշմարտութեանը և յաւիտենական ողորմութեանը վրայ հաստատուն ապաւինութիւնով մը աս ուրախարար երգերը կ'երգեն : Երբոր Ընդարութեան Ընդհակը ջերմջերմ ծագէ հոգւոյն վրայ՝ ու պատճառէ անոր յայտնապէս տեսնել աստղը , քաղցրանուագ երգել՝ ու արդարև խիստ խնդալից եղանակաւ ուրախանալ կու տայ ճանապարհորդներուն : Այս երգերը շատ մօտ կու գան վառայ սահմաններուն մէջի երկնաւոր երաժշտութիւններուն :

† Ա՛նապարհորդին կենցաղը մէջ օգտակար ճամբաներ են անոնք՝ որ հոգին կը խոնարհեցընեն :

‡ Ա՛նապարհորդները երկնաւոր միսիթարութիւններով՝ հաւատքին տեսութիւններովը յոյսին սփոփութիւնովը՝ այսչափ առաւել ընդհքներու արժանաւորենին հետև , տե՛ս իրենց առնելու հետևեալ քայլափոխը , որ է Պժուարութեան Լեռնէն վար Խոնարհութեան Ձորը իջնել :

կայ ան տեղն է ուր որ Քրիստիանոս քու էրիկդ ան չար թէշամէնցն Ապողղիոնին պատահէցաւ , և ուր որ անոնք ան զարհուրելի կռիւն ըրին • զիտեմ որ ’ի հարկէ լսած ես ան : Բայց սի՛րտ առ քանի որ Պարոն Քրիստոսիրտը ձեր ուղեցոյցն ու առաջնորդն է , կը յուսանք որ ձեր բանը լաւագոյն վախճան կ’ունենայ : Ա՛յսպէս՝ երբոր աս երկուքը՝ ճանապարհորդները իրենց առաջնորդին պաշտպանութեանը յանձնեցին՝ Քրիստոսիրտը առջևնուն ձամբայ ելաւ , և միւսները անոր ետևէն կ’երթային :

Քրիստոֆէրտ • Անոնք աս ձորէս վախնալու բան մը չունէին • ինչու որ աս տեղը մեզի վնասելու բան մը չկայ , թէ որ վնասակար բանը մենք մեզի չտանանք : Ա՛յնմբոհ է թէ Քրիստիանոս աս տեղը պատահէցաւ Ապողղիոնին , որուն հետ սաստիկ կռիւ մըն ալ ըրաւ • բայց ան կռիւը լեռն ’ի վար իջած ատենը իր սահելուն պատուղն էր • քանզի անոնք որ հոն կը սահին , հոս կռիւի ախնալութիւն պէտք է ունենան : Ու ասիկ է որ աս ձորը այսպիսի դառն անուն մը ունի : Քանզի հաստատ մարդիկ երբոր լսեն թէ այս ինչ տեղը այս ինչ մարդուն զարհուրելի բան մը պատահեր է , կը կարծեն թէ ան տեղը անդադար թշնամոյ մը կամ չար հոգւոյ մը բունն է • բայց ասիկա , որ իրենց ըրածներուն պատճառաւն է որ այսպիսի բաներ կը պատահի իրենց հոն * : Ես Խոնարհութեան Ձորն ըսի ինչպէս

* Ինչ մեծ բարութիւն է խոնարհութեան ձորին մէջ քալ սիրտ ունենալը : Ինչ թշուառութիւն է ամբարտաւանութեան ետևէն իրենց մեղքովն ու յիմարութիւնովը իրենք իրենց չարիքներ հնարելը : Ինչպէս լեռնութիւն է դիտնալ թէ “Ինչպէս որ հայր մը կը գթայ իր որդւոցը վրայ , այնպէս ալ Տէրը կը գթայ իրմէն վախցողներուն վրայ” : Սաղմ • 103 • 13 : Ու սակայն թէ որ գլխրինք՝ անշուշտ պիտի ցաւինք : Թող որ ամէն չըռնենք հաւատքը՝ յոյսը սէրն ու հնազանդութիւնը , Սատանան վրանիս պիտի յարձակի

պողաբեր տեղ մըն է ա և իրե ուրիշ բարեբեր տեղի մը պէս • ու կը վհայեմ՝ որ եթէ փնտռելու ըլլանք , կրնանք աս տեղուանքը բան մը գտնել որ մեզ տեղեկացընէ թէ Քրիստիանոս ինչու համար դժուարութիւն կրեց աս տեղը :

Ան ատենը Յակոբոսն ըսաւ իր մորը • Ահա հետուն ալեաց մը կայ , ու կը թուի թէ բան մը գրուած է անոր վրայ : Երթանք տեսնենք թէ ինչ պիտի ըլլայ ան • ուստի գացին ու ասիկայ գրուած գտան հոն • “Քրիստիանոսին հոս գալէն առաջ սահիլը՝ ու անոր աս տեղը ըրած կռիւը հետևէն եկողներուն խրատ մը թող ըլլան” : Տեսանք , չըսի՞ ձեզի՝ ըսաւ իրենց առաջնորդը՝ թէ աս տեղուանքը բան մը պիտի ըլլայ որ հոս Քրիստիանոսին քաշած զժուարութիւնը պատճառը պիտի խնայընէ : Բնակ ետևէ Քրիստինէին գառնալով՝ ըսաւ • Բայց ասիկայ աւելի ամէթ մը չտեսուիր Քրիստիանոսին՝ քան որչափ շատ ուրիշներուն որոնց կ’իյնայ ասիկ անյնիլ : Ինչու որ

մեզ նեղը պիտի ձգէ ու մեզի պիտի յաղթէ , և ան ատենը չար համբաւ պիտի հանենք Խոնարհութեան Ձորին վրայ՝ որն որ ապահով ու պաղաբեր տեղ մըն է : Երդեցք աս ձորին մէջէն ես դուն : Քու վրադ կը տեսնեմ ու կը զգամ միայն ան բաները որ քեզ կը խոնարհեցընեն ու քեզ հոն կը պահեն : Ոգիյդ կեցիր տրտնջալէն ու բրթմնջելէն , թէ և երկար ատեն անոր մէջ մնաս , և մինչև անգամ քու բոլոր կենացդ մէջ • ինչու որ քու Յիսուսդ քեզ կը փորձէ՝ որ քու ներսդ եղածը ցուցընէ քեզի , որպէս զի տեսնես որ բոլորովին պարտաւոր ես իր բազուկին որ փրկութիւն բերաւ քեզի ու բոլորովին ապաւինէ քեզ • որպէս զի իրմով և իրեն վրայ պարծենաս միշտ ու բոլոր փառքը իրեն մատուցանես իր մարդասիրութեանն ու ողորմութեանը համար՝ որ ըրաւ քեզի այսպիսի թշուառ մեղաւորիդ՝ ինչպէս որ ես , ու այսպիսի անպիտան ծառայիդ՝ ինչպէս որ միշտ պիտի ըլլաս :

դիւրագոյն է աս լեռնէն վեր ելլելը՝ քան թէ վար իջնելը • ու ասիկայ աշխարհիս աս կողմերը միայն քանի մը լեռներու համար կրնայ ըսուիլ : Հայց թող տանք ան բարի մարդը • հիմա հանգչած է • անիկայ գերաւոր յաղթութիւն մըն ալ գործեց իր թշնամւոյն վրայ : Երկինքը բնակողը չնորհէ մեզի որ մեր փորձուելու առնութիւնս անկէ աւելի գէշ բանի չյատահինք :

Հայց դանք նորէն աս խոնարհութեան Հորիս վրայ խօսելու : Հոլոր աս կողմերը ամենէն աղէկ ու պղտատու տեղն ասիկայ է : Պարարտ երկիր է , ու ինչպէս որ կը տեսնես ըստ մեծի մասին մարգագետնով ծածկուած է • ու թէ որ մէկ մարդ մը ամառը հոս գալու ըլլայ՝ ինչպէս որ մենք հիմա եկանք , թէ որ յառաջմանէ բան մը խմացած չըլլայ աս ձորին վրայով՝ ու այնպիսի մէկին ըլլայ որ գեղեցիկ բաներ տեսնելու աչք ունենայ , խիստ բերկրալի բաներ պիտի տեսնէ հոս : Ահա ինչպէս կանանչ է աս ձորը • ու նաև ինչպէս գեղեցկացած է չուշաններով * : Նոփ • ի • 1 : Ան չատ աշխատասէր անձինք ալ դիտեմ՝ որոնք աս խոնարհութեան Հորիս մէջ աղէկ կալուածքներ ստացան • ինչու որ Աստուած ամբարտաւաններուն հակառակ կը կենայ , բայց խոնարհներուն չնորհք կու տայ : Յակ • ե • 6 : ա Պէտ • ե • 5 : Երբեմն արդաւանդ հող մը ունի , ու առատօրէն կը պտղաբերէ : Անանք կը փափաքին ալ որ իրենց Հօրը տունն երթալու համար միշտ ասկէ ըլլաք , որ ալ նեղութիւն չքաշեին ըլլալու ու լեռներուն վրայէն անցնելու • բայց ճամբան ճամբայ է , ու ձեռքերնիս ինչ կու գայ :

Երբ՝ երբոր այսպէս կ'երթայինք ու կը խօսէինք , տղայ

* Շուշաններըը Քրիստոսի անվնաս և սուրբ աշակերտները են , որ կենաց աղբատ ու անշուք վիճակը կը զարդարեն , ու կրծքին զարդն են՝ խոնարհութեամբ հագուած ըլլալով :

մը տեսան՝ որ իր հօրը ոչխարները կ'արածէր : Տղան չատ գծուծ լեռներու մէջ էր , բայց պղտարթ ու բարեչնորհ դէմք մը ունէր • ու առանձին որ նստեր էր՝ կ'երգէր : Մոմ կ ըսէք հովիւ տղին ըսածը՝ ըսաւ Քաջասիրտը • ա նոնք ալ մոխիկ ըսին որ կ'երգէր ու կ'ըսէր •

Ալարն ըլլողը վախ չունի իմալէն ,
Հեղը չվախնար հալարտութենէն •
Ան որ խոնարհ է միշտ զԱստուած իրեն
Պահապան կ'ունի , ամէն չարութէն :

Ունեցածովս ես արդէն գոհ եմ
Թէև չատ ըլլայ ան և թէ քիչ բան մը •
Ու դեռ գոհ ըլլալ Տէր իմ կը խնդրեմ ,
Օվի դուն կը փրկես միշտ այնպէսները :

Համբորդ եղողին ծանրութիւն մըն է
Երբ հարստութեամբ բեռնաւորուած է •
Հոս քիչ թող ըլլայ հոն երջանկութիւն ,
Որն որ յաւիտեան ամենէն լաւն է :

Ան առնը իրենց առաջնորդն ըսաւ • Ալը ըսիք անոր ըսածը • կը համարձակիմ ես ըսելու թէ աս տղան չատ ուրախ կ'ունի մը կը վարէ , ու մետաքսով և թաւիշով հագուողին աւելի իր սիրտը հանգիստ է * : Հայց դառնանք մեր խօսքը յառաջ տանելու :

Ան Տէրը առաջմանէ իր ամարանոցը աս ձորիս մէջն ընարեր էր , ու չատ կը սիրէր հոս բնակիլ : Ալը սիրէր և աս մարգագետիններուն վրայ պտըտիլ , ինչու որ օդը

* Հովիւ տղեկը կը նշանակէ փոքրիկ եկեղեցիներու կամ ժողովուրդներու վրայ հովուութիւն ընող եկեղեցականներուն անշուք բայց հանգիստ վիճակը • որոնք գրեթէ անծանօթ են իրենց եղբայրներուն , բայց չափով մը օգտակար են՝ ու խիստ գոհ :

աղէկ ըլլալ գտեր էր : Այնուամենայնիւ որ՝ աս տեղս մէկ մարդ մը աղաղակներէ ու աս կեանքիս աղմուկներէն ազատ կ'ըլլայ • բոլոր սահմանները աղաղակով ու աղմուկով լեցուն են • միայն Խոնարհութեան Հոգին է ան դաստարկ ու առանձին տեղը : Ան տեղս մէկ մարդ մը արդելք պիտի չունենայ մտածութեան պարապած ատենը , ինչպէս որ ուրիշ տեղեր արդելքի ենթակայ է : Անիկայ մէկ ձոր մըն է որուն մէջ մէկը չսիրեր քալել՝ բայց անոնք որ ձամբորդութեան կեանքը կը սիրեն : Այս թէպէտ Իբրահիմոս դժուարին վիճակի մը պատահեցաւ հոս՝ Ալողջ ղեռնէն հետ՝ ու սաստիկ կռիւ մը մտաւ անոր հետ , բայց ձեղի կ'ըսեմ թէ առաջմանէ մարդիկ աս տեղ հրեշտակներ կը պատահէին , Ծն • ԺԸ • 4 , 5 , հոս մարդարէներ կը գտնէին , Գործ • ԺԱ • 46 , ու աս տեղ կեանք կը գտնէին * : Ես • ը • 35 :

Ըսե՞ թէ մեր Տէրը առաջմանէ ամարանոցը հոս ունէր , ու կը սիրէր հոս պտըտիլ : Հիմա աս ալ ըսեմ որ աս սահմանները սիրող ու հոն պտըտող ժողովուրդին աս տեղ տարեկան թոշակ մը ձգած է ինչ որ ատենին արդարութեամբ պիտի վճարուի անոնց , ձամբուն վրայ իրենց ապրուստին՝ ու ձամբորդութեանը մէջ յառաջանալու իրենց քաջալերութեանը համար :

Երդ՝ երբոր այսպէս յառաջ կ'երթային , Սամուէլը

* Միտքդ բեր միշտ մեր սիրելի Տէրոջը խօսքը , թէ " Հերիք է աշակերտին՝ որ իր վարդապետին պէս ըլլայ" : Գործ • Ժ • 25 : Թէ որ քու Տէրդ աս Խոնարհութեան Հոգին մէջը ըլլալը իր գլխաւոր հաճութիւնն ըրաւ , սորվէ անոր օրինակէն աս ձորը յարգել : Այս թէպէտ հոս Ալողջիանին կամ ուրիշ վնասակար թշնամիդ մը պատահիս , բայց և այնպէս քու ամենայաղթ Տէրոջդ կարողութիւնովն ու անոր բազուկներուն մէջ ապահով ես • քանզի թէպէտ և Տէրը բարձր է , բայց խոնարհը կը տեսնէ :

Պարոն Վրաջասիրտին ըսաւ. Տէր իմ, կ'իմանամ որ իմ հայրս ու Պողոսիանը աս ձորիս մէջ իրենց կռիւն ըրին. բայց թէր տեղ էր ան. քանզի կը տեսնեմ որ աս ձորը մեծ է:

Վրաջասիրտ. Պողոսիանին հետ քու հօրդ ըրած կռիւին տեղը անդին մեր առջևն է նեղ անցքի մը վրայ Վալարի Մոռացութեան կոչուած տեղը անցածիդ պէս: Ու արդարև աս կողմերը ամէնէն վտանգաւոր տեղն անիկայ է: Վրանդի Ճանապարհորդները թէ որ երբեք աղէտքի մը պատահելու ըլլան կը պատահին երբոր կը մոռնան իրենց ընդունած հնորհքները՝ ու ան հնորհքներուն իրենց անարժան ըլլալը: Ան տեղ ևս ուրիշներն ալ նեղութիւնները քաշեցին: Բայց աւելի կը տեղկանանք ան տեղին վրայ՝ երբոր հոն հասնինք. ինչու որ կը վկայեմ թէ մինչև աս օրս ան տեղ կը մնայ ան կռիւին կամ մէկ նշանը և կամ արձան մը՝ որ վկայէ թէ այնպիսի կռիւ մը եղած է հոն:

Տիւրբէն. Ես կը կարծեմ որ աս ձորիս մէջ այնչափ աղէկ եմ՝ որչափ որ բոլոր մեր ճամբորդութեանը մէջ որ և իցէ ուրիշ տեղ մը էի. ինծի կը թուի որ աս տեղը իմ հոգւոյս հետ կը միաբանի: Ան սիրեմ այսպիսի տեղեր ըլլալ՝ ուր ծէ կառքերու շընչիւն ու ծէ անիւներու շառաչիւն կայ: Ինծի կու գայ որ մարդ մը աս տեղս առանց նեղութիւն կրելու կրնայ ասոնք մտածել այսինքն թէ ինչ ինչ է, ուրկէ եկաւ, ինչ ըրաւ, ու ցմահապարտը ինչ բանի կանչեց զինքը: Ես տեղս մարդ կրնայ մտածել ու իր սիրտը կոտրիլ ու իր հոգին հալիլ մինչև որ իր աչքերը Նսերոնի աւազանին նմանին: Ղուկ. է. 4: Ընտիր որ աս արտասուքի ձորիս կ'անցնին՝ աղբիւրի պէս կ'ընեն անիկայ. ասոր մէջ եղողներուն վրայ Ասուածոյ երկինքէն խրկած անձրևն ալ օրհնութիւնով կը ծածկէ անիկայ: Սաղմ. ձդ. 5–7: Ասիկայ ան ձորն է ուրկէ ևս ցմա-

գաւորը իրենները՝ իրենց այգիները պիտի ընորհէ , ու անոր մէջէն անցնողները պիտի երգեն , Ովս • ը • 15 , ինչպէս որ Քրիստիանոս երգից Ապողղինին հետ լոլոր պատուհաս բաներուն համար :

Խօսուէրդ • Ահ՛ամարիա է ըսաւ իրենց առաջնորդը : շատ անգամ անցայ ես ասոր ձորին մէջէն , ու բնաւ ուրիշ տեղ մը հոս եղած առնենէս աղէկ եղած չեմ : Շատ ճամբորդներու ալ առաջնորդութիւն ըրի , ու անոնք ալ նոյնը կը վկայէին : Թադաւորը կ՛ըսէ թէ՝ Որ՞ուն վրայ կը հանդչեմ ես , բայց եթէ. հեզերուն վրայ , ու իմ խօսքէս դողացողին վրայ : Եսայ • կը • 1 , 2 :

Ես մէջտեղս՝ եկան հասան ան նոյն տեղը՝ ուր որ վերը յիշուած կռիւը պատահեր էր : Ան առնը ուղեցոյցն ըսաւ Քրիստինէին՝ իր տղոցն ու Գթութիւնին . Նախկին է ան տեղը : Հոս կռնեցաւ Քրիստիանոս , ու ան բարձր տեղէն Ապողղինը անոր դէմն եկաւ : Ու նայէ՛ չըսի՞ ձեզի , ահա քու երկանդ քիչ մը արիւնն ալ մինչև ասօր ասքարերուն վրայ է : Նայէ՛ ևս թէ ի՛նչպէս Ապողղինին կոտրած նիզակներուն բանի մը կտորները ասդին անդին ցրուած կ՛երևան դետնին վրայ : Տե՛ս նաև թէ ի՛նչպէս կռուած առնենին իրենց ոտքերը զարկեր են մէկզմէկու դէմ հաստատուն կենալու համար . և ի՛նչպէս պատրաստ անցած հարուածներուընին մինչև անգամ քարերը կտոր կտոր ըներ են : Ընդարձակ Քրիստիանոս ասոր տեղս մեծ քաջութիւն ըրաւ՝ ու ինքզինքը այնպիսի զօրեղ ցուցուց՝ որչափ որ թէ որ բուն իսկ Ապողղինին ինք ըլլար , կրնար : Ապողղինը յաղթելէն ետև՝ ա՛յլ անդին ձորին մէջ քաշուեցաւ՝ որ կը կոչուի Սահուան Շուրին Զորը , ուր որ շատ չանցած մենք ալ պիտի մտնենք * : Ահա

*Սատանան թէ որ մէկ յարձակմունքով ետ քշուի , պատրաստ կեցէք՝ ինչու որ երկրորդ անգամ պիտի յարձակի : Շնորհակալ եղեր Աստուծոյ քու սպառազինութեանդ համար , և բնաւ մի՛ հաներ անիկայ քու վրայէդ :

* Սրտի մտօք պէտք է որ կարդանք ուրիշ հաւատացեալց փորձութիւններուն՝ պատերազմներուն՝ հաւատքին՝ համբերութեանն ու յաղթութեանը պատմութիւնը : Եղէկ նկատելու ենք թէ ի՛նչ վերքեր ընդունեցին՝ ու ի՛նչ գէշ վարմունքով ան վերքերուն պատահեցան , որպէս զի հսկենք և աղօթենք որ ան կերպովը մենք ալ չիյնանք : Օգուտ ալ ունեցանք՝ քննենք թէ ի՛նչպէս յաջողակութեամբ մերժեցին փորձիչին զանազան յարձակմունքները , որպէս զի սովրինք դէմ դնել անոր՝ հաւատքով հաստատուած . և ընդհանրապէս անոնց ըրած յաղթութիւնները մեզ պիտի կենդանացընեն " վրանիս առնելու Աստուծոյ սպառազինութիւնը , որ կարող ըլլանք չարութեան օրը դէմ դնելու : Եփես • գ • 13 :

† Սահուան Շուրին Զորը կ՛երևայ թէ կը նշանակէ նեղութեան երկիրը՝ նեղութեան՝ պատերազմի և չփոթու-

առջևնիս արձան մըն ալ կայ՝ որուն վրայ քանդակուած է աս կռիւն ու Քրիստիանոսին ըրած յաղթութիւնը , բոլոր դարերուն մէջ իր համբաւը հռչակելու համար * : Ու որովհետև ճիշտ առջևնին՝ ճամբուն քովին էր արձանը , քովը դացինք ու վրայն փորագրուածը կարդացինք , որ բառ առ բառ ասիկայ էր .

Ազին աս տեղս էր որ եղաւ կռիւ մը՝
Շատ սքանչելի՝ բայց շատ ճշմարիտ .
Քրիստիանոսն ու Ապողղինը
Իրարու յաղթել կ՛ուզէին ճշդիտ :

Բայց Քրիստիանոս քաջութեամբ վառուած
Խոյտառակից ու փախուց ան չարը ,
Որուն համար ես արձան եմ կոչնած
Ալ կայել ձեզի ան եղած բանը :

Երբոր ան տեղին անցան՝ Սահուան Շուրին սահմանները մտան : Ես ձորը միւսէն երկար էր † . ու նաև այն-

ձակի : Շնորհակալ եղեր Աստուծոյ քու սպառազինութեանդ համար , և բնաւ մի՛ հաներ անիկայ քու վրայէդ :

* Սրտի մտօք պէտք է որ կարդանք ուրիշ հաւատացեալց փորձութիւններուն՝ պատերազմներուն՝ հաւատքին՝ համբերութեանն ու յաղթութեանը պատմութիւնը : Եղէկ նկատելու ենք թէ ի՛նչ վերքեր ընդունեցին՝ ու ի՛նչ գէշ վարմունքով ան վերքերուն պատահեցան , որպէս զի հսկենք և աղօթենք որ ան կերպովը մենք ալ չիյնանք : Օգուտ ալ ունեցանք՝ քննենք թէ ի՛նչպէս յաջողակութեամբ մերժեցին փորձիչին զանազան յարձակմունքները , որպէս զի սովրինք դէմ դնել անոր՝ հաւատքով հաստատուած . և ընդհանրապէս անոնց ըրած յաղթութիւնները մեզ պիտի կենդանացընեն " վրանիս առնելու Աստուծոյ սպառազինութիւնը , որ կարող ըլլանք չարութեան օրը դէմ դնելու : Եփես • գ • 13 :

† Սահուան Շուրին Զորը կ՛երևայ թէ կը նշանակէ նեղութեան երկիրը՝ նեղութեան՝ պատերազմի և չփոթու-

պիսի տեղ մըն էր ուր որ միշտ լաւ բաները կը յաջախէին , ինչպէս որ չատերն ալ այսպէս ըլլալը կ'ուզեն վկայել • բայց աս կինիկներն ու տղաքը աղէկ անցան անկէ , ինչու որ ժամանակը ցորեկ էր՝ ու Փաղեսիրաը իրենց առաջնորդն էր :

Երբոր աս ձորը մտան՝ կը թուէր իրենց թէ մեծ հեծութիւն մը կը լսէին , որ կը նմանէր մեռնելու մարդոց հեծութեանը : Ալ կաթնէին ևս թէ ողալի խօսքեր կը լսէին՝ որ իրբև թէ անհնարին տանջանաց մէջ եղողներէ կ'ելլէին ան խօսքերը : Ըս բաները տղաքը դողը սարսափի մէջ ձգեցին , ու կինիկներն ալ պլաղատնած մխիթ դարձած կ'երևային • բայց իրենց առաջնորդն ըսաւ անոնց որ սիրտ առնեն :

Ասկէ քիչ մըն ալ յառաջ գացին , ու կը թուէր իրենց թէ իրենց տակի գետինը կը սկսէր շարժիլ , իրբև թէ խոռոչատոր տեղ մը կար հոն : Ալ լսեին ևս օձի ձայնի պէս սուլելու ձայն մը , բայց դեռ բան մը չէր երևար իրենց : Ըն առնը տղաքն ըսին • Տակաւին աս տրտմադին տեղէս ծայրը չհասանք : Բայց առաջնորդը կրկին ըսաւ անոնց որ սիրտ առնեն՝ ու իրենց ոտքերուն զգուշանան , որ չըլլայ թէ որդոյթի մը մէջ իյնան :

Ըս միջոցիս Յակոբոսն սկսեց հիւանդանալ , բայց կարծեմ թէ անոր պատճառը վախն էր • ուստի իր մայրը Անկինէլն տուաւ իրեն տրուած օշարակին քիչ մը տուաւ անոր , ու Պարոն Ա՛արտարամիսին չենած դեղահատերէն երկը հատ , ու տղան սկսեց առողջանալ : Ըյսպէս յա-

---

թեան փոփոխութիւն մը , որ կը ծագի մարքին սաստիկ մշծենալէն՝ ու հոգւոյ փափաքներուն պակասութենէն , որով մարդս քրիստոնէական պարտաւորութիւններուն կը դժուարանայ ու զանոնք կատարելու սիրտ չունենար • ու ասիկայ բազմապատիկ վախերու՝ վտանգներու ու նեղութիւններու ճամբայ կը բանայ :

ռաջ գացին մինչև որ ձորին գլխէն կէս տեղը հասան • ու ան առնը Ա՛րիստինէ ըսաւ • Ինծի կը թուի թէ դիմացը ճամբուն վրայ մեր առջևը բան մը կը տեսնեմ • այնպիսի ձևով բան մը որ բնաւ տեսած չենք ևս : Ի՞նչ է ան՝ մայրիկ , ըսաւ Յովհէփ : Գարշելի բան մը՝ տէ՛ղա՝ գարշելի բան մը , ըսաւ Ա՛րիստինէ : Բայց ի՞նչ բանի կը նմանի՝ մայրիկ , ըսաւ միւսը : Ձեմ դիտեր ինչ բանի կը նմանի , ըսաւ մայրը • ու հիմա շատ քիչ հեռու է մեզմէ : Ականջ եղեք ըսաւ՝ Ա՛ծառեցաւ մեզի * :

Մի հոգաք՝ ըսաւ Փաղեսիրաը • ած որ շատ կը վախնայ Թող իմ քովիկս գայ : Ըյսպէս՝ Թէշամին յառաջ կու գար ու ճամբորդներուն առաջնորդը անոր դէմը կ'ելլէր • բայց երբոր ձիշտ անոր դնայ հասաւ , բոլորովին կորսուեցաւ անիկայ անոնց աչքին առջևէն : Ըն առնը մոքերնին բերին առնեոք ըսուած ան խօսքը , թէ "Ա՛առանցին հակառակ կեցէք , և անիկայ ձեղմէ կը փախչի" : Յակ • գ • 7 :

Ա՛ան որոյ քիչ մը ոգի առնելով յառաջ գացին • բայց շատ չգացած Գթութիւնն իր տեղը նայեցաւ՝ ու կը թուէր իրեն թէ առիւծի նման բան մը կը տեսնէր , որ արագ ընթացքով մը եռնուն կու գար • ու խորունկին մռնչելու ձայն մը ունէր • ու ամէն մէկ մռնչելուն բոլոր ձորը կը հնչեցընէր ու ճամբորդներուն սրտերը կը ցաւեցընէր , բայց ի՛ անոր սրտէն՝ որ անոնց առաջնորդն էր : Ըյսպէս անիկայ կը մօտենար , ու Փաղեսիրաը ետ գնաց ու բոլոր ճամբորդները իր առջևն առաւ : Առիւծն ալ սկսեց արագ արագ յառաջ գալ , ու Փաղեսիրաը պատրաստուեցաւ

---

* Թէշամէյն վորձութիւններէն յառաջ եկած մոքին զարհուրելի երկիւղները պատշաճաւոր կերպով կը ցուցնուին աս նկարագրութեանը մէջ : Երբեմն կը թուի որ հոգին զօրութիւն կ'առնէ , և երբեմն կը թուի որ ջարը կը մօտենայ :

անոր հետ պատերազմելու : ա Պետ . ե . 8 , 9 : Բայց առիւծը երբոր տեսաւ որ դէմ պիտի կեցուէր իրեն , ան ալ ետ քաշուեցաւ՝ ու ալ յառաջ չեկաւ * :

Սակէ եւս նորէն սկսեցին յառաջ երթալ , ու իրենց առաջնորդը առջնուն կ'երթար , մինչեւ որ տեղ մը եկան՝ ուր որ ճամբուն բոլոր լանքը փոս մը փորուած էր . ու մինչեւ որ կարող եղան պատրաստուիլ անոր վրայէն անցնելու , մեծ մշուշ մը ու մթութիւն մը ինկաւ վրանին , այնպէս որ չէին կրնար տեսնել : Ան ատենը ճամբորդներն ըսին . Ափսոս , ի՞նչ պիտի ընենք հիմա : Բայց իրենց առաջնորդը պատասխան տուաւ ըսելով . Մի վհատիք , հանդարտ կեցէ՛ք , ու տեսէ՛ք թէ ի՛նչպէս ասոր ալ վախճանը պիտի գայ . ուստի կայնեցան հոն՝ ինչու որ իրենց ճամբան արգիլուած էր : Ան ատենը կարծեցին նաեւ՝ որ առաւել եւս յայտնապէս կը լսէին թշնամիներուն ձայնն ու ընթացքը . ու փոսին կրանին ու մէնն ալ շատ գիւրագոյն կ'որոշուէր † : Ա՛խմա Քրիստոնէ Պոհուեմիոյն կ'ը-

* Ամէն ատեն հարկաւոր է առաքեալին աս խրատը , "Արթո՛ւն կեցէ՛ք , հսկեցէ՛ք" : ա Պետ . ե . 8 : Ան ճանապարհորդները կը հսկէին : Սատանան յանկարծ վրան անոնց վրայ . անոր մտնելը կը լսէին , անոր յարձակմանը ատենը պատրաստ էին , և ահա Սատանան ետ քաշուեցաւ :

† Ամենաթշուառ ու անմխիթար ճամբայ մը կ'ուննենանք երբոր առջնին փոս մը ըլլայ՝ ու բոլորտիքնիս և մնանք թէ ներսերնիս մշուշը՝ մթութիւնը պատէ . ու դժոխքը թուի թէ գետնին յատակէն շարժի մեր դէմն ելլելու՝ և նոյն ատենը մենք ալ անոր խաւարին բնութեանը , բոցակէզ օրէնքին վախերուն , մեղայ ճանաչմանը , ու դժոխքին սարսափներուն ենթակայ եղած ըլլանք : Ո՛հ այսպիսի նեղութեան ատենը ի՛նչ անպատում ողբմութիւն է ամենակարող Փրկիչ մը ունենալը՝ անոր նայելու , և աղաւթքեան ու փրկութեան համար անոր

սէր . Ա՛խմա կը տեսնեմ ես թէ իմ խղճալի երիկս ի՛նչ բաներէ անցաւ . շատ անգամ լսեցի ես աս տեղին վրայով , բայց հիմա հոս եկայ ու տեսայ ան : Խեղճ մարդը գիշերով ինքնիրեն մինակ անցաւ ասիկ . գրեթէ բոլոր աս ճամբային գիշերով անցաւ . ու աս թշնամիներն ալ իր ետևս կողմը առած էին , որ իրեն թէ կտոր կտոր պիտի պատրաստէին զինքը : Հ՚աւատքը կը խօսէին աս տեղին վրայով , բայց մէկը չգիտեր թէ ի՞նչ է Աշխուան Հ՚ուբին Ձորը , մինչեւ որ անձամբ անոր մէջ չմտնէ : Ո՛չ արհուրելի բան մըն է հոս ըլլալը * :

Ո՛հ Քրիստիանոս . Նսիկայ կը նմանի նաւերով ծովը իջնելու ու մեծ ջուրերուն մէջ գործ գործելու : Նսիկայ կը նմանի ծովուն խորութեանը մէջ մնալու կամ լեռներուն տակերը իջնելու : Ա՛խմա կը թուի որ գրեթէ երկիրը իր նիւթերովը չորս կողմերնիս շրջապատած է յաւիտեան : Բայց անոնք "Որ մեռելի մէջ կը քալեն , ու բնաւ լոյս չունին . թող անոնք Տէրոջը անուանը ապաւինին , ու իրենց Աստուծոյն կռթնին" † . Եսայ . Ծ . 10 : Իմ կողմանէս՝ ինչպէս որ արդէն ըսած եմ ձեզի , շատ անգամ ես աս ձորին անցայ , ու շատ աւելի դժուարութիւն քաշելու հոս բան որչափ հիմա , և սակայն կը տեսնէք որ ողջ եմ : Ձեմ պարծիր՝ ինչու որ ես իմ անձիս փրկողը չեմ , բայց կը յուսամ որ բարի ազատութիւն մը պիտի ստա-

կանչելու : Վ՚առնդի ինք "Մեր աղաղակը կը լսէ , ու կը փրկէ մեզ" :

* Ուրիշներուն հոգւոյն նեղութիւնները լսելը՝ ուրիշ բան է . բայց ան նեղութիւններուն անձամբ փորձառու ըլլալնիս՝ շատ տարբեր բան է :

† Սուրբ Գրքին աս պատուական խօսքը մթութեան ու նեղութեան ատեն ամուր խարիսխ մըն է հոգւոյն , ու շատերուն ալ այնպէս եղած է ան : Կարդացող , խորհունկ սրտիկ :

նանք : Ակնէք աղօթք ընենք ու լոյս խնդրենք Անկէ որ մեր խաւարը կրնայ լուսաւորել , ու ոչ միայն աս թըշ-նամիները՝ այլ նաև դժոխքին բոլոր սատանաները կրնայ զսպել :

Ուստի աղաղակեցին ու աղօթք ըրին , և Աստուած լոյս ու ազատութիւն խրկեց իրենց • քանզի հիմա ալ արգելք մը վար իրենց ձամբուն վրայ , ոչ ալ ան տեղը՝ ուր որ քիչ մը առաջ փոս մը կար : Նէ սակայն դեռ ձորին մէջէն ելած չէին : Ա՛սն որոյ տակաւին յառաջ կ'երթա-յին • և ահա պատահեցան սաստիկ գարշահոտութիւններ-ու ու զզուելի հոտերու , որ մեծապէս կը նեղացընէր զի-րինք * : Ըն առնը Կիթութիւնն ըսաւ Վրիստոնէին • Ա՛ս տեղը ըլլալը այնչափ հաճելի չէ՝ որչափ որ Կուռը՝ կամ Ա՛ենինէլն տունը՝ և կամ մեր վերջի կեցած պրունն ըլլալը :

Բայց պէտք է գիտնալ՝ ըսաւ աղտոցը մէկը , որ այնչափ գէշ չէ ասկէ անցնիլը քան որչափ միւս հոս մնալը • ու իմ գիտցածիս նայելով՝ մեզի պատրաստուած տունը երթալու համար աս ճամբէն անցնելու պարտաւորելնուս մէկ պատ-ճառը աս է որ մեր բնակարանը աւելի քաղցր ըլլայ մե-զի † :

Ըղէկ ըսիր՝ Սամուէլ , ըսաւ առաջնորդը • կատարեալ

* Նեղութեան առնները մեր անարդ ցանկութիւննե-րուն ու գարշելի վատթարութիւններուն զզուելի հոտերը մեծապէս կը վշտացընեն ու կը նեղեն ճշմարիտ ճամբորդ-ները :

† Ի՛նչ պատուական խորհրդածութիւն է աս • ասիկայ մնածէ երբոր խիստ գէշ ու աղետալի պարագաներու մէջ ես : Ընոնց սկիզբը սեր է : Ընոնց տևողութիւնը կարճ է : Ընոնց վախճանը փառքով պիտի պսակուի : Ա՛ր խաւարային ու նեղութեան դիշերները աւելի պատուական կ'ընեն մեզի մեր լուսաւոր և ուրախութեան օրերը :

մարդու պէս խօսեցար դուն հիմա : Նէ թէ որ անգամ մը ասկէ դուրս ելլելու ըլլամ՝ ըսաւ տղան , լոյսն ու աղէկ ճանապարհը լուսազգեստ պիտի յարգեմ՝ քան որչափ բոլոր իմ կենացս մէջ երբէք յարգած եմ : Ըն առնը ըսաւ առաջնորդը Շատ չանցած կ'ելլինք աս ճամբայն :

Ա՛յսպէս յառաջ գացին՝ ու Յոլնէպի ըսաւ • Տակաւին չե՞նք կրնար տեսնել աս ձորին ծայրը : Ըն առնը ա-ռաջնորդն ըսաւ • Ա՛տբերնուդ զգուշացէք , ինչու որ հիմա որոգայթներու մէջ պիտի մտնենք • ուստի անոնք ոտքեր-նուն կը զգուշանային , և այնպէս յառաջ գացին • բայց շատ նեղութիւն կը կրէին որոգայթներէն : Գիտէք որ երբ-որ որոգայթներուն մէջտեղը եկան , մէկը տեսան՝ որ ձախ կողմին վրայ ինկած փոսը ձգուած էր , ու իր բոլոր մար-մինը պատռտած ու փառատած էր : Ըն առնը առաջ-նորդն ըսաւ • Սիրելի Ընդդոյզ անուն մէկն է՝ որ աս ճամ-բէն կ'անցնէր • ինք շատոնց հոս ձգուած է * : Ըսկիզբ բռնուած ու սպանուած առնը Հ՚դուշաւոր անուն մէկն ալ կար իր հետը , բայց ան անոնց ձեռքէն փախաւ : Ձեզ կրնար երևակայել թէ ո՛րչափ անձինք կը սպանուին աս տեղուանքը • և սակայն մարդիկ այնպէս անմտաբար կը յանդգնին որ՝ անխորհրդաբար ճամբորդութեան կ'ելլեն , ու առանց առաջնորդի կու գան : Ա՛ղբրմալի Վրիստիա-նոս • զարմանք է որ ինք աս տեղէս ազատեցաւ • բայց ան՝ իր Աստուծոյն սիրելին՝ ու արիասիրտ մարդ էր • նէթէ ոչ ամենևին չէր կրնար ընել ան բանը :

Ա՛ս միջոցիս՝ աս ճամբուս ծայրին մնացեան , ու ճիշտ ան տեղը՝ ուր որ Վրիստիանոս քարայր մը տեսաւ անկէ անդ-

* Ընդդոյզ ընթերցող , մի՛ ոք առ : Հաւատքով ձերի փրկուելու վարդապետութիւնը ամենևին ան մտօքը չէ որ մեզ մարմնաւոր ապահովութեան մէջ քնացընէ : Թէև որ դուն անիկայ ան մտօքը կը գործածես , հաստատուն նշան մըն է թէ կեղծաւոր մէկն ես :

նելուն՝ տեսան որ ան քարայրէն Հոգիի մը դուրս կ'ելլէր , որուն անունը կը կոչուէր Խոշտանդիձ : Ան Խոշտանդիձը իմաստակութիւնով՝ համակ ճամբորդները կը մոլորցնէր • ու կանչեց Վաճասիրոսը իր անունովը ու անոր ըսաւ • Վանի՞ անդամ պատուիրուեցաւ քեզի ասոնները չընել : Իսկ Վաճասիրոսը հարցուց ըսելով՝ Ո՞ր բաները : Ո՞ր բաները հա , ըսաւ Հոգին • դուն գիտես որ բաները • բայց ես քու արհեստիդ վերջը պիտի բերեմ :

Բայց կ'աղաչեմ , կռնի չկասե՛ս եկող հասկընանք թէ ի՞նչ բանի համար պիտի կառուինք , ըսաւ Վաճասիրոսը : Ան միջոցիս կնիկներն ու աղաքը կայներ կը դողային ու ինչ ընելնին չէին գիտեր : Երկիրը կը մերկացընես , ու ամենագէշ աւազակութեամբ մը կը մերկացընես դուն անիկա , ըսաւ Հոգին : Անոնք միայն ընդհանուր բաներն են • մանաւանդ ընկեր եկող մարդ , ըսաւ Վաճասիրոսը :

Ան առնները Հոգիի ըսաւ Արդադողութեան արհեստը կը բանեցընես դուն • կնիկները ու աղաք կը ժողվես դուն՝ ու օտար երկիր կը տանիս զանոնք , իմ տէրոջս իշխանութիւնը տկարացընելու : Բայց Վաճասիրոսը հինս պատասխան տուաւ ու ըսաւ • Ես երկնից Աստուծոյն ծառան եմ • իմ գործս՝ մեղաւորները ապաշխարութեան յորդորել է : Ինծի հրամայուած է որ չանամ էրիկ մարդիկ կնիկ մարդիկն ու տղաքը խաւարէն լոյսի ու Սատանայէն զօրութենէն Աստուծոյ դարձընել • ու թէ որ իրաք աս է քու կըռուիդ պատճառը , եկող չուտ մը ուզածիդ պէս սկսինք անիկայ * :

* Ես Հոգիան ան նոյն քարայրէն կ'ելլէր՝ ուր որ առաջ մանէ կը բնակէին ան երկու հսկաները որ յիշուեցան աս պատմութեանը առջի մասին մէջ 118 երեսը : Ես Հոգիան Աբեւտարանի ճշմարտութեան թշնամին է , ու իր իմաստակութիւնովը կ'ուզէ խափանել ու խափանել անիկայ : Արդադող կը կոչէ զանոնք՝ որոնք կը յորդորին էրիկ

Ուստի Հոգիան յառաջ եկաւ՝ ու Վաճասիրոսը անոր դէմն ելաւ • ու երբոր կ'երթար՝ իր թուրը քաշեց , բայց Հոգիան իր ձեռքը բիր մը ունէր : Այսպէս առանց այլ ևս բան մը խօսելու սկսեցին կռուիլ : ու Հոգիան առջի հարուածովը Վաճասիրոսը իր մէկ ծնկանը վրայ ձգեց : Անոր վրայ կնիկներն ու տղաքը սկսեցին կանչըռտուիլ • բայց Վաճասիրոսը ինքնիրեն գալով կորովի զօրութեամբ մը հնարը դուաւ ու Հոգիան իր թևէն վերաւորեց : Այսպէս ժամի մը չափ այնպիսի ուժգնութեամբ կռուեցան , որ Հոգիային շունչը եռացող կաթսային եղած տաք շոգիին պէս կ'ելլէր իր ռունդերէն :

Ընկէ ետև վար նստան յոգնութիւն առնելու • , բայց Վաճասիրոսը աղօթքի պարապեցաւ : Իսկ կնիկներն ու տղաքը բոլոր կուիւը քաշած տեղը ուրիշ բան չէին ըներ՝ հապա կը հառաչէին ու կու լային * :

Երբոր հանդստացան ու չունչ առին՝ նորէն սկսեցին կռուիլ • ու Վաճասիրոսը մէկ հարուածով մը գետինը

մարդիկ՝ կնիկ մարդիկն ու տղաքը որ փրկութեան համար ապաշխարութեան դառնան ու հաւատան , ու Երկնային Վաղաքն երթալու ճամբորդներ ըլլան • ու ամբարտաւանութեամբ կը հարցընէ թէ ի՞նչ իշխանութիւնով կը սորվեցընեն ան բաները՝ որոնք ինքն ու իր կուսակիցները միշտ արդիլած են սորվեցընելու : Բայց Վաճասիրոսը կը ծանուցանէ անոր՝ թէ իր իշխանութիւնը մարդիկ երկինքը առաջնորդելու՝ երկնից Աստուծոյն կոչմանն ու հրամանին վրայ հիմնուած է , ու ինք անոր ծառան է : Հոգիային ձեռքի բիրը կը նշանակէ աշխարհային զօրութիւնը կամ կառավարութեան ուժը՝ որն որ հալածանք յարուցանողները ձեռք կ'առնեն իրենց կարծիքները հաստատ պահելու համար :

* Մինչև քանի սիրտը չկրնար քաջակիրթ ըլլալ առանց աղօթքի , ուշ ալ կրնայ յաղթել առանց Աստուծոյ ամենակարող զօրութեանը :

կործանէց Հսկան : Զէ՛ , թող տուր որ ելլեմ , կանչեմ Հսկան • ուստի Ռաքասիրտը ազատ թող տուաւ ա-նիկայ որ ելլէ , ու նորէն սկսեցին կռուիլ • ու քիչ մնաց որ Հսկան իր բիրտովը պիտի ջախջախէր Ռաքասիրտին դա-գաղիը : Ռաքասիրտը տեսնելով ասիկայ՝ իր բոլոր կա-րողութիւնովը անոր վրայ վազեց , ու կողերուն տակէն իր թուրը աղէկ մը խօթեց անոր : Նոր վրայ Հսկան սկսաւ մարիլ , ու ալ չէր կրնար բռնել իր բերը : Ին առնը Ռաքասիրտը երկրորդ անգ իր հարուածը , ու անոր գլուխը իր մարմինէն զատեց : Ան որ եղաւ՝ կնիկներն ու տղաքը ուրախացան , ու Ռաքասիրտը փառք տուաւ Աստուծոյ իր չնորհած ազատութեանը համար :

Ասիկայ ըլլալէն հետև իրենք արձան մը կանգնեցին ան տեղը , ու Հսկային գլուխը անոր վրայ անցուցին , ու ա-նոր տակը խոշոր գրերով սա խօսքը փորագրեցին որ անց-նողները կարդան :

Ան գլուխն տերը աստնօք մէկն էր՝
Որ ճամբորդները միշտ կը չարչարէր •
Ո՛համան կը բռնէր՝ մէկուն չէր խնայեր ,
Հսկա ամէնն ալ կը բռնաբարէր :

Մինչ ես վերջապէս Ռաքասիրտս եկայ ,
Ու ճամբորդներուն առաջնորդ եղայ •
Ու իրենց տեղը անոր դէմ ելայ ,
Ծչտամիներնուն հետը կռուեցայ :

Հիմա տեսայ որ անոնք յառաջ կ'երթային՝ մինչև որ քիչ մը հեռուն բարձրիկ տեղ մը նկան հասան , որն որ շինուած էր որ ճամբորդները իրենց առջևն եղածը տես-նեն : Ասիկայ ան տեղն էր՝ ուր որ Բրիստիանոս իր Հա-ւատարիմ եղբայրը առաջին անգամ տեսաւ : Ասոնք սա տեղը նստան և հանգստացան • ու աս տեղս կերան ու խը-մեցին և ուրախացան ալ , որ սա խիստ ձնտասկար Ծչտա-

միէս ազատեցան : Նրբոր այսպէս նստեր կ'ուտէին , Ռը-բիստինէ հարցուց առաջնորդին Թէ արդեօք կրնայ մէկ վերք մը ընդունիլ : Ին առնը Ռաքասիրտը պա-տասխան տուաւ Թէ , Զէ՛ , միայն Թէ մարմնոյս վրայ պղտիկ վերք մը • և սակայն ան ալ ինձի միտս մը ըլլալուն տեղը , իմ Տէրոջս ու ձեր վրայ ունեցած սիրոյս մէկ նշան մըն է հիմա , ու Աստուծոյ չնորհքովը իմ վարձքիս աւել-նալուն միջոցը պիտի ըլլայ վերքը :

Ռրիսթինէ • Խայց չմոռնաք , բարի Ռաքասիրտ , եր-բոր տեսայ Թէ իր բերովը կու գար :

Ռաքասիրտ • Իմ պատասխանատուութիւնս ան է որ իմ կա-րողութեանս չափաւորիմ , որպէս զի իմ ազատելութիւնս Ընոր վրայ ըլլայ՝ որ ամէնէն զօրաւոր է :

Ռրիսթինէ • Խայց ի՞նչ անցաւ մեզի եղբոր առջի հա-րուածովը գետինը զարկաւ քեզ :

Ռաքասիրտ • Ռեզի ըսեմ • մոռցեր որ իմ Տէրս ալ այսպէս խոնարհեցաւ • և սակայն ինչն էր որ վերջապէս յաղթեց * : ի Սորն • ի • 10 , 11 : Հռոմ • ը • 37 :

Սոփրնէոս • Եղբոր դուք ամէնդ ձեր ուշադրը կը մտա-ծէք , ես կը խորհիմ որ Աստուած զարմանալի բարու-թիւն մը ըրաւ մեզ , մեզ աս ձորին հանելուին ու աս թշնամիին ձեռքէն ազատելովը : Իմ կողմանէս ես մէկ պատճառ մը չեմ տեսներ որ ալ ասկէ հետև Թերահա-ւատ ըլլանք , որովհետև Աստուած հիմա և այսպիսի մէկ տեղ մը իր սիրոյն վկայութիւնը այսպէս յայտնի ըրաւ մեզի : Նոր վրայ ելան կայնեցան՝ ու սկսեցին յառաջ երթալ :

Գանք որ քիչ մը յառաջ որ գացին՝ կաղնի մը տեսան • ու երբոր քովը հասան՝ հոն անոր տակը ծերուկի ձամբորդ

* Ռրիստոս Տէրն մեր առաջ մահուան խոնարհեցաւ , ու այնպէս յաղթութիւն ըրաւ :

մը գտան որ խորունկ քունի մէջ էր : Ընոր ձամբորդ ըլլալը կը ձանձնային՝ իր զգեստին , իր գաւազանին ու իր գօտիին * :

Աստի Պարոն Վաճասիրտ առաջնորդը արթընցուց զանիկայ • ու ծերունին աչքը որ բացաւ՝ աղաղակեց ու ըսաւ • Ո՞նչ է ան , ծո՛վ է՛ք դուք , ու ի՞նչ բան ունի՛ք հոս :

Վաճասիրտ • Կեցի՛ր՝ մարդ , այսպէս մի՛ տաբնար • աս տեղ եղողները ուրիշ մարդիկ չեն՝ բայց բարեկամներ : Նէ սակայն ծերունին ոտքի վրայ ելլելով՝ ինքզինքը պաշտպանելու նայեցաւ , և կ'ուզէր խմնալ թէ ծո՛վ են անոնք : Ան առնինը առաջնորդն ըսաւ • Իմ անունս Վաճասիրտ է • ես աս ձամբորդներուն առաջնորդն եմ որ երկնային քաղաքը կ'երթան :

Ան առնինը ծերունին՝ որուն անունը Ողջախոհ էր , ըսաւ • Թողուրթիւն կը չնորհես • քունս դժուարս ըլլալուն վրայօգ որ դուք անոնց ընկերութենէն էք՝ որոնք քիչ մը առեն առաջ Թափրահաւատին ստակը իր քովէն առին • բայց հիմա կ'իմանամ որ դուք աղէկ մարդիկ էք :

Վաճասիրտ • Բայց ի՞նչ պիտի ընէիր՝ ու ի՞նչ կըսնայիր ընել դուն քու անձիդ , թէ որ մենք իրաւ ան ընկերութենէն ըլլայինք :

Ողջախոհ • Ըէ՛հ , մինչև չունչս հատնելուն կը կռուէի ու թէ որ այսպէս ընէի՝ աղէկ դիտեմ որ բնաւ պիտի չկըսնայիք յաղթել ինձ • ինչու որ հաւատացեալը բնաւ չյաղթուիր թէ որ ինք անձնատուր չըլլայ :

Վաճասիրտ • Ընէկ խօսեցար՝ հմայրիկ , ըսաւ առաջնորդը • ասով դիտեմ թէ դուն աղնիւ սերունդէ ես , ինչու որ չիտակը խօսեցար :

Ողջախոհ • Ես ալ ասով կը ձանձնամ թէ դուն ձշմարիտ ձամբորդութեան ի՛նչ ըլլալը դիտես • քանզի բոլոր ուրիշները այնպէս կը կարծեն թէ մենք բոլոր ուրիշ մարդոցմէ աւելի չուտով կը յաղթուինք :

Վաճասիրտ • Ընէ՛կ • հիմա որ այսպէս բարեբաղդաբար իրարու հանդիպեցանք , կը խնդրեմ որ քու անունդ ու քու եկած տեղդ անունը ինձի ըսելու չնորհք ընես :

Ողջախոհ • Ընունս չեմ կրնար զըուցել քեզի • բայց եկայ Թափանձրամտութեան քաղաքէն , որ Աորճանման Վաճասիրտ էրթ աստիճանի չափ անդին կ'իյնայ :

Վաճասիրտ • Ի՞նչ կ'ըսես , աս երկրէն ես դուն հա • ուրեմն կարծեմ թէ քիչ մը կը ձանձնամ քեզ • քու անունդ ծերունի Ողջախոհութիւն է , այնպէս չէ՞ :

Ողջախոհ • (Ծերունին ասոր վրայ կարմրեցաւ ու ըսաւ •) Ո չ Ողջախոհութիւն վերացեալ մտօք՝ այլ Ողջախոհ է իմ անունս • և կը բաղձամ որ իմ բնութիւնս իմ անունիս հետ համաձայնի : Բայց՝ տէ՛ր իմ , ի՞նչպէս կրցար խմնալ թէ ես որ այնպիսի տեղէ մը կու գամ այսպիսի մարդ մըն եմ :

Վաճասիրտ • Ըռաջմանէ լսեցի ես քու վրայովդ իմ Տէրտջմէս , ինչու որ ինք երկրիս վրայ եղած ամէն բաները գիտէ : Բայց միշտ կը զարմանամ ես երբոր մեկը քու երկրէդ կու գայ • ինչու որ քու քաղաքդ բուն իսկ Աորճանման Վաղաքէն ալ դէշ է :

Ողջախոհ • Ա,յո՛ • մենք աւելի հեռու կ'իյնանք արեգակէն , և ան պատճառաւ ը աւելի ցուրտ ու անզգայ ենք : Բայց թէ որ մէկ մարդ մը սառնամանիքէ լեռան մը մէջ ըլլար՝ և սակայն Ընդարութեան Ընեգակը անոր վրայ ծագէր , իր սառուցեալ սիրտը պիտի ջերմանար • և ահա այսպէս եղաւ ինձի ալ :

---

* Ընկէ կրնանք կարծել թէ կային տեղուանք ուր որ ձամբորդները ապահովութեամբ կրնային քնանալ • ինչպէս որ աս ծերունի բրիստոնէական քնանալը վերևար թէ յանցանք մը եղած ըլլայ իրեն :

ՎՐԱՀԱՒԲՈՒ • ԿԸ ՀԱՒԱՏԱՄ՝ ՀՕՐ ՈՂՋԱՆՈՀ , ԿԸ ՀԱՒԱՏԱՄ • ՔԱՆԶԻ ԴԻՏԵՄ ՈՐ ՃՇՄԱՐԻՏ Է ԱՍԱ ԲԱՆԸ ։…

ԱՅՆ ԱՍԱՆԸ ՅԵՐՈՒՆԷՒՆ ՍԻՐՈՎ ՍՈՒՐԲ ՀԱՄԲՈՅՐՈՎ ԲՈԼՈՐ ՃԱՄԲՈՐՂՆԵՐԸ ԲԱՐԵԱՒԵՑ , ՈՒ ՀԱՐՑՈՒՑ ԻՐԵՆՑ ԱՆՈՒՆՆԵՐԸ՝ ՈՒ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ԼԼԵԼՆՈՒՆ ՀԵՏԷ ՆՇՈՒԱԾ ԿԱՆՔԵՐՆԷՒՆ ԱՆՑՆԵԼՆԷՒՆ ։

ԱՅՆ ԱՍԱՆԸ ԸՍԱՒ ՎՐԻԽՍԻՒՆԷ • ԻՄ ԱՆՈՒՆՍ ԿԱՐԾԵՄ ԹԷ ԼԱՒ ԵՍ ԴՈՒՆ • ԲԱՅՑ ՎՐԻԽՍԻԱՆՈՍԸ ԻՄ ԵՂԻԿՍ ԷՐ , ՈՒ ԱՍ ՂԷՐԸ ԻՐ ՂԱՒԿԸՆԵՐՆ ԵՆ ։ ԽԱՅՑ ՉԻ ԿՐՆԱՐ ԵՐԲԱՒԱԼ ՅԻՂ ԹԷ ՅԵՐՈՒՆԷՒՆ Ի՞ՆՉՊԷՍ ՅԱՒԻՏԱԿՈՒԵՑԱՒ ԵՐԲՈՐ ՎՐԻԽՍԻՒՆՔ՝ ԻՐ ՅՕՂ ԸՆԼԱԼԸ ՂԺՈՒԵՑԵՑ ԱՆՈՐ ։ ԿԸ ՅԱՓԵՀԿԷ՝ ԿԸ ԽՆԴԱՐ՝ ՈՒ ՀԱՂԱՐՈՒՄՔԻ ԲԱՐԵՒՄԱՂԹՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԸՆԵԼՈՎ Կ՚ՕՐՀՆԷՐ ԶԱՆՈՆՔ ՈՒ Կ՚ԸՍԷՐ • Շ՚ԱԱՍ ԼՍԵՑԻ ԵՍ ՔՈՒ ԷՐԿԱՆԴ ՎԱՅՈՎ , ՈՒ ԱՆ ՆԵՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՈՒ ՊԱՏԵՐԱԶՄՆԵՐՈՒՆ ՎԱՅՈՎ՝ ՈՐՈՆՑ ԻՆՔԸ ԻՐ ՕԲԵՐՈՒՆ ՄԷՋ ՀԱՆԴԻՊԵՑԱՒ ։ ՎՌՈՒ ՄԽԻԹԱՐՈՒԹԵԱՆԴ ՀԱՄԱՐ Կ՚ԸՍԵՄ ՈՐ ՔՈՒ ԷՐԿԱՆԴ ԱՆՈՒՆԸ ԱՀԼԱՐՀԻ ԱՄԷՆ ԱՍ ԿՈՂՔԵՐԸ ՀՌՉԱԿՈՒԱԾ Է ։ ԻՐ ՀԱՒԱՏՔԸ՝ ԻՐ ԱՐԹՈՒԹԻՒՆԸ՝ ԻՐ ՀԱՄԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆ ՈՒ ԱՄԷՆ ԲԱՆԻ ՄԷՋ ԻՐ ԱՆԿԵՂԾՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՄԲԱՒԱՐ ԸՐՍԻՆ ԻՐ ԱՆՈՒՆԸ ։ ՅԵՒԷ ԵՒԱ ՄՈՂՈՎԸ ԴԱՐՁԱ՝ ՈՒ ԱՆՈՒՆՑ ԱՆՈՒՆՆԵՐԸ ՀԱՐՑՈՒՑ , ԱՆՈՒՆՔ ԱԼ ՂՈՒՑԱԿՑԻՆ ԻՐՆԻՆ ։ ՅԱՆ ԱՍԱՆԸ ԸՍԱՒ ԱՆՈՒՆՑ • ՅԱՒԱԹԷՍ , ՄԱԲԱՒՐ ՅԱՒԱԹԷՍԻՆ ՆՄԱՆ ՂԷՐ ԴՈՒՆ՝ ՈՉ ՄՈՂՈՒԹԵԱՄԲ , ՀԱՒԱՏ ԱՌԱՔԻՆՈՒԹԵԱՄԲ ։ ՅԱԿՓ • Ժ • 3 ։ ՅԱՄՈՒԷԼ , ՅԱՄՈՒԷԼ ՄԱՐԳԱՐԷԻՆ ՆՄԱՆ ՂԷՐ՝ ՀԱՒԱՏԱՑԵԱԼ ՈՒ ԱՂՕԹԱՍԷՐ ։ ՍԱՂ • ՂԻ • 6 ։ ՅՈՎՍԷՓ , ՅՈՎՍԷՓԻՆ ՆԵՐՔԻՆԻՆ ՄՈՒՆԸ ԼՂԱԾԻՆ պէս ՂԷՐ՝ պարկեշտ , ՈՒ փորձուԹԻՒՆԷ փախչող ։ ՕՍԱՆ • ԼԻ • ։ ՆԵ ԴՈՒՆ ՅԱԿՈԲՈՍ , ԱՐԴԱՐ ՅԱԿՈԲՈՍԻՆ՝ ՈՒ ՏՀԱՒՆ ԼՂԱՑԵՑ ՅԱԿՈԲՈՍԻՆ ՆՄԱՆ ՂԷՐ ։ ՓՈՒԲ • ԻԲ • 13 , 14 ։ ԸՍԿԷ ԵՒԱ ՓՐԱԹՈՒԹԻՒՆԻՆ ՎՐԱՅՈՎ ԻՐՆ ՊԱՏՄԵՑԻՆ , ԵՒ ԹԷ Ի՞ՆՉՊԷՍ ԻՆՔԸ ԻՐ ԵՐԿԻՐՆ ՈՒ ԱԶԳԱԿԱՆՆԵՐԸ ՃԳԵՑ՝ ՅՐԻԽՍԻՆԷՆ ՈՒ ԻՐ ՄՈՂՈՎԸ ՀԵՏ ԴԱԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ։ ՈՒ ՈՂՋԱՆՈՀ ՅԵՐՈՒՆԷՒՆ ԸՍԱՒ • ՎՐՈՒ ԱՆՈՒՆՂ ՓԹՈՒԹԻՒՆ Է • ՈՒ ԴԹՈՒԹԻՒՆՈՎ ՊԱՀՊԱՆՈՒԻս ՈՒ ՄԱՐՈՒԻս ՃԱՇԱԿՈՒՂ ՎՐԱՅ ՔԵՂ ՊԱՏԱՀԵԼՈՒ ԲՈԼՈՐ ԴԺՈՒԱՐՈՒԹԻՒՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋԷՆ , ՄԻՆՉԵՒ ՈՐ ԼՐԹԱՍ ՀՆԱՒ ՈՒԲ ՈՐ ԴԹՈՒԹԵԱՆ ՆՂԱՓԻՐԸ ՄԽԻԹԱՐՈՒԹԵԱՄԲ ԼԵՍԷ ԼԵՍԷՆ ՏԵՒՆԵՍ ։ ԽՕՐԸ ԱՍ ՄԻՋՈՑԻՍ՝ ՊԱՐՈՆ ՎՐԱՀԱՒԲՈՒ ԱՌԱՔՆՈՐԴԸ ԼՍԵՑՈՒՄ ԼԵՍՈՒԼ ԻՐ ԸՆԿԵՐՆԵՐՈՒՆ ԿԸ ՅՈՒՑԸՆԷՐ ԱՍ ԼՍՈՂՆԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ ՈՒՆԵՑԱԾ ԻՐ ՄԵԾ ՀԱՃՈՒԹԻՒՆԸ ։

ՆՐԲՈՐ ՊԱՊԱՀ ԱՄԷՆԸ ՄԷԿՏԷՂ ԿԸ ՔԱԼԷՒՆ՝ ԱՌԱՔՆՈՐԴԸ ԱՂՆՈՒԱԿԱՆ ՅԵՐՈՒՆԷՒՆ ՀԱՐՑՈՒՑ՝ ԹԷ ԱՐԴԵՕՔ ԿԸ ՀԱՆԸՆԱՅ ՆՐԿԻՒԼԱԾ ԱՆՈՒՆ ՄԷԿԸ ՈՐ ԻՐ ՏԵՂԷՆ ՃԱՇԱԿՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ԼԼԷՐ ԷՐ ։

ՆՀՕ , ՀԱՍ ԱՂԷԿ ԿԸ ՀԱՆԸՆԱՄ՝ ԸՍԱՒ ՄԻՒՍՈՒ ։ ՆՒՆԻՎՎ ՄԵԿ ՄԱՐԴ ՄՐՆ ԷՐ՝ ՈՐ ՅԱՍՏՈՒԱԾՈՅ ՀՆՈՐՀՔԸ ԻՐ ՆԵՐՍՆ ՈՒՆԷՐ • ԲԱՅՑ ԻՄ ԲՈԼՈՐ ՕՐԵՐՈՒՍ ՄԷՋ ԱՆՈՐ պէս ԽԻՍԹ ՀԱՆԴԱՐՈՂ ՃԱՆԱՊԱՐՀՈՐԴԻ ՄԸ ՀԱՊԱՍԱՀԵՑԱՅ ԵՍ * ։

ՎՐԱՀԱՒԲՈՒ • Կ՚ԻՄԱՆԱՄ ՈՐ ԴՈՒՆ ԱՂԷԿ ԾԱՆՕԹ ԵՍ ԻՐՐՆ • ՆՀՉՈՒ ՈՐ ԻՐ ՍՏՈՅԳ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ՅԱՒԱՋ ԲԵՐԲԸ ԴՈՒՆ ։

ՈՂՋԱՀՈՀ • ՀՕՀԱՕԹ ԸՂԼԱԼԸ ԱՀ ԼՕՓՔ Է • ԵՍ ԱՆՈՐ ԱԵՐԻ ԲԱՐԵԿԱՄՆ ԷԻ • ԱԵՂՔ ԹԷ ՄԻՇՏ ԱՆՈՐ ՀԵՏՆ ԷԻ ԵՍ • ԵՐԲՈՐ ԻՆՔ ՆԱԽ ԼԵ ԱՌԱՋ ՍԿՍԷ ԽՈՐՀԻԼ ԱՍԿԷ ԵՒԱ ՄԻՂՔ ԻՆՉ ՊԱՏԱՀԵԼՈՒՆ ՎՐԱՅ՝ ԵՍ ԻՐ ՀԵՏՆ ԷԻ ։

---

* ՆԻՐԿԻՒՂԱԾ ՃԱՆԱՊԱՐՀՈՐԴՆԵՐԸ ԹՒԼՊԷՍ ԼԵ ԱՆՃԱՄԲ ՆԵՂՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ ԵՆ՝ ԼԵ ՈՒՐԻՇՆԵՐՈՒՆ ԱՀ ՆԵՂՈՒԹԻՒՆ ԵՆ , ԲԱՅՑ ԼԵ ԱՅՆՊԷՍ ԱՐԺԱՆԻ ԵՆ ՍԻՐՈՒԵԼՈՒ ՈՒ ՔԱՋԱԼԵՐՈՒԵԼՈՒ , ՈՐՎԵՒՀԵՒԼ ԻՐՆՑ ՆԵՐՍՆ ՈՒՆԻՆ ԲԱՆԻՆ ԱՐՄԱՏԸ • ԱՅՍՊԻՍՔՆ՝ ՅԻՍՈՒՍԻ ՎՐԱՅ ՀԱՒԱՏՔԸ , ՅԱՍՏՈՒԱԾՈՅ ՎՐԱՅ ԱԼԸ , ԱՆԻԿԱՅ ԲԱՐԿԱՑՆԵԼՈՒ ԵՐԻՒԼ , ՈՒ ԱՆՈՐ ՃԱՇԱԿՈՒԹԻՒՆ ՄԷՋ ՔԱԼԵԼՈՒ ԼԵ ԱՆԻԿԱՅ ՀԱՃԵՑՆԵԼՈՒ ՓԱՓԱՔ ։ ՅԱՅԱՓԱՀՈՒԹԻՒՆ ՆԵՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՊԷՔ Է ՈՐ ԿՐՆԱՔ , ՈՒ ԱՆԱՆԿ ՅՐԻԽՍՈՍԻ ՕՐՆՔԸ ԿԱՏԱՐԵՆՔ ։ ԳԱՂ • Ի • 2 ։

Վրէջասէբդ • Իմ Տէրոջս տուէն մինչև Երկնային քաղաքին դուռը ես իր առաջնորդն էի :

Ուղեխոհ • Ծոէ որ այնպէս է դիտես որ ինք ձանձրալի մէկն էր :

Վրէջասէբդ • Այո՛ դիտեմ , բայց շատ դիւրաւ կը համբերէի իրեն • քանզի իմ պաշտօնս ունեցող մարդոց շատ անգամ անոր պէս կենցաղավարութիւն ունեցողները կը յանձնուին :

Ուղեխոհ • Ուրեմն կը խնդրեմ որ քիչ մը բան պատմես մեզի անոր վրայով , և թէ՝ քու առաջնորդութեանդ ներքեւը ի՛նչպէս կառավարից ինքզինքը :

Վրէջասէբդ • Ի՛նչպէս • միշտ կը վախնար որ իր երթալու բաղձացած տեղը պիտի չհասնի : Ծոէ որ մէկը խօսք ընէր բանի մը վրայ՝ որ իրեն քիչ մը հակառակ երեւար , լսածին պէս կը զարհուրէր : Լսեցի որ ըսաւ ամիսէ մը աւելի Վ Հատուածեան Փոսին մօտերը մնացեր էր աղաղակելով • ոչ ալ իր առջեւէն խել մը ուրիշներուն անցնիլը տեսնելուն վրայ համարձակեր էր ինքն ալ անցնիլ , թէ և անոնցմէ շատերը ձեռք տալ ուզեր էին իրեն : Ու տակաւին ետ երթալ չէր ուզեր : Ա՛րդէօք թէ պիտի մեռնի՞ թէ որ Երկնային քաղաքը չհասնի՞ • և սակայն ամէն մէկ դժուարութեան պատահելուն կը լքանէր , ու իր ձամբուն վրայ դ և իջէ մէկուն ձգած ամէն մէկ չիւղէն կը գլորէր : Գիտէք որ՝ ինչպէս որ քեզի ըսի , Վ Հատուածեան Փոսին բոլորը խել մը ատեն մնալէն ետև՝ մէկ պայծառ առտու մը՝ չէմ դիտեր թէ ինչպէս՝ համարձակեր ու միւս կողմը անցեր է • բայց անցնելէն ետև հագիւ թէ կը հաւատայ եղեր անոր : Կը կարծեմ որ ինքը իր մտքին մէջ ունէր Վ Հատուածեան փոս մը • փոս մը՝ որ իր հետը ամէն տեղ կը տանէր • եթէ ոչ՝ այնպէս պիտի չըլլար ինչպէս որ էր : Այսպէս ինք դուռը հասեր է՝ որ կը կենայ աս ճամբուն դլուխը , ու հոն ալ զարնելու համարձակելէն առաջ

խել մը ատեն կայներ է • Դուռը բացուելուն ետև կեցեր է , և ուրիշներուն թող տուեր է մտնել , ու ըսեր է թէ ինք արժանի չէ : Վրանզի թէպէտ և մէկ քանիներէն առաջ դուռը հասեր է , բայց անոնցմէ շատերը իրմէն առաջ ներս մտեր են : Հոն կայներ է խելք մարդը դողալով ու սարսափելով • կրնամ ըսել որ զինքը հոն տեսնելը մէկուն սիրտը պիտի կսկծցնէր : Այսու ամենայնիւ չէ ուզեր ետ երթալ : Վերջապէս դրանը վրայ կախուած ուրը ձեռքը բռներ ու մէկ կամ երկու անգամ կամայ մը զարկեր է • ան ատենը մէկը բացեր է դուռը , բայց ինք առաջուան պէս դողալով ետ կեցեր է : Իսկ դուռը բացողը իր ետևէն դուրս ելեր ու ըսեր է՝ Ո՛վ դողդըղալող մարդ , ի՞նչ է քու ուզածդ : Ասոր վրայ ինք գետինն ինկեր է : Իր հետը խօսողը անոր այսպիսի մարիլը տեսնելուն՝ զարմացեր է • ուստի ըսեր է իրեն • Խաղաղութիւն քեզի • ելլէր կանգնէ , ինչու որ ահա ես դուռը բացի քեզի • նէ՛րս եկոր՝ ո՛վ օրհնեալ Հոգւի : Ասոր վրայ մարդը ոտք ելեր ու դողալով ներս մտեր է , ու երբոր ներս գացեր է՝ աչքեր է իր երեսը դուչընելու : Հոն ատեն մը ան տեղի սովորութեանը պէս հիւրասիրութիւն ընդունելէն ետև՝ հրամայեր է իրեն իր ճամբան երթալ , ու նաև ըսեր է իրեն իր բռնելու ճամբան : Այսպէս ինք յառաջ գացեր է մինչև մեր տունը գալը • բայց ի՛նչ որ ճամբուն գլխու դուռը ըսեր է , նոյնը ըսեր է նաև իմ Տէրոջս Անկինիէին դուռը : Հոն դուռը պարսնելու համարձակելէն առաջ խել մը ատեն դուրսուն վրան ներ մնացեր է , և սակայն չէ ուզեր ետ երթալ • ու ան ատենը դիշերներն ալ երկան էին ու ցուրտ : Անանուանդ որ՝ իր ծոցը յանձնարարական դիր մըն ալ ունի եղեր իմ Տէրոջս բերած՝ զինքը ընդունելու , ու իր տանը բարիքները իրեն շնորհելու , ու նաև քալ ու զօրաւոր առաջնորդ մը տալու իրեն՝ իր այսպէս երկայնատ ըլլալուն համար • և սակայն

բոլորը առնոց վրայ տակաւին վախցեր է դուռը ղարնելու ։ Այսպէս ան տեղւանքը վէր ու վար անտընացեր է , մինչեւ որ խեղճ մարդը զրեթէ սովամահ ըլլալու հասեր է ։ իրաւ որ այնպիսի մեծ երկիւղի մէջ է եղեր որ թէպէտ կը տեսնէ եղեր որ շատ ուրիշները դուռը զարնելընին ներս կը մտնեն , բայց ինք վախցեր է նոյն բանն ընելու համարձակիլ ։ Ա՛ւրջը՝ կարծեմ թէ պատուհանէն դուրս կը նայի՛ ու մէկ մարդ մը տեսնելով որ դրանն առջևը վէր ու վար կը պտըտկր , դուրս գայլ իր քովը , ու հարցուցի թէ ո՛վ է ։ բայց խեղճ մարդուն աչքերը արցունքով լեցան ։ ուստի խնացայ թէ ի՛նչ էր իր կաթսուրթիւնը ։ Ա՛ման որդ՝ ներս գայի՛ ու տանը մէջ պատմելի ան , ու մեր Տէրոջը խնացուցինք բանը ։ ուստի ինք կրկին դուրս խրկեց զիս անիկայ ներս հրաւիրելու ։ բայց կարծեմ թէ շատ դժուարութիւն քաշելի մինչեւ որ աս բանն ըսի ։ Ա՛ւրջապէս ներս եկաւ ։ ու քիչ ըսեմ որ իմ Տէրս զարմանալի մարդասիրութիւն ցոյց տուաւ իրմէն ։ Աղջնկին վրայ միայն քանի մը լաւ պատառներ կային , բայց անոնց շատը իր առջևը դրուելան ։ Ինկէ եւս իր դիրը հանեց տուաւ , ու իմ Տէրս անիկայ կարդաց ու ըսաւ թէ իր բաղձանքը պիտի կատարուի ։ Այսպէս երբոր ինք խել մը աւուն հոն կեցաւ՝ կ'երեւար թէ քիչ մը սրտոտեցաւ , ու քիչ մը աւելի մխիթարուեցաւ ։ Ինչու որ պէտք է գիտնաս որ իմ Տէրս խիստ գորովագութ մէկն է , մանաւանդ անոնց որ վախկոտ են ։ ուստի այնպէս վարուեցաւ իր հետը որ խիստ կը նպաստէր իր քաջալերութեանը ։ Ընդ՝ երբոր ան տեղի բաները ինք տեսաւ՝ ու քաղաքը երթալու համար իր ճամբորդութիւնն ընելու պատրաստ էր , իմ Տէրս շիշ մը օշարակ տուաւ իրեն՝ և քանի մը զգուշութիւններ ։ Այսպէս ճամբայ ելանք իր հետը՝ ու ես իր առջևէն կ'երթայի ։ բայց մարդը խիստ սակաւախօս մէկն էր ։ միայն բարձր ձայնով կը հառաչէր ։

Երբոր եկանք ան տեղը՝ ուր որ երեք չարագործներ կախուած էին , ըսաւ թէ՝ կը վախնայ որ իր վերջն ալ այնպէս պիտի ըլլայ ։ Անոնց ան առնելը ուրախ երեւցաւ՝ երբոր խաչն ու Գերեզմանը տեսաւ ։ Ան խոստովանիմ որ հոն ինք ուզեց քիչ մը կայնիլ նայիլ ։ ու անկէ ետև քիչ մը առեն ուրախ կ'երեւար ։ Երբոր Ժուարութեան լեռը եկաւ՝ տարակուսութիւն մը չցուցուց անոր վրայ , ու առիւծներէն ալ շատ չվախցաւ ։ ինչու որ պէտք է գիտնաս որ իր նեղութիւնները առնց պէս բաներու վրայ չէին ։ միայն ան էր իր վախը թէ վերջապէս ընդունելի պիտի չըլլայ ։

Գեղեցիկ կոչուած տունը երթալնուս՝ կարծեմ թէ ինք դուռ կամք չբաց ներս խօթելի ես զինքը ։ Ու երբոր ներս գնաց՝ ան տեղի օրիորդներուն ծանօթացուցի զինքը , բայց ան ինքզինքը ընկերութեան մէջ շատ խօթելու կամ մշտնար ։ Շատ կը փափաքէր մնալ մնալ , բայց միշտ կը սիրէր աղէկ խօսքերը՝ ու շատ անգամ վարագուրին եւ աւը կը մտնէր անոնք լսելու ։ Հին բաներ տեսնելը՝ ու իր ժառայը մէջ անոնց վրայ որոճալը ևս կը սիրէր ։ Ինք յետոյ ինծի զգուշցնց՝ թէ կ'ուզէ եղեր իր վերջն եկած ան երկու տունները աւելի մնալ , այսինքն՝ Ճամբուն գլխու դուռն ու Անկնիչին տունը , բայց այնչափ չէ համարձակեր որ աս բանը խնդրէ ։

Երբոր Գեղեցիկ տունէն ելանք ու լեռն ի վար խոնարհութեան Ձորը կ'իջնեինք , այնպիսի զգաստութեամբ կ'իջնէր՝ որ կեանցս մէջ մարդ մը չտեսայ այնպէս հոն իջնող ։ ինչու որ հողը չէր իր ոտքին նուաստ ըլլալը՝ թէ որ վերջապէս երջանիկ պիտի ըլլար ։ Իրաւ որ ինծի կը թուի որ ան ձորին ու իր մէջը մէկ կերպ համակրութիւն մը կար , քանզի իր բոլոր ճամբորդութեանը մէջ բնաւ տեղ մը աւելի աղէկ չտեսայ զինքը քան որչափ որ էր աս ձորին մէջ ։

Ան տեղ ինք երեսի վրայ կը պառկէր՝ գետինը կը գըր-

կէր՝ ու աս ձորիս մէջ բուսած ծաղիկները կը համբուրէր : Որդ • ի • 27–29 : Ան տեղ հինա ամէն առտու արշալոյսին կ'արթընցնար , ու ձորին մէջ անդին ասդին կը քալէր ու կը պարսէր :

Բայց երբոր Աստուած Հաւուբին Ձորը մնանելու եկաւ , կարծեցի թէ իմ մարդս պիտի կորսնցընեմ , չէ թէ որ ետ դառնալու հակամիտութիւն մը ունէր՝ ինչու որ աս բանէն միշտ կը զզուէր • հապա որ վախնալուն գրեթէ կը մեռնէր : Ա՛հ՝ ուրուական հոգիները դիս պիտի բռնեն , ու բուսական հոգիները դիս պիտի բռնեն կը կանչէր • ու չէի կրնար աս վախը իր վրայէն մէկդի ընել : Անդադար ձայն մը կը հանէր ու այնպէս կը դողդղէր հոն • որ նեթ լսելու ըլլային՝ բուսական քաջալերութիւն պիտի ընար իրենց , գալ ու մեր վրայ յարձակիլ :

Բայց ասիկայ աղէկ նկատեցի որ աս ձորը այնչափ խաղաղ էր մեր անկէ անցած առենը՝ որչափ որ երբէք անկէ առաջ կամ մինչև հիմա տեսեր էի անիկայ : Կարծեմ թէ աս տեղի թշնամիները ան առենը յատկապէս սանձահարուած էին , ու Գարան Նրկիւղածին մինչև անկէ անցնելուն՝ հոն վրեւաւ հրամայուած էին :

Չափազանց ձանձրութիւն պիտի ըլլայ ամէնը պատմելը • ուստի միայն մէկ երկու դիպուած ալ յիշատակինք : Երբոր Ուսումնութեան Տօնակատարը եկաւ , ես կարծեցի որ ժողովարանին մէջի բոլոր մարդոցը հետ պիտի կռուէր • վախցայ որ հոն երկուքիս ալ դլուխը պիտի ջախջախեն • ինչու որ ինք աստիկ տաքցաւ անոնց յիմարութիւններուն վրայ : Ակնարկեալ Նրկրին վրայ շատ արթուն էր ինք • բայց երբոր ան առանց կամուրջի գետը եկաւ , հոն դարձեալ ծանր վիճակի մը մէջ ինկաւ : Կ'ըսէր թէ Հիմա՝ հիմա յաւիտեան պիտի խեղդուիմ , ու միսիթարութեամբ ընաւ պիտի չտեսնեմ ան երեսը՝ որուն տեսութիւնը հասմիր այնչափ մեղմ տեղ եկած եմ :

Նաև մէկ խիստ նշանաւոր բան մը նկատեցի աս տեղը • գետին ջուրը աս անգամիս աւելի յաճ էր քան որչափ երբէք տեսած էի ան՝ իմ բոլոր կեանցս մէջ • այնպէս որ վերջապէս ջուրը կոչինիներէն շատ վեր հնչաճ՝ անկէ անցաւ * : Երբոր վեր կ'ելլէր դէպ'ի գուռը , սկսեցի ես հրաժարական ողջոյնս իրեն տալ , ու մաղթել որ վերը բարի ընդունելութիւն գտնէ : Ու ինք ըսաւ՝ Գիտեմ գտնեմ՝ պիտի գտնեմ : Անկէ ետև իրարմէ զատուեցանք , ու ալ չտեսայ զինքը † :

Ողջախոհ • Ուրեմն կը թուի թէ վերջապէս բարի եղաւ իրեն :

Ռաջոսիբո • Այո՝ այո , ամենևին տաքսիբոյս մը ունեցած չեմ ատոր վրայ : Ինք ընտիր ոգւոյ ունէր մարդ մըն էր • միայն թէ միշտ շատ խոնարհ կը կենար , ու ասիկայ է որ իր կեանքը այնչափ անտանելի կ'ընէր իրեն , ու այնչափ ձանձրալի ուրիշներուն : Սոպհ • Ձը : Ինք շատերէն աւելի կը զգուշանար մեղքէն • այնպէս կը վախնար ուրիշներուն վնաս ընելէն՝ որ շատ անգամ օրինաւոր բաներէն ինքզինքը կը զրկէր , ինչու որ չէր ուզեր գայթակղութիւն տալ • Հռովմ • ժդ • 21 : ա Կորնթ • ը • 13 :

Ողջախոհ • Բայց ի՞նչ պատճառաւ այսպիսի աղէկ

---

* Ա՛վ՝ ծրչալի բարեշնորհ է մեր Տէրը : Հանապարհորդ եղբայր , Ինու ուժդ քու օրերուդ չափ պիտի ըլլայ : ը Օրէն • լե • 25 :

† Պատգիր ընթերցողները ընդհանրապէս սքանչացած են Նրկիւղածին նկարագրութեանն ու պատմութեանը վրայ : Թէպետ հաւատամք՝ որ առաջին մասին մէջ յիշուեցաւ , վատասիրտ ու հասկածոտ մէկն էր • ու ասանկով չանցանք ձգել իր վրան՝ ու կորնչուց իր միսիթարութիւնը • բայց Նրկիւղածը մնրմնջն բոլոր իրեն ընկերքին առաւել կը վախնար մեղք գործելէն , ու երկինքին յետնեալ գտնուելէն :

մարդը բոլոր իր օրերուն մէջ այսչափ մեծութեան մէջ պիտի մնար :

ՎՐԱՂԱԽԵՐՊ • Պատճառն ան է որ ամենիմաստ Սաուուած այնպէս կամեր էր • ոմանք պէտք է որ փող հնչեցընեն , ու ոմանք պէտք է ողբ կարդան : Ա՛ՍՊԱ • ԺԱ • 16–18 : Երբ՝ Պարոն Երկիւղածը այնպիսի մէկին էր որ միշտ բամբ ձայնով կը նուագէր : Ինքն ու իր ընկերները եղեռնատող կը փչէին , որուն եղանակները ուրիշ նուագարաններուն եղանակներէն աւելի ողբաձայն են • թէպէտ և ոմանք լսած կ'ըսեն թէ բամբ ձայնը նուագարաններուն հնչեմն է : Ու թէ որ ինծի կը հարցընես , ոչինչ է ան դաւանութիւնը՝ որ վախով ու տրտմութիւնով չկսկսը : Հանգիստ երաժիշտը երբոր կ'ուզէ նուագարանին թելերը ներդաշնակութեան դնել , սովորաբար նախ բամբաձայն լարին կը զարնէ : Սաուուած ևս երբոր հոգին՝ իրեն համար ներդաշնակութեան դնէ , առաջ աս լարին կը զարնէ : Սինչեւ թէ Պարոն Երկիւղածին պակասութիւնը ան էր՝ որ մինչև իր կենացը վախճանին մտանելուն միայն ան ողբաձայն եղեռնատողը գիտէր նուագել * :

ՂԱԶԱՒՈՒ • Շատ նախանձաւոր մարդ եղած պիտի ըլլայ ինչպէս որ իր վրայովը քու ըրած պատմութենէդ մարդ կրնայ իմանալ : Դժուարութիւններէն առիւծներն՝ կամ Ընտանութեան Տօնախմբութենէն չէ վախցեր • միայն մեղքը՝ մահն ու դժոխքը դողացուցեր են

* Եղեռնակը հոս աս ծանօթութիւնը կը դնէ : Ես այլաբանութիւնը ընել կը համարձակիմ համրակ ընթերցողներուն մտացը հասունալուն համար , նաև որ Յայտնութեան գրքին մէջ փրկեալները նմանցուած են երաժիշտներու դասի մը՝ որ իրենց փողերն ու քնարները կը հնչեցընեն ու աթոռին առջեւը իրենց երգերը կ'երգեն : Յայտ • Ե • 8 , 9 : ԺԴ • 2 , 3 :

զինքը , ինչու որ Երկինքին Վրաքաը հասնելուն վրայով քանի մը երկրայութիւններ ունի եղեր ինք * :

ՎՐԱՂԱԽԵՐՊ • Հաշմարիտ կը խօսիս • աս բանէն էին որ զինքը կը նեղէին • ու անոնք՝ ինչպէս որ աղէկ ըսիր դուն՝ իր մտացը տկարութենէն յառաջ կու գային , ու չէ թէ համբերդութեան կեանք վարելու սիրտ չունենալէն : Ես այսպէս կը հաւատամ՝ որ ան առաջին նման՝ թէ որ կրակի անձրև ալ իջնէր , պիտի երթար ինք • բայց բնաւ մարդ մը տակաւին կրցած չէ դիւրութեամբ իր վրայէն թօթուել ան կերպ բաները՝ որով ինք նեղութիւն կը կրէր :

ՎՐԻՈՊՓԻՆ • (Ասոր վրայ Վրիստոֆիկ ըսաւ •) Ես պատմութիւնը որ Պարոն Երկիւղածին վրայ ըրիք , ինծի օգուտ ըրաւ • ես կը կարծէի որ մէկը ինծի պէս եղած չէը : Բայց կը տեսնեմ որ աս բարի մարդուն ու իմ մէջս մեկ նմանութիւն մը կայ • միայն երկու բանով իրարմէ կը տարբերինք : Իր նեղութիւնները այնպէս մեծ էին՝ որ յայտնի եղան , բայց ես իմինները իմ ներսս կը պահեմ : Նաև իրինները այնպէս ծանրացան իր վրայ՝ որ հիւրընկալութեան համար պատրաստուած տուները հասնելուն , թող չտուին իրեն անոնց դռները զարնելու • բայց իմ նեղութիւնս միշտ այնպէս էր որ աւելի ուժգնութեամբ զարնել կու տար ինծի :

ԴՆՈ-ԸՆԿԱ • Ծէ որ կարելի ըլլար որ ես ալ իմ սրտիս խօսէի , պէտք է զղուշեմ որ իր վրայի բաներուն մեկ քանին ալ իմ վրաս էր : Ինչու որ միշտ աւելի կը վախնայի դժոխքը երթալէն ու դրախտին մէջ իմ տեղս կորնցընե-

* Ահա ասիկայ մեկ խիստ սքանչելի դաս մըն է հաւատացեալոց : Մի պարծենար քու մեծ գիտութեանդ , շատ փորձառութեանդ , մխիթարական և ուրախարար զգացումներուդ վրայ : Ծէ որ Աստուածը սրբազան ներդործութիւն մը ըրած չէ քու վարուդդ վրայ , առանց ամենը դատարկ են ու խաբեբայ :

լէին՝ քան թէ ուրիշ բաները կորսնցընելէն • կը մտածէի թէ՝ Ո՛Հ սիրտ հասնիմ ան տեղը բնակելուն երջանկութեանը • բաւական կը համարիմ՝ թէ և բոլոր աշխարհէ զատուիմ անիկայ ձեռք ձգելու համար :

Ընկէ ետև Պատթէոն ըսաւ • Վասը մէկ բան մըն էր՝ որ մտածել կու տար ինծի թէ փրկութեան միջոցը իմ ներսի դիս չունիմ • բայց թէ որ այնպիսի աղէկ մարդու մը այնպես կ՚ըլլար , ինչո՞ւ համար ես բարի վախճան պիտի չունենամ :

Յովհաննու • Ուր վախ կայ՝ յոյսը ալ կայ • և թէպէտ չենք կրնար ըսել՝ թէ ուր որ դժոխքին վախը կայ՝ հոն միշտ յոյսը կայ , սակայն անտարակոյս ուր որ Պատուոյ վախը կայ՝ հոն յոյսը կայ :

Պաւլոսէպո • Ըղէկ խօսեցար՝ Յակոբոս , չիտակ զարկիր դուն նպատակին : Ինչու որ Պատուոյ վախը խմաստութեան սկիզբն է • ու անտարակոյս անոնք որ սկիզբը չունին , ոչ մէջն ու ոչ վերջը ունին • բայց աս տեղ Պաւրոն Երկիւղածին խօսքը ալ վերջացընենք , իր ետևէն իրեն բարեաւ մնաս ըսելով՝ այսպէս •

Պարոն Երկիւղած՝ բարեաւ մնացիր ,
Որ քու Պատուոյդդ դուն կը վախնայիր •
Ու կեանքիդ մէջը ապօրինաւոր
Բան մը ընելէն միշտ կը զգուշիր :

Լիճէն ու փոսէն վախըդ իրաւ էր ,
Ո՛հ թէ ամէն մարդ քեզի պէս ընէր •
Օվի ոմ որ չունի քու խոհեմութիւնդ ,
Ընձին կը դանակ կորուստ և աւեր * :

---

* Այսպիսի անձինք առաւել անհոգ են աշխարհի կարծեցեալ վնաս , առաւել նախանձաւոր են անոր ունայնութիւններուն դէմ , ու առաւել կը հսկեն դիւրութեան ու յաջողութեան առիւններէն : Բայց մահուան տեսութիւնը

Հիմա տեսայ որ տակաւին իրենց խօսակցութիւնը կը շարունակէին , քանզի Պաւլոսիրտը Երկիւղածին խօսքը լմնցընելէն ետև Պարոն Ողջախոհն սկսաւ ուրիշ մէկու մը վրայով խօսիլ անոնց հետ • ու անոր անունը կ՚ըսէր Պարոն Ինքնակամ : Ես մարդը ճամբորդ ըլլալ կը ձևանար՝ ըսաւ Ողջախոհը , բայց լաւ գիտեմ որ ինք բնաւ ճամբուն դլխու դունէն ներս չէր մտեր :

Պաւլոսէպո • Խօսեցաը երբէք իր հետը ատ բանին վրայով :

Ողջախոհ • Ես այո մէկ երկու անգամն աւելի • բայց ինք միշտ իր անունին պես ինքնակամ էր : Ան մարդ հոգն էր՝ ոչ խօսք ու ոչ օրինակ : Ինչ որ իր միտքը թելադրեր իրեն՝ ան բանը պիտի ընէր • ու անհնար էր որ ուրիշ բան մը ընել տրուէր անոր :

Պաւլոսէպո • Ա՛աղաչեմ ի՞նչ գաղափարներ ունէր • որովհետև կը կարծեմ թէ դիտես դուն :

Ողջախոհ • Կը կարծէր թէ մէկ մարդ մը կրնայ հետևիլ ճամբորդներուն մոլութիւններուն՝ ինչպես որ կը հետևի անոնց առաքինութիւններուն • և թէ որ երկուքն ալ ընէ՝ անշուշտ պիտի փրկուի :

Պաւլոսէպո • Ո՞նչպես • Թէ որ ըսած ըլլար՝ թէ աղէկ մարդը կարելի է որ ճամբորդներուն մոլութիւններովը յանցաւոր ըլլայ՝ ինչպես որ անոնց առաքինութիւններուն բաժանորդ կ՚ըլլայ , շատ էր մեղադրելի • քանզի ստոյգ է որ բացարձակապէս ազատ չենք մենք մոլութիւններէ , բայց եթէ զգուշանալու ու ջանալու պայմանաւ : Բայց կ՚իմանամ որ բանը աս չէ • ու թէ որ միտակ կ՚իմանամ քու

շատ անգամ զարհուրելի երկիւղ մը կ՚ըլլայ իրենց , մանաւանդ երբոր կարծեն թէ մտ ու հասած է ան • բայց և այնպէս շատ անգամ նշանաւոր խաղաղութեամբ ու հանդարտութեամբ կը մեռնին :

ըսածդ՝ անոր նշանակութիւնն աս է , թէ ինք կը կարծէր որ աղաւաթիւն ունի այնպէս ըլլալու :

Ողջախոհ • Այո՛ այո՛ , աս է իմ ըսածիս նշանակութիւնը , ու ինք այսպէս կը հաւատար ու կը դործէր :

Վրաջախէրպ • Բայց իր այսպէս ըսելուն ի՞նչ պատճառունէր :

Ողջախոհ • Կ'ըսէր թէ Իմ վկայութիւնս Սուրբ Գիրքն է :

Վրաջախէրպ • Աղէ՛ քանի մը մանուածոր օրինակներ ցոյց տուր մեզի ատոր վրայով :

Ողջախոհ • Շատ աղէկ • կ'ըսէր թէ ուրիշներուն կը նեղնելը յափշտակելը բան մըն է որ Դաւիթ ըրաւ , ան որ Աստուծոյ սիրելին էր • անոր համար ինքն ալ կրնայ ընել անիկայ : Կ'ըսէր թէ բազմակնութիւնը մէկ բան մըն է որ Սողոմոն գործածէց , և անոր համար ինքն ալ կրնայ ընել նոյնը : Կ'ըսէր թէ Սարրա ու Ռեվեկտոսի բարեպաշտ մանկաբարձներն ու Յահաւէ սուտ խօսեցան , վասն որոյ ինքն ալ կրնայ նոյնը ընել : Կ'ըսէր թէ աշակերտները Յիսուսի հրամայեաւը գացին՝ ու էշը իր տէրոջը ձեռքէն առին • ու ան պատճառաւը ինքն ալ կրնայ այնպէս ընել : Կ'ըսէր թէ Յակոբ խաբէական ձամբով մը իր հօրմէն ժառանգութիւնը ձեռք ձգեց , և անոր համար ինքն ալ կրնայ այնպէս ընել * :

Վրաջախէրպ • Ըրդարև շատ վատախորհուրդ մարդ • և ստոյգ գիտե՞ս թէ ինք ա կարծիքն ունէր :

---

* Ան սիրտը՝ որ Աստուծոյ շնորհացը գօրութեանն ու վարդապետութեանը ենթակայ է , այսպիսի զարհուրելի մտածութիւններէն կը փախչի , ու անոնց դէմ կ'աղաղակէ ըսելով՝ Գաւ լեցի որ բնաւ մէկ վկայութիւն մը ականջ դնեմ այսպիսի ատատայական խորհուրդներու • քանզի սուտերուն հօրմէն կը ծնանին անոնք՝ դժոխքին մէջ , ու կը բաղմանան երկրի վրայ :

Ողջախոհ • Ես անձամբ լսեցի որ կը խոստովանէր անիկայ , Սուրբ Գրքերէն վկայութիւն կը բերէր անոր համար , ու կը վճռէր անոր վրայ :

Վրաջախէրպ • Ասիկայ մէկ կարծիք մըն է՝ որ ամենևին արժանի չէ ընդունելու :

Ողջախոհ • Պէտք է որ աղէկ հասկընաս իմ միտքս • չէր ըսեր թէ ա և իցէ մարդ կրնայ ընել ասիկայ , հապա թէ անոնք որ աս բաներն ընողներուն առաքինութիւններն ունին , կրնան ընել նաև ան նոյնը :

Վրաջախէրպ • Բայց ա՛ր բան աւելի կրնայ սուտ ըլլալ՝ քան թէ այսպիսի եզրակացութիւնը : Վրանդէ ասիկայ կը նմանի ըսել՝ թէ աղէկ մարդիկ որ տկարութեամբ երբեմն մեղանչեցին , ինք թոյլտուութիւն ունի նոյնը ընելու յանդուգն մտքով • կամ թէ տղայ մը որ հովին զարնելով՝ կամ իր ոտքը քարի մը զարնելով դլորի՝ ու տղային մէջն իյնալով իր վրան շաղախ , ինք կամովին կրնայ պառկիլ ու խոզի պէս անոր մէջ թաւալիլ : Ո՞վ կրնայ մտածել թէ մէկ մարդ մը ցանկութեան զօրութիւնովն այսչափ կրնայ կուրանալ : Բայց ճշմարիտ ըլլալ պէտք է ան գրուածքը , թէ ՚՚Հաւատալով՝ խօսքին կը դայթակղին , որուն սահմանուած ալ էին՚՚ : ա՛ Պետ • բ՛ • 8 : Դարձեալ նմանապէս սուտ է իր ան կարծիքը՝ թէ բարեպաշտ անձանց մեղքերուն անձնատուր եղողները կրնան անոնց առաքինութիւններն ալ ունենալ : Թէ որ մէկը Աստուծոյ ժողովրդին մեղքը ուտէ , Ովս • դ • 8 , ինչպէս որ շատն ապականութիւնը կը լափէ , նշան չէ թէ ինք անոնց առաքինութիւններն ստացած է : Ոչ ալ կրնամ հաւատալ թէ աս կարծիքը ունեցող մէկը կրնայ հիմա հաւատք ունենալ իր սրտին մէջ : Բայց դիտեմ որ դուն քանի մը զօրաւոր առարկութիւններ ըրած ես իրեն դէմ • կ'աղաչեմ որ զըուցես թէ ի՞նչ կրնայ ընել ինք իրեն համար :

Ողջախոհ • Կ'ըսէ թէ՝ աւելի ևս ուղիղ է աս կարծիքը ունենալով աս բաներն ընել՝ քան թէ անոնք ընել ու հաւատալ ըլլալ աս կարծիքին :

Յիասթխիպո • Շատ լաւ պատասխան մըն է • քանզի թէպէտ և գէշ բան է մեր ցանկութիւններուն երասանակը արձակ ձգել երբոր մեր կարծիքները հակառակ են անոնց , բայց աւելի գէշ է մեղանչել՝ ու պնդել՝ թէ թոյլատուու- թիւն կայ այնպէս ընելու • մէկը դիպուածով կը գայ- թակղեցընէ տեսնողները , միւսը որոգայթի կ'առաջնորդէ զանոնք :

Ողջախոհ • Ես մարդուն միտքն ուսնեցող շատերը կան՝ որ իրեն բերանը չունին • ու ասիկայ է որ Ճամբորդութեան երթալը այնչափ անյարգի կ'ընէ՝ ինչպէս որ է :

Յիասթխիպո • Ճշմարիտ խօսեցար • ու ողբալու արժա- նաւոր է ան • բայց ան որ դրախտին Ճադաւորին կը վախ- նայ , անոնց ամենէն պիտի ազատի :

Յիբիոդիկ • Աշխարհի մէջ այլանդակ կարծիքներ կան • մէկը դիտեմ որ կ'ըսէր , Երբոր մահուան դուռը հասնինք՝ բաւական ժամանակ ունինք ան առենը ապաշխարելու :

Յիաքսիպո • Այդպիսիները բնաւ խելք չունին • քան- զի ան մարդը որ շարժուան մը մէջ քան մըն Ճամբայ ունի երթալու , իր Ճամբորդութիւնը ան շարժուան մինչև վերջին ժամուն չուզեր ձգել :

Ողջախոհ • Իրաւ ես • և սակայն իրենք զիրենք Ճամբորդ սեպողներուն շատերը Ճշմարտապէս այսպէս կ'ըսեն : Չմո- ռնուի մարդ մըն եմ՝ ինչպէս որ կը տեսնէք , ու շատ օրեր աս Ճամբուն մէջ Ճամբորդութիւն ըրի՝ ու շատ բաներ նկատեցի *» :

---

* Ընդհակ միտք առ ու քննէ հեղինակին դրած հետևեալ վեց բաները : Անոնք Ճշմարիտ են , ու հաւատացեալը զանազան վարմունքներուն վրայ ամէն օր կը տեսնուին :

Տեսայ մէկ քանիները որ այնպէս Ճամբայ ելան որպէս թէ աշխարհ իրենց առջևէն պիտի քշեն • և սակայն քանի մը օրուան մէջ անապատին մէջ մեռնողներուն պէս մեռան , ու ամենևին չտեսան խոստացեալ երկիրը : Տեսայ մէկ քանիներն ալ որ Ճամբորդ ըլլալու համար առջի ելլելնուն՝ իրենց վրայով բան մը չէր յուսացուէր , ու մարդ կը կար- ծէր թէ մէկ օր չեն կրնար ապրիլ , և սակայն շատ աղէկ Ճամբորդներ եղան : Տեսայ մէկ քանիներն ալ որոնք ա- Ճապարելով յառաջ կը վազէին , բայց քիչ առենէն ետև նոյնպէս արտորալով դարձան ետ գացին : Տեսայ մէկ քանիները որ առաջ շատ աղէկ կը խօսէին Ճամբորդի կեանք վարելու վրայ , բայց առենէ մը ետև նոյնչափ անոր դէմ կը խօսէին : Ուրիշ մէկ քանիներուն վրայ որոնք աբբայութիւն երթալու համար առջի Ճամբայ ելլելնուն՝ հաստատապէս կ'ըսէին թէ կայ այնպէս տեղ , բայց երբոր գացին՝ դրեթէ հոն հասան՝ ետ դարձան , ու ըսին թէ չկայ : Ուրիշ մէկ քանիներուն վրայ որ կը պարծենային թէ հակառակութեան մը պատահելնուն՝ մեծամեծ բաներ պիտի ընէին , բայց մինչև անգամ սուտ աղմուկ մը ըլլա- լուն՝ հաւատքը , Ճամբորդութիւնը , ու ամէն բան ձգե- լով փախան :

Երբ՝ երբոր անոնք այսպէս իրենց Ճամբան կ'երթային՝ վազելով մէկը եկաւ դիմաւորեց զանոնք ու ըսաւ • Պա- րոններ՝ ու դուք տակաւ սեռին վերաբերեալ անձինք , թէ որ կեանքը կը սիրէք , ձեր Ճաքը տեսէք • ինչու որ գո- ղերը առջևնիդ են :

Ան առենը Պարոն Ցիաջասիրան ըսաւ • Անոնք թմե- րահաւատին վրայ եկող երեք հոգիները պիտի ըլլան : Շատ աղէկ • մենք պատրաստ ենք անոնց դէմ ելլելու •

Յորվիչ անունք , ու աղօթէ որ քու հոգւոյդ օգտին համար կարգաս զանոնք :

այսպէս յառաջ գացին իրենց ճամբան : Հինա ամէն մէկ փողոցները դառնալնուն կը նայէին թէ երբ զողերուն դէմ պիտի ելլեն • բայց կամ Վաճասիրտին վրայով տեղեկութիւն առած ըլլալով՝ կամ ուրիշ որս մը որսացած ըլլալով ճամբորդներուն վրայ չկան * :

Վրխտինէ հինա կ'ուզէր մէկ իջևան մը իջնել՝ որ ինքն ու իր զաւկիները հանգստանան , ինչու որ շատ յոգնած էին : Անատենը Պարոն Ոզնախոհն ըսաւ • Վրէ մը յառաջ՝ կայ մէկ իջևան մը , ուր կը բնակի Գայիոս անուն նով խստ պատուական աշակերտ մը : Հռոմ • ժԹ • 23 : Ասոնի բոլորն ալ մոքերնին հաստատեցին դէպ 'ի հոն դառնալ • և մանաւանդ անոր համար որ ծերունի ամուսնականը անոր այնպիսի աղէկ համբաւը պատմեց : Երբոր դուռը եկան՝ առանց զարնելու ներս մտան , որովհետև մարդիկ իջևանին դուռը չէն զարներ : Յետոյ իջևանին տէրը կանչելին՝ ու ան եկաւ անոնց , ու հարցուցին թէ արդեօք կրնա՞ն հոն մնալ ան գիշերը :

Գայիոս • Այո՛ պարոննե՛ր՝ թէ որ բարի մարդիկ էք կրնաք մնալ • ինչու որ իմ տունս միայն այնպիսիներուն համար չինուած է :

Ան տունը Վրխտինէն ու Գիտութիւնն ու տղաքը առնելի ևս ուրախացան որ այսպիսի մարդ մըն էր իրենց ընդունողը : Ասոնի բնակելու սենեակները ուղղեցին , ու անիկայ Վրխտինէն ու անոր տղոցն ու Գիտութիւնին համար մէկ հատ մը ցոյց տուաւ , ու մէկ ալ Պարոն Վաճասիրտին ու ծերունի պարոնին համար :

Անկէ ետև Պարոն Վաճասիրտն ըսաւ • Ա՛վ բարի Գայիոս , ի՞նչ ունիս իրիկուան կերակուրի • ինչու որ աս ճամբորդները հետուէն եկան այսօր՝ ու յոգնած են :

Ժամանակը ուշ ըլլալուն դիւրութեամբ չենք կրնար դուրս երթալ կերակուր փնտռելէ ըսաւ Գայիոս • բայց ունեցածնիս յօժարութեամբ պիտի հանենք , թէ որ անով գոհ ըլլաք :

Տանը մէջ ունեցածովը կը բաւականանանք մենք՝ ըսաւ Վաճասիրտը • քանզի որչափ որ ես քեզ փորձեր եմ՝ դուն միշտ զուարճ ես դանուեր հարկաւոր եղածէն :

Ան տունը Գայիոս վար իջաւ ու խօսեցաւ խոհարարին՝ որուն անունն էր Բարին Ճաշակէ , որ աս ճամբորդներուն համար իրիկուան կերակուր պատրաստէ * : Անիկայ ընդլայն եւս կրկին վեր ելաւ ըսելով • Նիկեք նայի՛նք՝ իմ բարի բարեկամներս , բարի եկիք ինծի , և ուրախ եմ որ ես՝ ձեզ ներս ընդունելու տուն ունիմ • ու մինչ որ ընթրիքը պատրաստուի , եղէք քիչ մը ժամանակ անցընելնիք աղէկ խօսակցութիւն ընելով իրարու հետ • անոնք ալ հաւանութիւն տուին իրեն † :

* Շատ հարկաւոր է միշտ արթուն կենալ ու մեր անձերուն զգուշանալ : Այով շատ վտանգներէ կը փախչինք • ու շատ չարիք կ'արգիլենք : Մեր փրկութեանը Նաջնորդին մեզի ըրած ան ազդարար խօսքը մտ է՝ ''Արթո՛ւն կեցէ՛ք'' :

* Այս իջևանիս նամանութեամբը կը նշանակուի Վրխատոսի Եկեղեցւոյն մէջ միշտ պատրաստուած սիրութիւնը՝ Տէրունական Ընթրեաց սուրբ հաղորդութիւնը : Այս սիրութիւնը միայն Ճշմարիտ քրիստոնէից համար է , ինչպէս որ Գայիոսին տունը՝ Ճշմարիտ Ճամբորդներուն համար : Երբ ուրիշներն ալ կրնան մտնել եկեղեցին՝ ու դրսուանց հաղորդուիլ Տէրունական Ընթրեաց սրբազան խորհուրդին , բայց միայն Տէրոջը Ճշմարիտ ընտանիքն եղողները Ճշմարիտ սիրութիւն ըլլալ կը դտնեն անիկայ :

† Ինչպէս յանդիմանութիւն մըն է ասիկայ աս տունիս քրիստոնեաներէն շատերուն՝ որոնք երբոր մեկտեղ գալ ըլլան անպիտան բաներու վրայ շաղակրատութիւն կ'ընեն , բայց մէկ բառ մը չեն խօսիր Վրխատոսի վրայ՝ անոր փա-

Ու ըսաւ Պայիոս . Որճուն կինն է աս տարիքն առած տիկինը . ու որճուն աղջիկն է աս մանեւամարդ օրիորդը :

Ռաֆաէլբէյ . Ես տիկինը Քրիստիանոս անուն նախնի ձամբորդի մը կինն է , ու ասոնք իր չորս զաւկընեն են : Օրիորդն ալ իր ծանօթներուն մէկն է՝ որն որ ինք համաձեց իր հետը ձամբորդութիւն ընելու : Տղաքը՝ ամէնն ալ իրենց հօրը կը հետեւին՝ ու անոր ձամբան երթալու կը փափաքին . մանաւանդ թէ ան նախնի ձամբորդին նըշանած մէկ տեղը կամ անոր ոտքին մէկ նշանը տեսնելը իրենց սրտերուն ցնծութիւն կը պարգեւէ , ու կը բաղձան նոյն տեղը նստիլ կամ քալել :

Եսիկայ Քրիստիանոսին կինը՝ ու ասոնք Քրիստիանոսին զաւկընեն են հա , ըսաւ Պայիոս : Ես քու երկանդ հայրը կը ճանչնամ , մանաւանդ թէ անոր հօրը հայրն ալ : Ես ցեղէն շատերը աղէկ մարդիկ եղան , ու իրենց նախնիքները Ընտիրը կը բնակէին : Գործ . ժա . 26 : Քրիստիանոսին նախնիքները՝ (կարծեմ թէ քու երկանդ անունց վրայով խօսիլը լսած ես ,) շատ ընտիր մարդիկ էին : Ընոնք բոլորը իմ դիտցածներէս աւելի՝ առաքինութիւն ու քաջութիւն ցուցին՝ ձամբորդներուն Տէրոջը՝ անոր ձամբաներուն ու անիկայ սիրողներուն համար : Քու երկանդ աղգականներէն շատերուն վրայով լսեցի որ ճշմարտութեան համար շատ նեղութիւններու համերեցին : Մտեփաննոս՝ որ մէկ առաջինն էր ան գերդաստանին մէջ ուրիկ քու երիկդ յառաջ եկաւ , քարկոծուելով մեռաւ . Գործ . է . 58 , 59 . ասոնց աղգատոհմին մէկ ուրիշը՝ Յակոբոս՝ սուրով սպանուեցաւ : Գործ . ժբ . 2 : Ու ձգելով Պօղոսն ու Պետրոսը՝ քու երկանդ ծագած ցեղին առջի մարդիկը , ահա Յունատիոսը՝ որ առիւծներուն առջին ձգուեցաւ . Յոմմոսը՝ որուն

ուսուր ճշմարտութիւններուն ու անոր սուրբ ճամբաներուն վրայ :

մարմինը կտոր կտոր իր ոսկորներէն կտրուեցաւ . ու Պօղղեկարպոսը՝ որ արեւաբար կը կենար կրակին մէջ : Մեկը կար որ սակառով արիւը կախեցին՝ որպէս զի պիճակները ուտեն անիկայ . ու մեկը՝ որ պարկի մը մէջ դրին ու ծովը նետեցին որ խեղդուի : Ընչար է մի ըսել միջի թուելը աս ցեղէն եղողներուն ան ամէնը՝ որ ճամբորդութեան կեանքը սիրելնուն համար վճռաներ կրեցին ու մահ ճաշակեցին : Ու մեծապէս կ'ուրախանամ որ կը տեսնեմ թէ քու երիկդ այսպէս չորս հատ տղայ ձգեր է իր ետեւը : Ալ յուսամ որ անոնք իրենց հօրը անունը պիտի կրեն , ու իրենց հօրը ճամբան պիտի քալեն , ու իրենց հօրը վախճանին պիտի հասնին :

Ռաֆաէլբէյ . Ընդարձակ՝ տէր իմ , աղէկ տղաք են ասոնք . կ'ուրախ թէ իրենց հօրը ճամբան սրտանց կ'ընտրեն :

Պայիոս . Խիկայ է ըսածս : Ընոր համար հաւանական է թէ Քրիստիանոսին ցեղը շատ պիտի տարածի ու բազմանայ երկրիս երեսին վրայ : Քրիստիանէ իր որդւոցը համար քանի մը օրհորդներ թող փնտռէ՝ որոնց նշանուին անունք , որ իրենց հօրը անունը՝ ու անոր նախնեացը գերդաստանը աշխարհիս մէջ բնաւ չմոռցուի :

Ողէսիոս . Մեղք է որ աս գերդաստանը խնայ ու մնայի :

Պայիոս . Ձկրնար խիստ , բայց կարելի է որ պզտիկնայ . բայց Քրիստիանէ իմ խրատս թող բռնէ , ու ասիկայ է ան գերդաստանը պահելու ճամբան : Նէ ուրախ եմ՝ Քրիստիանէ , ըսաւ աս վանաւորը , որ քեզ ու քու բարեկամդ Փոթութիւնը հոս կը տեսնեմ՝ երկու սիրելի ընկերներ : Նէ թէ որ կը համարձակիմ խրատել քեզ Փոթութիւնը քեզի աւելի մօտ աղգակցութեան մը խօսքէ . թէ որ ինք կ'ուզէ , Պատիէնսին քու մեծ որդւոյդ առ անիկայ : Ընիկայ է երկրի վրայ սերունդ պահելու ճամ

բան : Ընդհակառակ՝ աս հարմնախօսութիւնը վճռուելուա , ու ժամնակին ամուսնացան անունք * • բայց ասոր վրայով աւելի կը խօսինք յետոյ :

Պայիոս յառաջ տարաւ իր խօսքն ու ըսաւ ևս • Ես հիմա պիտի սկսիմ՝ խօսիլ կանանց վրայ՝ անոնց նախա-

* Այս տեղս հեղինակը պատմութիւն մը ձեռք կ'առնէ ամուսնութեան վրայով իր ունեցած կարծիքը յայտնելու՝ որուն վրայ շատերը տարբեր կարծիքներ ունին : Ինք յայտնապէս կ'ուզէ ըսել թէ երիտասարդ քրիստոնեաներ ամուսնանալը ընդհանրապէս խիստ ապահով ու օգտակար է իւրաքանչիւր ամուսիններուն , ու խիստ շահաւոր՝ բարեպաշտութեան տարածուելուն և հաստատ մնալուն , թէ որ Աստուծոյ վախովն ու իր խօսքին կանոնիերովը ըլլայ ան : Եթէ սակայն չենք կրնար կարծել որ ինք աս կանոնէն դուրս բացառութիւններ ըլլալ չընդունի • քանզի կան անձինք՝ որոնք ամբողջ մնալով հանապազ բաւարար ընելու կը զործածեն ան ժամնակը ու իրենց ան ձիրքերը՝ որոնք ամուսնութեան վիճակի մէջ մեծապէս պիտի քիչնային ու աշխարհային զբաղմամբ պաշարուէին • ասանկով աս վերջի ըսածներնիս իրենց ամուսնացեալ եղբայրներէն աւելի օգտակար են : Նայց և այնպէս՝ բարեպաշտ ծնողք իրենց միւսոյան կանացողութիւնովը՝ հանդերձ ջերմեռանդ աղօթքով ու բարի օրինակով՝ համեստութեան , պարկեշտութեան և աշխատասիրութեան ու քրիստոնէական սկզբունքներուն մէջ զաւակներն որ վարժեն , այնպէս երևելի ծառայութիւն մը կ'ընեն եկեղեցւոյն ու հասարակութեան , որ քիչ անձինք անկէ մեծ ու մնայուն բարիք կրնան ընել ուրիշ կերպով : Նայց ասիկայ կը պահանջէ որ աս մեծ զործքերուս մէջ Սուրբ Գրոց կանոնները շատ ճիշդ պահուին • քանզի Աւետարանէն օտար եղողներուն մէջ ամբարշտութեամբ ու տղիտութեամբ մեծցած զաւկիներուն վրայ առաւել ևս յոյս կրնայ ըլլալ , քան թէ աւետարանական ընտանիքներուն մէջ գէշ վարժութիւն ընդունած՝ չար օրինակներ տեսած՝ ու աշխարհային սկզբունքներ ծծած զաւակներուն վրայ :

տինքը վերցընելու համար : Չհանդի ինչպէս որ մարդ ու անէծքը կնիկով աշխարհ մտաւ , Ծննդ • ե , այնպէս ալ կեանքն ու օրհնութիւնը : Խրիկեց Աստուած իր Որդին՝ որ կնիկէ մը եղաւ : Գաղ • դ • 4 : Ու իրաւ անոր համար էֆին Պատկարանին մէջ յիշուած կնիկները կը վարձքերնին զաւակ ունենալ , որ ամէն մէկը կը յուսար թէ ինք ըլլայ աշխարհի Փրկիչին մայրը : Վարձեալ կ'ըսեմ՝ թէ երբոր Փրկիչը եկաւ , էրիկ մարդոցմէ ու հրեշտակներէն առաջ կնիկներն իրմով ուրախացան : Ղ•ա • ւ • 42–46 : Գրուած չէ թէ էրիկ մարդ մը ընաւ ստակ մը տուաւ Քրիստոսի • բայց կնիկներն իր եւաւէն կ'երթային , ու '' իրենց ստացուածքովը անոր ծառայութիւն կ'ընէին'' : Ղ•ա • ը • 2 , 3 : Անիկը աւնոր ոտքը իր արցունքովը լուաց , Ղ•ա • է • 37–50 , ու կնիկը անոր մարմինը օծեց 'ի նշան պատնուելու : Յովհ • ժ • 2 : Ժբ • 3 , 7 : Անիկները իր եւաւէն կուլային երբոր ինք խաչուելու կ'երթար , Ղ•ա • իե • 27 , ու կնիկներն իր եւաւէն կ'երթային՝ երբոր ինք խաչէն վար առնուելուա , ու կնիկները նստան իր գերեզմանին դիմացը՝ երբոր ինք թաղուելուա : Մտթ • իե • 55 , 56 , 61 : Ղ•ա • իե • 55 : Առաջ կնիկները գացին գերեզմանը յարութեան առտուն ; Ղ•ա • իդ • 1 , ու կնիկները առաջ աւետից ընբին իր աշակերտներուն՝ թէ' ան մեռելներէն յարութիւն առաւ : Ղ•ա • իդ • 22 , 23 : Ա՛ման որոյ կնիկները մեծ շնորհքներու տիրացած են , ու աստիճանով կը ցուցընեն թէ իրենք կենաց շնորհքին մէջ մեր հետը բաժանորդ են :

Գանք որ հիմա խոհարարը խմացուց թէ ընթրիքը պրեթէ պատրաստ է , ու մէկը խրկեց որ անդանը դնէ ու պատուառը փուէ , պնակներն ու հացը չարէ , և աղամանը դնէ :

Ըն առնեը Մատթէոսն ըսաւ • Ես պատառոն՝ ու ընթրիքին աս նախապատրաստութիւնները՝ ուսելիքիս

մեծագոյն ախորժակ մը կը ծնանին իմ ներսս քան որչափ առաջ ունէի ։

Գայիոս • Սոր պէս՝ ան կեանքին մէջ քեզի եղած ամէն քրիստոնէական վարդապետութիւնները մեծագոյն բաղձանք մը թող ծնանին քու ներսդ՝ մեծ Յաղաւորին ընթերցանդ ներսդ նատելու իր թագաւորութեանը մէջ ։ Ուրախ ես ամէն քարոզութիւնները՝ զրկերն ու պաշտամունքները կը նմանին միայն պնակներուն ու աղին՝ սեղանին վրայ դրուելուն , երբոր բաղդատուին ան խնճոյքին հետ՝ որ մեր Տէրը մեզի համար պիտի ընէ՝ իր տունը երթալնուս ։

Ուստի ընթրիքը վեր տարին , ու առաջ սեղանը ոչխարի զլուխ մը ու կուրծք մը դրուեցաւ անոնց առջեւը . որ կը նշանակէր թէ պէտք է որ Աստուծոյ աջօթք ու շնորհակալութիւն ընելով սկսին իրենց ընթրիքը ։ Յետոյ՝ այսպէսն աղօթքով Դաւիթ իր սիրտը առ Աստուած կը վերցնէր , ու կուրծքով՝ ուր որ իր սիրտն է , այսպէսն շնորհակալութիւնով՝ իր քնարին վրայ կ'իյնար երբոր աներկիւղ կը նուագէր ։ Ղևտ . է . 32–34 ։ ժ . 14 , 15 ։ Սաղմ . իե . 1 ։ Նբր . ժգ . 15 ։ Ան երկու կերակուրները շատ քաղցր ու բարեհամ էին , ու ամէնն ալ ախորժանօք կերան անոնցմէ ։

Սոր եւեւէն հիւ մը պինի բերին վեր՝ արիւնի պէս կարմիր ։ ե Օրէն . կբ . 14 ։ Դատ . իթ . 13 ։ Յովհ . ժե . 5 ։ Ուստի Գայիոս անոնց ըսաւ . Խմեցէք համարձակ . ասիկա որթին հլմարիտ հեղուկն է , որ Աստուծոյ ու մարդուն սիրտը ուրախ կ'ընէ ։ Դատ . իթ . 13 ։ Ուշադիր անոնք խմեցին ու զուարճացան ։

Ընկէ ետև կաթ եկաւ վեր՝ մէջը հաց փշրուած . Գայիոս ըսաւ . Ասիկա տղաքը թող ուտեն , որ անով մեծնան ։ ա Պետ . ե . 1 , 2 ։

Յետոյ իր կարգին՝ վեր եկաւ մէկ կերակուր մը՝ որ եղով ու մեղրով շինուած էր ։ Ու Գայիոս ըսաւ . Ասիկ

համարձակ . ինչու որ ասիկայ ձեր դատողութիւնն ու միտքը զուարճացընելու զօրացընելու ալէկ է ։ Երբոր մեր Տէրը մանուկ էր՝ ասիկայ էր իր կերակուրը . " Կոզի ու մեղր պիտի ուտէ , մինչև որ դիտնայ չարը մերժել ու բարին ընտրել " ։ Եսայ . է . 15 ։

Ընկէ ետև խնճոր բերին վեր , որ շատ բարեհամ պտուղ էր ։ Ան առնը Աստուածոյ ըսաւ . Արնաճնք խնճոր ուտել մենք . որովհետև անիկայ էր որով օձը մեր նախամայրը խաբեց ։

Սոր վրայ Գայիոս ըսաւ . Իրաւ մենք խնճորով խաբուելնք , բայց մեղքը ապականեց մեր հոգիները՝ և ոչ թէ խնճորը . թէ որ արդիւնաճ խնճորն ուտուբ՝ արիւնը կ'ապականէ ան . բայց թէ որ հրաման ըլլայ անիկայ ուտելու՝ օգուտ կ'ընէ ։ Խմէ՛ ուրեմն՝ ձվ եկեղեցի՝ Աստուծոյ աղաւնին իր դիմէն , ու կեր իր խնճորները՝ որ սիրով կը նուագես ։ Երգ . ը . 4 , 5 ։

Ան առնը Աստուածոյ ըսաւ . Ես անոր համար տարաբաղդեալ ուտելու , որ քիչ մը առնն առաջ մերդ ուտելով հիւանդացայ ։

Գայիոս . Երդիլուած պտուղը կը հիւանդացընէ քեզ . բայց ոչ թէ ան՝ որն որ մեր Տէրը հրաման տուաւ ուտելու ։

Երբոր այսպէս կը խօսակցէին՝ ահա ընկոյզ եկաւ սեղանը ։ Երգ . ջ . 11 ։ Ան առնը սեղան նստողներուն մէկ քանիներն ըսին . Ընկոյզը փափուկ ակռաներուն վնաս է , մանաւանդ տղոցը ակռաներուն ։ Գայիոս ասիկայ ընդունաւ ըսաւ . Ընկոյզը կը նմանի Սուրբ Գրոց դժուարին խօսքերուն . ընկոյզին կեղեւը ուտողներէն իր միջուկը կը պահէ . բացէք կեղեւը ու պիտի գտնէք միջուկը . անոր համար առնէք բերուելնուն հոս՝ որ դուք կտրէք ու ուտէք * ։

---

* Աստուածաբանական աղօթքի ու քրիստոնէական ընկերու-

Հիմն ասոնք շատ զուարճացեր էին , ու երկար առին սեղանը նստան՝ շատ բաներու վրայ խօսակցելով ։ Ա Երջը

Թեան զանազան մասերն են ասոնք՝ սլլաբանօրէն ստորադրուած ։ Նոյնական օրէնքին մէջ օրինադրուած ոչխարին գլխան ու կուրծքը կը թուի թէ մեր Քահանայապետին գօրութեանն ու սիրոյն օրինակ էին ։ ու վարժութիւն մըն էին քահանաներուն՝ իրենց գործը բոլոր իրենց զօրութեան ու բոլոր իրենց սրտովը ընելու ։ բայց հեղինակը ասոնք ասոր տեղը կ'առնէ նաև իբրև օրինակ չերմեռանդ աղօթքի ու երախտագէտ շնորհակալութեան ։ Գլխին կը նշանակէ Քրիստոսի սիրոյն ուրախարար յիշատակութիւնը՝ որով իր արիւնը թափեց մեզի համար , ու կնդանի հաւատքով նոյն օրհնութիւնը մեր անձերուն ընդունելը ։ Աջը օրինակ է Սուրբ Գրոց պարզ դիւրմնայ և կարևոր ճշմարտութիւններուն , որոնց վրայ կը խօսակցին հաւատացեալները միտեղ հաւաքուելնուն իրենց շինութեանը համար ։ Սարդն ու մեղրը կրնան նշանակել Աստուծոյ վրայով ան կենդանագրիչ գաղափարներն ու երկնային ուրախութեան խոհական յոյսերը՝ որոնք մեծապէս կը հաստատուն հաւատացեալին գատողութիւնը՝ կը կրթեն անոր միտքը՝ ու կ'որոշեն անոր յօժարութիւնները իր ընտրած բարի մասին յարելու ։ Խնձորը կը ցուցընէ ան խոստումնալեներն ու առանձնաշնորհութիւնները որ հաւատացեալները Քրիստոսի սահմանադրութիւններուն մէջ ստացած են՝ Աստոր հետ հաղորդութիւն ունենալով ։ ու ընկոյզը կը ցուցընէ Սուրբ Գրոց ան դժուարին տեղատանքը որ փորձով ու քննութիւնով կը կարողանան հասուն բրիստոնեաները զանոնք հասկընալու , ու անձնատուր կ'ըլլան անոնց խորին միտքը խմանալու , թէպէտ և անոնք բրիստոնէութեան մէջ համբակ եղողներուն չեն իսնդր քննելու ։ Ծնեբահասուն անձինք ինչ որ կ'ուզեն թող խորհին , երբոր բրիստոնեայք ասոր տեղը ստորադրուած կերպովը ընկերութիւն կ'ընեն՝ շատ աւելի անուշ զուարճութիւններ կ'ունենան , քան թէ երկրաւոր ուրախութիւններու՝ զբօսանքներու ու հեշտութիւններու մէջ թաղուած առնեն ։

ծերունի պարոնն ըսաւ ։ Խարի վանատուր իմ , քանի որ մենք ընկերցիները կը կոտրտենք կամ կ'ընե՞ս դուն ալ ասառնձուածը լուծել * ։

Արկը կար թէպէտ ինք խնդ կը սեպուէր ,
Բայց ծրջաի ցրուէը այնչափ կը ժողվէր ։

Ըն առնեը ամենն ալ ուշադրութեամբ կը սպասէին թէ աբդեօք ի՞նչ պատասխան պիտի տայ բարի Գայիոսը ։ բայց ան՝ առնն մը լուռ կեցաւ՝ ու յետոյ այսպէս պատասխանեց ։

Ըն որ իրեն ունեցածը աղքատներուն միշտ կու տայ ,
Պիտի առնէ նոյն չափովը տասնապատիկ ալ վրայ ։

Ըն առնեը Յովսէփ ըսաւ ։ Ան համաձակիմ ըսելու՝ տէր իմ , թէ ես չէի կարծեր որ դուք պիտի կարենաք լուծել անիկայ ։

Ա՛հ , երկար առնն աս ձամբուն մէջ վարժուեցայ ես ։ փորձառութիւնը շատ բան կը սորվեցընէ մարդուն ։ Իմ Տէրոջմէս սորվեցայ ես մարդասէր ըլլալ , ու փորձով գտայ որ աս ձամբովը առաւել շահեցայ ։ ‘‘Ա՛րդ կայ որ իր ստացուածքը ցրուելով՝ կ'աւելցընէ , ու մարդ կայ որ չափէ

նէն ։ քանզի առնը միայն ստուեր են ուրախութեան , իսկ բարեպաշտութիւնը կը տիրացընէ մեզ ան ստուերին ճշմարտութեանը ։

* Նկատէ աս տեղս որ ձամբորդներուն հագկերոյթը ուրախութիւնով կը կատարի ։ Քրիստոնեաները մեծամեծ պատճառներ ունեն ուրախ ըլլալու ։ բայց իրենց ուրախութիւնը հոգևոր ըլլալու է , հոգևոր գաղափարներէն ու հոգևոր կենդաղավարութենէ յառաջ եկած ։ Նյսպէս թող համոզուին մեր խօսքերն ու այսպէս թող չափաւորութեամբ ըլլան մեր խնդութիւնները , ու ան առնը մեր սրտերը Տէրոջմով աւելի ուրախութիւն և խնդութիւն պիտի ունենան ։

դուբս կը ննայէ , բայց կարօտութեան կը հանի : Ան որ պէրնէք հարուստ կը ցուցընէն , ու դան մը չունէին , և կան որ պէրնէք աղքատ կը ցուցընէն , ու շատ հարստու-թիւն ունէին" : Լ—ա՛ • ժա • 24 : ժդ • 7 :

Հիմա Յամուէլ իր մօրը Քրիստոնէին ականջին փսփսաց ու ըսաւ • Մայրիկ՝ ասիկայ շատ աղէկ մարդու մը տուն է • եկէր առնէն մը հոս նստինք * , ու իմ եղբայրս Պատթէոսը Գթութիւնին հետ թող ամուսնանայ՝ ասկէ ձամբայ չե-լած : Գայիոս իրենց վանատուրը ասիկայ վեր ՝ի վերոյ լսելով ըսաւ • Իմ բոլոր յօժարութեամբս կ՝ուզեմ տալ-դաս : Ուստի ամիսկ մը առնէն հոս կեցան անոնք , ու Գթութիւնը Պատթէոսին հետ ուրախ տրուեցաւ : Ու քանի որ հոս էին Գթութիւնը իր սովորութեանը պէս վերարկուներ ու հանդերձներ շինեց աղքատներուն տա-լու , որով շատ բարի համբաւ մը հանեց ձամբորդներուն վրայով :

Բայց դառնանք նորէն մեր պատմութիւնը շարունակե-լու : Ընթրիքէն ետև տղաքն ուզեցին անկողին երթալ , ինչու որ շատ յոգնած էին ճամբորդութենէ : Ուստի Գայիոս անոնց սենեակը ցոյց տուաւ իրենց • բայց Գթութիւնն ըսաւ • Տղաքը ես կը պառկեցընեմ : Ուստի տարաւ պառկեցուց զանոնք՝ ու անոնք աղէկ քնացան • բայց միւսները բոլոր գիշերը նստան • քանզի Գայիոս ու անոնք այնպիսի յարմար ընկերներ էին իրարու , որ չէին կրնար բաժնուիլ : Ու իրենց Տէրոջը՝ և իրենց՝ ու իրենց ճամ-բորդութեանը վրայ շատ մը խօսակցեցին ետև՝ ծերունի Պարոն Աղջախոհը՝ ան որ առնդունած ըսաւ Գայիոսին ,

* Ահա ասիկայ նշան է բարի սրտի , որ հոգևոր ընկե-րութիւն ու կենցաղավարութիւնը կը սիրէ , ու անոր երկար տևելուն կը փափաքի : Ընթերցող , դուն ալ այսպէ՞ս ես արդեօք :

սկսեց մրմռիլ : Ան առնդը Պրաջասիրան ըսաւ • Ի՞նչ է ատ՝ պարոն , մրմռի՞լ սկսեցիր * • արթընցիր նայինք՝ քեզի առնդուած մը ըսեմ : Ու Պարոն Աղջախոհն ըսաւ • Նայինք :

Ան առնդը Պարոն Պրաջասիրան ըսաւ •

Ան որ կ՝ուզէ սպանանել պէտք է առաջ յաղթուի ,
Ան որ կ՝ուզէ ապրեցընել պէտք է առաջ մեռանի :

Ահ՛ , ըսաւ Պարոն Աղջախոհը , դժուարին առնդուած մըն է ատ • դժուարին լուծելու՝ ու ասկի ես դժուարին ՝ի գործ դնելու : Բայց ըսաւ • Տանուտէր , թէ որ կը հաճիս իմ բաժինս քեզի կը ձգեմ • դուն մեկնէ անկից՝ ու ես մնիկ ընեմ թէ ինչ կ՝ըսես :

Ընդ , ըսաւ Գայիոս • քեզի առաջարկուեցաւ ան , ու կը յուսացուի որ դուն պատասխանես անոր :

Ան առնդը ծերունի պարոնն ըսաւ •

Ան որ կ՝ուզէ մեղքն սպանանել պէտք է շնորհքով յաղթուի ,
Ան որ կ՝ուզէ զէս դարձընել իր անձին պէտք է մեռնի :

Հիտակ է ըսաւ Գայիոս • ողջամիտ վարդապետու-թիւնն ու փորձառութիւնը ասկից կը սորվեցընեն : Պրանզի նախ մինչև որ շնորհքը ինքզինքը չյայտնէ՝ ու իր փառքովը Հոգին չյաղթէ , անկից ամենևին զօրութիւն մը չունի մեղքին դէմ կենալու : Բայց դուն՝ թէ որ մեղ-քը Սատանային պարանն է՝ որով Հոգին կապուած կը կե-նայ , ի՞նչպէս կրնայ ան դէմ կենալ մինչև որ ան անկա-

* Մի՛ տը առ ասիկայ • երբեմն ձանապարհորդ մը կը տեսնէ որ իր եղբայրը քնանալու հակամետակ է , իր պարտաւորութիւնն է աշխատիլ որ Հոգևոր խրատներով արթընցընէ՝ զգրացընէ՝ զգուարթացընէ ու քաջալերէ այն-պիսին :

րողութենէն չարձակուի * : Երկրորդ՝ ոմ որ բանակա-
նութեան և բարեպաշտութեան ինչ ըլլալը կը ճանչնայ ,
չհաւատար թէ իր ազականութիւններուն գերի եղող
մարդը շնորհքի անօթ կրնայ ըլլալ : Ու հիմա մտիկ ը-
նելու արժանաւոր մէկ պատմութիւն մը կու գայ իմ
միտքս , որն որ պիտի պատմեմ քեզի : Առենօք երկու
հոգի ճամբորդութեան ելեր էին . մէկը իր երիտասարդու-
թեանն սկսեր էր , ու միւսը իր ծերութեանը : Երիտա-
սարդը զօրաւոր չարութիւններ ունէր՝ որոնց հետ կռուե-
լու էր , բայց ծերունիները՝ իր մարմնոյն տկարանալովը
տկարացած էին : Երիտասարդը իր քայլերը ծերունիին
պէս չհետակ կը կոխէր՝ ու ամէն կերպով անոր պէս սրա-
գընթաց էր : Հիմա ասոնցմէ որո՞ւն շնորհքը պայծա-
ռագոյն կը ճառագայթէր , որովհետև էակութեն ալ նոյն և
նման ըլլալ կը թուէին :

Ընդհակառակ . Ընտարակոյս երիտասարդինը . քանզի ան
որ մեծագոյն զժուարութեան դէմ կը դնէ , իր աւելի ու-
ժով ըլլալուն լաւ վկայութիւն մը կու տայ . մանաւանդ
երբոր ինք կը զուգընթանայ անոր՝ որուն որ իրեն պատա-
հածին կէսը չպատահիր , ինչպէս արդարև ծերութեան
հասակին մէջ կ'ըլլայ : Եակէ զան՝ նկատեցի ես որ ծեր
մարդիկ ան սխալմունքովը իրենք զիրենք կը մխիթարէին .
այսինքն բնութեան տկարութիւնները շնորհքի չաղթա-
թեան տեղ կը բռնէին , ու կը կարծէին թէ իրենց ուժովը

* Հոգւոյն Սրբոյ բարեշնորհ ներգործութիւնները նշա-
նակուած են ասոնց տեղ : Ասոնք կը չաղթեն մեր բնական
գոռոզութիւնը՝ մեղայ սէրն ու Աստուծմէ և աստուածա-
պաշտութենէ զզուանք ունենալը : Ըն ատենը կը զգանք՝
Քրիստոսի կը հաւատանք՝ հաւատքով կ'արդարանանք՝
մեղքին կը չաղթենք՝ մեր անձին կը մեռնինք՝ ու արդա-
րութեամբ և ճշմարիտ սրբութեամբ Աստուծոյ համար
կ'ապրինք :

կը չաղթեն իրենց չարութիւններուն . և այսպէս իրենք
զիրենք կը խաբէին : Իրաւ ընտրհաղարդ ծերունիները
աւելի կարող են երիտասարդներուն խրատ տալու , ինչու
որ անոնք աւելի տեսած են իրաց ունայնութիւնը . բայց
սակայն ծերունին ու երիտասարդը մէկտեղ ճամբայ ելլե-
նուն՝ երիտասարդը աս գերազանցութիւնն ունի՝ որ իր
ներսի շնորհայ գործը աւելի յայտնի կ'ըլլայ . թէպէտ
ծերունիին չարութիւնները բնականաբար տկարադոյն են :
Ընչպէս նոտան անոնք խօսակցելով մինչև առտուան լուս-
նալը :

Երբոր ընտանիքին բոլորը արթընցան՝ Քրիստինէ իր
տղին Յակոբոսին ըսաւ որ Սուրբ Գրքին գլուխ մը բան
կարդայ , ու ան Նոյեայ Տապանին գլուխը կարդայ : Ե-
սիկայ լսանալուն Պարոն Ողջախոհը հարցուց թէ ինչ-
ու տեղը Փրկչին համար ըսուած է թէ "Տարաւուտ
երկրի ելլող արմատի պէս բուսաւ" , ու թէ "Անիկայ
կերպարանք կամ վայելչութիւն չունէր" :

Պատասխան տուաւ Պարոն Քաջասիրտը . Առաջինին
ան պատասխանը կու տամ՝ թէ Հրեից ակնկալին ուրիկ
որ Քրիստոս եկաւ , ան ատենը կրօնքին գրեթէ բոլոր
հին ու ոգին կորնչուցեր էր : Երկրորդին համար
կ'ըսեմ՝ թէ ան խօսքը անհաւատներուն վկայով խօսուած
է , որոնք աչք չունենալով մեր Փրկչին ներքին յատկու-
թիւնները տեսնելու՝ իր արտաքին նուաստութենէն կը
դատեն զինքը , անոնց նման՝ որ չգիտնալով թէ պատուա-
կան քարերը հասարակ կեղեւով մը պատած կ'ըլլան , երբո-
որ անոնք քար մը գտնեն՝ չհանգչելով իրենց գտածը
մէկդի կը նետեն հասարակ քարի մը պէս :

Ըն ատենը Գայիոս ըսաւ . Հիմա դուք որ հոս էք , ու
դիտեմ որ Պարոն Քաջասիրտը իր զինքերը գործածելու
աղէկ վարպետ է՝ թէ որ կ'ուզէք քիչ մը նախատաճիկ
ընելէն ետև դէպ'ի արտերը ելլենք պատրաստելու , տեսնենք

թէ աղէկութիւն մը կրնանք ընել ։ Անկէ մէնակ մը լսի հետուն հակայ մը կայ՝ որ կ'ըսուի Ընդարասպան , որ աս կողմերը ծովագաւորին ձամբուն վրայ շատ մեծաս կը գործէ . ու իր քարայրին ուր ըլլալը գիտեմ ես ։ Ինք խել մը գողերու գլուխ է . աղէկ պիտի ըլլայ թէ որ կարենանք բնաջինջ ընել զինքը աս կողմերէս ։ Ուստի ամէնն ալ հաւանեցան՝ ու ճամբայ ելան . Վահէսիբրտը իր սուրովը՝ սաղաւարտովը ու վահանովը . իսկ մնացեալները նիզակներով ու բիլներով * ։

Նրբոր գացին իր եղած տեղը հասան , գտան որ Տկարամիտ անուն մէկը կար իր ձեռքը ոսկի որ իր ծառաները ճամբուն վրայ բռնելով իրեն բերեր էին ։ Էլմա հսկան կը հանուհրցնէր զանիկայ որ յետոյ անոր ոսկորները կրծէ . ինչու որ մսակերներուն բնութիւնը ունէր † ։

Շուտ մը Պարոն Վահէսիբրան ու անոր ընկերները իրենց զէնքերովը իր քարանձաւին բերանը տեսան պէս՝ հարցուց թէ ինչ կ'ուզեն ։

Վահէսիբրտ . Վնէզ կ'ուզենք . ինչու որ եկանք վրէժ առնել քենէ ան բազմաթիւ ճամրորդներուն համար՝ որոնք դուն ծովագաւորին ճամբուն վրայէն յափշտակելէդ. եւս սպաննեցիր . ուստի դուրս ելիր քու քարայրէդ ։ Ուստի հսկան սպառազինուեցաւ ու դուրս ելաւ , ու սկսեցին կռուիլ , և մէկ ժամէն աւելի պատերազմեցան ու յետոյ կնայն յոդնութիւն առնելու ։

Յետոյ ըսաւ հսկան . Ինչ բան ունիք դուք հոս իմ երկրիս վրայ ։

Վահէսիբրտ . Ճամբորդներուն արիւնին վրէժը պիտի առնենք , ինչպէս որ առաջ քեզի ըսի ։ Այսպէս՝ նորէն սկսեցին կռուիլ , ու հսկան Պարոն Վահէսիբրտը ետ քաշեց՝ բայց ան նորէն դարձաւ , ու այնպիսի ճարպկութիւնով և այնպիսի զօրութեամբ մը հսկային գլուխն մէկ կողմին ու միւս կողմին վրայ յարձակեցաւ , որ անոր զէնքերը ձգել տուաւ իր ձեռքէն ։ Ուստի զարկաւ սպաննեց անիկայ՝ ու գլուխը կտրեց , ու բերաւ տուն ։ Ուրաւ նաև ճամբորդ Տկարամիտը՝ ու իր հետը իր բնակարանը բերաւ ։ Նրբոր տուն եկան՝ տանը մէջ ինչներուն ցոյց տուին անոր գլուխը , ու տարին տեղ մը անկեցին՝ ինչպէս որ ուրիշներն ալ առաջ ըրած էին , որ անկէ ետև այնպիսի բան ընելու չանացողներուն վախ մը ըլլայ ։

Անկէ ետև հարցուցին Պարոն Տկարամիտին թէ ինչպէս անոր ձեռքը ինկեր էր ։

Պատասխան տուաւ ողորմելի մարդն ու ըսաւ . Ես մէկ հիւանդոտ մարդ մըն եմ ինչպէս որ կը տեսնէք . և որովհետև մահը սովորաբար օրը անգամ մը իմ դուռս կը զարնէր , մտածեցի որ իմ բնակարանիս մէջ բնաւ պիտի չառողջանամ ։ Ուստի ինքզինքս տուի ճամբորդութեան կնանք մը վարձելու , ու Աստուածութեան քաղաքին ուր որ ես ու իմ հայրս ծներ էինք , մինչև հոս ճանապարհորդեցի ։ Ես մէկ մարդ մըն եմ՝ որ ամենևին մարմնաւոր կարողութիւն չունիմ , ոչ ալ մտաւոր . և սակայն թէ որ կրնամ՝ թէպէտ և սողալով ըլլայ՝ կ'ուզեմ իմ կեանքս ճամբորդութեան մէջ անցընել * ։

* Ճանապարհորդները կշտանալէն ետև պատրաստուելու են ծեծկռտելու ։ Իրենց ցանկութիւնը հեշտացընելու համար ուտելու չեն՝ հապա իրենց հոգիները զօրացընելու համար , որ զօրաւոր ըլլան Տէրոջմով անոր զօրութեանը կարողութիւնովը ամէն թշնամիներուն հետ ծեծկռտելու ու անոնց յաղթելու ։

† Ընդարասպան Էսկայէն նմանութիւնը ընդհանուր նմանութիւն մըն է մեր վրկութեանը թշնամիներուն , որոնք բոլոր մեր ճամբորդութեանը մէջ կը հակառակին մեզի ։

* Ճամբորդները միօրինակ քայլ ու զբաւոր

Երբոր ձամբուն գլխու դուռը եկայ՝ ան տեղին Տէրը յօժարութեամբ զիս ներս ընդունեց • ու իմ վստահութիւնս կերպարանքիս ու ոչ ալ իմ տկար մտքիս համար զիս մեծ ժեց • Հապա այնպիսի բաներ տուաւ ինծի որ իմ ձամբորդութեանս հարկաւոր էին , ու ապսպրեց ինծի որ մինչև վերջը յոյս չկտրեմ : Մեկնելէն առաջ որ եկայ՝ շատ մարդասիրութիւն ընդունեցի հոն • և որովհետև այնպէս սեպուհացաւ թէ Ժառանգութեան Լեռը այնքան խիստ պիտի գայ ինծի որ պիտի չկրնամ երթալ , իր ծառաներուն միջը անկէ վեր հանեց զիս : Իրաւ որ շատ օգնութիւն գտայ ես ձամբորդներէ , թէպէտ և միջը չէր ուզեր այնպես կամաց երթալ՝ ինչպէս որ ես ստիպուած եմ երթալու : Ինչ սակայն երբոր ինծի կը հասնէին՝ քաջալերութիւն կու տային ինծի , ու կ'ըսէին թէ իրենց Տէրոջը կամքը ան է որ վտանգներուն միջէն անցուդարձ ընեմ , և այնպէս իրենց քաղցրաճաշակով յառաջ կ'երթային : Երբոր Ընշանանց կիրճը եկայ՝ ան տեղը աս հսկան դէմս ելաւ , ու հրաման ըրաւ որ պատրաստուիմ մենամարտութեան ելլելու • բայց՝ բարեբախտաբար , ինծի պէս տկարը աւելորդ կարծատութիւն ունէր զօրացուցիչ դեղի մը • ուստի իմ վրաս եկաւ ու բռնեց զիս : Ետպ ինծի քիչ մը այնպէս կու գար թէ պիտի չմեռցընէ զիս : Նաև երբոր զիս իր քարայրը տարաւ՝ որովհետև իմ կամքովս չգայի իր հետը , կը հաւատայի թէ կրկին ողջ դուրս պիտի ելլեմ անկէ • ինչու որ լսեր էի թէ ան և իրէ ձանապարհորդ որ բռնութեամբ դերի կը բռնուի՝ թէ որ բոլորը սրտով իր Տէրոջը

և առոյգ չէն : Իմանք տկար են , ու Տէրոջը ձամբանեբուն մէջ զգուշութեամբ ոտք ոտք յառաջ կ'երթան : Ետպ աս բան մը չէ • Թէ որ միայն սիրտ ունին ձանապարհորդի , բոլորը առ լաւն պիտի վերջանայ • քանզի ինք Ընմենակարողը որ մեր կողմն է , համբերակութեամբ կը նայնանք ըսել թէ Ո՞վ մեզի դէմ պիտի ըլլայ :

վրայ հաստատ մնայ , Նախախնամութեան օրէնքն ան է որ թշնամին ձեռօքը պիտի չմեռնի : Գիտէի որ պիտի մերկացնէր զիս , ու արդարև մերկացուց • բայց՝ ինչպէս որ կը տեսնէք՝ ողջանդամ ազատեցայ , որուն համար շնորհակալ եմ իմ Թագաւորէս՝ իրրև ազատութեանս հեղինակ , ու ձենէ՝ իրրև անոր միջոց : Ուրիշ աղէտներու ալ հանդիպելու ակնուսիմ • բայց իմ միտքս հաստատած եմ ատ բանիս վրայ • այսինքն թէ վազել կրցած տեղս վազեմ , ու չկրցած տեղս քալեմ , ու քալել ալ չկրցած տեղս սողալով յառաջ երթամ : Ինչպէս շնորհակալ եմ զիս Սիրողին , իմ միտքս հաստատուն է • ձամբաս իմ առջեւս է , միտքս կամուրջ չունեցող գետին անդիս կողմին վրայ է , թէպէտ տկարամիտ մէկն եմ՝ ինչպէս որ կըսուիմ * :

Ան տեղը Ցերեսի Աղջիկներն ըսաւ • Տիւ մը տեղս առաջ Պարոն Երկիւղած անունով ձամբորդի մը հետ ծանօթութիւն չունեցաք դուն :

Տիւթափոյ • Չծանօթութիւն ունենալն ալ խօսք է : Ան եկաւ թագաւորութեան քաղաքին՝ որ Աւրհնութեան քաղաքին ու նաև իմ ծնած տեղէս չորս աստիճան դէպ 'ի հիւսիս է • և սակայն աղէկ կը ձանչնայինք իրար , ինչպէս որ՝ ան իմ հօրեղբայրս էր : Երկուքիս բնաւորութիւնը շատ նման էր իրարու • ինք ինձ քիչ մը կարճ էր , բայց սակայն կազմուածքով մեծապէս կը նմանէինք իրարու :

Աղկեհաւ • Մանչայ որ դուն կը ձանչնայիր զինքը , ու

* Ո՛նչ բաղդը՝ և ի՛նչ անկեղծ պատմութիւն է աս : Ասկից յարմար չէ՞ արդեօք շատ տկարամիտ քրիստոնեաներու : Խղճալի հոգին թէպէտ տկար էր , բայց իր Տէրը իր վտանգին մէջ զինքը հոգաց : Իր ազատութեանը համար՝ ու իր թշնամիներուն սպանուելուն համար զօրաւոր անձինքը խրկեց : Տկատ՝ իր հաւատքը՝ որ մինչև անդամ իր յետին նեղութեանը մէջ ամուր բռներ էր , ու վոքր 'ի շատ բան սորվիլ աս տկարամիտին :

նաև դիւրաւ կը հաւատամ թէ դուք իրարու աղաչաւոր թիւն ունիք • ինչու որ դուն անոր դէղձած երեսն ունիս , անոր նայուածքն ունիս , ու ձեր խօսքը շատ նման է իրա- րու :

Տէոբաիթ • Աչդ ձանչցողներուն շատերը այդպէս ըսին • և սակէ զատ՝ ինչ որ իր վրայ դիտեցի , ըստ մեծի մասին նոյնը իմ վրաս ալ դուայ :

Գայիոս • Պարոն , ուրախ եղիր • բարի սիրիր ինծի ու իմ տունս • ինչ ընելու որ միտք ունիս՝ խօսք համարձակ • ու ինչ որ կ'ուզես թէ իմ սպասաւորներս քեզի համար ընեն , յօժարամտութեամբ պիտի ընեն :

Ըն առնեը Պարոն Տկարամիտն ըսաւ • Ըսիկայ անակն- կալ շնորհք մըն է , ու կը նմանի խաւարամած ամպի մը միջէ ծագած արեգակին : Ընդարասպան հսկան արդեօք կը խորհիր որ սասկ շնորհք մը պիտի ընէ ինծի երբոր զիս կեցուց , ու որոշեց թէ պիտի չճոդու որ ալ յա- ռաջ երթամ : Ընդհօք մտքէն անցաւ թէ իմ դրպանս պարպելէն եռև իմ առատասիրտ վանատուրիս Գայիոսին տունը պիտի երթամ ես : Նէ սակայն բանն այնպէս ե- ղաւ * :

Հինա երբոր Տկարամիտն ու Գայիոսը այսպէս կը խօ- սակցէին , մէկը վազելով եկաւ դուռը՝ ու պատմեց , թէ Սէկ ու կէս մղոնի չափ հեռուն Ընհարատած անուն մէկը կայծակնահար մեռաւ իր եղած տեղը :

Ըփսոս՝ ըսաւ Տկարամիտը • մեռաւ ան : Իմ հոս գալէս քանի մը օր առաջ ինծի հասաւ՝ ու կ'ուզէր ինծի ընկեր ըլլալ : Ու իմ հետս էր երբոր Ընդարասպան հսկան զիս

* Ինչ անուշ բան է մտածել թէ մեր ամենազօրաւոր թշնամիները պիտի յաղթուին , ու անոնց չար դիտաւո- րութիւնները մեր օգտին պիտի դառնան • մանաւանդ թէ անոնց մեր կործանմանը համար մտածածը մեր առաջդու- թեանն ու մեր յաջողութեանը պիտի ծառայէ :

բռնեց • բայց ան իր ոտքին արագ էր՝ ու փախաւ • սակայն կ'երեւայ որ ան մեռնելու համար փախաւ , ու ես ապրելու համար բռնուեցայ * :

Ըն որ կը կարծենք թէ խկդն զմեզ պիտի ազատեն , Շատ անգամ կ'ըլլայ որ կ'ազատէ մեզ թշուառ վիճակէ • Ու ձախորդութեան դէմքը որ զմեզ ի մահ կը մատնէ , Յաճախ կ'ըլլայ որ հեզահոգիին կեանք կը պարգեւէ • Նա բռնուեցայ , ան գինքը թօթափեց ու փախաւ մեռնէ , Ընոր մահ , իսկ ինձ կեանք պարգեւողը մի և նոյն ձեռքն է :

Գանք որ աս միջոցիս մէջ Ատհէոսն ու Գէթութիւնը ամուսնացան • ու Գայիոս իր աղջիկը Փիբէն Ատհէոսին եղբօրը Յակոբոսին կնութեան տուաւ : Ըսկէ եռև տասը օրուան չափ ալ նստան Գայիոսին տունը , իրենց ժամա- նակն այնպէս անցընելով՝ ինչպէս որ ձամբորդները սովո- րութիւն ունին ընելու :

Երբոր ձամբայ պիտի ելլէին՝ Գայիոս հայկերթի մը ըրաւ , և կերան ու խմեցին և ուրախացան : Վերջապէս իրենց երթալու ժամը եկաւ • անոր համար Պարոն Տհա- ջասիրտը իրենց համար եղած ծախքին հաշիւն ուղեց : Բայց Գայիոս ըսաւ անոր թէ իր տանը մէջ սովորութիւն չէ որ ձամբորդները իրենց կեշտճին հատուցում ընեն : Ինք տարեկանով կը պահէ զանոնք , բայց ստակը բարի Սամարացիէն առնելու կը սպասէ , որ իրեն խոստացեր է թէ իր ուրիշ անգամ գալուն ինչ ծախք որ ըրած է անոնց համար՝ ինք պիտի վճարէ : Ղ•ս•Ի • Ժ • 34 , 35 :

* Այս տեղս նորէն կը բաղդատուի տկար հաւատացեալը ձշմարտութեան կերպարանք ունեցող կեղծաւորին հետ : Այս վերջինս ժամանակին ծառայելով հալածանքը իրմէն կը հեռացընէ , և սակայն իր մեղքին մէջ կը կորսուի : Նայց առաջինը թէեպէտ և կը շարչարուի ու կը դողայ , բայց կը յուսայ , կ'աղաւթէ և կը մխիթարուի , ու իր փորձութիւն- ները վերջացած կը գտնէ ի նպաստ իր մեծ օգուտին :

Ասոր վրայ Պարոն Վրաջասիրտը Պայիսոսին ըսաւ . "Սիրելի դուն հաւատարմաբար կ'ընես , ինչ որ կ'ընես եղբայրներուն և օտարներուն . որոնք եկեղեցիին առջեւը վկայեցին քու սիրոյդ վրայով . որ Աստուածահաճոյ կերպով զանոնք ճամբայ կը դնես" : ¶ Յովհ . 5 , 6 : Յետոյ Պայիսոս անոնց ամէնուն՝ ու իր աղջիկը և փեսին՝ և յատկապէս Պարոն Տիտրամիսին՝ երթալ բարեաւ ըսաւ : Տիտրամիսին նաև բան մը տուաւ ճամբան խմելու :

Երբ՝ երբոր ամէնը մէկէն դռնէն դուրս կ'ելլէին , Տիտրամիսը այնպէս ցուցուց թէ ինք ետ մնալ կ'ուզէ : Իսկ Պարոն Վրաջասիրտը տեսնելով ասիկայ՝ ըսաւ : Ընէ՛՝ Պարոն Տիտրամիս , եկոր մեր հետն ընկերացիր . ես քեզի առաջնորդ կ'ըլլամ , ու դուն միւսներուն հետ պիտի ճաշ նապարհորդես :

Տիտրամիս . Վհատիս , ես ինծի յարմար ընկեր մը կաթտա եմ . դուք ամէնքդ առջի ու զօրաւոր էք , բայց ես տկար ու անզօր՝ ինչպէս որ կը տեսնէք : Ընոր համար ես աւելի կ'ընտրեմ ձեր ետեւէն գալ , որ չըլլայ թէ իմ բազմապատիկ տկարութիւններուս պատճառաւը ինծի ալ բնաւ ըլլամ՝՝ ձեզի ալ : Ես մէկ տկար ու անզօր մարդի տէր մարդ մըն եմ՝՝ ինչպէս որ ըսի , ու կը դժուարիմ և կը տկարանամ ան բաներն վրայ՝ որ ուրիշները կրնան տանիլ : Խոնդալը չեմ սիրեր . հաղուիլը չեմ սիրեր . անպիտան հարցումները չեմ սիրեր : Վանաւանդ թէ այնպիսի տկար մարդ մըն եմ՝՝ որ իմ դժարս կու գայ ան բանը՝ որն որ ուրիշները աղատութիւն ունին ընելու : Ամբարտաւանեան բոլորը չեմ գիտեր . ես խիստ տգէտ քրիստոնեայ մըն եմ* : Երբեմն՝ թէ որ լսեմ թէ մեկը Տէրոջմով կ'ուրա-

* Ես ինչ յայտնի ու անխարդախ խոստովանութիւն է . աս անձը թէպէտ և տկար էր մարդով , բայց զօրաւոր էր խնամատարեամբ ու աղջամիտ դատողութեամբ :

խանայ՝ կը նեղանամ , ինչու որ ես ալ նոյնը չեմ կրնար ընել : Տկար մարդը զօրաւորներուն մէջ ու հիւանդը առողջներուն մէջ ինչպէս որ է՝ ես ալ այնպէս եմ . այնպէս որ՝ չեմ գիտեր թէ ինչ ընեմ :

Վրաջասիրտ . Բայց ե՛ղբայր , իմ պատճառս վատասիրտը մխիթարել ու տկարներուն պաշտպան ըլլալ է : Երբ կաւ պէտք է որ դուն մեր հետը դաս . մենք քեզի կը սպասենք , քեզի կ'օգնենք , քեզի համար քանի մը բաներէ մենք մեզ կը զգուշնք՝ թէ գաղափարի կողմանէ և թէ գործքի . քու առջեդ երկբայելի վճռաբանութիւններու չենք մտներ . քեզի հետ ամէն բան կ'ըլլանք՝ քան թէ ձգենք որ մեր ետեւը մնաս * : ¶ Ծնն . ե . 14 : Երեմ . ժէ : ¶ Կոչնք . ը . 9–13 : թ . 22 :

Երկա բոլոր այս միջոցիս Պայիսոսին դուռը կայներ էին անոնք , ու անոնք այսպիսի խօսակցութեան որ պարապած էին , Պարոն Վիւրաթպայիթը եկաւ իր նեցուկներովը , ու ինքն ալ ճամբորդութեան կ'երթար :

Ան առնոնը Տիտրամիսն ըսաւ անոր . Ո՞նչպէս եկար դուն հոս : Արիւ մը առաջ գանգատ կ'ընէի ես թէ ինծի յարմար ընկեր մը չունիմ , բայց դուն իմ ուզած ընկերս ես : Խարի՛ եկիր՝ բարի՛ եկիր՝ ով պատուական Պարոն Վիւրաթպայիթ , կը յուսամ թէ մենք իրարու կրնանք օգնել † :

* Երանի՛ թէ աւելի՛ն գործ դրուէր ասիկայ զանազան վիճակի՝ աստիճանի ու դատողութեան տէր քրիստոնէից մէջ : Ծնէ որ զօրաւորները այսպէս վարուէին տկարներուն հետ , ուրշափ աւելի սէր՝ խաղաղութիւն ու միաբանութիւն պիտի տիրապետէին հաւատացելոց մէջ :

† Անգանգանալու արժանաւոր է հեղինակիս տրուած հնորհքը՝ որ իր պատմութիւնը հաւատացելոց զանազան աստիճաններուն այսպէս կը յարմարցնէ . այնպէս որ Վիւրիսոսով տղայ եղողները՝ ինչպէս նաև երիտասարդ հա-

Ուռ ընկերութիւնդ ինծի ուրախութիւն կը պատճառէ, ըսաւ միւսը. և որովհետև այսպիսի բարեբաղդութեամբ իրարու հանդիպեցանք՝ ով պատուական Պարոն Տկարամիտ, իրարմէ չզատուելու համար ես իմ նեցուկներուս մէկը քեզի փոխ կու տամ * :

Պատասխան տուաւ Տկարամիտը. Ձէ՛, ինչու որ ես կաղ չեղած սահելու հակամիտաւ չեմ, թէպէտ և ընդհակառակ եմ քեզի քու յօժարամտութեանդ համար : Բայց սակայն երբոր հարկաւորի՝ կարծեմ թէ չեն մը դէմ կրնայ օգնութիւն ըլլալ ինծի ան :

Ով պատուական Տկարամիտ, պատրաստ ենք քու հրամանիդ թէ ես ինքնս՝ և թէ իմ նեցուկներս, որ ատոնց որ կրնանք քեզի օգնութիւն մը ընել, ըսաւ Դիւրաբաղայթը :

Ուստի այսպէս սկսեցին ամէնը յառաջ երթալ : Պարոն Հաճասիրտն ու Պարոն Աղջահոնը առջևէն կ'երթային, Հրեաներէն ու իր զաւակները անոնց ետևէն, ու Պարոն

ետևացեալներն ու հասուն քրիստոնեաները ամէնն ալ կրըռնան իրենց հանդամանքին յարմար բան մը դտնել : Երբոր Հաճասիրտին բնութեանը նայինք՝ ու անկեայ Տկարամիտին համ Դիւրաբաղայթին բնութիւններուն հետ բաղդատանք, ինչ անհուն տարբերութիւն կը գտնենք : Բայց ինչ մխիթարութիւն է տկար հոգւոյն որ Համբուն դլուխ դտնէն ներս մտաւ, թէ Աստուծոյ ընորհքը նոյն է թէ և ոմանց վրայ քիչ և ոմանց վրայ շատ ըլլայ ան : Ո՛չ որ-չափութիւնը՝ այլ օրպիսութիւնը կը զանազանէ ճշմարիտ հաւատացեալը :

* Հաստ պատուական գիւտ է աս : Տե՛ս քրիստոնեական սիրոյն բնութիւնը : Ինչպէ՛ս անգամ բուն իսկ մեր անձին հարկաւոր եղածը մեր եղբօրը համար ձգելու կը յօժարեցընէ զմեզ : Ահաւասիկ մեր օգուտին շահ-չիը, հապա ուրիշներուն պակասութիւնները հոգալու կը նայի :

Տկարամիտը և Պարոն Դիւրաբաղայթն ալ իր նեցուկներուն՝ ամէնուն ետևէն : Ու Պարոն Աղջահոնն ըսաւ :

Աղջահոն. Կ'աղաչեմ՝ տէր իմ, հիմա որ մենք ճամբուն վրայ ենք, օգտակար բան մը պատմի մեզի՝ մենք առաջ ճամբորդութեան զգոյշներու վրայով :

Հրաշաբերդ. Յօժար կամք. կարծեմ թէ լսած էք թէ Հրիստիանոս առնոր Ծորբին մէջ ինչպէս պատահեցաւ Ապողիոնին. ու նաև թէ ինչ դըժուարութիւն կրեց Քահանան Հուբբին Ծորբն անցնելուն : Դարձեալ հարկաւ լսած պիտի ըլլաք թէ Հաւատարիմը ինչ դժուարութիւն քաշեց Ընազարկէտ տիկինն՝ Առաջին Ադամին՝ Ցժդոհէն ու Ամթէն. ասոնց չորսն ալ այնպիսի չարաձձիներ էին՝ որոնց նմանը չէր տեսնուեր մարդ ճամբուն վրայ :

Աղջահոն. Այո՛, կարծեմ թէ անոնց ամէնուն վրայով լսած եմ. բայց իրաւ որ բարի Հաւատարիմը Ամթէն կրած դժուարութիւնը ուրիշ մէկէն չկրեց. անիկայ չորսդոյն մէկն էր :

Հրաշաբերդ. Այդպէս է. քանզի ինչպէս որ նոյն ճանապարհորդը ազիկ ըսաւ, անիկայ ամէն մարդոյմէ աւելի ծուռ անուն ունէր :

Աղջահոն. Բայց կ'աղաչեմ՝ տէր իմ, Հրիստիանոս ու Հաւատարիմ ձեր պատահեցան Հաւատաօսին : Ան մարդն ալ նշանաւոր մէկն էր :

Հրաշաբերդ. Անիկայ յանձնապաստան յիմար մըն էր. սակայն շատերը իր ճամբուն հետևեցան :

Աղջահոն. Ինչ ընաց որ պիտի խաբէր Հաւատարիմը :

Հրաշաբերդ. Այո՛. բայց Հրիստիանոս այնպիսի ճամբու մը դրաւ Հաւատարիմը՝ որ շուտով խմացաւ անոր ինչ ըլլալը :

Այսպէս անոնք առաջ գացին՝ մինչև որ եկան ան նոյն

տեղը՝ ուր որ Աստուածածինը Քրիստոնոսին ու Հաւատաբիմին հանդիպեցաւ, ու մարգարէացաւ անոնց վրայ թէ ինչ պիտի պատահէր իրենց՝ Քննչութեան Տօնավաճառին մէջ։ Ան առնոր իրենց առաջնորդն ըսաւ, Քրիստոնոս ու Հաւատաբիմ ասոնց տեղը հանդիպեցան Աստուածածնին որ մարգարէացաւ իրենց ան նեղութիւններուն վրայով՝ որոնց պիտի պատահէին անոնք Քննչութեան Տօնավաճառին մէջ։

Ողջախոհ. Իրաւ կ՚ըսես. կարծեմ թէ խիստ ծանր գաս մը պիտի ըլլար ասիկա՝ որ ան ատոնք ինք անոնց կարդայ*։

Հռչակաւոր. Այնպէս էր. բայց միանդամայն քաջալերութիւն ալ տուաւ անոնց։ Հապա ի՞նչ կը խօսինք մենք անոնց վրայով։ Անոնք առիւծի պէս երիտու հոգի էին. երեսնին գայլասպառի պէս ամբոցային։ Անոքա՛ղ ջո՞գար թէ ինչպէս անվրկիւղ էին երբոր գառաւորին առջեւը կայներ էին։

Ողջախոհ. Սաղդ է. Հաւատաբիմը քաջալերած մտաւ։

Հռչակաւոր. Այո՛, ու նոյնպէս աղէկ բաներ անոր մտհոգանէն յառաջ եկան. ինչու որ իր մտհոգը Յուսալեցին

---

* Հալածանաց մտանոգալը ճշմարիտ հաւատացեալներուն ևս զարհուրելի է, թէ և Աստուծոյ խօսքին շատ քաջալերութիւն ալ ունին։ Անոր համար շատ օգտակար է որ այսպիսի տեսարանները մեր մտքերուն ներկայացընենք՝ ու մտածենք թէ անոնց իրօք պատահելուն ինչ պիտի զգայինք, որպէս զի յանձնապատառնութենէ ազատինք, ամէն յուսադրական բաներու մէջ ժրանանք, Աստուծոյ վրայ մեր վստահութիւնը տկարացընող ամէն բաներու վրայ հսկենք, ու անդադար աղօթենք խոնարհութիւն՝ զգրուխութիւն՝ համբերութիւն՝ հեզութիւն՝ հաւատք և սէր ունենալու, որոնք բաւական են մեզի, թէ որ բանը իրաւ գեշի երթայ։

ու քանի մը ուրիշները՝ ինչպէս որ լսած եմ, դարձի եկան։

Ողջախոհ. Ա՛հաւասիկ՝ առաջ տար ասոնց խօսակցութիւնը, քանզի դուն աղէկ ծանօթ ես ասոնց բաներուն*։

Հռչակաւոր. Քննչութեան Տօնավաճառին անցնելէն ետև Քրիստոնոսին պատահածներուն ամենէն խորամանկը Ծուռսիրտ անունով մէկ անզգամն էր։

Ողջախոհ. Ծուռսի՛րտ. ի՞նչ մարդ էր ատիկայ։

Հռչակաւոր. Մէկ խիստ անզգամ մը՝ յայտնի կեղծաւոր մըն էր. այնպիսի մէկը որ ամէն վիճակի մէջ կը ծոնասէր ըլլալ կը ձևանար, բայց այնպիսի խորամանկութեամբ ամէն բան կը տեսնէր որ կրօնքի համար բան մը չէր կորսընցընէր ու նեղութիւն մը չէր կրեր։ Եմէն մէկ դիպուածի կը յարմարէր իր կրծքը, ու իր կինն ալ ասմասին իրեն պէս վարպետ էր։ Մէկ կարծիքին միւս կարծիքին կը դառնար, մանաւանդ թէ այսպէս ընելուն համար ինքզինքը կը ջաւադուշէր ալ։ Հապա որչափ որ կրօնքով խմանալ իր ծուռ սրտովը իր վերջը գէշ եղաւ. ու չտեսնցի թէ իր զաւկիներուն մէկը՝ ճշմարտապէս Աստուածմէ վախցողներուն մէկին առջեւը յարդութիւն մը ունեցաւ։

Երբ՝ մինչև հիմա անոնք այնչափ յառաջ գացին որ Քննչութեան քաղաքին սկսեց երևալ, ուր որ կ՚ըլլայ Քննչութեան Տօնավաճառը։ Ուստի երբոր տեսան թէ այնչափ մօտ են քաղաքին, իրարու հետ խորհուրդ ըրին թէ ինչպէս պիտի անցնին ան քաղաքին. ու մէկը մէկ

---

* Ման մը վնաս այնչափ օգտակար՝ որչափ խօսակցել առանց հաւատքին՝ արհութեանն ու յաջողութեանը վրայ, որ մենք առաջ գացին, ու թէ ինչպէս իրենց ճամբուն մէջ փառաւորապէս պատերազմեցան իրենց փորձութիւններուն թշնամիներուն ու վտանգներուն հետ՝ և աւելի յաղթողեղան ամենուն։ Ա՛նառապարհորդները այսպիսի բաներ լսելը կը սիրեն։

բան կ'ըսէք , ու միւսն ուրիշ բան մը : Ալ երջը Պարոն Վաճառականն ըսաւ : Շատ անգամ ես ձամբորդներու առաջնորդութիւն ըրած եմ աս քաղաքիս մէջէն՝ ինչպէս որ կարծեմ լաւ էք : Երդ՝ միւսը կը ճանչնամ ես Պետոսն անունով որ Կիպրացի է ու առջի աշակերտներէն մէկն է . կրնանք անոր քովը կենալ : Գործ • իւ • 16 : Թէ որ աղէկ կը թուի ձեզի , հոն իջնենք :

Շատ աղէկ՝ ըսաւ Ծերունի Ոգեհատորը . շատ աղէկ՝ ըսաւ Վրիպտոնէն , շատ աղէկ՝ ըսաւ Տկարամիտը . ու այսպէս ըսին ուրիշներն ալ : Հիմա պէտք է գիտնալ թէ մինչև որ անոնք քաղաքին դուռը հասան իրիկուան մութը կոխեց . բայց Պարոն Վաճառականը ծերունի մարդուն տանը ճամբան գիտէր : Ուստի հոն եկան . ու Վաճառականը դրանն առջևը ձայն հանեց , ու Ծերունին ներսէն լսածին պէս անոր ձայնը ճանչցաւ . վասն որոյ դուռը բացաւ՝ ու ամէնը ներս մտան : Էն առենը Պետոսն՝ իրենց վանատունն ըսաւ . Ա՛րբաի ճամբայ քաշելնիք այսօր : Էնոնք ալ ըսին . Մեր բարեկամին Գայիոսին տունէն մինչև հոս : Իրաւ կ'ըսեմ ձեզի՝ ըսաւ Ծերունին , աղէկ ճամբայ առեր էք . խիստ յոգնած պիտի ըլլաք . նստեցէք : Էնոնք ալ նստան * :

Էն առենը իրենց առաջնորդն ըսաւ . Նիկէք նայինք՝ ի՞նչպէս էք հիմա՝ ձեզ պատուական ընկերներ . իմ բարեկամս կոչմանէ ես ձեր գալուստը կը բարևեմ :

Նա ալ կը բարևեմ ձեր գալուստը՝ ըսաւ Պարոն Պետոսոնը . ու ի՛նչ որ կ'ուզէք ազատաբար ըսէք , ու կըցածնիս պիտի ընենք ձեր ուզածը գտնելու :

Ողջախոհ • Ուրիշ մը առաջ մեր մեծ կարօտութիւնն էր՝ իջևան մը ու աղէկ ընկեր . ու հիմա կը յուսամ որ երկուքն ալ ունինք * :

Պետոս • Իջևանին ինչ ըլլալը կը տեսնէք . բայց աղէկ ընկերը փորձի մնտուելուն պիտի երևայ :

Աղէկ՝ ըսաւ Վաճառականը . աս ձամբորդները իրենց տեղը կը տանի՞ս :

Այ՛ ըսաւ Պետոսն : Ուստի անոնց ամէն մէկն իր տեղը տարաւ , ու նաև գեղեցիկ սեղանատուն մը ցոյց տուաւ անոնց՝ ուր որ պիտի իրիկուան կերակուրը մէկտեղ ուտէին , և հոն նստէին մինչև որ պառկելու առնեն գար :

Երդ՝ երբոր իրենց տեղերը նստան՝ ու իրենց ճանապարհորդութենէն եւս քիչ մը յոգնութիւն առին , Պարոն Ողջախոհը իր վանատուրին հարցուց թէ արդեօք քաղաքին մէջ բարեպաշտ մարդիկ կը գտնուի՞ն :

Պետոս • Սիրէ անձինք ունինք . քանդի արդարև քիչ են անոնք՝ երբոր միւս կողմի մարդոց հետ բաղդատուին :

Ողջախոհ • Ո՞նչպէս ընենք որ անոնց մէկ քանիները տեսնենք . քանդի ձամբորդութեան գայթղնելուն՝ աղէկ մարդոց երևոյթը , կը նմանի լուսինին ու աստղերուն երևոյթին որ կ'երևայ Ովկիանոսին վրայ նաւաբեկողներուն † :

Պետոս ան առենը իր ոտքը գետինը զարկաւ՝ ու իր աղջիկը՝ Շնորհքը վեր եկաւ : Ուստի ըսաւ անոր • Շնորհք , գնա իմ բարեկամներուս Պարոն Ռեհեալ

* Ինչ մեծ բարիք մըն է Ընկայնութեան Ծնողաձառնին մէջ տուն մը գտնել՝ որուն տէրը ձանապարհորդներն ընդունի ու զանոնք պատուասիրէ :

* Մեր ամէն պահպանութիւններուն մէջ մեր հօրը Ընդհանրապետէն հետ կրնանք ըսել , Պատուաց պիտի պատրաստէ : Ծննդ • իւ • 8 :

† Մինչև անդամ ան բազմամարդ քաղաքներուն մէջ՝ ուր որ ունայնութիւնը շատ սիրապետած է և ուր որ հաճախումը երբեմն խիստ կը սաստկանայ , ընդհանրապէս ճշմարիտ բրիստոնէից մնացորդ մը կը գտնուի , ու հաւատացեալները ամէն տեղ այսպէսի անձերը պիտի փնտռեն ու անոնց հետ ընկերանան :

Սիրտին՝ Պարոն Աբգրակեացին՝ Պարոն Արբասէրին՝ Պարոն Սուտէն Վ.ախցողլին ու Պարոն Պապշիարողլին , ըսէ թէ մէկ երկու բարեկամ ունիմ իմ տունս՝ որոնք աս իրիկուն կ'ուզեն զիրենք տեսնել : Աստի Շ.նորհքը դնաց զանոնք կանչելու , ու անոնք եկան . ու իրար բարեւելէն ետեւ մէկեղ նստան :

Յետոյ Պարոն Մ.նասեան՝ իրենց վանաւուրէն ըսաւ . Դրացիներ , իմ տունս քանի մը հիւրեր ունիմ եա՛ ինձ պէս որ կը տեսնէք . ասոնք Ճանապարհորդներն են . հեռու տեղէ կու գան՝ ու Սիոն լեռը կ'երթան : Բայց ծիլ կը կարծէք ըլլալ ասոնց ըսաւ ինք , իր մտածմունքն Քրիստոնէութեան ցուցընելով : Բայց է Քրիստոնէ՝ ան հռչակաւոր Ճանապարհորդին Քրիստիանոսին կինը , որ քիչ եղբօրը Ֆաւաւարիմին հետ մեր քաղաքին մէջ այնպիսի խայտառակութիւն կրեց : Ա՛ս խօսքին վրայ զարմանալով ոտքի վրայ ելան անոնք՝ ու ըսին . Երբոր Շ.նորհքը եկաւ մեզ կանչելու , մտքերնուս չանցաւ թէ Քրիստոնէն պիտի տեսնինք . անոր համար ասիկայ անակնկալ մխիթարութիւն մըն է : Անկէ ետեւ անոր ի՛նչպէս ըլլալը հարցուցին , ու նաեւ թէ Ընդհօք ան պատանիները Քրիստիանոսին որդիները են : Ու երբոր ըսաւ անոնց թէ անոր որդիներն են , ըսին . Ծա՛ռաները՝ որն որ դուք կը սիրէք ու իրեն կը ծառայէք , ձեր հօրը պէս ընէ ձեզ , ու խաղաղութեամբ անոր եղած տեղը հասցընէ ձեզ * :

Երբոր նորէն նստան՝ Պարոն Աղքատհոգը հարցուց Պարոն Ռեհկեալ Սիրտին ու միւսներուն թէ հիմա իրենց քաղաքը ի՛նչ վիճակի մէջ է :

Ռեհկեալ Սիրտ . Ընշուշտ պիտի դիտնաս որ ոսոխամարտական աւունը մեծ ալմուկի մէջ ենք մենք : Ժ.ողովուրդն է

* Պատուական բարեմասնութիւն մըն է սա՝ ամենալաւ բարութիւններու համար :

մեր սրտերն ու հոգիները բարեկարգութեան մէջ պահել՝ երբոր մենք չիմացութեան մէջ ենք : Ա.յսպիսի տեղ ապրողը՝ ու այսպիսի մարդոց հետ կենցաղավարողը խրատի կը կարօտի՝ որ սորվեցընէ անոր ամէն մէկ րոպէ զգոյշ կենալ * :

Աղքատհոգ . Բայց ձեր դրացիները ի՞նչպէս են հիմա . ձեզ խաղաղ կը թողո՞ւն :

Ռեհկեալ Սիրտ . Աւելի կակուղցած են անոնք հիմա՝ քան որչափ առաջ էին : Գիտես թէ Քրիստիանոսին ու Ֆաւաւարիմին հետ ընչպէս կը վարուէին մեր քաղաքին մէջ . բայց աս կ'ըսեմ՝ որ ժ.ամերս շատ աւելի կակուղցած են անոնք † : Կարծեմ թէ Ֆաւաւարիմին արիւնը մինչեւ հիմա իրրեւ բեռ մը եղած է իրենց վրայ . վասն զի քանի որ գինքը պրեցին կ'ամչնան ալ մէկ ուրիշը պրելու : Ան օրերը փողոցները պտըտելու կը վախնայինք մենք , բայց հիմա մենք մեզ կրնանք երեւցընել : Ա.տելի էր ան աւունը քրիստոնեի մը անունը . հիմա բարեպաշտութիւնը յարգի կը սեպուի մտնաւանդ մեր քաղաքին քանի մը կողմերը ‡ .

* Պիտ աւ աս խրատը : Երանի թէ ասիկայ վտանգին երկիւղը զգացընէ , և զգուշութիւն պատճառէ քեզի :

† Քրիստիանոսին ու իր ընկերին օրերէն ի վեր աս քաղաքին մէջ եղած փոփոխութիւնը՝ որ Ռեհկեալ Սիրտը հիմա կը պատմէ , կարծուելու չէ թէ անոր բնակիչները լաւութեան դարձած ըլլալն է : Անցաւոր քաղաքը միշտ նոյն է՝ ու նոյն պիտի ըլլայ : Իր սովորութիւնները կրնայ փոխել ու դրսուանից բարեկարգութեան կերպարանք մը կրնայ վրան առնել , բայց իր ներսը միշտ փտած է :

‡ Աղտոտութիւն մըն է երբոր Ա.ստուծոյ խօսքին համար եղած հալածումը կը դադրի : Բայց՝ ախտ , հաւատացեալները այսպիսի աւուններ ի՛նչպէս կը պաղին ու կը թուլնան , պաղ ու աշխարհասէր կ'ըլլան : Անցաւոր թեան քաղաքին ծիծաղելու խնդալը անոր խոժոռադէմ նայուածքներէն աւելի վտանգաւոր է : Զգուշացի՛ր դուն քեզի , ծո՛ղ Ճանապարհորդ :

որովհետեւ գիտես որ մեր քաղաքը մեծ է : Ինոր վայ Պարսն Ռեհիեալ Սիրան ըսաւ անոնց . Ընչ՝ ի՞նչպէս եիք ձեր ձամբորդութեանը մէջ . ձեր անցած երկիրները ձեզ ի՞նչպէս ընդունեցին :

Ոչխարհ . Ա՛մբորդ մարդոց պատահածին պէս կը պատահի մեզի ալ . երբեմն ձամբանիս մարդը ի՛ երբեմն աղատ . երբեմն լեռն ՚ի վեր՝ երբեմն լեռն ՚ի վար . հաւ զիւ երբեք միօրինակ ձամբայ ունինք : Հոլը միշտ մեր եուխէն չէ . ոչ ալ ձամբուն վրայ մեզի հանդիպողներուն ամէն մէկը բարեկամ է : Երբէն քանի մը դժուարութիւններու պատահեցանք , ու չենք գիտեր թէ տակաւին ի՛նչ կայ յետոյ . բայց ըստ մեծի մասին ձշմարիտ կը դառնինք ան խօսքը որ կ՚ըսուէր առաջ , թէ Ընկեր մարդը պէտք է որ նեղութիւն քաշէ : ի՛ Տիմ . գ. 12 :

Ռեհիեալ Սիրտ . Դժուարութիւններու վրայ կը խօսիս . ի՞նչ դժուարութիւններու պատահեցաք :

Ոչխարհ . Հարցուր մեր առաջնորդին՝ Պարսն Ռաջաւարին . քանդի ինք ատոր խիստ աղէկը կրնայ պատմել ձեզի :

Ռաջաւարտ . Մինչեւ հիմա երեք չորս անգամ նեղը ինկանք : Ամենէն առաջ երկու անգամ անձինքն եկան Ռըբիտանեէին ու իր զաւակներուն վրայ , որոնք կը վախնային թէ իրենց կեանքը պիտի առնեն անոնք : Ընկէ եուհ հակայ Երիւնահղը՝ հսկայ Խոշտանգիչն ու հսկայ Ըրդարասպանը վրանիս յարձակեցան : Երբ աւելօք մինչ յարձակեցանք վերջինին վրայ՝ քան թէ ինք մեր վրայ : Ու այսպէս եղաւ բանը . ատեն մը Գայիոսին տունը կենաձինէս եուհ՝ որ բոլոր եկեղեցւոյն ու իմ վանատուս է , մէկ օր մը մտաձեցինք որ մեր զինքերը առնենք՝ ու երթանք տեսնինք թէ արդեօք ձանապարհորդներուն թշնամիներէն մէկը կրնա՞ր բռնել . ինչու որ լսեր էինք թէ ան տեղւանքը նշանաւոր մէկը կար : Գիտեք որ Գայիոս ինչ աղէկ գիտէր անոր

քարայրը , ինչու որ ինք ան տեղւանքը կը բնակէր : Ուստի ապդին անդին նայելով վերջապէս անոր քարայրին բերանը տեսանք . ան առենը ուրախացանք՝ ու մենք մեզ սրտապնդեցինք : Ա՛յսպէս դէպ ՚ի իր քարայրին մօտ եւ լանք . ու հոն որ եկանք՝ տեսանք որ բռնութիւնով աս խղձալի անձը՝ Պարսն Տկարամիտը իր որոգայթը ձգած էր , ու անկէց իր վախճանին հասցընելու վրայ էր : Ոայց երբոր մեզ տեսաւ՝ կարծելով թէ ուրիշ որս մը եկած է իրեն՝ ինչպէս որ մեզի թուեցաւ , աս խեղճ մարդը իր քարայրին մէջ ձգեց ու ինք դուրս ելաւ : Ուստի սկսեցինք սաստկութեամբ կռուիլ , ու ինք ամէն ջարքերը ՚ի գործ դրաւ . բայց վերջապէս գետինը կործանեցաւ՝ ու իր գլուխը կտրուեցաւ ու ձամբուն վրայ անկուեցաւ , որ անկէ եուհ այնպիսի ամբարշտութիւն գործողներուն երկիւղ մը ըլլայ : Իմ խօսքիս ձշմարիտ ըլլալը ահա կը հաստատէ աս մարդը , որ գառնուկի մը նման առիւծին բերանէն առնուեցաւ :

Պատասխան տուաւ Տկարամիտն ու ըսաւ . Ես ասիկայ իմ անձիս տուժիւքը սորվեցայ , թէ նեղութիւն քաշելով եւ թէ մխիթարուելով : Նեղութիւն քաշելով՝ երբոր Հսկան ոսկորներս կրծել կը սպառնար ինծի ամէն րոպէ . ու մխիթարուելով՝ երբոր Պարսն Ռաջաւիրան ու իր բանկամները իրենց զինքերովը տեսայ որ կը մեռնէայնին իմ ազատութեանս համար :

Ընոր վրայ Պարսն Ապբրակեացն ըսաւ . Երկու բան կայ որոնց ձամբորդութեան գայողները կարօտութիւն ունին . արիւթիւն ու անարատ վարք : Թէ որ արիւթիւն չունենան՝ բնաւ չեն կրնար չարունակել իրենց ձամբան . ու թէ որ իրենց վարքը անարատ չէ ձամբորդնեբուն անունը անդամ կ՚արատաւորեն * :

* Շիտակ խօսք է ասիկայ : Ո՛վ Տէր՝ ընորհէ մեզի

Ընկէ եւս Պարոն Սրբասէրն ըսաւ. «Ը յուսամ որ ձեր մէջը հարկաւոր չէ ասս խրատը. բայց Աշխարհասիկս շատերը կան Ջամբուն վայ որ իրենք դէրենք առաւել Ջամբորդութենէ օտար ըլլալ կը ցուցընեն, քան թէ օտար և պանդուխտ ըլլալ երկրի վրայ:

Յետոյ Պարոն Սուտէն Վախցողն ըսաւ. «Ո՛շնարհք է. անոնք ու՛ր Ջանապարհորդի կերպարանք ունեն՝ ոչ Ջանապարհորդի արիւթիւն. չհասկ չէն երթալ՝ հապա իրենց ոտքերը կը խոտորեն. մուՀանիներնուն մէկը ներս կը նայի ու միւսը դուրս, և իրենց դուլպաները պատռած են. մէկ կողմը կարկատան մը կայ՝ միւս կողմը պատռած մը. ու այնպէս իրենց Տէրը կ'անարգեն»:

Ես բաներուն համար արժան է որ նեղութիւն կրեն ասոնք, ըսաւ Պարոն Ընդհանրապէտը. ու ո՛ւ Ջմբորիտ Ջանապարհորդները և ոչ անոնց Ջամբորդութիւնը մնդրդոց առջևը յարդի պիտի երեան՝ ինչպէս որ իրենք կ'ուզեն, մինչև որ Ջամբան այսպիսի արատներէն ու կեղտերէն չըմնդրուի: Ընդհակառակն նատեր էին՝ ու իրենց ժամանակը կ'անցընէին, մինչև որ կերակուրը ձեղանին վրայ դրուեցաւ. ուստի կերան՝ ու իրենց յոգնած մնդրմինները զըրացուցին, ու անկէ ետև Հանդստանալու գացին:

Երբ՝ խել մը ատեն կեցան ասոնք տօնավաճառին մէջ՝ Պարոն Ընդհանրապէտը, որ ժամանակը դալուն իր Հնարհք անուն աղջիկը Կրիստինէնին որդւոյն Սամուէլին հնութեան տուաւ, ու իր Ընթերց աղջիկը Յովսէփին:

Ընտնց հոս մնացած ատենը երկար եղաւ՝ ինչպէս որ ըսի. ինչու որ հիմա առջի ատեններուն պէս չէր: Ընդր

քրս անուանդ դաւանողներուս, որ աղէկ զգուշութիւն ընենք ասոր:

* Պատուական խօսք՝ և արդար յանդիմանութիւն: Երանի՛ թէ ասիկա տպաւորութիւն ընէ անոնց սրտերուն՝ որոնց որ ատ խօսքը կը յարմարի:

համար Ջանապարհորդները քաղաքին մէջն աղէկ ժողովրդոց շատերուն հետ ծանօթացան, ու ի՛նչ բարերարութիւն որ կընային, ըրին անոնց: Գիտութիւնը՝ իր տալորութեանը պէս՝ աղքատներուն համար շատ կ'աշխատէր. ուստի իրենց փորը կշտանալով ու կռնակնին հագուստ ունենալով կ'օրհնէին զինքը, ու ինք հոն իր դաւանութեանը զարդ մնդր էր: Ու Հնարհքին, Փիլիպին ու Սարթային վրայօք Ջմբորիտը խօսելով՝ ամէնն ալ խիստ լաւ բնաւորութեան տէր անձինք էին, ու շատ բարիք ըրին իրենց տեղերը: Նաև բոլորն ալ շատ բեղմնաւոր էին. այնպէս որ՝ հաւանական է թէ Կրիստինէնին անունը պիտի մնայ աշխարհի մէջ, ինչպէս որ առաջ ըսուեցաւ:

Երբոր ասոնք հոս էին՝ անտառներուն մէջէն Ճիւաղ մը եկաւ՝ ու...քաղաքին ժողովրդոցը շատերը կը սպաննէր: Նաև անոնց գազկընները կ'առնէր կը տանէր՝ ու կը սորվեցընէր անոնց որ իրմէն ծնածներուն ստիպները ծծեն: Գանք որ քաղաքին մէջէն մէկը իր երեսը ցուցընելու ջափ չէր համարձակիր, հապա ամէնն ալ կը փախչէին երբոր անոր գալուս ձայնը լսէին:

Ես Ճիւաղը երկրի վրայի գազաններուն մէկին նման չէր: Իր մնդրմինը վիշապի նմանութիւն ունէր, ու ինք եօթը գլուխ ու տասը եղջիւր ունէր: Ուժ կոտորած կ'ընէր տղոց մէջ, և սակայն կնան մը կառավարութեանը տակն էր: Յայտ. ԺԷ. 3: Ես Ճիւաղը պայմաններ առաջարկեց մարդոց, ու իրենց կեանքը՝ հոգիներնուն աւելի սիրող մարդիկը ընդունեցին ան պայմանները. ու անանկով անոր իշխանութեան տակը մնան*:

Ընդ Պարոն Ռաջասիրտը՝ Պարոն Ընտնց տունը

---

* Կը թուի թէ հեղինակը ատ Ճիւաղով Պապականութեան բռնութիւնը կ'ուզէ ցուցընել:

ձամբորդները տեսնելու եկողներուն հետ խօսք ըրաւ որ երթան ու աս գաղանին հետ պատերազմին , որ ըլլայ թէ աս քաղաքին ժողովուրդը այսպիսի պիղատիչ վիշապին ձանկերէն ու բերնէն ազատելու կարող ըլլան :

Աստի Պարոն Վահէսիրտը՝ Պարոն Խնկեաղ Սիրտը՝ Պարոն Սաքրակեացը՝ Պարոն Յուսէն Ալեցողն ու Պարոն Պզտիկաորդը իրենց զինքերովը դուրս ելան անոր դէմն երթալու : Գանք որ ճիւաղը առջի բերանը խիստ կատաղած էր , ու տարապայման անարդութեամբ կը նայէր աս թշնամիներուն վրայ : Ասոնք զինքերնին բանեցընելու վարպետ մարդիկ ըլլալով այնպէս վիրաւորեցին գինքը , որ պարտաւորեցաւ փախչիլ • ուստի նորէն Անասնին տունը՝ իրենց բնակարանը եկան :

Հոն պէտք է գիտնալ որ աս ճիւաղը յաւուրէ աւուր ուժերը դուրս ելլելու՝ ու քաղաքին ժողովրդոցը զաւակըներուն վրայ յարձակելու : Ասոնի աս քաղամարտիկ ընտրեալները աս աւետները իրեն կը սպասէին՝ ու շարունակաբար միշտ իր վրան կը յարձակէին • այնչափ որ ան՝ վերջապէս ոչ միայն վերաւորուեցաւ , հապա կաղ ալ եղաւ : Եւ ան իր առջի ըրածին պէս կոտորած էր ըներ քաղաքացւոց զաւակներուն վրայ • ու ոմանք ճշմարտապէս կը հաւատան թէ աս գաղանը իր վէրքերէն պիտի սատկի :

Այսն որոյ ասիկայ մեծ համբաւի տէր ըրաւ Պարոն Վահէսիրտն ու իր ընկերները աս քաղաքին մէջ • այնպէս որ՝ ժողովրդոց շատերը որ թէպէտ բոլորովին չէին ընդուներ անոնց կարծիքը , բայց մէկ յարդական համարմ՝ մը ու ակնածութիւն մը ունէին անոնց վրայով : Ասոնի աս պատճառաւս էր որ աս ձամբորդները շատ վրնաս չկրեցին հոս : Իրաւ՝ կային քանի մը ստորին տեսակի մարդիկ՝ որ խլուրդին աւելի չէին կրնար տեսնել՝ ու անասունէ աւելի չէին կրնար խմանալ , որոնք աս մարդոցը վրայ համարում՝ մը չունեցան՝ ու անոնց արժանաւորութիւնն ու քաջութիւնը չնկատեցին :

Գանք որ ձամբորդներուն ձամբայ ելլելու աւուրը եկաւ հասաւ • ուստի պատրաստուեցան իրենց ճամբորդութեանը : Խարհկամներնին կանչեցին , անոնց հետ խորհուրդ ըրին , ու ժամանակ մը որոշեցին որ ան աւուրը իրենք գիրենք իրենց Նշանին պաշտպանութեանը յանձնեն : Կային ևս որ իրենց ունեցածէն անոնց այնպիսի բաներ բերին՝ որ յարմար կու գային տարներուն ալ ուժովներուն ալ , կինիկ մարդոց ալ երիկ մարդոց ալ , ու այնպէս պէտք եղած բաներով լեցուցին զանոնք : Գոծ • իր • 10 : Կնիկ եւս ճամբայ ելան անոնք՝ ու իրենց բարեկամները մինչև ուր որ երթալ կը վայէր , ընկերացան անոնց , ու հոն իրար զարձիալ իրենց թաղաւորին պաշտպանութեանը յանձնեցին՝ ու իրարմէ զատուեցան :

Ասոնի ճամբորդներուն ընկերութենէն եղողները յաւաջ երթալ սկսեցին , ու Պարոն Վահէսիրտը անոնց առջևէն կ՝երթար : Իսկ կնիկներն ու տղաքը տակաւ ըստ ըստ պատուաւորեցան իրենց կրցածին չափ երթալ , ու աս միջոցիս Պարոն Դիւրագոյնն ու Պարոն Տկարամիտը իրենց վիճակին վրայ աւելի կարեկցութիւն ընդունեցան :

Նորոյ քաղաքին բնակիչներէն հեռացան՝ ու իրենց բարեկամները հրաժարական ողջոյնը մատուցին իրենց՝ շատով Հաւատարիմին սպանուած տեղն եկան : Այսն որոյ հոն կանգ առին՝ ու դոհութիւն մատուցին Ինոր՝ որ անոր կարողութիւն շնորհեց իր խաչը այնպէս աղէկ կրելու • և մնաւանդ անոր համար գոհացան՝ որ հիմա տեսան թէ անոր ան չարչարանքները այսպէս արիւրաբար կրելովը օգուտ մը քաղեցին իրենք :

Երդ՝ ասկէ եւս խել մը ճամբայ յառաջ գացին անոնք՝ Վրիստիանոսին ու Հաւատարիմին վրայ խօսակցելով , և

թէ ի՞նչպէս Հաւատարիմին մահուանէն ետեւ Յուսալեցը Քրիստիանոսին հետ ընկերացեր էր : Եւ եկան հասան ան բլուրը՝ որ կ՚ըսուի Ալաստակ , ուր որ արծաթի հանք մը կար , որ Դեմասը իր ճամբորդութենէն խոտորցուց , և ուր որ Օտուսիրտը ինկաւ ու կորսուեցաւ՝ ինչպէս որ ոմանք կը կարծեն : Ասոր զգուշացան անկէ : Հայց երբոր եկան ան հին արձանին հասան՝ որ կ՚ինայր Ալաստակ ըսուած բլուրին դիմացը , այսինքն՝ երբոր աղէ արձանին եկան , ուրկէ Սոդոմ ու անոր գարշահոտ լիճը կը տեսնուէր , Քրիստիանոսին պէս իրենք ալ զարմացան որ անոնց չաւի գիտութեան ու հասուն մտքի տէր եղող մարդիկ՝ այնչափ կուրացած ըլլան որ աս տեղս չիտակ ճամբէն խոտորին : Սիայն թէ դարձեալ աս ալ մոռացեցին՝ որ մարդուս բնութիւնը ուրիշներուն վերատող դիպուածներէն չզարժիր . մանաւանդ՝ թէ որ անդամը որուն վրայ ոտ կը նայես , յիմարեալ աչքերը հրապուրելու զօրութիւն մը ունենան :

Հիմա տեսայ որ անոնք այնչափ յառաջ գացեր էին՝ մինչեւ որ եկան ան դետը որ Օձաբաձալի Լեռներուն ադիի կողմը կ՚ինայ . ան դետը՝ որուն եկող բոլորը դեղձիկ ծառեր կը բուսնին , ու անոնց տերևները թէ որ ներսէն առնուի օրկրամոլութեան դէմ աղէկ դեղ են . ուր որ մարգապետիները բոլոր տարին կանանչ են , և ուր որ տապահով կրնային պառկիլ* : Սաղ . իգ . 2 :

* Օձաբաձալի լեռներուն ու անոնց Հովուապետին տեսքը մեծ օգուտ ու բերկրութիւն կ՚ընծայէ մեզի , թէ որ Սուրբ Հոգին մեր աչքերը ուղղէ յատակ տեսնել զանոնք : Ես տեղս նշանակուած Յիսուսի Տէառն մերոյ քաղցր նկարագրութիւնը բերկրապատար մտածութեան ընդարձակ նիւթ մը կ՚ընծայէ մեզի : Ա՛վ ընթերցող՝ աս նկարագրութիւնը Հմմարտապէս պիտի վայելես դուն , թէ

Ես գետս քովը՝ մարգագետիններուն մէջ հիւղեր ու փարախներ կային , ու տուն մը շինուած էր որ գառնուկները՝ ճամբորդութեան գացող կիներուն մատաղ զաւակները , հոն սնանին ու մեծնան : Դաև մեկը կար հոն անոնց վրայ հոգ տանող՝ որ կրնար անոնց տկարութեանը կարեկից ըլլալ , ու կրնար աս գառնուկները իր բազուկովը ժողվել ու գանոնք իր գրկացը մէջ կրել , և ծիծ տուողները կամաց քշել : Եսա . ե . 2 : Ելոյ . ի . 11 : Ասոր Քրիստիանէ իր ընթացքին աղջիկները խրատեց՝ որ իրենց զաւկրները Սոր Հոգողութեանը յանձնեն որ անոնք աս ջուրերուն քովը բնակին՝ պատսպարին՝ դարմանին ու մնան , ու յետոյ անոնցմէ մեկը վերատուի * : Թէ որ անոնցմէ մեկը մոլորի՝ կամ կորսուի , Սիրելոյ կը գտնէ ան . նաև կոտրածը կը կապէ , ու հիւանդը կը բժշկէ : Եզեկ . իդ . 4 : Եզեկ . լե . 11–16 : Ես տեղս ծէ հայի՝ ոչ ջուրի ու ոչ հանդերձի կը կարօտին անոնք . աս տեղս գողերէն ու աւազակներէն ազատ են անոնք . ինչու որ աս անձը իր կեանքը կու տայ՝ ու իրեն պաշտպանութեանը յանձնուածներ

որ գուն գրկիդ իր դաւիթին ըլլալ՝ ու գինքը քու հովիւդ կը ճանչնաս :

* Ես օրինակուս կը սորվինք թէ մեր զաւկրները ջերմեռանդ աղօթքով կանուս Տէր Յիսուսի հաւատարիմ հոգողութեանը պէտք է յանձնենք , բոլոր աշխարհային շահերէն աւելի անոնց յաւիտենական բարելաւութեանը վախաբելով : Ասոր համար պէտք է որ հետու պահենք զանոնք այնպիսի տեղերէն՝ գործքերէն գրքերէն ու ընկերներէն , որոնք անոնց գաղափարներն ու բարեպաշտութիւնը կրնան աւրել . պէտք է որ անոնց ընդունակութեանը յարմար քրիստոնէական վարժութիւնները անոնց մտքերուն մէջ տպաւորենք , ու ամէն պատեհութիւնները ձեռք առնենք ‘‘ Տէրոջը վարժութիւնովը ու խրատովը անոնք մեծցընելու՚՚ : Եփես . ո . 4 :

րուն մէկը վերոնցեալները * ։ Մանաւանդ որ՝ աս տեղս ա-
նոնք անշուշտ աղէկ դասախարակութիւն ու վարժութիւն
պիտի ընդունին, ու պիտի սորվին շիտակ ձամբաներուն
մէջ քալել • ու դիտէք որ ասիկայ պզտիկ բան մ'ալ չէ ։
Ասոս ևս՝ ինչպէս որ կը տեսնէք՝ բարե-
համ ջուրերը՝ զուարճալի մարդագետիններ՝ անուշահոտ
ծաղիկներ ու բազմատեսակ ծառեր կան • այնպիսի ծառեր՝
որ կը բերեն առողջարար պտուղ, ոչ թէ Պատմէոսին
կերած պտուղին պէս՝ որ Խեղդեբուղին պարտիզին մա-
տէն կախուած էին, հապա այնպիսի պտուղ՝ որ առողջու-
թիւն չունեցողին առողջութիւն կ'ընծայեն, և ունեցողները
կը յարատևեն ու կ'աւելցընեն ։ Վասն որոյ հաւանեցան
իրենց մատաղ զաւկրները յանձնել անոր • ու այսպէս ը-
նելու իրենց քաջալերութիւն ալ տուողը ան էր որ բոլոր
աստիք Ծագաւորին ծախքովը պիտի ըլլային, ու այնպէս
ան տունը մեծ տղոց ու որբերուն համար հիւրանոցի պէս
բան մըն էր ։

Հիմա անոնք յառաջ գացին • ու երբոր Նկան Օձուռ
Ճամբու Մարգագետինն ու ան սանդուխը՝ ուրկէ Բրիստո-
անոս իր ընկերին Յուսալեղին հետ անցաւ, ու երկուքը
մէկէն Հասպ Յուսահատութենէն բռնուեցան ու Ներկա-
յութեան Ամրոցը դրուեցան, հոն վար նստան՝ ու մտա-
ծելին թէ ինչ ընեն և լաւագոյն • այսինքն թէ հիմա որ

* Յառաջ կը դանենք որ հեղինակը մեր Փրկիչ Յի-
սուսին վրայով իրրև մարդու վրայով խօսելու պէս կը
ձևացընէ իր խօսքը ։ Ու արդարև բաղձալի էր որ հեղի-
նակներն ու քարոզիչները աւելի զբէին ու խօսէին Յիսուսի
մարդկութեանը վրայ, որ կատարեալ մարդ էր՝ ամէն բա-
ներով մեզի նման՝ բայց՝ի մեղաց ։ Ասիկա մեծ քաջալե-
րութիւն կ'ընծայէ մեր հաւատքին • քանզի մենք մեզմէս
ստեղծուածներս կը կարծինք այնպիսի Միջնորդի մը՝ որ
միանգամայն Աստուած է և մարդ ։

իրենք այնչափ զօրաւոր էին՝ ու Պարոն Վհաջասիրտին պէս
մարդը որ իրենց առաջնորդն էր • աղէկ չէ՞ր ըլլար որ ա-
ւելի յառաջ չգացած Հասպային վրայ երթային՝ անոր ամ-
բողջ աւերեին՝ ու թէ որ անոր մէջ ձամբորդ կար, ազա-
տէին ։ Ասոսի մէկը մէկ բան մը կ'ըսէր և ուրիշը անոր
հակառակը ։ Մէկը վհճէր թէ անսուրբ երկրին վրայ ոտք
կոխելը օրինաւոր չէ, մէկ ուրիշը կ'ըսէր որ կրնան՝ թէ որ
իրենց դիտաւորութիւնը բարի ըլլայ ։ Իսկ Պարոն Վհա-
ջասիրտն ըսաւ • Թէպէտ և աս վերջի ըսուած խօսքը
վերնաբ ընդհանրապէս ճշմարիտ ըլլալ, և սակայն ինձի
պատուիրուած է որ մեղքին դէմ դնեմ, չարը յաղթեմ,
ու հաւատքին լաւ պատերազմը պատերազմիմ • և կ'աղա-
չեմ ըսէք ինձի որճան հետ աս լաւ պատերազմը պատե-
րազմելու եմ, նէթէ ոչ Հասպ Յուսահատութենէն
հետ ։ Ասոսի ևս պիտի աշխատիմ անոր կեանքը վերջը-
նելու, ու իր Ներկայութեան Ամրոցը քանդելու կործա-
նելու ։ Ասրեմն ինձ կ'երթայ իմ հետս՝ ըսաւ ։ Ան ա-
տենը Ծերունի Ողջախոհն ըսաւ • Նս կ'երթամ ։ Անոր
ալ կ'երթանք՝ ըսին Բրիստոնեին չորս որդիքը՝ Պատ-
էոսը՝ Սամուէլը՝ Յովսէփն ու Յակոբոսը • ինչու որ
անոնք երիտասարդ էին ու ուժով ։ ա Յովհ • ե • 13,
14 ։ Ասոսի կնիկները ձամբուն վրայ ձգեցին՝ ու անոնց
հետը գրին Պարոն Տկարամիտն ու Պարոն Վխրատպիթը
իր նեցուկներովը՝ որ պահպանեն զանոնք, մինչև որ իրենք
ետ դառնան ։ Վհանգի ան ձամբուն մէջ մնալով մէկ
պզտիկ տղեկ մըն ալ կրնար առաջնորդել անոնց, թէ և
Հասպ Յուսահատութիւնը այնչափ մօտ կը բնակէր ։
Նասյ • ժա • 6 ։

Ընդսէս Պարոն Վհաջասիրտը, Ծերունի Ողջախոհն ու
չորս երիտասարդները գացին Ներկայութեան Ամրոցն ել-
լելու՝ Հասպ Յուսահատութիւնը փնտռելու համար ։
Նրբոր ամրոցին դուռը եկան անսովոր ձայնով մը զարկին

դուռը : Ասոր վրայ հին աւուրց Հսկան դուռը իջաւ ու իր կինը Ընվստահութիւնն ալ իր եւեէին եկաւ : Ու ըսաւ . Ո՞վ է ան որ կը յանդգնի աս կերպովս Հսկայ Յուսահատութիւնը ձանձրացընել : Պատասխան տուաւ Հաջասիբտը . Ես եմ՝ որ Հաջասիբտ կը կոչուիմ , ձամբորդները իրենց տեղը տանելու համար՝ Նրկինային Հաղաքին Ծագաւորին կարգած առաջնորդներուն մէկը . ու կը հրամայեմ քեզի որ դուռդ բանաս որ ներս մտնեմ . ու նաև գուն զքեզ պատերազմելու պատրաստես . ինչու որ ես եկայ քու գլուխդ առնելու , ու Նրկրպայութեան Ամբոցը կործանելու :

Գանք որ՝ Հսկայ Յուսահատութիւնը կը կարծէր որ ինք հսկայ ըլլալով մէկը չկրնար յաղթել իրեն . և դարձեալ կը մտածէր թէ՝ Ընդհուպ մինչև հիմա հրեշտականերուն անգամ յաղթեցի ես , ալ Հաջասիբտը պիտի վախցընէ՞ զիս : Ուստի ինքզինքը սպառազինեց ու դուրս ելաւ : Գլուխը պողպատէ սաղաւարտ մը դրած էր , իր կուրծքը հրեղէն լանջնոց մը կապած էր , ու դուրս եկաւ երկաթէ կօշիկներով՝ հատ բիր մը բռնած իր ձեռքը : Ան առտնը աս վիճը անոր վրայ վազեցին՝ և առջևէն ու եւեէն զինքը պաշարեցին . ու երբոր Ընվստահութիւն Հսկայուհին եկաւ անոր օգնելու , ծերունի Պարոն Ողջախոհը մէկ զարնելուն գետինը ձգեց անիկայ : Ան առտնը ոտքով չափ կրուեցան՝ ու Հսկայ Յուսահատութիւնը յաղթուեցաւ գետինն ինկաւ , բայց խիստ գժկամակ էր մեռնելու : Շատ տանջուեցաւ , ու ինչպէս որ կ՝ըսեն՝ կատուի պէս եօթը հոգի ուներ . բայց Հաջասիբտը-անոր մաշն շտապեց . ինչու որ մինչև անոր գլուխը մարմինէն որ չկրցուց՝ չձգեց զանիկայ :

Ընկէ ետև Նրկրպայութեան Ամբոցը փլցընելու ձեռք զարկին , ու գիտես որ Հսկայ Յուսահատութիւնը մեռած ըլլալէն ետև ասիկայ դիւրութեամբ կրնար կատարուիլ :

Եօթը որ աշխատեցան անիկայ կործանելու , ու Ճանապարհորդներէն անոր մէջ գտան Յուսահատութ անուն մէկը գրեթէ սոսկամահ եղած՝ ու իր դուստրը Ա՛ն հերոտը . որոնց երկուքն ալ ողջ աղատեցին : Բայց մեծապէս պիտի զարմանայիր թէ որ Ամրոցին գաւիթը ասդին անդին ցրուած մեռեալ մարմինները տեսնէիր , ու մեռած մարդոց ոսկորները՝ որոնցմով լեցուն էր աղբանոցը :

Երբոր Պարոն Հաջասիբտն ու իր ընկերները աս երևելի գործերը կատարեցին , Պարոն Յուսահատութ ու իր աղջիկը Ա՛ն հերոտը իրենց պաշտպանութեանը տակն առին . ինչու որ անոնք բարի անձինք էին , թէպէտ և Նրկրպայութեան Ամրոցին մէջ Հսկայ Յուսահատութիւնին դերի ինկած : Ուստի Հսկային գլուխը հետևնին առին՝ (քանզի անոր մարմինը քարակոյտ մը տակը թաղեցին ,) ու իջան վար շիտակ Ճամբան իրենց ընկերներուն , և իրենց ըսածը եկան ցոյց տուին անոնց : Երբոր Տկարամիտն ու Վիւրպագայթը տեսան որ ստոյգ Հսկայ Յուսահատութիւնին գլուխն էր ան , ուրախութեամբ ու ցնծութեամբ լեցան : Վանք որ Վրիստինէ Հարկ եղած առնը կրնար տաւիղ զարնել , ու իր հարսը Վերութիւնն ալ վին :

Ան որովհետև այսպիսի մեծ ուրախութիւն ունէին , ինքը իր տաւիղը զարկաւ անոնց՝ ու Պարոն Վիւրպագայթը ուզեց կաքաւել : Ուստի Պարոն Յուսահատութին աղջիկը Ա՛ն հերոտին ձեռքէն բռնեց՝ ու Ճամբուն վրայ կը կաքաւէին : Երբաւ ինք ձեռքը գաւազան մը չբռնած չէր կրնար խաղալ , բայց կը վկայեմ որ շատ աղէկ ոտք առաւ . օրիորդը ևս գովութեան արժանաւոր էր , ինչու որ վայելչապէս յարմարցուց զինքը նուագարանին :

Իակ Յուսահատութին նկատմամբ խօսելով՝ նուագարանը բան մը չէր իրեն . ինք աւելի կարօտ էր կերակրուելու՝ քան թէ կաքաւելու . ինչու որ գրեթէ սոսկամահ եղած էր : Ուստի Վրիստինէ իր օշարակի ամանէն քիչ մը բան

տուաւ անոր ան ժամուն կազդուրելու , ու յետոյ ուտելիք պատրաստեց • ու շատ չանցած ծերունի պարոնը ինքնին եկաւ , ու սկսեց աղեկ մը զօրանալ :

Երբ՝ երազին մէջ տեսայ՝ որ երբ ամէն աս բաները կատարեցան , Պարոն Վաճասիրտը Հոկտեմբերուան վեցին գլուխը առաւ՝ ու ձողի մը ծայրն անցընելով անիկայ ձամբուն վրայ տնկեց , ձիշտ ան արձանին դէմը՝ որ Երիսաթանոս կանգնեցուցեր էր , որ եւսէն եկող ճամբորդները խմնալով զգուշանան անոր գետինը ոտք կոխելէն :

Ինկէ եւս անոր տակը մնռմնռիմն քարի վրայ աս հետեւեալ ոտանաւորը փորագրեց •

Ըհա աս պատժեալ գլուխին տէրը ,
Պ'անուանէր Հոկտեմբերուան :
Որուն առաջուց միայն անունը ,
Ամբորդներուն ահ ու դող կ'ընծայէր :

Իր ամբակառոյց ամրոյն է քանդած ,
Ու իր կնիկը կեանքէն զրաւած •
Հուսակտուրն ու Վհերուռ դուստրը ,
Երին Վաճասիրտ չձգեց կատուած :

Ո՛վ որ աս բանին կը տարակուսի՝
Իր աչքը թող վեր վերցընէ նայի ,
Ու իր կասկածն ու տարակոյսները
Պիտի փարատին , միտքն ալ հանդչի :

Դեռ կը լսուին այս գլուխը՝
Թէ երբ կը խաղայ կասկածոտ կաղը ,
Ամէն վախերէն ու երկիւղներէն
Աստուածապէս ազատ է ինքը :

Երբոր այսպէս արիաբար Երկբայութեան Ամրոցին վրայ եղան՝ ու Հոկտեմբերուան սպանեցին , ալ յառաջ գացին՝ մինչեւ որ եկան Հուարձալի Լեռները ,

ուր որ Երիսաթանոս ու Հուսալից ան տեղին բազմատեսակ բարիքներովը իրենք զիրենք կազդուրեր էին : Ու զիրենք ճանչցուցին ան տեղը Հոլիւներուն , որոնք բարեւեցին ասոնց՝ Հուարճալի Լեռները գալուստը , ինչպէս որ առաջ Երիսաթանոսին ըրած էին :

Հոլիւները տեսնելով այսչափ բազմութիւնը որ կուգային Պարոն Վաճասիրտին եւսէն , (որովհետեւ զինքը աղեկ կը ճանչնային ,) հարցուցին անոր ըսելով • Պատուական տէր , դուն մեկ ընտիր ժողով մը ունես հետդ • աղէ՝ ձեր գտար ասոնց ամէնը :

Պարոն Վաճասիրտն ալ իր ընկերներուն ծիլ ըլլալը պատմեց անոնց :

Ան ատենը Հոլիւներն ըսին • Սիրելի բարի ընկերութիւն մըն է : Խարի եկէք դուք մեզի • ինչու որ մենք ինչպէս որ զբօսաւորներուն՝ այնպէս ալ տկարներուն հաճար հարկ եղած բանը ունինք : Ուր Իշխանը ասոնց պիտի պզտիկներէն մէկուն ալ եղած օգնութիւնը կը տեսնէ • անոր համար տկարութիւնը պէտք չէ որ արգելք ըլլայ մեր ընելու հիւրընկալութեանը : Պօօր • իւ • 40 : Նոյնպէս պալատին դուռը տարին զանոնք ու ըսին անոնց • Պարոն նէ՛ըս՝ Պարոն Տկարամիտ , մտիր նէ՛ըս՝ Պարոն Դիւրադիպիմ , մտէք նէ՛ըս՝ Պարոն Հուսակտուր՝ ու իր աղջիկը Վհերուռ : Պարոն Վաճասիրտ , ասոնք իրենց առնուներովը նէ՛ըս կը կանչենք՝ ըսին Հոլիւները առաջնորդելնին , ինչու որ անոնք ամէնէն աւելի ետ մնալու հակամէտ են • բայց քեզ՝ ու մնացեալները որ զօրաւոր էք , ձեր սովորական ազատութիւնը կը ձգենք : Ան ատենը Պարոն Վաճասիրտն ըսաւ • Ես այսօր կը տեսնեմ՝ թէ ձեր դէմքերուն վրայ չնորհքը կը ճառագայթէ , և նաև թէ դուք ճշմարտապէս իմ Տէրոջս հոլիւներն էք : Վասնզի աս տկարները ոչ ձեր կողմէն ու ոչ ալ ուսումը հրեցիք , Նէե • Լե • 21 , այլ յաւէտ պալատը երթալու անոնց

Ճամբան ծաղկայատակ յօրինեցիք՝ ինչպէս որ կը վայլէր ձեզի :

Այսպէս տկարներն ու անզօրները նոյն մտան՝ ու Պարան Վաջասիրտը և միւսները անոնց ետևէն գա- ցին : Նա երբոր նստաւ՝ Հովիւները հարցուցին տկար- ներուն , թէ Ո՞նչ կ'ուզէք . ինչու որ աս տեղս ամէն բաները պէտք է որ կարգի դրուին տկարներուն պահպա- նութեանը համար , ինչպէս որ նաև անզօրականներուն խը- րատ ընդունելու համար ալ : Ուստի խնջոյք մը ըրին անոնց դիւրամարս բաներով , որոնք նաև բարեհամ ու մենդա- բար էին : Երբոր կերան ու կշտացան , ամէն մէկը գոհ գոհ իրենց յատուկ տեղը գացին հանգստանալու :

Առաւօտն որ լուսցաւ , լեռները բարձր ու օդն ալ պայ- ծառ ընդունելու համար , ու նաև որովհետև Հովիւները տա- լոր ութիւն ալ ունէին ճամբորդներուն մեկնելէն առաջ քանի մը հազուագիւտ բաներ ցուցընել անոնց , աս պատճառներովը անոնց պատրաստուելէն ու քիչ մը նա- խաճաշիկ ընելէն ետև Հովիւները դուրս արտերը հանեցին զանոնք , ու նախ ցոյց տուին անոնց այն բաները՝ որ առաջ- մանէ Վրիստիանոսին ցոյց տուեր էին * :

Ընկէ ետև քանի մը նոր տեղեանք տարին զանոնք , Ե- ռանկին տեղն էր Հարմանալի Լեռը ուր որ նայելով հե- ռուն մէկ մարդ մը տեսան որ խօսքով լեռները կը դլորեր : Ան առնոնք Հովիւներուն հարցուցին թէ Ո՞նչ պիտի ըլ- լայ անոր նշանակութիւնը : Ուստի անոնք ըսին թէ ան մարդը Պարան Ամբաստնորհին որդին է . ան Ամբաստնո- հին՝ որուն վրայով Վրիստիանոսին Համբորդութեանը մէջ պատմուեցաւ . ու անկէ յետս դրուած է որ Համ- բորդներուն սորվեցընէ թէ ինչպէս իրենց պատահած դը- ժուարութիւնները հաւատով իրենց Համրուն վրայէն պի-

* Տես երես 222 :

տի դուրս դլորեն : Մարկ . ԺԱ . 23 , 24 : Ան առնոնք Պարան Վաջասիրտն ըսաւ . Վխտեմ ես զինքը . անկէ յետոյ շատերուն մէջ հազուագիւտ մէկ հատիկ մարդ մըն է :

Ընկէ ետև ուրիշ տեղ մը տարին զանոնք , որ կը կո- չուէր Ընաբատութեան Լեռ . ու հոն մարդ մը տեսան բոլորովին ձերմակ հագած . ու Հովիւներուն ձերմակ ընաբատութիւն անունով երկու մարդիկ անդադար ցեխ կը նետէին անոր վրայ : Եւ ահա ինչ ցեխ որ կը նետէին անոր վրայ , քիչ ատենին մէջ նորէն կ'իյնար , ու անոր հանդերձը այնպէս մաքուր կ'երևար որ կարծես թէ ցեխ նետուած չէր անոր վրայ . Ան ատենը Համբորդներն ը- սին . Ո՞նչ կը նշանակէ աս : Պատասխան տուին Հո- վիւները , թէ Ան մարդը Ստուածապաշտ կ'անուանի , ու աս հանդերձը իր վարքին անարատութիւնը կը ցուցը- նէ : Իսկ անոնք որ իր վրայ ցեխ կը նետեն , իր բարի գործ- քերը ատողներն են . բայց ան որ կը տեսնես թէ ցեխը իր լաթերուն վրայ չի ակչեր , այնպէս պիտի ըլլայ անոր ալ որ աշխարհի վրայ անարատութեամբ կ'ապրի : Այսպիսի մարդիկը աղտոտողները ոչ ոք ըլլան , ոչինչ տեղը կ'աշ- խատին . քանզի Ստուած քիչ մը ատեն անցնելուն ա- նոնց անմեղութիւնը լոյսի պէս պիտի երևցընէ , ու անոնց արդարութիւնը արեգակի պէս :

Ընկէ ետև աւելի զանոնք ու տարին Ազդրութեան Լե- ռը , ուր որ ցոյց տուին անոնց մէկ մարդ մը՝ որուն առ- ջևը խել մը կտաւներ կար , որոնցմէ իր բոլորտիքը կայ- նող աղքատներուն համար վերարկուներ ու հանդերձներ կը կտրէր . բայց իր կտաւին ծայրը բնաւ չէր պակսեր : Ան ատենը անոնք ըսին՝ Ո՞նչ կը նշանակէ աս : Նոյնպէս ձեղի կը ցուցընէ ըսին Հովիւները՝ թէ ան որ իր աշխա- տութեամբ ստացած բաներն աղքատներուն տալու սիրտ ունի , ամենևին ան բաներն պիտի չկարօտի : Ան որ կ'ո- ռոգէ ինքն ալ պիտի ոռոգուի . Առակ . ԺԱ . 25 . ու

որբևարբին որ պղտիկ հայ մը տուաւ մարգարէին , ան հա-
յը իր սաւորին մէջի ալիւրը չզսակսեցուց : ՚ի Թագ. ԺԷ.
9–16 :

Յետոյ տեղ մըն ալ տարին զանոնք՝ ուր որ երկու հոգի
տեսան . մէկը Յիմար կոչուած՝ ու միւսը Պակասամիտ ,
որ մէկ Աթէոզապացի մը կը լուսային՝ անիկայ Ալերմկցնե-
լուէ մտօք . բայց որչափ որ կը լուսային՝ այնչափ աւելի կը
սևնար մարդը : Ան առնը հարցուցին Հովիւներուն թէ
արդեօք ինչ պիտի նշանակէ : Անոնք ալ պատասխան
տուին անոնց՝ ըսելով . Այսպէս կ'ըլլայ գարշելի անձանց
ալ . այսպիսի մէկու մը բարի անուն մը հանելու համար
գործածուած բոլոր միջոցները վերջապէս աւաւել ևս զա-
նիկայ գարշելի ընելու կը ծառային : Այսպէս եղաւ փա-
րիսեցիներուն , ու այսպէս ալ պիտի ըլլայ բոլոր կեղծա-
ւորներուն :

Ան առնը Գթութիւնը՝ Աստեղոսին կինը իր կես-
րոջը Արքիատինէին ըսաւ . Այդրիկ թէ որ կարելի ըլլար ,
կ'ուզէի տեսնել բլուրին վրայի ան ծակը՝ կամ ան որ հա-
սարակօրէն կը կոչուի դժոխքին կարճ ճամբան : Աստի
կեսուրը անոր միտքը խնայուց Հովիւներուն : Ան ա-
տնը գայլին դուռը՝ որ բլուրի մը մէկ կողմին վրայ էր .
ու բանալով զանիկայ Գթութիւնին ըսին որ քիչ մը ա-
տէն ականջ դնէ : Այսպէս անիկայ ականջ դրաւ՝ ու լսեց
մէկը որ կ'ըսէր . Ընդհակառակ ըլլայ իմ հայրս , որ խաղա-
ղութեան ու կնայց ճամբային դարձուց իմ ոտքս : Ու-
րիշ մէկը կ'ըսէր , Ո՛հ՝ ինչ կ'ըլլար որ յանկարծ պատառ
պատառ ըլլայի , քան թէ իմ կեանքս ազատելու համար
հոգիս կորսնցընէի : Ու մէկ ուրիշը կ'ըսէր , Թո՛ւ որ նորէն
ապրելու ըլլայի՝ ինչպէս յաժառութեամբ պիտի ուրանայի
իմ անձս որ աս տեղս չգայի : Ան առնը աս մանկամարդ
կինոջը վախուն այնպէս թռուցաւ իրեն թէ բուն իսկ երկիրը
կը հեծէր ու կը դողար իր ոտքին տակը . ուստի իր դէմքը

այլագունեցաւ , ու դողալով մէկդի եկաւ ըսելով . Երա-
նի՛ ան անձին որ աս տեղս ազատած է :

Երբոր Հովիւները ամէն աս բաները անոնց ցոյց
տուին , ան առնը կրկին պալատը դարձուցին , ու տուա-
նը գտնուած բարիքովը կերակրեցին զանոնք : Բայց
Գթութիւնը մանկամարդ ու ծննդական ըլլալով սիրտը
բան մը ուզէց որ հոն տեսեր էր , բայց կ'ամչնար ուզե-
լու : Ան առնը իր կեսուրը հարցուց իրեն թէ ինչը
կը նեղուի . ինչու որ հիւանդ կ'երևար : Պատասխան
տուաւ Գթութիւնը . Անդանատունը հայելի մը կա-
խուած է , որմէն իմ միտքս չեմ կրնար հեռացընել . ուս-
տի թէ որ անիկայ չստանամ , կը կարծեմ թէ պիտի մե-
ժեմ : Իսկ իր կեսուրը ըսաւ . Նա քու կարօտութիւնդ
Հովիւներուն կը յայտնեմ , ու անոնք քեզի չեն խնայեր
անիկայ : Բայց Գթութիւնն ըսաւ . Կ'ամչնամ ես որ
աս մարդիկը գիտնան թէ իմ սիրտս բան մը ուզէց : Ըզ-
աղջիկ՝ ըսաւ Արքիատինէ . այսպիսի բանի մը վրայ սիրտ
ունենալը ամօթ չէ , հապա առաքինութիւն : Աստի
Գթութիւնն ըսաւ . Ուրեմն՝ մայրիկ , թէ որ կը կամիս՝
Հովիւներուն հարցուր թէ կ'ուզե՞ն արդեօք ծախել ա-
նիկայ :

Գանք որ ան հայելին նման հաղարներէն մէկ չէր գըտ-
նուեր : Մէկ կողմին բռնելով՝ մարդուս դէմքը ճիշդ ցոյց
կու տար . ու միւս կողմին բռնելով ճամբորդներուն Ե-
ղեսնին դէմքը ցոյց կու տար : Այո՛ . ևս գիտցողներուն
հետ խօսելցայ , ու ըսին ինծի թէ աս հայելին մէջ նայե-
լով բուն իսկ Ընոր գլուխն փուշէ պսակը տեսած են . նաև
տեսած ալ են անոր մէջ անոր ձեռքերուն՝ ոտքերուն ու
կողին ծակերը : Վանաւանդ թէ այնպիսի գերազանցու-
թիւն մը ունէր աս հայելին՝ որ ուր որ ուզէր տեսնել՝ հոն
կը ցուցընէր զանիկայ , թէ կենդանի՝ թէ մեռած , թէ
երկրի վրայ թէ երկինքը , թէ անոր նուաստութեան վի-

ձակին մէջն ըլլայ և թէ փառաւորութեան , թէ չարչարութեըլու և թէ թագաւորելու դալըս առնենը * : Յակ • ա • 23 : ա Կորնթ • ժգ • 12 : ե Կորնթ • գ • 18 :

Ասսի Վրիստոնէ առանձին Հովիւներուն գնայ † : Գանք որ Հովիւներուն անուններն էին՝ Վխոութիւն , Փորձառութիւն , Երեսնութիւն ու Ընկերդութիւն , ու ըսաւ անոնց • Իմ հարսերուս մէկը՝ ծննդական ըլլալով բանի մը կը բաղձայ , որն որ ինք աս տանը մէջ տեսած է • ու կը թուի իրեն որ եթէ իր սրտին ուզածը , իրմէն խնայ եր , պիտի վիժէ :

Փորձառութիւն • Կանչէ կանչէ զինքը • ինք պիտի ստանայ ամէն ինչ որ մենք կրնանք տալ իրեն : Ասսի կանչեցին զինքն ու ըսին իրեն • Փրթութիւն ի՞նչ է քու ուզածդ : Ան առնենը Վխոութիւնը կարմրեցաւ՝ ու ըսաւ • Սեղանատունը կախուած ան մեծ հայելին : Ասսի Ընկերդութիւնը վազեց ու բերաւ անիկայ , ու խնդալից հաճութեամբ մը անիկայ անոր մատուց : Ան առնենը Վխոութիւնը իր գլուխը խոնարհեցուց , և ընդհակառակ եղաւ ու ըսաւ • Ասով դիտեմ որ ձեր առջևը ընդհակ գոյ : Անոնց մանկամարդ հնիկներուն ևս այնպէս բաներ տուին որոնց որ կը բաղձային , ու անոնց երիկները մեծապէս զուարճացան որ Գարոն Վրաջասիրտին հետ միաբաներ էին Հովիւ Յուսահատութիւնն սպաննելու , ու Երկրայութեան Ամրոցը կործանելու :

---

* Ան օրինակովս մեզի կը ցուցուի Սրբազան Գառեանը՝ որ Ասուածոյ խորհուրդներն ու կատարելութիւնները մեզի կը յայտնէ , որ մեր ճշմարիտ հանգամանքն ու վիճակը մեզի կը ցուցընէ , ու զՔրիստոս և իր փրկութիւնը մեր հոգիներուն կը ծանուցանէ : Ամէն ճշմարիտ հաւատացեալ կը վաստաքի օր ըստ օրէ աւելի կատարելութեամբ ծանօթանալ աս Ասուածատուր Սուրբ Գառեանիս :

† Տե՛ս մատն Ը • երես 221 :

Վրիստոնէին վիզը ապարանջանք դրին , ու նոյնպէս անոր ըրաս հարսերուն վիզերն ալ դրին , նաև ականջներուն օղեր՝ ու ճակատներն գոհարներ դրին :

Երբոր անկէ երթալու միտք ըրին՝ Հովիւները խաղաղութեամբ ճամբեցին զանոնք , բայց յուսին անոնց ան մէկ քանի զգուշութիւնները՝ որոնք որ առաջ Վրիստիանոսին ու անոր ընկերին տուեր էին : Ասոր պատճառը ան էր որ աստնք Վրաջասիրտը իրենց առաջնորդ ունէին , որ ամէն բանի աղէկ ծանօթութիւն ունէր , ու կրնար յարմար եղած ժամանակը զանոնք զգուշացընել • այսինքն՝ երբոր վտանգը մօտենալու վրայ ըլլար : Հայց Վրիստիանոս ու իր ընկերը ի՛նչ զգուշութիւն որ ընդուներ էին Հովիւներն , զանոնք ի գործ դնելու հարկաւորութիւն ունեցած առենին՝ կորսնցուցին զանոնք : Ասսի աս ընկերութիւնը միւսներուն վրայ աս դերազանցութիւնը ունէին * :

Սակի սկսեցին յառաջ երթալ երգելով ու ըսելով •

Ինչպէս գեղեցիկ զարդարուած են աս իջևանները ,
Ինչպէս յարմարած ճամբորդ եղողին հանգստութեանը •
Ու ի՛նչպէս զմեզ կ՛ընդունին առանց ընդդիմութեան մը ,
Որ ըրինք մեզի հանդերձեալ կեանքը մեր նպատակը :

Ինչ չքնաղ բաներ որ իրենք ունին մեզի կ՛ընծայեն ,
Որ մեզի նման խեղճ ճամբորդները ուրախ կենանք վրան •

---

* Հեղինակը մէկ պատեհութիւն ձեռք կ՛առնէ հաւատարմութեան կատարած առաջնորդութեան պաշտօնին դերազոյն օգուտները ցուցընելու , որով կը նշանակէ եկեղեցւոյ մը մէջ հաստատուած հոգևոր կառոյցութիւնը՝ որ պէտք է ունենայ իր ժողովրդոցը վրայ , որոնք իր յատուկ հոգատարութեանը յանձնուած են , իրենց բոլոր դժուարութիւններուն մէջ իրմէն խորհուրդ կ՛ուզեն , ու անոր մատնաւոր խրատներէն յարգութեամբ կ՛ընդունին • գիտնալով որ ան անկեղծութեամբ իրենց հոգևոր բարեբաստութիւնը կ՛ուզէ , ու կարող է անկիայ յառաջ տանիլ :

Ու դարձեալ այնպէս պիտանի բաներ մեզ կը պարգեւեն ,
Որ ուր որ երթանք ձամբորդ ըլլալնիս յայտնի ցուցընեն :

Երբոր գացին Ֆոլիւներուն քովէն՝ շատ հանցած ան նոյն տեղը եկան՝ ուր որ Կրիստիանոս Ուրացութեան քաղաքը բնակող Ա՛ղըրեալ անուն մէկու մը պատահեր էր : Ուստի իրենց առաջնորդը Պարոն Կամաչասիրտ հինա մնոքերնին ձգեց անոր վրայով՝ ըսելով . Նայիկայ է ան տեղը՝ ուր որ Կրիստիանոս Ա՛ղըրեալ ըսուած մէկու մը պատահեցաւ , որ իր ապստամբութեան նշանը իր կռնակը կը կրեր : Ու աս մարդուն վրայով ասիկայ ունիմ ըսելու . ամենևին ա՛ կանջ չէր դներ խրատի . հապա անգամ մը որ սկսէր խմնալ , ա՛լ նոր չէր յորդորելով զանիկայ կանգնեցընել : Երբոր խաչին ու գերեզմանին եղած տեղն եկաւ , մէկը տեսաւ որ իրեն հրամայեց հոն նայիլ . բայց ինք իր ակռաները կրճտեց՝ ու ոտքը գետինը զարկաւ , ու ըսաւ որ իր միտքը հաստատած է ետ երթալ իր քաղաքը : Ա՛մբուն դլխու դուռը չկան՝ պատահեցաւ Ա՛ւետարանիչին , որ ձեռնտուութիւն ընել ուզեց իրեն՝ գինքը նորէն շիտակ ճամբան դարձընելու . բայց աս Ա՛ղըրեալը դէմ կեցաւ անոր , ու շատ նախատինք ընելով անոր՝ պատին վրայէն անցաւ , ու անոր ձեռքէն փախաւ :

Անկէ ետև յառաջ գացին՝ ու ճիշտ ան տեղը՝ ուր որ առաջուց Թէրմահաւատը հանուեցուցեր էին , տեսան որ մարդ մը կայներ էր թուրը քաշած , ու իր երեսները բոլորովին արիւնով շաղախուած : Ան առենը Պարոն Կամաչասիրտը հարցուց . Ո՞վ ես դուն : Ա՛րդը պատասխան տուաւ ըսելով . Ես մէկն եմ որ կը կոչուիմ Ա՛շմարտութեան համար Կռահատակող . ես մէկ ճամբորդ մըն եմ՝ ու Երկնային Կաղաքը կ՚երթամ : Գանը որ ես իմ ճամբուս վրայ որ էի , երեք հոգի յարձակեցան իմ վրաս՝ ու աս երեք բանը առաջարկեցին ինծի : ա . Կամ իրենց

հետը մէկ ըլլամ . բ . կամ ետ դառնամ իմ եկած տեղս երթամ , գ . և կամ ան նոյն տեղը սպանուիմ : Ուրաջինին վրայով պատասխան տուի թէ՝ Ես շատ առնեմ ի վէր է որ շիտակ մարդ մը եղած եմ , ու ան պատճառաւը կարելի չէ յուսալ որ հիմա աւազակներու հետ միաբանեմ : Ա՛մոյ . ա . 10–19 : Ան առենը հրամայեցին թէ ինձ պատասխան պիտի տամ երկրորդին : Ուստի ըսի իրենց . Թէ որ իմ եղած տեղս անհանգիստ ըլլալի , ա՛մենևին չէի ձգեր զանիկայ . բայց ինծի բոլորովին անյարմար ու խիստ անօգուտ դտնելով զանիկայ , ձգեցի աս ճամբան եկայ : Անկէ ետև հարցուցին թէ ինչ պիտի ըսեմ երրորդին վրայով : Ու պատասխան տուի իրենց . Իմ կեանքս այնպէս թանկագին է որ գլուխս թեամբ ձեռք չեմ տար անիկայ : Ա՛նաւանդ որ դուք ամենևին իրաւունք չունիք ինծի այսպիսի բաներ առաջարկելու որ ընտրեմ . ուստի թէ որ այսպիսի բանի մը ձեռնամուխ ըլլալիդ ինասուելու որ ըլլաք , յանցանքը ձերն է : Ան առենը աս երեքը՝ այսինքն , Ա՛յրենամիտը՝ Անխորհուրդն ու Չեռներեցը իմ վրաս վազեցին , ու ես անոնց վրայ վազեցի : Այսպէս՝ մէկը երեք հոգւոյ դէմ , երեք ժամու չափ պատերազմեցանք : Անոնք իրենց քաջութեանը քանի մը նշանները իմ վրաս ձգեցին՝ ինչպէս որ կը տեսնէք , ու իմինիս ալ մէկ քանիները իրենց հետ տարին : Ֆլմա նոր անոնք ասկէ գացին . կարծեմ թէ ձեր ոտքերուն ձայնը առին ու ձգեցին փախան :

Կամաչասիրտ . Բայց մեծ անհամեմատութիւն էր երեքը մէկին հետ կռուիլը :

Կռահատակող . Իրաւ է . բայց քիչ եղեր շատ եղեր բան մը չէ անոր քովը՝ որուն կուտակից է Ճշմարտութիւնը : Անոնք մէկն ըսած է , ՚՚Թէ որ վրաս զօրքի բանակ ելլէ , սիրտս պիտի չվախնայ . Թէ որ վրաս պատերազմի պատրաստութիւն ըլլայ , անով ալ ես ապահով պիտի ըլ-

լամ՚՚ : Սաղմ • իէ • 3 : Մանաւանդ որ պատմութիւնները մէջ կարդացի ես թէ մէկ մարդ մը մէկ բանակի մը հետ պատերազմեցաւ • ու Սամիսոն ալ իշու մը ծնօտովը քանի՞ հոգի սպաննեց * :

Ան առնոնը առաջնորդն ըսաւ • Ինչո՞ւ համար վիանչեցիր որ մէկը քեզի օգնութեան հասնէր :

Նահապետ • Վանչեցի իմ Թագաւորիս՝ որ զիտէի թէ կրնայ լսել ու անտեսանելի օգնութիւն մատուցանել ինձի • ու անիկայ բաւական էր ինձի † :

Ան առնոնը Քաջասիրտը Նահատակողին ըսաւ • Ըստ արժանւոյն դուն զքեզ կառավարեր ես • նայիմ քու Թուդ : Ա՛յսպէս մըսաը ցոյց տուաւ անոր իր Թուդը : Երբոր իր ձեռքը առաւ անիկայ ու առնն մը նայեցաւ վրան , ըսաւ • Իրաւ որ ասիկայ շատ աղէկ Դամասկեան Թուր է ‡ :

Նահապետ • Այդպէս է • Թող մէկ մարդ մը ասանկ երկաթներէն հատ մը , ու անիկայ վերցընելու ձեռք ու դրօծածելու ճարտարութիւն ունենայ , դիւրաւ կրնայ

* Ա՛շմարտութիւնը՝ Աշմարտութեան համար Նահատակ կ՚ընէ մարդը • ու Աշմարտութեան համար Նահատակութիւնը՝ Ա՛յրենասիրութ , Անխորհուրդ և Ձեռներէց հակառակորդներուն հետ պատերազմիլ կու տայ Ճանապարհորդին : Անոր այսպիսի պատերազմի մէջ Թափած արիւնը՝ իրեն պատիւ է , ընդունած վէրքերը իրեն փառք են :

† Իրաւացնէ բաւական է : Ան որ Աստուծոյ Աշմարտութեանը անձնատուր եղած է , Աստուծոյ օգնութիւնը ամենևին պիտի չպակսի իրմէն : Աստուծոյ համար պատերազմիլը՝ ու առ Աստուած աղօթելը , քրիստոնէին փառքն է :

‡ Քաջասիրտը շատ վարպետ է Թուրերը ճանչնալու : Աղէկ կը ճանչնայ ան Թուրերը որ սիրոյ Նոցին մէջ գործածած են Աշմարտութիւնով սրուած են , ու ասոնց երկու բլին Թշնամիներուն ալ մեծ կոտորած կ՚ընեն :

եղել անով : Անոր դիմանալուն վրայ վախնալիք չունի , միայն Թէ պէտք է որ գիտնայ Թէ ինչպէս գործածելու է : Անոր բնութիւնը ամենևին չզուլնար : Միսն ու ոսկորը՝ ու ոդին՝ ու չունչը՝ ու բոլորը մէկէն կը կտրէ ան : Եբ • ի • 12 :

Քաջասիրտ • Բայց երկար ատեն ծեծկուռեր էք • կը զարմանամ որ չես յոգներ :

Նահապետ • Ընչպէս ծեծկուռեցայ՝ մինչև որ Թուրս ձեռքես փախաւ • ու անկէ ետև այնպէս միացաւ իմ ձեռքես հետ՝ որ կարծես Թէ իմ բազուկես Թուր մը բուսեր էր • ու երբոր իմ մտածութեամբ արիւն կը վազէր , ան ատենը խստատեւելի արիւնթեամբ ծեծկուռեցայ * :

Քաջասիրտ • Աղէկ ըրեր ես • արիւն Թափելու չափ հակառակ կեցեր ես մեղքին : Ձեստի մեր հետը պիտի կենաս , մեր հետը պիտի մնանես ու ելլես • ինչու որ մենք քու ընկերներդ ենք : Անոր վրայ առին զինքը՝ ու իր վէրքերը լուացին , ու ինչ որ ունէին տուին անոր որ զօրացընեն զինքը • և այսպէս սկսեցին մէկտեղ երթալ :

Երբ՝ երբոր յառաջ կ՚երթային՝ Պարոն Քաջասիրտը որ շատ հատներ էր անոր , (ինչու որ մեծապէս սիրեց զանիկայ քաջաբազուկ մարդ մը ըլլալուն համար ,) ու նաև ընկերութեան մէջ տկար ու անզօր անձինք կային , անոր համար սկսեց շատ բաներու վրայ հարցուփորձ ընել անոր • զոր օրինակ՝ առաջ հարցուց Թէ ո՛ր երկիրէն էր :

Նահապետ • Աղեքսէ երկրէն եմ ես • ինչու

* Երջանիկ կռիւ է ան՝ երբոր ձեռքն ու սիրտը միաբան են , ու Թուրը միօրինակ երկուքէն կը գործածուի : Ա՛վ դուք երկմիտ ու զաղջ հաւատացեալներ՝ որ վատասրտութեամբ Աշմարտութիւնը կը ձգէք , կամ անարգաբար խաղաղութեան հետ կը փոխանակէք անիկայ • ասիկայ Թոզ ամչընէք ու խայտառակ ընէ ձեզ :

որ հոն ծնած եմ , ու իմ հայրս ու մայրս տակաւին հոն են :

Վաճառականը . Աղքատութեան երկրէ՞ն . ատիկայ Կործանման Վաղաքին կողմերը չի՞նար :

Նահապետը . Այո՛ , ան կողմերը կ'իյնայ : Ուստի ասիկայ էր որ ճամբորդութեան ելլելու պատճառ եղաւ ինծի : Մեկը եկաւ մեր կողմերը՝ որ կ'ըսուէր Պարոն Ա՛շմարտասէս , ու պատմեց ինչ որ ըրեր էր Քրիստոս , որ Կործանման Վաղաքին ելեր էր . այսինքն՝ թէ ինչպէս իր կնկին ու զաւկընները ձդեր , ու ճամբորդութեան կեանք մը վարելու ձեռք զարկեր էր : Նաև հաւատաւոր կը պատմուէր թէ ինչպէս օձ մը սպաններ էր , որ ելեր էր իրեն դէմ դնելու իր ճամբորդութեանը մէջ . և թէ ինչպէս անցեր գացեր էր ան տեղը՝ ուր որ ինք միաք ըրեր էր երթալու : Ան պատմուէր ևս թէ ինչպէս հիւրընկալութիւն ընդուներ էր իր Տէրոջը բոլոր իջևաններուն մէջ , մանաւանդ երբոր Քրինոյին Վաղաքին դուռը հասեր էր . քանզի ան տեղը Լուսաւորներուն բազմութիւնը փողի ձայնով զինքը ընդունելին՝ կ'ըսէր մարդը : Ըսաւ ևս՝ թէ ինչպէս՝ իր ներս ընդունուելուն՝ քաղաքին բոլոր զանգակները ի նշան ուրախութեան զարնուեր էին , ու ինք ինչ ոսկիներ հանդերձներով զարդարուեր էր . ասոնց հետ շատ բաներ ալ զրուցեց՝ որոնք զմեզ կ'ընեմ պատմել հիմա : Մեկ խօսքով ատ մարդը Քրիստիանոսին ու իր ճամբորդութիւններուն պատմութիւնը այնպէս ճաշակ , որ իմ սիրտս եռանդուն վառեցաւ մը ինկաւ անոր եռանդէն երթալու . և իմ հայրս ու մայրս ալ չկրցան վար դնել զիս : Այսպէս մեկնեցայ անոնցմէ , ու մինչև հոս յառաջացայ իմ ճամբուս մէջ :

Վաճառականը . Ա՛մբուն գլխու դունէն ներս մտար դուն , այնպէս չէ՞ :

Նահապետը . Այո՛ ; այո՛ . ինչու որ նոյն մարդը մեզի

պըուցեց որ եթէ դռնէն չկոխենք ան ճամբան մտնելու , բոլորը ոչնչէ պիտի ըլլայ * :

Այլ՝ ըսաւ առաջնորդը Քրիստոնէին , քու երկանդ ճամբորդութիւնն ու անով իր ստացած համբաւը դուբսերը տարածուած է , թէ հեռուն և թէ մօտը :

Նահապետը . Ո՞նչ կ'ըսես . ասիկայ Քրիստոնեան կ'ի՞նն է :

Վաճառականը . Այո՛ այնպէս է . ու ատոնք ալ անոր չորս որդիներն են :

Նահապետը . Իրա՜ւ , ու ճամբորդութեանն ալ կ'երթան :

Վաճառականը . Այո՛ անշուշտ . իրենք ալ անոր կը հետևին :

Նահապետը . Ասիկայ իմ սիրտս կ'ուրախացընէ . բարի մարդը օրհնուի պիտի ուրախանայ երբոր տեսնէ որ իր հետը երթալ չուզողները իրմէ ետև Քրինոյին Վաղաքին դռնէն հոն մտնեն :

Վաճառականը . Ինծառարկոյս մեծ սիրտութիւն պիտի ըլլայ իրեն . քանզի գլխաւոր ուրախութիւնը ինքզինքը հոն

---

* Ինչքա՜ն համոր է որ շատերը ճամբայ կ'ելլեն՝ ու ատեն մը յառաջ կ'երթան , բայց վերջապես ետ կը մնան ու կը կորսուին . անոր համար որ ճանապարհորդին շաւիղը Քրիստոսով չեն մտներ՝ որ է դուռը : Իրենց բոլորովին կորսուած՝ կործանած՝ անոյշ ու թշուառ ըլլալը չեն տեսներ . իրենց մեղքին պատճառաւը սրտնեղած չէ . անոր հոգիսր իրենց պէս թշուառական մեղաւորներուն մի միայն փրկիչը Քրիստոս ըլլալ ընդունելով չեն սկսիր : Նոյն բնութեան ուժովը ճամբայ կ'ելլեն , ու շուտով կ'իյնան . ինչու որ ճշմարտապէս չեն ընդունիր զՔրիստոս ու անով չեն մնաներ : Ես պատճառաւս է ան հարցումը , թէ Դռնէն ներս մտաք : Ես հարցումը միշտ մեր անձերուն ընելու ենք մենք :

տեսնելէն էր , անոր եւեւէն կու գայ իր կնիքին ու իր զաւկըներըն հոն տեսնելու ուրախութիւնը :

Նահապետական . Բայց հիմա որ աս մասին վրայ կը խօսիս , ներէ ինծի որ ասոր վրայով քու կարծիքդ իմանամ : Ինծի կը հարցընեն թէ արդեօք իրաւ պիտի ճանչնանք երբեր հոն երթանք :

Բաղաքացի . Ո՞նչ կը կարծես , արդեօք անոնք ան ատենը իրենք զիրենք պիտի ճանչնան , կամ իրենք զիրենք ան երջանկութեանը մէջ տեսնելուն համար պիտի ուրախանա՞ն . թէ որ անոնք իրենց անձերը պիտի ճանչնան ու պիտի ուրախանան , ինչո՞ւ համար ուրիշներն ալ չճանչնան՝ ու անոնց երջանկութեանը վրայ ալ չուրախանան : Դարձեալ՝ որովհետեւ մեզի վերաբեր առնչութիւն ունեցողները մեր երկրորդ անձերն են , թէպէտ և առ առնչութիւնը պիտի չմնայ ան ատենը , սակայն ինչո՞ւ համար իրաւամբ պիտի չհետեւցընենք թէ աւելի եւս ուրախ պիտի ըլլանք մենք անոնց հոն ըլլալը տեսնելնուս , քան թէ առանց հոն ըլլալը :

Նահապետական . Ըղձ կ՝ իմանամ թէ քու միտքդ ի՞նչ է աս մասին . իմ ճանչորդութեան սկսելուս վրայով ուրիշ բան ունի՞ս հարցընելու * :

Բաղաքացի . Այո՛ . քու հայրդ ու մայրդ կ՚ուզէ՞ն որ դուն ճամբորդ ըլլաս :

Նահապետական . Այո՛ . բոլոր միտք անցնելու միջոցները ի դործ դրին որ համոզին դիս տունը մնալու :

Բաղաքացի . Բայց ի՞նչ կրցան ընել անոր դէմ :

Նահապետական . Ըսին թէ ծուլութեան կեանք մըն է

* Հաստատուն քրիստոնեան չվախնար քննութենէն ու մանրամասնաբար փորձուելէ , ինչու որ իր ներսը ունեցած յոյսին պատճառ մը կրնայ տալ ինք : Գիտէ թէ ինչու և ի՞նչ պատճառի համար սկսեց ճանապարհորդ ըլլալ :

ան . և թէ ես ինքնս ծուլութեան ու դատարկութեան հակամիտած որ չըլլայի , ամենևին պատշաճ պիտի չըլլայի ճանապարհորդի վիճակին * :

Բաղաքացի . Ուրիշ ի՞նչ ըսին :

Նահապետական . Ըսին թէ միտասիար ճամբայ մըն է ան . մանաւանդ թէ ըսին՝ աշխարհի մէջ ամենէն միտասիար ճամբան ան է , որ ճամբորդները կ՚երթան :

Բաղաքացի . Դեղի ցոյց տուի՞ր թէ որ մասին այնպէս միտասիար է ան :

Նահապետական . Այո՛ . շատ մասերու մէջ :

Բաղաքացի . Ըսի՛ նայինք անոնցմէ մէկ քանիները :

Նահապետական . Ա՛հ տառութեան փոսին վրայով խօսեցան

* Ըմէն դարու մէջ բարեպաշտութիւնը ան նախատինքը կրեց : Փարաւոն ըսաւ Մովսէսին ու Խարայէլացիներուն . ''Ծոյլ էք դուք՝ ծոյլ , անոր համար կ՚ըսէք թէ՝ Երթանք՝ Տէրոջը զոհ մատուցանենք'' : Ելք ե • 17 : Սարդիկ բնականաբար կը մտածեն թէ , Քաւութեան անմիջական ծառայութեանը դործածուած ժամանակը ոչինչ տեղը կը կորսուի . ուստի թէ որ քրիստոնեայ մը ամէն շաբաթ նոյնչափ ժամանակ ծախէ Սուրբ Գրքերը կարդալու , առանձնական ու հրապարակական աղօթքի դանուելու , բարեպաշտական խօսակցութիւններ ընելու՝ ևն , որչափ ժամանակ որ իր ընկերը զբօսանքի ու զուարճութեան կու տայ , իսկոյն ձայն մը կ՚ելլէ անոր վրայ թէ իր ժամանակը պարապը կ՚անցընէ , ու իր ընտանիքը աղքատութեան հասցընելու վրայ է : Նոյ որովհետեւ աշխարհի մարդոցմէ աս նախատինքը ընդունիլ կը յուսացուի , անոր համար բոլոր հաւատացեալներուն կը վայլէ որ ամէն չար երևոյթի փախչին . ու իրենց սեփական գործքին մէջ դոլչլի ժրաջիտով մը՝ ժամանակ գտնելու ջանք ընեն , խոհեմութեամբ իրենց ծախքերը չափաւորին , ու բոլոր իրենց գործքերը աղէկ կերպով կառավարեն . որպէս զի յիմարներուն տգիտութեամբ ըրած բամբասանքը լռեցընեն :

ինձի՝ ուր որ Քրիստիանոս մաղ մնացեր էր խնդրուելու ։

Ըսին թէ Ինկղլեբուղին աշտարակին վրայ պատասա ա-ղեղնաւորները կայնած են՝ որ Նեղ Դռնէն մտնելու համար դուռը զարնողներուն վրայ նետեր նետեն ։ Նաև պատ-մեցին ինձի անտառներուն ու մուխ ելնելուն վրայով , առիւծներուն վրայով , ու նաև ան երկար հսկաներուն՝ պա-սիներն Ընրիւնահեղին՝ Խոշտանգիչին ու Ընդարասապանին վրայով ։ Վարձեալ ըսին թէ Խոնարհութեան Ձորին մէջ մէկ չար ոգի մը կայ , որ գրեթէ Քրիստիանոսին կեանքը պիտի զրաւէր ։ Ըսուցմէ զատ՝ Պահուտան Շու-քին Ձորին պիտի անցնիս ըսին , ուր կը կենան ուրուա-կան ոգիները ։ ուր տեղ լոյսը մթութիւնն է ։ ուր որ ճամբան որոգայթներով՝ խորխորատներով՝ թակարթնե-րով ու ծուղակներով լեցուն է ։ Պատմեցին նաև Հսկայ Յուսահատութիւնին ու Նրկրայութեան Ամրոցին , ու ճամբորդներուն ան տեղը քաշած վշասին վրայով ։ Նաև ըսին որ Սահարդեալ Նրկրէն պէտք է որ անցնիմ՝ որ վշասակար է ։ ու թէ ամէն ատենմէ նաև պիտի դանեմ մէկ գետ մը՝ որուն վրայ կամուրջ չկայ ։ և թէ ան գետը իմ ու Նրկնային Քաղաքին մէջտեղը կ'իյնայ ։

Քրէյտիէրտ ։ Ամէնը ան էր ։

Նահապետ ։ Ձի ։ ան ալ ըսին ինձի որ ան ճամբան խարերաններով լեցուն է ։ ու հոն բարի մարդիկը ճամբէն դարձընելու համար դարանակալ անձեր կան ։

Քրէյտիէրտ ։ Բայց ի՞նչպէս կը հաստատէին ատի-կայ ։

Նահապետ ։ Ըսին թէ Աշխարհիկ Իմաստունը հոն պահուըռած կը սպասէ խարելու համար ։ Ըսին ևս թէ Փարիսեցին ու Ակղճաւորը միշտ ան ճամբուն վրայ են ։ Վարձեալ ըսին թէ Ծուռսիրտը , Շատախօսն ու Դի-մառը անշուշտ դէս պիտի բռնեն ։ Թէ Շողոքորդողն ալ իր որոգայթին մէջ պիտի ձգէ զիս ։ և թէ խակ Տգի-

տութիւնին հետ պիտի համարձակիմ երթալ ան դու-ռը՝ ուրկէ որ ինձ ետ խրկուեցաւ բլուրին քովը եղած ան ծակը , ու անկէ ալ կարճ ճամբով դժոխքը խրկու-եցաւ ։

Քրէյտիէրտ ։ Իրաւ որ ասիկայ բաւական էր քեզ վախ-ցընելու ։ բայց արդեօք այսքանով ընցուցի՞ն ։

Նահապետ ։ Ձէ , կեցիր ։ Ինձի պատմեցին ևս շատ մը մարդոց վրայով՝ որոնք առաջմանէ աս ճամբորդու-թեանը ձեռք զարկեր՝ ու անոր մէջ շատ մը յաւաչ գացեր են , ան փառքին նշոյլը դտնելու՝ որուն վրայով աստն ա-տեն շատերը խօսեր էին ։ բայց վերջը ետ դարձեր ու իրենք զիրենք յիմարի կարգ դրեր են՝ դանէն դուրս ան ճամբուն մէջ ոտք կոխելնուն համար , որով՝ իրենց քաղաքը ուրա-խացեր է ։ Ու այսպէս ընդունելուն մէկ քանիին անունը տուին ։ ինչպէս Պլինտզլեան ու Խօսքիպաւկողը , Կաս-կածոտն ու Վախկոտը , Մոլորեալը ու Ծերունի Ընաս-տուածը , և մէկ քանի ուրիշներըը ։ որոնցմէ ոմանք շատ հեռու գացեր են որ նայիլն թէ ինչ կընան գտնել , բայց որչափ որ գացեր են՝ մէկէնին ալ փետուրի մը ծանրու-թեան չափ օգուտ մը չէ գտեր ։

Քրէյտիէրտ ։ Ու ուրիշ բան ըսի՞ն քեզ վախցընե-լու ։

Նահապետ ։ Այո , Պարոն Նրկիւղած անուն մէկու մը վրայով պատմեցին՝ որ ճամբորդ է եղեր , ու իր ճամբան այնպէս առանձին ու տխուր գտեր է , որ ընաւ մէկ հան-գիստ ժամ մը չէ ունեցեր անոր մէջ ։ ու թէ Պարոն Յու-սակտուրը գրեթէ սովամահ պիտի մնէնի եղեր հոն ։ և մա-նաւանդ՝ քիչ մնաց որ պիտի մռնային , բուն ինքը՝ Քրիս-տիանոս ալ՝ որուն վրայ այնչափ չլսնէ եղաւ , Նրկնային Թագ մը ստանալու համար բոլորը իր վճանգաւոր ձեռնար-կութիւններէն ետև թէ և որչափ ալ որ իր կողմիններըը բանը կը ծածկէին՝ սակայն Ճշմարտապէս ընկղմեր է Ան-

Գետնին մէջ , ու մէկ ոտք մըն ալ չէ կրցեր բնաւ յառաջ երթալ * :

Ռաֆոսիբո • Ես բաներուն մէկը չվախցուց քեզ :

Նահապետիոս • Չէ • անոնց ամէն մէկը միայն մէկմէկ ոչնչութիւն երեւայ ինծի :

Ռաֆոսիբո • Ինչպէս եղաւ ատիկայ :

Նահապետիոս • Ինչպէ՞ս • ես դուռ կը հաւատայի Պաւրոն Հէմրոտիոսին ըսածին • ու աս իմ հաւատքս անոնց ամէնն ալ յաղթել տուաւ ինծի :

Ռաֆոսիբո • Ուրեմն աս եղաւ քու յաղթութիւնդ • այսինքն՝ քու հաւատքդ :

Նահապետիոս • Այդպէս եղաւ • հաւատացի՝ ու հետևապէս դուրս ելայ , ճամբան մնայ , ինծի դէմ կեցողներուն բոլորին հետ ծեծկուելցայ , ու հաւատալով՝ աս տեղս եկայ † :

---

* Ինչպէս բնական է աշխարհասէր մարդոյ՝ Տէրոջը ճամբաները վատահամբաւել , ու վախցընել զանոնք որ նոր կ'ելլեն ճամբորդութեան՝ անոնց պատահելու վտանգներն ու դժուարութիւնները առջևնին դնելով : Ինչպէս ահա հոս ալ մէկ խօսք մը կ'ըսէ Տէրոջը ճամբաներուն մէջի բերկրութիւններուն՝ մխիթարութիւններուն և ուրախութիւններուն վրայով : Պատճառը ան է որ ամենևին չեն հաւատար ան բաներուն • անոր համար չեն կրնար խօսիլ անոնց վրայ : Նայց և այնպէս մեր սրտերուն հաւատարմութեանն ու անկեղծութեանը փորձ մը կ'ընէ ատիկայ :

† Ահա հոս կը տեսնենք թէ Քրիստոսի քաջամարտիկ զինուորները՝ ամէն բան հաւատքին կ'ընծայեն : Հաւատքով ճամբայ կ'ելլեն , ու հաւատալով կը յարատևեն ու կը յարատևեն : Եւ ամենով բոլոր փառքը կ'ընծայեն Քրիստոսի , որ հաւատքին առարկան՝ հզօրն ալ ու կատարողն է : Ես տեղս իրենց հաւատարմութեանը վրայ պարծիլ չկայ • իրենց դործերուն արժանաւորութեանը վրայ դովուիլ չկայ : Չէ • ինչու որ ճշմարտութեան համար

Ո՛վ որ կ'ուզէ հոս գայ տեսնայ՝
Սրիւնթիւն ճշմարիտ ,
Ահա մէկը որ կը կենայ՝
Եւ՝ն տասն հատապինտ ,
Ոչնչէ երկիւղ բնաւ զինքը
Պիտի բերէ զգնալու
Իր առաջին հաստատ մտքին ,
Հանապարհորդ ըլլալու :

Ո՛վ որ դինքը չջնջատէ
Հարհուրելի խօսքերով ,
Ինքզինքը կը խոչտէ ,
Եոկ ան կ'աւելցայ ուժով •
Ուխտէն վախ չունի , կ'ելլայ
Հսկային հետ կռուելու ,
Որ իրաւունք ինք ստանայ
Հանապարհորդ ըլլալու :

Ո՛չ ուրուական՝ ո՛չ չար հոդիք
Կրնան դպչիլ իր հոդւոյն ,
Պիտէ թէ դնանք կը ժառանգէ
Նա վերջապէս լուսոյն •
Ուրեմն իր մտքը պերճ է
Սարդոց խօսքէն վախնալու ,
Ան յայ կ'աշխատի գիշեր ցորեկ
Հանապարհորդ ըլլալու :

Ես միջոցիս անոնք Ասիսարդեալ Նրիները հասան , ուր որ օդը բնականաբար Թմրութիւն կը բերէր մարդուն վրայ : Նե՛ն տեղը բոլորովին փուշ ու տատասկ բուսած էր • միայն թէ տեղ տեղ զգուարձալի հովանաւոր տեղեր կային՝ ուր՝ եթէ մէկ մարդ մը նստի կամ քնանայ , տարակուսելի է կ'ըսեն ոմանք՝ ալ անոր աս աշխարհիս

Նահատակող հոդիները ազատած են՝ ու կ'ասեն այնպիսի Սուրբ Գրոց հակառակ մնապարծ շաղխաղութիւնները :

մէջ ելլել կամ արթընցալը : Ուստի աս անապատէս կ'անցնէին անոնք՝ ու Պարոն Վհաքսիրտը առջևնուն կ'երթար , որովհետև ինքն էր անոնց առաջնորդը : Պարոն Ո՛չմարտութեան համար Նահատակողն ալ իրեն վերջապահ ետևնուն կ'երթար , վախնալով որ չըլլայ թէ չարձակի մը՝ կամ վնչապ մը՝ կամ հսկայ մը՝ կամ աւազակ մը անոնց ետևէներուն վրան յարձակի ու այնպէս մը ընէ : Այս տեղը անոնք յառաջ կ'երթային՝ իւրաքանչիւրը իր թուրը քաշած . որովհետև գիտէին որ վտանգաւոր տեղ մըն էր ան * : Նաև կրցածնուն չափ իրար կը քաջալերէին : Պարոն Տկարամիտին հրաման ըրաւ Պարոն Վհաքսիրտը որ իր ետևէն քալէ , ու Պարոն Յուսահատութը Պարոն Նահատակողին հսկողութեանը տակն էր :

Բայց շատ յառաջ չգացած՝ Թանձր մշուշ մը ու մը Թուխթիւն մը ինկաւ բոլորին վրայ . այնչափ որ խել մը առին հաղիւ Թէ իրար կրնային տեսնել : Ուստի պարտաւորեցան առին մը խօսելով երթալ որ իրար չկորսընցընեն , որովհետև առանց տեսնելու կը քալէին † : Ա՛ի-մա յայտնի է որ անոնցմէ ամենէն լաւն ալ շիտակէ շիտակ

* Ներուսնի՝ ճանապարհորդներ՝ դուք որ աղէկ ճամբայ ելած էք՝ ու երկար առին աղէկ յառաջացած էք , մտածեցէք որ տակաւին աշխարհի մէջ էք , որն որ կախարդեալ երկիր է : Ա՛նչցի՛ք ձեր աս տեղը հանգստութիւն վնտռտելու կամ ասոր կախարդիչ հովանաւոր տեղերուն մէկուն մէջ քնանալու վտանգը : Թէ և ձեր մարմինները յողնած ըլլան՝ ձեր հոգիները նուաղած ըլլան՝ ու հովանաւոր տեղերը հրապուրիչ , բայց և այնպէս զգուշացէք : Յառաջ քշեցէք դուք զձեզ : Օրերուրէն յուսացէք զօրութիւն գտնել՝ ու Սիրելիէն հանգստութիւն , իր ճամբուն մէջ յառաջ երթալով :

† Թէ և զգացումները կորնչին՝ լոյսը անցնի՝ ու հանգստութիւնները ձգեն մեզ , բայց հաւատքը ամենուն տեղը կը լեցնէ :

ճամբան չէր կրնար երթալ . ալ որչափ ևս առաւել հինիներն ու տղաքը , որոնք ոտքով ալ սրտով ալ փափուկ էին : Նէ սակայն իրենց առաջապահին ու վերջապահին քաջալերական խօսքերովը կամաց կամաց յառաջացան :

Այս տեղս ճամբան ալ մարդը շատ կը յոգնեցընէր՝ տղմոտ ու ցեխոտ ըլլալով : Ու բոլոր աս տեղը իջևան մը կամ պանդոկ մըն ալ չկար՝ ուր տկարները կարենային զօրանալ : Ուստի կը տգային՝ կը հեծեծին ու կը հառաչէին . ինչու որ մեկը կը գլորէր Թուխի մը վրայ կ'իյնար , մեկ ուրիշը տղմին մէջ ամուր մը կ'ընկղմէր , ու տղոցմէն ոմանք իրենց մուճակները ցեխին մէջ կը կորնցընէին . մեկը կը կանչէր Թէ՝ կ'ընկղմիմ՝ միւսը Թէ՝ ուր էք . ու երրորդը Թէ Թուխերուն մէջ այնպէս ամուր բռնուեցայ , որ չեմ կրնար ազատիլ անոնցմէ :

Ասոր վրայ դային հովանաւոր տեղի մը հասան , որ տաքուկ էր՝ ու կ'երևար Թէ ճամբորդներուն շատ հանգըստութիւն պիտի տար . քանզի դալարներով գեղեցկացած , նստարաններով ու բազմոցներով զարդարուած , ու վրան վայելուչ կերպով շինուած էր : Փափուկ մահիճ մըն ալ կար , որուն վրայ կրնար հանգչիլ յոգնողը : Այդն ասանք մտածելով հարկաւ պիտի խորհի մարդ՝ Թէ խիստ հրապուրիչ տեղ մըն էր ան . որովհետև ճամբորդներն ալ ճամբուն զեչութենէն արդէն սկսեր էին տկարանալ : Բայց ի վերջոյ այսր ամենայնի անոնցմէ մէկը ամենևին հակամիտութիւն մը չցուցուց հոն կանգ առնելու : Այանաւանդ Թէ լիմ լիմացածիս նայելով՝ շարունակաբար այնպիսի լաւ զգուշութիւն կ'ընէին իրենց առաջնորդին տուած խրատներուն , ու ան ալ այնպէս հաւատարմաբար կ'իմացընէր անոնց վտանգները՝ ու վտանգներուն բնութիւնը՝ երբոր անոնց մօտենալու վրայ կ'ըլլային , որ սովորաբար անոնց խիստ մօտ ըլլալնուն աւելի կը սրտո-

տէին , ու աւելի զերբաղ կը քաջալերէին՝ մասնիններն ուրա-նալու : Այս հովանաւոր տեղը կը կոչուէր Ծոյլին Խարհամը , ան դիտմամբը՝ որ եթէ կարելի է՝ ամբողջներէն ոմանք հոն հրապուրէ հանգստանալու՝ երբոր յոդնած են անոնք :

Ու երազին մէջ տեսայ որ ասոնք իրենց առանձին ճամբուն մէջ յառաջ գացին՝ մինչև որ տեղ մը հասան՝ ուր որ մարդ մը դիւրութեամբ կրնար կորնչըլել իր ճամբան : Գիտնք որ Թէպէտ և լոյս աչքով իրենց առաջնորդը աղեկ գիտէր սխալ ճամբաները չհատակէն որոշել , բայց մեծ տեղը դժուարութեան մէջ մնաց : Սակայն ինքը իր ծոցը ուղեցոյց մը ունէր , որուն մէջ նշանակուած էին բոլոր ան ճամբաները որ Երկնային Քաղաքը կը տանին կամ անկէ կը բերեն : Ուստի ձրագ մը վառեց , (որովհետև առանց աբեթանոցի տեղ մը չէր երթար ,) ու նայեցաւ իր թուղթին վրայ , որ կ'ըսնցընէր իրեն թէ ան տեղը զգուշանայ՝ որ աչ կողմի ճամբան դառնայ : Ու թէ որ ինք ան տեղը զգուշութիւն չընէր իր թուղթին նայելու , հաւանականաբար բոլորը մէկէն ցեխին մէջ պիտի ընկղմէին . ինչու որ քիչ մը անդին իրենց առջևը՝ և ան ալ խոստ մաքուր ճամբուն ծայրը տղմալից փոս մը կար , ուր պիտի թէ ուրիշ խորունկ՝ ճամբորդները անոր մէջ ձգելու կրօ-սընցընելու համար հոն չինուած :

Ան տեղը ես լսեցի մտածելով՝ թէ ան որ ճամբորդու-թեան երթալ կ'ուզէ , հարկաւորապէս ան ուղեցոյցին մէկ հատ մը իր քովը ունենալու է , որպէս զի երբոր դը-ժուարութեան մը մէջ մնայ , նայի թէ՝ ուր ճամբան բռնե-լու է :

Ընկէ հետև ան Ալաբդնալ Երկրին վրայէն գացին մին-չև որ ուրիշ հովանաւոր տեղ մը հասան , ու անիկայ շի-տակ ճամբուն քովը չինուած էր : Այս հովանաւոր տեղին մէջ երկու հոգի կը քնանային , որոնց անուններն էին Ան-

հող ու Յանձնապաստան : Անոնց երկուքը ճամբորդու-թեամբ մինչև ան տեղը եկեր էին , բայց հոն՝ իրենց ճամ-բորդութենէն յոգնած ըլլալով հանգստանալու համար նստեր ու խորունկ քունի մը մէջ ինկեր էին : Ճամբորդ-ները ասոնք տեսնելնուն հանդարտ կոչեցին՝ ու գլուխնին երերցուցին . ինչու որ դիտէին թէ ան քնացողները աղե-տալի վիճակի մը մէջ էին : Ան տունը սկսեցին մտածել թէ ինչ ընեն . արդեօք անոնք ան իրենց քունին մէջ ձգելով անցնին երթային , թէ քովերնին երթալով աշ-խատին զանոնք արթնցընելու . ուստի վճռեցին որ եր-թան արթնցընեն զանոնք . այսինքն՝ թէ որ կրնան . բայց ան զգուշութեամբը՝ որ իրենք ոչ հոն նստին՝ ու ոչ ալ ան հովանաւոր տեղին մատուցած հանգստութիւնն ընդու-նին :

Այսպէս ներս մտան ու մարդոցը խօսեցան՝ և իւրաքան-չիւրը իր անունովը կանչեցին . ինչու որ կ'երևայ թէ ա-ռաջնորդնին կը ճանչնար զանոնք . բայց ոչ ձայն կար ու ոչ պատասխան : Ան տունը առաջնորդը ցնցեց զանոնք՝ ու ինչ որ կրնար ըրաւ անհանդիստ ընելու զանոնք : Ան տունը անոնց մէկն ըսաւ . Ալ վճարեմ քեզի երբոր իմ տեսակս առնեմ : Այս խօսքին՝ առաջնորդը իր գլուխը և-րերցուց : Որչափ ժամանակ որ կրնամ իմ թուրս ձեռքս բռնել , պիտի կռուիմ , ըսաւ միւսը : Անոր վրայ տը-ղոցը մէկը խնդաց :

Ան տունը Վրիատնիկ ըսաւ . Ինչ պիտի նշանակէ ասիկայ : Առաջնորդն ըսաւ . Վռնտնեցուն մէջ կը խօ-սին : Ծո՛վ որ զարնես անոնց՝ ծեծես զիրենք՝ կամ ուրիշ ինչ որ ընես անոնց՝ ան կերպովը պատասխան կու տան քեզի . կամ ինչպես որ ասոնցմէ մէկը առնեօք՝ երբոր ծովին ալիքները զինքը կը ծեծէին ու նաւի մը սիւնին վրայ պառկողի պէս կը քնանար , կ'ըսէր՝ ''Երբ զգաց առնես՝ զանիկայ նորէն պիտի փնտռեմ'' : Ես՝ իբ · 34 , 35 ,

Պիտես որ երբ մարդիկ քունեցնուն մէջ խօսին , ինչ որ ըլլայ կ'ըսեն • ու իրենց խօսքը ոչ բանականութեամբ և ոչ հաւատքով կառավարեալ է : Իրենց խօսքին մէջ անհամաձայնութիւն մը կայ հիմա , ինչպէս որ առաջ իրենց ճամբորդութեան երթալուն ու աս տեղը նստելուն մէջ կար : Երբ՝ աս է դէշութիւնը • որ երբ անզգոյշները ճամբորդութեան կ'երթան , քանիէն տասնուհինը այսպէս կը պատահի իրենց : Ինչդէ աս Ակաթարխալ Նրկիրը թշնամոյն՝ ճամբորդներուն վրայ յարձակմանը վերջին տեղն է • անոր համար՝ ինչպէս որ կը տեսնէք , անվնաս գրեթէ ճամբուն վերջը հաստատուած է , ու անանկով աւելի վտանգաւոր է մեզի : Ինչդէ երբ աս յիմարները պիտի փախաքին նստելու , եթէ ոչ երբոր յոդնած ըլլան • ու երբ յոդնած պիտի ըլլան , եթէ ոչ իրենց ճամբորդութեանը գրեթէ վախճանին , կ'ըսէ թշնամին : Անոր համար է կ'ըսեմ՝ որ Ակաթարխալ Նրկիրը այսչափ մեծ է Նրկրի երկրին , ու անոնց ճամբուն վախճանին չէ : Ուստի ճամբորդները իրենց անձերուն թող զգուշանան , որ չըլլայ թէ այնպէս պատահի անոնց ալ՝ ինչպէս որ կը տեսնէք թէ աս մարդոցը պատահեցաւ որ քնացեր են , ու մեկը չկրնար արթընցնել զիրենք :

Անոր վրայ ճամբորդները դողալով կը փախաքեին յառաջ երթալ • միայն թէ իրենց առաջնորդին աղաչեցին որ ձրագ մը վառէ , որ իրենց ճամբուն մնացածը ձրագի մը լուսոյն օգնութիւնովը կարենան երթալ : Ուստի ձրագ մը վառեցին՝ ու աս ճամբուն մնացածը անոր լոյսովը անցուցին թէպէտ և մութը շատ մեծ էր * : ՚ի Պնդ • ա •

* Ան որ ուսացը քայլերուն առաջնորդ ըլլալու մի միայն լոյսը Աստուծոյ խօսքն է : Ան որ ասկից զանց կ'ընէ յիմար է : Ան որ ուրիշ մը կը ծարէ , կամ ուրիշ լոյս մը կը փնտռէ իրեն առաջնորդելու , խելացնոր է , ու ըրածը չգիտեր :

19 : Հայց տղաքն սկսեցին սաստիկ յոդնիլ , ու ճամբորդները Աիրոզին աղաղակեցին որ իրենց ճամբան դիւրացնէ : Աստի քիչ մըն ալ յառաջ երթալնուն հովմը ելլալ որ մշուշը փարատեց ու օդը աւելի պայծառացաւ : Նաև սակայն տակաւին շատ ճամբայ ունէին Ակաթարխալ Նրկրէն դուրս ելլելու • միայն թէ հիմա կրնային իրենց քայլելու ճամբան ու իրար տեսնել :

Երբ՝ երբոր գրեթէ աս երկրին ծայրը հասան՝ խմացան որ իրենցմէ քիչ մը առաջ մէկ աշաւոր ձայն մը կար՝ որ կը թուէր թէ մեծ նեղութեան մէջ եղող մէկէ մը կ'ելլէր ան : Ընդհակառակ յառաջ կ'երթային ու իրենց առջևը կը նայէին • և ահա իրենց թուեցաւ թէ մէկը կը տեսնեն ծնկան վրայ եկած՝ ձեռքերն ու աչքերը վեր վերցուցած՝ ու ջերմեռանդութեամբ իրր թէ վերը բնակող մէկու մը իր խօսքը ուղղած ըլլար : Այս գացին՝ բայց չկրցան իմանալ թէ ինչ կ'ըսէր • ուստի կամաց կ'երթային որ միւսը լսնցընեն : Լսնցընելէն ետև ելան կացնեցան , ու սկսեց դէպ 'ի Նրկնային Հաղաքը վազել : Ան ատենը Պարոն Հաջասիրտը անոր ետևէն կանչեց ըսելով՝ Խարեկամ , բարեկամ , կեցիր քիչ ընկերանանք , թէ որ Նրկնային Հաղաքը կ'երթաս , ինչպէս որ ինծի կը թուի : Ուստի մարդը կացնեցաւ , ու անոնք հասան անոր : Հայց Պարոն Ողջախոհը անկից տեսածին պէս ըսաւ • Աս աս մարդը կը ճանչնամ : Պարոն Նահատակողն ալ հարցուց թէ , Ողջ՝ ծիլ է : Պատասխան տուաւ թէ Այն է որ իմ բնակած երկրէս կու գայ • իր անունն է Ամբակաց • ատուկ շատ աղնիւ ճամբորդ մըն է :

Ուստի իրարու հասան , և ահա խկդն Ամբակացը ծերունի Ողջախոհին ըսաւ • Խարեկ՝ հայր Ողջախոհ , դուն ալ հոս ես : Այո • ինչպէս որ քու հոս ըլլալը յայտնի է , այնպէս ալ իմն : Ինծ ապես ուրախ եմ որ քեզ աս ճամբուն վրայ գտայ՝ ըսաւ Պարոն Ամբակացը : Նմանապէս

ես ալ ուրախ եմ որ քեզ Ծնկան վրայ եկած գտայ , ըսաւ միւսը : Ան առնը Պարոն Ամիակացը կարմրեցաւ ու ըսաւ • Բայց ինչ կ'ըսես , պիս տեսար դուն : Այո՛ տեսայ , ու սրտանց ուրախացայ տեսածիս վրայ , ըսաւ միւսը : Ինչո՞ւ • ի՞նչ անցաւ մտքիդ , հարցուց Ամիակացը : Ի՞նչ պիտի անցնի , պատասխանեց Ծերունի Աղջախոհը • մտածելի թէ պարկեշտ մարդ մը գտանք ճամբուն վրայ , ու շատ չանցած իր ընկերութիւնը պիտի վայելենք : Թո՛ղ որ սխալ չէ խօսածդ՝ ինչ երջանկութիւն է սա լինի , ըսաւ Ամիակացը • բայց թէ որ ես այնպէս չեմ՝ ինչպէս որ պիտք է ըլլամ , միայն ես պիտի կրնամ պատիժը : Ո՛չմա՛ բիտ է՝ ըսաւ միւսը • բայց սա քու երկիւղդ աւելի կը հաստատէ զիս՝ թէ ճամբորդներուն Իշխանին ու քու հոգւոյդ մէջ ամէն բան աղէկ կարգաւորեալ է : Ուրախ լինք երանութիւն կու տայ երկիւղածին : Առակ • իը • 14 :

Աղաչապաղող • Բայց՝ Ե՛ղբայր իմ , կ'աղաչեմ պատմէ մեզի՝ թէ ի՞նչ պատճառաւ սա առնս Ծնկան վրայ եկեր էիր դուն • արդեօք մէկ յատուկ ընորհք մը ընդունե՞լ պարտաւորեց քեզ ան բանն ընելու , կամ թէ ուրիշ մէկ բան մը :

Ամբակայ • Կը տեսնէք որ մենք հիմա Կախարդեալ Երկրին վրայ ենք • ու երբոր ես լինդի յատակ կ'երթայի , կը մտածէի թէ սա տեղը Ճամբան ծրբլաի վտանգաւոր է • ու ծրբլաի անձինք՝ որ մինչև անդամ այսչափ տեղ Ճամբորդութեան եկած էին՝ սա տեղս կեցան ու կործանեցան : Կը մտածէի ես թէ ի՞նչ կերպ մահուամբ սա տեղս կը կորսնցընէ մարդիկ : Ես տեղ մեռնողները ծանր հիւանդութիւնով մը կ'են մեռնէր • այսպիսիներուն մեռած մահը դժուարակիր չգար իրենց : Ուրախ քունի մէջ սկսուած Ճամբորդութիւնը հանգստութեամբ սկսուած Ճամբորդութիւն մըն է : Մանաւանդ թէ սա տեղին հիւանդութիւնը կամքով կ'ընդունի մարդս :

Հիմա Պարոն Աղջախոհը անոր խօսքը մէջտեղէն առաւ • Տեսանք դուն ան երկու մարդիկը որ հովանաւոր տեղին մէջ քնացեր էին :

Ամբակայ • Այո՛ այո՛ • Ընկերդ ու Յանձնապաստանը տեսայ հոն • ու կարծես թէ հոն պիտի պառկին՝ մինչև որ փտին : Առակ • ժ • 7 : Բայց ներեցէք ինձի որ իմ պատմութիւնս ընեմ : Ինչպէս որ ըսի՝ երբոր այսպիսի մտածութեան մէջ էի , պառաւ՝ բայց գեղեցիկ հանդերձներով կին մը եկաւ իմ դէմս , ու երեք բան տուաւ ինձի • այսինքն՝ իր անձը , իր քսակն ու իր անկողինը : Հիմա՝ հետաքը ան է որ ես յոդնած ալ էի քնհատ ալ • նաև աւուր հացի կարօտ աղքատ • և դուրսէ ան խորամանկը դիտէը ասիկայ : Գանք որ մէկ երկու անգամ մը զինքը հերքեցի , բայց ան իմ ըսած հերքումներս չէր նկատեր ու կը ժպտէր : Ան առնը սկսեցի բարկանալ , բայց ինք ամենևին բանի մը տեղ չդրաւ անիկայ : Յետոյ նորին առաջարկութիւններ ըրաւ ու ըսաւ՝ որ եթէ ես իր կառավարութեանը տակ մտնեմ , ինք մեծութեան ու երջանկութեան պիտի հասցընէ զիս : Ուրախ ես աշխարհի թագուհին եմ՝ ըսաւ , ու մարդիկ ինծմով կ'ըլլան երջանիկ : Ան առնը իր անունը հարցուցի , ու ըսաւ ինձի՝ թէ կը կոչուի Գաղջակ Խաթուն : Անկից հեռացայ զիս իրմէն , բայց ինք քաղցրաբանութիւններով տակաւին իմ ետևէս կու գար : Ան առնը Ծնկան վրայ եկայ՝ ինչպէս որ տեսաք , ու ձեռքերս համբառնալով և աղաղակելով աստծեցի Ընոր՝ որ խոստացաւ օգնութիւն ընել : Այսպէս ճիշտ ձեր եկած առնը տիկինը իր Ճամբան դնաց : Յետոյ շարունակեցի գոհութիւն մատուցանել սա իմ մեծ ազատութեանս համար • քանզի ճշմարտապէս կը հաւատամ որ իմ վրաս աղէկ միտք չունէր , հապա աւելի կ'ուզէր որ զիս իմ ճամբորդութենէս վար դնէր :

Ողջախոհ • Ընտաւակոյս իր դիտաւորութիւնները գէշ էին : Ոյց կեցիր • Հիմա որ դուն անոր վրայով խօսեցար , ինծի կու գայ որ ես կամ զինքը տեսած եմ , կամ իր վրայովը պատմութիւն մը կարդացած եմ :

Ամբոխոյ • Ասրելի է որ երկուքն ալ ըրած ես :

Ողջախոհ • Պղպջակ խաթուն ըսի՞ր • բարձրահասակ՝ վայելուչագեղ կին մը չէ՞ , քիչ մը թխադէմ մարմնով :

Ամբոխոյ • Այ՛ , ձիշտ այդպիսի մէկն է :

Ողջախոհ • Շատ հեղինակ կերպով չքնաղ խօսքեր , ու ամէն խօսքին վերջը երեսիդ չքաժպիտը :

Ամբոխոյ • Ան ալ հիտակ գաղտ • ինչու որ իր բուն գործողութիւնները ասոնք են :

Ողջախոհ • Ինծ քսակ մը կախուած չի՞ իր թևէն • ու շատ անգամ իր ձեռքը անոր մէջ չքնաղթեր ու իր ստակը խառներ , որպէս թէ ան ըլլար իր սրտին բերկրութիւնը :

Ամբոխոյ • Ո՛հը այդպէս է • Թէ որ բոլոր այս միջոցիս հոս կեցած ըլլար , ատկէ աւելի կատարեալ չէիր կըսեր ցոյց տալ զինքը ինծի , ան ալ լաւագոյն կերպով կրնայիր առորագրել իր կերպարանքը :

Ողջախոհ • Ուրեմն իր պատկերը քաշողը վարպետ նկարիչ է եղեր , ու իր պատմութիւնը գրողը ճշմարիտ է ըսեր :

Վրաջաչիք • Այս կինը վհուկ է • ու անոր կախարդութիւններուն զօրութիւնովը է որ այս երկիրը կախարդեալ է : Ո՛վ որ իր գլուխը անոր դիրկը կը դնէ , գլխատման գործիքին վրայ դրածի պէս կ'ըլլայ • ու ան՛վ որ իր աչքը անոր գեղեցկութեանը վրայ կը հաստատէ , Նատուծոյ թշնամի կը համարուի : Յով • ի • 4 : Ասիկայ ան է որ ճամբորդներուն բոլոր թշնամիները իրենց փառաւորութեանը մէջ կը պահէ : Այս մանաւանդ ան է որ շատ մարդիկ ճամբորդութեան կեանք վարելէն դարձուց : Տարապայման լեզուագէտ կին մըն է • ինքն ու իր աղջիկները միշտ մէկ ճամբորդին կամ միւսին դէմը կ'ելլեն , երբեմն գովելով ու երբեմն առաջարկելով աս կեանքիս հեշտութիւններուն մէկը կամ միւսը : Վերջ ու անամթերկին մըն է , որու հետ որ ըլլայ կը խօսի : Միշտ նախատելով կը ծաղրարանէ ճամբորդները՝ աղքատ ըլլալուն համար , բայց մեծապէս կը գովաբանէ հարուստները : Թէ որ մէկը ճարտարամիտ ըլլայ՝ իր գործին մէջ ստակ շահելու , տունէ տուն աղէկ կը խօսի անոր վրայ : Անոր ոխերիմութեամբ տարապայման կը սիրէ • մէկ հացահատիկ սեղանէն միւսը կ'երթայ միշտ բազմելու : Վրանի մը տերութեանը իրեն համար հրատարակած է թէ ինք աստուածուհի է , ու ան պատճառաւ ոմանք կը պաշտեն զինքը : Խաբեբայութեան համար յատուկ իրերն ատիներ ու յայտնի տեղը ունի • ու կ'ըսէ և կը հաստատէ թէ իր ունեցած բարութիւններուն համեմատը մէկը չկրնար ցուցընել : Ան խոստանայ յորդոյ յորդի անոնց հետ բնակիլ որոնք զինքը կը սիրեն ու կը պատուեն : Գուշակ պէս կը ցրուի ոսկին իր քսակէն քանի մը տերութեանք ու քանի մը անձերու : Այ՛ուզէ որ զինքը փնտռեն , զինքը գովաբանեն , ու մարդոց գրկացը մէջ բնակի : Այնուհետև չճանճրանար գովելէն իր բարութիւնները , ու չափազանց կը սիրէ գանձը՝ որոնք զինքը շատ կը պատուեն : Թագեր ու թագաւորութիւններ կը խոստանայ ոմանց թէ որ միայն իր խրատը բռնեն , և սակայն անոնցմէ շատերը՝ մահապարտութեան հասուց , ու բիւրապատիկ անգամ աւելիներն ալ գժոխքը :

Ո՛վ՝ Ինչ ողբմութիւն է որ իրեն դէմ կեցայ ես՝ ըսաւ Ամրակացը • քանզի ո՛վ պիտի թէ ուր պիտի քաշէր զիս :

Վրաջաչիք • Ո՞ւր • միայն Նատուած պիտի թէ ուր պիտի քաշէր : Ոյց ընդհանրապէս շատ յիմարական և վնասակար ցանկութիւններու մէջ անշուշտ պիտի ձգէր

քեզ՝ որոնք սատակումի ու կորստեան մէջ կ'ընկղմին մարդիկը : ՚ի ՏԻՄ • Ի • 9 : Ան էր՝ որ Ընխողմը իր հօրը դէմ՝ ու Յերոբոամը իր տէրոջը դէմ հանեց : Ան էր որ յորդորեց Յուդան իր Տէրը ծախելու • ան էր որ Աւմասին խելքը պատկեցուց բարեպաշտ Ամբորդի կեանքը ձգելու : Արդ չգիտեր իր գործած չարութիւններուն բազմութիւնը : Ինչո՞ւ է որ անմիաբանութիւն կը ձգէ իշխաններուն ու հպատակներու մէջ , ծնողքներու ու զաւակներու մէջ , դրացիներու մէջ , էրկան ու կնկան մէջ , մարմնոյ ու հոգւոյ մէջ : Ասոնի՝ ով պատուական Ամբակայ , քու անունիդ պէս եղիր , ու երբոր բոլորը կատարես , ամուր կեցիր :

Ան խօսակցութեանս առնիը Ամբորդներուն մէջ խառն ուրախութիւն մը ու սասանութիւն մը կար • բայց վերջը ամէնը մէկէն ձայներնին թողլ տուին ու սկսեցին երգել •

Ինչ վտանգներու մէջ է Ամբորդը ,
Որչափ շատ են իր թշնամիները •
Որչափ Ամբաներ կան մեղանչելու՝
Ազիտեր ապրող մահկանացու մը :

Որմանք փոսերուն մէջ կը կորսուին ,
Որմանք ոլիմներու մէջ կը թաւալին •
Որմանք տապակէն փախչիլ ուզելով՝
Արագին մէջը կը ցամքին կ'այրին :

Ասկէ եւս զանոնք կը դիտէի եա՝ մինչեւ որ եկան Ռեւէլայի երկիրը , ուր որ արեգակը դիշէր ցորեկ կը ճառագայթէ : Ան տեղը յոդնած ըլլալնուն պատճառաւը իրենք դերձնք առնն մը հանգստանալու տուին : Ես որովհետեւ Ամբորդներուն համար ան երկիրը հասարակաց էր , ու ան տեղի պարտէզներն ու այգիները երկնաւոր քաղաքին Թագաւորինն էին , անոր համար ասոնք ազատութիւն ունէին

անոր բաները համաձայն գործածելու : Բայց ասոնք քիչ ժամանակին մէջ շուտով զօրացան հոն • քանդի զանգակները այնպէս զարնուեցան՝ ու փողերը շարունակաբար այնպէս քաղքրանուագ կը ծլէին՝ որ վիրցան քնանալ , բայց եւ այնպէս այնչափ զօրութիւն ստացած էին՝ որպէս թէ խորունկ քունով մը քնացած ըլլային : Կաւ ան տեղը փողոցներուն մէջ քալողներուն բոլորը ձայնը ան էր թէ՝ Երթիւ Ամբորդներ եկան քաղաքը : Ու մէկ ուրիշը կը պատասխանէր ըսելով • Ես այսչափ Ամբորդներ անցան ջուրէն , ու ոսկեղէն դռներէն ներս ընդունուեցան այսօր : Դարձեալ կը դոչէին թէ՝ Ընդ հիմա լուսաւորներու դունդ մը մնաւ քաղաքը , որով գիտենք թէ Ամբրուն վերջ ուրիշ Ամբորդներ կան : Վրանդի անոնք հոս եկան անոնց սպասելու , ու անոնց ունեցած վիշտերուն համար դերձնք մխիթարելու : Ան ատենը Ամբորդները եկան ու անդին ապրին պատճեցան : Բայց հիմա իրենց ականջները ի՞նչպէս լեցան երկնային ձայներով , ու իրենց աչքերը ի՞նչպէս զուարճացան երկնային տեսարաններով : Ան երկրիս մէջ բան մը չէին լսեր՝ բան մը չէին տեսներ՝ բան մը չէին չօշափեր՝ բան մը չէին հոտուտեր՝ բան մը չէին ճաշակեր որ իրենց ստամոքսին կամ մտացը դիպուածակար ըլլար : Անոնք թէ երբոր խմցնին ան գետին ջուրը՝ որուն մէջէն պիտի անցնէին , իրենց թուեցաւ թէ քիչ մը լեղի կու գար անկից քմծիծաղնուն , բայց բերանն 'ի վար երթալէն ետեւ անուշ էր :

Ան տեղը հին ժամանակի Ամբորդներուն անուններուն յիշատակարանը կար՝ ու անոնց գործած բոլոր երեւելի քաջագործութիւններուն պատմութիւնը : Կաւ ան տեղը շատ կը խօսուէր թէ գետը ինչպէս յորդեր է ոմանց անցնելնուն՝ ու ինչպէս նուազեր է ուրիշներուն անցնելնուն ատենը : Ոմանց համար գրեթէ չորցեր է , և ուրիշներուն համար իր եզերքներէն բարձրացեր է :

Ան տեղը քաղաքին տղաքը Թագաւորին պա՛տկերը կ'ներթային՝ ու ձամբորդներուն համար ծաղկի փունջեր կը հաւաքէին , ու խանդակաթ սիրով անոնց կը բերէին : Նաև ան տեղը կը բուսնէին «Լ՚ինա՝ նարդոս և քրքում , և ղեղն և կինամոն , ամէն կնդրուկի ծառով , զմուռսով ու հալուէով , և բոլոր զլխաւոր խունկերով" : Ելք • ի • 13 , 14 : Անոնցմով կը ծխուէին ձամբորդներուն սենեակները քանի որ անոնք հոս կը նստէին , ու ասոնցմով կ'օծուէին անոնց մարմինները՝ դետին անցնելու համար զանոնք պատրաստելու , երբոր սահմանուած ժամանակը գար :

Երբ՝ երբոր ասոնք հոս կը կենային ու ան բարի ժամուն կը սպասէին , քաղաքին մէջ չլսուէր մը եղաւ թէ Նրինաւոր Պաղաքին Թզենաբերը մը եկեր է , որ Քրիստիանոս ճանապարհորդին կնոջը՝ Քրիստինէ անուն մէկու մը հետ խիստ հարկաւոր գործ մը ունի : Ասոր անոր վրայով հարցուփորձ ըլլալով իր բնակած տունը գտնուեցաւ . ու Թզենաբերը նամակ մը տուաւ անոր : Նամակին մէջ պարունակուած խօսքն էր՝ Աղջկան քեզ՝ տի կին , աւետիս կու տամ քեզի՝ թէ Տէրը քեզ կը կանչէ , ու կը նայի որ տասը աւուր մէջ անմահութեան հանդերձներով իր առջեւը ներկայանաս :

Երբոր Թզենաբերը ան նամակը կարդայ անոր , մէկ ատոդ նշան մըն ալ տուաւ անոր՝ որ հաւատացընէ թէ ինք ճշմարիտ պատգամաւոր մըն է , ու երթալու համար զինքը արտօրինելու համար եկած է : Նա ան նշանն էր՝ սիրով սրուած նետ մը՝ որ կամաց կամաց ներգործէց անոր սիրտը մտաւ , որ սահմանուած ժամանակին զինքը տանելց երթալու * :

* Ան պատգամաւորները կը թուի թէ միայն զանազան հիւանդութիւններ՝ կամ ծերութեան հասակին տկարու-

Քրիստինէ երբոր տեսաւ թէ իր ժամանակը եկած է , և աս ընկերութեանը մէջէն առաջինն է որ դետը պիտի անցնի , կանչեց իր առաջնորդը Պարոն Քաջասիրտը , ու պատմեց անոր բանին ինչպես ըլլալը : Ուստի առաջնորդն ըսաւ անոր թէ՝ Ի բոլոր սրտէ ուրախ եմ աս լուրին վրայ , ու պիտի ուրախանայի թէ որ թզենաբերը ինծի համար եկած ըլլար : Ընկէ ետև Քրիստինէ խնդրեց անկէ որ խրատէ զինքը թէ իր ճամբորդութեանը համար ամէն բան ինչպես պիտի պատրաստուի : Ան որոյ միւսն ըսաւ իրեն թէ՝ Այսպէս և այնպէս պիտի ըլլայ , ու մենք որ նոյ պիտի մնանք մինչև դետին բովը ընկերութիւն կ'ընենք քեզի :

Յետոյ իր զաւկիները կանչեց՝ ու իր օրհնութիւնը տուաւ անոնց , ու ըսաւ անոնց թէ Ախթաբութեամբ կարդացի ան նշանը որ ձեր ճակատին վրայ դրոշմած է , և ուրախ եմ ձեզ իմ հետս հոս տեսնելուս՝ ու ձեր հանդերձները այսպէս ձերմակ պահած ըլլալնուդ : Անոնք իր սակաւ ինչ ունեցածը աղքատներուն բաժնեց , ու իր սրտովը և աղօթքներուն պատուիրեց որ պատգամաւորը իրենց համար գալուն պատրաստ կենան :

Երբոր աս խօսքերը իր առաջնորդին ու իր զաւկիներուն խօսեցաւ , Պարոն Նահատակողը կանչեց ու ըսաւ անոր .

Թիւններէն կը նշանակեն , որով Տէրը երկրաւոր շինուածքին տունը կը քակէ , երբոր ինք կը կամի իր ժողովրդոցը հոգիները իր անմիջական ներկայութեանն ընդունելու : Պարզ խօսքով՝ իմայուեր էր թէ Քրիստինէ հիւանդացեր ու մահուան մօտեցեր էր ու իր վիճակը ինք զգացեր էր : Սիրով սրուած նետը կը նշանակէ թէ հաւատացեալին մահուանը ժամանակը՝ կերպն ու պարագաները սահմանուած են Անկէ՝ որ մեզ սիրեց , ու ինքզինքը մեզի համար տուաւ : Ինք իրեն թէ կ'ըսէ մեռնող սուրբին . Նա եմ՝ մի վախնար :

Պարոն, դուն զքեզ քաջ և ուղիղ սիրտ ունեցող մը ցուցուցիր ամէն տեղ. մինչև ի մահ հաւատարիմ եղիր, ու իմ Թագաւորս քեզի կենաց պսակը պիտի տայ: Յայտ. բ. 10: Կ'աղաչեմ ես քեզի որ աչքդ իմ զաւկընեուս վրայ ընես. ու թէ որ երբեք անոնց սրտին թուլնալը տեսնես, քաջալերէ զանոնք: Իսկ իմ աղջիկներս՝ իմ որդւոցս կնիկները, անոնք հաւատարիմ կնոջան, ու իրենց վախճանը հասնելուն՝ խոստմունքը անոնց վրայ պիտի կատարուի: Իսկ Պարոն Ամմակացին մնաւանի մը տուաւ:

Յակէ եւս ծերունի Պարոն Ղէջանոհը կանչէց՝ ու անոր վրայով ըսաւ. "Ահա իրաւցընէ Իսրայէլացի մը, որուն ներսը նենգութիւն չկայ": Յովհ. ա. 47: Իսկ Պարոն Ղէջանոհն ըսաւ. Ստուած տայ որ պայծառ օր մը ունենաս երբոր Միսն Յեսուի երթալու ձամբայ ելլես. և Ստուած տայ որ ոտքերդ չերջած գետը անցնես: Բայց ան պատասխան տուաւ թէ՝ Թրջած ոտքով ալ ըլլայ՝ չերջած ոտքով ալ ըլլայ՝ կը փափաքիմ երթալ. քանզի իմ ձամբուս վրայ եղածնակը ինչպես որ ըլլայ, երբոր երթալու տեղը հասնիմ՝ բաւական ժամանակ պիտի ունենամ նստելու՝ ու գիս հանգչեցընելու և վրաս չորցընելու:

Ալերջը այն պարկեշտ մարդը՝ Ինբադայեթը ներս մնաւ զինքը տեսնելու: Ուստի Վրիստոնէ ըսաւ անոր. Ինու ձամբորդութիւնդ մինչև հիմա դժուարութեամբ էր. բայց ատիկայ քու հանդստութիւնդ աւելի պիտի անհչընէ: Երթուն և պատրաստ կեցիր. քանզի ձեր չերջած ժամուն պատգամաւորը կու գայ:

Յակէ եւս եկան Պարոն Յուսահատութեն ու իր աղջիկը Ալհերուազ, որոնց Վրիստոնէ ըսաւ. Դուք պէտք է յանհիտեան գոհութեամբ յիշէք ձեր ազատութիւնը՝ Հսկայ Յուսահատութիւնին ձեռքէն ու Նրկրպագութեան Ամրոցէն: Ան ողորմութեանը արդիւնքն է որ դուք ազահսլուհթեամբ հոս եկած էք: Երթուն կեցէք՝ ու վախը մէկդի

ձգեցէք. պզտատ եղէք, ու մինչև ի վախճան յոյսերնիդ հաստատ բունեցէք:

Յակէ եւս Պարոն Տկարամիտին ըսաւ. Դուն հսկայ Ընդարատպանին բերնէն ազատեցար, որպէս զի կենդանի նետդ աչխարհը ապրիս, ու միսիթարութեամբ քու Թագաւորդ տեսնես: Միայն թէ կը խրատեմ քեզ որ անոր բարութեանը վրայ տարակուսելու ու վհատելու հակամիտութիւն ունենալուդ վրայ զղջաս՝ ինք գէտ քեզ չըկանչած. որ երբոր զայ, չըլլայ թէ ատ քու յանցանքիդ համար պարտաւորիս ամմեթով կայնելու իր առջեւը:

Գանք որ Վրիստոնէին երթալու օրը եկաւ հասաւ. ուստի ժողովուրդը խուռն բազմութեամբ ձամբուն վրայ ելնելը էին իր ձամբորդութիւնը տեսնելու: Բայց ահա դետին միւս կողմի բոլոր եզերքը լեցուն էր ձիերով ու կառքերով, որոնք վերին վար իջնը էին զինքը քաղցրին դուռը հանելու: Ուստի Վրիստոնէ յառաջ եկաւ՝ ու մնաւ գետը, իր ետևէն եկողներուն մնաք բարեւելի նշան մը ընելով: Իր վերջին ըսած խօսքերը որ լսուեցաւ, ասոնք էին. Նու գամ՝ Տէր, քու հետդ ըլլալու, ու քեզ օրհնելու: Իսկ իր զաւկըներն ու բարեկամները իրենց տեղը դարձան, ինչու որ Վրիստոնէին սպասողները հեռացուցին զինքը անոնց տեսութենէն: Ընդսկս Վրիստոնէ գնաց՝ ու զարհաւ դուռը, և ներս ընդունուեցաւ ուրախութեան ան ամէն պարտղութիւններով՝ որոնցմով Վրիստոնեոս իր երիկը իրմէն առաջ ընդունուեր էր: Իր մեհնելուն՝ տղաքը լացին: Բայց Պարոն Վհաջասբան ու Պարոն Նահատակողը քաղցրանուագ տաւիղ ու քնար զարկին ուրախութեան համար: Յետոյ ամէն մէկը իր յատուկ տեղը գնաց *:

---

* Ինչ երջանիկ մահ է արդարին մահը՝ որ ի Տէր կը հնջէ: Մինչև անդամ ամբարիշտ մարդարէն Բաղաամ

Առնեք մը եւս նորէն մէկ թղթաբեր մը եկաւ քաղաքը , ու իր գործը Պարոն Դիւրաղայթին հետ էր : Առաւօտի թղթաբերը հարցընելով գտաւ զինքը՝ ու ըսաւ . Ես Ինոր կողմանէ եկած եմ՝ որն որ գուն կը սիրեիր , ու իր եւսէն կ՚ուրթայիր՝ թէպէտ և նեցուկներով . ու իմ պատգամաւորութիւնս ասկէ է որ քեզի զգուշացնեմ թէ ինք կը սպասէ քեզի որ իր թագաւորութեանը մէջ իր սեղանին վրայ իր հետը ընթրիք ընես Հատկին երկրորդ օրը . ուստի գուն քեզ պատրաստէ ասոր ճամբորդութեանս համար : Ինկէ եւս իր ճշմարիտ պատգամաւոր մը ըլլալուն համար նշան մը տուաւ անոր ըսելով , Գուռ արծաթէ թեզը կտրեցի , ու ոսկիէ բաժակը կոտրեցի : Ժող . ժբ . 6 :

Ինկէ եւս Պարոն Դիւրաղայթը իր ճամբու ընկերները կանչեց ու ըսաւ անոնց Թէ Ես կանչուեցայ , ու Աստուած անշուշտ ձեզի ալ այցելութիւն պիտի տնէ : Աւսոի Պարոն Նահատակողն աղաչեց որ իր կտակը գրէ : Ես ո՛րովհետև իրմէն եւս մնացորդներուն ձգելու ուրիշ բան մը չունէր՝ բայց եթէ իր նեցուկներն ու իր բարի իղձերը , վասն որոյ այսպէս ըսաւ ինք . Ես նեցուկները կը ձգեմ իմ որդւոյս որ պիտի հետևի իմ քալած ճամբուս , հարիւրապատիկ ջերմեռանդութեամբ իղձերով որ ինք ինէ լսւագոյն ըլլայ : Ինկէ եւս շնորհակալ եղաւ Պարոն Պաղեստինոսին՝ իր կենցաղավարութեանն ու մարդասիրութեանը համար , ու այնպէս իր ճամբորդութիւնն ընելու ելաւ : Երբոր գնաւին եղերքը եկաւ , ըսաւ . Հիմա ալ կարօտութիւն պիտի չունենամ ասոնց նեցուկներուն , որովհետև դիմացը

ասոնց մահուանը ցանկացաւ : Բայց ասիկայ մէկու մը չհնորհուիր՝ հապա անոնց որոնք Տէրոջմով ապրեցան : Ես՝ բարեբախտ իմ , աղաղակինք առ Տէր որ մեզ ասոնց երջանիկ կարգին ընէ :

կառքերը ու ձիերը կան ինծի՝ հեծնելու : Իր վերջին ըսած խօսքերը որ լսուեցան , էին՝ Խաբի՛ ակիը կեանք : Այսպէս գնաց իր ճամբան * :

Ինկէ եւս Պարոն Տկարամիտին լուր մը եկաւ Թէ թղթաբերը իր եղջերափողը չէրը է անոր սենեակին դուռը : Նա նախ մտաւ ու ըսաւ իրեն Թէ , Ես ահագ քեզի ըսելու Թէ քու Տէրդ քեզի պէտք ունի , ու շատ քիչ ատենին մէջ տեսնելու ես իր երեսը լուսաւորելութեան մէջ : Ու իմ պատգամաւորութեանս ճշմարիտ ըլլալուն նշանը ասոնք են Թող ըլլայ . Պատուհաններէն նայողները Թող մի՛նան : Ժող . ժբ . 3 :

Ին ատենը Պարոն Տկարամիտը իր բարեկամները կանչեց՝ ու ըսաւ անոնց իրեն եկած պատգամը , ու ան պատգամին ճշմարտութեանը համար ընդունած նշանը : Յետոյ ըսաւ . Որովհետև բան մը չունիմ ձգելու , ի՞նչ հարկ կայ որ կտակ ընեմ : Իսկ իմ տկարամտութեանս վրայով՝ անիկայ ես իմ եւսս պիտի ձգեմ . քանզի իմ գայած տեղը կարօտութիւն պիտի չունենամ ես անոր , ու խնամ աղքատիկ ճամբորդներուն տալու ալ արժանաւոր բան մը չէ ան : Աւսոի երբոր ես երթամ՝ կը խնդրեմ քենէ ո՛վ Պարոն Նահատակող , որ անիկայ աղքանոցի մը մէջ Թաղես : Անիկայ լսանալուն՝ ու իր մեկնելու օրն ալ եկած ըլլալուն միւսներուն պէս մտաւ գնաց : Իր վերջին խօսքերն էին Ամէն կեցիր . հաւատք ու համբերութիւն . և այսպէս միւս կողմը անցաւ :

Խել մը օրեր անցնելէն եւս Պարոն Յուսահատութը կանչուեցաւ . քանզի Թղթաբեր մը եկաւ՝ ու ասոր գամը բերաւ անոր : Պողոտայի մարդ , քեզի կ՚ինամ

---

* Տեսէք իր ամէն մէկ քայլափոխին պիւրաղայթի նղոզ անձի մը խնդալից վախճանը : Վհաչալիրեցէք ասկէ՝ ով կաղն ի կաղը գացող՝ պիւրաղայթի ճանապարհորդները :

ցընեմ՝ որ հետեւեալ Կիրակի օրը թոռգաւորին հետ պատարագ ըլլաս ուրախութեամբ ցնծալու քուկին բոլոր տարակուսութիւններդ ազատելուդ համար : Ու իմ պատգամաւորութեանս ձշմարտութիւնը համոզ քեզի նշան ասիկա առ՝ ըսաւ պատգամաւորը • ու այսպէս մարախ մը տուաւ անոր՝ իրեն ծանրութիւն ըլլալու : Յով • ժբ • 5 :

Գանք որ Պարոն Յուսակտուբին աղջիկը՝ որուն անունը Կիւերոտ էր , եղած բանը լսելով ըսաւ թէ Կաս ալ իմ հօրս հետ կ՚երթամ : Ին առնելը Պարոն Յուսակտուբը իր բարեկամներուն ըսաւ • Դուք դիտէք՝ թէ ես ինքնս ու իմ աղջիկս ինչ էինք • ու ինչպէս ամէն ընկերութեան մէջ նեղութիւն տալով կը վարուէինք : Իմ կտակս ու իմ աղջիկս կտակը ասկէ է , որ մեր գայած օրէն ետև յաւիտեան մէկ մարդ մը բնաւ չընդունի մեր վհատութիւնները ու ծառայական վախերը • քանդի դիտեմ որ իմ մահուանէս ետև անոնք իրենք զիրենք ուրիշներուն պիտի մատուցանեն : Կ՚ասի զի յայտնի խօսելով ձեզի , անոնք ուրուական ոգիներ են՝ որոնց մենք հիւրընկալութիւն ըրինք երբոր առաջ սկսեցինք ճամբորդ ըլլալ , ու ամենէն վերջանք յետոյ վրանուս թօթվել • ու պիտի պատրոն և ճամբորդներին հիւրընկալութիւն փընտրեն • բայց մեր սիրուն համար դուռնիդը դոցեցիք անոնց դէմ * : Երբոր իրենց մեռնելու առնը եկաւ՝ դեռն

* Ըղէկ միտք առէք ասիկայ դուք՝ ով ձանապարհորդներ : Ձեր պարտաւորութիւնն է մեզայ դէմ հակառակելու չար՝ անարժան երկմտութիւններուն ու ծառայական վախերուն դէմ հակառակիլ Տէրոջը ուժովը : Մանաւանդ որ միթէ անոնք իրենց բնութեամբը մեզքերուն խիստ գեղերը չե՞ն , որ կը ծագին թերահաւատութենէ Աստուծոյ պատուական ձշմարտութիւնը , փառաւոր շնորհքը , ու յաւիտենական փրկութիւնը բանի տեղ չընտրէ : Ու բնին բնաւ ամենէն տեղի մի տաք անոնց • Հապա հա-

եղերքը ելան • Պարոն Յուսակտուբին վերջին խօսքերն էին Ինձս բարեաւ դիտէը , բարի եկիր՝ ցմրեկ : Իր աղջիկը երդելով անցաւ գետէն • բայց մեկը վերջաւ հասկընալ անոր ըսածը :

Ու եղաւ որ քիչ մը առնէն ետև թղթաբեր մը եկաւ քաղաքը որ կը փնտռէր Պարոն Ողջախոհը : Ուստի անոր եղած տունը եկաւ՝ ու առ գիրը տուաւ անոր ձեռքը : Կրեզի հրամայուած է որ առ օրէն մինչև շաբաթ մը պատրաստիս՝ դուն զքեզ քու Տէրոջդ առջին ներկայացընելու , իր Հօրը տունը : Ու իմ պատգամաւորութեանս ձշմարիտ ըլլալուն նշանը առ է • Երդնցող աղջիկները նկուն պիտի ըլլան : Յով • ժբ • 4 :

Ին առնը Պարոն Ողջախոհը իր բարեկամները կանչեց ու ըսաւ անոնց • Կս կը մեռնիմ , բայց կտակ մը պիտի չընեմ : Կակ իմ Ողջախոհութիւնս իմ հետս պիտի երթայ • ինչ ետև եկողին ասիկայ թող ըսուի : Երբոր իր երթալու օրը եկաւ , ուրը ելաւ գետէն անցնելու : Գանք որ առ միջոցիս՝ գետը քանի մը տեղուանք յորդելով իր եղերքը ծածկեր էր • բայց պարոն Ողջախոհը իր կենդանութեանը Կարի խիղճ անուն մէկու մը ապսպրեր էր որ դինքը գանէ հոն • ան ալ գտաւ ու ձեռնտու եղաւ անոր , և այսպէս միւս կողմը անցուց զինքը : Պարոն Ողջախոհին վերջին խօսքերն էին , Շնորհքը կը թագաւորէ : Ասպէս ձգելց աշխարհը գնաց :

Ընկէ ետև ձայն մը եկաւ դուրսը՝ թէ Պարոն Ձշմարտութեան համար Նահատակողին հրաւէրը մը եկեր է նոյն թղթաբերին ձեռքը , ու հրաւէրին ձշմարտութենէն համար առ նշանը ունի եղեր , թէ "Իր սափորը աղբիւրին քովը փշրեր է" : Յով • ժբ • 6 : Երբոր ինք իմացաւ

կառակեցէք , ու ձեր սրտերուն դուռները անոնց դէմ գոցեցէք :

ան՝ իր բարեկամները կանչեց, ու ասոր վրայով պատմեց անոնց։ Անկէ ետև ըսաւ. Ես իմ Հօրս առունը կ'երթամ. և թէպէտ ես շատ գժուարութեամբ հոս եկայ, սակայն հիմա չեմ ցաւիր ան ամէն նեղութիւններուն վրայ՝ որոնց պատահեցայ ես իմ եղած տեղը հասնելու։ Իմ թուրս անոր կու տամ որ իմ ճամբորդութեանս մէջ ինծի պիտի յաջողի, ու իմ արիութիւնս ու ճարտարութիւնս անոր՝ որ կընայ առանց ան։ Իմ վէրքերս՝ նշաններս ու սպիներս իմ հետս կը տանիմ որ ինծի համար կը վկայեն թէ Անոր պատերազմը պատերազմեցայ ես, որ հիմա իմ վարձատրիչս պիտի ըլլայ։ Երբոր իր ասկէ երթալու օրը եկաւ, շատերը իր հետը ընկերացան մինչև գետակերքը, որոնց իր երթալուն՝ ըսաւ. "Ո՞ւր է ձվ մահ՝ քու խայթոյդ"։ Ու երբոր խորագոյն կ'ընկղմէր, ըսաւ. "Ո՞ւր է ձվ գերեզման, քու յաղթութիւնդ"։ ա Կորնթ. ԺԵ. 55։ Այսպէս անցաւ ու միւս կողմը եղած բոլորը փողերը իրեն համար ընդունեցին *։

Ալ երջը Պարոն Ամրակացին հրաւէրք մը եկաւ։ Այս Պարոն Ամրակացը ան էր՝ որն որ ճամբորդները ծնկան վրայ եկած գտան Ակսարդեաւ Երկրին վրայ։ Ու թըղթաթաբերը ան հրաւէրքին թուղթը բաց իր ձեռքը բռնած բերաւ անոր. որուն մէջ պարունակուածներն էին՝ թէ իր կեանքը փոխելու պէտք է պատրաստուի, ինչու որ իր Տէրը չուզեր որ ալ այսչափ հեռու ըլլայ իրմէն։ Ասոր վրայ Պարոն Ամրակացը տարակուսութեան մը մէջ ինկաւ. բայց թղթաբերն ըսաւ թէ, Իմ պատգամատորութեանս

* Ո՛չ՝ ինչ երջանկութիւն է փառաց թագաւորութեանը քաղցր ղեգյումովը մեռնիլ։ Այսպիսինները Յիսուսի արիւնովը իրենց խղճմտանքները մաքրեցին, ու անոր յարութեանը հաւատքովը զանոնք սրբացուցին։ Ու անոր թագաւորութեանը մէջ իր հետը պիտի թագաւորեն։

ձշմարտութեանը վրայ տարակուսելու չես կարծիր դուն. քանզի անոր ճշմարտութեանը նշանն ան է. Ջրհորին վրայի անիւը կոտրած է։ Ժող. Ժբ. 6. Ան առանը կանչեց իրեն Պարոն Վերջապէսը՝ որ իրենց առաջնորդն էր, ու ըսաւ անոր. Տէր իմ, թէպէտ և իմ վիճակիս չինկաւ որ իմ ճամբորդութեանս օրերուն մէջ ձեր պատուական ընկերութիւնը երկար առնն վայելէի, բայց քանի որ քեզ ճանչցայ՝ օգտակար եղար դուն ինծի։ Ես իմ ընակարանէս ելայ եկայ, իմ կինս ու հինգ փոքրիկ զաւկըներ ձգեցի իմ ետևս. ուստի կ'աղաչեմ քեզի՝ որ քու ետ դառնալուդ՝ (որովհետև գիտեմ որ կը դառնաս քու Տէրոջդ տունը կ'երթաս, յուսալով որ տակաւին ուրիշ սուրբ ճամբորդներու ալ առաջնորդութիւն ընես.) մէկը երկու իմ ընտանեացս ու թող իմանան անոնք բոլորը ինծի պատահածներն ու պատահելիքները։ Պատմէ ա նոնց նաև իմ հիմակուան բարեբաստիկ վիճակիս՝ ու երբ ընդունակար Երկնային Պալատը հասնելուս վրայ։ Ջրուցդ էս անոնց՝ Վերիստիանոսին ու անոր կնոջը Վերիստինէին վրայ, ու թէ ինչպէս Վերիստինէ իր զաւկըներովը իր երկանը ետևէն եկաւ։ Ըսէ անոնց նաև թէ ինչ երջանիկ վախճանի մը հասաւ, և ծաւ գացած է ան։ Ուրան մը չունիմ իմ ընտանեացս խրկելու, բայց եթէ իմ անոնց համար ըրած աղօթքներս ու թափած արցունքներս. որոնց վրայ բաւական է որ վերնիք տեղեկացընես, որոնք թերևս կարենան զանոնք համոզելու։ Երբոր Պարոն Ամրակացը այսպէս ամէն բան կարգի դրաւ, ու պինքը երթալու արտորցընող իր ժամանակը որ եկաւ, ինքն ալ ելաւ գետը ի ջաւ։ Գիտէք որ մեծ հանդարտութիւն ունէր գետը ան առնոնը. Ուստի Պարոն Ամրակացը երբոր գետին մէջ կիս ճամբան գնաց, առնոն մը կայնեցաւ ու իր հետը հոն եկող իր ընկերներուն խօսեցաւ՝ և ըսաւ. Ես գետը շատերուն վախ մը ազած է, և մանաւանդ թէ անոր վրայ մտածելն

անգամ զիս ալ շատ անգամ վախցուցած է • բայց հիմա կարծեմ թէ հանդիստ կացներ եմ • իմ ոտքս հաստատուած է անոր վրայ՝ ուր որ տապանակը կրող քահանաներուն ոտքերը կայնեցան որ առնին Յորդանանէն կ'անցնէք : Յես • ը • 17 : Ջուրը իրաւ լեղի է քըմմոց , ու շուրտ է ստամոքսին • սակայն իմ երթալու տեղս՝ ու դիմացի կողմը ինծի սպասող ընկերներուն վրայով եղած մտածութիւնները բոցավառ հուրի պէս իմ սիրտս կը տաքցընեն : Հիմա ես զիս իմ ձամբորդութեանս ծայրը հասած կը տեսնեմ • իմ բազմաշխատ օրերս վերջացան : Կ'երթամ տեսնելու ան գլուխը որ փուշով պսակուեցաւ , ու ան երեսը՝ որ ինծի համար թուքով շաղախեցաւ : Ես առաջմնակ ականջ ընելով ու հաւատալով կ'ապրէի , բայց հիմա հոն կ'երթամ՝ ուր որ տեսնելով պիտի ապրիմ , ու Ինոր հետ պիտի ըլլամ՝ որուն ընկերութիւնը իմ երջանկութիւնս է : Ան սիրէի լաւ իմ Տէրոջս վրայ եղած խօսակցութիւնները , ու երկրի վրայ ուր որ իր կօշիկին կոխած տեղին նշանը տեսնէի , կը ջանայի իմ ոտքս ալ հոն դնել : Իր անունը մուխի տուփ մը եղաւ ինծի , նա մանաւանդ բոլոր ծխանելիքներէն ալ անուշ : Իր ձայնը ամենաթաղցր էր ինծի , ու առաւել կը բաղձայի իր երեսին՝ քան որչափ անոնք՝ որ խիստ շատ կը բաղձան արեգական լոյսին : Իր խօսքերը ժողվեցի ինծի մնունդ՝ ու իմ մարկլիքներուս դէմ դեղ-թափ ըլլալու : Ինք զիս բռնեց ու իմ անօրէնութիւններէս զիս պահեց • մանաւանդ թէ ինք իմ քայլերս իր ձամբուն մէջ զօրացուց :

Երբոր ինք այսպէս կը խօսէր , իր դէմքը փոխուեցաւ • իր զօրութիւնը թուլցաւ , ու երբոր ըսաւ թէ Ա՛ռ զիս , քանզի քեզի եկայ ես , ալ անկէ ետև դադրեցաւ անոնց երևնալէն :

Բայց փառաւոր բան մըն էր տեսնել թէ ի՞նչպէս լեցնէր

էին վերին ընդարձակ միջոցին մէջ ձիերը ու կառքերը , փող և սրինգ ՝ նշոյլներուն՝ երաժիշտներուն ու աղէկ յարմար նուագարաններ երգեցողներուն հետ , ձամբորդները բարևելու համար , երբոր անոնք վեր կ'ելլէին ու քաղաքին դեղեցիկ դռնէն իրարու ետևէ ներս կը մտնէին * :

Յակ Կրիստոնէին զանկլներուն վրայով՝ այսինքն Կրիստոնէին ծնած չորս որդւոցն ու անոնց կնիկներուն և զաւկլներուն վրայով՝ իմ եղած տեղս չկեցայ ես մինչև անոնց գետին անցնիլը : Կաս ետ դառնալէս ետև լսեցի մէկէն

---

* Լ՚նթերցող՝ աս պատուական գրքին վերջանալուն , նեղէ ինծի մէկ խօսք մը խօսիլ քու հոգւոյդ և միանգամայն իմին : Յ՚նչ կը խորհիմ մենք ձանապարհորդին կենացն ու անոր մահուանը վրայով : Իր կեանքը կը սկսէ Կրիստոսի դիտութիւնովը , ու կը վերջանայ Կրիստոսով մտնելով , ու մշտնջենաւորապէս Կրիստոս վայելելով : Ու իր կենացը բոլոր ընթացքին մէջ ձանապարհորդը Կրիստոսի կը նայի , ու իրմով կ'ապրի , Երջանիկ սկսած , միխիթարական կեանք , ինդալից մահ :

Երդ՝ աս բանիս մէջ արդեօք մտան ու բաժին ունի՞նք մենք : Կրիստոս մեր կեանքն է • մեր հոգիներուն կենդանութի՞ւնն է : Թէ որ այսպէս է՝ անոր վրայ հաւատք ունենալով պիտի ապրինք , անոր քաւութեանը պիտի ապաւինինք , անոր արդարութիւնովը պիտի պարծինք , անոր փրկութիւնովը պիտի ուրախանանք , փափաքելով որ բոլոր մեղքերուն հետ բաներնիս կտրինք՝ ու մենք մեզ արդարացընելու բոլոր յանձնապաստանութիւններուն մեռած ըլլանք • ու սրտով՝ բերնով ու վարքով պիտի Քանանք փառաւորել զինքը , մենք մեզ իրեն նուիրելով , ինք մեզ ընդունելու համար իր դալստեանը սպասելով , որ ինք ուր որ է՝ մենք ալ հոն ըլլանք :

Ես հաւատքովը ապրողներուն ու աս կանոնովը գացողներուն բոլորին վրայ խաղաղութիւն ըլլայ օրինեալ և փառաւորեալ Յուրը Երրորդութենէն • որուն փառք յաւիտեանս յաւիտենից • Ամէն :

որ ըսաւ Թէ՛ տակաւին կենդանի են անունք , ու ասոնց մէն ալ պիտի կենան իրենց եղած տեղը՝ հկիղեցւոյն աճմանը համար :

Ծէ՛ր որ նորէն ան կողմը երթալ պատահի ինծի , կարելի է որ տեղեկութիւն մը տամ ուզողներուն՝ ինչ բանի վրայ որ աս տեղը կը լսեմ խօսիլին , միանգամայն իմ ընթերցողիս ըսելով .

ՄՆԱՑԱԿԱՆ ԲԱՐԵԱՐ

ՊԵՏ. ԿԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ
Гос. Библиотека
г. Ер-Арм ССР

684

2013